

160
עמודים

קובץ גליונות

הג השבועות - קובץ זכרון ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

קובץ גליונות חלק ב'

קובץ זכרון מיוחד במלאת שנה
להסתלקותו של מרן ראש הישיבה
הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל

עניני חינוך בפרסום ראשון

רשימות וזכרונות

במחיצתו, זכרונות מלימוד החברותא
משנת תשע"ז

ראיון מיוחד עם ר' מתתיהו ספיר ז"ל
על תקופת לימודיו בישיבה אצל מרן זצוק"ל

קובץ גליונות חלק א'

פרשת במדבר והג השבועות

ודבר דבר מורחב

מבית הבד מורחב

קונטרס "בארות יצחק"

ועוד ענינים בגליונות הקבועים

יו"ל בהשתתפות
רשת ארצית להאדרת היהדות

תודעה

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יהיאל
ז"ל

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

הקדשות

משפחות רוטנר-גולדשמידט מזל טוב להולדת הנכד

לרפואת דקלה בת דליה

לע"נ אמו"ר הרב אפרים צמל ז"ל בן הר"ר משה ז"ל. לעי"נ מרת ברכה ע"ה בת רבי שלום זצ"ל.

לע"נ דב בנימין שמואל ב"ר יצחק אליעזר נלב"ע י"ז סיון התשע"ו

לכבוד ולזכות אמו"ר הרב חיים צבי בן גיצה שליט"א

ואמי מורתי אסתר פייגא בת טובה שתחי'

בשורה לשומרי השבת בארה"ק ע"י חברת "אנרגיה כשורה לשבת"

מערכת אנרגיה לחשמל כשר בשבתות וחגים במיוחד לשיבות, מוסדות, ובתי כנסת גדולים. המערכת נטענת כימות החול ע"י מערכת סולארית או מרשת החשמל, ובמהלך השבת פועל ללא חיבור כלל לרשת החשמל.

מאושר ע"י משמרת השבת.

להזמנות וברורים: 050-4112271

רוצים להנציח את יקיריכם ע"ג הקובץ?

נותרו עדין כמה שבתות פנויות בחודשי הקיץ

להנצחות צלצל: 053-3145900

לעילוי נשמת

מרן אהבת ישראל מויזניץ

הרה"ק ישראל זי"ע

בן הרה"ק ברוך צוק"ל

נלב"ע ב' סיון

וכל קהילת הקודש בגרויסוורדיין

שנספו בימים אלו על קידוש ד'

לעילוי נשמת

ישראל זלמן ב"ר שלמה הכהן ז"ל

פרסט

נלב"ע ד' סיון, תנצב"ה

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -

ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן סופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

אמא בוכה וזועקת:

וזכני לגדלו!

מעמד תפלת השל"ה

ביום המסוגל לישועות ובפרט להצלחה בחינוך הילדים ולנחת יהודית כפי שגילה השל"ה הקדוש וצדיקים קדמונים נוספים בקבר רהל, המקום בו נודעו הישועות הגלויות המתהוללות שם בהצלח נפשות מרדת שחת, ובמיוחד בתקופה האחרונה.

*8631

למסירת
שמות
לישועה
ונחת:

במעמד התפילה ער"ח סיוון, יום רביעי עד חצות הלילה וביום חמישי עד השעה 17:00

יצא לאור

ספר ברכת יד

ע"י הגאון ר' יצחק דב וקסלר שליט"א

ראש כולל זכר יצחק

הספר עוסק בעניני ברכות וזימון
אשר נאמר בפני חברי ורבני הכולל
הלומדים את הסוגיות ההלכתיות בעומק
ובסיכום הסוגיא נאמר שיעור המבסס
את הסוגיא והלכותיה בעומק ובהירות
הנותן ללומד את היכולת להקיף את
הסוגיא מרישא עד גמירא כמו שכתב
הגאון הגדול ר' נחום שיניין שליט"א
בברכתו מרגניתא טבא דכולא בה את
חידושי תורתו המסולאים בפז
אשר הספר מעניק ללומדו את העומק
והסברא הישרה ומשדד מערכות
הנטועים על אדני התורה שהושרו בו
מבעלי השמועה מוסריה ומעתיקי
השמועה מפי מרנן זצוקללה"ה כפי
שקבלה מהם הואיל והיה חביב עליהם
ביותר בקרבה מיוחדת ונדירה.

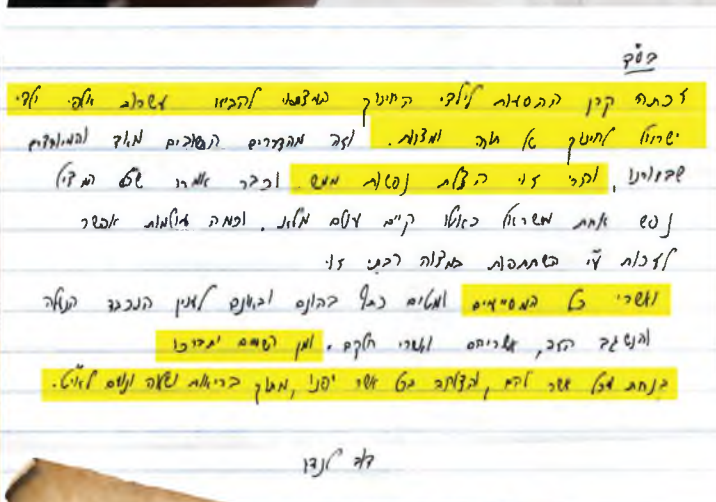
ולבטח יגיל וישמח הלומד בו
ויהיה לו לעזר רב
להבנת הסוגיות בבהירות

ניתן להשיג בטל' 053.3148636

זה קרן ההסעות

רִבֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִרְּוֵן הַגָּאוֹן רַבִּי דָּב לֵנְדוֹ שְׁלִיט"א
 "זִכְתָּה קֶרֶן הַהֶסְעוֹת לִילְדֵי הַחֲיִינוּךְ הַעֲצֵמָאֵי לְהַבִּיא
 עֲשָׂרוֹת אֲלֵפֵי יִלְדֵי יִשְׂרָאֵל לַחֲיִינוּךְ שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת...
 וְאֲשֶׁר כָּל הַמַּסִּייעִים... וּמִן הַשָּׁמַיִם יִתְּבָרְכוּ **בְּנֵהת**
 מִכָּל אֲשֶׁר לָהֶם"

שמות לתפילה ניתן להעביר בטלפון להצלת ילד יהודי ונחת מהילד שלכם
1700-50-66

שמות לתפילה ניתן להעביר בטלפון להצלת ילד יהודי ונחת מהילד
1700-50-66-22
 (השמות מוכרים לזכר שם לוי מייזן 44 כנ"כ רוק לזכר מנחם ונחמה בכל שנות "עידן סולם" ביום הולדתו)
 תחנת האגודה לבגד הטהור 655 סמ"ח-07: 539991 | קו הטהור והעזרה הרוחנית 659-50-50-50 |

מחיר 100x12

ימים ספורים

לקבלת התורה

הצטרפו עכשיו להגרלה על ספר תורה מהודר
כולל תהלוכה מפוארת ותזכו לקיים שתי מצוות נדירות של
❦ כתיבת ספר תורה ופדיון שבויים ❦

כל משתתף בהגרלה יקבל פיסת בד
ממעיל ספר התורה לשמירה ולסגולה

חייגו עכשיו: 9234*

כל הכנסות ההגרלה קודש למצוות פדיון שבויים והצלת בנות ישראל

הגרלת ס"ת תתקיים בע"ה ביום שני ד' סיון תשפ"ד | ניתן לתרום מכספי מעשר
התרומות מוכרות לצרכי מס | ההגרלה בפיקוח רו"ח | ט.ל.ח.

"ונשמרתם" – בבריאות ובהלכה

ורפואה קרובה לבוא

יו"ל ספר חדש מבית "תכלית חכמה":

תכלית חכמה - שו"ע לחולה

ספר
חובה!

הכולל הלכות חיובי ופטורי החולה והמצטער המקיפים מקרים רבים ומגוונים הנוגעים לכל דרגות החולי מפצע ועד חולה אנוש, חולי מחמת זקנה וכן מחלות נפש.

שנקבצו מד' חלקי שו"ע ונתבררו בפרטות, בבהירות ובעיון מתוך אוצרות הפוסקים הראשונים והאחרונים בני זמננו ובהם נידונים שעד עתה לא הובאו בפוסקים.

הדרכה מעשית לאנשי הצלה ורפואה,

מענה הלכתי מסודר וברור כולל אינדקס רחב למקרים נדירים ושכיחים בחיי היום יום, לפי ערכי הלכה ורפואה.

הפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מלכי ישראל 17 // ירמיהו פינת ברנדייס // צומת בר אינן 1 // נבעת שאול 28 // בית ונן הפסדה 50 // בית הדפוס 32 // נוה יעקב: פלג
1 פינת פרדס חדש קניון רב שפע קומה ב' שמנר 16 • ביתר: דרכי איש 5 בחניה (מול שטיבלר המרכז) חדש הר"ן 14 • מודיעין: עזית-קרית
ספר: אבני נזר 26 // שדי חמד 1 // הרב מפוניבז' 1 • ברסלד: רבי יהודה הנשיא 29 • בית שמש: חפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה
א-נחל שורק 31 מעש שוק מהדרין • בני ברק: רבי עקיבא 130 // אהרונביץ 19 מול מרכז רימונים // ברטנורא 3 // רבי עקיבא 47 // עזרא 45 //
פרדס כץ: המכבים 63 פרדס כץ • אשדוד: ענק הספרים - יוסי בן חפציא 10 רובע ז' • פתח תקוה: קהילות יעקב 4 בני הדר // ההסתדרות 2
פינת רוטשילד • אלעד: רבי יהודה הנשיא 90 • לוד: הרב אלישיב 8 שכונת בני איילון (אחיסמך) • קרית גת: האדמו"ר מחב"ד פינת נתיבות שלום
(בני קרעטשניף) • רכסים: סביון 39 (בנה ביתר) • נתיבות: האר"י 86 • אופקים: חפץ חיים מול בית הכנסת אוהל משה • חדש טבריה: שפע
חיים • 6 • חדש חיפה: מיכאל 14 • חדש רחובות: מנחה ונחלה 4 • חדש צפת: הרבי מליובאוויטש, כיכר אנד

YEFE.CO.IL // 1-599-581-581 משלוחים בכל רחבי הארץ

חינם!
ל-72 שעות
בלבד!

חדש ומרתק מבית קלזכור
מיני קורס טלפוני:

'סיפוק בלימוד'

7 כללים ליצירת 'סיפוק והנאה' בלימוד התורה!

הדרכה מיוחדת לכבוד שבועות, מלאה בפרקטיקה, עם הוראות ברורות כיצד ליישם, ולראות תוצאות מידיות בסייעתא דשמיא.

שי מיוחד
למאזיני המיני קורס
פרטים בסוף ההודעה

להאזנה ל'מיני קורס' חייגו עכשיו:

02-6449396

שלוחה 6

המיני קורס זמין חינם למשך 72 שעות בלבד!
(לאחר מכן הגישה למיני קורס תהיה אך ורק בתשלום)

בין הנושאים במיני קורס המרתק:

כיצד ניתן ליצור חוויה מענגת מסדר 'חזרות' קבוע, עם חשק עז להתמיד בו ללא הפסקה?

מה הן הסיבות שגורמות לנו ל'חוסר סיפוק בלימוד' ואיך להתגבר עליהן?

כיצד ניתן באמצעות פעולות פשוטות להכניס מתיקות ללימוד שלנו, ושל הילדים שלנו?

מהו סודם של גדולי ישראל שהיו 'מרותקים' לגמרא שעות רבות, ואיך ניתן ללכת בדרכם?

הדרך הנכונה לזיכרון
קלזכור

לקבלת פרוספקט מורחב על 'תוכנית קל-לזכור' יש לשלוח בקשה למייל
k026449396@gmail.com

פרטים נוספים, להצטרפות, ולהאזנה לסיפורי הצלחה

חייג עכשיו: 02-6449396

יוצא לסיבוב קצר מחוץ לעיר או הישוב?

- לשותפות בזיכוי הרבים, ניתן לתרום דרך מכשירי 'קהילות' מס' קופה 1883, או במענה הטלפוני שלוחה 6 -

נפתחו לי
אפיקים חדשים
בעבודת ה'!

ספרא אמר ספרא יודע

קומה נוספת
לאפיקי איל א'
שיצא ב-15
מהדורות!

חדש! אפיקי איל ב'

למרון הגראי"ל שטיינמן זצ"ל

שיעורי מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל בנפש החיים לגר"ח מוולוז'ין זיע"א
ובדרך ה' לרמח"ל זיע"א - מעובדים וערוכים במלאכת מחשבת

בהסכמת מרן בחייו:
"הדברים מדויקים
ונכתבו טוב מאוד"

בנוסף! זכרון איל
דברי זיכרון מהליכותיו
והנהגותיו הקדושות

כ-3,000 מקורות
מהראשונים והאחרונים
נוספו על דברי מרן

מלחמתה של תורה בימינו, כיצד?

דברי הדרכה והכוונה לצורת מלחמתה של תורה בימינו מפי
רבן של ישראל מרן הגר"ד לנדו שליט"א
שנישאו במסגרת כינוס מיוחד בו עלו בני ישיבת 'עטרת שלמה' למעוננו,
לסיכום תכנית 'מלחמתה של תורה' שע"י 'תורה דיליה' בזמן חורף.
במהלך המעמד התקיים שיח מרתק בענייני קנייני תורה למעשה
מתוך שאלות שנאספו בהיכלי התורה על ידי מערכת 'תבונות'

הוא רוצה לשמוע מה אומר. היה שולחן ארוך, ור' אהרן שאל "וואס זאגט", הוא התעניין. זה היה מפליא לראות כאילו שני הפכים, אבל זה לא שני הפכים, אלא אחד השלים את השני. זה לא עד מפי עד, אני עד בעצמי.

ר' אהרן קוטלר א"א להתדמות אליו וגם הנוסח שהוא דיבר א"א היום לדבר כך, הוא דיבר בחריפות עצומה, אבל כשהוא אמר את המילים החריפות היתה הרגשה טובה. היום זה לא שייך. צריך שתהיה אהבת תורה של ר' אהרן קוטלר בשביל זה.

בגמרא ובראשונים יש הרבה ויכוחים וביטויים מאד חריפים, גם בראשונים, הרשב"א והרא"ה, במשמרת הבית, הוא כותב חריף מאד.

היו ויכוחים גדולים בין הבית יוסף והמב"ט. מצד שני המב"ט שלח את הבן שלו ללמוד אצל הבית יוסף, וכך כותב הבן של המב"ט, (לא המהרי"ט, אלא בן אחר): "אבי אבי, מורי מורי, זכרתי אהבתו וגם שנאתו". הם אהבו אהבת נפש אחד את השני, ועם כל זה היה שנאתו.

בדורנו אין ראוי להתבטא בחריפות כבדורות קודמים!

בדורות קודמים דיברו בלימוד בחריפות יותר ממה שהיום, פעם היו מדברים ממש בצעקות גדולות, היום אם ידברו בצעקות, יביאו אמבולנסים... פעם בא אדם גדול מאד אל מרן החזון איש זצ"ל בוילנא. והיה צעקות גדולות בלימוד, ולא עם כל אחד הוא צעק. היה שם מישהו שנבהל. האחות של החזון איש אמרה לו, הם יישארו ידידים טובים. מי זה היה? מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל. החזון איש העריך אותו באופן לא רגיל והוא אמר מילים נפלאות.

מפורסם מה שדיברו הרמ"ם לפני שני דורות בחריפות גדולה מאד.

אני רוצה לספר. מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל היה פעם אורח פה בישיבה של ראש הישיבה הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל. הוא אמר שיעור אש להבה. אח"כ בסעודת שבת ישבו איתו ביחד, וכשהיה מישהו בקצה השלחן שאמר משהו מיד

להיזהר מלהתכבד בקלון חבירו

גם מתכבד בקלון חבירו זה נורא ואיום!
אם אחד אומר דבר לא הגיוני בלימוד או בדרשה,
ומחייכים חיוך לעג ומשדרים לכולם את החיוך, זה
מלבין פני חבירו שאין לו חלק לעולם הבא.

נעצה לזכרון

יש כאלו בטבע זוכרים בצורה מיוחדת, ויש אחרים
שזוכרים פחות. כל אחד לפי הכוחות שלו.
והנעצה היא לרשום כל דבר, מי שיכול לרשום.
לרשום כל הערה, גם במה ששומעים מהשני.
קושיה, הערה טובה, סברא טובה. במשך הזמן זה
מצטבר לחיבור שלם, ליצירה שלו. יש לו קובץ על
המסכתא שהוא למד, תמצית של הסוגיות. זה נותן
הרגשה נעימה וכשרה מאד.

נעצה למתיקות התורה

מתיקות התורה זה דבר מאד חשוב. אם אחד
מוצא איזו קושיה טובה, קושיה מעניינת, לאו דוקא
שלו, נדלק החשמל בעיניים לכולם.
בעניין הריכוז אמר רבן של ישראל שליט"א: יותר
מידי למתוח את הכוחות זה לא בריא. לפעמים
אפשר להביא איזו שאלה מעניינת, להציע את זה
לציבור - 'תחשבו, מה אתם אומרים'.

מיעוט שינה, עד כמה?

נשאל רבן של ישראל מן שליט"א: אברך אחד
שאל, הוא עייף מאד, האם להתאמץ מאד וזה
יתעורר אח"כ או לשמור על הכוחות
והשיב: צריך להיות מאוזן! שוב הפטיר: 'לעולם
יהיה אדם מאוזן'.

גם לרבי עקיבא איגר בתשובה יש מילים חריפות
לאחד מהגדולים: "המורה צריך לחזור מהוראתו
ברבים". גם הנודע ביהודה כותב מילים חריפות
בתשובותיו. אבל היום לא לעשות כך.

להתבטא בחריפות – לא להתעקש על

סברא – כן!

אמנם היום אי אפשר לדבר כך, אבל להתעקש
על סברא - כן צריך, וגם צריך לדעת להודות על
האמת.

"כל בן אדם טועה זה לא נורא. ואני

יוסיף, ונורא שלא מודים על הטעות!"

היה בן ישיבה שלמד בשעתו בישיבת 'בית יוסף'
נובהרדוק, שהיה גר בסמיכות למעונו של מרן
החזון איש זצ"ל ברחוב חתם סופר, הוא שמע אותו
בבוקר אומר ברכות השחר והיה אומר בניגון מיוחד
"ומודה על האמת".

יש מכתב מהחזון איש למישהו (אני יודע מי
זה המישהו הזה): "ואני מלא טעויות בלימוד,
פעם בגמרא פעם בסברא, ואין הטעות מכהה
(מקלקלת) את כבוד עולמנו".

נכון, הוא היה עניו גדול, אבל הוא לא היה אומר
דברים לא נכונים.

כל בן אדם טועה זה לא נורא. ואני יוסיף, ונורא
שלא מודים על הטעות!

לא נורא שטועים, אפי' אם לא יודעים לקרוא טוב
את המילה, לא נורא, זו לא בושה.

סיפר לי פעם מישהו סיפור, שהיה פעם ויכוח
של הרב מבריסק זצ"ל עם מישהו והרב מבריסק
עמד חזק על דעתו. ההוא הביא לו ראיה מדברי
הרמב"ם בפירוש המשניות. הרב מבריסק הפסיק
את הויכוח מיד!

קו תבונות 02-313-25-25

ניתן לשמוע בקו תבונות כינוסים קודמים, וביור על מיקומי הכינוסים הקרובים

מזכירות תבונות | 055-671-73-49 ☎ tvunot038009090@gmail.com

קנייני תורה

שו"ת מרתק בענייני תורה למעשה

מתוך שאלות שנאספו בהיכלי התורה על ידי מערכת 'תבונות' מאת
רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

ההשפעה הישירה, אבל למעשה מי שיותר רוחני ובעל מידות טובות אז נכנס בו יותר תורה.

בתלמוד

מי שלומד בעיון עמוק ויש לו סיפוק מזה, הוא כותב מערכות של חידושי תורה והוא שקוע בלימוד, אבל הוא מרגיש בצורה ברורה שזה על חשבון הבקיות, קשה לו לשלב את שניהם ביחד, הראש שלו מונח מאד בלימוד העיוני. האם הדבר ראוי שבגלל העיון הוא מספיק פחות דפיו?

זה ודאי שהוא צריך בקיאות גם כן, ואם קשה להכניס בקיאות ביחד עם העיון, בן אדם כזה צריך לקחת חלק מהשנה שבו יוריד את העיון שלו וילמד בבקיות, כך שלמעשה עיקר השנה הוא יהיה כל כולו בעיון, וחלק אחר של השנה ילמד באופן בקיאותי יותר מבלי לעשות

גם כן על מידות, ויש גם שער הענווה במסילת ישרים. העצה היא ללמוד את החלק של המוסר שמיועד למידות, במשך כמה חודשים וזה ישפיע עליו לתקן מידותיו.

מה ההשפעה של זה על תורה?
רבינו יונה ביאר את המשנה באבות (יב, ב) "והתקן עצמך ללמוד תורה", שתתקן את המידות שלך, לפי שהתורה לא תיכנס בגוף גשמי עם מידות אנוכיות, זה גשמי - זה אני.

ר' חיים וולאז'נער אומר שמשה רבינו הגיע למדרגה של אספקלריה המאירה, בגלל שהוא היה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה. כלומר, שמכח הענווה הוא הגיע לאספקלריה המאירה. וכן כתב רבינו בחיי שידוע שעל ידי ענווה מגיעים לנבואה ולרוח הקודש. למעשה זה משפיע, לא רואים את

תיקון המידות

"למעשה מי שיותר רוחני ובעל מידות טובות אז נכנס בו יותר תורה"

רבותינו האריכו בחשיבות של תיקון המידות שזה הכשר ללימוד התורה, ותיקנו בשיבות מוסר, ולא כל אחד שלומד מוסר מרגיש שזה משפיע עליו על תיקון המידות בפועל.

המטרה של מוסר זה לא רק בשביל תיקון מידות, אלא גם יראת שמים ועוד מעלות, אבל ביחס למידות, יש ספרי מוסר שמיועדים לתיקון המידות, כמו חובות הלבבות שער הכניעה, שם בפרק ג' וד' הוא מאריך ע"ז, ומי שלומד את זה, זה נותן לו איזה הבנה מה הכח של המידות שלו ומה מביא לענווה ומה מביא לגאווה ולדברים נוספים.

אפשר גם ללמוד בארחות צדיקים וכן במסילת ישרים במידת נקיות יש

בקצת חדשות פה וקצת חדשות פה. שיהיה ימים או שעות שזה אסור, אלא הוא יעשה חשבון לפני כן מתי מותר לו ומתי אסור לו, לפי הכח שלו. ואני חושב שהרבה בחורים ואברכים אם ידעו ששלוש פעמים בשבוע מותר להם חצי שעה, אז הוא יכול לחכות עד אז. ואז בחצי שעה הוא לא מרגיש כל הזמן שהוא עושה עבירה. מותר לך! זהו וגמרנו!

במיעוט תענוג

עד כמה אברך ובחור צריכים לעבוד על מיעוט תענוג?

בחור לא צריך לעבוד על זה. אבל יש אוכל או דברים שמיועד לרחוב, סוג אוכל שהוא ממש תאוה תאוה, מהאוכל הזה הוא יכול להימנע, אבל אוכל רגיל בגיל צעיר לא צריך להימנע.

צריך לשאוף ולהתפלל על זה?

יגיע הזמן, כשהוא יהיה יותר מבוגר, הוא יבין מתי כן, הוא ילמד מוסר והוא יבין.

וכל אחד לפי מה שהוא, גם בחור וגם אברך, לפי המדריגה שלו. אמרתי דוגמא שכל אחד יכול במדריגה הזאת, שזה ממש תאוה.

היה פעם שאני צמצמתי את השינה שלי, מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל אמר לי, האם אתה לא מרגיש שאתה קצת שאתה לא צלול בעקבות החוסר בשינה? אם הראש לא כל כך צלול, הרי שזה לא טוב!

הראש צריך להיות צלול! יש בחורים ואברכים שדוחפים את עצמם למרות העייפות, זה לא צריך להיות. בפרט בחור יכול להיות חס ושלום ממש ליפול. וכל אחד לפי מה שהוא ולפי כוחותיו.

במיעוט שיחה

אדם צריך להכניס לעצמו זלזול ב'חדשות'

בחור שמטבעו מאד מתעניין בחדשות שנעשה בעולם, מאד קשה לו להתגבר על זה

שינסה להכניס בעצמו זלזול בכל החדשות.

אבל אם הוא לא יכול, אז צריך לתת כל אחד לפי הוא, יכול להיות שיש בן אדם אחד שפעם אחת בשבוע, ביום שישי אחה"צ, ייתן לו שעה שהוא יכול לראות כל מה שהיה השבוע וזה מספיק לו, מישוהו אחר צריך פעמיים בשבוע.

זאת אומרת, אדם יחשוב מהו מינימום החדשות שהוא יכול לחיות עם זה וזה מה שיעשה. אבל אין הכוונה שהוא יהיה כל היום עסוק

חידושים, ואח"כ בזמן אחר במשך החיים שלו הוא יגמור את זה בעיון, ויהיה חלק מהשנה שזה בקיאות.

בבין הזמנים למשל?

בבין הזמנים זה ודאי טוב, אבל אפילו בזמן עצמו, הוא בדרך כלל לומד בצורה כזאת שהוא כל היום בתוך העיון, וחלק יהיה בלי עיון.

מה המטרה המרכזית שבן אדם צריך להעמיד לעצמו שהוא רוצה להצליח בלימוד? הבנה? ידיעה? זכרון?

הבנה. זה מוכרח הבנה. זכרון – כל אחד לפי מה שהוא, אבל מה שצריך להיות זה הבנה ברורה ובהירות, אבל בלי זה, זה לא שייך.

עבודת התפילה

אברך מרגיש שהוא מחובר ללימוד בצורה מאד חזקה, הוא כל הזמן מתקדם ושקוע בלימוד, אבל בתפילה הוא פחות מרגיש שהוא מתקדם, האם זה מראה על חסרון ביראת שמים?

זה לא מראה על חסרון ברוממות שלו. אבל צריך לנסות להתקדם בשימת לב לעבודת התפילה. לקבל עצמו דברים מסוימים בתפילה, להתפלל יותר טוב. ואין הדבר מעיד שחסר לו בפנימיות יראת שמים, זה פשוט שמפני שהוא לא התרגל להתפלל טוב.

במיעוט שינה

הראש צריך להיות צלול!

כיצד בן אדם יודע כמה הוא צריך לישון וכמה הוא צריך ללמוד? במה צריך להחמיר יותר?

בסיום השו"ת בייך רבנו הגדול שליט"א את סגן ומ"מ ראש עיריית ירושלים יו"ר דגל התורה בעיר הרב אליעזר ראובנברגר הי"ד על עמידתו לימן ארגון תבונות ומסירותו הגדולה לביסוסו למען ציבור בני התורה והאברכים.

קו תבונות 02-313-25-25

ניתן לשמוע בקו תבונות כינוסים קודמים, ובירור על מיקומי הכינוסים הקרובים

מזכירות תבונות | ☎ 055-671-73-49 📧 tunot038009090@gmail.com

10
שעות
תורה
מידי
יום

ישיבת ר' חיים שע"י "חבורת מקבלי עול תורה"
בנשיאות מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א ובראשות מרן הגר"ב שרייבר שליט"א

אני יודע!!!

אני יודע מכח המכתבים שראיתי מהאברכים המשתתפים בתוכנית "עשר שעות" שהתוכנית מוסיף המון לאברכים בלימוד התורה באיכות ובכמות וגם מוסיף להם בעבודת ד' באופן כללי.
התומך בתוכנית הקדוש הזה בוודאי יתברך ממקור הברכות ברוחניות ובגשמיות מתוך בריאות הגוף ומנוחת הנפש בכל חלקי החיים שלו.
הכו"ח לכ' התורה ותומכיה,

משה הלל הירש

רבנו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א בעדות נאמנה וברכת התורה נדירה למחזיקים בעץ החיים.

שותפים בהחזקת לגיונו של מלך "מקבלי עול תורה" וזוכים מידה כנגד מידה שתקובל ברצון תפילת השל"ה בנו ובצאצאנו!

וְאִפִּיל תַּחֲנִנְתִּי לְהַזְמִין לִי בָּנִים וּבָנוֹת וְהֵם וּבְנֵי בְּנֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת וְאֶנְחֶנּוּ כָּלֵנוּ יַעֲסֻקוּ בְּתוֹרַתְךָ הַקְּדוֹשָׁה.

מתוך תפילת השל"ה

מסלולי השותפות

מי שברך מיוחד ע"י גדולי הדור ייערך בעיצומו של חג השבועות עלהזוכים להיות שותפים במסלולי השותפות

ישיבת חבולון	ישיבת חבולון	הקדשת חודש לימוד	חכמי לב
250 ₪ * 24 חודשים	150 ₪ * 24 חודשים	150 ₪ * 12 חודשים	100 ₪ * 12 חודשים
החזקת אברך הלומד 10 שעות ביום למשך חצי שנה • הזכרת הבקשה בל"ג במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם • מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה • והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע • נופש זוגי בצפון מתנה	החזקת אברך הלומד 9 שעות ביום למשך חצי שנה • הזכרת הבקשה בל"ג במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם • מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה • והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע.	מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה • והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע	"בזה יחשב לו כאילו הוא עצמו למד" והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע

וכן יכנסו מידי חודש עד אייר פ"ה להגרלה על נופש משפחתי בצפת או במירון סופ"ש או 2 לילות באמצ"ש

לתשומת לב:
בפרוט האשראי
או בדף החשבון
התרומה תופיע
ע"ש "עמודי עולם"

לתרומות ולמסירת שמות חייגו:
033-780-780

התרומות
מוכרות
לצרכי מס

10
שעות
תורה
מידי
יום

מיייל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדריים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"

בס"ד

גבאן כללם

בימים אלו נשלחות הזמנות הכבוד אל בוגרי וידידי
ישיבת הנגב שכר שכיר לדורותיהם
לקראת המעמד ההיסטורי שיתקיים אי"ה

ביום ראשון

י"ז בסיוון תשפ"ד

(23/6 למנינם)

במתחם הדיסיטי

מעלה אדומים

בעמדות "נדרים פלוס"
ישיבת הנגב, ועידת "נקבצו לך"

בטלפון:

083-750-904

בדוא"ל:

n083750904@gmail.com

לשם קליטה ראווה של כלל
המשתתפים, נבקשכם לאשר
את הגעתכם למעמד באחת
מהדרכים הבאות:

(בוגרי וידידי הישיבה שלא קבלו הזמנה,
מתבקשים גם ליצור קשר בדרכים אלו):

ישיבת הנגב סוכד סוכד
סוכד ישיבת הנגב סוכד סוכד סוכד סוכד

גליון "הישיבה" הופץ בכל חלקי הארץ לפי כתובות הבוגרים
המעודכנות כעת במשרד הועדה המכינה. במידה ולא קיבלתם
את הגליון, נבקשכם לעדכן בהקדם את כתובתכם באחת
מדרכי יצירת הקשר המופיעות במודעה זו.

דברי שי"ה

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

בעלי אסופות - סדר ליל שבועות ומנהגי החג אצל רבינו זצ"ל

נהג כל השנים ללכת למקוה לטבול לפני עלוה"ש, ואמר שיש בזה ענין גדול כמש"כ מהאריז"ל ועי' באה"ט (סי' תצ"ד ס"ז), ובשנים האחרונות שהיה קשה עליו הדבר עשה התרת נדרים. אמר לי שרצה לנוח בערב שבועות שיהיה לו כח להיות ער בלילה, ולא נרדם, ואמר ככה זה כשרוצים לנוח לא מצליחים. היה שנים שבקש להוציא בברכת לעולם יהא אדם, ואמר בשם מרן החזו"א זצ"ל, שחשש כיון שכתוב בתחילתו וישכם ואמר, דצריך שישכים משניה להתחייב בברכה זו, והביא מהתוס' (ברכות מ"ו א' ד"ה כל פוסחים ק"ד ב' ד"ה כל) שתחילת הברכה הוא באתה הוא עד שלא נברא העולם וועי' בס' שמענו כן ראינו ח"א פ"ד סי' ז' שמתחיל מאתה הוא, וכ"כ בס' אעלה בתמר אות י"ד ובס' שאלת רב ח"ב פ"ג שאלה כ"ב, וכן הוכיח באש"י ישראל פ"ה הערה ע"ג מדברי הפמ"ג סי' מ"ז סק"ט.

מנהג אכילת מאכלי חלב בשבועות

בענין המנהג לאכול בשבועות מאכלי חלב שהובא ברמ"א (סי' תצ"ד ס"ז), אמר רבינו זצ"ל, שאצל מרן החזו"א זצ"ל, וכן בבית אביו מרן הקה"י זצ"ל, אכלו בלילה מאכלי חלב, אבל בביתו נהגו לאכול בבקר כי כך נהגה הרבנית ע"ה בבית אביה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, כמנהג ירושלים, ובד"ז הולכים אחר מנהג האשה, [ראה בהגהותיו לס' אלא נדפס שם בהקדמה עמוד י' אות ד]. ועי' בס' פתחי חיים (מכתב ע"ד ס"א) שנשאל רבינו אם בליל יו"ט יש מצוה לאכול בשר, והשיב לא שמענו, והאריך בזה בענפי משה (פסח בס' ש"ה), ועי' במועדי הגר"ח (ח"ב סי' שכ"א) מ"ט הרמב"ם והשו"ע השמיטו דליל יו"ט ראשון נתמעט משמחה כמבואר בפסחים (ע"א א') והשיב, כיון שלא הביאו אי"צ להשמיט.

בחיוב קניית בגדי יו"ט לאשתו

השיב רבינו דמי שאין לו מעות לשמח אשתו בבגדים ליו"ט יבקש שתמחול לו, ואם לא מוחלת אונס רחמנא פטריה, [ובמועדי הגר"ח ח"א סי' רל"ב השיב דלא מהני מחילה רק אם רצונה בכך]. ואינו מחויב ללות רק יש לו ליתן עד חומש מנכסיו, ואם הוא בכלל הוצאות יו"ט השיב מחצה למחצה אם מוציא כפי הרגילות, ואמר רבינו על עצמו, מעולם לא קניתי לרבנית בגדים חדשים ליו"ט, שהרי אני נותן לה את כל הכסף והיא מטפלת בו, וכיון שהיא מתעסקת בכסף אי"ז נוגע אלי, ואי"צ רק ליתן לה רשות לקנות כרצונה ויותר אי"צ, (שמענו כן ראינו ח"ב דיני יו"ט פ"ח). ושמעתי שעונה לשואל שיוצאים יד"ח גם בקניית בגדי שינה חדשים, (לשואל רבי סנדר פרייזלר ז"ל) ואמר דיתכן דגם בגרביים חדשות יוצא אם משמחה, וכן השיב רבינו זצ"ל למעשה בס' מים חיים (עמוד ק"ב) דיוצא בזה, ועי' במשנה ברורה (סימן רכ"ג ס"ק י"ג) בשהחיינו על כלים חדשים ומלבושים דתלוי אם הם דברים שלב האדם שמח בהם עני בראוי לו ועשיר בראוי לו. ובמועדי הגר"ח (ח"ב סי' שכ"ב) השיב רבינו זצ"ל דגם בכלים אפשר לקיים המצוה.

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אגל זצ"ל תנצב"ה

לומר בלילה תיקון ליל שבועות או ללמוד גמרא

רבינו זצ"ל היה מספר, ששאל בבחרותו את מרן החזו"א זצ"ל, איך ינהג כשניעור בליל שבועות, האם יאמר סדר 'תיקון ליל שבועות' או ילמד גמרא כמנהג הישיבות, והשיבו מרן החזו"א שיאמר תיקון ליל שבועות, ואמר שלא ידע גיסא כשנשאל החזו"א על דבר זה מאחיין אחר [הגאון רבי מאיר גריינמן שליט"א], השיבו שילמד גמרא, וביאר רבנו זצ"ל שלכל אחד מהם ענה לפי דרכו, שלרבינו ענה שיאמר התיקון, כיון שידע שאביו הקהילות יעקב נהג לאומרו, ושאלת רבינו היא אם להמשיך במנהג זה או ללכת בדרך מנהג העולם, ולכן השיבו שיאמר התיקון ולא ישנה מנהג אביו, ולא ידע גיסא השואל השני אביו נהג ללמוד כמנהג העולם, והוא זה שבא לשנות ולומר התיקון, לכן הורה לו שימשיך במנהגו. ועי' בס' תשובות הגר"ח (עמוד תשמ"ה) על השאלה איך לנהוג בזה, שהשיב, אצלינו המנהג לומר.

מעשה רב מהגר"א והמגיד מדובנא

והיה רבינו זצ"ל מספר מהמגיד מדובנא, שהיה בביהמ"ד בליל שבועות עם הגר"א, ואמר לו הגר"א לומר התיקון, ואמר על זה המגיד מדובנא משל, לכפרי שבא לעיר הגדולה וראה לראשונה חנות עם חלון ראוה שיש שם דוגמאות ממה שמוכרים בחנות, ומצא חן בעיניו, וכשחזר לעירו נתן כל המעט שהיה לו בחנות בחלון ראוה, ולא הניח כלל סחורה בחנות, וכדי בזיון וקצף, כמו כן אמר המגיד תיקון ליל שבועות ה"ז מעין דוגמאות מכל חלקי התורה, ולמי שלומד כל השנה כל התורה כהגר"א לו נאה להניח דוגמאות מכל חלקי התורה, אבל לאדם כמוני ה"ז כנותן כל חנותו בחלון ראוה.

סדר הלימוד שנהג רבינו זצ"ל

ולמעשה היה נוהג רבינו זצ"ל להופיע בחדרו בבית הכנסת לדרמן מיד אחרי סעודת ליל יו"ט, [ולפני צאתו לביהמ"ד היה כל שנה מבקש מהרבנית ע"ה ברכה שלא ירדם], והיה יושב באמצע ביהמ"ד במקום שיושבים עם הס"ת מאחורי הבימה, עם הטלית קטן הארוך, לאור יקרות של הלוקסים, ומראהו כמלאך ה', ושלא כדרכו כל השנה לנגן הלימוד בלחישתו, כאן היה מגביה קולו ברמה בביהמ"ד, בפרט כשהיה קורא פרשת בראשית היה אומר בקול ויהי ער ויהי בקר של כל יום, וכן ויכולו, וכן בעוד מקומות, ובפרט בסיום חומש, היה אומר בקול, ונשמע קולו בבואו אל הקדש 'חזק חזק ונתחזק'. אמר לי שנוהג לעמוד בכל המקומות שעומד בשנים מקרא. בשמות הקדושים שכתוב בתיקון אחרי כל חומש ונביא אמר שרק מהרהרים השם ולא אומרים בפה.

רבינו זצ"ל לא הקפיד לומר התיקון ללא הפסק, והיה עונה לשאלות, רק שהיה ממתיך לסיום פרשה פתוחה או סתומה וכיו"ב [וכן היה נוהג גם בקריאת שמו"ת], והיה מפסיק מיד לשמוע השאלה ומסמן ומראה בידו להמתין עם עניית התשובה כשיגיע למקום שיכול לענות. כמו כן פעמים שלפי הצורך היה שותה באמצע [והיה פעמים שהיה הולך לבית בנו באמצע הלילה].

אמר לי שיש קפידא גם בליל שבועות לא ללמוד מקרא בלילה קודם חצות, אא"כ לומד בעיון, עי' שעה"צ (סי' רל"ח סק"א), ואמר לעיון בזה בס' כף החיים, ואמר דאינו יודע אם הסדר מעכב ויכול לומר המשניות לפני חצות ואח"כ מקרא, ולכן אמר שנוהג עד חצות ללמוד סדרי לימודו הקבועים, גמ' פסחים, רמב"ם ה' יו"ט, שו"ע ה' יין נסך, ומשנ"ב [היה לומד הלכות יו"ט, הלכות חג בתג], וכן למד חזון איש, ורק בחצות התחיל בלימוד תיקון ליל שבועות.

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ה', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה 4310

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מזכר שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לַשְׁבּוּעוֹת הַבָּאִים בַּעֲזָה"י

מכתבים למערכת תגובות ממשפחת גריינמן המורחבת | חתנו רבי שרגא וילמן | ויבלחטו"א רבי מאיר גריינמן שליט"א

רבינו בעל ה'נודע ביהודה' | הגאון רבי שלמה כהן זצ"ל מקורבו של החזון איש

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הגאון רבי פנחס דוד גריינמן זצ"ל

(ביום א' דפסח) טוטפת כלילו גדלי, ע"כ. ומה התוס' רוצים לומר בזה. ור' דוד עצמו רצה לתרץ להחזו"א שהפשט הוא דהרי בתפילין של הקב"ה כתוב מי כעמך ישראל, ולכאורה הרי היה צריך להיות כתוב "מי כעמי ישראל" דהלא הקב"ה משתבח בכלל ישראל, אלא הפירוש הוא שכביכול התפילין עצמן הם אומרים להקב"ה מי כעמך ישראל, וזהו מה שסיד הפייטן "טוטפת כלילו גדלי", דהיינו שכביכול התפילין הם מגדלים את הקב"ה ע"י אמירתם מי כעמך ישראל, והחזו"א קיבל והסכים לדבריו.

ממין לשמאל: האחים רבי חיים, רבי דוד, רבי

מאיר גריינמן,

ובקידמת התמונה רבי גרשון אדלשטיין

עוד שמעתי ממנו (כ"י אלול תשס"ט): דודו הג"ר מאיר קרליץ זצ"ל היה חתן של בעל היחשק שלמה, והגר"מ היו לו הרבה מאד סיפורים ומעשים ממנו. ופעם נסע בעגלה עם מרן הג"ר ברוך בער ליבוביץ זצ"ל ורב"ב נסע לאיזו אסיפה של חינוך באיזה מקום, והגר"מ סיפר לו בדרך את הסיפור עם הגרעק"א ומוציאי הש"ס של סלביטע נגד ש"ס וילנא, איך שאנשי הש"ס סלויטע זלזלו בהגרעק"א שעשה דיון בכל הענין, וכאשר ראה שאין שומעים לו ומזלזלים בו, מיד הזדקק ואמר שהוא הרב פה ומה שהוא החליט כך צריך לעשות ללא שום שינוי, וכך עשו לבסוף.

והנה הגר"ב כשהגיע לאסיפה והיו דיונים שונים ולא רצו לקבל את דעתו, מיד נזכר בסיפור עם הגרעק"א וידע איך עליו לנהוג בשביל שיקבלו את דעתו, ונזדקק והחליט מה שרצה וחייב לקבל את דעתו, והרי זה בהשגחה שבדיק סיפור זה שמע מהגר"מ באותה נסיעה.

סיפר ר' דוד גריינמן זצ"ל, דפסח באו כמה קנאים אל החזו"א ואמרו לו שבאיזה אירוע של ישיבת פוניב' הוזמן איזה אחד מראשי הצינות ורוצים שהוא יצטרף ויחתום על מכתב מחאה למנוע דבר חמור זה, והחזו"א מיאן ולא רצה לחתום, אמרו לו הקנאים - שחשבו שאינו רוצה לחתום כיון שחושב שאין השפעה בחתימתו - שאם יחתום על המחאה תהא השפעה גדולה על מי שצריך.

ואז השיב להם החזו"א בחזקה, שאם עליכם ששמעתם ממני כעת שאני רוצה לחתום אין לי השפעה כלל שהרי אתם מפצירים בי לחתום, אז מדוע שתהא לי השפעה על אותם האנשים שאתם יוצאים כנגדם...

סיפרה רעיתו של ר' דוד ע"ה, שאין תמונות שום תמונת מזכרת משמחת הנישואין שלהם, כיון שהזמינו צלם, והאבא הגר"מ וולפא זצ"ל הלך להביא את החזו"א לחתונה, והתעכבו זמן רב בדברם בלימוד, אי לכך הצלם התרגז ועזב את המקום. [ולמזכרת, לאחר החתונה הכלה לבשה שוב את שמלת הכלה והלכו החתן והכלה להצטלם אצל צלם].

בנו של ר' דוד - הגאון רבי משה זצ"ל, בהיותו ילד נבחן או חזר על איזה גמרא בבית, והסתבא (אמו של רבי דוד) הרבנית צביה ע"ה תיקנה אותו באיזה טעות בגמרא, והיא אמרה שהיא זוכרת את הגמרא בע"פ, כיון שהחזו"א היה חוזר ע"ז בבית בקול הרבה פעמים עד שזה נכנס בתוכה וזוכרת את הדברים.

רבי דוד גריינמן בשמחת נישואי נכדו, משמאל נראה בנו רבי משה ז"ל

הגאון הצדיק רבי מרדכי קרטמן

בימים אלו (כ"ה אייר) חל יום ה"א צ' לידיו של רבינו מספסל הלימודים בישיבה, ואחרי כן בכולל 'חזון איש' הגאון רבי מרדכי קרטמן זצ"ל. נודה למי שיכול לשלוח לנו תמונות בו נראה ר' מרדכי, וכן למי שידוע על הקשר בינו לרבינו, יפנה ליצחק גולדשטוף
ig0533145900@gmail.com 0533415900 דוא"ל
ישר כוח!

רבי דוד גריינמן זצ"ל נולד בוויילנא לאביו רבי שמואל ולאמו מרת צביה אחותו של מרן החזו"א, תאום לאחיו הגאון רבי חיים זצ"ל. בחודש סיון תרצ"ה עלו בני המשפחה לארץ הקודש, ור' דוד נכנס ללמוד בישיבת תפארת ציון באותם שנים בה למד רבינו, ומשם המשיך לישיבת לומזה המעטירה. בהגיע עת דודים, נלקח לחתן אצל הגאון רבי מנחם מנדל וולפא שהיה מרביץ תורה בישיבת 'עץ חיים', ומכיון שאביו שהה אז בארצות הברית לעמוד לימין ישיבת 'תפארת ירושלים', החזון איש הוא זה ששימש כשדכן ואף הוביל אותו לחופה. כאשר עבר ר' דוד להתגורר בירושלים הקים בית מדרש וכולל אברכים תלמידי חכמים 'בית שמואל', כמו כן זכה להוציא את כתבי רע"א. נלב"ע ט' אב תש"ע.

במיטה אחת

רבי דוד היה תאומו של אחיו הגאון רבי חיים שאול זצ"ל, אך רוב שנותיו לאחר נישואיו התגורר בירושלים עד לסוף ימיו, וכשהיה מזדמן לעיתים לפגוש ברבינו היו שמחים מאוד זה לקראת זה.

ופעם סיפר ר' דוד שבבחרותו הזדמן לו פעם ללון בביתו של מרן החזון איש, ומחמת הדחקות שהיה אז, לא היה אפילו מטה מיותרת בלילה בבית החזון איש להניח עליה את ראשו, והלך לבית הסמוך - אצל הוריו של רבינו, מרן הסטייפלער זצ"ל, לבקש לישן שם לילה אחד...

תיכף שקע בלימוד

ועוד הפליא רבות על התמדתו הנוראה של רבינו שהיתה בו מילדות, וסיפר שזוכר שכאשר בין האירוסין לחתונה הגיע רבינו לירושלים להיפגש עם הכלה כנהוג, רבי דוד כבר היה נשוי והתגורר אז בירושלים ברחוב שטראוס, ורבינו עבר דרך ביתו ונח שם מעט.

ולא מש מזכרוננו, שתיכף כשנכנס רבינו לביתו, נטל ספר מן הארון, התיישב על הספה וחלץ את נעליו, ואז נשכב על הספה שבחדר לנוח מעמל החדר, ותיכף שקע בעיון ולא שם לב לסובב'.

רבי דוד גריינמן זצ"ל

מדוע הגבירים דוחים את המבקשים

סיפר לפני רבינו: בתקופה הראשונה שאחר נישואיו המשיך רבי דוד את מפעלו של אביו בעזרה לאברכי הכולל 'חזון איש' וסובב אצל נדיבי עם עבור החזקת הכולל, ונוכח פעמים רבות שהוא מגיע לביתו של גביר, והגביר אומר לו אתן לך תרומה אבל תבוא מחר, וניכר שאומר כן באמת ולא בהתחמקות.

והיה הדבר פלא בעיניו, אם הוא רוצה לתת צדקה לאברכים - שיתן עכשיו, אם לא רוצה שיאמר לו תלך, אבל מדוע הוא נוקט בשיחת הדחיה לך ותבוא מחר, הלך ושאל את החזון איש מה פשר הדבר.

החזון איש השיבו: עדיין אין להם את הזכות. הם צריכים תפילות של עוד יום כדי שיהיו ראויין!

ונהנה רבינו מהעובדא, והוסיף כי אליבא דאמת הפשט הוא, שאכן קשה לאדם להוציא מממונו לצדקה, והוא צריך להתגבר על עצמו, עד שלמחר הוא מצליח!...

לבר מצוה

לכבוד שמחת הבר מצוה של רבינו הביא בן דודו רבי דוד ספר במתנה, ורבינו רשם על גבי הכריכה בכתב ידו:

מתנה לבר מצוה מאת מו"ה דוד גריינמן נ"י

לבר מצוה בעד חיים קניבסקי

יום ט"ז טבת תש"א בעיר בני ברק ארץ ישראל

זכרונות מרבי דוד על החזון איש

ולחיבובי מילתא, נביא כאן מספר זכרונות מרבי פנחס דוד גריינמן ז"ל מדודו הגדול מרן החזון איש, כפי שרשמם נכדו הגרא"מ הכהן קפלן שליט"א מח"ס 'לשיח באמרתך':

סיפר ר' דוד גריינמן שליט"א ביום ה' אור לכ"ט כסלו תשס"ט, שבהיותו נער צעיר פעם שאל אותו דודו מרן החזו"א שליט"א מה הביאור בדברי התוס' בברכות דף ו' א' שכתבו בזה"ל, מי כעמך ישראל, זה שסיד הפייטן

1. נכדו רבי אברהם מאיר הכהן קפלן.

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

שבועות במחיצת רבנו

נשאל רבינו: מה הוא היה כוונתו לחזק את בני הישיבות לקראת יומם הגדול בליל שבועות?

והשיב רבינו: קשה לי מה להגיד, אבל הייתי נוצע שילמדו סוגיא שתעניין אותם מאוד בלילה המיוחד הזה, ואם יהיה נושא שבועות
אותם זה יחבר אותם יותר, אבל כל אחד יודע מה מחבר אותו יותר, וקשה לומר כלל אחד לכולם.

אוכל להוסיף דרוש נחמד הנוגע לחג השבועות. המושג 'קבלת התורה' הוא רחב, המילה 'קבלה' היא מילה סתומה, וניתן לפרשה
בכמה צורות. ידועה הקושיה על הנאמר בהגדה 'אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה - דיינו', ואילו משמעות יש לקרוב
לפני הר סיני בלא קבלת התורה, שעל כך אומרים דיינו.

נאמרו בזה כמה וכמה פירושים, כולם יפים ותחומים. לכשעצמי חשבתי לפרש ע"פ דברי הגמרא הידועים בעירובין [נה, א] 'אמר
אבדינו בר חנוא בר דוסא מאי דכתיב "לא בשמים היא ולא מעבר לים היא", לא בשמים היא - שאם בשמים היא אתה צריך לעלות
אחריה, ואם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה'. והנה בשלמא נעבר לים אפשר לעבור בספינה, אך איך ניתן לעלות אחר
התורה לשמים. אמנם, פעם אחת בהיסטוריה, יכולים היו עם ישראל לעלות לשמים. שהרי כבר איתא בחז"ל שבזמן מותן תורה
הוריד הקב"ה את השבעה רוקיעים להר סיני, ונמצא שאז הקב"ה היה יכול לומר לעם ישראל, הנה, כעת השמים קרובים יותר, וניתן
לעלות אליהם, וכפי שחז"ל דורשים שהיית צריך לעלות אחריה. וזהו השבח הגדול שנשבחים את הקב"ה, שלא זו בלבד שקרבנו
לפני הר סיני, אלא גם 'נתן לנו את התורה', שלא הוצרכנו לעלות אחריה לרקיעים שעל הר סיני, אלא זכינו והוא הוריד לנו אותה
ונמסרה לנו. וזה כאמור על דרך דרוש ואגדה.

עוד נשאל רבינו: ומשהו שיתן להם חיזוק מהיום הזה שהוא ר"ה לתורה, לכל השנה כולה?

והשיב: ראש השנה זה רק בימי הדין, ושם זה אחרת, ומה שצריך האדם לקבל על עצמו להיות יותר נעלה, ומורן המשגיח הגר"א
דסלר היה מציג זאת, ואני אציין לכם...

ראש הישיבה נוטל דף ועט, והוא מצייר לנו את כוונותיו עלי נייר - ומשרטט פס ארוך עם כמה מדרגות בקרבנו. והוא מציין, שכל
אדם יש לו רגעים שהם הנמוכים בימי חייו, ויש לו רגעים שהם הכי נעלים בימי חייו, ואם ידע שהוא עולה ומותעלה הוא יכול להגיע
עד הפסגה, זה יחזק אותו. אין לך אדם שאין לו עליות ומורדות, ולא לפחד מכך שיש מורדות או נפילות או מכשולים, לא צריכים
להסתכל על כך בעין בוחנת ולדאוג מכך.

מסופר על מורן החזו"א שמישהו שאל אותו מה שלומו, והוא ענה, פעמים חוטאים ופעמים עושים תשובה... הוא לא רצה שהאדם
יהיה במתח ובחשש ככל מה שקורה עמו, ולכן אמר שכל אדם לעתים חוטא ולעתים מתעלה, ואינו צריך להיות מודאג מכך.

בחג השבועות ישנם ניגונים יפים, ויש לימוד תורה שזה העיקר, ומה שמביאים מרבנו השל"ה שאמר כי זהו יום הדין לתורה, דהרי
השל"ה היה נקרא 'חסיד', ונודע אף בדקדוקו הגדול בהלכה, הוא דיבר בדרגות גבוהות, ולכן קרא לכך יום הדין, אבל אצילנו היו
לומדים והיו אף שרים באמצע הלילה.

אספר לכם סיפור אישי, שאני נכנסתי ללמוד בישיבת פוניבז' רק בגלל חג מותן
תורה. הייתי נער צעיר, והיה לי קרוב רבי סנדר שגר קרוב לישיבה, והייתי כבן ט"ו
שנים, והוא אירח אותי בביתו בחג השבועות. בלילה לאחר הסעודה הלכתי לראות
מהי הישיבה הגדולה פוניבז' ששמה נודעה ברבים, וכה התפעלתי מאווירת הלימוד
שהיתה בליל שבועות, שאמרת לעצמי שאני נשאר כאן ללמוד בישיבה... למדו כל
כך בהתלהבות ושרו באמצע שירי החג. גם כן בישיבת חברון למדו ושרו את הניגונים
המתאימים לחג מותן תורה, ולא את הניגונים החדשים, שאני ידע אם זהו ניגון ראוי
או לאו, אלא הניגונים של פעם, והיו ניגונים שעשו לנו אוירה נעימה.

שבועות תש"ו המפגש הגורלי...

את סיפורי המלא של רבינו על חג השבועות תש"ו שהביא אותו לשכון בישיבת פוניבז'. שרטטנו בעזרת מקורבי רבינו שליט"א.
כמי שנולד וגדל בבית הוריו ברחובות, לאביו רבי טוביה יוסף זצ"ל, שהיה תלמיד המהר"ם שפירא מלובלין 'צוק'ל ועלה ארצה
מפולין, אביו ביקשו לשלוח אותו ללמוד בישיבה תורנית, שלא היתה מוציאה באותם ימים ברחובות. וכך נשלח ללמוד בישיבה
תימנית בשכונת 'שעריה' בעיר, שנקראה 'פורת יוסף', כשהוא היה האשכנזי היחיד שלמד בה. מושם המשיך למקום אחר.

אלא שעם התקרב חג מותן תורה בשנת תש"ו, חשב בלבו רבי דב, בהיותו נער צעיר, שאולי מן הראוי שייך לשבות את חג מותן
תורה - שאין כנסמל יותר מוכנה את החיבור לתורה הקדושה שניתנה ביום זה - בעיר בני ברק התורנית. הדרך הזמינה ביותר לכך
היתה להתארח בבית דודו - רבי סנדר פוזנר זצ"ל, שהוא היה חתנו של רבי חיים יעקב הלפרין, וכיהן כמנהל ישיבת 'אהל יעקב'.
הוא התגורר בבנין בו שוכן כיום 'כולל הלפרין', והחליט לבקש מוכנו להשתתף אצלו בחג השבועות.

לאחר שקיבל אישור, יצא הנער בשמחה לעבר בית דודו בב"ב, כשלא תיאר לעצמו מה יעלה באותם ימים בהם ישהה בעיר התורה
ביום שכזה. היות והדוד התגורר סמוך ונראה להיכלל בישיבת פוניבז' המעטירה, הציע לו הדוד שילכו להתפלל בישיבת פוניבז',
שיראה מהי תפילת חג מותן תורה בישיבה תורתית שכזו.

דבר בעתו

מחרת שבועות

ברמ"א (ס' תצ"ד ס"ג): "עד ח' בו". כל' לשי'
הח"י בשעה"צ (ס' תע"ג סק"ה) דיש תשלומין
כל שבעה אחר העצרת לברכת שהחיינו א"כ כל'
מהראוי שלא לאמר אז נתחנן. וי"ל.

ש"ת בעניני מגילת רות - מתוך ספר שורש יהודה
שאלה:

א. בעיקר קדושת המגילה שנכללת בכתובים יש
להבין דרי שמואל הנביא כתב ספרו ומגילת רות
כמו שאמרו בבבא בתרא י"ד וא"כ מדוע היא
נכללת בכתובים ולא בנביאים כמו ספר שמואל.

תשובת מרן שליט"א:

זה נכתב בנבואה וזה נכתב ברוח"ק, ע"י הקדמת
הרד"ק לספר תהלים (ההפך ביניהם). [א.ה.ה. זה
לשון הרד"ק שם 'זאמר' (ופסחים ק"ו, א) כי ברוח
הקודש נאמר זה הספר, לפיכך כתבוהו בכלל
הכתובים ולא בכלל הנביאים, כי לא נאמרו דבריו
בנבואה כי אם ברוח הקודש. ונבאר אנהנו מעט
מן ההפך אשר בין הנבואה ורוח הקודש. כי
הנבואה הוא דבר בא על האדם שהוא חכם שלם
במדותיו, תבוא לו הנבואה בחלום. ובעת תבואה
הנבואה בהקצין יתבטלו כחותיו ההרגשיים ויהיה
מסולק מכל דרכי העולם הזה ויראה במחזה
הנבואה כאילו איש מדבר עמו ויאמר לו כך וכך.
או יראה דמיונות במראה ההיא, או לא יראה שום
תמונה אלא ישמע קול מדבר עמו. ורוח הקודש
הוא שיהיה האדם השלם מתעסק בדברי האלהים,
שלם בכל הרגשותיו לא תתבטל אחת מהן, ומדבר
מה שמדבר כדרך בני אדם, אלא שמעוררת אותו
רוח עליונית ותופיע הדברים על לשונו דברי שבח
והודאה לאלהיו, או דברי שכל ומוסרים. גם ידבר
על העתידות, בסיוע האלהי על כח המדבר, בכל
כחות המדברים, ובהם הכח נאמר ספר תהלים זה.
ואף על פי שנקראו נביאים האומרים אותו.]

שאלה:

ב. איתא במדרש (פרשה ב, סימן ד') 'א"ר ועירא
מגילה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ולא איסור
ולא היתר ולמה נכתבה ללמדך כמה שכן טוב
לגומלי חסדים'. ודבר תימה הוא לכאורה דרי
הלכות רבות יש במגילה זו, א. היתר המואבית
לבוא בקהל. ב. דיני קבלת הגר - יבמות מ"ז.

ג. התקנה לשאול בשם ה' - ברכות ג"ד. ד. דין קנין
חליפין - ב"מ מ"ז. ה. דין ברכת התנים בעשרה -

הוא עלה להתפלל את תפילת ליל החג בישיבה והתפעל רבות מעוצמת התפילה, ולאחר מכן כשדודו סר לרבו, הוא העדיף לעלות לראותם בסדר לימודם באותו לילה, והתרשם עמוקות מתורתם המאירה שנשמעה בריתחא דאורייתא בחלל בית המדרש הגדול, כשקולות וברקים ניתכים מכל עבר, והרושם שנותר בו היה עצום ונשגב, והחליט שזה המקום שאיזה נפשו לגדול בה.

דודו שהיה קרוב למורן החזון איש, אמר למחרת שהולך הוא להקביל פני רבו ברגל, ושאלו אם חפץ הוא לסור עמו לבית מורן החזון איש, שהתגורר באותם ימים בגבעת רוקח. הדוד הציע שאם יש בפניו קושיא מסויימת ויכל הוא להעלותה בפניו, כי מורן החזון איש הינו מרא דכולא תלמודא, ולבטח יוכל לפשוט כל ספקותיו. הוא שלא זכה עד אז להכיר את מורן החזון"א, התבטא ששמע רבות על צדקותו הרבה כאחד מצדיקי הדור, וישמח לבא ולשוחח עמו בלימוד ולשאל את שאלותיו.

הם הלכו יחדיו למעוננו, ואחר ברכת השלום, החל הנער לשוחח לראשונה בחייו עם מורן החזון איש, והחל להרצות בפניו שאלותיו בלימוד. כשראה מורן החזון איש כוחותיו, התפעל מכך ושאלו באיזו ישיבה הוא לומד, והנער משיב שהוא לומד בישיבה מסויימת. כששמע זאת מורן החזון איש הפסיק לדבר עמו ולא שוחח עמו יותר...

הנער הבין היטב את הנהגת מורן החזון איש עמו, וחש בכך כסימן משמים כי לבטח מורן החזון איש אינו שבע רצון ממקום לימודו. הוא לא אמר מילה לדודו, אך בליבו הפנים זאת יותר מכל, והיה נתון בסערת רגשות. עם זאת החג, נפרד מדודו בברכת הודאה על האירוח הנפלא שזכה לו בעטיו,

מספר ימים לאחר מכן בעומדו בתחנה המרכזית בתל אביב, כשהוא תר אחר הרציף המוביל לביתו בעיר רחובות הבחין במורן הגרי"ש כהנמן זצוק"ל גאב"ד פוניבז', שעומד אף הוא בתחנה המרכזית בתור אחר הרציף המוביל לעיר בני ברק. הוא הכיר את מראה פניו ההדורות מביקוריו השונים בעיר רחובות כשפא פעמים מספר לסייע לנערים מבתי אבות וכדומה, ודרש בפניהם דבר ד', והסיק שאכן עומד הוא למול פני מורן הגרי"ש כהנמן.

ברגע של החלטה, הוא ניגש קמי מורן הגרי"ש כהנמן זצוק"ל ותיאר לו שהיה לראשונה בחייו בליל החג בישיבת פוניבז' והתפעל עמוקות מאורירת התורה והתפילה שראה בישיבה, ומבקש להתקבל ללמוד בישיבה. על אתר קיבלו מורן הגרי"ש כהנמן זצוק"ל לישיבה אף ללא מבחן, ושמוח על כך והחליט בהחלטה נחושה להגיע ללמוד בישיבת פוניבז' המועטירה...

לימים התבטא הגר"ד - שעד היום הוא שמוח על כוונתו זאת, שהביא בקרבו את הקשר העמוק שנוצר בינו לבין מורן החזון איש, והתורה שזכה לקבל וללמוד בימי עמודי בישיבת פוניבז' בצל ראשי הישיבה, כשהוא לומד בחברותא עם ריעו הגרמ"ש ברמן זצוק"ל ועוד.

עוד סיפר על גודל ההשגחה, שידע הוא על עוד בחורים שבאו מהישיבה בה למד, לדבר עם מורן החזון"א במעוננו, ולמרות ששאלם היכן הם לומדים, והשיבו כמותו, המשיך מורן החזון"א לשוחח עמם כבתחילה. וככל הנראה עמו התנהג אחרת כאות משמאי שיראה לו הדרך אשר ילך בה, ובדיק במפגש כה מרגש בחג מתן תורה בהיכל ישיבת פוניבז'. ואכן לפני כמה שנים כשהסתלק דודו לבית עולמו, ספד לו רבי דב שליט"א, באומרו שהוא היה השליח לקשר בינו לבין מורן החזון"א במפגש ששינה את אורחות ימיו כל חייו...

וז"ל רבינו במכתבו לספר יערפו טל על מגילת רות: בהזדמנות זו אספר את החו"י המיוחדת שהיתה לי בימי צעירותי שהתארחתי בחג השבועות שנת תש"ה אולי תש"ו אצל אקנו בו חזא אמי ע"ה הרה"ח ר' סנדר פוזנר ז"ל. ועליתי אז לישיבת פוניבז' החדשה שאח"כ זכיתי ללמוד בה ועשתה עלי רושם רב ומיוחד כל אורית הלימוד שם. גם זכיתי אז שר' סנדר הביאני אז למענו של מורן החזון"א זצ"ל שזו היתה הפעם הראשונה שזכיתי לראותו ולהקביל פניו.

שבועות תש"ז

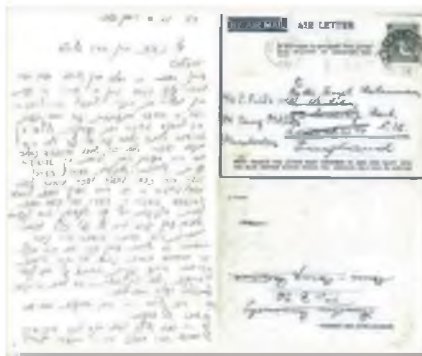
בחודש אייר תש"ז, יצא מורן הרב מופניבז' זצוק"ל, לראשונה, למסע גיוס כספים מעבר לים לטובת הישיבה, מסע שנמשך שלושה חודשים. במהלך חודשים אלו, היה נקבל מורן הרב זצוק"ל מכתב מהישיבה, בו מודווחים לו על הנהגה בישיבה. את המכתב היו מכתבים בחרי הישיבה דאז, מורן הגר"ג אדלשטיין זצ"ל הגאון הצדיק רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל, כשמי שכותב ומשגר אותו לחו"ל היה הרב הגאון רבי שמשון הררי זצ"ל, שכבחור מובגר, שימש כעוזרו של מושגי הישיבה, מורן הגר"צ רבי אבא גרסבורד זצוק"ל. [בעת כתיבת מכתב זה, כבר הסתלק רבי אבא לבית עולמו, ומורן המשגיח הגר"צ רב"א דסלר זצוק"ל טרם התחיל את כהונתו בישיבה].

מכתב זה נכתב בתאריך ט' בסיון התש"ז, יומיים אחרי חג השבועות ובו מתארים כותבי המכתב את האווירה המרוממת ששררה בישיבה בחג: "וכמה תענוג היה להיכנס בישיבה בחג השבועות בלילה, איך שהישיבה הייתה מלאה פה אל פה ולא היה מקום ישיבה. כולם ישבו ולמדו בהתמדה גדולה זה היה תענוג רוחני לראות איך שהישיבה בוערת בלימוד".

והם גם מציינים, ש"הלוקסים האירו כדרך", ומיד מומליצים שכדאי לחשוב לסדר שיהיה אור השכול בישיבה... כי הדבר היה קשה מאוד לשבה ברציפות מול אור הלוקסים שהם לפעמים מלאים עשן ופיח וריח של נפט נודף מהם". ואכן, מורן הרב זצוק"ל היה הראשון שהביא לישיבה חשמל המופעל ע"י גנרטור.

בהמשך המכתב, בוחרים הכותבים להמחיש את רוממות הלימוד בחג השבועות ע"י השמחה ששררה בחג בישיבה, "והיה ניכר מהשמחה כי הלימוד בזמן הזה הוא מוצלח, כי מהשמחה תמיד ניכר איך היה הלימודי, וכאן הם מציינים "ביחוד היתה ניכרת השמחה ע"י דוב לנדו, בריקוד מלא התלהבות, הוא לומד בהתמדה גדולה ועולה מיום ליום".

הם גם מעדכנים אותנו, ש"ר' דוד שליט"א (מורן ראש הישיבה הגר"ד פיברסקי זצוק"ל) היה בחג השבועות והוא אמר שיחה בליל שבועות".

<<<

כתובות דף ז, ועוד דינים. וא"כ מה הכוונה שאין בה דיני איסור והיתר וכו'.

תשובת מרן שליט"א:

אבל לא נכתבה למטרות אלו, אילולי המגילה היינו יודעים אותם מתושבע"פ.

שאלה:

ג. מצינו בחז"ל [הובא ברש"י בתחילת המגילה] שהיתה תביעה על אלימלך שייצא לחוץ לארץ. ותמוה א"כ מדוע נעמי שהיתה צדקת הסכימה לצאת עמו, ובפרט שבגמרא מבואר שאין הבעל יכול לכופ את אשתו לצאת מארץ ישראל.

תשובת מרן שליט"א:

א. יש צרכים שמותר לצאת למענם לחו"ל והצורך להיות האשה עם הבעל אף שמעשהו אינו ראוי מתיר לצאת לחו"ל. ב. מסתמא אלימלך נימק את יציאתו לחו"ל שהרי לא היה רשע, אף לא צדק בנימוקו ומהכ"ת תחכם נעמי יותר ממנו.

שאלה:

ד. במגילה נאמר על נישואי מחלון וכליון לנשותיהם "וישאו", וצריך להבין דאם היו נכריות כמו שנקטו כמה מהאחרונים [וכפשוט הגמ' ביבמות מ"ז שלמדו דיני גירות מהם] שלא התגיירו קדם שנשאום מה שייך בהם הלשון נישואין.

תשובת מרן שליט"א:

בענין נישואין אלו זכרנו שיש בס' אמונת חכמים' לרבי אביעד שר שלום באזילה מרבני איטליה בדורו של רמח"ל (וכמדו' דגם היה חברו) וכעת אין הספר לפני. [א. ה. בספר שם פרק כ"ד כתב שאופן הגירות של רות וערפה היה בלי בית דין של שלושה, ונחלקו בדבר הראשונים להלכה אם חלה הגירות בדיעבד או לא, וביאר שנחלקו כמו מי לנקוט להלכה שנעמי שהרחיקה אותם ורצתה גירות היה כיון שסברה שלא חלה הגירות ואילו מחלון וכליון באמת סברו שחלה הגירות בדיעבד].

שאלה: ה. בלשון שאמרה נעמי לרות וערפה "העוד לי בנים במעי וגו'", משמע שאם היו לה בנים היו מייבמים אותה, וצריך ביאור מה שייך יבום בנכריות, וגם מה שייך יבום באשת אחיו שלא היה בעולמו.

תשובת מרן שליט"א:

יל"ע בספר אמונת חכמים הג"ל. [שם כתב שה' יראה ללבב, וכיון שמחלון וכליון כיונו לשיטתם שחלה הגירות היה שייך תיקון על נפשם בייבום. (אכן אכתי צ"ע דסר"ס ה"ל אשת אח שלא היתה בעולמו דלא נאמר בה פרשת יבום וצ"ע)].

ד' דברים נפלאים שאירעו במהלך היו"ט אצל רבינו:

א. רבינו עלה לתורה בפסוקים יד-כ שבפרק יט, וכשבירך רבינו את הברכה 'אשר בחר בנו', פרץ רבינו בבכי סוער מאוד, ובכל כמה רגעים לא יכל רבינו להמשיך את הברכה מחמת התרגשותו ובכיותיו העצומות, ולאחר שסיים רבינו את הברכה והגיע הבעל קורא לפסוק (כמדור) 'וקול שופר חזק מאוד ויחדר כל העם אשר במתנה', פרץ שוב רבינו בבכי ושמועוהו כל הישיבה, והיה זה כמעמד מרגש מאוד.

ב. כשעלה רבינו לתורה, ישב בסמוך לבימה אדם שהחזיק בישיבה את סה"ת השני, ולא רצה רבינו לפנות לבימה באופן שגבו יהיה לספר התורה, ועל כן הסתובב במהירות הבזק כפשוטו ועל אף גילו המופלג לאוי"ט, כדי שגבו יהיה להכי פחות זמן לכיוון הספר תורה.

ג. קודם שנסר רבינו את שיעורו, שרו הבחורים כמה וכמה שירים על התורה. וכששרו 'הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו טוב וכו', ליום שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה', היו פני רבינו ברגש גדול עם חיוך נסוך על פניו, ועשה תנועות עם ידיו, והיה נראה בהתרגשות מיוחדת דווקא באותו שיר.

ד. כן היה נראה רבינו ביו"ט, בשמחה יתירה, אף שגם בשאר ימות השנה רבינו בשמחה. (אמחת בנימין)

הלכות של מועד

עניני ברכות התורה

א' אם ניעור בלילה צריך להפסיק ללמוד בעלות השחר

שאלו האם אחד שהיה ער כל הלילה והגיע עלות השחר והוא מתחייב בברכה"ת, האם מותר לו להמשיך ללמוד, או שצריך לחכות עד שיגיע אחד להוציא אותו.

אמר רבינו שליט"א כיון שיש ספיקא דדינא, האם יש חיוב ברכה בעלות השחר גם למי שלא ישן, נמצא שאינו יכול לברך. ומותר להמשיך ללמוד עד שיבוא אחר להוציאו. וכך כולם נוהגים בחג השבועות שלומדים בלילה ולא מפסיקים ללמוד בזמן עלות השחר עד שבא אחד שמוציא בברכות התורה.

שאלו, כמעשה בהגדה של פסח שהיו מספרים ביציאת מצרים כל הלילה, לא אמרו התלמידים לחכמים שהגיע זמן ברכות התורה, ולמה אמרו להם הגיע זמן ק"ש.

אמר רבינו שליט"א השאלה היא לשיטות הראשון שסוברים שבעלות השחר מתחדש החיוב של ברכות התורה, למה לא אמרו לתנאים לברך ברכות התורה.

וכן קשה על התנאים איך קרה שתלמידיהם היו צריכים לומר להם שהגיע זמן ק"ש של שחרית, וכי הם עברו על איסור לימוד בלי ברכת התורה בשוגג.

ואולי זו היתה כונת התלמידים, הגיע זמן ברכת התורה, אבל לא רצו לומר הגיע זמן ברכת התורה דבר ששומע כאפרכשי מאיסורא ויש בו חסרון כבוד, לכך אמרו, הגיע זמן קריאת שמע. אבל היא השערה שאין לה מקור.

ואפשר עוד לומר שהגיע זמן ק"ש של שחרית אין הכוונה הגיע ממש, אלא עומד להגיע זמן ק"ש של שחרית, וכן בתוספתא שכתוב הגיע זמן עמוד השחר, אין הכוונה הגיע ממש אלא קרוב להגיע (וא"כ התנאים לא עברו בשוגג על איסור).

אם אפשר לומר כך זה יותר מיושב, אך כל זה אינו נוגע אלינו שאנחנו לא יודעים מה לעשות מחמת ספיקא דדינא, ולומדים כל עוד שלא הגיע אחד שיכול להוציא.

ב' ברכות התורה על סיפור יציאת מצרים

שאלו האם יתכן ליישב את המעשה בתנאים בהגדה של פסח שאין חיוב ברכות התורה על סיפור יציאת מצרים, ועוד שאולי הם פטורים מדיון עוסק במצוה.

אמר רבינו שליט"א ראשית כל הם דרשו פסוקים ודאי חשיב דברי תורה, ועוד שבתוספתא כתוב שעסקו בהלכות הפסח.

ומה שאמרו לדון שפטורים מדיון עוסק במצוה, מצד מצות תלמוד תורה אין עוסק במצוה, ומצד המצוה של סיפור יציאת מצרים, הרי נגמר המצוה של סיפור יציאת מצרים, ולא שייך לומר שפטורים מחמת עוסק במצוה.

ג' לצאת יד' בברכות התורה קודם עלות השחר

עוד אמר רבינו שליט"א שיתכן לומר כמעשה של התנאים, שהגיע אדם שישן בלילה וקם לפני עלות השחר וברך ברכות התורה והוציא גם אותם, ולכן המשיכו לספר את סיפור יציאת מצרים, אך זה דוחק. (א"ה והיינו שאדם יכול לצאת יד' בברכות התורה אף שלא הגיע זמן החיוב, ויעוי' מה שהאריך לדון בזה הצל"ח בברכות י"א ב' לגבי לברך בעצמו קודם הזמן).

ד' הרהור בד'ת קודם ברכות התורה בידי מטונפות

נהה שיטת הגר"א בביאורו סי' מ"ז שאדם מחוייב לברך ברכת התורה גם על הרהור בד'ת ולא רק על דיבור, וכל עוד שלא ברך ברכה"ת אסור אף להרהר בד'ת, אך אמר רבינו שליט"א דכל זה במקום כזה שיכול לברך כגון שידיו נקיות, אבל אם ידיו מטונפות או כל מצב אחר שמחמתו אינו יכול לברך עכשיו הוא חייב להרהר בד'ת, כיון שא"א לברך ברכה"ת לא חל עליו חיוב ברכה (ובד'ת מותר להרהר גם בידי מטונפות כמש"כ הביאור"ל בס' צ"ב בשם הגר"א).

ה' קושיא על דעת הגר"א שמברכים על הרהור

אמר רבינו שליט"א שמבואר בירושלמי ונפסק בשו"ע בס' מ"ז, שמי שלא ברך ברכה"ת יכין באהבה רבה לשם ברכה"ת ואחר התפילה צריך מיד ללמוד, ולשי' הגר"א תמוה אמאי צריך ללמוד אחרי התפילה ולא אמורים שיהיה בלימוד לאחר אהבה רבה, ובאמת שלא יתכן שלא יהיה בלימוד עד אחר התפילה.

ו' אם ברכות התורה מועילה למה שלמד מקודם בלא ברכה

שאלו האם שייך לומר שברכת התורה שמברך אח"כ מועילה גם למה שלמד מקודם כמו בציצית, שמבואר בפוסקים שיכול ללבוש בלא ברכה, והברכה שמברך אח"כ מועילה למצוה שקיים מקודם.

אמר רבינו שליט"א א"א לומר כן, לא אמרו כן אלא בציצית כיון שהוא מעשה אחד של לבישה, אבל ברכה"ת כל דיבור ודיבור הוא מצוה בפנ"ע, וא"כ לא מועילה הברכה למפרע.

ז' אם חייב בברכות התורה בשומע ד"ת מנכרי

ל"ע האם דין שומע כעונה נאמר דוקא בשומע מהמחוייב במצוה, או גם בשומע ממי שאינו מחוייב במצוה כנכרי, ואמר רבינו שליט"א שמצינו גם בדבר שאין גופו מצוה, דכן משמע בדברי הגמ' סוכה ל"ח שלמדו דין שומע כעונה מקריאת שפן הסופר לפני המלך את מגילת קינות. והיינו שהוא ענין פשוט שהשומע מן הקורא כקורא בעצמו. וצ"ע. ונפ"מ כנ"ל לשומע ד"ת מאחר קודם ברכת התורה, ע"י שערי תשובה מ"ז סק"ה. ונ"מ עוד לכמה דינים.

עניני יום טוב

שחיטת בהמה מסוכנת מיו"ט אחד ליו"ט אחר

אמר רבינו שליט"א דלפי האמור בשעה"צ תק"ג סק"ד שמוטר לעשות מלאכת אוכל נפש מיו"ט אחד לחברו, יש להעיר בדין האמור במשנה בביצה כ"ה א' ונפסק בשו"ע בס' תצ"ח ס"ו בהמה מסוכנת שירא שזאמזמות והוא אכל כבר ואין צריך לה, אסור לשחטה אא"כ יש שהות ביום כדי לאכול מנחה כזית צלי מבעוד יום וכו' עכ"ד.

ואמר רבינו דכל זה דוקא בסתם יו"ט, אבל ביו"ט ראשון של פסח אף אם אין שהות באותו יום לאכול מנחה כזית צלי, אם לא יתקלקל הבשר עד שביעי של פסח, דייה מותר לשחטה ביו"ט, כיון שמוטר לעשות מלאכה מיו"ט ראשון לשביעי של פסח, וביותר דייה מותר לכל הדעות כיון שאינו יכול לשחוט את הבהמה המסוכנת בחוה"מ, ובאופן שאינו שוחט אחרת לשביעי של פסח.

ואמרו קמיה רבינו שליט"א דיש להוכיח כן מדברי רבינו שלמה בן היתום בפירוש מסכת מו"ק [י"א א' ד"ה וכבשין] שכתב להוכיח שמוטר לשחוט בהמה בחוה"מ אפי' אם אוכל רק כזית מנחה, וכתב ומיד דהוה אבהמה מסוכנת ביו"ט שכיון שיכול לכולל מנחה כזית שוחטה, ואע"ג דקאי ביו"ט האחרון של חג נמצא הנוטר לחול מותר.

ולכא' תמוה מה כוונתו אע"ג דקאי ביו"ט האחרון של חג, דאיזה הבדל יש בין יו"ט ראשון ליו"ט האחרון, וע"כ כדברי השעה"צ שאם עומד ביו"ט ראשון של חג אין אריה להיתר, ממש שיתכן שיאכל את הבהמה ביו"ט אחרון, ונמצא שכל הבהמה נשחטה לצורך יו"ט, אבל ביו"ט אחרון שדאי יאכל רק כזית ביו"ט קשה אמאי שרי, ומוכח שמוטר לשחוט בשביל כזית.

ואמר עוד רבינו שליט"א שודאי כל דברי השעה"צ הם דוקא באותו בב' ימים טובים שבאותו רגל, כגון מיו"ט ראשון של פסח לשביעי של פסח. אבל לא מיו"ט של רגל אחד ליו"ט של רגל אחר, כגון להכין מנחה השבועות לראש השנה.

טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש או שמחת יו"ט

כתב הרמ"א [תק"ט ז'] מותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש ושמחת יו"ט, ובס' תקי"ח [ס"ג] כתב הרמ"א ולצורך אוכל נפש מותר לטלטל הכל אפילו מוקצה.

אמר רבינו שליט"א דיש לדון מה הדין במקום כזה שאין את ההיתר של אוכל נפש, אלא רק את ההיתר של שמחת יו"ט האם מותר לטלטל מוקצה לצורך שמחת יו"ט לבד.

ולכאורה יש להוכיח ממש"כ הב"י בר"ס ש"ח בשם ספר מקדש שאסור לטלטל תפילין בשבת. והקשה (באותו ספר) ממש"כ בביצה [ט"ו א'] שמוטר לשלוח תפילין ביו"ט, ותירץ שלא התירו אלא משום שהוא נהנה בשילוחו ומועטה בשבת דלית ביה דין משלחין אסור לטלטל. עכ"ל הב"י. היינו שמבואר במשנה בביצה י"ד ב' שמשלחין מנות אדם לחברו ביו"ט, וז"ל המושנה: בית שמאי אומרים אין משלחין ביום טוב אלא מנות ובית הלל אומרים משלחין בהמה חיה ועוף. וזה לצורך שמחת יו"ט. ועל פ"ז התיר לשלוח תפילין אף שרם מוקצה, משום שנהנה בשילוחו. מבואר מדבריו שלצורך שמחת יו"ט הקילו באיסור מוקצה, אף במקום כזה שאין את ההיתר של אוכל נפש. וכן מושמע במשנ"ב תקי"ח כ"ג.

אך העירו קמיה רבינו שליט"א שהפמ"ג [תק"ט סקט"ו] כתב, לצורך אוכל נפש ושמחת יו"ט, פירוש כל אוכל נפש הוי שמחת יו"ט ושרי, הא שמחת יו"ט לחוד לא. ולכאורה כן מושמע בביאור הגר"א [תצ"ח סקל"ב תק"ז סק"ד] גבי ההיתר של טלטול מוקצה שצ"ן לדברי הרמ"א בס' תקי"ח, ולכא' תמוה הרי עיקר דברי הרמ"א הם בס' תק"ט ואמאי לא צ"ן לשם. ולכא' נקט שאין היתר אלא משום אוכל נפש, ולא משום שמחת יו"ט, ולכן צ"ן לדברי הרמ"א בס' תקי"ח ששם כתב שההיתר מושם אוכל נפש, ולא לדברי הרמ"א בס' תקי"ח ששם כתב שההיתר הוא מושם אוכל נפש ושמחת יו"ט.

גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית בשלשים מעלות והכהונה בעשרים וארבע והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים בתלמוד בשמיעת האזן בעריכת שפתיים בבינת הלב בשכלות הלב באימה ביראה בענוה בשמחה בשמוש חכמים בדקדוק חברים ובפולס התלמידים בישוב במקרא במשנה במיעוט שינה במיעוט שיחה במיעוט תענוג במיעוט שחוק במיעוט דרך ארץ בארץ אפים בלב טוב באמונת חכמים ובקבלת היסורים: המכיר את מקומו והשמח בחלקו והעושה סייג לדבריו ואינו מחזיק טובה לעצמו אוהב את המוקם אוהב את הבריות אוהב את הצדקות אוהב את התוכחות אוהב את המישרים מתרחק מן הכבוד ולא מגיס לבו בתלמודו ואינו שמוח בהוראה נושא בעול עם חבריו מכריעו לכף זכות מעמידו על האמת מעמידו על השלום מתישב לבו בתלמודו שואל ומשיב שומע ומוסיף הלומד על מנת ללמוד והלומד על מנת לעשות המוכיח את רבו והמוכיח את שמועתו והאומר דבר בשם אומרו הא למודת שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (אסתר ב') ותאמר אסתר למלך בשם מורדכי: את שמועתו והאומר דבר בשם אומרו דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (אסתר ב') ותאמר אסתר למלך בשם מורדכי: (פרק ו' משנה ה - ו)

א. בתלמוד – ידיעת התורה (מדרש ר"ד הנגיד)

שח רבינו שליט"א המושג 'בן תורה' הוא מושג שמושמועותו מופיעה כבר בחז"ל, ובכל דור ודור ישנו את המושמועות שלו למושג הזה 'בן תורה'. גם בדורנו, המושג הזה יכול להתפרש על בחורים הלומדים בישיבות, על מגידי שיעורים בישיבות, על אנשים יקרים הקובעים זמן ללימוד התורה. ישנם הרבה אברכים ובחורים שלומדים תורה, כן ירבו, וצריך לדעת: העולם לימוד על אלו הלומדים לימוד יסודי ומעמיק. יכול אדם להכיר מעט את 'בבא קמא', אולי אפילו היכרות טובה, אך כל זה אינו דומה למי שזוכה ומשיג סוגיא אחת בבבא קמא בבהירות, עם כל חשבונותיה ומסקנותיה, ועם שיטות הראשונים שלה. קל וחומר אם זוכה לכמה סוגיות, ומי מדבר אם יודע באופן זה את כל בבא קמא... לדעת את כל הש"ס באופן זה, זו הרי מועלה עצומה ועליונה. רבינו החזון איש כותב באיגרת על רבינו הגר"א, ש"ידע את כל התורה כולה בעיון העמיק. אהנו רואים את זה גם אצל רבינו רבי עקיבא איגר, איך שבכל מקום שנשאל ובכל סוגיא, בכל ד' חלקי שו"ע. זו נקראת שליטה בעיון העמיק.

אין לנו כמובן תפיסה במושגים הללו של הגר"א ורעק"א, אבל דרך זו צריכה לשמש עבורנו ככיוון ותפיסה. לימוד בעיון מעמיק של הסוגיא על כל פרטיה. זה לימוד של 'תלמיד חכם', לימוד שמצמיח 'תלמיד חכם', לימוד מעמיק, המביא לידי שליטה ברורה. המסקנות של הלומד ברורות, אי ההבנות שלו – גם הן ברורות לו, וכשהן לא ברורות לו, ברור לו היטב מה לא ברור לו...

זהו לימוד אמיתי. ישנם כאלו 'דענים', בעלי בקיאות ידע גדול מאוד, זהו ידע של נצנוצי אורה. הם יודעים כמה פעמים מוזכר אמורא פלוני בכל פרק פלוני בש"ס. כשלמדתי מסכתא נזיר, יש שם ספק בגמרא [כב, ב], והביטוי הוא 'כי מתפס איניש בעיקרא מתפס או דלמא בצננא מתפס', ואותו ספק ישנו גם בסוגיא בנדרים [יא, ב], אך שם הביטוי הוא 'בעיקרו קא מתפס או בהיתרא קא מתפס'. המפרשים מסבירים שהיתר נקרא 'צננא', כי היתר הוא 'קר', מה שאין כן איסור. אבל ישנם כאלו, שמה שיצא להם מהסוגיא זה שבנזיר אמרו 'צננא' ובנדרים אמרו 'היתרא', והרי הם בקיאים גדולים. יש כאלו שבדרך זו הם יודעים גם את כל הש"ס כולו, הלזאת 'בקי' יקרא... הדרך היא לדעת ולהבין את עומק הגמרא, האם בעיקרא מתפס או בהיתרא מתפס, להבין מה הנושא, מה השקלא וטריא בגמרא, גם אם לא יודעים בדיוק שבנזיר זה נקרא כך ובנדרים זה נקרא

אחרת, זוהי צורת הלימוד הנכונה, והיא עבודה קשה שבמקדש.

בכל הדורות שמענו שכך למדו גדולי הדורות, מתוך עמל ויגיעה. כך ראינו קצת בעינינו את רבינו מרן החזון איש, בלימוד עד כלות הכוחות, וכבר ידוע מה שנתפרסם על מרן הגר"ח מבריסק – אני שמעתי את הסיפור הזה מתלמידו, מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל – שעמד ועסק בתורה בעיון ועמל, ושתי ידיו היו מושלבות מאחורי גבו, וכשסיים לחשוב אחרי כמה שעות, שאל בבהלה 'מה הם שני המקלות שתולים לי מאחורי גבי'. זה למרות ראשו החריף וגאונותו הנוראה. כך נראית שקיעות אמיתית בלימוד... "ואני חוזר", אומר רבינו, וקולו הולך וגובר. מבלי משים, הוא גם נוקש בידיו על השולחן: "האברכים היושבים בכוללים, ולומדים סוגיא אחר סוגיא בעיון ועמל – אלו תלמידי החכמים האמיתיים שלנו, הם מחזיקים העולם! הם יושבים ולומדים בעיון, ובה עיקר מגמתם, ועוסקים בדיבור חברים, ובירור השאלות והקושיות, בזה הם עוסקים, בסברות, בחשבונות."

"ומה אתם חושבים", ממשיך רבינו, "שהם זוכים לשבת כמזרח? אבל אלו תלמידי החכמים האמיתיים! אני מכיר רבים כאלו, מכל החוגים, שיושבים ועמלים בעמל עיונה של תורה."

"ואני שוב אומר, מדובר בעבודה קשה. אינני בא לרפות ח"ו ידיים, וכל אחד יעסוק ויעמול בדרגתו ולפי יכולותיו, אך אל לנו לייקר ולשבח רק את אלו שכבר סיימו ש"ס' כמה וכמה פעמים, על פני העמלים היקרים הללו, שיש מהם שטרם סיימו את הש"ס, אך אכפת להם, הם לומדים בעיון ועוסקים בזה, ולומדים שוב ושוב."

והוא ממשיך בקול גדול: "עלול להיות מצב שעמלי התורה הללו רואים שעושים חגיגות גדולות של סיומי ש"ס, והם באים לידי חלישות הדעת, ומה כבר למדתי, עוד סוגיא ועוד סוגיא, וכל זה איננו שווה לי כי לא סיימתי ש"ס. לא ולא! אלו הלומדים האמיתיים! את אלו יש להושיב ב'מזרח'!"

"וכבר שמעתי שבמהלך חגיגות סיום הש"ס, שאלו הילדים את האבא – 'אבא, אתה כבר סיימתי ש"ס?' וחמור מכך, שרואה את זה עקרת הבית, שיוצאת לפרנס את ביתה במסירות נפש, והיא שואלת את עצמה – לשם מה אני יוצאת, אם בעלי לא מסיים את הש"ס?"

"בשיעור שמסרתי בישיבה אמרתי באופן ברור: אברך שלמד סוגיא כדבעי עם רמב"ן בעומק העיון, יכול

לעשות חגיגה גדולה כמו סיום הש"ס, ואף חגיגה גדולה יותר!"

"לרעיותו של האברך הזה, שלמד את הסוגיא עם הרמב"ן אני אומר: אשריך ואשרי חלקך! את המאשרת עלי אדמות, אין זכיה כזכיייתך!"

"אינני בא כמובן להוריד מדרגתו של כל לומד באשר הוא, וגם לרעיותו של האברך הלומד בעיון אין צורך לומר את זה בנוכחותה של מי שבעלה לא הגיע לדרגה זו, אסור כמובן לגרום עגמות נפש לאף אחד ח"ו. אינני בא לאפוקי מאף אחד, אך אני חש צורך גדול לבטא את הערכיות והיקר של העמלים בלימוד עיוני ומעמיק, שזה עסקם ומגמתם כל היום. לא נכון שאנחנו נושיב ב'מזרח' רק את אלו שסיימו ש"ס, ואפילו אם נבחנו על כך, ולא נייקר את העמלים לדעת מה כתוב בכל סוגיא שלומדים לעומקה, ועוסקים לחזור ולשנן את תמצית הסוגיא בעיון, בהנהגה ובבהירות."

נפשו של רבינו שליט"א יוצאת בדברו, ועיניו בורקות ממש: 'אח, כמה עמל זה לשבת ולעסוק בבירור מחלוקת של רמב"ן ו'בעל המאור'... אני זוכר, כאברך צעיר, אחרי החתונה ממש, למדתי עם החברותא [הגאון רבי מנחם פישל זצ"ל, מחותנו של הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל, חתנו של הגאון רבי דב זוכובסקי זצוק"ל, המכונה ר' בר'ל יאנובר] את הסוגיות של 'מוקצה', עם כל המחלוקות של הרמב"ן ובעל המאור, שיטת הרשב"א, עד קונטרס המוקצה של החזון איש. היה לו לרבי מנחם אופי מיוחד, הוא לא ויתר כמעט על אף נקודה...! (מתוך ראיון עם הרב ישראל פרידמן למוסף שבת קודש יתד נאמן – נשא תש"פ)

ב. בשמיעת האזן – ישמע ויקבל מחברו (רח"ח)

סיפר רבינו: לפני הרבה שנים, בליל שבת אחד הוא היה בירושלים. ובשעת לילה מאוחרת, אחרי השעה אחת הוא הלך לדרכו לכיוון ביתו שהיה באזור שכונת רוממה הוא הולך ומרחוק הוא רואה מישהו מסתובב הלך וחזור עם הידים מאחורה. הוא התקרב והבחין שזה הרב שך ולפני שהוא הספיק לחשוב, הרב שך נגש אליו ואמר לו: רבי דב תגיד לי אז מה בכל זאת הפשט בתוספות.

הרב שך התהלך שקוע ברעיונותיו בתוספות וברגע שהוא פגש מישהו שאפשר לדבר איתו מיד הוא שאל אותו מה הפשט בתוספות. (דרשות משמר הלוי ח"ב עמ' רפא)

ג. בעדיכת שפתים – יוציא בשפתיו (מדרש שמואל)

הלימוד שיהיה במתיקות

אמר רבינו: הגר"י סלנטר אמר שהטעם שיש שנמשכים להשכלה, מפני שלומדים תורה בצורה יבשה, לא בצורה כמו שצריך, ואע"פ שלמדו בהתמדה, למדו בצורה יבשה ולא באופן שהלימוד מעניין אותו, כי ההשכלה מושכת אנשים, ואם לומדים במתיקות זה מועיל, שלא להימשך אחרי דברים אחרים.

ד. בבינת הלב להבין הלימוד – (רוח חיים)

החיד"א בשם הגדולים מתבטא על האור החיים הקדוש בלשון והיה לב הרב מבטית בתורה לפי ערך דורו, שמעתי לפני עשרות בשנים מפי אלופי ומיודעי הגאון הגדול ר' דב לנדו שליט"א מהי התוספת לפי ערך דורו כי החיד"א מושגש כאן בלשון שהרמב"ם כתב על הר"י מ'גאש והיה לב הרב מבטית בתלמוד ובכדי שלא יהיה מקום לטעות שמדובר באותו ענין הוסיף לפי ערך דורו. (הגאון האדיר רבי מ'יכל זילבר שליט"א - אגרא דהספדא עמ' קז)

ה. באימה – אימת רבו עליו (מדרש-שמואל)

נשאל רבינו: הורים רבים מחפשים את הקשר עם הילדים בישיבות גדולות, והם חשים שהבנים פחות משתפים פעולה עם הדבר, והרבה נבוכים אין מחזקים את הקשר עם בניהם בשנות הבניה כשהם לומדים בישיבה גדולה?

והשיב רבינו: בני תורה עסוקים בכללים, והם לומדים וטורדים בלימודם ובטירדות היום, ויש להם דאגות לא מעטות. הבנים מרגישים זאת, ככל שהאבא ישמע את הבן ויראה שהוא פנוי לשמוע אותו, זה יחבר ביניהם. פעם היו הורים מכל מיני סוגי בתים, והיה מתאים בדורינו, שרובם ככולם אברכים, יהיה יותר קשר, אבל לעתים יש אבא שמבדיל בין הבנים, וקשה לבן לקבל זאת, וצריכים לדעת אין להתנהל נכון בדברים אלו.

ו. ביראה – ביראת שמים (מדרש שמואל)

מתוך שו"ת עם רבינו - ע"י רבני איחוד בני הישיבות ש. גם בלימוד המוסר ניתן לתת מילגות כדי שיתחזקו ללימוד המוסר?

ת. בזמני היו בחורים שעסקו כמה שעות בלימוד ספרי הרמח"ל, כדרך ד' או דעת תבונות, זה עניין אותם מאוד, והיו הרבה שהתעניינו בכך. היה בחור אחד שהיה לו בחדרו מדף מיוחד עם כל ספרי הרמח"ל ועוד ספרים כאלו, אני הייתי הולך לשם הרבה, כי אהבתי לעיין בספרים הללו. היו כאלו שאהבו ללמוד את ספרי המהר"ל.

ש. הלימוד בספרים אלו יכול להיות גם במקום סדר מוסר?

ת. זו שאלה שצריכים לשאול את המשגיחים, הם מבינים בכך. כשמדברים על מוסר, אני לא יודע מה נקרא דוקא 'מוסר', הספר שערי תשובה זהו ספר

מיוחד, ו'מסילת ישרים' זהו ספר נודע, אבל ספרים חדשים שלומדים כיום אני אינני מכיר מקרוב, אבל מה שמקרב את האדם לעבודת הבורא, זה בודאי ראוי ומועיל, וטוב שיעשו כן.

ישנו סיפור שאירע עם מרן החזו"א, כשהמגיד הירושלמי הגה"צ רבי שלום שברוך זצ"ל, שאתם אינכם מכירים אותו כמה הוא היה ת"ח גדול, ואני הייתי אוהב לשמוע את הדרשות שלו בצעירותי. הדרשה היתה מאוד מעניינת, והיה אומר בדיחות כדי למשוך לעתים לב השומעים. פעם ניגש אליו אחד שהיה יותר מדי צעיר, ואמר לו 'אתה לץ, אין אתה אומר דברי ליצנות ברבים'... והוא התרעם על כך אין אומר בדיחות בדרשותיו. רבי שלום לא ידע מה עליו לעשות, והציע לו ידיד שייסע למרן החזו"א וישאל אותו אין עליו לנהוג.

הוא נסע למרן החזו"א, וסיפר לו את שעבר עליו, ומרן החזו"א השיב, שאינו יודע אין הוא אומר את מליצותיו, וביקשו שידגים לו כיצד הוא מוסר זאת, אך הוא התבייש נורא לעשות זאת, ומרן החזו"א לא ויתר ואמר לו תדגים תדגים... הוא החל את דרשתו כפי שהורגל לומר עם כל מליצותיו, ומרן החזו"א צחק הרבה ונהנה כל כך... לאחר שסיים, הוא התרצן ואמר לרבי שלום - 'ככה בדיק צריכים לדבר, ואם כך היו מדברים פעם, אז היו כיום פחות פושעים'. אבל אלו דרשות שפחות מתאימות לישיבות. בזמני כשהינינו בישיבה, מרן המשיגה הגר"א דסלר היה דמות שאהבו לשמוע את שיחותיו, וזה היה מוסר חדש שחיבר את הצעירים ללימוד המוסר.

ש. אולי כיום ראוי מידי פעם שבחורים ישמעו שיחות שכאלו כמו שהיה בזמני מרבי שלום... וזה יעורר אותם להתחזק בעלייתם?

ת. מדוע לא, אם יש דרשן שיכול לחזק את הצעירים, למה לא, אבל זה תלוי בהתאמה לראשי הישיבות שיסכימו לכך כל אחד בישיבתו.

ש. מקובל בשם מרן החזו"א שאמר כי כששקועים חזק בתורה זה מועיל אף בלא שלומדים מוסר..

ת. השאלה מה נקרא להיות שקועים בתורה,

היו כאלו שאכן למדו יומם ולילה, הגר"פ שרייבר זצוק"ל אכן למד תורה יומם ולילה. סיפרו עליו על מרן החזו"א שהייתה פעם תקופה מיוחדת, שהוא התמסר ללימוד ספר 'חובת הלבבות', אבל מרן החזו"א היה אדם מיוחד, הוא לא דוגמא לבני דורינו, הגדולים שאנו הכרנו כמרן החזו"א ומרוב הרב מבריסק היו אנשים מיוחדים.

בעיני הספר מוסר שהכי מושך את האדם, גם מבחינת הסגנון וכל יתר הדברים, וכיום זה אף מנוקד, זה הספר 'שערי תשובה', האושר שיש שם הוא מקרין לבבות. ואם מקיימים את דבריו למעשה זו עוד שאלה...

ז. בעונה

שח מרן הגר"ד סגל שליט"א: אספר משהו שיהיה לתועלת הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א רצה לנסוע פעם לתפרח הוא טלפן לרבינית שלי שתחי' והיא שאלה מי מדבר וענה דוב לנדו, היא לא קלטת בשעת מעשה מי הדובר ואמרה שבעלה יבוא מהלימוד בערך באחד וחצי ואם יחכה למטה ברחוב יוכל לנסוע עמו.

וכשאני בא אני רואה לפתע את רבי דוב עומד ומחכה שאלתיו מה הרב עושה פה וענה שחפץ לנסוע לתפרח ויודע שגם אני נוסע ביום שלישי ויצטרף עמי במכונית, כיבדתיו מאוד כערכו ומה הוא אמר לי באותו רגע הוריד הראש בענוות חן ואמר אתה לימדת אותי כעת פרק בהלכות כבוד האדם, התפעלתי מכך שהרגיש דבר אחד שהוא אדם ולמדתי אין צריכים לכבד אדם.

ח. בשמחה

כספרי מוסר שמרוממים את האדם

לאחר שיצאו ניגוני נובהרדוק לציבור, ארע שהגה"צ רבי דוב וינטרוב זצוק"ל שהיה אחראי על זה השתתף בשמחה בסלבודקה. ורבינו שליט"א פנה ואמר לו "למה רק עתה יצאו ניגוני התעוררות של נובהרדוק? דאס איז א אמתע מוסרדיגער ספר" (מוסף שב"ק וישלח תש"פ)

ט. בטוהרה

יל"ד לגבי לימוד תורה בידיים מטונפות שצריכות נטילה שהרהור מותר וכמבואר בבה"ל ס' צ"ב בשם א"א סימן דכ"א סק"ט וחדושי רע"א. ויל"ע אם מותר לשמוע. ד"ת ושמעתי בשם מרן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א ראה נפלאה להוכיח שמותר שכגמ' ב"ק י"ז א' אמרין אמר רבה בר בר חנה אזלינא בהדיה דר' יוחנן למשאל שמעתיא כי הוה עיל לבית הכסא והוה בעינא מיניה מילתא לא פשיט לן עד דמשי ידיה ומנח תפילין ומברך והדר אמר לן ולגרסת השאלות גרסינן כד הוה נפיק. ולפ"ז מבואר ששאלו אותו כשיצא מבית הכסא עוד לפני שמשי ידיה וחזינן שמותר לשמוע ד"ת בידיים שצריכות נטילה.

ולאחרונה דיבר ע"ז רבינו שליט"א עוד: מי שידיו אינם נקיות, כגון שנגע במקומות המכוסים, או כגון שהיה בבית הכסא, כתב הבה"ל סי' צב שמותר לו להרהר בדברי תורה. ובספר זכר דבר כתב רבינו שבמסילת ישרים פרק יט כותב שאסור להרהר בידיים שאינם נקיות והדברים צ"ב.

והאברך החשוב רבי חיים שמואלביץ הראה בשבת זו להגרד"ל דברי הריטב"א בפסחים מו, א. ד"ה אי שאכן גם שם כתוב שאסור להרהר בדברי תורה בידיים שאינם נקיות. ושמח הגרד"ל מאוד על מציאה זו!

אכן אמר שהדבר תימה וכי מי שנמצא בלילה על מיטתו ונגע במקומות המכוסים אינו מהרהר בדברי תורה?

ודן לומר שמה הריטב"א פוסק כמ"ד הרהור כדיבור ולכן החמיר, ואנן קי"ל להלכה הרהור לאו כדיבור ולכן אין להחמיר. מיהו הראו בריטב"א ברכות שפסק להדיא כמ"ד הרהור כדיבור.

ופתחנו ספר ח' הריטב"א ברכות שבהוצ' מוסד הרב קוק, והראה הגרד"ל שכתב כמה וכמה הערות על ההקדמה שאין שום ראיה שחיבור זה הוא להריטב"א, ואף שהמהדיר מנסה להוכיח זאת רשם שם רבי דוב הרבה הערות על הגליון שאין דבריו מוכרעים כלל, ואכן בריטב"א הוצ' זכרון יעקב אין כלל ח' ריטב"א על ברכות. ולפי זה עדיין הישוב עומד במקומו! (רשימות הגאון רבי יעקב לנדו שליט"א)

י. בשימוש חכמים

המלבנים היה גאון עולם בצעירותו אמרו עליו שהוא הולך לצאת גאון "וילנע"ר גאון" בגיל שבע עשרה הוא חיבר את ארצות החיים. שמעתי פעם מנחם מנחם גאון ר' דב לנדו שכשהביאו את המלבנים לבית הלוי אני לא יודע אם על החומש או על הנביא הוא אמר אם לא היית יודע מי המחבר הייתי חושב שזה מהגאונים. (הגר"א דיסקין שליט"א - נחל אליהו פר' תצורה)

יא. בדקדוק חברים

בתקופת הקורונה כתב רבינו שליט"א אגרת חיזוק לבני הישיבות.

בס"ד. אב תש"פ.

הננו נמצאים, כולנו, בתוך מצב קשה, שלא זכור דוגמתו, בעיצומה של מכת מגפה קשה שפקדה את כל מדינות תבל, מבלי מצוא לה עד כה שום מרפא, ותפילתו לשוכן מרומים, אבינו מלכנו הסר מגפה זו מעלינו, והגן בעדנו, ושלח במהרה רפואה שלמה לחולי עמך.

קשה המצב לכולם, אך במיוחד קשה הוא ללומדי התורה, שבעקבותיה של מגפה זו נשתבשו ונפגעו סדרי מערכת עולמם התקין, והם מתאמצים בכל כוחם לנווט את חיי עולמם, לימוד התורה, הישקעות בעמלה, וקיומה, וכל אורחות מישורים, בתוך מצב כה קשה ומביך, מצב המסבך ומפריע ניהול חיים תקנים לכל משמעותם.

וקשה שבעתים המצב לבני הישיבות יחיו, עמך הקשיים שנקלעתם בני הישיבות היקרים לתוכם, כל המיבנה המיוחד הלימודי והרוחני המשותף שחיייתם בו עד עכשיו, עובר זעזוע קשה, מכל הבחינות, ולא פלא כי רבים רבים ביניכם נבוכים, ונפשכם מותחנת להצלה, לעידוד, לניווט, בדרך מישורים, בתהפוכות המצב, עם כל השלכותיו, שנכפה עליכם. קשה מאוד ממצבכם.

וקריאתנו לכם, לכם בני הישיבות היקרים, עמוד הלח של עמנו עם קדוש להשם, חזקו ואמנו, חזקו ואמנו והמשיכו, למרות כל הקשיים והמפריעים בתפקידכם הקדוש להיות הלאה בני ישיבות לומדי תורה ובניה, בניה היקרים מפז, אתם הבסיס לכל עולמנו, המשיכו, למרות כל הקשיים, ועמם, להיות שקועים ומסורים ללימודה של תורה, מותלים במעלותיה ודבקים בכל ליבכם בה ובלימודה, המשיכו, המשיכו, לימודו והתעלות, וכל עולמנו יתעלה ויתרום עמכם. המשיכו במהלך חייכם, חיי בני תורה לכל משמעותם, תוך שמירה מושלמת, מדויקת וקפדנית, על הוראות הרופאים, וכאשר יורכם רבותיכם שליט"א באהלי לימודיכם, הישיבות הקדושות, אל תסורו, ואל תסטו, ימין ושמאל.

ובזכות לומדי התורה, המסורים ללימודה וקיומה, גם, ולמרות, בקושי המצב הזה שאנו שקועים בו, תקותנו ויחולנו שיתעונו מן השמים במהרה, ותוסר מעלינו מגפה רעה זו, וכל פגע רע, וכל מחלה, וכל מיני פורעניות, מעלינו ומעל כל בני בריתך, ונזכה לשבת שוב במהרה באהלי תורה להתמסר ולהגות בלימודה בשקט ושלום, כמאז ומקדם, אמן.

*

ה'חזון איש' יכול היה לומר זאת על עצמו, שאצלו ההשקפה הראשונה היא הנכונה, אך כנראה העדיף לומר לכם זאת כ'כללי' התקף גם אצל אחרים...

הג"ר ישראל זינגר: זו אמירה חשובה, ויש לציין כי ה'חזון איש' לא אמר לי אותה בדרך אגב, בתוך שיחה ובצורה מובלעת.

לכן אני באופן אישי חשבתי להסביר את כוונת ה'חזון איש' בתרי אנפי; ראשית, המחשבה הראשונה היא המחשבה הפשוטה, וככל שהדברים פשוטים יותר הם גם נכונים וישרים יותר. בניגוד למה שחושבים העולם - כי דברים מסובכים ומורכבים הם היותר נכונים. אך ודאי כאשר הדברים לא מספיק ברורים אז צריך להעמיק ולחשוב, אבל גם לאחר שמגיעים למסקנא, המסקנא אמורה להיות פשוטה. ככל שישנה יותר פשטות כך יש גם יותר ישרות.

מספרים על סב אשתי, מרן הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל, ראש ישיבת ראדין, שאמר פעם על עצמו: "סברא שאחרי שאמרתי אותה אינני שואל את עצמי כיצד לא אמרתי אותה בתחילה, היא אינה סברא אמיתית". זאת אומרת, גם את הסברות של ה'חזון איש' שהן מאוד עמוקות ומחושבות, אחרי ששומעים אותן ומבינים אותן היטב, הן מתיישבות על השכל ונשמעות פשוטות.

שנית, חשבתי עוד סברא בכוונת ה'חזון איש', כי הנה שלמה המלך אמר בקהלת: "האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" (ז, כט). הישרות שהאדם נברא עימה אינה רק בהנהגתו אלא גם בשכלו. אם מפעילים את השכל בצורה נכונה ולא מקלקלים אותה עם עקמומיות, אזי אכן ההשקפה הראשונה של האדם ישרה ונכונה.

מרן הגר"ד לנדו שליט"א: אכן, יש לשון של ה'חזון איש' באחת האגרות שקובע: "הפשטות תמיד אמת".

אולם אחרי הכל זה עדיין חידוש גדול, ולכן אמרתי קודם חילוק שזהו רק כאשר דנים את הסברא בפני עצמה ולא ביחס לסוגיא כולה. הרי הנסיון מעיד שהרבה פעמים לא מוצאים את כל הענין בשעה שעולה הסברא הראשונה, ורק לאחר שחושבים ומעמיקים מרגשים שמיצו את הענין. לכן נראה שכוונת ה'חזון איש' היתה רק לגבי סברא בפני עצמה ולא לגבי היקף כל הסוגיא, וודאי יש להעמיק עוד ועוד כדי להגיע להבנה נכונה וישרה, ולא להסתמך רק על ההשקפה הראשונה.

יג. בישוב (שיענה בישוב הדעת) – מדדש שמואל

מתוך שו"ת עם רבינו - ע"י רבני איחוד בני הישיבות ש. ישנה תחושה שבישיבה קטנה יש סדר שנמשך שלש שנים, שהגדולים עומדים על גביהם, וכך מתעלים ועולים מידי שנה בשנה, ואילו בהגיעם לישיבה גדולה, אמנם מתחילים את העליה עם כל הברען, אבל עם השנים זה מעט דועך ומרגישים פחות את העליה כפי שהורגלו בשנות לימודם בישיבה קטנה, מה הראש ישיבה מיעץ לכל הבחורים בהגיעם לישיבה גדולה להתמיד בעלייתם?

ת. זה לא פשוט, בישיבה קטנה הוא אינו לומד בצורה עצמית, הוא קולט מה שהרמ"ם אומרים, ועולה מכיתה לכיתה ומתקדם באמצעותם, אבל בישיבה גדולה הוא

וכשנשאל רבינו באותה תקופה - בימים אלו, רבים מהאברכים לומדים בבתיים ובחצרות, בשל נגיף הקורונה שהשבית את סדרי הלימוד בכוללים ובישיבות. ומתברר, שרבים מהם חשים דווקא התעלות ורוממות מיוחדת מצודת הלימוד הזה, למרות שבדרך הטבע היא צורת לימוד קשה יותר ונוחה פחות. מה ההסבר לכך?

השיב: יש לכך כנראה גם הסברים סגוליים וכד', אך אני חושב שההסבר הוא גם באופן פשוט יותר ושכלי יותר: כאשר אדם חווה חוויה מיוחדת, מצב שונה ולא רגיל - הוא מקבל התעוררות מהרגע, והוא חש אותו באופן עז ומוחשי יותר. הלימוד הזה, הוא שונה מהלימוד ביום-יום, ועל כן הם חשים את הלימוד הזה באופן מיוחד, והוא נחרט כחוויה בליבם. במצב מיוחד - אדם זוכה להתעוררות.

אבל כשיטה, הדרך הנכונה היא ללמוד בחבורה, בכולל. לא ביחיד. אינני אומד דעות לאיש מה לעשות, אבל העובדה היא, שרק מעטים הצליחו בלימוד באופן יחיד. לרוב ציבור הלומדים, יש צורך בחבורה, בכולל.

יב. ובפלפול דתלמידים

מעלת ללמד באופן פרטי

איתא בחז"ל שר' חייא עשה שלא תשתכח תורה מישראל, שבא לכל עיר ולימד כל ילד חומש אחד או סדר אחד במשניות.

וביאר רבינו הטעם שלא לימד את כולם יחד, כי כל אחד יש לו ראש אחר וצריך ללמוד באופן המתאים לו, ורק כשנלמד כל אחד באופן פרטי, יותר שם לב, משא"כ כשנלמד כולם ביחד לא שומע.

"ההשקפה הראשונה בעת הלימוד היא ההשקפה הנכונה" מתוך מפגש מיוחד של רבינו עם ידידו רבי ישראל זינגר זצ"ל.

שח הג"ר ישראל זינגר: ה'חזון איש' אמר לי פעם דבר מופלא: "ההשקפה הראשונה בסברא שעולה בעת הלימוד, בדרך כלל היא ההשקפה הנכונה".

מרן הגר"ד לנדו שליט"א: זו קושיא, הרי בלימוד התורה הדרך היא להעמיק עוד ועוד, ודווקא על ידי העמקה מגיעים לרבים נוספים שלא יכלו עדיין להגיע אליהם בהשקפה ראשונה. אולם יתכן לחלק בזה, ואיני יודע אם בהכרח החילוק הוא נכון, כך: כאשר לומדים ומעמיקים בסברא ביחס לסוגיא הנלמדת, ומתרחבים בצדדים שאינם בהכרח קשורים דווקא לאותה נקודת סברא, אלא בודקים אם הסברא תואמת עם כל הסוגיא בגמרא ועם מקומות נוספים, אז אכן לאו דווקא ההשקפה הראשונה נכונה וקובעת. אדרבה, על ידי התרחבות והעמקה ניתן לגלות עוד פרטים שלא היו ידועים בעת ההשקפה הראשונה. כוונת ה'חזון איש' היא איפוא במקרה שדנים על סברא בפני עצמה, מבלי כל קשר והתייחסות לכל הסוגיא הנלמדת, אז אכן ההסתכלות הראשונה היא הישרה יותר. כך נראה לי על כל פנים לפרש כוונתו.

אולם ודאי, דבר ראשון זקוק הלומד לשכל ישר כדי שההשקפה הראשונה שלו תהיה ישרה. מי שיש לו שכל ישר אז ההשקפה הראשונה שלו נעשית ישרה.

נכנס לעולם שלם, הוא רואה בחורים מבוגרים רבים, ובמקומות גדולים מלאי למדנים ושקדנים, והוא מרגיש לא אחת שהוא מעט נאבד, זו בעיה של המשגיחים שצריכים לשים לב לכך, והדבר הראשון שהם צריכים לעשות, זה לחייך לכל בחור, לעודד אותו על הדברים הטובים שהוא עושה כל אחד בתחומו, ובחור צריך לדעת שמה שהוא עושה זה טוב.

אין לי הרבה נסיון בכך, אבל ישנם סוגי בחורים שונים, יש בחורים שמתעניינים יותר מה אומר זה ומה אומר זה, אבל אינם עושים 'עבודה עצמית' לגדול בעצמם, ואז חסר להם בגדלות שלהם, וזו בעיה.

ש. מה נקרא עבודה עצמית שבחור צריך לחוש שהוא אכן עובד כראוי?

ת. העיקר הוא לחשוב על כל דבר, בכל ענין שהוא עושה או לומד, לחשוב עליו קודם לכן, ולגשת אליו מתוך מחשבה. התחדשה לו סברא, שיחשוב עליה וינתח עוד מעט, לעתים בחורים אומרים זאת יפה או מנסחים זאת בצורה מעניינת, אבל לא מרגישים זאת בעצמותם, כי לא חשבו על כך כראוי. גם כשמדברים בלימוד ישנם דוגמאות שונות בלימוד, ותלוי כל אחד באיזו שיטת לימוד הוא עוסק, יש כאלו שנתפסים לדברים יותר מדי, יש חקירות מעניינות כמו הנידון במרא קמא אם זו חזקה דמיקרא או מוחזק, ושאלות מעניינות בדיני ממונות, אלו שאלות שיכולות להעסיק את מחשבת הלומד לזמן רב כראוי. ישנם נידונים שדנו בהם האחרונים שמושכים את הלב. לדעת את ספרי השב שמעתתא והקצות החושן בדברים ידועים ועיקריים כמו הודאת בעל דין אם היא התחייבות או הודאה וכדומה, זה חשוב מאד, אני למדתי עם בחורים בגילי חלקים מהשב שמעתתא, וזה מאד חיזק אותנו.

ישנם דברים מעניינים רבים בדברי האחרונים, אבל צריך לחשוב על הדברים - מה הייתי אומר לולי זאת וכדומה... המחשבות הללו יכולים להעשיר את רצונותיו. דרך המשא ומתן בלימוד ניתן לגדול גם בישיבה גדולה, וזו עבודה קשה מאד. כיום יש אמנם ספרי מפתחות ועניינים שמסייעים ללומד, לומדים את הגמרא וחושבים היטב מה היה דעת המקשן, מה חידש התרצן, וכך מחשבים היטב מה היתה ההוא אמינא ומהי המסקנא, ומדוע השתנו הדברים, וכדומה.

ש. בזה גם צריכים את הרב לקבל הימנו או שניתן לחשוב לבד בגיל שכזה?

ת. ישנו סיפור מעניין ממרן החפץ חיים בלימוד, שמעת זאת מרב אחד שסיפר להם מה דרש להם החפץ חיים בצעירותם, והאמת שזה כבר כתוב בקדמונים, והוא אמר להם דברי הדרכה - אתם שואלים מהי הדרך בלימוד הנדרשת לבן ישיבה, אני יגיד לכם דרך בלימוד - בכל דבר שלומדים לשאול מאי קא משמע לן פשיטא, ונוסיף מהי ההוא אמינא ומהי המסקנא. אוסיף ואומר שניתן לשאול ואימא הכי נמי... וראיתי זאת מודפס כיום באחד הקדמונים בספר כללי התלמוד לרבי יצחק קפנטון ז"ע"א, ושם הוא כותב לשאול בכל דבר מה כתוב ומה היה ניתן לומר אחרת לולי זאת. אין דבר שנאמר ב"ש"ם שלא ניתן היה לומר הפוך הימנו, ואם אפשר לומר זאת הפוך, אז למה נאמר דוקא כך, זה מעורר את ההגיון והשכל, וכך מתחברים ללימוד מתוך מחשבה.

גם אלו המבקשים לרכוש ידיעותיהם במרחבי התלמוד, זה דבר מבורך, אך חשוב לעשות זאת באופן מותאם ליכולות, ולקחת לימוד אפשרי. אספר לכם דוגמא, כאברך צעיר, למדתי בחברותא עם בחור מהישיבה אז, היום הוא ראש ישיבה גדול, הגאון הגדול רבי משה יהודה שלזינגר שליט"א, ראש ישיבת קול תורה, קבענו אז חברותא ללימוד מסכתות כסדר, בצורת לימוד שאני קורא לה 'חצי עיון'. למדנו את הגמרא, עם עיון בגדולי האחרונים, רעק"א, רש"י, אך לא באופן שהתעכבנו בכל סוגיא וסוגיא, וכך למדנו וסיימנו כמה וכמה מסכתות. לא כל אחד מסוגל לזה, וכל אחד צריך להתאים את הלימוד שלו לנטיית לבו ולצורת החשיבה שלו, אך יש לזכור - עיקר הלימוד הוא הלימוד העיוני והמעמיק.

בהסכמתו של הגאון רבי בן ציון בילסקער [הגאון רבי בן ציון שטרנפלד צוק"ל, רבה של בילסק, ובמח"ס שו"ת שערי ציון] שהיה מגדולי רבני ליטא בדורו לספר 'משנה ברורה' של מרן החפץ חיים, באלו תארים הוא מתאר את שבחו של החפץ חיים? ארבע מילים - 'מעמיק נפלא ביושר העיון'... בתארים אלו הוא בחר לכנות את גאון הגאונים וצדיק יסוד עולם. בשעתו מאד התפעלתי מזה, ושמחתי לשמוע אחר כך שאומרים גם בשם מרן החזון איש, שאמר שההסכמה הכי חזקה למשנה ברורה היא הסכמתו של רבי בן ציון בילסקער... הוא היה גאון מופלא. הספר שלו 'שערי ציון' הוא ספר גדול מאד, דומני שאומרים שמרן הגר"ח מבריסק היה שולח אליו שאלות. מרן החזון"א בהלכות עירובין מקדיש סימן שלם לזכור עם דברי ה'שערי ציון' ולשאת ולתת בדבריו, ולא עם כל אחד החזון איש מתווכח...

יש גורסים בישיבה (ראב"ן ומחזור ויטרי ועוד)

מתוך שו"ת עם רבינו - ע"י רבני איחוד בני הישיבות ש. 'כיום' - פותחים אנו את שיחתנו הנרגשת במעונו - 'ראשי הישיבות רגילים לומר שירידת הדורות אינה ענין של שנים בכל מעבר של דור, אלא מידי חצי שנה ואולי מידי חודש, מביא הוא בעטיו ירידה נוספת, ואחריתא מי ישרונו...

ת. ראש הישיבה בחיכוך הנלהב תוהה בקול: 'אז אם כך בני הישיבות נמצאים כיום בבור עמוק?! חלילה לחשוב כך, ואין יעלו אותם מהבור...'

ש. 'זהו השאלה שרבים כיום שואלים' - אנו משיבים - 'הם זוכרים מהדורות של פעם שהשיקועות בתורה היתה בלי גבול, הם נזכרים בסיפורים על סבותיהם שהיו שקועים בעולמה של ישיבה בלי גבול...

ת. 'אינני חושב' - משיב מרן בקול נחוש - 'גם כיום ישנם בחורים בעולם הישיבות שלנו השקועים בתורה בלי גבול, ואחרים אינם צריכים לחוש שלא בטוב, זו אינה ירידה כה גדולה. תמיד היה כך שהיו מתמידים יותר והיו פחות, ולכל דור היה את היצר הרע הציבורי שלו. פעם היתה הערכת הרחוב, והיו יצרים שונים, וכיום ב"ה בתוככי הישיבות ישנה אירה חזקה של תורה, ואין הדבר קשור דוקא לדור הזה, ומה שצריך בדורינו זה לעודד את אלו שאינם כמו בר רב אשי, ולטעת בהם שהתורה מתוקה היא, תבחנו ותטעמו זאת, וכשיחושו בכך הם לא ירצו לעזובה... היו שקדנים של

פעם שבאמת שקדו הרבה, אבל גם כיום ישנם שקדנים רבים, וכל ישיבה יש לה את הדרך שלה לחזק זאת'.

ש. יש לראש ישיבה דרך איך מחזקים את הבחורים שמעט מתקשים לראות את חבריהם שקועים כה הרבה בהוויי הלימוד ועיניהם כלות מקנאה על כך?!

ת. אם הייתי יודע דרך קלה לכך, בודאי הייתי אומר. אבל דבר ברור הוא שכל אחד צריך שיעודדו אותו, ואם יעודדו את המירב שהוא כן עושה בישיבה, ואם לעתים בחור אומר דבר תורה ייחודי וטוב, צריך לשבח אותו ולהחמיא לו על כך, וזה ידרבנן אותו להתעלות בכך עוד ועוד. זה ענין חינוכי כל אחד לפי דרגתו, המוטל על הרבנים שמכירים את נפשו.

ש. מהי נקודת ההבדל היסודית הקיימת בכל זאת בין הדורות הראשונים לדורינו אנו?

ת. אנחנו חיינו באווירה לפיה הפרנסה נצרכת בבית לשם האוכל והצרכים החיוניים בלבד. אבי ז"ל היה עוסק במסחר, אך בתוך העסק גופא היה עסוק בעומק העיון ממש, כי כל הגישה לפרנסה היתה שונה: המטרה היתה להביא אוכל. אז גם לא היו הרבה קונים, והזמן היה מרובה. אנחנו כיום בדור של מותרות, הפרסומים השונים נותנים וגורמים תיאבון לעוד ועוד צרכים. אינני מומוחה גדול בכלכלה, אך הדבר הזה פשוט: גם דברים שאליבא דאמת לא היינו נזקקים להם, אחרי שכבר נחשפנו והורגלנו אליהם, כיום הם הופכים לצרכים ממש. טלו דרך משל את המזגן, לפני כמה עשרות שנים, היה לא פחות חם, ואנשים לא נזקקו למזגן. מרגע שהוא הפך למוצר מקובל, אנשים כיום באמת לא יכולים לנהל חיים בלי מיזוג איר.

הופכים לצרכים ממש. טלו דרך משל את המזגן, לפני כמה עשרות שנים, היה לא פחות חם, ואנשים לא נזקקו למזגן. מרגע שהוא הפך למוצר מקובל, אנשים כיום באמת לא יכולים לנהל חיים בלי מיזוג איר.

אני כילד, לא קיבלתי אף פעם סוכריות. אכלנו ושתינו טוב ברוך ד', אבל סוכריות היו מוציאים רק לכבוד האורחים. אבל כיום, חובה לתת לילד סוכריות, היום זה כבר צורך. אמנם, עלינו להיזהר ולשים את הגבולות. לא לעודד את צריכת המותרות ע"י פרסומים וסקרים למיניהם. מציגים כל מיני אנשים, כביכול הם מאושרים יותר בגלל מותרות כאלו ואחרים. לזה יקרא מאושר, הוא כעת מחייך בתמונה, זה מאושר?!

יד. במקרא ובמשנה

תורת ד' תמימה

סיפר רבינו על הגר"ח מבריסק שהשתתף באסיפת רבנים סמוך לחג השבועות, והתארח אצל האדמו"ר הרש"ב מחב"ד, ובסעודה ביקש מהגר"ח שיגיד דבר תורה, ואמר כתוב בפרשת פרה אדומה שצריך שתהיה תמימה, ובמדרש הביאו ע"ז הפסוק תורת ד' תמימה משיבת נפש וצריך ביאור השייכות בין הפסוקים.

וביאר הגר"ח דכמו שפרה אדומה צריך שתהיה בשלימות כך גם התורה צריך להיות בשלימות להבין היטיב מה שלומדים, ושיהיה לימוד מתוך יראת שמים, ובנוסף גם יש דין בפרה אדומה, אשר לא עליה עול, כך גם בלימוד התורה צריך להיות תורה בטוהרה ללא עול

של לימודים חיצוניים, ורק כשלומדים בדרך זו, התורה היא משיבת נפש.

טו. במיעוט סחורה

מספר הגר"י סילמן שליט"א: אני מכיר תלמיד חכם אחד שלמד לדיונים ועמד כבר לקראת מבחנים הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א שהכירו ניסה להניא אותו מכר. אבל הלה עמד בדעתו. בשלב מסוים הגאון הגדול רבי דב שליט"א הזמין את הגאון רבי שלמה שמשון קרליץ זצוק"ל לשמוע את דעתו הגאון רבי שלמה שמשון זצוק"ל התבטא ואמר שדרך בית דין של הרבנות ניתן בקלות להגיע לשערי גיהנום. הלה העז ושאל את הגר"ש קרליץ הרי הוא כיהן כאב"ד בבי"ד של הרבנות השיב לו הגר"ש זצוק"ל אני הנני זקן ויודעים שהנני קנאי לא מנסים לכפות אותי, אבל אתה אברך צעיר עלול מחר מאד ליפול לבאר שחת של כפיית השלטנות.

טז. במיעוט דרך ארץ

אברכי הכוללים - מקימי האידישקייט

נשאל רבינו: אנחנו מובקשים בהורמנא, לברר שמועה יסודית שנמסרה - כך יש אומרים - משמו של מרן החזון איש:

ישנם הגורסים, שכאשר מרן החזון איש זצוק"ל העמיד את צורת אברכי הכוללים כצורה המקובלת כיום - לפיה האברכים יושבים בהיכלי התורה כל היום או רובו - הוא עשה זאת מתוך הצורך ששרר בשעתו, להעמיד את צורת היהדות והאידישקייט בארץ ישראל בשנות קום המדינה. לפי שמועה זו, מרן החזון איש למעשה העמיד את הצורה הזו כהוראת שעה, אך לא כדרך הסלולה לרבים ובאופן קבע. האם יש ממש בשמועה זו? ומה שיעור הוראת שעה זו?

והשיב רבינו: את השמועה גם שמעתי, אך אני סבור שאין בה ממש. ככלל, רוב הסיפורים והשמועות סובלים מחוסר דיוק.

אבל בר מן דן, כל מי שמביט כיום בעין פקוחה, יודע כי גם היום, בדורנו, אין שום יכולת והיתכנות להעמדת וקיום האידישקייט ללא הכוללים. הרחבתיות של הכלל תלויה באברכים. דקדוק ההלכה גם בחיי הכלל, הכל זה האברכים. צורת החיים של הציבור כולו, זה רק האברכים. צורת החיים של דורות קודמים, בהו"ל, הייתה שונה לחלוטין. כיום, אלולא אברכי הכוללים, אנו עלולים למצוא את מצב האידישקייט כולו בדרדור חמור ח"ו, כך שממה נפשך השאלה גם לא מעשית לימינו אנו.

גם הללו שלא זוכים ללמוד כל היום בכולל, לומדים חצי יום, קובעים עתים לתורה - ההצלחה הרוחנית שלהם, היא בזכות אברכי הכוללים הלומדים יום שלם.

לא ניתן להמשיך ולבסס את היהדות כיום על פי צורת החיים שהייתה מקובלת בהו"ל לפני דורות, זה יביא רח"ל לקריסה רוחנית. הניסיון מוכיח, שאלו שעסקים גם במסחר ובפרנסה וכד', לא יכולים לעסוק גם בלימוד בעיון כראוי. הראש לא יכול להתפנות לשני דברים. לגדול באמת ולהיות תלמיד חכם, צריכים להיות שקוע רק בלימוד העיון!

יז. במיעוט תענוג

מתוך שו"ת עם רבינו - ע"י רבני איחוד בני הישיבות ש. האם ניתן לתת לבחורים מילגות לעודד ולחזק הכתיבה?

ת. מדוע לא, פעם היתה בושא לקחת מעות על דברים שכאלו, 'כבוד' היו רוצים והסכימו לשם כבוד לעשות זאת, אבל למען מומון התביישו. אך בדור שלנו הדברים השתנו, אני זוכר לפני שנים שהיתה שאלה מעין זו וניגשו לשאול את מרן הקהלות יעקב זצוק"ל, והוא אמר שהיום זהו דור אחר... ואם כך אצל מרן הקהלות יעקב שהיה פרוש מן העולם, והוא כבר הבין שבדורינו צריכים לתגמל כדי לחזק את הלומדים, בודאי שבדורינו הדבר נחץ עוד יותר.

הנכד מוסיף ומספר, שאחרי שנפטר מרן הגאון רבי מרדכי שולמן זצוק"ל, ניגש הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א לסבא, ושאל אם אכן ניתן כיום להעניק מילגות וכדומה לדרבן את הבחורים בלימוד, וסבא אמר שצריך לשאול את מרן הקהלות יעקב על כך, שהוא זה שהורה כי בדורינו ניתן לעשות זאת. ואכן רבי משה הלל שליט"א הלך לשאול את מרן הקהלות יעקב, והוא הורה לו שניתן כיום לעשות זאת.

ראש הישיבה מסיים אחריו - אני סיפרתי את חלקו הראשון של הסיפור, ואתה סיימת את ההמשך להשלימו כראוי בדיוק כפי שאירע...

ש. כיום הדברים הם על אחת כמה וכמה שהבחורים צריכים לכך...

ת. פשיטא ופשיטא. וצריך לדעת שמרן הקהלות יעקב הכיר בחורים, נכנסו אליו מפעם לפעם, והוא ידע היטב כמה הצעירים הללו צריכים זאת, ולכן פסק את שאמרו. היו כאלו שהחזיקו למילגות ואצלם זה היה אחרת, מרן ראש ישיבת מיר הגר"י פינקל זצוק"ל, היה רגיל לבחון את הבחורים והאברכים וביקש שיאמרו לו שטיקל תורה, והיה נתן להם מילגות, היו לו דרישות חריפות.

יח. במיעוט שינה

מספרים על הגאון רבי אברהם שלזינגר זצ"ל: בלילות של סתם ימות השנה ארע שבושש לבוא עד שלוש לפנות בוקר, בני הבית שחשו לשלומם, גילו עד מהרה שהאבא פגש במרן הגאון רבי דב לנדו שידלחט"א והם שקעו בדברי תורה שאורה כיום יאיר חשכת לילה... (מוסף שבת קודש מצורע תשפ"א)

יט. במיעוט שיחה

מתוך שו"ת עם רבינו - ע"י רבני איחוד בני הישיבות ש. כשהראש ישיבה אמר שאין הבדל גדול בין הדורות בעבר לדורינו אנו, ישנה נקודה שהיא בודאי שונה, שכיום היצה"ר מגיע עד כמעט תוככי ביהמ"ד, ויצר הסקרנות מכלה כל שעה פנויה בעולמם של בני הישיבות, כשהם סקרנים לשמוע ולהכיר מהנעשה בעולם, וזה לבטח מפריע לשקיעותם בתורה... ת. כיום יש מכשירים שמביאים ידיעה לכולם, אך מה מעניין הרחוב, ומה יש להתעניין בכך. בעבר היו אנשים שלא נמנו על באי בית המדרש, אבל הם היו

אנשים מתורבתים שמכרו השכלה מסויימת, וזה עניין פה ושם את לומדי התורה שהסתקנו בדבריהם. יש יצר של עבודה זרה, ויש יצר הרע בסתמא. אך האנשים כיום הינם זולים בעיני כולם, ורוצים רק לשמוע מה הם אומרים, אבל זה חסר תרבות. פעם לפחות היו אנשים משיכילים שניסו לומר דברים של טעם וזה סיקרן. ובגלל שכיבדו את החילוניים באותם שנים, היה מי שדאג לכך רבות כרבי משה שיינפלד זצ"ל, שעבד הרבה להוריד את ההערכה מאנשים אלו, כי היתה הערכה גדולה לתכניהם. כיום כל האנשים מחוץ לבית המדרש הינם אנשים זולים שאיש לא מתעניין באמת בהם, ואלו דברים שבאמת לא אמורים לעניין איש - מה הגנב הזה אמר לשקרן ההוא?! אלו אנשים בלי רמה, ואם פעם שגם אצל אחינו התועים היתה רמה, ונמשכו אחרי האידיאלים השקרניים, כיום כל הסקרנות מי מצליח בדברים זולים כאלו או אחרים, לשם מה הבחור צריך להסתקן בכך.

ש. ישנם בחורים שבאמת רוצים להשתקע בלימוד, אבל החברה מעט גוררת אותם, הם מגיעים לחדריהם לפנימיה וישנה אוירה של דיבורים, או שיחות רעים, וזה מושך ומקשה עליו להתנתק ולא להיות כאחד מהחברה, מה ניתן להציע לכאלו בחורים?

ת. זה גם היה פעם בעבר, זה לא דבר השייך דוקא לדור הזה. אני בקשר יום יומי עם בחורים, צריכים לראות מה מעניין אותם, ולמה זה כה מעניין, יש אולי בחורים שניתן לתחום להם זאת לזמן מוגבל, אבל זה לא מתאים לכל אחד, צריכים לכך מומחיות ונסיון וגישת נפש, וקשה להגיד דברים כלליים שמתאימים לכולם.

יש בחורים שאם מדרבנים אותם שיכתבו דברי תורה, זה יכול לעודד ולסחוף אותם לדברים של טעם אמיתי, ולא מדובר דוקא בחידושי תורה גדולים, אפילו סיכומי הסוגיות שיש לבחורים בתוך כדי לימודם, זה חשוב מאד לעודד אותם לכתוב ולעמוד על כך.

כ. במיעוט שחוק

מתוך שו"ת עם רבינו - ע"י רבני איחוד בני הישיבות ש. ביקשנו לסיום דברי חיזוק לעמלי התורה שיחשו סיפוק מלימודם בדור יתום שכזה...

ת. ראש הישיבה משיב נכוחה, שאחד שאל את מרן החזו"א איך יתכן שירמיה הנביא אמר בנבואתו 'איכה', איך יתכן שיאמרו איכה כשהיה שרוי בשמחה יחדיו, וענה לו, שירמיה לא אמר איכה בלשון עצב, אלא בהתפעלות, וראש הישיבה מודגים לנו בהטעמה 'איכה' ישבה בדד'...

מוסיף ראש הישיבה באומרו, תוך כדי שהוא מוציא לנו נ"ך מהארון - 'לאחר זמן מצאתי על כך מקור בתנ"ך בספר יחזקאל [ב, ח] - 'ואתה בן אדם שמע את אשר אני מדבר אליך, אל תהי מרי כבית המור... ואראה והנה יד שלוחה אלי והנה בו מגלת ספר. ויפרש אותה לפני והיא כתובה פנים ואחור וכתוב אליה קנים והגה והי', וברש"י ביאר 'קנים' - פורענות של צדיקים בעולם הזה. והגה - מתן שכר שירננו עליו לעתיד לבא. והי - נהי של רשעים לעולם הבא, הרי שחלק מהמילים הינם פורענות, וחלק מתן שכר של צדיקים. אמנם הרד"ק מבאר, 'קנים והגה והי' - כולם לשון נהי ומספד ואלה

הקנים היו על ישראל, הרי שהוא חולק על רש"י, ולדבריו, כולם הם לשון נהי ומספד.

ומעניין הדבר, שהנביא יחזקאל מומשיך מיד לאחר מכן 'ואפתח את פי ויאכלני את המגלה הזאת. ויאמר אלי בן אדם בטנך תאכל ומיעך תמלא את המגלה הזאת אשר אני נתן אליך ואכלה ותהי בפי

כדבש למותוק', איך שייך לומר ש'קנים' והי' שהם דברי פורענות יהיו מותקים כדבש. וביאר המצודות דוד 'ואוכלה - קשבת' דברי המגלה והיתה בפי כדבש לענין המתקיות, ר"ל ששומעם בלב רצון ובחשק נפלא על כי היו דבר ה' עם כי היו יעודים רעים ומרים, שאף אם מדברים על דברים מרים וקשים, אבל זהו דבר ד', וכל דברי ד' אפילו קשים - הם מותקים כדבש, כי אלו דברי ד'.

והבאתי דוגמא נוספת לכך שמצאתי בדברי הנביא, בספר ירמיה [טו, טו-טז] 'אתה ידעת ד' זכרני ופקדני והנקם לי מרדפי וכו', נמצאו דבריו ואלם ויהי דברך לי לששון ולשמחת לבבי', שדברי תורה הינם עבירי לששון ולשמחה בהיותם דברי ד'. זהו לימוד לכל בחור ובחור, שגם אם קשה וכואב לו לעתים, שידע, כי כשהוא עוסק בדברי תורה, הדברים נעשים מותקים, וזאת צריך לדעת כל בן ישיבה בכל לימודו. היו כאלו שהיתה להם הסגולה להמתיק את תורתם, ועל כך אנו מתפללים מידי שחר 'הערב נא...', וכשהדברים מותקים זה מושך ומענין מאוד.

חינוך בנעימות

דברי רבינו בסיום השו"ת הנרחב שנערך עם רבני איחוד בני הישיבות.

החשיבות של המונחים צריכה להיות שכל מלאכתם תיעשה בנעימות, בחיוך ובהערכה לכל אחד. אני נזכר שאצלינו היו צועקים לעתים צעקות קשות בלימוד איש על רעהו, אבל היו גם הידידים הכי טובים, וראו זאת בקשר שהיה בין הבחורים. היום צריך שיהיה עידוד בין הבחורים, ולצעוק בלימוד היום זה פחות טוב...

ראש הישיבה מיישיר מבטו אלינו ואומר - 'אתם קרובים להיות בחורים יותר מנני, ולבטח אתם מסכימים שהצעקות הללו הינם לעתים מעט ילדותיים, ופחות מתאים הדבר לאופי של בני ימינו'.

לסיום ביקשנו ברכה מיוחדת ממון שליט"א נוכח פעילות האיגוד לכלל בני הישיבות באשר הם, והוא בחיוב המיוחד שופע ברכתו באומרו - 'אתם עוסקים בדברים טובים ועושים דברים נעלים למען עמלי התורה, הקב"ה יעזור שיעליח דרככם בלי גבול ותזכו לחזק את בני הישיבות בהמשך עלייתם כל הימים'...

כא. באורך אפים

מתוך שו"ת לבוגרי ישיבת סלבודקה שנערך ע"י הגאון רבי שמואל זקס שליט"א

נשאל רבינו: לפעמים יש סכסוך בין שני שכנים או שני חברים בשאלות שבין אדם לחבירו, בדיני ממונות. יש להם טענות אחד על השני. כל אחד חושב שהוא צודק. השאלה היא האם יש דרך ידועה שאפשר לומר לשני 'תות'...

מתי אומרים לו 'לך לבית דין ותתבע, ותשמע מה הרבנים אומרים' ומתי אומרים לו לוותר, ואתה תרווח, יהיו לך ילדים טובים. כי לפעמים הוא טוען - מה שייך לוותר? זה דבר שלי! האם יש דרך לקבוע מהו הגבול? והשיב רבינו: יש דבר שידוע שהוא לא חידוש: בדרך כלל, מי שמוותר מרווח יותר מכולם, מהוויתור מרוויחים יותר מהכל, אבל אני לא אומר זאת לכל דבר, כי לא תמיד זה אפשרי. אבל מי שמוותר, מרוויח יותר. הוא טוב יותר ומרוויח פי עשר יותר מזה. בכך הוא נהיה יותר טוב, אוהב הבריות ואהוב על הבריות, ומרוויח מכל הצדדים. זו לא סגולה, זו מציאות כזו. אי אפשר לומר את זה לכל אחד ועל כל דבר, כי לפעמים יש דיני תורה, וגם בגמרא יש דיני תורה בין אנשים חשובים!

יש סיפור דרך אגב שאולי לא נוגע לכאן, אבל ראוי להביאו בדרך אגב: לפני 150 שנה היה יהודי בעל בית שהיה תלמיד חכם גדול, קראו לו רבי מרדכי הורביץ. יש לו הסכמות על ספרים בפולין. הוא היה שותף עם אח שלו, והיה לו עם אחיו ויכוח על הנהגה של מסחר. אמר לאחיו: אתה הרי גערר חסיד, וחסיד של בעל ה'שפת אמת', תסע אליו ותשאל.

השיב לו אחיו בשאלה: למה שלא ניכנס אליו שנינו? ענה לו: תכנס אתה לרבי ותציע את שני הצדדים. אחרי כמה דקות יצא

שאל אותו האח: למה יצאת כל כך מהר? ענה לו: ראיתי את ה'שפת אמת' שהוא לומד. אני מוותר על כל התביעות, לא רוצה להפריעו, עדיף שישב וילמד. זהו סיפור יפה שאין לו שייכות לשאלה, אלא יש לו שייכות ליהודים הטובים שהיו פעם.

וביחס לשאלה: אפשר לומר שיהודי נהיה גבוה מזה שהוא מוותר, וזהו נעשה גבוה יותר ממה שהוא חושב. לפעמים יש ויכוחים סוערים יותר, אבל בדרך כלל מי שמוותר מרוויח.

כב. בלב טוב

'נכה רוח'

מעשה ביהודי גלמוד שנכנס לבית רבינו והתאונן שאין איש שם עליו לב, והוא מרגיש עם זה הרגשה מאוד קשה.

השיבו רבינו שליט"א עליך לשמוח, אתה יודע מי הכי מסתכל עליך, ובוותר עליך מאשר על אחרים, הקב"ה בכבודו, שהלא כך אמר הפסוק אל זה אביט, אל עני ונכה רוח, דוקא מי שרוחו נכאה כי הוא מרגיש גלמוד דוקא אליו הקב"ה מביט ומשגיח.

כג. באמונת חכמים

כשאמרו לפני רבינו למה דרכה של תורה שבכל סוגיא כל אחד לומד לפי דרכו ורשאי להביע דעתו ולחשוב אחרת מרבו והגדול ממנו זה חובתו בעסק התורה. ואילו בענייני השקפה והנהגת התורה אינו יכול לחלוק על רבו והחולק על הכרעת רבו הוא עוולה.

ביאר שההכרעה בתוך הסוגיא בנויה על יסודות מסוימים ודרכה של תורה שכל אחד לומד לפי הבנתו באותם היסודות משא"כ בהשקפת העולם שהיא בנויה על כל עשרות שנות לימוד ואין לקטן שום אפשרות

לעמוד על מקור החלטתו של הגדול כי כל החלטה אינה בנויה על מקור מסוים אלא על הרגש וידיעה כללית הבנויה על כל שנות לימודו ועל כל ידיעתו ויגיעתו. (כילי דהספידא ח"א עמ' קכה)

כד. ובקבלת היסודין

שמעתי פעם ממו"ר הגרד"ל שליט"א בשם החזו"א זצ"ל כי מה שאמרו חז"ל במס' ברכות דהרואה יסורין באין עליו 'פשפש במעשיו וכו' דעקב ירידת הדורות אנו לא בדרגה שיכולים למצוא את המידה כנגד מידה ורצון הקב"ה מאתנו כי נתחזק באופן כללי בלימוד התורה בתפילה ובקיום כל המצוות. כל אחד צריך לבחון את עצמו בכל מצוה ומצוה ולראות כיצד הוא מקיים אותה ואיך יכול לעשות אותה יותר טוב. (ממגד שמים עמ' קפה)

כה. המכיר את מקומו

מתוך שו"ת עם רבינו - ע"י רבני איחוד בני הישיבות למצוא לכל אחד את הייחודיות שלו

ש. יש בחורים רבים שחשים כיום, שב"ה בסדרי הישיבה הם משתדלים ללמוד כראוי, ולכן הם יכולים להרשות לעצמם לעתים בלילות או בין הלימוד לעשות דברים נוספים מלבד הלימוד, ואינם רואים בהכרח שזה מפריע להם לסדר יומם בסדרי לימודם...

ת. ישנם בחורים שקדנים, ויש כאלו שנדלקים מהלימוד, כשהם שומעים קושיא של רבי עקיבא איגר, או חקירה מעניינת של אחד האחרונים, הם נדלקים ונחפזים באוירת הלימוד, וזה הדבר הכי מענין אותם. אפילו שהם אינם עושים זאת כל היום, רואים זאת כיום אצל הרבה, שכששומעים קושיא מעניינת, או חקירה מיוחדת, לאחד נדלקות העיניים בברק מיוחד, והאחר פחות נדלק ומתרגש מכך, זה תלוי הרבה בכשרונותיהם, או בצורת המסירה שנמסרו להם הדברים.

ואלו שאינם כשרוניים דיים, צריך לדעת שלא חסר להם דבר בדרך להגיע לתענוג שכזה, כי בס"ה מנחת שאינם כשרוניים הם צריכים עוד מעט זמן כדי לנתח ולהתחבר לדברים. לעתים חסר להם בהבנה, ולעתים בהבנה ישרה, ואז לאחר מעט ליבון התענוג מגיעה באותה צורה. מספרים על הסבא מסלבודקה ששיבב בחור מיוחד ואמר עליו שבחים גדולים, והשבב היה שיש לו 'שכל ישר', כולם התפעלו מהשבב שאכן שיבב בכך, ומה נענה אבתריה, כמה יש כאלו שניתן לומר ששכלם ישר בתכלית!?

אבל צריכים לדעת שלכל אחד יש משהו ייחודי, שבזה מתבטא כשרונו ויכולתו להצליח, יש כאלו שאצלם כל שאינו בזה אחד זה אף בבת אחת אינו, והוא אומר כל הדברים ביחד ומערב בין הדברים, אבל יש כאלו שמוסדרים כל דבר בעיניו כראוי, והעולם חושב שהבחור המדבר בבת אחת בכל מקום הוא העילוי, אבל אין זה נכון, כי הבחור שחושב ומנתח יותר, בסוף מגיע לאותה נקודה בבהירות מיוחדת, והוא מצליח בכך מאוד. יש כאלו שניחונם בכשרון הכתיבה, והם יכולים ע"י הכתיבה לבטא את עצמם ולחוש תענוג מהלימוד שהם לומדים ביישיבה. לא כולם דומים בכשרונותיהם, ויש כאלו שניחונם בהספק הלימוד. זו עבודה קשה להכיר

במיוחד מעלתו של כל אחד, אבל צריך למצוא בכל אחד את הייחודיות שלו, ובכך לשבח ולעודד אותו שילמד ויתעלה כפי טבעו בכך, ויגיע לתענוג אמיתי שיסייע לו בעלייתו.

כו. והשמח בחלקו

אמר רבינו: טוב לו לאדם לא להיות מפורסם. מפורסם זה חסרון, וזה דבר פשוט כן. אמנם בתוך הבית המדרש טוב להיות מפורסם שנהנים ממנו בתורה, אבל מחוץ לבית המדרש זה לא טוב.

כז. והעושה סייג לדבריו

על מידת עסקנותו של רבי יעקב מזרחי ז"ל, שמענו סיפור מעניין בעת שישבו אחריו שבעה, בין הבאים לנחם הגיע מן הגאון רבי דב לנדו שליט"א שהנו יליד רחובות והוא סיפר מאורע שזכר מימי ילדותו בימים שלפני קום המדינה באחד הימים הגיע הרב משה בלוי מנהיגה של אגודת ישראל דאז לבית הכנסת שונה הלכות' שבמרכז רחובות אליו אסף עשרה מוותיקי העסקנים באזור בכדי לדבר איתם על חיזוק היהדות.

בין העסקנים הוותיקים ישב אברך תימני צעיר ולא מוכר המצב אז היה קשה מאוד בגלל המצב הכלכלי והבטחתי ומוצב הרוח היה שפוף. בשלב מסוים ביקש האברך הצעיר שהיה אבא את רשות הדיבור הוא הרים את קולו ואמר מדוע האווירה כאן קודרת צריך להתעודד ולפעול. דבריו הפיחו רוח חדשה ואפילו ר' משה בלוי עצמו יצא מעודד ונרגש. זה סיפור שמאפיין את אבא שהיה עסקן דגול כבר בהיותו אברך צעיר לימים. (מפי בניו)

כח. ואינו מחזיק טובה לעצמו

נביא כמה ענינים של הכרת הטוב לאורו של רבנו.

ענין הכרת הטוב אצל רבנו

כשמשוחחים אנו עם תלמידי רבנו, אנו למדים, כי כל השנים יש לו הכרת טובה מרובה להגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל,

וטורח הוא רבות להגיע לשמחות צאצאיו גם בריחוק מקום. וכששאלוהו פעם מדוע עושה כן, הוא השיב בפשטות שבצעירותו כשנכנס ללמוד בישיבה בפוניבז', שהיתה בראשית צמיחתה, היה זה הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל, אשר הכניס אותו להווי הישיבה בפוניבז', וקירב אותו מאוד, עד כדי שכל השנים עד היום הזה, הוא חש לו הכרת הטוב מיוחדת.

ומאורע נוסף שזומעים אנו מן משפחתו, שפעם היה לו איזה חוב לרשויות, והיה יהודי נכבד שעזר לו מאוד באותה תקופה בפריקת החובות הללו. ראש הישיבה חכך בדעתו, האיר ויכל לגמול לו טובה על החסד הגדול שעשה עמו בעת צר ומצוק. הוא ישב וכתב מכתב לבני מיוחד, ושלח זאת לאותו יהודי, בתארו כמה חכרת-הטוב גדולה יש לו כלפיו על אותם מעשים שסייעו בעדו.

וסיפרו בני משפחתו, שאותו יהודי כה התרגש לקבל מכתב זה, אותו הוא שמר מכל משמר מקופל בארנקו, עד יומו האחרון ממש.

ופעם סיפר לבני משפחתו, דבר שלא היה ידוע אף לבני משפחתו הקרובים, שבהיות והיה לו גמ"ח כספים גדול שבו הוא סייע לבני התורה בבני ברק בתקופה האחרונה שרבים מתקשים לעמוד במטלות החיים. באחד הימים רבנו הגיע אליו ומסר לו סכום נכבד להרחבת הגמ"ח, תוך שהוא מתבטא בפניו, כי עושה זאת עבורו לאות הוקרה על החסד הגדול שגמל עמו.

חריגה מהנהוג מחמת הכרת הטוב

סיפור ייחודי לו אנו נחשפים מאחד מגדולי תלמידיו, נסוב אודות מנהגו של רבנו, שכידוע אינו שותה חלב המיוצר במעבדות תנובה, מפאת דקדוק המיוחד בכשרות השתייה, והוא מקפיד להשתמש רק בחלב מייצור עצמי המיוצר במושבה תפרח, וישנו יהודי אחד הדואג מדי שבוע לספק לו את החלב מהמושבה תפרח עד למעונו בבני ברק.

לא מכבר עשה אותו יהודי, המתגורר ביישוב מודיעין עלית, בר מצווה לבנו יקיר, והוא הזמין את רבותיו, ובהם ראש הישיבה הגאון הגדול רבי דב שליט"א. להפתעתו, הוא אכן הגיע ובא לשמחת בר המצווה עד למודיעין עלית.

לפליאת בני המשפחה, מדוע נסע הוא עד למודיעין עלית לשמחת בר מצווה של בן תלמידו, אם בקושי הוא הולך לשמחות כאלו אצל ילדיו, הוא השיב כי בהיות ואותו תלמיד מסייע לו רבות בהבאת החלב מדי שבוע, חייב הוא לגמול לו הכרת הטוב מיוחדת על כך, והוא גמול עמו בכך שנסע עד למודיעין עלית להשתתף בשמחתו המיוחדת, דבר שאינו שגרתי אצלו כלל.

דקדוק בהנהגת ההכרה בטובה

לפני תקופה, היה מוסד תורני מסוים שמינו בו אחד לשמש בתפקיד. אותו אחד, עזר בעבר הרבה למוסד בתהליך בנייתו, כשהיו שם בעיות וקשיים רבים, וסייע בהקמת המוסד, ביסוסו ורוממותו, ולחלצם מן המיצר.

כשמינו אותו לתפקיד מעשי בין רבני אותו מוסד, הגיע תלמיד מאותו מוסד שלא הסכים לקבל את מורו של הרב שהתמנה. כשנודע הדבר לראש הישיבה, פנה רבנו וביקש לקרוא לאותו בחור ואמר לו בלשון פליאה - הרי מלבד מה שנצרך לשמוע להוראותיו בהיותו חלק מרבני אותו מוסד, הרי מידת הכרת הטוב על כל מה שעזר בכל הבנייה בישיבה להרימה ולמנופה לגבהים, היא לבד מחייבת אותך להתנהג כראוי בצורה מושלמת.

דבר זה עוד למד רבנו ממורו ורבו מן החזו"א זצוק"ל, שהגיע פעם ל"א לשמחת בר המצווה של בן הג"ר מנדל דויטש זצ"ל. באותו אירוע הוא נסע במזווית עם רבי דוד פרנקל זצ"ל ועוד ת"ח אחד, ומן החזו"א הגיע לאות הכרת הטוב לד' מנדל זצ"ל, והסביר למקורביו טעם הדבר, שזה משום שסייע לו להתארגן עם החבילות בדרתו מהאנייה כאשר הגיעו יחד ארצה.

ופעם כשהגיע הגאון רבי מנדל דויטש זצ"ל לביתו של מן החזו"א, והרבנית טענה שהדבר מפריע את לימודו של בעלה, השיב לה מן החזו"א - הלא זה רבי מנדל

שעזר לנו עם החבילות לרדת מהאנייה... ונתנה לו להיכנס.

ופעם התבטא מן החזו"א זצוק"ל, שעולם התורה חב הכרת טובה לגדול פלוני שפתח את הראש בהבנת התורה, ולימד כיצד ללמוד, אבל יותר 'לאמיתה' היא אצל גדול פלוני, ועוד יותר 'אמת לאמיתה' זהו מן החפץ חיים שהוא היה גדול הדור.

כט. אהוב

מתוך דברי רבינו לרבני ותלמידי ת"ת זכרון ישראל שע"י מוסדות באבא סאלי בנתיבות אדר א' תשע"ו:

חשיבות רבה להראות לתלמידים את נעימות התורה ולהתמקד ככל שניתן בפשטות הדברים ההנאה האמיתית היא כשאומרים סברא טובה וכשמכוונים לדעת ראשונים ואחרונים.

וכן יש להקפיד ביחס לכל תלמיד ובהבחנה הנדרשת מהר"מ להכיר ביכולותיו של כל תלמיד ותלמיד.

ל. אהוב את המקום

שח רבינו: ידוע מה שמספרים על מן האור שמח שכשהיה מתקשה באיזה דבר בסוגיא היה סוגר את הגמ' ונותן צדקה ומתפלל להקב"ה לא שיתן לו שכל להבין את התורה רק שיהיה לו אהבת תורה כראוי כי כשיש לאדם אהבת תורה באמת ודאי יזכה לאור התורה להבינה לאמיתה.

לא. אהוב את הבריות

באחד הימים התפלל מן רבינו שליט"א בבית כנסת כלשהו תפלת ערבית כשסיים ניגש אליו יהודי מבוגר והתחיל לתנות בפניו את כל צרותיו כמה מר וקשה לו וכמה הוא סובל מנחתו שנעשה לו רבינו הקשיב והתחלחל למשמעו הסבל הנורא שעובר עליו האיש המשיך ופרט וכשסיים קיבל את ברכתו רפואה שלמה ושה' ירחם עליך' ופנה והלך לו כעת ניגש אל רבינו אברך שעמד כל הזמן בסמוך אליו כדי לדבר בלימוד.

עכשיו התפלא רבינו איך אפשר עכשיו לדבר בלימוד וכי לא שמעת זה עתה את הצרות של אותו יהודי כעת צריך להשתתף איתו זמן מה האברך השתתף למשך מחצית הדקה ואז אמר הלא כתוב לולי תורתך שעשועי אז אבדת' בעניי" תהילים קיט, צב הגיב רבינו העניי הזה נכון לגבי הצרות שלך אבל לגבי הצרות של השני לא קיימת הכונה כזו עם צרותיו של הזולת צריך להשתתף ומחובתינו לכל הפחות להרהר במה שעובר עליו

אהוב את הצדקות [לרוב הראשונים לא גרסין]

נשאל רבינו: אברכים רבים עמלי תורה, מתמודדים עם מצב כלכלי לא פשוט.

רבינו שליט"א נאנח אנחה של ממש: "אכן, זו שאלה חמורה. באופן אישי, אני מנסה לפעול ככל יכולתי, אני משוחח עם גבירים גדולים מחו"ל, אני כותב גם מכתבים, וחוזר על כך כדי שהכל ידעו שהעולם עומד על תורתם של האברכים. יש ב"ה כמה גבירים (רבינו שליט"א נוקב בשמות של כמה מהם), ממש מלאים

אהבת תורה, וערים למוצב הקשה, ועוזרים ומסייעים לאברכי הכוללים.

ומה אומרים לאברכים עצמם?

מה אני יכול לומר להם? ככל הדבר הזה: אשריהם ואשרי חלקם! אולי אני צריך לעמוד עם רמקול גדול ולצעוק את זה ברחוב של עיר, אבל אינני יכול... תאמרו זאת בשמי: אשריהם! עליהם העולם עומד!

ולא רק הם. הם, ונשותיהם, והבנים שלהם הם מחזיקי העולם!

"באברכי הכוללים ולימודם, מיתלי תלי וקאי העולם, וקיום האידישקייט", "לשם קיום היהדות בדורנו, לא די שתהיה קבוצה נבחרת של אברכי כוללים. קיים צורך קריטי להרבות עוד ועוד את ספסלי הכוללים! כל אברך אחד נוסף חשוב. אף אחד לא יכול לומר שיש כבר מספיק אברכים והוא פטור! אין לומר שיש כבר מספיק, אלא צריך להרבות ולעודד עוד ועוד!"

"ועינינו רואות שב"ה בסך הכל יש סיעתא דשמיא גדולה לאברכים ולכוללים. יש היום גבירים ופתחון לב שלהם באופן שלא היה אף פעם. ועלינו לפעול ולייקר את אברכי הכוללים הללו, אשר עליהם עומד העולם. הם מחזיקים את העולם, הם מחזיקים את האידישקייט, הם, לומדי העיון הצומחים להיות תלמידי חכמים, צריכים לשבת בכותל המזרח". (מתוך ראיון עם הרב ישראל פרידמן למוסף שבת קודש יתד נאמן - נשא תש"פ)

לב. אוהב את התוכחות

מכתב מרבינו מרן הגאון רבי דב לנדו שליט"א על חובת הקמת חומת התבדלות מהחילונים והפשרנים.

כל רצון להתחבר עם העולם החילוני תרבותו ערכיו מושגיו צורת חשיבתו שאיפותיו לסוגיהן וגישתו לכל המתרחש דיבורו וכתובתו לכל גווניה ובעקבות זה נוסדים תוכניות חינוך לבנים ולבנות שאחת היא מטרותן להסיר ככל האפשר את החיץ שבינינו לביןם הוא הפתח לשאול תחתית החוצות הפרועות שאיות הכחש וחומדת התועבות רחמנא ליצלן ובל יספרו לנו כל מיני סיפורים הקשורים למצבנו הקשה בתקופתנו אין לנווט את קיומנו היום יומי בדרכים חדשות שכולם אחת היא תוצאתם הרס הרס והרס ה' ישמרנו מוצה גדולה להתאזר ולעמוד בעוז בשוב הדעת ובזהירות נגד כל הדרכים האלו לכל גווניהם ולכל מכוניהם.

וה' יהיה בעזרנו. הכותב בכאב וביגון דוב לנדו. כח תשרי תשעח

לג. אוהב את המישרים

הנה ראה לשונו של רבינו הגר"ח מוולאזין בתשובה לבעל קדושת יו"ט (סי' לג) ובחוט המשולש (ס"ו ס"י) בבואי אז לפני מו"ר [הגר"א] רציתי לעמוד על דבר נידון השנוי במחלוקת בינינו... ובהתחלתי להציע השמועה לפניו החלים בפשיטות... ודבריו ישרו בעיני ומועתה כל בנין כת"ר דאשתקד נפל אזדא ליה וגם ידידי בעי למיטם למשפץ. ושמעתי מידידי הר"ג מרדכי שפירא כי בעת שעיינ בתשובה זו עם רבו הגר"ר דב לנדו שליט"א ראש ישיבת סלובודקה בבני ברק שמע ממנו לדקדק בלשון

ודבריו ישרו בעיני דחזינן שרק משום שישרו הדברים בעיניו קיבלם. אבן תימה היא על הרד"ל שהסיק (ס' עליות אליהו הערה סב) מהתשובה בזה הלשון יראו נא חכמים ויקחו מוסר היכן היה מגיע כח מורא רבו על פניו ז"ל עד שבדיבור אחד ריש מילין של רבינו ז"ל החליט לסתור כל הבנין שבנו בחריפותם הגדולה וכלא חשבוהו. (אבי הישיבות עמ' 550)

לד. מתרחק מן הכבוד

נשאל רבינו:

רשכבה"ג מרן הגר"ל שטינמן זצוק"ל הראה פעם בערב ראש השנה לדברי הגר"א, שביאר על התפילה הנאמרת בסוף שמו"ע "ונפשי כעפר לכל תהיה, פתח לבי בתורתך" - שהסמיכות כאן באה להשמיע וללמד, כי אדם שנפשו אינה כעפר לכל עלול לאבד חס וחלילה את פתחון הלב בתורה. ושמענו, כי מרן הגר"ל שנישאל אז עלידי בני ביתו (כשהם מבקשים את רשותו להעז ולשאול שאלה שלמעשה מכוונת אליו גופא) כיצד יוכל האדם לעבוד על עצמו בעניין זה, והגע עצמך: נכנס יהודי לאולם גדול שיושבים בו אלפי אנשים, וכל האנשים קמים לכבודו ושרים ורוקדים לכבוד תורתו "ימים על ימי מלך תוסיף", כיצד נפשו יכולה להיות אז "כעפר"? לכאורה זו מידה שאינה שייכת?

רבינו קטע את השאלה בחדות וחריפות: "במחילה, השאלה הזו פשוט מצחיקה. הלזה ייקרא 'כבוד'?", הוא לא מבין, מביט בנו בפליאה אמתית.

והוא הסביר את עצמו: "זה ברור שיש לאדם יצר הרע של כבוד וגאווה. אך במה דברים אמורים, כשאדם לומד סוגיה והוא מדבר בלימוד עם יהודי תלמיד חכם ולמדן גדול ומעלה בפניו סברא הגונה, והתלמיד חכם הזה משבח את הסברא. נו, כאן עלולים ליפול ביצר הרע של כבוד וגאווה. אך מה בין מה שהצגתם 'לכבוד'?", הוא הרר קצת ואז המשיך: "אולי ישנם אנשים שעבורם זהו כבוד, נחא. אבל ברור לי שלגבי רבי אהרן לייב אין כאן שום שבח ומעלה, שהוא לא ראה בזה כבוד וגאווה. אבל מה באמת ענה רבי אהרן לייב על השאלה הזו?"

הוא ענה תשובה מבהילה: "אנשים אכן מאבדים את הפתחון לב בתורה!". והוא פירט, כי הפתחון לב האמור כאן מכוון על הסייעתא דשמיא לחדש חידושי תורה, ואנשים הנכשלים בכבוד אכן מאבדים רחמנא ליצלן את כוח החידוש בתורה. הללו הוסיפו ושאלו אותו, אם כן מדוע הוא - מרן הגר"ל - לא מונע את עצמו מלהשתתף באירועים כאלו וכד', שיש בהם חשש של טעם כבוד. והוא ענה, כי הבעיה איננה בשעת מעשה שהוא זוכה לכבוד מוסים, כי אם בעצם הפרסום בעולם.

הוסיפו ושאלו אותו: הרי נשמע כמה פעמים מפי ראש הישיבה, שהוא מוכן לתת את כל אשר לו בשביל לדעת רק עוד תוספות אחד! ["בוודאי, אני מבין היטב את דבריו", מגיב ראש הישיבה שליט"א], "ואם כך", הוסיפו ושאלו בהורמנא, אם הפרסום עלול לפגוע בידעה ובהבנת התורה, מדוע לא מניח ראש הישיבה את כל ענייני הנהגת הציבור? והשיב תשובה נוראה: "בלימוד התורה יש שני חלקים, יש את מצוות ידיעת התורה ויש את קיום רצון ה' שציווה ללמוד תורה. ואני אומר לו, לריבונו של עולם", וכשאמר זאת נשא עיניו

כלפי מעלה, והזיל דמועות של רגש, "כי אם נתבע ממני לעסוק בדברים שיפגעו בפתחון לב שלי בתורה, הריני מוסר ומקריב זאת למען קיום רצונך".

ראש הישיבה שליט"א כמו נרעד למשמע התשובה המרטיטה, והוא רק הגיב אחוז פליאה: "אי אפשר להתמודד עם זה. אלו דרגות של שמי שמים".

לה. ולא מגיס לבו בתלמודו

כתב מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד ב"מ פד, ב) שאלה. במסכת בבא מציעא (דף פד ע"ב) מסופר שרבי אלעזר ברבי שמעון היה מוסר גנבים למלכות, וטען שהוא 'מכלה קוצים מהכרם', יעו"ש. 'כי הוה קא ניחא נפשיה [דר' אלעזר ב"ר שמעון] אמר לה לדביתהו ידענא בדרבנן דרתיחי עלי ולא מיספקי בי שפיר אוגינן בעיליתי ולא תדחלין מינאי'. ופרש"י: יודע אני שהחכמים כועסים עלי על שנלקחין גנבים על ידי, והיו להן קרובין. וצ"ב וכי יתכן שבגלל כך שהגנבים קרובים של רבנן לכן לא יטפלו בקבורתו של ר' אלעזר? תשובה. הגאון ר' דב לנדו שליט"א השיב שפגיעה בקרוב של תלמיד חכם נחשבת כפגיעה בתלמיד חכם עצמו. וכמדומה שכונתו למבואר במסכת כתובות (דף קה ע"ב) אמר מדשלח לי הכי, ש"מ קריביה הוא [הוא קרוב של רב ענן], הוה קאים דינא דיתמי קמיה אמר האי עשה והאי עשה, עשה דכבוד התורה, יעו"ש. הרי דיש להקדים דינו של קרוב של תלמיד חכם מדין כבוד התורה. ויעוין גם במסכת הוריות (דף יג ע"ב) בני תלמידי חכמים שממונים אביהם פרנס על הציבור, בזמן שיש להם דעת לשמוע נכסים ויושבים לפני אביהם ואחוריהם כלפי העם, בזמן שאין להם דעת לשמוע נכסים ויושבים לפני אביהם ופניהם כלפי העם. ר' אלעזר בן צדוק אומר אף בבית המושטה עושים אותם סניפים. ופרש"י שמושיבין אותם בצד הזקנים מפני כבוד אביהם, יעו"ש.

לו. ואינו שמח בהודאה

מכתב ששלח רבינו לת"ח שהתכתב איתו בלימוד בענין זה.

בס"ד. אור ליום ג' אד"ב תשד"ס

אל רומעכ"ת הגר"ר ישראל מאיר זכריש שליט"א שזכ"ס.

יקרת מעכ"ת שליט"א הגיעתי, ומאד ערבו לי דבריו הנאמרים בשום שכל. ובחרדת קודש לשמירת שבת קודש.

ואולם לעצת הענין, אשר יוחסו לי דברים כפי הבא במכתבו, הנה כעת לא אזכור שאמרת כי זאת או מעין זאת, ואולי נאמרו דברים תוך כדי פלפולא לצדד לכאן ולכאן בדרך המפלפלים, ואולם לענין הלכה אין זה כלל וכלל ממידתי לתקוע עצמי לדבר הלכה, ובפרט בענינים חמורים כאלו.

ונטילת דברים הנאמרים לפלפולא ומו"מ בהלכה, וקביעתם במסגרת ובתבנית של הוראה, או חו"ד להלכה, היא מאבזריהו דלא הגיע להוראה ומורה, אשר היא למכשול ולפוקה כנודע. ואי"צ להאריך בגלויות ונודעות.

דו"ש"ת בהוקרה רבה דוב לנדו

אגב, מה שכתב רומע"כ"ת שליט"א בשם מורן החזו"א זצ"ל בענין הצפירה השני' הוא לחידוש בעיני, ולא שמעתי עד הנה. וי"ל.

לז. נושא בעול עם חבירו

מתוך שו"ת לבוגרי ישיבת סלבודקה שנערך ע"י הגאון רבי שמואל זקס שליט"א

הגאון רבי שמואל זקס: יש בעלי בתים שרוצים ללמוד עם אברכים בחברותא. אותם בעלי בתים רוצים ללמוד יותר טוב, ומועגיינים לעשות עם האברך עיסקה שהוא "ישלם" לו. לכאורה זה דבר טוב, כי האברך מרוויח פרנסה ובעל הבית מרוויח לימוד איכותי יותר.

אבל יש בעיה שבאותו זמן שלומד האברך עם החברותא, הוא לומד בדרגה יותר נמוכה ממה שלומד תמיד. השאלה היא מה צריך לעשות: האם להתחשב בצד האחד של האברך שמפסיד איכות של לימוד, או מהצד השני שיש רווח לשניהם שהוא מלמוד את השני תורה וגם לו יש תוספת פרנסה?

רבינו מורן שליט"א: התשובה תלויה בכמה דברים. אם רוב שעות היום האברך לומד אז אין בעיה. כי אם רוב היום הוא לומד בעיון ולומד טוב, ורק יש לו זמן קצוב של שעה או יותר מזה, שמלמוד את אותו אחד, זה לא מפריע. כל זמן שזה זמן מסוים ביום.

אבל אם רוב הזמן של היום הוא לומד רק איתו, זה יכול להפריע. אבל צריך לדעת מה המצב של האברך מה הדרגה של הלומד, ואי אפשר לענות באופן כללי. זו שאלה פרטית לכל אחד, שצריך לשקול את כל השיקולים של פרנסה ועוד עניינים וכל עניין לגופו.

יכול להיות לפעמים שגם שעה מועטת ביום, זה גם יכול להפריע אבל זה יוצא מן הכלל.

הגאון רבי שמואל זקס: יש בעלי בתים שב"ה יש להם יכולת...

רבינו מורן שליט"א: כן ירבו, אשריהם שרוצים לעזור לתלמידי חכמים.

הגאון רבי שמואל זקס: בעלי בתים אלו רוצים לעזור לתלמידי חכמים ויש לכך שתי דרכים: יש אפשרות לקחת תלמיד חכם בעל משפחה שהיה לו קושי בפרנסה עקב חובות והוצאות ואז הוא לוקח על עצמו את כל החובות של האברך כדי שיוכל ללמוד רגוע, והוא שמח מכך שהוא לוקח יהודי חשוב שנהיה לגמרי משוחרר מכל הדאגות.

אבל יש דרך נוספת: לתת את כל הכסף להרבה תלמידי חכמים, לכל אחד סכום. אף אחד מתלמידי החכמים הללו לא יצא לגמרי מהחובות, כל אחד יישאר בעל חוב, אבל פחות מהחוב שרביץ עליו. השאלה מה יותר חשוב?

רבינו מורן שליט"א: שני הדברים טובים. אם אין אפשרות לקיים את שני הדברים, אז אי אפשר לפסוק מה לעשות, אי אפשר לומר כללים בזה. לפעמים זה טוב ופעמים זה טוב ואשריהם עם ישראל שתומכי תורה הם.

החיד"א כותב על המשפחה של בני יעיש שגדלו לא פחות מהמהרי"ט, שהם גידלו את המהרי"ט שהיה יתום מאבא. לפעמים מחזיקים ישיבה או כולל, אי

אפשר לומר שזה יותר טוב מהשני. לפעמים זה חשוב ולפעמים זה החשוב, שניהם זה דברים טובים ואם אי אפשר לקיים שניהם אז צריך להיות 'ועשית כחכמתך'. בדרך כלל להחזיק כולל, זה יותר חשוב, זה הדבר החשוב ביותר, ואין משהו יותר חשוב מזה. למעשה, הדבר הכי טוב זה להחזיק כולל, כמה שיותר. כי זו המציאות של עם ישראל, כוללים ושיבות.

וצריך לדעת עוד דבר, אם אתה נותן בשביל תורה, אתה לא עושה בשביל השני. כל מה שאתה עושה, אתה עושה בשביל עצמך יותר מאשר לאחרים. וזו שעושה דברים טובים, כל המשפחה שלו נעשית אחרת וכל האדם נהיה אחרת. לא צריך לומר את זה, כי הדברים ידועים והקב"ה יעזור שתעשו דברים טובים, ובכל ספק - צריך לשאול.

לח. מכריעו לכך זכות

הוי דן את כל האדם לכך זכות

סיפר רבינו: כי הגרי"ח זונפלד זצ"ל היה מרבה ללמוד זכות על יהודים ואף על אלו שסרו לגמרי מן הדרך היה מרבה ללמוד עליהם זכות ידועה אמרתו שהיה חוזר עליה רבות וראה בטוב ירושלים יש לראות רק את הטוב שבירושלים ובבניה והיה מסרב לשמוע דילטוריא גם על פורקי עול.

באחד מימי הכיפורים יצא אחד מאלו שקלקלו מעשיהם יצא אל סביבות הכותל המערבי כאשר פתו בידו ובפיו סיגריה מעלה עשן יראי העיר נחרדו למראה המבעית ומהירו לספר זאת לרבינו רבי יוסף חיים מיהר לסגור על אותו אדם ושמוא הוא סובל מאולקוס ונאסר עליו לצום בהוראת הרופא טענו המתלוננים ניהא הפת אבל מה נאמר לסיגריה שהוא מעשן בעיצומו של היום הקדוש. ענה להם רבי חיים ושמוא הוא סובל מקושי בנשימה כגון מאסטמה ובדומה וחזקה עליו פקודת הרופא להתמיד בעישון. באותן הימים סברו הרופאים כי העישון הוא תקנה ותועלת לבריאות. רבינו טענו אותם יראים ער כאן האם חייבים אנו למצוא אמתלא ולימוד זכות בסברות כל כך רחוקות ודחוקות?

ענה להם רבי יוסף חיים ובידוע רבינו לא היה תמים פקחותו של רבינו נודעה בכל העולם כולו ואכן הגד"ר לנדו מתמיד לכוונת את רבינו חכימא דיהודאי' והסביר והסביר החובה ללמוד זכות איננה מתמקדת באדם החוטא לבדו דעו כי כאשר יהודי חוטא מתחלל בזה שם שמים קרירות מנשבת לעולם ולכן החובה ללמוד זכות היא לא דווקא לתועלתו של אותו עבריין החובה היא עבורינו לבל נתקרב בחמימות המעוות על ידי מציאות של חטא ועון ולכן על ידי לימוד זכות מונעים אנו את החילול השם היוצא מזה. (קול התורה קובץ עג עמ' מב)

לט. מעמידו על האמת

מסופר שאשתו של חתן של ה'נודע ביהודה' רבי יוסף הצדיק מפחזא היתה מבזה אותו ברבים השכם והערב לאחר שנפטר לפני שהוציאו את מיטתו מביטו היא ביקשה שיודה שהוא ציוה עליה לבזותו מפני שרצה שלא להכשל במידת הגאווה ומסופר שהרים יד כהסכמה לדבריה, להגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל כאב סיפור זה האם יש היתר לאדם לדרוש מאשתו שתהא

מרשעת כל ימיה כדי לתקן את עצמו, יש מספיק סיפורים חלקים וישרים למה צריך לחפש דווקא סיפורים מוזרים ביותר? הוא פגש את ידידו הגאון רבי דב לנדו שליט"א ושאל אותו מה הוא אומר על סיפור זה והשיב לו כל דפריש, מרובא פריש. (קובץ שלמי שמחה ח"ז עמ' קיד)

מ. מעמידו על השלום

שח הגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל: סיפר לי הגאון רבי דוב לנדו שליט"א היה בחור שלא היה מתחשב באחרים והזהרת אותו שזה יהרוס לו בעתיד את חיי המשפחה ואכן כשהתחתן החליט לאמץ לעצמו את מנהג החסיד שורפן וכך בכל שבוע היה נלחם למורת רוח אשתו לשרוף את צפרניו על הגז. (קובץ נחלת ישראל עמ' קצא)

מא. מתיישב לבו בתלמוד

שח ח"א שליט"א: כשהייתי דר בשכנות של מורן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א והייתי מדבר עמו בלימוד והיה אומר לי השאלות שלך צפות והלימוד צף היינו שטחי וצריך ללמוד בעומק ובעיון. ואמרת לי אני יש לי ראש שטחי, אז אמר לי אין כזה דבר אני שטחי כל אחד יכול וצריך ללמוד בעיון ושאלתי אותו וכי הרב לא לומד גמרות במהירות והשיב צריך גם ללמוד לפעמים במהירות כדי שיהיה ידיעות בתורה אבל רוב הלימוד ועיקר הלימוד צריך שיהיה בעיון מעמיק. והוסיף יש כאלו שלמדו את הש"ס מזה פעמים ולמעשה אפי' פעם אחת לא למדו ומורן הבית יוסף נשתבח בסוף ימיו שהיה בגיל שמונים וכמה שגמור את הש"ס ג' פעמים ומה הפשט כי לא העיקר הוא הבקיאות הרבה פעמים אלא למד בעיון ולכן גמור רק ג' פעמים.

מב. שואל ומשיב

הגאון רבי יהושע יגל זצ"ל להט כל ימיו באש אהבת התורה מנחה הוסיף עד לשד עצמותיו בישיבת ברנוביץ' ולאחריה בישיבה הגדולה עץ חיים דקלעצק' שם ספג תורה למרגלותיו של ראש הישיבה מורן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל. אדמת הכורכר של המושבה פרדס חנה שם קבע את מגוריו ונכבשה בפסיעותיו של איש התורה שהלך וראשו בסוגיה שצהל מול מוכר עם קושיה של רבי עקיבא איגר' ונעימות ניגוניו הטלזאיים ההדו בלילות ירח בעת ששקד על תלמודו והתמזגו בניחוח הפרדסים של עצי ההדר.

מכונית הסאבא הפשטנית גמעה מרחקים כדי לפגוש בתלמידי חכמים שבבני ברק כדי לברר וללבן קושיה בשמעתתא דצרת ערוה. והיה שבאמצע הכביש הראשי בשונו בבני ברק. לאחר נסיעה של מרבית הדרך הסתובב הרכב על צירו ופניו סבו אל בני ברק למה כי אי שם בצומת דרכים צפונית הבזיק תירון על הקושיה של הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א התירון כל כך מבחיק עד שלא רואים כלל את כברת הדרך שכבר עשו ואת שארית הדרך שנשארה עד פרדס חנה איך ניתן להתרחק כשהתירון בחר להבזיק דווקא כאן בצומת דרכים בצפון שבין וחזורים אל בני ברק

ונכנסים באישון ליל אל הגאון הגדול רבי דב שליט"א כדי להשמיע לו את התירוץ המלבב. (מוסף שב"ק מקץ תשע"ד)

מג. שומע ומוסיף

במעלת האברכים

דברים שנאמרו ע"י רבינו שליט"א בחודש אלול תשע"ט בהיכל ישי' מיר ים.

הגמ' במנחות י"ח א' מביאה ברייתא, אמר רבי, כשהלכתי למצות מדותי אצל ר' אלעזר בר שמוע, ואמרי לה, למצות מדותיו של ר"א בר שמוע, מצאתי יוסף הבבלי יושב לפניו, והי' חביב עליו ביותר עד אחת, אמר לו, רבי, השוחט את הזבח להניח מדמו למחר, מהו, שחרית אמר לו כשר, צהרים א"ל, כשר, מנחה, א"ל, כשר, ערבית א"ל, כשר, אלא שר' אליעזר פוסל, צהבו פניו של יוסף הבבלי, ופירש"י מחמת שמחה, אמר לו, יוסף, כמדומה אני שלא כיווננו שמועתינו עד עתה, ופירש"י, כלומר דלא סליק לך אליבא דהילכתא כל דאמורי לך עד השתא, אמר לו, הן, רבי, הן, ופירש"י, כוונת וכוונת, אלא שר' יהודה פסול שנה לי, וחזרתו על כל תלמידיו, ובקשתי לי חבר, ולא מצאתי, עכשיו ששנית ליפסול, החזרת לי אבידתי, זלגו עיניו דמעות של ר"א בן שמוע, אמר אשרים תלמידיו חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קרא עליו המקרא הזה, מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי וגו', הא מפני שר' יהודה בנו של ר' אילעי, ור' אילעי תלמידו של ר' אליעזר, לפיכך שנה לך משנת ר' אליעזר.

ונסיף ונאמר, כשם שדברי תורה חביבין על ת"ח, הרי במידה זו חביבים הם הת"ח, לומדי התורה ועמליה, חביבים הם למעלה, וחביבים הם למטה, וכולנו מכירים ויודעים שהכל קיים בזכות למודם, בזכות למודם ועמלם בלימוד התורה, הכל מתקיים ועומד עליהם, כל משמרת היהדות, היהדות בטהרתה, שיש לה אויבים מכל מיני צדדים, התורה ומצווה לאמיתותה ולאמיתות קיומה, ללא כל סטי', ומשום בחינה שהיא, עומד ונשמר על ידם, ע"י תלמודם, ובזכותם.

זאת ועוד, כל קיומנו כאן בארץ"ק מוקפת הסכנות מכל עבר ופינה, השם ישמרנו הוא אך ורק על ידם, על ידי לומדי התורה, חלילה, חלילה מה הי' יכול לקרות לולא תלמודם של אברכי הכוללים, והגיתם בתורה. הם הם העוצרים בעד כל מה שמסביב, הם הם העוצרים בעד כל המתרחש בארץ"ק, ר"ל, שעליו נאמר ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, לבל יבולע לנו, חלילה וחלילה, ישמרנו השם, הם הם העוצרים, הם הם חומות המגן, הם הם אשר בזכותם, שלמרות הכל אנו מתקיימים כאן, וזכותם מסתעפת ומגנה בכל מקומות אהב"י.

אשרים ת"ח לומדי התורה שדברי תורה חביבים עליכם, ואשרינו כולנו שהינכם בקרבינו, וככל שמתוספים יותר ויותר, ומתרבים יותר ויותר לומדי תורה, בבתי מדרשא, בישיבות ובכוללי האברכים, מתעצמות זכויותינו המגניות והסוככות ברחמי שמים עלינו יותר ויותר.

כך, ורק כך, וע"י כך, ימשך וישמר במשמרת עוז סוד קיומנו כעם קדוש להשם, כאן בארץ קדשנו ובכל מקום, שהם עד בא ינון בב"א.

מד. הלימוד על מנת ללמד

דרך הלימוד של ה'חזון איש'

מתוך מפגש מיוחד של רבינו עם ידידו רבי ישראל זינגר זצ"ל.

הג"ר ישראל זינגר: ה'חזון איש' אמר לי, שיש בחורים שנפלים ברוחם בישיבות ומתפרים מלימודם, רק בגלל דרך הלימוד, כלומר, בגלל שאינם לומדים בצורה הנכונה. גם אמר, אמנם לא במפורש, אבל כך הבנתי ממנו, כי אלו שלומדים בדרך הלימוד שלו, עם העמקות וההבנה האמיתית, יש להם פחות נפילות.

מין הגר"ד לנדו שליט"א: נקודה זו מאוד מובנת לי. אולם זה לא נוגע רק לבחורים בישיבות, אלא גם לאברכי כוללים. זה מאוד אקטואלי ונוגע מאוד גם לאברכים בדורנו.

ההסבר לזה הוא, שבישיבות עוסקים הרבה בסברות. אמנם סברות של גדולי עולם, ואין לדבר נגד זה חלילה וחס, אולם יש בזה גם חיסרון - אם מסתכלים על זה כ'דרך' הכבושה לרבים. כי בשביל להגיע לסברות נבונות מוכרחים לחשוב, ובשביל לחשוב זקוקים לחומר מחשבה ולחומר לימודי, ויש לברר סוגיות רבות לדעתן ולבררן כדי להגיע לסברא אמיתית וטובה. והרי בישיבות מתמקדים פחות בהיקף הסוגיא ורגילים להתעכב דוקא על הנקודה המרכזית בסוגיא ובסברא, ופחות לוקחים את כל הסוגיא בשלימותה.

אולם כאשר אדם לומד סוגיא או נושא ומקיף אותו לפי ההבנה שלו. הוא מבין היטב, יודע, מסכם וכותב [הרי ידוע שה'חזון איש' המריץ רבים על ענין הכתיבה], בהכרח הוא מקבל סיפוק. כך הוא לומד עוד ועוד, ומשיג עוד ידיעה ועוד פרט, עוד סברא ועוד הבנה, וכך הוא בונה את עצמו בצורה ייחודית שלו, ואט אט יש לו סיפוק וטעם בסברות שאומר. וכשיש סיפוק נשארים בלימוד ולא נופלים. זו ההבנה בדברי ה'חזון איש' שאלו שלומדים בדרך שלו פחות נופלים.

באופן כללי, פעם היו חחרים ולומדים הרבה בעל פה, ומפתחים את השכל והמחשבה. היום יש יותר סיפוק לאנשים לחזור על מה שכתוב, לומר את מה שכתוב, בין אם מבינים, בין אם לא מבינים או פחות מבינים. כך אמנם מקבלים 'ידע' בסברא, אבל לא הבנה עמוקה, וכשאין הבנה אין סיפוק, וכשאין סיפוק מהלימוד מחפשים תחליפים אחרים שיביאו לסיפוק, ועלולים ליפול חלילה.

מה. והלימוד על מנת לעשות

'וחרד על דברי'

מעשה שהיה לרבינו מו"מ של הלכה עם מורה הוראה אחד בענין חיוב מזוזה שהיה נוגע לאחד מפתחי החדרים בביתו של רבנו, וסיכם רבנו שידונו על הנדון למחרת.

וכשבא המורה הוראה לביתו לדון הקדימו רבנו בלשון זו: סבור אני שהחדר הוא פטור, אך קניתי מזוזה כדי שלא יהיה לי כל נגיעה ממנויות בדיון אתך לפטור, לכן קניתי קודם מזוזה ומעתה נחל בנדון האם החדר חייב או פטור.

חביב על הגר"ל מעשה ששמע מרב זקן ממדינת אשכנז, על יראתם התמימה של אנשי הכפרים באשכנז, שמעשה שבא אדם מהכפר לרב העיר בשעה מוקדמת לביתו, וכל ראשו עטוף בצעיף, ואמר לרב שהתחיל לגלח זקנו ופתאום נזכר שהם ימי הספירה וכך השאיר חצי זקנו גדל וחציו מגולח, ולא ידע אם מותר לו להמשיך, ובא עטוף מבושה ורצה לשאול מה דינו, ולא עלה על דעתו להורות לעצמו קולא משום כבוד הבריות ללא הוראת הרב.

*

נשאל רבינו: ומה בדבר חובת לימוד ההלכה לאברך? והשיב הלכה למעשה כל אחד חייב לדעת, ולשם כך חובה ללמוד משה ברורה. בלי זה עלולים להיכשל ח"ו. וברוך ד' יש הרבה מוצ"ם כיום, וזה דבר טוב מאד וחשוב. אך את ההלכה למעשה בחיי יום יום כל אחד חייב לדעת. ולפעמים, גם מו"צים צריכים לשאול את האברכים... זה לא ביזיון. בכלל, שום דבר הוא לא ביזיון באמת. הדבר היחיד שהוא ביזיון, זה מי שמתעלם מהאמת.

מו. המחכים את רבו

בן הישיבה רשאי ללמוד על דעת מה היא בעתיד? נשאל רבינו: אחת התופעות המצויות בעולם הישיבות שבחורים לעתים בראשית לימודם אינם מחוברים בעצמותם לגמרי ללימודם, ולומדים שלא לשמה, מתוך תקוה שיעשה לשמה, והשאלה עד כמה בחור יכול לחשב את עתידו בראשית צמיחתו, אם מחשבותיו שיוכל אף להרביץ תורה בעתידו. וביקשנו מהורמנא דמולא לברר אם זוהי זו מחשבה ראויה גם ללומדים צעירים בראשית צמיחתם.

והשיב: 'לא אוכל להתייחס לזה באופן מסוים' - משיב נכוחה מרן ראש הישיבה שליט"א - 'רק אומר, שלעתים קבלת משרה גורמת לצמצום הלימוד של האדם. יש גם מצבים שהיא לא מביאה לצמצום, ולעתים היא אף מגדלת את כמות ואיכות הלימוד, והנושא הזה הוא פרטי ושונה אצל כל אחד לפי מצבו ודרגתו. אני ראיתי את הר"מים שלי בישיבה, מרן הגאון רבי שמואל זצוק"ל, מרן הגאון רבי דוד זצוק"ל, הם היו מונחים כל היום בלימוד. הם גם אמרו שיעורים, אבל במהותם היו מונחים בלימוד. [על רבי שמואל אני אמרתי הגדרה פעם, שמעתי שהיא גם התפרסמה - 'ראש לראשי הישיבות'. עליו גם היה ידוע שהיה בקי בשאר חלקי התורה].

אבל חובה לדעת, שגם מי שלא הגיע למשרה תורנית של הרבצת תורה, אך הוא עצמו גדל ונהיה תלמיד חכם, הרי הוא גם כן בבחינת 'מועיל לאחרים'. ואדרבה, הרבצת תורה, התועלת שלה לאחרים היא מוגדרת מאד, אך תלמיד חכם הוא 'מועיל לאחרים' בעצם. היה לי חברותא, הרב ד'סלדורף זצ"ל, למדנו בחברותא בכל ימי בין הזמנים, הוא גם כתב ספרים, והוא היה אברך

כל חייו, אברך בכולל. הוא תמיד ביקש ממני לבחור סוגיות הנוגעות לענייני ממונות, בחושן משפט. עשרות שנים למדנו יחד. לעתים אברך נדרש למשרה מכל מיני סיבות, או מסיבות נפשיות, או סיבות כלכליות, והשאלה הזו צריכה להיות מוכרעת לפי מצבו הפרטי והאישי. כשלעתים מגיעים אברכים להתייעץ, שוטחים שתי אפשרויות, אני משוחח איתם, מנסה להבין יחד איתם מה מצבם, ולא פחות מכך - מנסה להבין מה הם באמת מבקשים לעשות. ואנו משוחחים יחד עד לקבלת ההחלטה בס"ד."

מז. והמכין את שמועתו

לימוד שאר סדרי התלמוד לצעירים... נשאל רבינו: ישנה תופעה אצל בוגרים אף בעולם הישיבות שמתחברים ללימוד סדר קדשים וכדומה, וביקשנו לשמוע מה דעת מרן על כך: 'בלימוד קדשים צריך למצוא טעם, ולא כולם משיגים את זה. זה סוג מסוים של 'לומדות'. הנה, אקריא לכם רמב"ן המבאר את ההבדל בין לימוד קדשים ללימוד נזיקין. ראש הישיבה שליט"א ניגש לארון הספרים, כשהוא מקדים ומבאר: בגמרא בבבא מציעא [קט, ב] אומר אחד האמוראים לחברו ששאלו שאלה מסימות - 'כי מטית לשחיתת קדשים תא ואקשי לך', ויש שם שני פרושים בראשונים, אם מתכוין לומר שהקושיא הגונה ועל כן יש להמתין ללימוד קדשים שהוא לימוד עמוק, או שבא לדחותו. והרמב"ן שם מבאר את ההבדל בין קדשים לנזיקין, וזו לשונו: 'הקושיות וההיות יותר מועילות בסדר נזיקין ובדיני ממונות מסדר קדשים, אע"פ שהוא חמור והכל צריכים שם לגמור'. כלומר, הקושיות והתיירוצים שיש בסדר נזיקין מועילים מאד, והם בונים יותר את הלומד. אך בקדשים, זקוקים יותר לידיעות ולגמרא.

רבינו שליט"א שב בתוך השיחה לימי נעוריו בישיבת פוניבז', הוא נזכר בקשר שהיה לו לרבותיו - להבחל"ח מרן הגר"ש רחובסקי זצוק"ל והגר"ד פוברסקי זצוק"ל, אף ש"בשלב מסוים עזבנו, קבוצת בחורים, את השיעורים".

התחלנו ללמוד סדר 'קדשים'. מרן הרב מפוניבז', זצוק"ל קבע בישיבה לימוד סדר קדשים ומפעם לפעם מסר שיעורים בעניינים אלו, ואנחנו התחלנו ללמוד בהשפעתו את מסכתות סדר קדשים.

ראש הישיבה גם ימליץ לאברכים להשתלם בחלק זה של לימוד קדשים?

לא לכל אחד יש נטייה ללמוד קדשים. על קדשים אמרו במליצה 'שאני קדשים דמשכ'... לי באופן אישי הייתה נטייה לזה, כאמור כבר כבחור בישיבה, ואף כאברך. אבל הכרתי כמה וכמה תלמידי חכמים גדולים מאד, שכוחם היה גדול בשאר חלקי התורה אך בסדר קדשים לא באותה דרגה. בפולין אהבו מאד ללמוד קדשים. אני מכיר אברך תלמיד חכם, חסיד, ממש דמות עילוי של פעם, שמוגיע הרבה לדבר בלימוד. הוא בקי בכל סדר קדשים, עם כל התוספות וכל ה'תורות' של בריסק וחזון איש.

כשאנחנו למדנו קדשים, לא היו לנו כמעט ספרים. הספר שאנחנו (אני והחברותא שלי) למדנו אותו, היה 'חק נתן' (שמודפס באספת זקנים של מרן הח"ח), של אחד מחכמי ספרד. כיום נפוצים יותר ספרים, יש את הקרן אורה, את החזון איש והחידושים של הגר"ח והגד"ז מברסקי.

[משהוזכר הספר 'חק נתן', מעיר אחד מבני ביתו של ראש הישיבה שליט"א, כי על פי המסופר, את הספר הזה חיבר מחברו בטרם הגיעו לגיל מצווה.

ראש הישיבה שליט"א מתקן את השמועה בחיך: כמעט כל סיפור טעון תיקוף הוא מפטיר, וטורח להבהיר את העניין: "את הספר הזה חיבר הגאון רבי נתן בורג'ל, מגאוני תונים. מרן החפץ חיים מצא את הספר הזה ראוי לצרף אותו לחיבור שהוציא לאור - 'אספת זקנים'. ובכן, בספר הזה, הדפיס רבי נתן קונטרס מבנו, רבי אליהו, דברים שחידש רבי אליהו קודם שהגיע לגיל בר מצווה. חידושים נאים מאד. החיד"א בספרו 'מעגל טובי', מציין לשבח את יהודי תונים שכבר בגיל צעיר לומדים בעיון".

וכד ניחא דעתיא של דבי דב שליט"א, מוסיף הוא ומתקן טעות דומה: "ישנה טעות שרווחת בקרב רבים, הסבורים שאת ספר 'שב שמעתתא', חיבר רבנו הקצות החושן קודם גיל בר מצווה. זאת, על שום ביטוי המופיע בהקדמת הספר".

כמין ימא לטיגא נטל ראש הישיבה שליט"א את שנותיו שכולן שווים לטובה בתורה, אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לו, ניגש לארון הספרים, מוציא בחיבה את כרך ה'שב שמעתתא' הבלוי, ומקריא מתוכו: "הקונטרס הזה חברתיהו בעודי בימי הילדות והשחרות. ואבני פינותיו טרם היותי לאיש ירה יריתי". ובכן, יש הסבורים שהביטוי 'טרם היותי לאיש מורה על גיל פחות מבר מצווה, אך זו דאי טעות, והוא היה בוודאי מעל גיל שלוש-עשרה. הלשון הזו היא מליצה בעלמא".

והוא מסיים מעניין לעניין: "ההקדמה של הקצות החושן, היא חשובה מאד, וראוי לכל אחד לקרוא אותה. אני נוהג לומר, שההקדמה הזו, היא ה'סעיף קטן' הראשון ב'קצות'"]

אני בישיבה למדתי מסכת יומא, יש שם הרבה חלקים של קדשים, שמענו שיעורים ממרן הרב מפוניבז' זצוק"ל. למדתי עם הגאון רבי יחיאל צוקרוב זצוק"ל. אני זוכר, שהיתה לי אז משיכה גדולה ללמוד מסכת חגיגה, בשל חיבורו של רבנו ה'טורי אבן' על מסכת זו. מאד אהבתי ללמוד את הספר הזה, ועל כן היה לי חשק מיוחד ללמוד את המסכתות שעליהן חיבר הוא את ספרו. לימים, סיפר לי שאר בשרי, כ"ק האדמו"ר מסטריקוב זצוק"ל, שהיה גברא רבה ותלמיד חכם מופלג, שהוא זוכר שבפולין גם היה מאן דהו שהתבטא כך, כנראה שזו תכונה פולנית... וכמובן, שאותו טורי אבן - הלא הוא רבינו השאגת אריה - כתב גם על יומא את ספרו 'גבורת ארי'. "אתם יודעים אולי מי הדפיס את הגבורת ארי על יומא?" שואל מרן שליט"א ומפנה אותנו לארון העמוד בזית החדר, 'שם בתוך שקית, יש את הגבורת ארי'. ואכן, מתוך שקית אנו מחלצים כרך 'גבורת ארי' מתפורר, שדרתו אבדה מזמן, ודפיו

גדושים הערות. ראש הישיבה שליט"א מקריא משער הספר את הנוסח - 'יצא לאור ע"י הרב ר' ישראל מאיר הכהן מראדין נ"י". בחיבה גדולה הוא הופך את הדף, וממליץ לנו להקשיב לעדותו של מרן החפץ חיים זצוק"ל, אותה כותב הוא בשולי הקדמתו לספר הנ"ל: 'ושמעתי מהגאון ר' חיים עוזר גראדזינסקי מו"ץ דוילנא, שחזונו הגאון מוהר"ר אלי' אליעזר זלה"ה ואבני זקנו הגאון מוהר"ר יצחק זלה"ה, בלמדם מס' יומא, היו משתעשעים בכתב הזה שה' מונח בוילנא כל הזמן. והגאון ר' חיים עוזר הי' משתוקק ג"כ להוציא לאור'. 'מי היה יותר מבוגר, החפץ חיים או רבי חיים עוזר?' - הוא מתפעל עד לאחת - 'הרי החפץ חיים היה מבוגר ממנו בעשרים וחמש שנה, והוא מספר לנו שרבי חיים עוזר השתוקק להוציא את הספר לאור... בזמן הדפסת הספר הזה היה רבי חיים עוזר בערך בן ארבעים וחמש, ומרן החפץ חיים מספר על המו"צ דוילנא שרצה מאד להוציא את הספר לאור'.

ראש הישיבה שליט"א ממשיך ומתפרק על זכרונות הימים ההם: 'כשלמדנו קדשים, הייתי מתכתב הרבה בדברי תורה עם רשכבה"ג מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל, וגם עם הגאון רבי משה מרדכי שוליצנר זצוק"ל. הוא גם הדפיס הרבה מהמכתבים. את רבי חיים זצוק"ל הכרתי אצל מרן החזון איש. הקשר היחיד שהיה לנו היה בלימוד, לא בשום דבר אחר. עסקנו הרבה בלימוד, בהרבה נושאים, בעיקר בקדשים, אך גם בסדר זרעים. אחר כך מרן הגר"ח הוציא את הספר על מזוזה, והוא שלח לי אותו, ולמדתי את הספר הזה בחברותא עם ר' דוד'ל פרנקל זצ"ל. הוא היה מגיע לכאן הביתה, בישיבה היה חושך, והיינו לומדים יחד את ספרו של מרן הגר"ח, לאור מנורת נפט. למדנו את מסכת מזוזה של מרן הגר"ח, ואת ברייתא דמלאכת המשכן שלו. כתבתי לו הערות על הספרים, ואת חלקם הוא הדפיס.

אבל הראשון שהתכתבתי עמו בחידושי תורה, בעיקר בסדר קדשים, היה זה עוד כשלמדתי בישיבת חברון, והיה לי איתו קשר מיוחד, הוא למד בפוניבז' - היה זה הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל.

מח. ודאומר דבר בשם אומרו

מתי לא להזכיר שם אומרו

מספר הרה"ג ר' יצחק קסובסקי שחור כשהכנתי את שו"ת אחיעזר ח"ד הבאתי את צילומי המכתבים לראש ישיבת סלבדוקה הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א שנתן לי שני כללים חשובים בהוצאת ספר כזה, ראשית במכתבים בהלכה והוראה לעיין היטב אם זו לא היתה הוראת שעה או היתר מתוך שעת הדחק כדי שלא לקבוע מסמורות שאינם נכונים ומדויקים ח"ו. שנית, בעיקר בהוצאת האגרות לא להזכיר שמות של אנשים כי עלולה לצאת מזה פגיעה אישית ואפילו אם תהיה מזה פגיעה כלשהי בצאצאים יש להימנע מזה. (מוסף שב"ק דברים תש"פ)

ואסיים בפ"ר ח"ח במסכת יומא דף כ"ח ב' על האמור שם על האבות שידעו לכוין השעות משום דאצטגנינות גדולה היתה בלבם אי נמי זקנים ויושבים בישיבה היו, ופ"ה הר"ח שם זקנים ויושבים בישיבה כלומר שכניה עמהם. קשרנו מספד על רבינו מרן ראש הישיבה ונישא כולנו קינת נכאים עליו, אוי מי יתן לנו תמורתו, ותהי נשמתו הטהורה צדורה בצדור החיים. אמן.

לעמוד חזק כחלמיש

במהלך ימי השבעה שרבונו שהה באותם ימי בארצות הברית לצורך חיזוק היהדות אמר רבינו שם בשלהי אחד השיעורים בישיבת דרכי תורה: **"אנו באים כעת מארץ ישראל, שם שודר אבל גדול, אבל גדול ליהודים, אבל גדול לעולם התורה, מרן רבי גרשון אדלשטיין זכר צדיק לברכה. הוא היה גאון נפלא, צדיק נפלא, מרביץ תורה ומנהיג גדול. דרכו בהנהגה היתה לעמוד חזק כחלמיש אך תמיד בדרכי נועם, בנועם הליכות. זו היתה דרכו בהנהגת הכלל, וכן בהרבצת התורה, וכן בהנהגתו בכל העניינים - בין אדם למקום ובין אדם לחבירו.**

הוא היה איש נפלא מאוד. ביועצי ובמכילי, יכול אני להעיד משנות צעירותי בישיבה, אני זוכר אותו עוד מאז מלפני מעל 75 שנה, הוא היה עדין בחור, אך כבר אז היה בשיעור קומה בדיקוף כפי שהיה אח"כ בזקנותו. אני זוכר שהייתי בחורים צעירים ממנו ולמדנו ביחד בישיבה - בישיבת פוניבז', ולכולם היתה ידאת הכבוד ממנו, אף בהיותו עדין בימי בחרותו. הוא היה דמות שכל ימיו תורה, לימוד התורה, הרבצת התורה, הנהגת הדור, הכל ביושר ובנועם ועל פי דרך התורה. זה אבל גדול.

באמת לא רצינו לצאת מארץ ישראל בימי השבעה לזכרו, זה היה דבר קשה בשבילנו, אך בגלל צורך הענין היינו צריכים לכך. אך צריך לדעת שעולם התורה איבד אבידה גדולה, את הצדיק הנפלא הגאון האדיר מרן רבינו גרשון אדלשטיין זכרנו לברכה."

מכתב רבינו

לרבנן ותלמידיהון ואברכי הכוללים בישיבת ומוסדות 'כתר תורה' אשר בראשות ידידי ראש הישיבה הגאון רבי יחזקאל אברמוב שליט"א המתאספים לקשור מספד על מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצ"ל.

צר לי כי נבצר ממני להשתתף עמכם בעצרת המספד מחמת היותי טרוד לרגל נסיעתי לח"ל בס"ד במוצ"ש הבעל"ט לצורך ת"ת דרביים.

מרן זצ"ל היה דמות ומופת לעמל התורה לימודה והנחלתה לרבבות תלמידים ותלמידי תלמידים ושומעי לקח, ולהנהגת הישיבות ומשא העם ברוגע ובשלוה ובהתיחסות עמוקה בכל העניינים.

יה"ר שתזכו להתעלות בלימוד התורה ובהליכות החיים על פי דרכה של תורה בתורה ומוסר ועבודת המידות וכאשר התווה לנו רבינו זצ"ל, ויבולע המוות לנצח בב"א. הנצב"ה. י"ב סיון תשפ"ג

ובמלאות י"ב חודש הספידו רבינו בהיכל ישיבת פוניבז'

ברשות מרן ראש הישיבה שליט"א, וברשות ראשי הישיבה. אנו עומדים כעת בבלות י"ב חודשים מהסתלקותו של מורנו ורבונו ראש הישיבה מרן הגאון והצדיק רבי גרשון אדלשטיין זכרנו לברכה לחיי העולם הבא.

כאחד מאלה שהכירוהו מימי הנעורים, זכיתי לראות אף נטווה חוט חייו משנות בחרותו ועד לפטירתו בגובה גילו, שהיה רצף של לימוד תורה בעמלה בשקידה בעמקות בהתמדה, ובהנחלת התורה לדורות ולדורי דורות כאן בישיבה שזכתה להצמיח גדולי ומאורי תורה בכל תקופותיה.

גם שיחותיו בעניני מוסר ודעות שהיו שאובות ממעיינות קדושת התורה והיראה של רבותינו והיו מלאות יראת שמים והנחלת חינוך והשקפה ובעיקר דבריו שנסובו על עניני מדות טובות שנבעו מלב טהור ומאישיות נקיה, שכל מי שהכירו או היה בקרבתו הרגיש התרוממות והתעלות לאורו.

חובת תלמידיו שואבי מימיו להמשיך את המורשת שקבלו מרבה הגדול בתורה ולימודה ובכל עניני ההנהגה וארחות החיים המיוחדים את בן התורה להיות איש התורה האמיתי בכל מהותו, ז"ע.

בהזדמנות זו הנני פונה לכל אלה שיהמים לחוקק חוק שבני הישיבות יגויסו, דעו לכם בני הישיבות לא יתגייסו, בשום אופן לא, בשום צורה לא.

גיוס בני הישיבות הוא עבירות וגם עבורכם, גם אם אין אתם מבינים זאת עבור כל הישוב היהודי בארץ האסון הגדול והנורא השם ישמרנו ואין לפרט.

הגיל רבנו לספר, כי בימי בחרותו כשלמד בישיבה, בעת שהיתה מתעוררת לו שאלה בסוגיה, לא היה מעיז לגשת מיד אל מרן שליט"א מאחר והיתה לו כלפיו יראת הכבוד, אלא קודם הלך להציעה בפני אחיו רבי יעקב אדלשטיין ושוטח בפניו את הדברים, ורק אם מצאו הדברים חן בעיניו והביע דעתו כי אכן השאלה ראויה להישאל, פנה להצגה בפני מרן זצ"ל, כדי לקבל עליה תירוץ טוב...

לאחרונה ציין מרן שליט"א כי (מרן הגר"ג) היה מיוחד במינו בלימוד כל החיים, בן ק' כבן כ', למד ולימד ולא פסק, היינו בחורים צעירים היה יראת הכבוד ממנו עוד בתור בחור. פעם כינס מרן הגר"ג זצ"ל כמה מזקני תלמידי החכמים בגורי ישיבת פוניבז', ביניהם הגאונים: רבי נפתלי נבנצאל, רבי שמואל איינשטיין, רבי בן ציון פלמן זצ"ל, ולהבחל"ח רבי דב לנדו ועוד, בכדי לדון עמם על הענין. בתוך הדברים נרעש רבי דב ואמר בפני הנוכחים: **"הלא כבר שישים שנה שדמותו של רבי גרשון עומדת לנגד עינינו!"**

בשנת תשע"ד הלך מרן הגר"ג לבקש מרבינו לכהן כחבר בועד הישיבות, וסירב בתוקף, אך לאחר שהפציר בו מרן במשך שתיים שלמות נאות לכך. תוכן שיחתם עסקה ביסודות ההנהגה ועוד דברים העומדים ברומו של עולם. בשנים האחרונות היה מורה רבנו לכמה וכמה גדולי תורה ועסקנים כי הסיעתא דשמיא שיש בכל דור למנהיג, נמצא היום אצל מרן זצ"ל, וסירב בתוקף לחתום על מכתבים קודם שיחתום מרן זצ"ל, וביקש לשמוע את דעתו בכל ענין.

פעם התעוררה שאלה בעניניו של הארגון לב אחים וכשהעבירו לרבינו את הפסק של ר' גרשון נרגע ואמר אם כך אמר ר' גרשון אז זה בסדר גמור.

ועוד מידאתו של רבינו למרן הגר"ג בהתעסקו בעומק הסוגיה רצה הגר"ג להוכיח שמטעם הפקר ב"ד הפקר אפשר גם להקנות לאדם בעל כרחו ומצא לכך מקור מרשי בגיטין וביקש מתלמידו לשאול את רבינו שליט"א מה הדין בכך ללא אמירת דעתו. הלך תלמידו לרבינו ושאלו לאחר מחשבה עמוקה העלה רבינו את הרש"י והוא בגיטין והוכיח משם כדברי ר' גרשון בלי לדעת כי כיוון לדעתו של ר' גרשון. לאחר מכן רצה למסור דרישת שלום לר' גרשון אך אמר שאינו יכול למסור לו משום שאין זה מן הראוי לכבודו של ר' גרשון ועל כן ביקש למסור לו שאמר שאינו יכול למסור לו דרישת שלום.

דברי רבנו במסע הלוייה

בדרשות רבינו הניחות הודפס הספד שנשא על ב' גדולי הדור שנפטרו אז, וכך הם דבריו: במס' מו"ק כ"ה ב' אמרין כשמת רבי אבהו אחיתו עמודי דקיסרי מיא, ופירש"י דמעה. והכוונה במלת עמודי היא, כי על ג' דברים העולם עומד על התורה על העבודה ועל גמ"ח, ונאמר זאת למליצה, כי לפעמים יש צדיק אשר עוסק רק בתורה ומרבה ישיבות, ועל מיתתו ראוי לומר ספדי התורה כי חוללה תפארתה, ורק לעמוד התורה יש לבכות על זה. ויש צדיק אשר כל עסקו בגמ"ח ובמיתתו אין מתעורר להחזיק בזה, ועל זה יש לומר שעמוד זה של גמ"ח בוכה על מיתתו, וכן יש צדיק המעורר לעבודת הבו"ת, ובמיתתו יש לומר שעמוד העבודה בכה עליו, וכשמת רבי אבהו וכו', ממילא במיתתו בא קלקול לכל העמודים ואמר על דרך המליצה שכל העמודים ע"כ. וממשיך עוד בזה.

וכן יש לנו לומר על מורנו ורבונו מרן ראש הישיבה זכר צדיק לברכה שכל ימיו משהר נעוריו עמל ברוב התמדה מופלאה בלימוד התורה ובעומק הבנתה, והעמיד כמה דורות של תלמידים שהם העמידו תלמידים לאלפים וריבאות, זה קרוב לשמונים שנה, והרבה הרבה תורה בישראל בכמות ובאיכות בשקידתה ובהתמסרות ללימודה.

ובענין העבודה, שיחותיו המעוררות לשלמות בכל מילי דשמיא ותהלוכות החיים, שהיו שאובות ממאמרי חז"ל במילי דאגדתא שה' בקי בהם באופן נפלא ובדברי גדולי עולם בתורה ויראה ובכל הנהגתו האצילית והמורממת שהקרינה יראת שמים עמוקה ודקדוק עצום בהלכה בין, בין אדם למקום בין בין אדם לחברו שהיה מרבה לדבר על נושאים אלו של כבוד הבריות מכל הבחינות לכבד ולוותר ולהיות נוח לבריות בכל הענינים.

ובענין גמילות חסדים שהיו משחרים לביתו אנשים שהמרו להם מאורעות החיים והוא ה' מעודדם ומסייע להם בעצה ותושיה שקולה ונבונה.

גם תשובותיו בשנים האחרונות לאלפי הבאים אל מעונו במצוקותיהם ובעציותיהם שנענו באופן נעלה ביותר בתוך התיחסות וכבוד והשתתפות במצוקת הזולת.

זהו בעניני הפרטי, ובענין הכלל שרוב מנין (ובנין) עולם הישיבות שנשא על כתפו בהדרכה ועצה טובה ובכל עזרה שהיא ברוגע ובשלוה ובהתיחסות עמוקה בכל עניניהם. ואומר בזה דבר אישי שאינו דוקא ידיד, והוא, ההערכה העמוקה ויראת הכבוד שהיתה לנו עוד מזמן שלמדנו בישיבה בתקופתו עוד קודם נשואיו כגברא רבה משכמו ומעלה מכל בני גילו.

וזכרתי שהיו מוסרים בשם מרן החז"ר זצ"ל שהיה מרבה בשבחו בשבחים מפלאים. ואזכיר עוד את צאצאיו והנלים עליהם בני וחנניו שהם גדולי תורה מרביצי תורה בתפארת ונועם מורשת מאביהם הגדול.

פרשת במדבר

פיקוח נפש בשבת

סעודת ליל שבת

א. כשם שפיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה, כך פיקוח נפש דוחה את השבת, על כן אדם החולה בחולי שיש בו סכנה, מותר לעשות כל פעולה על מנת לרפואתו, אף כאשר הפעולה כרוכה בחלול שבת. במקום שיש ענין של פיקוח נפש לא רק שמותר לעשות פעולות שיש בהן חילול שבת, אלא אף מצוה לעשות את אותן הפעולות על מנת להציל את חיי האדם, והזריז הרי זה משובח (שו"ע סי' שנה ס"ז). **ב.** מי שמתחסד וירא לחלל את השבת עבור חולה שיש בו סכנה, ובשל כך הולך לחכם לשאלו האם הדבר מותר, הרי הוא שופך דמים, שבזמן זה שהוא הולך לחכם לשאלו שמא ייחלש החולה ויסתכן, והוזהרנו בתורה (ויקרא יט טז) 'לא תעמוד על דם רעך', ועונו חמור מאוד (משנ"צ פס ס"ק ו).

סעודת יום שבת

א. חולה שמתירא שיחללו עברו את השבת כופים אותו על כך, ומדברים על לבו שההימנעות מלחלל את השבת במקום פקוח נפש היא חסידות של שטות (משנ"צ פס). חולה האומר שהוא מרגיש חולשה וכד' עד כדי סכנת חיים, מחללים עליו את השבת, ואפילו אם הרופא אומד את מצבו של החולה ואומר שהחולה אינו מסוכן, אין שומעים לרופא, אלא שומעים לחולה ומחללים עליו את השבת, שאדם בקי בגופו יותר ממאה רופאים (משנ"צ פס ס"ק כה וכה"ל ד"ה ורפא). **ב.** מחללין את השבת כדי להפעיל אמצעי החיאה, אפילו כאשר סיכויי ההצלחה קלושים ביותר (שש"כ פל"ב סק"כ).

סעודה שלישית

א. מותר לחלל את השבת גם עבור חולה אנוש שבדרכי הרפואה אי אפשר להציל את חייו אלא רק להאריך את חייו בכמה שעות (שו"ע סי' שנט ס"ד). ובטעם הדבר כתב המאירי, שבאותם שעות של חיים הוא יכול להתוודות ולחזור בתשובה. וכתב בביאור הלכה (פס ד"ה אלף) שגם חולה שבגלל מצבו אינו יכול לחזור בתשובה, מצוה לחלל את השבת כדי להציל את חייו, שכל מצוות התורה נדחים מפני חייו של ישראל אף שאינם אלא רק חיי שעה. **ב.** כשיודעים בבירור שאפשר להמתין עם הטיפול הרפואי למוצאי שבת ולא יגרם נזק לחולה, יש להמתין עם הטיפול למוצאי שבת (שו"ע סי' שנה ס"ה, משנ"צ פס ס"ק ז).

מכירת הדבד

ממזן ראש לראשי הישיבות רבינו הגרב"ד פוברסקי שליט"א

ברבד

מזין שבט לוי

והלויים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם וכו' אך את מטה לוי לא תפקד. (א, מז - מט)

יש לעיין דכבר כתב שלא פקדו את הלויים ומדוע חזר וצויה אותם כעת על זה ואם רק כעת נצטוו על זה איך ידע באמת שלא למנותם עם כל השבטים. ונראה בזה דהרי כשצויה הקב"ה למנות את ישראל אמר למשה לעשות כן בכל שבט עם נשיא אותו שבט ופירש לו נשיא כל שבט מיהו ואילו לשבט לוי לא פירש הקב"ה נשיא. ואמנם בפרשת קרח מפורש דאהרן חשיב נשיא שבט לוי מכל מקום כאן לא פירש הקב"ה נשיא ללוי למנות עמו את שבטו ואהרן היה עם משה במניין כל ישראל כדכתיב (פסוק ד) תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן ולא ידע משה אם למנות את שבט לוי או שמא אין הקב"ה חפץ שימנו אותם ולכן לא פירש לו נשיא ומספק לא מנאם בינתיים אף שלא ידע בבירור שזה באמת הראוי לעשות וכעת נצטוו שבאמת כן הוא ואת שבט לוי אין מונים יחד עם כל ישראל ורק במזין בפני עצמו.

שבועות - יום הדין

מגילה דף ל"א ע"ב, תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם 'עצרת' ושבמשנה תורה קודם 'ראש השנה', מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה, בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא, אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן. [ותקנה זו שיש לקרות פרשת הקללות קודם ר"ה ועצרת אינו בתקנת הקריאה הקבועה שיש בכל שבת, אלא היא תקנת קריאה מיוחדת אף באופן שהקריאה בפרשת השבוע הוא בענין אחר, וכמו שכתבו האחרונים שאף לבני מערבא שהיו גומרים את התורה אחת לשלש שנים כדאיתא במגילה דף כ"ט ע"ב, מ"ו מקיימים את תקנת עזרא על ידי זה שמוציאים ס"ת מיוחדת לפרשת בחוקתי וכי תבוא].

ומבואר דחג השבועות יש לו גדר של תחילת שנה המחייב דין ומשפט כמו בראש השנה, עד כדי שתקנו לקרות 'פרשת בחוקתי' קודם שבועות כדי שתכלה השנה וקללותיה. ופשוט שאין זה כפשוטו משום הדין שיש על הפירות בעצרת, שהרי גם בסוכות ופסח יש דין, כדתנן ב"ה (דף ט"ז ע"א) בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן ב"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, ולא מצינו בפסח ובסוכות שעשו אותו כיום הדין ממש בא' בתשרי, וכן דמשום זה לחוד שהעולם נידון על פירות האילן אין סיבה שיחשב יום זה לתחילת השנה.

ומקובל לומר דלעצרת יש בחינת ראש השנה ממש, אלא שבראש השנה הוא דין על הגופים, ובשבועות הוא דין על הנשמות, ומקור הדברים הוא בשל"ה (מסכת שבועות עמוד התורה) בשם ספר 'תולעת יעקב' דשבועות הוא יומא דדינא על התורה שניתנה בו שבטלו ממנה, וביאר בזה הא דאיתא ב"ה (שם) דבעצרת נידונים על פירות האילן, דהפירות הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה.

ואצטט מוספר 'תולעת יעקב' ז"ל: דע כי כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשגיח ולדרוש מעשה בני אדם כי הוא יום הבריאה הראשונה וחדוש העולם, וכמו שתקנו לומר זה היום תחילת מעשיך כדברי רבי אליעזר שאמר בתשרי נברא העולם (ר"ה דף כז ע"א), כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשי העולם ולדון על פירות האילן, כדאיתא בפרק קמא דר"ה (טז, א) בארבעה פרקים העולם נידון וכו' בעצרת על פירות האילן. וכבר ביארנו כי הפירות ההם הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, והעולם נדון ביום זה על התורה שנתנה בו שבטלו עצמם ממנה, והוא אמרו על פירות האילן שלא השלימום בתורה ובמצוות כראוי, עכ"ל.

אולם בספר הליקוטים להאר"י ז"ל (פרשת בא) כתוב דבר זה בשינוי קצת, דבעצרת יש יום דין נפרד לתלמידי חכמים, והוא יומא דעצרתא שבו נידונים על פירות האילן, ע"כ. ומבואר שיש לתלמידי חכמים יום דין נפרד משאר העם, וזהו נכלל במה שאמרו בעצרת נידונים על פירות האילן, כי כח החידושי תורה מסור לתלמידי חכמים, והם בדרך לימודם בוראים מכוח חידושיהם וביורוי סגיוניהם את 'השמים החדשים והארץ החדשה', וכיון שנתנית התורה לישראל נקראת ע"ש הנטיעה וכמו שאמרו וחיי עולם נטע בתוכנו, מומילא על הזכיה להשתייך לדרגה זו יש דין בעצרת. ומזן רה"ה הגרב"ד פוברסקי שליט"א ביאר זאת עפ"י המבואר במתני 'בעצרת נידונים על פירות האילן', לפיכך רק תלמיד חכם הדבוק בתורה שהוא עץ החיים והוא אילן העושה פירות ואינו אילן סרק, שייך בו ענינו של חג השבועות להיות נידון ולזכות בדינו, אבל מי שאינו דבוק בתורה אינו אילן כלל ואינו שייך לכל תורת חג השבועות ודינו. (רשימות הרה"ג ר"מ פלמן שליט"א)

קרבת לפני הר סיני

אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו. שואלים מה דיינו הרי לא קבלנו כלום אז למה הגענו להר סיני.

ושמעתי לפני כמה שנים בבית הכנסת דברי שיר מראש ישיבת פוניבז' מו"ה הגרב"ד פוברסקי שליט"א תירוץ נוסף שכתוב בחז"ל שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית מה הפשט האם היה באמת שכפו אותם כפשוטו? והנה במשך חכמה מבואר שזה לא כפיה ממש כפיה גשמית אלא מדובר כאן על כפיה רוחנית זאת אומרת שהגיעו למדרגה שהבינו שבלי תורה זה לא חיים ולא שייך לחיות בלי תורה. וראש הישיבה נתן לזה משל כמו שאף אחד לא מועיז לשים את אצבעו באש כי הוא מאמין בודאי שהאש ישרוף אותו כך גם עם ישראל הגיע למדרגה להבין שבלי תורה זה לא חיים, בהמה גם חיה בלי תורה וכן גוי וכן רח"ל חלוני גם חי בלי תורה אבל זה לא חיים וזהו הכוונה אילו קרבנו וכו' שהגענו למדרגה זו להבין תכלית החיים אשרינו שאנו זוכים לחיות חיי תורה כי בלי תורה לא שייך לחיות כי אין תוכן ואין גשמע"ק בחיים והכוונה של דיינו שמוזים ע"ז שהבינו את תוכן של החיים שהוא רק עם תורה וזה כבר מספיק סיבה להודות. (הגר"א דינר שליט"א).

הדרכות ללימוד תורה

גדול, שלדאבוננו כשרונם מבוזבז. מנסיוננו ראינו, שתלמיד הבא עם מידות טובות רצון לקבל ושאיפה לגדול - אכן עולה ופורח כעץ על פלגי מים אותם בעלי כשרונות שאינם משיגים לפי כשרונותיהם, פונים, על פי רוב לדרך בלתי נכונה. מחשבתם עסוקה בלבחון אם הרב בשעורו שאל היטב או לא. במקום להקשיב לדברי הרב, הם מחפשים מה לשאול, איר ניתן לסתור את דברי הרב בשאלה הפוכה, שאם לא כן, לא תהיה בידם שאלה. דרך חשיבה כזו גורמת שבמשך הזמן כשרונם מבוזבז. עם זאת - פעמים רבות עוזר הקב"ה, שאט אט מחשבתם מתישרת, והם מתבגרים וגדלים בלימוד.

מידות טובות יש השפעה מכרעת על ההתקדמות בלימוד, בנוסף לשאפתנות, יזמה, רצון ו"קנאת סופרים". ללימוד המוסר בישיבה שתכליתו בעיקר יראת שמים, עבודת ה' טובה יותר יש גם - תוצאות לואי: הוא מוביל ללימוד מוצלח יותר. אותה חצי שעה של מוסר מרככת את הלב, מעדנת את אישיותו של התלמיד, מיטיבה את מידותיו, וממילא תלמודו וכושר הקשבתו משתנים לטובה ללא הכר. בדרך זו מובטחת לו הצלחה.

בהיותי צעיר מאוד, נשלחתי ללימוד בישיבת חברון. (בנין ישיבת פוניבז' עדיין לא הושלם, לחפש את האמת. לחפש חברים שרוצים רק את האמת. לא חברים שמחפשים "אגוטוארט" או הקנטות, כי אז מתעקם השכל ומתרגלים לומר את ההיפך. שמח אני שהנך לומד בהתמדה ותתחבר רק עם מתמידים וגם בעלי שכל ישרים הרוצים רק את האמת")

חשוב מאוד לא להכנסם ללחצים, לא להתעצבן. יש ללמוד בהתמדה גדולה, וכל אחד יצליח לפי חלקו שמובטח לו משמים.

תמורה: בתוך הדברים הכלליים ששמענו מסתתר עולם שלם. לאחר שהבחור מקבל ומחפש את האמת, הוא פותח את הגמרא; האם יסתפק ברש"י ובתוספות או שמא יחפש את הרמב"ן וה"קצות", או קושיות ותרומות של ספרי האחרונים?

הרב: אני מיעץ לפונים אלי, שהיסוד הוא ללימוד היטב גמרא, רש"י ותוספות. אם יש זמן אפשר לעיין ברא"ש, בר"ן, ברשב"א - אך אין הדבר הכרחי.

תמורה: וכיצד ללמוד את היסוד? האם בדרך הבקאות או בדרך העיון, יש כוונים רבים ושונים, ואלה שמוציאים את הכוון הנכון "הולד להם". בין אלה שלומדים לצורך בקיאות לבין אלה שמשפיקים במשך זמן שלם רק משנה וחצי בלמוד עיוני קיימים שבילים הרבה, ועל כל אחד למצוא את נתיבו הוא. קורה גם שמסתבכים ואין מוצאים את הנתיב.

בוודאי שכל אחד מחפש את האמת אולם האם קיים שביל מסוים שעליו אפשר להצביע כערוכה להצלחה.

הרב: שביל הזהב הנהוג בישיבה אצלנו הוא ללמוד שני דפים בשבוע - כמות שאינה מרובה אך גם אינה מועטה מדי. בדרך כלל מצליחים בזאת. נוסף על כך אפשר להנהיג סדר בקיאות אחת"צ, גם כדי להחליף מעט, שכן, הראש מתייעף אם לומדים דבר אחד כל הזמן.

תמורה: איך לומדים שני דפים אלו.

הרב: בשעתיים וחצי שיש לפני השעור בבוקר מכינים עם חברותא עמוד בערך

תמורה: מה על התלמיד לדעת לפני הכנסו לשעור?

הרב: לדעת היטב את הגמרא, רש"י ותוספות. יש ללמוד הכל לפחות שלש פעמים. בבוקר פעם אחת, אחרי הצהריים ובבילילה. אם התלמיד מוכן היטב, הרי כאשר ישמע את השיעור, יפתח לפניו שער בלימוד.

לפני כ-40 שנים הסכים רבנו שליט"א לפתח שערי העליה ובראיון נדיר לגליון תמורה חשון תשד"ם הדין כיון והעביר הוד קדומים. לרגל חג מותן תורה אנו מביאים את הדברים כפי שנכתבו בשעתו

הקדמה

תורה צריכה לימוד וללימוד יש דרך, שיטה. לא קל ללמוד ועוד יותר קשה "לתפוס את השניט". רבים התלמידים הנאבדים בתוך אין סוף הנסיונות למצוא שביל זהב שיוליכם אל הלמדנות, היא החשיבה התלמודית, היא הבנת הסברא ומציאתה. היא ההתמצאות בסוגיות, היא ההבחנה הדקה בין עיקר וטפל בין שורשי הדברים ובין שריגים משניים.

שבעים פנים לתורה וללימודה, אך אנו עסקינן בשיטה המורכבת שתפסה את אחיזתה בעולם התורה בדורות האחרונים, כפי שיצאה מבית מדרשם של בעל "קצות - החושן", ר' חיים מבריסק, ור' שמעון שקופ.

כדי להקל על התלמידים המכניסים עצמם בעול לימוד התורה ושוקדים על הבנתה; כדי למנוע נסיונות סרק של חיפושים חוזרים ונשנים המביאים מועקה רוחנית מיותרת ובזבוז זמן, הלכנו להתייעץ עם הרב ברוך דב פוברסקי שליט"א, מראשי ישיבת פוניבז', ומגדולי הלמדנים והשקדנים בדורנו. מי שבעצמו נכנס לישיבה גבוהה בגיל 12, והחל במתן שיעורים בישיבת פוניבז' בגיל 23. שאלנו אותו על הדרך בה ילך תלמיד הנכנס לישיבה גבוהה.

זכות היא לנו להעביר לקוראנו מעט ממחשבותיו של ראש הישיבה שליט"א.

תמורה: האם קיימת איזו שיטה, שמבטיחה לבחור הנכנס לישיבה, כי אם ילך לאורה, יהיה בעזה"ש למדן כעבור מספר שנים?

הרב: אין מורשם ללמדנות. בהכנסו לישיבה צריך הבחור לשאוף להיות למדן, והדרכים שונות בהתאם לכשרונות השונים. כל אחד יכול לגדול בדרכו שלו. הכלל הראשון הוא - לשבת וללמוד. אם כעבור זמן קצר בלבד יתחיל הבחור לשאול עצמו האם הוא כבר למדן, ברור שישבר - לא זו הדרך. יש לשבת וללמוד.

תמורה: איך?

הרב: כאשר תלמיד שומע את השעורים מפי ראשי הישיבות, הוא מקבל הדרכה, איזו הדרך ילמד בה.

תמורה: בשעור רואה התלמיד איך יודע ראש הישיבה ללמוד, אבל כיצד ילמד הוא?

הרב: הוא רואה את הגישה לסוגיה. הרב מתחיל ללמוד את הגמרא, ושואל קושיה, כאן מבין הבחור איזו קושיה יש לשאול. אחר כך הוא שומע את התרוץ, וכך, בהדרגה, הוא לומד איך ללמוד. ברור שאין זה נעשה על רגל אחת - ההתקדמות היא איטית, אולם "סוף הכבוד לבוא" - ואסור לתלמיד לשאול עצמו כעבור שבועיים בישיבה, נו, אני כבר למדן או לא...

"תורה נקנית ביסורים", "תורה נקנית בעמלה" - חייבים להתיגע הרבה, אולם הנסיון הוכיח שכל תלמיד שישב ולמוד ברצינות, ידע ללמוד כעבור שנה - שנתיים. אם אין חושבים על הנושא של "למדנות" - היכולת באה מאליה, "יגעת ומוצאת - תאמין". יש סייעתא דשמיא, אבל בתנאי שלומדים ברצינות.

כלל נוסף וחשוב הוא - להשתדל לקבל מהרב, להיות תלמיד ששומע. "אזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין" - זה נאמר על מוסר, על תורה, על כל דבר. יש כידוע לפעמים תלמידים בעלי כשרון

תמורה: האם "לדעת היטב" פרושו, שהתלמיד עמד על כל הקושיות ברש"י ובתוספות ?

הרב: כן, כן, כן. ואם שאל לבד ונשאר לו קשה - גם טוב. בשעור כבר ישמע תרוץ. אין צורך "להתקע" במקום קשה. מנסים לחשוב רגע ואם מוצאים תרוץ - מה טוב. אין מוצאים - רשמים שבמקום זה וזה היה קשה. הרב מפוניבו "זצ"ל אמר: כאשר ה"תוספות" התקשו בדבר מה, רשמו "צייר עיון" והמשיכו לקטע הבא. ואם הקושיה איגה מתבררת בשעור, יש ב"ה רב, ואפשר לשאול אחר כך.

אחרי הצהרים לומד את הגמרא פעם נוספת עם השעור - לא את השעור בפני עצמו. אז הכל בראה אחרת, שכן, השעור מורכב בעניין העיקרי של הדף. דיר אגב מוסיף הרב: פעמים יש רצון לחרוג לעניינים צדדיים אולם זאת אפשר להמליץ רק לבחורים מבוגרים יותר, בקיבוץ. לדוגמא, ב"קידושין" לא אתעכב על "אתרוג שווה לאילן" רק בגלל שהגמרא הזכירה מושג זה. על הבחורים הצעירים ללמוד קידושין ולא דבר אחר. אלו שלומדים בקיבוץ, יכולים ללמוד גם "זרעים", וממילא כשלומדים קידושין אפשר לעבור לנושא "אתרוג שווה לאילן" - אולם לא בחורים צעירים. ובכן, השעור חייב לתמצת את הסוגיה, אם לא כן אין זה בריא. אחר כך לומד התלמיד את הגמרא בלית הנקודות שהוברה לו בשיעור. כך צייר ללמוד במשך שלש שנים, תקופה לא ארוכה. יש אמנם החושבים שבלימוד כזה מתבטל כח החידוש, ולא כן. יהיה לתלמיד זמן ליצור חידושים גם אחר כך, ומנסיונו הוכח, ששיטת זו מוצלחת. הבחור חייב להיות "מקבל" בלבד לפחות בשנתיים הראשונות. האמת היא, שהשנה השלישית כבר שוגה, ואז הוא מתחיל לחדש.

תמורה: האם הרב למד כך ? במשך שנתיים היה "מקבל" בלבד ?

הרב: במשך שנתיים שמעתי וקבלתי, כש"יצא" לי חידוש, הוספתי לשעורים שאותם רשמתי כולם, והשמועים עמי עד היום, הערות כמו "ונראה לי", "ושאלתי". לפעמים "יצאה" לי "חבורה" - אבל אין צורך לחפש "חבורות". זה בא מאליי.

תמורה: ולעשות "מערכה"?

הרב: לא טוב לכתוב "מערכות" בשנים הראשונות, כי בזאת מפסיקים להיות "מקבל".

זו דרך התורה - "כתלמיד היושב בפני רבו". "עשה לך רב" - כל התורה הגיעה אלינו כך, זו דיר היהודים, וממה שקבלו מתקדמים אחר כך הלאה. אין אני אומר, שאם לתלמיד יש קושיה זה גרוע ח"ו - אדרבא, "תלמיד המחכים את רבו", "ומתלמידי יותר מכולם" - אך בראש וראשונה הוא חייב להיות "מקבל". אם שומעים שעור ומתעוררת קושיה ו"נפל" תרוץ - מה טוב, ואם אין - חכה בסבלנות.

תמורה: כלומר, אל יחשוב התלמיד בשנותיו הראשונות בשיבה, שאם לא חידש תקופה מסוימת זוהי סיבה לעצבות או דיכאון.

הרב: כמובן, מצויים בעלי כשרונות גדולים, שאין דברינו חלים עליהם, והחידוש אינו מזיק להם אך כלל התלמידים אינו צריך לחדש בשנים הראשונות. יעזר הקב"ה, ובמשך הזמן יפתחו כושר זה.

תמורה: יש תלמידים שמקנאים בחבריהם, כאשר נודע שהללו כבר חידשו או כתבו "מערכה", והם לא. מחשבה זו שוברת לפעמים את רוח התלמיד.

הרב: לשם כך יש צורך בעבודת המידות, במוסר. "קנאת סופרים תרבה חכמה" - ודאי נעים מאד כאשר משמיעים "אגוט ווארט" אר לא זה עיקר התורה. חז"ל אומרים לנו, שהתורה ניתנה לכולם - לבחורים ולזקנים, לצעירים, למוכשרים ולבינוניים, לכל כלל ישראל. כל אחד מובטח ועומד שיש לו את חלקו, ובלבד שיגש ללימוד בנקיות הדעת, ביושר ובאמת.

תמורה: עברו שלש שנים, והבחור עובר ל"קיבוץ"...

הרב: ה"זמן" הראשון ב"קיבוץ" הוא משבר, וזה ידוע. התלמיד מרגיש שנפל מאיגרא רמה לבירא עמוקתא. כל אחד עבר שלב זה. לפתע איבד את רבו, ועתה עליו לעשות את העבודה בעצמו. זו בעיה גדולה מאד, אך יש לה פתרון. אבי שיחי' יעץ לי ללמוד ב"זמן" הראשון עם חברותא מבוגר ממני, ואמנם כך עשיתי. מה שהיה חסר לי בגלל העדר השעורים - השלים הוא לי.

תמורה: באיזה כוון יצעד מכאן ולהבא ? שלש שנים נהג לפי ההדרכה שקיבל...

הרב: אם היה תלמיד טוב, למד איך ללמוד.

תמורה: אבל מה יעשה אם אינו מצליח לחדש?

הרב: כבר ר' חיים בריסקר זצ"ל אמר, שכיום אין יותר חידושי תורה, כיום המטרה היא להבין את ה"ראשונים".

תמורה: רצונו להבין כמו הרב מבריסק...

הרב: יושבים ולומדים ומבינים וזה פרוש חידושי תורה. אם למד טוב שלש שנים והצלחת, הוא מבין לפי דרכו.

תמורה: אבל יש מושג של להכין "מערכה".

הרב: זה עניין אינדיבידואלי, וכל אחד לפי תכונותיו. פעמים שבחורים טובים מאד ואין להם כת החידוש. שמעתי שלר' איסר זלמן (מלצר) זצ"ל לא היה כח החידוש, ולגיסו ר' משה מרדכי אפשטיין היה. דיבר ר' א"ז עמו, ורמ"מ הרגיעו בענין זה. והנה, בסופו של דבר כתב ר"א ז"א את "אבן האזל". אני מכיר הרבה גדולים ממש, שכלל אין להם כח החידוש. זוהי תכונה, כושר שמצוי במבנה המח, ולא כל אחד ניחן בו. גם אין צורך. האם לא מספיקה לנו התורה בעצמה? ודאי, ערב יותר כשאתה אומר משהו מועצמן, אך זה לא העיקר, ואין צורך להשבר. האם פחות חשוב להבין את תורת הקב"ה "מערכה" של גדול אחר ? התכלית היא לדעת, ללמוד ברצינות, בנקיות, ולהבין. החזו"א כתב על עצמו, שהיה כל הימים שבור ורצוץ, והנאתו היחידה היתה כשהבין דבר תורה.

זה לבד נותן סיפוק עצום. כאשר נובע כך כח החידוש, אינני ממליץ לכלוא אותו, כמו שכתוב "רוצה אדם בקב שלו" - אך אם אין לך קב משלך, למד קב משל חברך - וכי אין זה טוב.

תמורה: האם על הישיבה לעודד "חבורות"?

הרב: יש בכך מעלה לגבי אלו המסוגלים לחדש, וחסרון לאחרים. המטרה היא, שכל אחד ינצל את כוחותיו, ועל כן אלו המסוגלים טוב לעודדם לכך. פעם אמר לי אביו של אחד מתלמידי: בני אין לו נטיה להבנה על דרך שלומדים אצלכם בשיבה. אוהב הוא ללמוד בדרך הבקאות. בבקשה, עודד אותו. כך עשיתי, קראתי לבחור ואמרתי לו: אל תצטער כל כך, אלו הן תכונותיך. הרבה גדולים היו בקיאים בכל הש"ס ולא למדו בדרך שלנו. חלקם קיבלו את כח החידוש במשך הזמן, וחלקם לא - אך לימודם טוב. שב, למד, חזור על גמרות ותיבן בע"פ, ב"ה, כיום בחר זה מצוין בלימוד.

ובאשר ל"חבורות": כפי שאמרתי, יש פעמים שלא רצוי לעודד חבורות - תלוי בתלמידים ובשיטת לימודם. אין כלל. לפעמים אני מעודד מחזורים ולפעמים אני מבקש להפסיק מיד.

תמורה: ומה בדבר הכנת "חבורה" תוך הדרכה של אברך, המשגיח שלא יעקמו את הדברים ?

הרב: אין זה מקובל אצלינו. חוץ מזה, בחר בדרך כלל אומר את ה"חבורה" שלו לראש הישיבה קודם כדי לשמוע את דעתו.

תמורה: הבהירות בתפיסת הסוגיה חשובה מאד להשגת המכסימום בלימוד. כשהסוגיה על כל סעיפיה אינה בהירה, אי אפשר לבנות עליה. כיצד רוכשים את הבהירות בלימוד ?

הרב: עצה אחת ויחידה: ללמוד ולחזור כמה פעמים.

תמורה: הישיבות אינן בנויות לכך...

הרב: בגמרא כתוב, לומדים כל דבר 40 פעם. אז היה החומר כ"מונה בקופסא". כלומר, פחות מ-40 פעם - לא מספיק ! היום מסתפקים בפעם אחת... כשאני לומד פעם אחת אני יודע כלום. בפעם השלישית - בקושי, וכך זה עד היום. אם רוצים לדעת מוכרחים לחזור. אין צורך ללמוד בעל פה, אבל צריך לחזור ולחזור ולחזור.

תמורה: אין זמן, הישיבה אינה בנויה לסדר שכזה.

הרב: מדוע לא ? הנה סדר יומי של התלמיד; בבוקר לומד פעם - פעמיים בשעתיים וחצי של לפני השעור. אחה"צ חוזר על השעור - כלומר, פעם שלישית. בסדר אחה"צ מוקדשות שיעורים לבקאות וההספק הוא עמוד ליום, בסדר שליש, שעה וחצי או שעתיים, חוזרים על חצי העמוד של השעור בבוקר, זו פעם רביעית, ואם רוצה לאחר קצת בלילה, חוזר על דף הבקאות. בימי ששי ושבת חייב לחזור על לימודו של כל השבוע - הרי פעם חמישית. משך שבוע אפוא לומד התלמיד חמש פעמים את אותם שני הדפים של הלמוד העיקרי, ופעמיים את דפי ה"בקאות".

מי שמבטל את זמנו, ברור שלא יספיק ללמוד ולחזור, אך אנו מדברים על בחור שרוצה ללמוד, ומי שרוצה מוצא זמן.

יש בעיה נוספת. כמה בחורים נוטים בתחילת הסדר לדבר בלימוד, מנסים לומר כך ואחרת, וממשיכים לעסוק באותו עניין ולחזור עליו פעמים רבות. עובר חצי סדר - והבחור מגלה, שבעצם לא נתחדש לו כלום, וללמוד כראוי כבר לא יספיק. יש להפסיק התנצחויות מסוג זה.

תמורה: וכיצד יגיע לעיון? מתי יחשוב על הלימוד ?

הרב: בהפסקת אחה"צ ישכב על מיטתו ויחשוב על השעור בעיון, במקום לחשוב שטויות. ואם הוא נרדם תוך כדי כך - זה חביב על הקב"ה שמויקר הדבר מאד. גם בלילה לפני שנתו יחשוב בעיון על הנלמד. יש זמן לחשוב. בזמן הסדר אפשר לפעמים להקדיש זמן למחשבה, הוא והחברותא שלו, אך אין להרבות יותר מדי במחשבה. פעמים שאני שואל בחור: היכן החברותא שלך ? והלה עונה לי: יושב וחושב. וכך סדרים שלמים הוא יושב וחושב...

תמורה: האם על הישיבה לעזור לבחור יותר מאשר נתינת אכסניה, שעור וחברותא ? מה בדבר הדרכה אישית ופיקוח צמוד ?

הרב: הישיבה האידיאלית צריכה להתנהל כפי שהתנהלה בעבר ישיבת מיר. זקני ר' ירוחם זצ"ל, היה משגיח במיר, והוא עקב אחרי כל בחור באופן אישי, עמד על התקדמותו בלימוד כל יום ויום וחשב על כל אחד. זה מפליא. הוא מינה "שרי עשרות" - בחורים מבוגרים, שכל אחד מהם פיקח על חמשה - עשרה תלמידים צעירים. הבחור הממונה דיבר עם התלמידים בלימוד, שמע על קשייהם, עקב אחר התקדמותם ומסר למשגיח דו"ח מפורט. הבחור ממש טיפח אותם - שאל אותם בלימוד, וענה לשאלותיהם. זהו האידיאל: מישורו שמתעניין, שעוקב אחרי הבחור מקרוב.

תמורה: האם לדעת הרב יש כיום ירידת הדורות? האם השנים הקודמות היו תקופה מיוחדת במינה או שמא כיום זו בעיה של הישיבות ?

הרב: יש ירידת דורות - מאז מתן תורה יורדים.

תמורה: אך האם אין זו ירידה חדה ביחס לתקופה קצרה כל כך ?
הרב: אבי שיחי' אומר: היו "תנאים" - ולפתע הנה "אמוראים". אחריהם עוד ירידה, ופתאום: גאונים. ההבדל בין הדורות אינו בשמותיהם בלבד. אולי גם אנו חיים בתקופה מעין זו. שלמה המלך אומר: "אף חכמתי עמדה לי" - חכמה שלמדתי באף (בעמל) היא שעמדה לי.

בתקופה הקודמת למדו מתוך נסיונות וצער. היה מחסור במזון, בתנאים. בתקופה הראשונה של פוניבז' לא היה מה לאכול. את הכסאות הביאו למטבח מהישיבה, אחרי השעור. ככל שהיגיעה גדלה, מסתייע טפי. מסופר במנחות דף ז' על אבימי, שנשתכחה ממנו מסכת מנחות, ובא לפני רב חיסדא שיזכיר לו את המסכת. שואלת הגמרא, מדוע לא שלח לרב חיסדא שיבוא לפניו, ומתרגלת, שאבימי סבר כי טרחתו עד שיגיע לרב חיסדא תסייע בידו ללמוד את המסכת. ומפרש רש"י: משום יגעת ומצאתי כלומר, עשית דרך כדי ללמוד תורה נחשבת ליגיעה - ו"תורה נקנית ביסורים". "מציאה" בתורה איננה דבר טבעי. בחיי היום יום מי שבונה בנין יש לו בנין - המציאה היא דבר טבעי, אך לא כן בתורה. בתורה הידע נשאר בגדר מציאה אולם זו ניתנת כשכר על היגיעה. ידיעה בתורה היא שכר על קשיי הלימוד. תלמיד נסע, התאמץ - שכרו גדול יותר. הגמרא אומרת: לומד תורה שלא בצער נוטל שכרו מאתיים, והלומד תורה בצער נוטל שכרו אלף, כלומר, פי חמש. לימוד בלא יגיעה מהווה 20% מלימוד ביגיעה.

תמורה: אם כך, אולי כדאי להוריד את רמת הגשמיות בישיבה, הלא זו ערובה להצלחה...

הרב: העצה היא להתייגע יותר בלימוד. להוסיף, להתמיד יותר, ללמוד ללא הפסק. בתקופה הקודמת אף אם יגעו בתורה פחות, קיבלו את הידיעה כשכר על היסורים. יסורים הם גם כאשר אחד לומד ומצטער על שאינו מביין כפי שהיה רוצה.

תמורה: כלומר, יסורי הדור הקודם הם שתרמו לגדולתו ?

הרב: כך אני חושב. עם זאת היום אין מחסור בבעלי כשרונות, ויהיו עוד יותר גדולים. כתוב, שלפני בוא המשיח תהיה התעוררות גדולה.

תמורה: מה יעשו התלמידים שמעדיפים ללמוד בשיטת הבקאות?

הרב: "חנוך לנער לפי דרכו", שאם לא כן יהרסו את עצמם. אסור לפעול נגד התכונות. אולי רצוי שיפנה ללמוד בישיבה, שדרכה ללמוד בשיטת הבקאות מלכתחילה, ואם הוא לומד בישיבה ששיטתה כשלנו, עליו ללמוד לפי דרכו. איש לא יפריע לו, וגם מומנו יצא משרו - והרבה יותר ממשוהו. ילמד, ישנן, ילמד בעל פה, ויצמוח להיות למדן.

תמורה: בחור הנמצא שש - שמונה שנים בישיבה, האם מן הראוי שיוסיף לעצמו לימוד מן הצד - הלכה, פרשת שבוע, תנ"ך?

הרב: רצוי מאד שילמד. הישיבה אינה עוסקת בתחומים אלה, כי מה שביכלתה לתת לתלמיד הוא התקדמות בלימוד, ולשם כך צריך התלמיד את ראש הישיבה. אך חשוב מאד שכל בחור ידע היטב וילמד נביאים וכתובים, וגם הלכות. בלימוד זה אינו צריך להעזר בר"מ, כל אחד יכול ללמוד בעצמו, ולכן הישיבה אינה מכוונת לכך.

הגאון הגדול רבי אורי קלרמן זצ"ל ראש ישיבת כפר חסידים נלב"ע ה' סיון תשנ"ג

רבינו שליט"א היה ידיד נעורים של להבחל"ח הגאון רבי אורי זצוק"ל. ולפני מספר שנים - נכנסו עם כמה מבני המשפחה למעונו לשמוע על הזכרונות הנעימים שנשארו מהימים ההם אחרי שבעים שנה וזמנא:

רבינו שליט"א מזכיר את הימים ההם בישיבה בהם היו ראש הישיבה שליט"א ורבי אורי זצ"ל חברי חדר, בחדרים אז לנו שבעה בחורים בחדר אחד [היינו אז האחים רבי חיים ורבי יוסף פרידלנדר זצ"ל, רבי שלמה נח קרול זצ"ל רבי אורי זצ"ל, רבי בן ציון מובשביץ זצ"ל ועוד אחד] באחוזה ובדיבור חברים, ולמרות הגשמיזם הדלה ששררה אז בישיבה, התנאים של אז אינם מובנים לבחורים של היום מתאר במתק שיחיו ראש הישיבה שליט"א למשל אצלינו בחדר היכן שיישנו לא היו דלתות וחלונות ומידי פעם היינו זוכים לביקורים של בעלי חיים מהסביבה שהייתה אז שממה, ועם כל זאת העליה הרוחניות והשקידה היו בעיצומה. הטבחיזם בישיבה התלוננה פעם בפני אימי ע"ה כי היא כל כך טורחת ומתייגעת בהכנת מאכלים ערבים לבחורים, והבחורים כלל לא יודעים להעריך זאת כי הם באים לחדר אוכל ומדברים ומדברים ועד שהם נזכרים שצריך לאכול האוכל כבר קר.. ועל מה היינו מדברים?! על השיעורים לא היה שייך להפסיק, זה היה הישיבה של אז, ככה צמחו גדולי תורה וכבר אז בלטה במיוחד דמותו של רבי אורי זצ"ל שהיה מגדולי בעלי ההתמדה מחד, ומאידך היה ידידו כעמקן, רבי אורי זצוק"ל היה אדם מיוחד במינו. הלימוד שלו היה מאד עמוק וכל דבר ביסודיות בחור שרצה לומר חבורה והיה נגיש אליו ידע שאם רבי אורי מאשר את הדברים אז אפשר לומר את הדברים.

אבל בעיקר היה משקיע הרבה בחזרת והבנת דבריו של מרן ראש הישיבה רבי שמואל זצ"ל, וכל השיג ושיח שלו היה מה אמר רבי שמואל ומה התכוון. הקשר שלו עם רבי שמואל לא התחיל כאן עוד בישיבת לומז'א היה דבוק בו, בזמנו עוד בלומז'א הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל שכר את מרן רבי שמואל זצוק"ל ללמוד איתו בתשלום, ורבי אורי היה עומד מאחוריהם ומקשיב ומפעם לפעם היה שואל, מרן הגר"ש אמר לו שצריך לשאול את רבי חיים פרידלנדר אם לא איכפת לו שהוא מתערב ושואל במהלך לימודם המשותף כיוון שזה על חשבון הזמן שהוא שכר אותו ללימוד איתו, רבי חיים אמר שהוא מסכים, אבל בתנאי שכשיצטרכו לעיין בספר, יהיה זה רבי אורי שיביא את הספר, כך הוא יתקזז עם דקות השאלות של רבי אורי.. עד כדי כך היה מידת הביקוש של רבי אורי ודיקותו ברבי שמואל שלא היה איכפת לו לעמוד מאחורי הספסל, וללכת להביא את הספרים הנצרכים, העיקר לקבל עוד משהו מתורת רבו. ואח"כ כאן בישיבה הוא היה תלמיד שמאד מקורב אליו, רבי אורי היה דבוק בו וקשור אליו, והרבה להתפלפל בדבריו.

ובאמת כמה שהוא השקיע בתורת רבי שמואל, כנגד זה רבי שמואל החזיר לו אהבה רבה, ולא רק הוא גם מרן החזו"א זצוק"ל אהב אותו מאד ודאג לו הרבה, ידוע המעשה שהחזון איש דאג לו לדירה לאחר שהתחתן, אבל לא רק הם, כולנו אהבנו אותו מאד כי הייתה בו ייחודיות וצניעות נדירה. האחוזה שהייתה לו היתה מיוחדת מחמת אישיותו המיוחדת והכובשת, היה פעם שבבין הזמנים נסענו קבוצת בחורים להתפלל במקומות הקדושים, היינו אז אני, רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל רבי יחיאל צוקרוב זצ"ל, רבי יוסף דיסקין זצ"ל ורבי אורי זצ"ל היינו במירון התפללנו שם, ואח"כ מישוהו הציע ללכת לטייל בהרי הסביבה, הלכנו מעט, ולפתע רבי אורי אמר שאין לו כח להמשיך, על אתר נעצרנו עמו לנוח והפסקנו את ההליכה, ולא עלה על דעתנו להמשיך בלעדיו, ככה היתה מידת הערכה לה הוא זכה מכל מכיריו.

אבלחט"א למדנו בחברותא מסכת יבמות בסדר שני, בסדר ראשון למדתי עם חברותא אחרת והגענו עד דף פ"ב, ובסדר שני למדתי עם רבי אורי זצ"ל מפרק 'האשה רבה' עד סוף המסכת בששה חדשים

הספקנו רק 24 דף, כי הוא היה מועמיק. הלימוד איתו היה נפלא, אבל היה מתעכב על כל דבר, לא היה שייך אצלו להמשיך הלאה, כי רצונו היה להתעמק בכל דבר עד הסוף. וגם לאחר שהיה מברר צד אחד עד בוריו אח"כ היה אומר אולי בכל זאת אפשר לומר מהלך אחר או ביאור נוסף, כך היה צורת לימודו. היתה גם תקופה שלמדתי איתו בקיץ [היינו אז קבוצה שלמדנו אחד עם השני פעם בבוקר פעם אחת"צ ופעם בערב, היה הוא זצ"ל, רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל ורבי חיים פרידלנדר זצ"ל] ובהיכל הישיבה היה חם, לא היו אז מזגנים כמו היום, עלינו לגג, שם היה מעט אוויר ישבנו עם מגבות רטובות במים כרוכות סביב הראש כדי לצנן מעט את הגוף וככה למדנו..

אחד הנוכחים בחדר מזכיר שמרן ראש הישיבה הגאון רבי דוד זצוק"ל מאד העריכו והתבטא עליו שהוא 'ריינר'... רבינו שליט"א מהנהן בראשו: באמת הוא היה יחיד בישיבה, כזה ריינר עם מידות טובות ללא קפידות וכעס, כזה רך כקנה ונעים הליכות.

האמת שבשנים עברו לא ראינו בו גדלות כי הוא היה צנוע עשה עצמו כמי שאינו הוא הסתיר את עצמו ואת גדולתו ובאמת הוא היה מופשט לגמרי מהעולם הזה הוא ישב ולמד בהתמדה.

הוא היה דבוק בה' מאד, הוא קרא לכל ילדיו שמות שיש בהם הזכרת שם שמנים כדי שיעמוד לנגד עיניו תמיד שם ה'.

במידות היה מיוחד מאד. יש מדרגות בענווה. דוד המלך אמר: 'ואנכי תולעת ולא איש'. אברהם אבינו אמר 'ואנכי עפר ואפר' אבל משה רבנו אמר 'ונחננו מוה'. ביטל את עצמו לגמרי. מה הכוונה 'ונחננו מוה' הגמרא בשבת אומרת שאחרי קבלת התורה בא השטן וראה שאין תורה במרום והלך לחפש אותה, הלך השטן אצל שרו של ים וחפש ולא מצא הלך לבן עמרם ושאלו היכן היא התורה, אמר לו משה היא לא אצלי, א"ל הקב"ה: משה בדאי אתה? ומה התשובה, משה לא מרגיש בכלל שהוא קיבל תורה. צינור שמביא מים יגידו תודה לצינור?! משה רבנו הרגיש שהוא צינור. הקב"ה נתן תורה לכלל ישראל הוא רק הצינור אני 'בן עמרם', אין משה בעולם - 'ונחננו מוה' מסרתי להם את התורה ואני לא קיים. ענווה כזו של 'ונחננו מוה' ראינו אצל רבי אורי זצ"ל ולכן הוא זכה לתורה ולשאר מעלותיו הגדולים כי שורש המידות טובות כולם זה ענווה אם יש ענווה ממילא אין קנאה ואין כבוד, אם הדרגה הזאת של 'ונחננו מוה' הוא חיי את חייו ובנה בה את תלמידיו ומשפחתו.

קטע מהספר רבינו

כשר' נח שמעונוביץ זצ"ל נפטר הרב משקובסקי זצ"ל שענינו כ"כ חודרת בחר בו והוא לא טעה הוא עלה והעלה תלמידיו עמו כתוב במודעה חסיד עניו כאן הכל אמת אין שם סתם תארים יש גמ' בסנהדרין (יא) שיצאה בת קול ואמרה יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו והביאור הוא שהן שתי המדרגות שלפני רוח"ק איתא בסנהדרין פה שלחו מתם איזהו בן העוה"ב ענוותן ושפל ברך שייף עייל שייף ונפיק וגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה יתבו רבנן עינייהם ברב עולא בר אבא זצ"ע הרי הם היו אמוראים ואין יתכן שמצאו רק אחד ומוכח שזו מדרגה מיוחדת יצאה בת קול ואמרה (ברכות סא) ר"ע מזומן לחיי עוה"ב למי אומרים כן למי שחי כאן חיי טוהר וקדושה ותוס' בכתובות (קג ד"ה מזומן) מפרשים מזומן בלא דין ובלא יסורים וכן הוא עלה בטהרתו להיות מזוכך שאי"צ יסורים ועלה ישר לקבל תורה ובאמת בקיימו למד לשונך לומר איני יודע גם אמר אמת כי מי יכול לדעת תורת ה', מה שיתר בעומק יודעים שלא יודעים והם זוכים להיות מקבלי התורה ומוסרי התורה והיה אחד שאמר לאביו למדתי כל ב"ב ואני כבר יודע שאיני יודע וענה א"כ סימן שלמדתי טוב ה' יחזק האלמנה את כל בני המשפחה הישיבה הקהילה.

כמו גם שבכל שנה ביום שני של ראש השנה לברכת שהחיינו של התקיעות היה מרן זצ"ל לובש חולצה חדשה, ובשנים האחרונות שמרן שליט"א מברך נוהג הוא ללבוש טלית חדשה, והיה מרן שליט"א אומר לנו - תראו את רבי גרשון איזה צדיק הוא שכבר בחולצה חדשה יש לו שמחה שלילמה לברכת שהחיינו.

לפני כמה שנים בימי בין הזמנים דחודש ניסן נתקשה מרן שליט"א בסוגיא מסויימת, ועלה על דעתו תירוץ מיוחד, וביקש להיכנס למרן שר התורה זצ"ל, ולמרן ראש הישיבה זצ"ל להשמיע להם חידושו, והסביר לי כי מה שהולך למרן הגר"ח זצ"ל הוא בשביל לשמוע מנמו אולי יש לו איזה ראייה לסברתו מאיזה הלכה אחרת ב"ש" או מאיזה תוס' שהוא שליט"א לא חשב על זה, כי לא מצא עדיין סייעתא לזה ממקום אחר. והטעם שהולך למרן הגר"ח הוא בגלל שלרבי גרשון יש שכל ישר, והסברות שלו הם ישרות כסרגל, ואמר כשיש לי סברא מחודשת רבי גרשון הוא המצפן שלי...

פעם בעידן דחודותא אמר לי מרן זצ"ל שהוא מסכים לרוב ה'בד קודש', והסביר כי על כל סימן בבד קודש הם היו מדברים, ובדרך כלל כשהיו מדברים, ברוב הדברים היו דעותיהם שוות ורק במקצת נחלקו...

ממז"ח שליט"א שמעתי כי למד בשיעור אצל מרן שליט"א מסכת ב"ק בשנת תשל"ט, ופעם אחת בשיעור אמר מרן שליט"א סברא חדשה, והתווכחו עמו בני השיעור ונשאו ונתנו עמו במלחמותה של תורה עד השעה שתיים ועשרה בצהריים, וכשראה מרן שליט"א שלא יניחו לו, אמר להם - אני רוצה לגלות לכם סוד, אתמול בשעה אחת אחר חצות לילה כשהכנתי את השיעור, עלה בדעתי סברא זו, התקשרתי לרבי גרשון והוא אמר לי שסברא זו היא אמת לאמיתה, ואם כך הוא אמר אז זה בוודאי כך.

בעת שישב מרן זצ"ל שבעה על בנו הגר"ח שמעון יוסף זצ"ל ביקש ממרן שליט"א למלא את מקומו באמירת השיעור יומי בימי השבעה. וביקש אז מרן שליט"א את ספרי השיעורים של מרן זצ"ל, באומרו - אם אני ממלא מקומו אני צריך להיצמד לראש שלו, וכך שבוע ימים ישב והגה בתורתו והנחילה לתלמידים, וכל אותו השבוע הפליא לדבר על סברותיו הישרות של מרן זצ"ל.

באותו השבוע פתח מרן שליט"א את שיעורו הכללי כך: יש לנו בעיה, ספר תורה שריו בצער, ורבי גרשון הוא רק ספר תורה! ? הוא חד בדרא, צדיק יסוד עולם, וכעת הינו שריו בצער האבלות, ואסור הוא בתלמוד תורה, והטעם שאבל אסור בתלמוד תורה הוא מפני שפיקודי ה' ישרים משמחי לב, ותורה ללא שמחה איננה תורה, אבל אנחנו עם כל הצער שלנו יכולים ללמוד תורה בשמחה, זה כח התורה שאם איננו פטורים מתלמוד תורה, התורה תיתן לנו כח ושמחה.

לפני כמה שנים עמד מרן זצ"ל על דעתו בענין ציבור, ואחד מראשי חברי מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל לא הסכים עמו, ומרן שליט"א טרח לדבר איתו ולהסביר לו מי הוא מרן זצ"ל והפליג בשבחו וסיים דבריו ואמר: הוא הרבי של כל ראשי הישיבות, כולנו מחויבים לשמוע לו ואין לנו לערער על דבריו.

בערב שבועות אחה"צ בשנה האחרונה התקשר מרן זצ"ל לאחל למרן שליט"א 'אגוטען יום טוב' והיה הדבר לפלא כי לא נהג כן מעולם. (היה מתקשר בדרך כלל בערב פסח וסוכות מאז שהפסיק מרן זצ"ל להתפלל ביישיבה)

כשבשרו למרן שליט"א על פטירת מרן זצ"ל בכה מאוד, וביקש לילך לבית החולים להיפרד ממנו, וכשנכנס לחדר הטהרה פרץ בבכי נורא ולא היה יכול להירגע זמן מה, ואחר אמר כמה קפיטעלך תהלים.

הורה לכל בני הישיבה לעשות קריעה בחולצה, ולגבי קריעה בחליפה אמר שהדבר תלוי בהרגשת הלב של כל אחד.

מרן עצמו עשה קריעה בבגד העליון ולפני שקרע אמר שהוא עושה קריעה מדין אח, ומדין תלמיד.

השתתף בכל מסע ההלוויה עד לאחר הקבורה, ומיד לאחר ערבית יצא לניחום האבלים שם הפליג מאוד בשבחו, ואמר - שלמה המלך אמר אדם אחד מאלף מצאתי, ואני אומר כמו רבי גרשון לא מצאתי!

סיפר כי כמה שמרן זצ"ל לא היה צריך כלום, לאחרים נתן בשפע, ודיבר על מסירותו לחותנתו וזכר איך שהיה מאכילה בעצמו.

אחר כך דיבר על הזכות שמסר שיעורים עד יום לפני פטירתו ושהכין בעת מיתתו את השיעור, ואמר הקדוש ברוך הוא יושב עם כל הצדיקים בגן עדן ולומדים תורה, מה הם לומדים? רק התורה שלומדים כאן בארץ, אז עכשיו מגיע רבי גרשון לישיבה של מעלה וכולם באים לשמוע שם את השיעור מנמו ממה שהכין כאן היום.

לפני צאתו הוסיף על הנוסח המקובל ואמר לאבלים: המקום ירחם אתכם ואותנו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים. (רשימות נאמן בית רבינו - הרה"ר ג' יוסף שטראוס שליט"א)

א"ה בשבועות הקרובים נכתוב על קשרי מרן דה"י שליט"א פרישת בתעלות - תלמידו הגדול טקובצ'נסקי זצ"ל ראש ישיבת ירוחם, והגד"ר מן זצ"ל פרישת שלח אקו - מרן רבי ירוחם ליבוניץ זצ"ל. פרישת קרח - מרן הרמ"ל ליפקוביץ זצ"ל, נשחמ לקבל חומרים

רבי שמעון בן פזי רמי כתיב ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים וכתוב את המאור הגדול ואת המאור הקטן אמרה ירח לפני הקב"ה רבש"ע אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד אמר לה לך ומעט את עצמך. (חולין ס' ב')

הקשה מרן שליט"א, מה תשובה יש בזה על טענת הירח, ומעיקרא כשרא הקדוש ברוך הוא שני מלכים בכתר אחד מה עלתה במחשבה לפניו?

וביאר מרן שליט"א כי טעות היתה ללבנה בעצם טענתה, שאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, וטענתה הלבנה במה שהחשיבה עצמה למלך ולא השכילה להבין כי כל הנבראים היום משמשי השם יתברך ועבדיו, ואצל שני עבדים לא שייכת טענה זו כי מותרם אחת, לעשות רצון קונם.

ותדיר מוסיף על כך מרן שליט"א אני ורבי גרשון, כל כך הרבה שנים ביחד, ומעולם לא היה בינינו חילוקי דעות ומחלוקות, למרות שלא הכל ראינו עין בעין, ומשום שאף אחד מאיתנו לא הרגיש עצמו מלך, לשנינו היה ברור שאנחנו עבדי ה' בישיבה.

מן הנמנע לנסות לכמת בכמה שורות מסכת חיים משותפת של קרוב לשמונים שנה בייחוד מואדם שעמד על קצה הדברים רק בעשור ומחצה, ומכל מקום לא אכנע עצמי מזה להראות במקצת מועלת החכמים הנוחים זה לזה ממה שראיתי בשנים האחרונות.

עד לשנת התשעים וארבע היה מרן זצ"ל מתפלל בישיבה הקדושה בצפרא דשבתא, וכשנחלש עבר להתפלל ביישיבת 'משך חכמה' הסמוכה למעונו, והנה הגם שבישיבה היה מרן זצ"ל יושב בקביעות בקריאת התורה, לפתע החל לעיתים לעמוד כשהיה בכוחו וביכולתו, וכשנשאל על כך ענה בפשיטות - הנני עומד כי יש לי כח, וכששבו ושאלוהו למה שינה ממנהגו וכי בשנים שהיה מתפלל בהיכל הישיבה לא היה לו כח לעמוד?! ענה ואמר - בישיבה לא עמדת כי ר' בערל ישב ולא יתכן שהוא יישב ואני יעמוד...

כעין זה היה במעמד פתיחת הזמן ויום הזיכרון למרן הרב בכ' אלול, שאף שמרן כבר ישבו בשעת הגדת השיעורים והשיחות, בשיחות הנ"ל בהיכל הישיבה המושיכו לעמוד, וכשנחלשו רגליו של מרן הגר"ח שליט"א והחל לשבת גם בזה, מרן זצ"ל שם ליבו לזה, וכעבור חצי שנה שהזדמן שוב מעמד זה, ביקש מרן זצ"ל לברר אם מרן שליט"א אמר לשאת את דבריו בעמידה או בישיבה, וכששמע שמרן שליט"א מתעד לשבת הודיע מיד, אם כך גם אני יושב.

והמפורסמות איך שמרן זצ"ל בשבתות וביו"ט היה ניגש למקומו של מרן שליט"א ושאר רבותיו היושבים על ידו, לאמירת 'אגוטען שאבעס', וכן נהג עד ליל ראש השנה השתא ועד בכלל.

וכבר העיד מרן שליט"א בהספדו באשכנזיה דרבינו זצ"ל איך שכל דבר היה מרן זצ"ל בענוותנותו שולח אליו לשאול בדעתו.

כשיצא הספר 'בד קודש' סנהדרין הביא מרן שליט"א את ספרו למרן זצ"ל לאחר מנחה בישיבה, ומרן זצ"ל הלך עם הספר עד לביתו ולא הניח לאחרים לקחת ממנו את הספר עד ביתו.

מלבד זאת היה מרן זצ"ל חרד תדיר לשלמו של מרן שליט"א וכמה פעמים קרא לי לזרזני על החובה לדאוג לשלמו ולרווחתו ולהסיר ממנו כל מיני מפריעים, וכשפרצה מגיפת הקורונה התקשר אלי מרן זצ"ל וביקש ממני לדאוג לשלמו של מרן גם בזה.

וכנגדו מרן שליט"א היה נוהג בו כבוד כתלמיד לרבו, ובכל השנים האחרונות בכל אירוע הן בישיבה הן מחוצה לה, היה מורה לי לברר את שעת הגעתו של מרן זצ"ל, והיה מכוון את השעה שלא יכנס יחד עמו משום כבודו.

ובכל עניני הישיבה מרן שליט"א תמיד ביטל דעתו לפני דעת מרן זצ"ל, ואדרבה עמד על המושג לקיים רצון מרן זצ"ל.

כך גם בענין התקיעות שמרן זצ"ל היה בעל תוקע, ומרן שליט"א היה המקרא, כמעט מדי שנה היו באים למרן שליט"א לשאול על תקיעה או תרועה מסויימת מדוע לא החזיר את מרן זצ"ל, והיה גוער מנמו בשואלים ואומר - מה שטוב לו טוב גם לי! ומטעם זה גם לא היה נשאר מרן שליט"א לתקיעות השונות שתוקע אחרי התפילה בנו הגאון רבי ישראל אדלשטיין שליט"א. ואגב היה מרן שליט"א מעורר אותנו תמיד על הזכות הגדולה שיש לנו לשמוע את התקיעות ממרן זצ"ל ואומר - תראו איך השטן בורח ממנו ומתקיעותיו.

עוד הוסיף מרן שליט"א ואמר כי בגמרא איתא שתקיעת שופר חכמה היא ולא מלאכה, ויש לו ראייה לזה מרבינו זצ"ל שכל שנה תקיעותיו הולכות ומשתבחות, כי זקני תלמידי חכמים דעתם מתווספת בהם.

גם מאד הפליא מרן שליט"א כל השנים ללמוד ממרן זצ"ל את מידת הענווה - וכפי שהרחיב בזה בהספדו, ותמיד מספר על פשטותו של מרן זצ"ל והיה מביא דוגמא לזה שלקראת שמחת אירוסיו קנה רבינו זצ"ל חולצה פשוטה שאינה מתאימה לחתן, וכלל לא עלה בדעתו שאין זה ראוי.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת במדבר - שבועות תשפ"ד (31)

כאילו ילדו וכאילו עשאו

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמִשֵּׁה וְגו' וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֵלֶּה הָיוּ אֲלֵעָזָר וְאַיִתָּמָר (ג,ב-ג)

בגמ' סנהדרין ד"ט ב' אר"ש בר נחמני א"ר יונתן כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, שנא' 'ואלה תולדות אהרן ומשה' וכתוב 'ואלה שמות בני אהרן', לומר לך אהרן ילד ומשה לימד לפיכך נקראו על שמו.

והנה מצינו עוד דרשא אחרת כע"ז (שם צט ב') אמר ריש לקיש כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנא' 'ואת הנפש אשר עשו בחרן', ופירש"י שם: דמתרגמינן דשעבידו לאורייתא בחרן, וקרי להו עשייה ע"כ. וכשנכתבונן ונעמיק בהני שתי דרשות, נראה דאינם עולים בקנה אחד, וסברת ריש לקיש עודפת על דרשת רבי יונתן, דמ"ש ר' יונתן 'כאילו ילדו' י"ל כוונתו עפ"י מאי דאמר' ג' שותפין באדם והקב"ה נותן לו רוח ונשמה כו', וכל המלמד את בן חבירו תורה הר"ז מולידו במה שמשותף בחלקי השי"ת ונותן בו רוח ונשמה של קדושה, אבל אינו ר"ל שהוא משותף ג"כ בחלק הגשמי של אביו ואמו, וזהו מה שלמד רבי יונתן מקרא ד'ואלה תולדות אהרן ומשה', דעדיין נקראו 'תולדות אהרן ומשה', אהרן מצד הגשמיות ומשה מצד הרוחניות.

והוסיף ע"ז ריש לקיש עוד יותר דהוי 'כאילו עשאו', ונראה דר"ל למ"ש הסמ"ג (עשין יג) מתוספתא דהוריות פ"ב בזה"ל: מנין שהשונה פרק לחבירו כאילו יצרו ורקמו והביאו לעולם שנא' 'אם תוציא יקר מזולל כפי תהי' כאותו הפה שזרק בו נשמה באדם הראשון, כך מכניס ברי' אחת תחת כנפי השכינה מעלה עליו הכתוב כאילו יצרו ורקמו והביאו לעולם ע"כ, ומבואר דקאי ג"כ על היצירה והריקום של האדם, והיינו משום שגם הגוף הגשמי של התלמיד משתנה לגוף אחר וכולו כעשיה חדשה וכמו פנים חדשות באו לכאן ע"י השעבוד לאורייתא כתרגומו.

ושו"ש הדבר עפ"י מה שפירשו לנו רבותינו חכמי ישראל ז"ל ביסוד מדרגות הבריאה המתחלקות לד' מינים, דומם צומח חי ומדבר, שאי"ז רק תוספת תכונה של מחלקה א' לעומת חברתה הפחותה הימנה, דהיינו שעיקר החלק ה'צומח' הוא ממש כמו החלק ה'דומם' ורק נעלה ממנו במה שנוסף עליו עוד תכונה המצמחת, וכע"ז נוסף עוד תכונת חיים לחלק מהצומח ומקבל דרגת 'חי', ויש א' מבעלי החיים שנוספה לו עוד תכונה יותר משאר הבהמות והוא 'מדבר', אין הדבר כן, אלא כל מחלקה מהדצמ"ח היא מציאות ובריאה חדשה לגמרי, וראי' לזה דהלא 'צומח' שנפסקה צמיחתו אינו נשאר 'דומם' אלא נובל ויבש ונגרע יותר מכל אבנים ועפר, וכן כל 'בעל חי' לאחר מיתתו אינו נשאר 'צומח' או 'דומם', ומזה נבין ג"כ על מעלת האדם ה'מדבר' שאין עיקרו כמו 'בעל חי' בתוספת מעלת הדיבור, אלא הוא מציאות אחרת לעצמה שאין לה שייכות עם שאר בעלי החיות. והוסיפו עוד לבאר כן במעלת עם ישראל, זרע אברהם יצחק ויעקב שבחר בהם ה' משאר בני אדם ה'מדברים', וכולם עמדו על הר סיני ונתנבאו וקיבלו תורה ונעשו למציאות חדשה ובריאה

אחרת, והיא מחלקה חמישית במדרגות הבריאה, דרגת 'ישראל' (ע"ז ס' הכוזרי מאמר א' ס' קג), והר"ז מציאות אחרת לגמרי ואינו כמו שאר אדם המדבר שרק נוסף בו מעלת 'ישראל' אלא מחלקה ומדרגה בפ"ע, וגם ה'דיבור' של ישראל אינו רק בכחית 'מדבר' כשאר דיבור של העכו"ם, אלא דיבור של 'ישראל' פועל בכל העולמות ומשפיע על כל הבריאה.

ובזה י"ל דברי הגמ' בכתובות דס"ו ב' אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה ע"כ, והוא כמו שנתבאר שמדרגת 'ישראל' אינה שייכת כלל למדרגת שאר האומות, ולכן אם ח"ו ישראל פוסקים לעשות רצונו של מקום ויורדין ממדרגתן, אין להם אח"כ אפי' דרגת 'מדבר' כמו שאר האומות אלא נופלים למדרגה יותר נמוכה מבהמתן של אומה שפלה.

והנה יש חילוק בדרגת ישראל עצמה בין כהנים לויים וישראלים וכו', ועל הכל אמרו חז"ל ממזר ת"ח קודם לכ"ג עם הארץ, כי יסוד הבריאה ומציאותה הוא ע"י התורה שנבראו בה שמים וארץ ובה הכל תלוי, ולשון ס' הכוזרי (מאמר ב ס' מד): היסודות נהיו להיות מהם המוצאים, ואח"כ ה'צמח', ואח"כ ה'חיים', ואח"כ ה'אדם', ואח"כ סגולת ה'אדם', והכל נהיה בעבור הסגולה ההיא להדבק בה הענין האלהי [היא מדרגת 'ישראל' שקרוי' שם 'סוג מלאכי'], והסגולה ההיא בעבור 'סגולת הסגולה' כמו הנביאים והחסידים עכ"ל, והלא ג"כ ב'סגולת הסגולה' עצמה יש הרבה מחלקות והדרגות כמובן, וכלל הדבר שכל אדם מישראל מתחלק לפני אלוקיו, עושה רצונו ומשתעבד לאורייתא הר"ז נעשה בריאה חדשה ומציאות אחרת ממה שהי' מקודם. ולכן אחז"ל בגמ' פסחים דמ"ט ב' על מי ששנה ופירש שגרוע יותר מעם הארץ, משום שכבר זכה בשעת תלמודו למדרגת ת"ח ונשתנה לבריאה אחרת ומציאות חדשה, וכיון שפירש מן התורה איבד כל מדרגותיו אפי' מה שהי' לו קודם שהתחיל ללמוד, ושוב אין לו אפי' דרגת אדם ה'מדבר' ונעשה פחות מבעל חי, וכפי מה שביארנו בדברי ריש לקיש אי"ז רק ירידה ממדרגה אלא ביטול במציאות, ולהיפך המשעבד עצמו לאורייתא הוא ברי' נבדלת ומציאות חדשה והמלמד בן חבירו תורה כאילו עשאו, כיון שאין כאן זיקה לבריאה והמציאות שאותו תלמיד הי' בה מקודם.

זהו עומק דברי הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה ה"ד) שבעל תשובה הוא אדם אחר ואינו אותו האיש שעשה אותן המעשים, כיון דע"י שמשעבד עצמו לאורייתא נעשה מציאות אחרת, וזה מ"ש (שם פ"ז ה"ו): גדולה תשובה כו' אמש הי' זה שנאוי לפני המקום ומשוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד וכו', וזו היא מציאות אחרת שאינה שייכת כלל להאדם הקודם, ונכלל זה בדברי ריש לקיש שלמד זה מ'ואת הנפש אשר עשו בחרן' ודוק.

נאמר 'ופרשו עליו בגד ארגמן' ורק אח"כ 'ונתנו עליו את כל כליו'. רק אצל המנורה מצינו שלא הפרידו בינה לבין כליה, אלא היו מניחים עליה את הכלים ומכסים אותם ביחד.

נראה בבאיור הדבר, הנה המנורה מרמזת על התורה וכמ"ש בגמ' (ב"ב כה:): א"ר יצחק הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין, וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום, ועוד אמרו (ברכות נז.) הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה. מעתה י"ל כמו שלגבי התורה נאמר (משלי ג') 'עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר', ומחזיקי התורה מתאחדים עמה ואין שום הפסק ביניהם, כך גם כלי תשמישה של המנורה קשורים אליה ללא חציצה ביניהם. עיקר זה רמזה תורה כאן, ללמדנו עד כמה גדולה זכותם של מחזיקי ומשמשי התורה.

וְלָקְחוּ בְּגֵד תְּכֵלֶת וּפָסוּ אֶת מְנֹרַת הַמָּאֹר וְאֶת נֹרְתֶיהָ וְאֶת מִלְקָחֶיהָ וְאֶת מַחְתֹּתֶיהָ וְאֶת כָּל כְּלֵי שִׁמְנָהּ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ לָהּ בָּהֶם. וְנָתַנוּ אֹתָהּ וְאֶת כָּל כְּלֵיהָ אֶל מִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וְנָתַנוּ עַל הַמוֹט (ד, ט-י) במנורה לא היה מפרש בינה לכליה (מד"ר).

חז"ל מדגישים חילוק גדול שהיה בין המנורה לבין שאר כלי המקדש, בסידורם בשעת המסעות במדבר, כפי שמפורט בפרשה. את כל שאר כלי המקדש היו מכסים תחילה, ורק אח"כ היו מניחים על הכיסוי את כלי התשמיש שלהם. כך נאמר בשולחן: 'ועל שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת', ורק אח"כ 'ונתנו עליו את הקערות וגו'. כן נאמר על מזבח הזהב 'ועל מזבח הזהב יפרשו בגד תכלת וכסו אותו במכסה עור תחש' ורק אח"כ 'ולקחו את כל כלי השרת וגו' ונתנו על המוט'. וגם על מזבח הנחשת

נשיאת כלי הקטורת

נרותיה וגו' ואת מזבח הקטורת ואת בדיו ואת שמן המשחה ואת קטורת הסמים וגו', את מזבח העולה ואת מכבר הנחושת אשר לו את בדיו ואת כל כליו וגו', ויש ליתן טעם בזה הלא ודאי היו מחתות ובזיכים כלי שרת להקטיר וכמו שפירש"י כאן שהם 'כלי השרת אשר ישרתו בהם בקדש'.

וה' נראה להסביר עפ"י ד' הגמ' זבחים דנ"ט א' מזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו, כלומר שלמרות שאת הקטורת היו מקריבים על המזבח, אעפ"כ לא היה זה דין במזבח אלא במקום שבו היה מונח וי"ל, ואמנם כ' במשך חכמה (שמות מ') שדין זה נוגע רק לבית המקדש, אבל במשכן שה' מיטלטל ממקום למקום לא היתה קדושה למקום שבו היה המזבח מונח אלא הקדושה נבעה מהמזבח עצמו.

וי"ל דבאמת מצינו ג"כ קטורת שלא קרבה על מזבח הזהב, והיא קטורת של יום הכפורים שנכנסה לפני ולפנים, וכ"ג נכנס לשם בכף ומחתה, וכן ה' במזבח החיצון מערכה שני' של קטורת, וה' הכהן חותה משם את הגחלים המאוכלות הפנימיות כדי להקטיר עליהם, וזה שנכתב עליהם 'אשר ישרתו בהם בקודש', ולכן לא נחשבו בתואר 'כלי מזבח הזהב' ולא ניטלטלו עמו בכיסוי, אלא נחשבו לכלים מיוחדים בפני עצמם.

שבועות

צער ותפילה כדי לזכות לתורה

כלל לאכילה ושתיה וגם לא חש כל צער ועינוי בכך. מעתה יש לתמוה, מה היתה תלונתו של משה כלפי בני ישראל על כך שלא אכל ולא ישן?

וכתב שם לבאר וז"ל: מונח כאן חידוש, שמה שלא אכל לא היה זה מפני שלא הוצרך, אלא באמת הוא צם ארבעים יום, רק שבעולם הזה אין אפשרות לעשות כך וכו' ולמעלה משה רבינו היה מסוגל לצום, כענין שאמרו (יבמות עא:): ונתיה אישתא, ופרש"י: החולי זן את החולה. וכך משה רבינו מסר את עצמו בכל אהבת התורה והרצון ללמוד ולנצל כל רגע, ועל ידי החום של אהבת התורה היה בכוחו לחיות ללא אכילה, וכך באמת צם והצטער ארבעים יום.

וזה שאמרו חז"ל (ילקו"ש מלאכי רמז תקצה) 'זכרו תורת משה', והלא תורת ה' היא, שנאמר (תהלים יט, ח) 'תורת ה' תמימה'?

בס' 'מחשבת מוסר' לאדמו"ר מו"ח זצ"ל (ח"א מאמר מב) כתב לתמוה על לשון הפס' שאמר משה רבינו לכלל ישראל – 'בעלותי ההרה לקחת לוחות האבנים לוחות הברית אשר כרת ה' עמכם ואשב בהם ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי' (דברים ט'), והנה אי"ז דבר טבעי להתענות במשך ארבעים יום כמבואר בגמ' (נדרים טז.) שהנשבע שלא יישן שלושה ימים מלקים אותו וישן לאלתר כיון שא"א לאדם לעשות כן והיא שבועת שוא, וכ"כ הרמב"ם (הל' שבועות פ"א ה"ז) שהוא הדין בנשבע שלא יאכל כלום במשך שבועה ימים הר"ז שבועת שוא כיון שאין בכוחו של בשר ודם לעשות כן. בעל כרחנו, שאי אכילתו של משה לא היתה דבר טבעי, אלא י"ל שבזמן שהיה בשמים לא הי' כלל בגדר בשר ודם אלא בחינת מלאך, ולא הוצרך

אלא לפי שנתן נפשו עליה נקראת על שמו. והיכן מצינו שנתן נפשו על התורה, שנא' (שמות לד, כח) 'ויהי שם עם ה' ארבעים יום' וכו', 'ואשב בהר ארבעים יום'. הא לפי שנתן נפשו עליה נקראת על שמו, ע"כ. רואים בחז"ל שמשוה מסר נפשו על התורה. לא שלא הוצרך לאכול, אלא שהתענה. כשם שאדם מתענה ומתפלל בעת צרה, כך משה רבינו התענה ארבעים יום כדי לזכות לתורה, הוא ביקש והתפלל להקב"ה על התורה, זו היתה מסירות נפש! לזכות לתורה צריך עמל ויגיעה. לא מתוך ישיבה ומנוחה, ולא בשלוח מרוב שינה, עכ"ל בס' מחשבת מוסר.

מדבריו שמענו שאם רוצה האדם לזכות לתורה, אין להסתפק במה שאמרו בגמ' (נדה ע:): מה יעשה אדם ויחכם וכו' יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו שנא' 'כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה', כי תפילות גרידא לא יועילו, אלא צריך גם להתענות על כך.

והנה כבר ביארתי בארוכה (הובא בראש ס' 'סכותה לראשי' אות ג') שכח התפילה ניתן רק לאנשים בשר ודם הנמצאים כאן בעולם התחתון, לא למלאכים ולא לשוכני עפר. כך רואים מדברי המשנה ביומא (נב:) שהכהן הגדול היה מתפלל תפילה קצרה בבית החיצון, דהיינו בהיכל, ביציאתו מקודש הקדשים, ולכאורה דבר זה צ"ע, ג, שהרי מבואר בגמ' בברכות (ל.) ה' עומד בירושלים, יכוין את לבו כנגד בית המקדש וכו' היה עומד בביהמ"ק יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים וכו', היה עומד בבית קדשי הקדשים, יכוין את לבו כנגד בית הכפרות ע"כ, ומשמע שקדש הקדשים הוא המקום הראוי ביותר להתפלל בו. וא"כ כשעומד הכהן הגדול בקדש הקדשים ביום הכיפורים, ביום בו נחתם גזר דינו של כלל ישראל, הרי אין מקום מתאים יותר להתפלל בו עבור כלל ישראל מאשר המקום שבו הוא כבר נמצא, מדוע היה צריך לצאת ולהתפלל תפילה קצרה בבית החיצון, הרי כיון שנמצא כבר בקדש הקדשים א"כ אין שום איסור אם ישהה בפנים עוד קצת, שהרי נכנס לצורך, ועדיף יותר שיתפלל לפני הכפרות?

וראיתי שכבר עמד בזה התפארת ישראל (יומא ה, א ס"ק כ"א),

ותירץ שהבקשות בתפילתו של הכהן הגדול היו בקשות עבור צרכים גשמיים, ולא מתאים להתפלל ולבקש זאת בקודש הקדשים. אך לענ"ד דבריו תמוהים, שהרי תפילה על גשמיים של כלל ישראל היא צורך רוחני של דאגה וחסד עם כלל ישראל. ולבד מזאת, הרי בתפילתו הקצרה התפלל הכהן גם שלא תסור מלכות מיהודה, ובודאי שזהו צורך רוחני, ומדוע אין להתפלל עבור זה בקודש הקדשים?

לכן נראה דהנה שאלו חז"ל (ויק"ר כא, יב) על הפסוק 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקודש' (ויקרא טז, יז), היאך היה שם הכהן גדול עצמו? ותירצו שהיתה שורה עליו רוח הקודש והיו פניו בוערים כלפידים. ביאור הבטוי 'בוערים כלפידים' הוא עפ"י דברי הירושלמי (ה, ב, הו"ד בתוס' ישנים ביומא לט: ד"ה נכנס עמי), שאף מלאכים שפניהם פני אדם היו אסורים להיות בקודש הקדשים, וזו כוונת המדרש שפני הכה"ג היו אז בוערים כלפידים: לכהן הגדול לא היה אז מראה פני אדם. מעתה, מובן מדוע לא היה יכול הכהן הגדול להתפלל שם, כיון שכל כח התפילה הרצויה לפניו יתברך היא רק תפילה של אדם בשר ודם, העומד בתפילה לפניו קונו, ולא תפילתו של מלאך המנוקק מהעולם הזה. וכך מצינו בגמ' בסנהדרין (לז.), שבשכנותו של ר' זירא היו דרים בריוני, והיה ר' זירא מקרבם כדי להחזירם בתשובה, וכשנפטרו ר' זירא לבית עולמו אמרו אותם בריוני 'עד עכשיו היה ר' זירא מתפלל ומבקש רחמים עלינו, עכשיו מי יתפלל עבורינו?', הרהרו בלבם ועשו תשובה.

לפי דברינו מבואר ההכרח לבאר כדברי מו"ח זצ"ל, שלמרות שעלה משה רבינו לשמים, למרות מעלתו העצומה כאדם המתווכח עם המלאכים, אעפ"כ עדיין נשאר בדרגת בשר ודם, עם הרגשים וצרכים של בשר ודם. טעם הדבר הוא משום שכדי לקבל את התורה היה נצרך לתעניות ותפילות, אשר אינו מועילות אם אין הן נעשות על ידי בשר ודם וכמו שנתבאר, וכיון שאי אכילתו נחשבה כצום ממש, לכן אמר על כך משה 'לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי'.

ה'למדן' של החזון איש

יש בחורים ואברכים שסבורים שחייבים לחדש בעצמם מערכות ופולפולים, דברים שלא שמעתן אוזן מעולם, ופעמים שבלא משים אף מסתכנים בגילוי פנים בתורה ר"ל. צריכים לדעת שכל מי שרק אומר 'דבר תורה' אפילו שלא הוא זה שחידש את הדבר, אלא חוזר בצורה טובה ד"ת ששמע מרבו או חבירו - זה כשלעצמו דבר גדול מאד. עצם הדבר שידוע לחזור היטב וברור על ה'תורה', מוכיח על מעלתו. ואספר כאן מה שראיתי אצל מו"ר מרנא החזון איש זיע"א, שנכנס אליו יהודי מירושלים לברר אצלו לצורך שידוך על טיבו של בן ישיבה שהיתה לחזו"א שייכות עימו. ושמעתי את מו"ר החזו"א אומר בפה מלא לאותו א' שהוא מעיד שהבחור הוא 'למדן', והוסיף שאף שמע מהבחור 'שטיקל תורה' מסוים. אותו יהודי התעקש ואמר לחזו"א: אולי ה'שטיקל תורה' הזה לא היה חידוש של הבחור עצמו אלא משהו אחר אמרו? השיב לו החזו"א בזה"ל: "אני רוצה לומר לך, מצורת אמירתו וחזרתו על ה'שטיקל תורה', ואיך שידע מה לומר לי, מה להדגיש וממה להתעלם, - מזה לבד ראיתי שהוא למדן".

אנשים לא יודעים, גם מבוגרים ובפרט צעירים, וחושבים שמעלתם בעיני אחרים ומעל הכל בעיני עצמם, היא רק אם הם יחדשו משהו שלא נאמר מעולם. ודאי שצריך לעמוד ולחדש בתורה על מנת שכל אחד יזכה לחלקו בתורה שמוכן לו, אבל צריכים להבין שגם לחזור על חידוש של משהו אחר ולאומרו כראוי, זה עצמו מורה ומוכיח על מעלתו של האומר.

(מכתבי תלמידים)

אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה

גמ' שבת דפ"ח ב' אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם, מה

לילוד אשה בינינו, א"ל לקבל תורה בא, א"ל חמדה גנוזה שגנוזה
לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה
מבקש ליתנה לבשר ודם? 'מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו',
'ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים'
(תהלים ח, ב). א"ל הקב"ה למשה החזיר להן תשובה. א"ל רבונו
של עולם מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, א"ל אחוז
בכסא כבודי וחזור להן תשובה וכו' עכ"ל הגמ'.

צריך להבין, מה היתה טענת המלאכים לקב"ה, מאי נפ"מ להם אם
התורה ניתנת לבשר ודם, הרי גם אח"כ יוכלו ללמוד תורה במרום?
בע"כ שמשמעותה של נתינת התורה לבשר ודם היא שכל ההכרעות
בדיני התורה נמסרות רק לאנשי העוה"ז, וכמבואר במדרש (דברים
רבה ח, ו) "לא בשמים היא" – שלא נשתייר הימנה בשמים". ע"ז
היתה טענת המלאכים: היאך יתכן שההכרעה בכל הספקות אשר
יעלו בלימוד התורה ניתנת לידי אנשים גשמיים, בשר ודם, אשר
מעורב בהם היצר הרע?

תשובת הקב"ה לדבריהם, היתה אמירתו למשה: 'אחוז בכסא כבודי

וחזור להן תשובה', ויש להבין מה הענין באחיזה בכסא הכבוד.
ונראה ביאור הדבר, שכדי להשיב ה' משה צריך קודם כל להדבק
בתורה, וכדי ליכות לזה צריך האדם לעמול על כך, ובבחינת 'יגעת
ומצאת'. העמל היסודי ביותר הנצרך כדי ליכות לתורה, הוא העמל
של קניית יראת שמים. כדי ליכות לתורה צריך האדם לקחת עמו
את הקב"ה, וכמו שאמרו חז"ל במדרש (שמו"ר לג, א) אמר הקב"ה
לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה, שנאמר 'ויקחו לי
תרומה'. משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא א' מן המלכים ונטלה,
ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, א"ל בתי שנתתי לך יחידית
היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא
אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד
עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי ע"כ. זו היא
הבחינה שנדרשה ממושה כדי להיות מסוגל להשיב תשובה ניצחת
למלאכים: 'אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה'. אם האדם אחוז
בכסא כבודו ית' ע"י שמיחד את לבו לקב"ה על ידי יראת שמים
טהורה, וע"י תפילה אליו, אז כבר ראוי הוא להדבק בתורה.

דרך הלימוד (א)

המושך וחתומת מכתב רבנו הגדול מרן שליט"א בענין דרך לימוד התורה הקדושה.

(ד) ובדאי שאי אפשר לומר חידוש לפני שלמדו את הגמ', והרי דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר, ולכל הפחות
לחזור כמה פעמים מתחלת המשנה עד המשנה השני', ובלי זה הרי עוד לא נגעו בגמרא. והי' נאנח על מה שבזמן האחרון נתוסף
ענין ריבוי הספרים מאחרוני זמן העבר, וגם מגדולי מחברי זמנינו שליט"א, וכל בחוד צעיר רוכש הספרים ומיד בהתחלת הסוגיא
כבר לוקחים הספרים ומעיינים בהם, מספיקים ללמוד הגמ' עם רש"י ותוס' ויתר הראשונים.

(ה) והנני לייצג לו דבר שיעצתי להרבה בחורים ואברכים, וב"ה הצליחו ע"י כך ועשו חיל בלימודם, דהיינו שילמדו כנ"ל באות
'וד', אבל צריך כל אחד לבחור לו ענין אחד, או שיש שם מחלוקת רש"י ותוס', או הרמב"ם והראב"ד ושאר הראשונים, ועסקו
בזה גדולי האחרונים, ולסכם את מחלוקתם, ולחשוב ולבאר שורש מחלוקתם מדוע נד רש"י מפירוש התוס', והאיך יתיר רש"י
את קושיות התוס' על פירושו, ומה היא סברת הגרעק"א בזה, וזה לא צריך להיות על חשבון הלימוד היומי, אלא בכל עת ופנאי
לחשוב בענין זה, וכן כשפוגש חבר, ובעת האוכל יאמר הסברא מה שהוא חושב בזה, וכן כשפוגש ת"ח יציע דבריו, וישמע מה
הת"ח אומר, ואח"כ יעביר זה במחשבתו, מה הוא חושב על מה ששמע. ובענין זה יש להיות שקוע כמה שבועות וכשיתבררו לו
הדברים, יש להעלות זה בכתב על פנקס, ואח"כ לברור ענין אחר, ואז בס"ד בכל סוף זמן יהי' לו כמה ענינים מסודרים ומבוארים,
רשומים בפנקסו, ויהי' לו מזה סיפוק גדול, וכעבור כמה שנים יהי' לו פנקס עם חידושי תורה, וזה יהי' לו לנחת ולעונג מעמלו
בתורה, ועל ידי זה יסיף אומץ ללמוד ולהיות יגע בתורה ולאסוף כעמיר גורנה מעמלה של תורה בסיפוק מלא, אבל ח"ו לא
ליבטל על ידי כך משיעוריו היומיים.

(ו) וכל מסכת ופרק, או לימוד ממשנה עד משנה כנ"ל באות ד', צריך ללמוד זה כמה פעמים עד שהדברים מתבררים, ודבר שלא
נתברר בפעם הא' יתבאר בפעם הב', ואם לא נתברר בפעם הב' יתברר בפעם הג'. והעיקר ללמוד בלא להתעכב, וכוונתי בזה
שאם יש תוס' אחד שלא מבינים בלימוד הראשון יש ללמוד הלאה, ואמנם צריך שיהי' לך פנקס מיוחד לרשום בקיצור שבדף
זה וזה תוס' זה וזה, או רש"י זה או קטע זה לא הי' מובן, ואז כשתלמוד בפעם הב' תראה בפנקס מה שלא הי' מובן לך בפעם
הא', ועכשיו יבורר לך, ואם גם עכשיו יהי' לך מוקשה תשאיר זה לפעם הג', ותראה בזה הצלחה רבה. והמעלה בזה, כי אם לא
רושמים בפנקס מה ואיזה קטע לא הי' מובן בפעם הא' כי אז כיון שיש הרבה מקומות שאינם מובנים בפעם הא', א"כ זה גורם
לאי סיפוק ולביטול כל הלימוד, כי הרי לא הי' מובן כאן ושם, אבל כשרושמים שתוס' פלוני לא הבנתי, הרי מה שלא הבנתי
רשום, וחוצץ מזה הי' מובן, והוא עצה נפלאה.

(ז) גם צריך לקבוע זמן מיוחד לחזרה על הלימוד שלמדו בזמן הקודם, וכמובן שזה אפשר ללמוד במהירות יתר, כי עדיין זוכרים
זה. ואפשר לחזור על הגמ' רש"י ותוס' בזמן מועט, אבל לא בלימוד מקופיא, אלא בכל ליבו ומחשבתו.

(ח) גם מן הראוי לקבוע בכל יום אפילו זמן מועט כעשר רגעים, ללימוד קיצור שולחן ערוך, מתחילתו ועד סופו. והוא ספר קל
ללימוד, וכמובן שבזמן הרגלים יש ללמוד הלכות הרגל, ולחזור על הספר כמה וכמה פעמים להיות בקי בהספר, ואז יש לקבוע
זמן ללימוד משנה ברורה.

(ט) וכמובן שיש ללמוד בכל שבוע הפרשה עם פירש"י, ואפשר לעשות זה ביום ששי אחה"צ, וזהו מיסודי הלימוד, ואשרי מי
שמכנים זה באוצרו בגירסא דינקותא. וגם נביאים הראשונים [יהושע שופטים שמואל מלכים] צריך ללמוד ולחזור, ואפילו
בעת שכבו לישון [וגם לפעמים אם הוא ח"ו צריך לשכב], יש לחזור על זה כמה פעמים להיות בקי בהם, כי הם יסודי שורש
אומתינו.

(י) סוף דבר ההספק הוא מיסודי הלימוד, וצריך הרבה תחינה ובקשה מנותן התורה שיחונן דעת בחכמת התורה, וכבר אמרו חז"ל
מה יעשה אדם ויחכם, ירבה בישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו (עיין נדה ע' ע"ב), וכבר קבעו חז"ל תפלות מיוחדות
לזה בכל התפלות.

(יא) ואודיעך מה שראיתי זה זמן רב סגולה כדי להבין דבר שמתקשים בזה בהבנה, להתפלל להקב"ה עם פרק כ"ה שבתהלים,
ואות ה' שבתמניא אפי הריני ה' דרך חקיק וגו'.

והקב"ה ישלח עזרתו, כי הוא המלמד תורה ומפיו דעת ותבונה.

דו"ש ושלוש משפחתך

(-)

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

במדבר - שבועות - נשא תשפ"ד

הוראת שעה

תפקיד ה'משיבים' בישיבה (ב') מתוך כינוס ה'משיבים' אייר תשפ"ד

ראשית צריכים לדעת מה היא מטרת ה'משיבים' בישיבות. ישנם בחורים רבים שחסר להם קצת בהבנת הסוגיא, בבהירות בסוגיא, או שחסרות להם ידיעות הנצרכות לסוגיא, ואין להם דרך לקבל את הדברים הללו, ועל ידי כך שה'משיבים' מסתובבים ומדברים עם הבחורים הם מבחינים מה חסר לבחור, וממלאים לו את החסר.

בנוסף לכך, ה'משיבים' מלמדים את הבחורים כיצד יש לדייק ולהבין משהו מתוך דברי רש"י או תוס', דברים כאלו שיתכן שהבחורים לא ישמעו בשיעור. וכן פעמים יכול ה'משיב' לגרום לבחור לחשוב מעט יותר ממה שחשב עד עכשיו.

ישנם סוגים שונים של בעיות בלימוד לבחורים, וה'משיב' צריך להכיר אותם, כדי שכאשר יבוא לפניו בחור עם איזו בעיה בלימוד הוא יוכל לעזור לו.

פעמים יש בחור יקר שכתב החשבון שלו מוגבל, כגון, כשיש איזו חקירה עם שני צדדים, וברמב"ן משמע כצד האחד, ואילו בריטב"א משמע כצד השני, אך יש רמב"ן נוסף שלכאורה סותר את היסוד הזה, ולכן צריך להוסיף ולומר גדר קצת שונה ממה שאמרנו. אותו בחור מבין את החקירה היטב, ואף את התליה ברמב"ן ובריטב"א, אבל ההמשך עם הרמב"ן הנוסף מבלבל אותו לגמרי, וכך הוא יוצא בלי כלום, אף ללא ההתחלה. וזה דבר חשוב להסתכל בשעת הדיבור עם הבחור, וללמוד את 'שפת הוגן' שלו, ואת 'שפת הפה והעיניים', ולבחון היטב האם הבחור אכן מבין את הדברים, בלי זה אפשר לדבר ולדבר והבחור אינו מבין כלום.

יש קושי גדול ל'משיב', אחר שכבר התאמץ רבות מכל השאלות, ובא בחור ושואל שאלה, והוא עונה לו, אך הבחור הבין רק שבעים אחוז מהתשובה, ויש ל'משיב' נסיון להסתפק בזה, אך כאן מוטל חיוב גדול על ה'משיב' לברר היטב אם הבחור מבין עד הסוף, ואם לאו הוא צריך לחזור ולהסביר שוב ושוב. אם הוא מסתכל היטב על הבחור הוא יוכל להבחין שיש בחור שהבין היטב עד שלב מסוים, ונשם והלאה לא הבין, והיינו מושים שיש לו את הבעיה הנ"ל ב'כוח החשבון', ואת הבעיה הזו יש לו גם בשעת השיעור, ולכן הוא יוצא מהשיעור בהרגשה שאינו יודע כלום, אבל האמת היא שאת תחילת השיעור הוא כן הבין, ורק כשהר"מ התקדם הלאה הוא איבד את הכל, ובהו ה'משיב' יכול להיות לו לעזר רב, ולהחזיר לו את הדברים.

יש בחורים מצויינים שהם קצת איטיים בחשיבתם, הם יכולים להגיע לכל הדברים, אבל לאט לאט. היה סיפור פעם עם בחור ששאלתי אותו בסוף הזמן איך עבר הזמן, ואמר לי שלא למד כלום. שאלתי את המשיבים והמשיגים איך יתכן כדבר הזה, וכי לא ראייתם שלא למד כלום? התברר שהוא היה לומד היטב עם החברותא, והיה הולך לדבר בלימוד עם ה'משיבים', וה'משיב' ענה לו ברמת מזהירות מוסויימת, לא מדי מהירה, ואכן לחברותא שלו זה היה מצויין, והוא הבין היטב, אך הבחור הזה לא הבין כלום, מאחר וזה היה קצת מזהר מדי בשבילו, אך לא 'התאים' לו לומר שהוא אינו מבין כאשר החברותא שלו כבר מבין, ולכן העמיד פנים שהוא מבין, וכך עבר עליו כל הזמן. ואת הדבר הזה צריך ה'משיב' לתפוס על ידי הכרת הבחור, שאם מבין בכך שיש לו תפיסה יותר איטית צריך לחזור על הדברים שוב, אפילו אם הבחור אינו מבקש זאת, עד שרואה את עיניו מתמלאות שמחה מהבנת הדברים.

שלושת השלבים בהכנה למתן תורה

שיהיו לאדם זכויות על ידי מעשים טובים ולימוד תורה לשמה. וגם צריך לזה יגיעה, אבל על ידי מעשים טובים בלא יגיעה אי אפשר להשיגה. ובחינה זו היא בחינה של 'לקיחה', שכן במקום וממכר הזכיה תלויה בדעת שניהם, שצריך שהמקנה ירצה להקנות את החפץ לקונה, וכן צריך שהקונה יתן עבורו את התמורה.

השלב השלישי הוא 'מתנה'. וכמאמר חכמים במסכת אבות (פ"ו מ"א), שאחר שזוכה האדם ללימוד תורה לשמה הוא נעשה כמעין המתגבר, ומגלים לו רזי תורה, דהיינו שמוגלים לו את סודות התורה, גם כאלו שהוא לא עמל להשיגם, שכן באמת כלפי סודות התורה לא שייך כלל שיהיה האדם עמל להשיגם, אחר שאין לו שום מבוא והתחלה בזה. וזו היא בחינת 'מתנה', שתלויה רק בנותן לבדו.

ולפיכך נקט הפסוק קודם 'שבית שבי' ואחר כך 'לקחת' ולאחר מכן 'מתנות'. כדי ללמדנו כיצד יהלך האדם בתורה ממדרגה למדרגה. בתחילה יעסוק בה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ואז יוכל להשיג רק את החידוד, שהוא ה'שבי'. אחר כך יתעלה לעסוק בתורה לשמה, ויזכה גם לאוקמי גירסא' שלא תשתכח ממנו, וזו ה'לקיחה', ולאחר מכן יזכה עוד לכל המעלות שמנו חכמים בלומדים לשמה, שנעשה כמעין המתגבר וכו', וזו בחינת 'מתנה'. והמושך הפסוק הוא 'ואף סוררים לשכון קה אלקים', דהיינו שבלימוד התורה הקדושה יוכל האדם להיות הולך וגדל ממדרגה למדרגה, עד שאפילו ה'סוררים' בתחילתם יוכלו להגיע למדרגה הגדולה ביותר, לזכות להשראת השכינה עליהם ולרוח הקודש.

והמתבונן יראה, ששלושת השלבים הללו שנקט הבית הלוי, הם כנגד שלושת עיקרי ההכנה לקבלת התורה שכתב האור החיים, שכן השלב הראשון הוא 'התגברות והתעצמות בעסק התורה', דהיינו ללימוד בכל מצב, גם כשאין חשק והנאה, כדי 'לכבוש' את התורה, וזה מדרגת 'שבי'.

והשלב השני הוא 'לקחת', דהיינו לקנות בדמים, וזה כבר עמל בדרגה אחרת, אבל חוץ מהעמל צריך לזה גם עשיית מעשים טובים, כמו שכתב הבית הלוי, וכמו שכתוב באבות (פ"ב מ"א) 'התקן עצמך ללימוד תורה', דהיינו שצריכים להתכונן ללימוד התורה. וכיצד מתכוננים? **מבאר רבינו יונה שם 'יש בכלל התקן עצמך ללימוד תורה למעט התענוגים, כדי שילמוד תורה הרבה, כמו ששינוי כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, כי המרבה בעידוניהם לא תשכון בתוכו החכמה'.** וזה ענין השפלות והענוה שכתב האור החיים.

והשלב השלישי הוא 'מתנה' כיון שבלי זה עדיין לא זוכים לקבלת התורה כראוי, וכמאמר ר' יוחנן במסכת

נאמר (שמות יט א-ב) 'בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני. ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני, ויחנו במדבר, ויחן שם ישראל נגד הרה'.

ובאור החיים הקשה ג' קושיות: א. לכאורה היה צריך להקדים את הפסוק השני 'ויסעו מרפידים' לפני הפסוק הראשון ש'באו מדבר סיני'. ב. מדוע כפל הכתוב ב' פעמים שבאו למדבר סיני. ג. מדוע הוצרך הכתוב לומר 'ויחנו במדבר', הרי פשוט לכאורה שתנו במקום אליו באו. ותרין האור החיים, שמונת הכתוב ללמדנו שצריך להקדים ג' עניינים כהכנה לקבלת התורה.

הענין הראשון, להתגבר ולהתחזק מאד בעסק התורה בלא עצלות, וכנגד ענין זה אמר הכתוב 'ויסעו מרפידים', שהכוונה בזה שנסעו מבחינת 'רפיון ידים', והכינו עצמם לעבוד עבודת ה'.

הענין השני הוא השפלות והענוה, כי אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שמשפיל עצמו כמדבר, וכנגד זה אמר 'ויחנו במדבר', לשון שפלות וענוה.

הענין השלישי הוא התגברות בני ישראל יחדיו לקבל התורה, ולא שילמד כל אחד לעצמו, וכמו שדרשו חכמים (תענית ז.) את המקרא 'חרב אל הבדים', 'חרב על שונאיהן של תלמידי חכמים, שעוסקין בד בבד בתורה'. וכנגד זה אמר הכתוב 'ויחן שם ישראל' לשון יחיד, שנעשו כולן יחד כאיש אחד, ומעתה הם ראוים לקבלת התורה.

והנה בבית הלוי (עה"ת, שמות יט ה), הקשה כמה קושיות על המקרא (תהלים סח יט) 'עלית למורם שבית שבי לקחת מתנות באדם ואף סוררים לשכון קה אלקים': א. כיצד מתקשר תחילת הפסוק עם המשכו. ב. הרי לכאורה 'שבי' ו'מתנה' הם שני עניינים מנוגדים, שכן 'שבי' הוא בכח ובשנאה, ואילו 'מתנה' היא ברצון ובאהבה, וכיצד יתכן שדבר אחד יהיה גם 'שבי' וגם 'מתנה'. ג. מהו 'לקחת מתנות', הרי מתנה מקבלים מרצונו של הנותן ולא לוקחים, ולשון 'לקיחה' שייך רק במקום וממכר, או כשנוטל בכח. ותרין הבית הלוי, שנאמרו כאן שלש בחינות של לימוד התורה, ממדרגה למדרגה.

השלב הראשון הוא 'שבי'. שהתורה ניתנה במדבר במקום הפקר, כדי שכל מי שירצה לזכות בה על ידי יגיעתו יוכל לזכות בה, וזה בחינת 'שבי' שעיקר הזכיה הוא מוצד התופס, שנוטל את החפץ בכוחו.

השלב השני הוא 'לקיחה'. שכן כל מה שנתבאר שיכול האדם לשבות 'שבי' הוא רק כדי לדעת את הפלפול של התורה, אבל 'לאוקמי גירסא', דהיינו שיידיע את ההלכה על בוריה ולא תשתכח ממנו, לזה צריך סייעתא דשמיא, שישכימו מן השמים על לימודו, ולכך צריך

קניי תורה

הדרכות בקניי התורה

במיעוט שחוק

אחד הדברים שמקשים ביותר על בן תורה לחיות בשאיפות גדולות מעצמו זה הימצאות בחברה שאינה תואמת לשאיפותיו. בדרך כלל כשאדם שואף לאיזו דרגה ומקבל על עצמו איזו קבלה של חיזוק, והוא מוצא את עצמו בתוך חברה שאינה מתאימה להחלטתו, באווירה שקצת מקררת אותו, כי באותו העניין הוא נמצא בדרגה מעל רוב החברה, זו התמודדות שצריכים לדעת איך להתנהל מולה.

באופן כללי, אדם שעומד ברמה רוחנית גבוהה יותר מהחברה שסביבו, אזי הקשר שלו מול חברה כזו צריך להיות נימוסי, אבל לא יותר מזה, לא צריך להיות חברותי, כך שכל אחד ידע ויבין שהוא שונה מכולם, ואסור להתבייש בזה. הרבה פעמים, במיוחד אצל צעירים, מתביישים להיות שונים מהחברה, אז מנסים 'לשחק' כאילו הם חלק מהחברה, להיות שותף איתם בבדיחות, בדיבורי 'נייעס', ובכל זאת לא לרדת מהרמה האמיתית. אמנם צריך לדעת שזה פשוט לא הולך! צריך להראות ברור מבלי להתבייש, אני שונה! וכך צריך להיות! ואם אכן ינהג כך אזי הכח של החברה להשפיע עליו יהיה קטן מאוד.

המכיר את מקומו

יש סוג של בחורים שהולכים בגדלות בצורת הלימוד שלהם. דהיינו, בחור שלא יכול להגיד דבר פשוט, אלא הוא צריך לעשות חיקוי של הבחורים הכי טובים, ואומר כל מיני עמקויות שאינו מבין בכלל מה שהוא מדבר. צריכים להסביר לו שאי אפשר ללכת בצורה כזו. בחור צריך ללמוד לפי המדרגה האמתית שלו, ולא לעשות חיקויים. ישנם כמה וכמה בחורים, שאם רק היו מודים על המדרגה האמתית שהם נמצאים בה היו מצליחים. אמנם מכיוון שאינם מודים בזה, אלא הם צריכים להיות כמו פלוני אלמוני שהוא בעל כשרון גדול, והם הרי אינם מסוגלים לזה, לפיכך הם נופלים.

אוהב את המישרים

בחינוך לתורה שבעל פה אצל בחורים צעירים ודאי צריך שהלימוד יהיה מעניין ו'גישמאק' מתוך שמחה, כדי לגרום להם חשק לתורה, אבל מצד שני צריך שלא להתלהב רק בגלל ה'ברק' והיופי שבסוגיא, אלא בקשת האמת היא זו שצריכה להוביל אותו. ועל כן צריך להקפיד לא לחפש רק את היופי שבסוגיא, אלא לחתור לעומק דברי הראשונים, ולהתאמץ להבין מה באמת הייתה כוונתם.

יש לו הנאה מעצם העשייה, וכשיש הנאה יש גם מתיקות ושמחה. נמצא שמי שהתורה אינה חשובה אצלו אינו יכול לזכות לשמחת התורה. אצל מו"ר - הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל - ראינו שמחת התורה בדרגה גבוהה ביותר, וזה הגיע כתוצאה מכך שחשיבות התורה היתה אצלו בדרגה גבוהה ביותר. הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל סיפר, שבזמן שהיתה לו קביעות עם רבי אהרן זצ"ל הוא היה מסובב את השיחה כך שרבי אהרן יגיד את המילה 'תורה', שכן הוא היה אומר את המילה 'תורה' בכזו חשיבות והתלהבות ושמחה, שזה היה מכניס לו חשיבות התורה. בחור שלמד בישיבת באר יעקב תיאר פעם בפני, כיצד רבו הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל היה אומר שיעור עם כל ההתלהבות והגישמאק, וזה הכניס בו את חשיבות התורה.

במיעוט שינה

פעם שאל אותי מו"ר ר' אהרן זצ"ל כמה שעות אני ישן ביממה. ומתוך הדברים הבנתי ממנו שצריך לישון שבע שעות. למעשה בזמנינו בחור ישיבה שמרגיש שמבחינתו שש שעות מספיק לו זה יכול להיות בסדר, אבל בחורים שמנסים פחות משש שעות, אפילו אם לתקופה מסוימת הם מצליחים לעמוד בזה, אחר כך הם נשברים, ויכולים להיות במשבר רציני עד שמפסיקים ללמוד מחוסר כח, הם לא מרגישים טוב, כי זה מאמץ גדול מדי. לכן המצב הנורמלי הוא בין שש לשמונה שעות, כל אחד לפי מה שהוא צריך.

במיעוט תענוג

יש הנהגות שכתב ר' זונדל מסלנט, בהם הוא מגדיר כיצד בן תורה צריך להיראות. ואף שחלק מהדברים אינם נוגעים כל כך למציאות של ימינו, מכל מקום כדאי לראות שם את הדברים בשלמות, כי גם מחלק זה אפשר על כל פנים לקבל שייכות במושגים. וכתב, 'עוד גדר גדול וסייג חכמים, סייג כלל התורה והמצוות והמידות ועול תורה בתמידות, הוא זה הסתפקות, להסתפק ולשמוח בחלקו באהבה עד פת במלח ומים במשורה' וכו'.

אברך צריך לדעת שהוא חייב לדרוש מעצמו איזו מידה של הסתפקות במועט, התנזרות מסוימת מסוגי המאכל שהוא מחפש לעצמו, וכן מידה מסוימת של הסתפקות במראה הבית שלו מבחינת יופי ונוחות.

בדקדוק חברים

פעמים קורה שעד שבחור מצליח להתחבר לסוגיא מסוימת כבר עוברים בישיבה לסוגיא הבאה. ואכן לפעמים הגישמאק הוא דוקא לגמור את הסוגיא, כדי שירגיש שיש לו דבר שלם בידיים, אבל למעשה כמעט תמיד התועלת של בחור היא לעבור לסוגיא הבאה יחד עם שאר הישיבה. בחור צעיר חייב להסתכל על הלימוד שלו בישיבה בצורה רחבה יותר, לא להסתכל רק על מה שנראה לו ברגע זה יותר טוב. ברור הדבר שכשלומדים סוגיא צריכים לגמור את כל הנקודות שפתחו, כדי לצאת עם דברים ברורים, אבל מכאן והלאה צריכים לעשות חשבון, האם בזה שיגמור את הסוגיא זה יתן לו יותר סיפוק מאשר ללמוד סוגיא החדשה? הרי בסוגיא החדשה יש מושגים חדשים, דינים חדשים, סברות חדשות שהוא לא הכיר עד עכשיו.

עוד נקודה שחשוב לשים לב אליה, שבחור שנשאר בסוגיא הקודמת הוא מתנתק מהציבור, ואינו לומד מה שלומדים בשיעור, כולם ילמדו את הסוגיא החדשה, יחיו בלימוד את הסברות שלה, ורק הוא יישאר מאחור, ויכול להיות לו מזה חלישות הדעת, ובחור בדרך כלל אינו לוקח בחשבון את המבט הזה. לכן חשוב ללמוד בקצב שלומדים בישיבה.

במקרא

בנוגע ללימוד תנ"ך, בודאי שלכתחילה בחור צריך ללמוד כל שבת חומש עם רש"י ורמב"ן. לגבי נביא, נראה לי שמספיק ללמוד את ההפסטה בכל שבוע, ובבין הזמנים אפשר ללמוד ג"כ ספרים בנ"ך.

במשנה

הגר"א אומר במשלי, ומובא בספר אבן שלמה, שאדם צריך לעבור על כל הש"ס פעם אחת, אפילו אם הוא לא מבין היטב, כדי לקבל את המושגים, ואח"כ ללמוד את כל התורה ממש, ספרא ספרי וכו', ולכן, בחור שרוצה להשקיע כל יום חצי שעה, ארבעים דקות, כדי ללמוד גמ' רש"י במהירות, וככה לגמור את כל הש"ס, זה בהחלט דבר ראוי ונכון.

בשמחה

יש הרבה סוגיות קשות, שצריך עבודה קשה לפני שמגיעים למשהו, אם בכלל. לא בכל סוגיא יש את החכמה והברק שגורמים הנאה בלימוד. אמנם כשאדם יודע שהוא עושה דבר חשוב, אזי

שלושת השלבים בהכנה לשמחת תורה
<< המשך מעמוד קודם

קשה לאחד נוח לשנים, קשה לשנים נוח לארבעה, ואילו משה משה שהיה קשה לשנים רבוא היה נוח לו, שנאמר דבר אתה עמנו ונשמעה'. ולכאורה אינו מובן, מה הכוונה 'היה קשה לשישים ריבוא', הרי כל אחד מכלל ישראל היה צריך לשמוע את קול ה' בפני עצמו, ואיזה שייכות יש לו במה שגם חבירו שומע באותה שעה, עד שדרשו חכמים 'משוי שקשה לשישים ריבוא נח לאחד?' אמנם לפי המבואר לעיל ניחא. שמאחר וכל ישראל היו מאוחדים אזי לכל אחד מהם היה את הכוח של שישים רבוא. ונמצא שאכן השמיעה בהר סיני היתה 'לשישים ריבוא'.

נדרים (לח). 'בתחילה היה משה ללמוד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה'. והדרך לזה היא על ידי אחדות, כמו שכתב האור החיים בענין השלישי. וכן כתב התומך דבורה (פ"א). שנשמות ישראל כלולים אחד בשני, וכולם משורש אחד, ובשעה שיש אחדות בכלל ישראל כל הנשמות נחשבות כאחת, וזו הסיבה שעם ישראל ראוי להשראת השכינה, מכיון שכל יהודי יש לו את הכח של כללות שישים ריבוא נשמות ישראל. ודבר זה מוכח מדברי חז"ל במדרש (ילקוט' ש ישיעה תמ"ז) 'בנוהג שבעולם משוי שהוא

הדרכה מקיפה בדרכי הלימוד - לקראת קבלת התורה

מה הרמה של הבקיות.

יש רמה של בקיות, שנראה לי שזו היתה רמת הלימוד של גדולי ישראל בדורות הקודמים - שזה באמת 'חצי עיון'. רבי אהרן היה אומר, שהוא מצפה מהציבור ללמוד בבוקר שני דפים לשבוע גפ"ת, עם רמב"ם רשב"א רא"ש ר"ן, ואח"כ עוד שלשה דפים לשבוע, באותה מתכונת, רק בלי רשב"א, דהיינו חמשה דפים בשבוע.

אמנם הדרך שהיה לומד בעצמו היתה שונה. בבוקר היה לומד פחות או יותר כמו שאמרנו, אולי קצת יותר לפי הכשרונות שלו, ובבילילה היה לו סדר מיוחד, שהוא קרא לו 'סדר של חידוש', שבו הוא לקח איזה עניין ועיין בו. ככה היו הסדרים שלו. אבל באופן כללי, כל הגדולים - החזו"א, הגרא"ז מלצר, מו"ר הגר"א קוטלר, הגרא"מ שך, ועוד רבים - זו הצורה שבה הם למדו, גפ"ת, עם מהרש"א וכמה ראשונים, זה היה הלימוד שלהם. היום אנחנו כבר לא לומדים ככה, אצלנו העיון הפך להיות משהו אחר. אבל מכל מקום הבקיות שלנו זה העיון שלהם, הלימוד הרגיל שלהם. קצב של שני דפים לשבוע עם ראשונים עיקריים.

סדר בקיות - איכות או כמות?

יש כאלה שצריכים יותר בקיות, ללמוד דף ליום. אמנם זה לימוד די שטחי, ככה רק צוברים ידיעות. לימוד בקצב של שני דפים לשבוע הוא לימוד באיכות טובה, שכן יש זמן להקשות ולתרוץ, לבנות מהלכים, זה ממש לימוד. מי שלומד בצורה כזו, אחרי עשרים שנה הוא יגמור את הש"ס בצורה די טובה, וכך הוא יכול להגיע לגיל ארבעים וחמש באופן שכבר יודע ש"ס, ומי שלא עשה כן, כשמגיע לגיל הזה הוא מתחרט על כך שלא למד בצורה הזאת.

חוץ מזה טוב שיהיה לאברך עוד איזה סדר שבו הוא ירכוש ידיעות שטחיות. בספר 'אבן שלמה' מביא בשם הגר"א, שאדם לפני שהוא מתחיל לעיין צריך שידע את כל התורה כולה, בבלי, ירושלמי, ספרא, ספרי, אפילו אם אינו מבין כל כך, צריך פשוט לעבור על זה, ורק אז אפשר להתחיל ללמוד. אנחנו אמנם לא עושים את זה, אבל ודאי שראוי שיהיה לכל אחד איזה סדר של ארבעים דקות ליום ללמוד גמרא רש"י, מה שאפשר, לצבור ידיעות בכל התורה, שיהיה לו קשר לכל התורה כולה.

פשוט מתחיל לומר דברים מבולבלים ולא מבוררים, בזמן שאם היה מברר יותר את השיטות בהיקף, ואז מדמה בין הראשונים ומגיע לכל מיני חילוקים, היה מצליח הרבה יותר.

מעטים הם אלו שיכולים להעמיק 'על המקום', ולהגיע לעוד ועוד עמקות, הרוב יצליחו יותר בבירור מקיף של השיטות. אבל גם בכל אחת מן הדרכים יש כמה וכמה דרגות, וכל אחד צריך ללמוד להכיר את עצמו, ולדעת מה מתאים לו.

עיון או בקיות?

באופן כללי נראה שיש חילוק בין הזמנים של החיים לגבי החיוב בסוג הלימוד - אם ללמוד יותר בבקיות או בעיון - זה דבר שתלוי גם בגיל. מי שגמר ש"ס ויודע פחות או יותר בכל מקום מה עיקרי הסוגיות, ודאי שעכשיו הוא צריך ללמוד יותר בעיון. לעומת זאת, מי שעדיין לא למד כל כך בהיקף, צריך להשקיע פחות או יותר חצי בעיון וחצי בבקיות, אולי קצת יותר בעיון. ככל שמתבגרים ויודעים יותר צריך לתת יותר זמן לעיון.

בעיון עצמו יעשה כל אחד לפי מה שהוא, יש כאלה שיש להם פחות 'כח סברא', והם צריכים לעיין יותר באחרונים, לדעת הרבה 'קצות', 'נתיבות', 'שער המלך', 'שער המשפט', לדעת כל נושא עם האחרונים שיש עליו. ואפילו אם אין אחרונים במקום, בדרך כלל יש ספרי שו"ת שמדברים על הסוגיא, כמו שו"ת אחיעזר, או קדומים יותר, שעל ידי לימוד האחרונים הוא יכול לקבל את הסברות מתוך דבריהם, ולאחר מכן הוא יכול לחשבון לפי דבריהם, להוסיף, להקשות, ולהגיע למשהו מעצמו. כך שגם מי שאין לו 'כח סברא' בעצמו יכול להשתמש בספרים, לראות את הסברות והקושיות שלהם, ומשם כבר להמשיך מעצמו. ומי שיש לו 'כח סברא' ויכול להעמיד סברא או קושיא מעצמו - עוד יותר טוב, אבל כל אחד לפי מה שהוא. זה באופן כללי דרכי העיון.

סדרי הלימוד של מרן הגר"א קוטלר זצ"ל

גם לגבי הבקיות הדברים משתנים מאחד לאחד, הקצב, הרמה. באופן כללי לאברכים הקצב הנכון הוא שני דפים לשבוע, כמאה דף לשנה, אבל זה תלוי מאוד

שלשה חלקים בלימוד התורה

כל אדם שלומד תורה צריך לדעת למה לשאוף בגוף לימוד התורה, איך ומתי לעשות כל דבר. אפשר לומר שבאופן כללי יש שלשה חלקים בלימוד התורה. א. הבנה. להבין סברות והגדרות. ב. היקף. בירור כל השיטות, לחשבן את כל פרטי הסוגיא. ג. ידע. רכישת ידיעות. צריך לדעת לאן צריך לשאוף בכל אחד מהחלקים הללו.

ובאמת, שהדברים האלו תלויים בכל אחד לפי מה שהוא. יש שמטבעם נמשכים לעיון, וזה מה שנותן להם את הסיפוק בלימוד, הליבו חפץ שלהם הוא שם. ויש כאלה שדווקא לימוד הבקיות הוא זה שנותן להם סיפוק. ובאמת חז"ל לימדונו שצריך ללכת למקום שליבו חפץ, וזה לא רק ביחס לאיזה נושא ללמוד או באיזו דרך, אלא זה גם נפקא מינה עד כמה הוא יצליח במה שהוא לומד. לכל בן אדם יש סוג אחר של 'שכל', וצריך להכיר במציאות שלא כולם בנויים ללימוד העיון!

שני סוגים בלימוד העיון

גם בעיון עצמו, אמר לי פעם מו"ר הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שישנם שני סוגים שונים של לימוד. יש עיון 'על המקום', מיניה וביה, ויש סוג של עיון יותר היקפי, לברר את השיטות בהיקף גדול ואז לברר ולחלק.

הסוג הראשון הוא שעומדים על המקום וחוקרים בו עצמו כדי להגיע לעמקות הדברים, עמקות הפשט. ואמר לי מו"ר שלדעתו כך למד הגר"ח מבריסק. אבל ישנה דרך נוספת, ללמוד סוגיא אחת כאן וסוגיא נוספת במקום אחר, ולדמות את דברי הראשונים בשני המקומות, מה דומה ומה שונה, להקשות ולחלק, ומה מגיעים לאמיתות הדברים. ונראה לי שכך למד מו"ר רבי אהרן זצ"ל, ע"י היקף, וכמובן גם בעיון רב עם הרבה עמל ויגיעה. שני הדרכים הללו - והדרגות שביניהם - תלויים בנפש ושכל האדם, כל אחד לפי מה שהוא.

הטעות הגדולה שהרבה בחורים ואברכים עושים - זה חיקוי, הם לא לומדים לפי מי שהם, אלא פשוט מנסים לחקות מישהו אחר! לא כל אחד מסוגל ללמוד בעמקות, להיכנס במקום לתוך העומק של הסוגיא, ואחד כזה שלא מתאים לו ללמוד בדרך הזו ואף על פי כן הוא לומד ככה, הוא

ביסוד הדין שאין הולכים אחר חזקת טהרה בסוטה

הטהרה]. ובגמ' שם מבואר שמדובר בספק טומאה ברה"י, אבל אם היה הספק ברה"י שניהם ודאי טהורים ואינם מביאים קרבן טומאה כלל.

והקשו התוספות, כיצד אפשר להעמיד את המשנה שם ברה"י, הרי ספק טומאה ברה"י ספיקו טמא בתורת ודאי [לשיטת חכמים, כמבואר בריש גדה (ב:)], ונמצא שניהם ודאי טמאים, ומדוע מביאים קרבן טהרה מספק. והוכיחו מכך התוספות שאין לומדים מסוטה אלא דבר שיכול להיות, וכיון שכאן ודאי רק אחד מהם נטמא והשני טהור, אי"א ללמוד מסוטה לטמא את שניהם בתורת ודאי.

ומוכח מדברי התוספות, שאע"פ שבשני נזירים אין לומדים מסוטה שהספק כודאי, משום שודאי רק אחד מהם טמא, אעפ"כ עדיין אין הולכים בזה אחר חזקת טהרה, ולכן שניהם ספק טמאים ספק טהורים ומביאים קרבן טומאה וקרבן טהרה [אבל אילו היו הולכים בזה אחר חזקת טהרה לא היו צריכים להביא אלא קרבן טהרה בלבד, כדמוכח מביאור התוס' שם לענין רה"י].

ולפי"ז על כרחך אי"א לפרש כהצד הראשון דלעיל, שהדין שאין הולכים אחר החזקה בסוטה הוא פועל יוצא ממה שהספק נידון כודאי, משום שא"כ פשיטא שבאופן שאין הספק נידון כודאי הולכים אחר החזקה, אלא צריך לפרש כהצד השני דלעיל, שנתחדשו בזה שני חידושים נפרדים, שאין הולכים אחר חזקה ושהספק נידון כודאי, ולכן גם באופן שאין לומדים מסוטה שהספק נידון כודאי, משום שאין זה יכול להיות אמת, עדיין אפשר ללמוד מסוטה עכ"פ דין זה שאין הולכים אחר חזקה. [וכן מוכח מדברי הראשונים בכתובות (ט), ואכמ"ל].

לא שייכא ביה חזקה דמעיקרא כלל.

או דלמא ב' חידושים נפרדים יש כאן, דהיינו שמלבד מה שחידשה התורה שספק סוטה נידון כודאי, עוד חידשה התורה שאין הולכים בסוטה אחר חזקת טהרה, ואין זה מחמת שהספק כודאי, אלא אף אם לו יצויר שהספק לא יהיה נידון כודאי, מ"מ לא תועיל בו חזקת טהרה.

ואף שלאחר שחידשה התורה שהספק נידון כודאי, ממילא לא שייך בזה דין חזקה, שנוהגת רק בספיקות ולא בודאי, וא"כ לכאורה אין להוכיח ממה שאסרה התורה את הסוטה שנתחדש בזה דין מיוחד שאין הולכים אחר חזקת טהרה, מ"מ י"ל לפי צד זה, דמהא גופא שחידשה התורה בסוטה שספיקה נידון כודאי יש להוכיח שאין הולכים בה כלל אחר חזקה, משום שאם דין חזקה נוהג בסוטה נמצא שאין כאן ספק כלל כיון שכבר הוכרע ע"י החזקה, ועל כרחך שכשחידשה התורה שהספק הוא כודאי, חידשה בזה התורה ב' עניינים, האחד שבספק של סוטה וכן בספק טומאה ברה"י אין הולכים אחר חזקה דמעיקרא, וא"כ נמצא שהדבר מוטל בספק ואינו מוכרע, ועוד חידשה התורה שספק זה הרי הוא כודאי.

חזקת טהרה

אינה מועילה אף כשאין דין ספק כודאי

ונראה שכן מוכח מדברי התוספות בחולין (ט): ד"ה התם, שהביאו את המשנה בנויר (נז), שאם אמר אחד לשני נזירים ראיתי שאתם מכם נטמא ואיני יודע איזה מכם, מביאים שניהם קרבן טומאה וקרבן טהרה [ומתנים ביניהם שמי שנטמא יעלה לו קרבן הטומאה ומי שלא נטמא יעלה לו קרבן

ועבר עלי רוח קנאה וקנא את אשתו והוא נטמא או עבר עלי רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמא (ה יד)].

סוטה אסורה מספק

אף שהיא בחזקת טהרה, וספיקה כודאי

בגמ' סוטה (כח.) 'מה ת"ל והיא נטמאה והיא לא נטמאה אם נטמאה למה שותה אם לא נטמאה למה משקה מגיד לך הכתוב שהספק אסורה'. והיינו דאסורה לבעלה ולבועל ולתרומה [אם היא אשת כהן], וכמו שדרשו שם בגמ'. ולמדו שם בגמ' בק"ו, שגם בספק טומאה ברה"י עשתה התורה ספק כודאי וספיקו טמא.

ועולה מדברי הגמ', שאע"פ שבסוטה ובספק טומאה ברה"י יש חזקת טהרה, מ"מ החמירה בהם התורה, ואין הולכים בהם אחר החזקה. עוד מבואר בדברי הגמ' שם ובגדה (ג), שבסוטה ובספק טומאה ברה"י עשתה התורה את הספק כודאי, כלומר שאין הדבר נידון כספק איסור או כספק טומאה ומחמירים מחמת הספק, אלא הדבר נידון כודאי איסור וכודאי טומאה.

חקירה ביסוד הדין

שחזקת טהרה אינה מועילה בסוטה

ויש לחקור, האם נתחדש בזה רק חידוש אחד, שספק סוטה הרי הוא כודאי, אבל הדין שחזקת טהרה אינה מועילה בסוטה אינו חידוש מיוחד בדין סוטה, אלא זהו פועל יוצא ממה שנתחדש בה שהספק כודאי, וממילא לא שייך בזה דין חזקה כלל, כיון שדין חזקה דמעיקרא הוא אופן הנהגה בספיקות, אבל כשהדבר נידון כודאי ולא כספק

משנת הישיבה

מעלותיו של 'העוסק בתורה לשמה'

על ידי התורה, נמצא שאם יהיה חס ושלום איזה רגע שאף אחד לא ילמד תורה, יחזור העולם לתוהו ובוהו, וכמאמר הכתוב (ירמיה לג כא) 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת'. ואף אחר שכבר נברא העולם, עדיין המשך קיום הבריאה הוא רק על ידי כך שלומדים תורה. וזהו 'כל העולם כולו כדאי הוא לך', שזה שלומד תורה הוא המקיים את העולם. ועל פי זה מבוארים גם המשך דברי המשנה 'נקרא ריע אוהב', שכן 'ריע' הוא לשון 'ריעות', שמאחר וכל העולם קיים בעבור הלומדים תורה לשמה, נמצא שיש להם כביכול כעין שותפות עם הקדוש ברוך הוא בבריאה, והוא בבחינת 'ריעות' עם הקב"ה.

'אוהב את המקום', שכן על ידי התורה הוא מכיר את אלוהיו, ואינו נפרד ממנו כלל.

'אוהב את הבריות', הוא עניין מיוחד, שהאדם שלומד תורה לשמה נעשה אוהב את הבריות. וטעם הדבר, כי הלומד תורה לשמה בהכרח הוא עניו גדול, וממילא הוא גם אוהב את הבריות. שכן כל השנאה שיש לאדם על חברו היא מחמת כך שיש לו עליו טענות כאלו או אחרות, והכל נובע מחמת כך שהוא מרגיש שהוא גדול ממנו, אבל כאשר אדם לומד תורה לשמה, ונעשה 'מקושר' עם התורה הקדושה של הקדוש ברוך הוא, זה נותן לו איזו הבנה בגדולת הבורא, ועד כמה הוא רחוק ממנו, וככל שהוא מבין יותר בגדולתו של הבורא כך הוא נעשה יותר עניו, שהרי הוא מבין שאינו כלום כלפי הקדוש ברוך הוא, ואדם עניו אינו תובע כלום מאחרים, ולא איכפת לו ממה שהם עושים לו, וממילא הוא 'אוהב את הבריות'.

שנינו במסכת אבות (פ"ו מ"א), 'רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא ריע אוהב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות'.

'זוכה לדברים הרבה', אין הכוונה לדברים המבוארים בהמשך המשנה, כי הם מפורשים לעצמם [בלשון 'ולא עוד', שמשמעותו שבא התנא להוסיף], אלא הכוונה שחוף מכל הדברים הכתובים בהמשך המשנה הוא זוכה עוד לדברים הרבה. ומה הם? יש בזה שני פירושים. פירוש אחד אומר רבי חיים מוואלוז'ין [בירוח חיים' שם], שאדם שלומד תורה 'שלא לשמה' מקבל את אותו הדבר שהוא חפץ בו, כגון, הלומד לשם ממון, נותנים לו ממון כשכר עבור לימודו, והלומד לשם כבוד נותנים לו את הכבוד שהוא חפץ בו, וכל כיוצא בזה. ומאחר ואין מסתבר שאדם שלומד 'לשמה' יגרע חלקו מהלומד 'שלא לשמה', נמצא בהכרח שאף הוא מקבל את כל הדברים הרבה שמקבלים הלומדים 'שלא לשמה', אלא שאצלו זה טפל לעיקר השכר שיקבל עבור תלמודו.

פירוש נוסף יש לבאר בזה, על פי מה שאמרו חכמים (ברכות לה:) לגבי שכר לומדי התורה, 'אבל תלמידי חכמים עצמן, עין לא ראתה אלוקים זולתך', דהיינו שאי אפשר לכתוב את שכרם, מאחר והוא מרובה כל כך, ובדרגות גבוהות ביותר, וזהו 'זוכה לדברים הרבה'.

עוד כתוב במשנה, 'ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו'. הפשט בזה הוא כמו שכתוב בהרבה מקומות בזוהר, שמאחר וכל קיום הבריאה הוא

דבריו החמד

ממרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת במדבר - חג השבועות תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם במספר שמות כל זכר לגוללותם (במדבר א. ב). כבר עמדו המפרשים דהקב"ה צווה על משה למנות 'כל זכר', ולשם מה מוסיפה התורה 'לגוללותם'. וראיתי להחיד"א שבאר, שהכוונה היא שמושה ימנה כל אחד מישראל רק כאדם אחד, דהרי יש אנשים השקולים באיכותם כמספר אנשים ואין אפשר למנותם, דאין ידע ערכו האמיתי של כל אחד, ולכן אמר הקב"ה 'לגוללותם', שימנה לפי הכמות, אף שכל אחד שקול לכמה אנשים, עכ"ד. והנה הרואה קברי ישראל במדבר ואומר 'אשר יצר אתכם בדן, וזו וכלכל אתכם בדן, ויודע מספר כולכם בדן', וצ"ב דבשלמא רישא הם דברים שרק הקב"ה יכול לעשותם, אבל סיפא 'ויודע מספר כולכם', לכאורה מאי רבותא, הרי כל אחד יכול לעשות כן ע"י מניין וספירה. ובס' עמודי אור ביאר, דיש אדם שערכו שווה לאנשים רבים, וכגון מרע"ה ששווה שישים ריבוא, או אידי בן מנשה שנפל בע"י ששווה ל"ו אנשים, ולכן רק הקב"ה יודע 'מספר' כולם האמיתיים, עכ"ד. ולפי"ז צורך מרע"ה שמן הנמנע הוא למנות גדולי עולם יחד עם אנשים פשוטים, והדרא קושיא לדוכתא מהו 'לגוללותם'. ויש לבאר, עפ"ד מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בספרו דרש משה, שהקב"ה צווה את משה שימנה את עם ישראל במניין של 'כמות', כדי להוציא מלב המתרשלים ללמוד תורה, בחושבם שלא יגיעו למדרגה גדולה בתורה, והמניין בא לומר שכולן שווין, וזהו לשון 'שאו', שמנשאים כל אחד ממדרגתו, בראותו שהוא שווה להמנות באותו מספר ממש של הגדול, ושניהם נמנים רק לאחד, וא"כ גם הוא יכול לבוא למדרגה גבוהה. וי"ל דזה הטעם שפרשת במדבר נקראת תמיד לפני חג השבועות, מפני שנאמרה בה לשון 'נשיאות' - 'שאו את ראש וגו'', ללמדנו שרק באופן זה שהאדם מתעלה ומתנשא ויש לו שאיפות גדולות, ומדמה עצמו לגדולי ישראל, רק כך תיתן לו התורה לקנין נצח (עלינו לשבח).

חג השבועות. הנה כתב המשנ"ב (סימן תצ"ב ס"ק יב) טעם למה נהגו לאכול מאכלי חלב בשבועות, כי בעת שעמדו על הר סיני וקבלו התורה וכו' וירדו מן ההר לביתם לא מצאו מה לאכול תיבך כי אם מאכלי חלב, כי לבשר צריך הכנה רבה, לשחוט בסכין בדוק כאשר צוה ה', ולנקר חוטי החלב והדם, ולהדיח ולמלות, ולבשל בכלים חדשים, כי הכלים שהיו להם מקודם שבישלו בהם באותו מעת לעת נאסרו להם, ע"כ בחרו להם לפי שעה מאכלי חלב ואנו עושין זכר לזה, עכ"ד. וקשה הרי שיטת ר"ע בחולין (דף ק"ז ע"א) דכל זמן שהיו ישראל במדבר היה מותר להם לאכול בשר נחירה, ורק משבאו לא"י נאסר עליהם. וא"כ למה לא יכלו לאכול בשר, הרי לא היה צריך סכין בדוק כלל. ונראה ליישב בכמה אנפי: שכל דברי המ"ב הם לשיטת רבי ישמעאל, דהרי בגמ' (שבת דף ק"ז ע"א) מובאר שהתורה ניתנה בשבת, ולפי"ז בלא"ה היה אסור לשחוט באותו יום (גם בלא הכנה רבה), והח"ח עצמו בליקוטי הלכות כתב שכל דבריו הם לשיטת ר"א בן עזריה בפרקי דרבי אליעזר (פרק מו) שהתורה ניתנה ביום שישי, ודלא כהבבלי, וא"כ יתכן שדבריו בסיומן תצד אינם לשיטת ר"ע אלא לשיטת רב ירמיה. עוד י"ל, דבעונת יו"ט (סימן נג) כתב דכל מה שהיה מותר לאכול בשר נחירה היינו לאחר שהוקם המשכן, כדי להבדיל בין שחיטת קדשים לאכילת בשר תאוונה, אבל עד שלא הוקם המשכן היה אסור והיו צריכים לשחוט הבשר, ולפי"ז לק"מ דביום מתן תורה שהיה קודם הקמת המשכן היה צריך לשחוט. עוד י"ל דבמהר"ם שיק (תולין שם) ביאר דמשננסו לא"י הזהיר הכתוב שיתעלו בקדושת הארץ ויהיה כל אכילתם כאכילת קודש, ולכן הוצרכו לשחוט כמו בקדשים, וא"כ י"ל דביום קבלת התורה היו בני"י במעלה בני ארץ ישראל, ובפרט להמבואר במדרש שח"ט (פרק סח) דהר סיני מהר המוריה נתלש כחלה מעיסה, ממקום שנעקד יצחק אבינו, ועליו קיבלו את התורה. וא"כ יתכן דבאותו זמן היה להם קדושת א"י ולכן ע"נאסר עליהם באותו מקום בשר נחירה. ויבאר בועז וישת ויטב לבו וגו' (רות ג. ז). ופירש"י 'וייטב לבו' עסק בתורה, ומבאר שהטבה בלב אינה יכולה להיות אלא למי שעוסק בתורה, לפי שאדם יכול לעסוק כל חייו בכל עיסוקי עוה"ל ולא יהיה לו שום הטבה בלב, ואף שמרגיש קצת סיפוק, אין זה אלא דברים רגועים, אבל הטבה בלב אמיתית אינה אלא ע"י עסק התורה. וכיו"ב אמרנו בברכות (דף ק"ז ע"א) כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן, אין מבשרין אותו בשורות רעות וכו'. ומבאר שקראה הגמרא ללמוד תורה 'המשביע עצמו', כלומר שלומד כ"כ עד שהתורה נכנסת לו לתוך מעיו ומרגיש עצמו שבע מהלימוד, כאילו אכל ושתה. ובוה מבואר משי"ב הרמב"ם (פ"ד מהל' סוה"ת ה"ג) שאין ראוי לטייל בפרדס [סתרי תורה] אלא למי שנתמלא בריסו לחם ובשר, ולחם ובשר זה הוא לידע ביאור האסור והמותר וכיו"ב. וצ"ב למה כתב הרמב"ם 'מילא כריסו', הרי התורה מצויה במוחו ושכלו של אדם, והוא לומר 'שנתמלא ראשו ושכלו בש"ס' ובפוסקים, וי"ל דכתיב (תהלים מ, ט) 'ותורתך בתוך מעי', רואים שיש מושג שהתורה נשאבת היישר לתוך מעיו וכריסו של אדם, כלומר שהלימוד אצלו נעשה כאילו אכל לחם ובשר, והדברים מפורשים בפירוש אור החיים הקדוש (ויקרא יח, ב), יעו"ש ות"נ.

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחנו של מרן שליט"א

אשה שטעמה מתבשיל בשר בערב החג, ובעת רוצה לאכול סעודה חלבית

שאלה. אנו נוהגים לאכול לבילי שבועות סעודה חלבית, ובבוקר סעודה בשרית. והנה בערב החג לאחר שגמרתי להכין את הסעודה החלבית, ניקיתי את המטבח ופניתי להכין את הסעודה הבשרית לחג בבוקר. כשעה לפני התקדש החג תבשיל הבשר היה מוכן, ואז טעמתי קצת מהתבשיל כדרך שאני טועמת כל ערב שבת, כדי לבדוק את טעמו שלא חסר בו תבלין וכיו"ב. ואז תפסתי את עצמי שאכלתי תבשיל בשרי, ולא אוכל להשתתף בסעודה החלבית שתערך הערב, כי אני 'בשרית'.

האם יש מקום להתיר לי להשתתף ולאכול מהסעודה החלבית שתערך הערב, שכן הדבר יגרום לי ביטול שמחת יום טוב ועיני גדול לראות את כל בני המשפחה אוכלים ממעדני החלב שהכנתי ואני פורשת. או שמא אי אפשר להקל בזה. וכולם יאכלו מטעמי חלב ואני 'אתענה' ולא יאכל מאומה. תשובה. היה מקום לומר שאולי אפשר להקל מכמה טעמים: א. כי דעת הרמ"א (יו"ד סימן פט ס"א) שמעיקר הדין די בשעה אחת, אמנם אנו מחמירים שצריך שש שעות, אבל במקום הדחק גדול כזה, אולי יש להקל. ב. לא אכלה ממש בשר אלא תבשיל של בשר, ודעת השו"ע (שם ס"ג) להקל, שאם אכלה רק תבשיל של בשר ולא בשר עצמו, שאין צריך להמתין שש שעות. ג. משום שמחת יום טוב, דלפי הכרעת המשנ"ב (סימן תקכ"ט ס"ק טו) נשים חייבות בשמחת יו"ט כדעת השאגת אריה, וגם לדעת הגרע"ק (א"ח סימן א) שנשים פטורות משמחת יו"ט, מכל מקום יש צד שנשים חייבות בשמחת חג השבועות גם לשיטתו, כמבואר בשו"ת בנין שלמה (ח"ב סימן מח) שחידש שגם הנשים שאין חייבות בשמחת יום טוב [לדעת הרע"א] חייבות בשמחת יום טוב של עצרת, משום שהוא יום שנתנה בו תורה, וזהו שמחה גם לנשים.

ואולי יש להוסיף, שלאחר הדלקת הנרות, תלך לישון שינת קבע, ואז אפשר לצרף מה שכתב הגאון מטשכנוב זצ"ל (הו"ד בספר 'יועץ אברהם' סימן נא, ובפסקי תשובה סימן קפה), שבחג השבועות רצה תלמידו לאכול מאכלי חלב, אבל לא עברו ו' שעות מאכילת הבשר, והורה שאם ישן בצהריים יכול לאכול מאכלי חלב, ומבואר בספר 'זכרון למשה' שמרן החתם סופר זצ"ל רצה לחדש שכיין ששהיית ו' שעות אחר אכילת בשר, הוא משום שעד אז הוא זמן העיכול, א"כ כל זה נאמר למי שאוכל ביום, אבל האוכל בשר בלילה וישן אח"כ אף שלא עברו ו' שעות, מותר בחלב, כי על ידי שישן בינתיים ממחר העיכול לבוא. אך סוף המעשה היה שהחת"ס הכין לעצמו כוס קפה, ובאשמורת הבוקר כשבא ללמוד, נשבר הכלי ונשפך הקפה לארץ, ואמר שרואה שמן השמים לא מסכימים להוראתו, דלא פלוג רבנן בזמן שהייה אחרי בשר, בין יומם ולילה, זמן אחד להם.

ועניין בקב ונקי (ח"ב סימן רמט) שמו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל אמר לי, שאפשר לסמוך על הפוסקים שהורה שאם אכל בשר, ולאחר מכן ישן שנת קבע, שאין צריך להמתין שש שעות.

אמנם, שני הטעמים הראשונים קשה לסמוך עליהם ולהתיר, כי למעשה נהגו כל ישראל להמתין שש שעות בין בשר לחלב, וגם לאחר תבשיל של בשר. והרמ"א כתב על כך שהעובר על זה הוא פורץ גדר. וגם על השנייה שהיא תישן לאחר הדלקת הנרות, קשה לומר שזה כבר שינת קבע.

ומשום שמחת יו"ט קשה לעבור על איסורים, ובפרט בחג השבועות, ואדרבה בשבועות שהוא זמן קבלת התורה, יש להחמיר ולהראות שאנו שמחים בקבלת התורה, ואין זה עול עלינו, אלא אנו מקבלים זאת בשמחה, וזה יהיה החינוך הטוב ביותר לבני משפחתה, שתאמר להם: 'אתם יודעים מדוע אני אוכלת עמכם, כי טעמתי טעם של בשר בערב החג, ואני ישאלו אותה והרי יש הרבה צדדים להקל, תאמר להם: 'נכון, אבל עכשיו זה זמן של קבלת התורה, ואנו אוכלים מאכלי חלב כי לא היו יכולים לשמור על כשרות מלאה, ולכן כעת שזה מתן תורה אני יקל?...! היו לי הרבה קולות להקל. ואדרבה בחרתי להחמיר, כי אני רוצה לקבל את התורה בשמחה בלי קולות אלא לפי עיקר הדין, ואני לא אוכלת מאכלי חלב מאותה סיבה שאתם כן אוכלים, קבלת התורה!'.

אמנם אם לעלה וילדיה יש שכל, ישיבו לה: 'נכון את צודקת, ומאותה סיבה שאת לא אוכלת כעת מאכלי חלב, גם אנחנו לא נאכל, כי אנו רוצים להדר במצוות כיבוד אם ובעלה יחד בכבוד אשתנו, ואנחנו כעת נאכל את הסעודה הבשרית, ומחר נאכל את הסעודה החלבית אחר ביעור'. והכל על מקומו יבוא בשלום.

ביום ב' בערב פרשת בחוקותי, בסוף השיעור השבועי, פנה רבינו בקריאה לציבור, וביקש: 'היום צריך להתפלל, יש יהודי אחד שהם רוצים אותו להרוג, **ארונו נתנאל בן ציונה**, החליטו היום גדולי התורה לבקש רחמים מהקב"ה, הם מתנהגים בצורה מחמירה, אין מי שיעזור לו רק הקב"ה, וגדולי התורה אמרו שחייבים להתפלל עבורו שהקב"ה יעשה ניסים ונפלאות וישחרר אותו. אני רוצה להגיד לכם: הכח של התורה איום ונורא כמה שהוא גדול, ולכן כולנו נתאמץ יחד להתפלל יותר לעשות חסד יותר לעשות מה שביכולתנו והקב"ה ראה לנו ישועות ונחמות, ונאמר אמין | ניתן להאזין להקלטה, בקו שיח יצחק, שלושה [4-2].

ביום ג' פרשת בחוקותי בבוקר, הגיעו לחדר של רבינו בכולל 'בית דוד' קבוצת תלמידי ישיבה מצרפת, לשמוע דברי חיזוק והתעוררות מרבינו. רבינו קיבלם בסבר פנים יפות, וענה על שאלותיהם בהלכה במשך זמן רב. כשלבסוף ביקש להקריא בפניהם את לשון קדשו של הרמב"ם (סוף פ"ה מהלכות דעות): 'מושיאו ומתנו של ת"ח באמת ובאמונה... ולא יצר לאדם לעולם בחייו וכו'... ואדם שעושה כל המצוות האלו וכי"כ', עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר', כאשר רבינו קורא להם בהתרגשות תיבה אחת תיבה, ומבאר להם את הדברים במתיקות, וביקש להדפיס את דברי הרמב"ם הללו ולהקדים ולהפיץ בצרפת, למען ידעו את הדרך אשר ילכו.

ביום ד' בחוקותי אחה"צ, הגיע לכולל 'בית דוד' הנגיד הגאון רבי **שמואל דוד הכהן פרידמן** שליט"א (בעמח"ס שדה צופים), אשר הגיע לארה"ק לל"ג בעומר ובא לביקור מיוחד אצל רבינו, כאשר רבינו מקבלו בחביבות ובאהבה יוצאת דופן, הגרש"ד העניק לרבינו את ספרו החדש 'בסוד שיח' על מן שר התורה **הגר"ח קניבסקי** זצוק"ל, רבינו התבטא כי זוכר כמה היה גיסו מן זצ"ל מחבבו ומייקרו, ואף הצביע על אוצר הספרים של הכולל, שם ניצבת לתפארה כל סדרת הספרים 'שדה צופים' של הגרש"ד שליט"א, לאחר מכן שוחח הגרש"ד עם רבינו ארוכות בדברי תורה והלכה, ובעובדות והנהגות מגדולי ומצויקי ארץ. בין הדברים שח רבינו שנשאל באותו יום מאחד שיכול להתחזק או בשבת או בכשרות, מאי עדיף. מסקנתו של רבינו הייתה ששבת עדיפה, בפרט לאור העובדה כי כשרות ישנם רבים שעדיין נוהגים פחות או יותר כי מעשה אבותיהם בידיהם, ואינם אוכלים חזיר וכי"כ, משא"כ בשבת רבים נכשלים ואינם חושבים שהדלקת חשמל כיום היא הבערה האסורה ועוד, לכן ראוי לחזק את השבת. בסוף הדברים ביקש רבינו מהגרש"ד לשאת דברי חיזוק קצרים לאברכי הכולל, ואכן הגרש"ד דיבר בפניהם על הזכות לשהות ולקבל תורה ממחיצת רבינו, אשר שמו הולך לפניו מסוף העולם ועד קצהו.

סמוך לתפילת מנחה ביום א' פרשת במדבר, ביקש רבינו מכל אברכי כולל 'בית דוד' להוסיף מזמור תהלים נוסף לאחר תפילת מנחה, זאת מלבד שני פרקי התהלים הנאמרים מדי יום בציבור לאחר מנחה, כהוראתו של רבינו בעקבות מצב המלחמה והשבויים. רבינו נימק את הצורך להוסיף באמירת פירוק תהלים נוסף, בעקבות הגזירות הקשות על עולם התורה, והדיונים בערכאותיהם על מעמד בני הישיבות, והרצון לקצץ ולבטל את התקציבים, שרק בזכותם הם מתקיימים כאן בארה"ק. בתוך הדברים הוסיף שאף מן ראש הישיבה **הגר"ח לנדו** שליט"א ביקש והורה להתפלל ולבקש עקב המצב הקשה מבית ומבחוץ.

שאלה אקטואלית הגיעה לשולחנו של רבינו, מקהילה הנהגת בכל שנה לערוך הקפות שניות במוצאי שמחת תורה ברוב עם ובכלי גנינה כראוי לכבודה של תורה, והשנה עקב האסון הנורא ופרוץ המלחמה נבצר הדבר. והיו שהציעו להשלים את הדבר במוצאי חג השבועות הבע"ט, מאחר ונהוג לערוך 'מסיבת חג לקראת סיום החג, א"כ יאריכו את המסיבת חג, ויערכו 'הקפות שניות' במוצאי חג השבועות (עם ס"א ובל"ג) עם ריקודי שמחה, תשובת רבינו התפרסמה בקובץ 'חיי העמודים וחשוקיהם' (חדש אייר תשפ"ד), בדבריו כתב כי לצערנו הרב המצב עדיין לא הוטב, ויש עוד מאות אלפי יהודים שעקורים מבתיהם, ועוד אלפי יהודים במצב קשה שרועדים על בניהם, ועוד עשרות חטופים בשבי הנורא ביד הישמעאלים, ואין אפשר לומר שהמצב הקשה עבר, שכבר עושים תשלומין לשמחה של שמחת תורה, וצריכים להמתין לישועה השלימה, כדי להשלים את השמחה.

מעשה מיוחד התפרסם בגליון 'קול ברמה' (גליון 393, מברכין סיון תשפ"ד), המלמד כמה צריך לדון לכף זכות, כאשר בכולל 'בית דוד' בראשות רבינו, הגיע לפני כמה שנים דרשן נודע לדרוש ב'בר ב'ר' שנערך בכולל, והבחין שבעת דרשתו יושב ראש הכולל, ה"ה רבינו, וכתב וכתב... הוא התפלא על כך, כיון שאם הרב בעצמו עוסק בדברים אחרים, ואינו מאזין לדבריו, מדוע שאחרים כן יאזינו? - - - אחד האברכים שהבחין בפליאתו, ניגש לדרשן לאחר שסיים, ולחש באזנו: 'ראש הכולל שלנו, נוהג לכתוב לעצמו כל מה שהוא שומע... גם בעת שעמדת ליד הסטנדר והשמעת את דברך, יושב הרב וכתב כל דבר חיזוק שהוצאת מן הפה'...

אחורה נא חידה

קדיה עם תבשיל שנפל לתוכה דבר איסור, שלפי כמות החיטה והאיסור היה התבשיל אסור באכילה. אך אם כעת שנפל לתבשיל דבר איסור נוסף, נהפך התבשיל להיות מותר באכילה. היתכן?
(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, החידה באדיבות ידידי הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: ראובן סיפר לשמעון ששכח לספור ספירת העומר יומיים רצופים, ובכל זאת ראהו שמעון אח"כ מברך ספירת העומר בברכה, היתכן?

תשובה: נשאלנו בראובן ששכח לספור יום אחד, ולוי חברו עבר ניתוח במיתרי הקול ואינו יכול להוציא הגה מפיו, ולכן רוצה לוי שראובן יברך ויספור עבורו ויציאו מדין 'שומע כעונה', והשבנו שראובן יכול לברך על הספירה כדי להוציא את חברו, וכמובן בהליכות שלמה (ספיה"ע, פרק י"א ס"ז) שאחד ששכח לספור יום אחד, אע"פ שאינו יכול לברך יותר, מ"מ נחשב לבר חיובא ויכול להוציא את חברו, משום שעדיין שייך בעצם במצוות ספירת העומר, ורק מחמת האונס אינו יכול לברך עליה, אבל שייך הוא בדין 'ערבות', וכמו כל אדם שיצא יד"ח המצוה שיכול להוציא את חברו יד"ח.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,

ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון ה"ל, או בכותבת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

הספד ממרן רבינו שליט"א לאחר סילוקו של רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג ארלשטיין זצוק"ל בהיכל ביהכ"נ 'המרכז' רמת אלחנן ט"ז סיון, ובהיכל ישיבת פוניבז', ח' תמוז תשפ"ג

זה קיימו באמת, ופרח לו איש האמת

אנחנו עומדים כעת לדבר על בן אדם שהיה צנוע ומעיל, ברח מן הכבוד כל ימי חייו, שהפך להיות מנהיג הדור. גדול בענקים היה מרן ראש הישיבה **רבי גרשון זצ"ל**, מידותיו היו להפליא, והתמדתו ואהבתו לתורה לא היה לה שיעור וגבול, והמידה שהיתה מאד בולטת בו היא מידת האמת והענוה.

והנה מרן זצ"ל חוץ מהשיעורים שהיה אומר בישיבה, היה מוסר שיחת חיזוק והתעוררות שהייתה מתפרסמת בכל העולם כולו, ומצאנו במסכת גיטין (דף ס"א ע"א) שרבי יאשיה מושב לצדיק יסוד עולם, משום שלימד תורה ויראת שמים לציבור, ולכן העולם עמד עליו והוא היה היסוד שעליו העולם עמד, וגם ראש הישיבה היה צדיק יסוד עולם שלימד תורה ומוסר לכל העולם כולו במתיקות.

ובאמת, איך זוכה יהודי צנוע כמותו, שישב כל ימיו בקרן זוית, להנציח את העם? במה הוא זכה, מה הם הנקודות הנוראות שלו? ויש לומר, הוא מעולם לא התרגל! עוד לא ראינו עוד בן אדם כזה שמעולם לא התרגל, חי מאה שנה ונפגש עם כל כך הרבה בני אדם ותלמידים, ומעולם לא התרגל ולא כעס! מעולם לא העליב בן אדם! מידות של מלאך! מי מכיר דבר כזה? זה דרגה שלא נתפסת בראש... לכן זוכים מידה כנגד מידה.

יש בינינו קשרי מחוותות, וזכרנו שהייתי פעם אצל מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל ביחד עם מרן זצ"ל, ואמר לי מו"ח זצ"ל דברים נוראים עליו: 'היודע הנך מי זה אדם נקי? - זהו רבי גרשון... א' ריינער איד... אדם כזה מגן על הדור, הרי אנחנו צריכים רחמים מרובים, יש שם כבר באיראן פצצת אטום מוכנה רח"ל, ואדם כזה מגן על הדור. צריכים רק לכבות ולהתחנן להקב"ה... היינו באים אליו והיינו מרגישים כזה קדושה, לא היה לו בעולמו שום דבר חוץ מתורה, עשרות שנים של הרצת התורה בפוניבז', וזכה איש אמת היה!'

והנה יש לשאול, מדוע על התורה מברכים רק כאשר לומדים אותה, ואילו על גדולה מברכים גם על עצם ראייתם. ויש לומר, ע"פ מה שמצינו בגמרא במסכת מועד קטן (דף ט ע"א), שרשב"י אמר לבנו רבי אלעזר "בני אדם הללו **אנשים של צורה הם**, זיל גביהון דליברכך", וכתב רש"י אנשי צורה חכמים. ורבי שלמה בן היתום כתב אנשים שיש להם חכמה וענוה.

ושמעתיו עוד לבאר, כמו שבית דפוס ליצירת מטבעות לוקח חתיכות מתכת ומדפיס עליו צורה, כך יש אנשים שהם חוקקים ומטבעים צורה על מי שנמצא לידם, זהו התואר של אנשי צורה, ואליהם שלח רשב"י את בנו כדי שיתברך מהם. ולכן ראיית אותו חכם שהוא איש של צורה, היא לבדה מחייבת ברכה, כי עצם ההסתכלות עליו מביאה יראת שמים וענוה בבחינת דמות דיוקנו של אביו נראית לו בחלון. על דא קא כביא, דבר זה אבדנו, זה החסר הגדול שיש לנו, כי מרן ראש הישיבה חקק בצורתו והטביע מטבע של תורה ויראת שמים וענוה על כל ראוץ.

לפני שנים רבות, בא אלי רופא לב מומחה שהיה משתתף בשיעורי רופאים שמסרנו, וסיפר לי בהתפעלות רבה, על ביקור שערך בבית מדרן ראש הישיבה זצ"ל, וראה שם הנהגה למופת של חתן לחמותו, הרופא תיאר בפני כיצד ראש הישיבה ורעייתו, מפקידים בפני השוואנער [הרבינית דיסקין ע"ה] שהייתה אצלם בעירוב ימיה! את כל הדירה, שהפכה למעין בית חולים קטן וזעיר עם כלים מכלים שונים, ומצא שם את ראש הישיבה יושב בפניו במטבח עם כסא וסטנדר, ושם יושב עם חתיכת נייר קטנה עם עט, וכותב ומכין את שיעוריו שהיה מוסר בישיבת פוניבז'. והרופא היה מלא התפעלות איך אפשר לשקוע בלימוד ולהכין שיעור כללי, כשכל הבית על גלגלים ומוותר לחמותו את כל הדירה, והוא בפניו שלו, תורה מונחת בקרן זוית.

מרן ראש הישיבה זצ"ל בבחינת 'הוא היה אומר', היה מרבה לצטט את מכתבו של האמרי אמת זצ"ל שכתב, שעל אדם 'לקבוע בקרבו מידות טובות, עין טובה, נפש שפלה, ורוח נמוכה', ועיקר הענוה היא 'להיות ענוי אצל בני ביתו', וכמובן בתנא דבי אליהו (זוטא, ריש פרק ד) - 'היו עלוב וענינו לכל אדם, ולאנושי ביתך יותר מכל אדם'. והוא היה נאה דורש נאה מקיים, שהיה ענוי כחן בתוך ביתו, והפקיד את ביתו כשביל חמותו, וביטל את בעלותו על הדירה, והיה העניו האמיתי.

והנה נאמר בשמואל (א, טז, יב) 'ויאמר ה' אל שמואל... לך אשלחך אל ישי בית הלחמי כי ראיתי בבניו לי מלך... ויעבר ישי שבעת בניו לפני שמואל ואמר שמואל אל ישי לא בחר ה' באלה. ויאמר שמואל אל ישי התמו הנערים... וישלח ויביאהו והוא אדמוני עם יפה עיניים וטוב רואי ואמר ה' קום משחרו כי זה הוא'. ויש להבין מה היא המעלה של 'טוב רואי', ובמדרש רבה (ויק"ר כ, א) נאמר: 'א"ר יצחק טוב רואי כהלכה, כל הדרואו נטר לתלמודו'. כלומר שכל דבר שהוא עושה, הרואה אותו יכול ללמוד ממנו הלכה, וכזה היה מרן ראש הישיבה זצ"ל, שהיה 'טוב רואי', למדו ממנו איך לומדים, איך מתפללים, איך אוכלים, איך מדברים, איך מקבלים אורח, על כל תנועה שלו למדו ממנו מוסר השכל.

ועליו ללמוד ולהתחזק ולמלא את החלל הגדול שנעצר, ובפרט בני הישיבות המסולאים בפי, בואו נתפוס ממעלותיו, שכל אחד ואחד יהיה 'טוב רואי', שיקדש שם שמים בכל הליכותיו, שעל כל מעשה שיעשה יגידו 'אשרי יולדתו', שכל מי שיראה אותו יבין מה זה 'צלם אלוהים'. לא להתרגל על אף אדם, לא לדבר בגנות האחר, דעו לכם יקירי, שראש הישיבה זצ"ל היה כזה טוב לב, והוא ימליץ טוב בעדכם, חבל שאדם כזה הלך מן העולם... היה אבא לכל אחד, ראיתי אותו קצת לפני ולפנים... כדאי לכם להתאזר ולהתחזק, הקב"ה יעזור לנו שנונה לכל זה, והקב"ה יציל אותנו מכף כל אויב ומתנעם שעומדים לללותנו עם הפצצות הנוראות, בזכות הצדיק הזה, שנוכה לראות ביישועתו של ישראל, ותהא נשמתו צורה בצדור החיים, אמין.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעורי יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק', 053-3145900, או 072-380-9348.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישהה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

שיעור מרן הגאון רבי אשר דייט שליט"א

אם ראוי ליהנות מתלמוד תורה

ואף שהאגלי טל לא הזכיר את דעתו של מי הוא בא לדחות ומי הוא בר פלוגתא ידידה, לכאורה נראה דכוונתו להוציא ממה שדרש בן גילו ובן דורו מגדולי האדמו"רים בפולין בעל הישמוח ישראל, שכתב (פר' בחקתי):

"כי הלומד בתורה ומבין ומכיר בפילפול וסברת התורה ומתענג, לזה לא נקרא לימוד התורה עבודה ויגיעה ועמל, כי בזה שאדם נהנה ושמח ולא ייעף ולא ייגע... וכמאמרם ז"ל (ע"ז י"ט) ליגרוס איניש וכו' ואע"ג דלא ידע מה קאמר, ואצל זה הלומד על אופן זה אצלו נקרא עבודה ויגיעה ועמל כי לא ירגיש התענוג מהתורה". וכך פירש מה שציוו חז"ל שתהיו עמלים בתורה לא לשם תענוג ושמחה".

הרי דנקט דעיקר מעלת תורה לשמה הוא בהיות עוסק בתורה לא משום שהוא מתענג בתלמודו אלא משום מצות ה' בלבד. ולפי המבואר לעיל יש לדבריו בית אב לא רק בדברי אבי החסידות רבינו הבעש"ט, אלא אף בדברי הגר"ח מולוצ'ין.

אמנם בעיקר מה שנחלקו צדיקי פולין, אי בדידי תליא חוי אמינא דאלו ואלו דברי אלקים חיים, ואין סתירה בין זה לזה.

דמחז גיסא נראה ברור לענ"ד דעיקר דרכה של תורה, תלמודה דביקוהתה הוא שיתענג האדם וישתעשע בתלמודו וכמו שיתבאר לקמן, אך מאידך גיסא חלילה לו לאדם לתלמוד רק משום שהוא נהנה ושמח בתלמודו, אלא משום שכך ציוונו הקב"ה, והלא מצווה האדם לתלמוד כל התורה כולה, ואף את אותן המסכתות והסוגיות שבהם אין בידו לפלפל, לחדש ולהתענג, ואין בין שנים אוחזין שבו חידשו כל המחדשים והעמיקו כל המעמיקים, לפרק אלו טריפות שעיקרו הלכה המושתתת על מסורת והלכתא.

וחייב האדם לתלמוד תורה לא רק בעידן חדוותא ובמוחין דגדלות, אלא אף בשעת מוחין דקטנות וכאשר אין לבו רחב ומתורנן בתענוגה של תורה. ויסוד הדבר הוא, שבדאי חייב אדם לתלמוד תורה בכל שעה ובכל מקום שכן נצטוונו בתורה, אלא ודאי מעלה יתירה שיהיה האדם שש ושמח ומתענג בתלמודו, וכך ראוי ונכון לכתחלה.

וכך כתב חד מתקפי קמאי בחידושי רבינו אברהם מן ההר על מס' נדרים (דף מ"ח ע"א):

"ואיכא מאן דמקשה והיאך נאסרים לקרות בספרים, והלא מצוה היא ומצות לאו ליהנות ניתנו, ולא קושיא היא, דלא שייך טעמא דמצוות לאו ליהנות ניתנו אלא במצוה שהיא תלויה במעשה, שכשאדם עושה אותה אינו מתכוין לדבר הנאה, שאינו עושה אותה להנאת גופו אלא לעשות מה שנצטווה מאת ה', כמו שפירשנו באלו מותרין, אבל מצות לימוד, שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הציווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג וליהנות במדע לשמה לבבו ושכלו, כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, ומשום הכי אבל אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, מפני שהם משמחים לבו על כרחו, הלכך לא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצותו היא ההנאה והתענוג במה שמשגי ומבין בלימודו, הלכך כשהדירו זה את זה או הדיר זה את זה אסור לקרות בספר האוסר, שהרי על כרחו מוגעת לו הנאה ממנו".

הן נצטוונו לתלמוד תורה לשמה, והפליגו חז"ל במעלת העושה כן עד שאמרו (אבות פ"ו מ"א) "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה", ועוד אמרו (תענית ז' ע"א) "כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים", ועוד אמרו (סנהדרין צ"ט ע"ב) "כל העוסק בתורה לשמה מושים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה", וכן אמרו בילקוט שמעוני (משלי רמז תתק"כו) "דבר אחר כי רבים חללים הפילה זה העוסק בתורה שלא לשמה". ואף שאמרו עוד (נזיר כ"ג ע"ב, סוטה כ"ב ע"ב ומ"ז ע"א, סנהדרין ק"ה ע"ב, הוריות י' ע"ב וערכין ט"ז ע"ב) "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן", מ"מ מעלה יתירה יש במי שעוסק בתורה לשמה.

א. אם המתענג בלימודו נחשב תורה לשמה

ויש לעיין במי שלומד תורה ומתענג מפלפולה ונהנה בהתרת ספיקותיה, האם יש בזה פגם וחסרון במעלת תורה לשמה והוי מעין בדיעבד, או שמא כך היא דרכה של תורה, כך יאה וכך נאה ואין בזה כל חסרון במעלת תורה לשמה.

ומצינו במשנתם של שני נביאים המתנבאים בסגנון אחד דיש בזה מעין בדיעבד.

א. כך כתב באגרא דכלה להגאון הבני יששכר (פר' חיי שרה):

"והנה שאלו תלמידי בעש"ט לרבם קדוש ישראל, מה יעשה האדם שיש לו תענוג מדברי תורה ולבו שש ושמח, ואם כן נהנה מהתורה. והשיב שזהו מסוגלת התורה בעצמה שהיא משמחת ומשישה נפש האדם, אף על פי שאין כוונת האדם רק לעשות נחת רוח להבורא ית', אעפ"כ בטבע בא לו התענוג הנפלא בהכרח, ואם כן הוא מוכרח בדבר, ואין הקדוש ברוך הוא בא בטרונאי עם בריותיו לומר לאדם למה נהנית מכבוד התורה".

ב. וכך כתב הגר"ח מולוצ'ין ברוח חיים (אבות פ"ג מ"ט) על המשנה כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו מרובה משל מעשיו אין חכמתו מתקיימת:

"כי הנה בלימוד יש כמה פניות, לאהבת המון והכבוד ילמודו ההמון, ובני עליה אשר כוונתם אך לשמה המה מועטים, ורוב העם ילמדו למצות הבורא, ובצירוף פניה אחרת. ויש הלומד מאהבת חכמתה, כי גם המתפלספים יודו כי כל החכמות המה כמר מדלי נגד עמקות חכמת התלמוד. והנה אם לומד לשמה, על מנת לעשות, ובלימודו הוא נהנה מחכמתה, לא יחשוב לו זאת לעון, כיון שעיקר לימודו לשם מעשה, וזהו מה שאמר כל שמעשיו וכו' ודי למבין".

ומדברי שניהם למדנו דעיקר מעלת תורה לשמה אינה אלא במי שלומד לקיים מצות ה' וכל כוונת לבו לשם שמים, אך מ"מ התורה משמחת את לבו של אדם, וכך דרכה וטבעה ונפלאות מעמקה, ומוש"כ הנחנה מתלמודו אין בזה פגם ועון.

ולעומת הדברים הנ"ל ידועים דברי האגלי טל בהקדמתו, שהאריך לדחות את דעתם של אלה הסבורים שכל שנהנה מתלמודו יש בזה חסרון במעלת התורה לשמה, וכתב דזה עיקר דרכה של תורה, וגם שמחת התורה והתענוג מעצם התלמוד יש בה מעלה יתירה, והוכיח כן מדברי הזהוה"ק, ע"ש.

לעילוי נשמת

ת.נ.צ.ב.ה.

מרת מלכה מוחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לז"ס אנג'לס

"הערב נא ה' אלקינו, על שם (מלאכי ג' ד') וערבה לה', ועל שם (תהלים קי"ט קכ"ב) ערוב עבדך לטוב".

הרי שפירש לשון זה בשני דרכים, שפירוש הראשון אכן מלשון מתיקות ועריבות וכמ"ש וערבה לה', ולפירוש השני מלשון ערבות וכמ"ש ערוב עבדך לטוב, וכפרש"י שם דהוי לשון הצלה, ובאב"ע מלשון ערבות כמו ועבדך ערב את הנער, והדברים דברי חידוש.

ושו"ר ברש"י (ברכות י"א ע"ב) ד"ה הערב נא):

"הערב נא ה' אלהינו - יערבו עלינו לעסוק בהם מאהבה".

ולמדנו מדבריו הערה מופלאה, דלא בשעשוע של תורה מדובר, אלא במתיקות העבודה מאהבה, דאין לך עריבות ומתיקות מעבודת ה' באהבה ובדביקות ולהנות מזיו השכינה.

ועוד ראיתי שגם האבודרהם לאחר שהביא את שתי הפסוקים הנ"ל שוב העתיק את לשונו של רש"י, ע"ש.

אך בפירוש רבינו מנוח על הרמב"ם (פ"ז מהלכות תפילה ה"י) כתב:

"והערב נא. פירוש לאחר הבנתם יהיו לנו ערבים ומתוקים, ונשכח כל העמל שעמלנו בהם, וישוב לנו העמל ההוא למנוחה ולעונג, שאל"כ לא יהיה עמלו בתורה, ואיך יהיה זה, אם שכלנו יצא מן הכח אל הפועל ונבין הדברים כאשר הם".

ומדבריו למדנו שאכן הכוונה למתיקות ועריבות הבנת דברי תורה על בורין כפי שהם. ועוד למדנו מדבריו דרך ע"י שמחת התורה נזכה גם לעמלה וגייעה, והוא שמבקשים ומתפללים והערב נא. ודו"ק בכ"ז.

ב. בביאור דברי הרמב"ם לגבי תורה לשמה

והנה כתב הרמב"ם (פ"ג מתלמוד תורה ה"ה):

"תחילת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד, ואחר כך על שאר מעשיו, לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה בין שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

והקשה האגלי טל בהקדמתו, והלא בכ"מ בש"ס אמרו "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן". הרי שאמרו כן גם לגבי שאר מצוות התורה ולא רק לגבי מצוות תלמוד תורה, ובדברי הרמב"ם מבואר שאין זה אלא ענין מיוחד בתלמוד תורה בלבד.

וכך כתב לדייק עוד מלשון הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ה ה"ה), שכתב שאמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה וכו' ולא כתב כן לגבי מצוות.

וכתב ליישב לפי דברי הר"ן (ר"ה ז' ע"ב מדה"ר) בדעת הרמב"ם, דמחד פסק דהתוקע לשיי לא יצא יד"ח דמצוות צריכות כוונה, ומאידך פסק דכפאוהו ואכל מצה יצא, וכתב הר"ן דכשם שאמרו המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, כך גם בתחום של מצוות צריכות כוונה יש בהנאה למלא את החסר בכוונה.

וכתב האגלי טל לפי דרכו שגם בת"ת מצוות אין צריכות כוונה שכן נהנה, אבל בשאר מצוות לא שייך לומר שיעסוק בהן שלא לשמה כיון שמצוות צריכות כונה.

ולענ"ד יש לתמוה בדבריו מתרי ותלת טעמי:

א. מה ענין שלא לשמה לדין כונה במצוות, והלא אף המקיים מצוות שלא לשמה יודע שבמצווה קעסיק ומכין לצאת יד"ח, אלא שאינו מקיים את המצווה לשם שמים כדבעי למיהוי, ומה זה ענין לדין מצוות צריכות כוונה.

ב. מה ענין הנאת התלמוד שכל כולו הנאה רוחנית להנאת אכילה וביאה שהנאות הגוף, המה ולגביהם אמרו דהמתעסק חייב שכן נהנה. ואף שכל דברי הר"ן בבואו לדמות מתעסק לכונה המצוה סתומים ועמומים, והארכתי בהם במק"א (מנחת אשר פסחים סימן פ"א ומנחת אשר זוועדים ח"א סימן נ"ה), מ"מ נראה פשוט דאין ענין שמחת התורה להנאת אכילה ושתיה.

ג. אך באמת פשוט שדעת הרמב"ם היא כמפורש בגמ' דלא רק בתורה אמרו לעולם יעסוק בה אדם אפילו שלא לשמה, אלא אף במצוות, וזו כוונתו הברורה בהל' תשובה שם, דהלא ז"ל:

"כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה, וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר

הרי לן דלא זו בלבד דכך נאה וכך יאה וכדברי האגלי טל, אלא דזה עיקר מצות תלמוד תורה שישמח ויתענג בתלמודו.

וכבר מצינו בדברי גדולי האחרונים שנחלקו אם בת"ת נאמר הכלל של מצוות לאו ליהנות ניתנו, שבבית יוסף (יורה דעה סימן רכד) כתב שמי שהיה מוודר הנאה מבני העיר, מותר לקרוא בספר תורה קריאה של מצוה, משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו. וכתב שמטעם זה אין אחר מהקהל יכול לאסור על הקהל לקרוא בספר תורה. אמנם בט"ז (י"ד סימן רכא ס"ק מג) כתב דלא דמיא מצוות ת"ת לשאר מצוות, שהרי אסור לאבל לתלמוד בימי אבלו, וע"כ דבזה אין אומרים מצוות לאו ליהנות ניתנו.

ובקצות החושן (סימן עב ס"ק לד) כתב דהשואל ספר מחבירו אינו חייב באונסין, כיון דמצוות לאו ליהנות ניתנו, והשואל ספר לא חשיב דנהנה מגוף הספר, ע"ש. ובנה"מ (שם ס"ק י"ז) כתב דאישתמיטתיה דברי הט"ז הנ"ל דבמצוות ת"ת אין אומרים דמצוות לאו ליהנות ניתנו.

ובלבוש (או"ח סי' מז ס"ו) הביא כתב לבאר מדוע בברכת התורה מברכים שתי ברכות, וכתב שיש מי שביאר, שבכרחה אחת היא ברכת המצוה, ולכך מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק וכו', והאחת היא ברכת הנהנין כי הלימוד הוא הנאה, וכמו שמברכים שתי ברכות על המצה של מצוה אפילו אין לו רק כזית, לפי שהנאת הגוף שיש בו מצות עשה מברכין ברכת המצוה וברכת הנהנין, וכן באכילת הפסח ושאר קרבנות וכו', וכ' לדחות הדברים בזה"ל:

"על זאת אשיב ואומר שאין נ"ל כלל טעם זה, שאם היה להם ז"ל טעם זה היה להם לתקן לעשות שתי ברכות ראשונות בכל פעם קודם שיתחיל לתלמוד. אלא נ"ל דסבירא להו לחז"ל שאין הנאת מצוה זו דומה לשאר מצוות שנהנין מהן כגון מצוה ופסח ושאר זבחים, דהתם ההנאה והמצוה שני עניינים הם, ההנאה היא מה שנהנה גופו מזאת האכילה אפילו לא היה בה מצוה כמו שנהנה משאר לחם ובשר, והמצוה היא מה שאוכל מצוה ולא חמין ושאוכלו לשם מצוה וכן בקרבן, אבל הכא המצוה וההנאה חדא מילתא היא, שמצות הלימוד הוא שידע מה שילמד כדכתיב [דברים לא, ג] ולמדו ליראה את ה' וגו', וההנאה הוא ג"כ שידע מה שלמד, והרי הכל ענין אחד הוא, לכך לא תקנו עליה בשום פעם רק ברכה אחת ברכת המצוה והיא היא ברכת הנהנין, מה שאין כן בהנאת שאר מצוות, נ"ל דו"ק".

וע"ע באמרי בינה (דיני שבת סימן יב) שהביא בשם הפני אריה (סי' מז) להתיר להתפלל וללמוד מתוך הספר לאור הנר שהדליק הנכרי לצורך ישראל בשבת מה"ט דמצוות לאו ליהנות ניתנו, וכתב להשיג ע"ד הט"ז הנ"ל מהא דאיתא בברכות (דף כ"א) דלמדנו ברכת התורה לאחריה מבהמ"ז מק"ו כו', ופריך מה למזון שכן נהנה, הרי דלימוד תורה לא חשיב נהנה ושמחת נפש לחוד והנאת הגוף לחוד, ולענין איסור הנאה כל שאין גופו נהנה ל"ח הנאה עכ"ד. ודחה האמרי בינה ראייתו, שמה שאמרו מה למזון שכן נהנה הכוונה שהיא הנאת הגוף ממש, הבאה בתוך הגוף, משא"כ בתלמוד תורה שהיא הנאה חיצונית כמו סיכה ורחיצה, שאין מברכים עליהם, ע"ש.

וראה את לשון קדשו של החסיד רבינו יונה במס' אבות (פ"ב מ"ד):

"ודע לפני מי אתה עמל - לפני בוחן כליות ולב. וכי תלמד תורה תטרח ותשים כוונתך בה, ובזה תדע להשיב את אפיקורוס, וכשאתה מיגע את עצמך בתורה תשתעשע בה, שמצינו שאמרה תורה (משלי ח' כ"ב) ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, וכתבי בתריה ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. הנה לך כי הקדוש ברוך הוא היה משתעשע בה, ויש לך לעשות כן, והוא שנאמר (משלי שם) משחקת בתבל ארצו ושעשעי את בני אדם, ר"ל כאשר היה התורה שעשועים להקב"ה קודם יצירת עולם, כך תהיה משחקת בתבל אחר שנברא העולם ושעשועים לבני אדם".

ומדבריו למדנו דכאשר אדם משתעשע בדברי תורה הולך הוא בדרכי ה' ודבק במידותיו, שהרי הקב"ה משתעשע בתורתו והקב"ה נתן לנו את התורה כדי שאנו נשתעשע בה. ועוד זאת למדנו מדבריו דלשם כך נתן לנו הקב"ה את התורה כדי שנשתעשע בה, וכך היא דרכה של תורה ודרך תלמודה, ולא בדיעבד יש כאן משום דא"א בלא"ה, אלא מצוה מן המובחר.

והגדולה שבראיות, דהלא כך תיקנו לומר בברכת התורה שבכל יום ויום, "והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו", הרי שמתפללים אנו לנותן התורה שיהיו ד"ת ערבים בפינו, וע"כ שכך נכון ויאה וטוב ויפה.

אמנם חידוש ראיתי באבודרהם (ברכות השחר) שכתב בביאור ברכה זו:

הרי שהלומד תורה לשמה היינו מאהבת אדון כל הארץ שצוה בה.

ג. ובדברי רש"י (ברכות י"ז ע"א) ותוס' (פסחים נ' ע"ב) מבואר דלשמה היינו ללמוד על מנת לעשות, ע"ש.

אמנם באמת מצינו בזה סתירות לכאורה בדעתם ושיטתם של רבותינו הראשונים והאחרונים, מחד גיסא כתב רש"י (ברכות י"ז ע"א) דתורה לשמה היינו על מנת לקיים, ומאידך כתב (תענית ז' ע"א) "לשמה - משום כאשר צוני ה' אלק".

הגר"ח מוולוז'ין כתב ברוח חיים דעיקר הכונה משום מצות הבורא גרידא, ובנפח"ח כתב דיש ללמוד תורה לשם התורה כמבואר.

בדעת הבעש"ט כתבו תלמידיו דהכונה לשם ה', אך בספר סוד יכין ובועז (סימן ב') לתלמיד הבעש"ט בשל שו"ת מאיר נתיבים כתב דהכונה ללמוד ע"מ לעשות ולקיים, וכמ"ש בראשית חכמה. וכ"כ בליקוטי אמרים מתורת המגיד ממזריטש (אות ר"מ).

הרי לן כפטיש יפוצץ סלע ודברי תורה יוצאים לכמה טעמים (סנהדרין ל"ד ע"א).

ולענ"ד אין כאן בהכרח מחלוקת, אלא יש חלוקות שונות בגדר תורה לשמה זו למעלה מזו, מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

ודו"ק בכ"ז כי קצרותי.

ד. עוד בענין הנ"ל (מכתב)

מכתבו היקר קיבלתי ובו העיר על מה שאמרתי בענין תורה לשמה. נהניתי מאוד מדבריו והנני במענה קצר על עיקרי הערותיו.

א. כתב האגלי טל דהרמב"ם לא פסק מה שאמרו לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה דמתוך שלא לשמה בא לשמה אלא לגבי ת"ת ולא לגבי מצוות, דכיון שפסק דמצוות צריכות כונה נמצא דהמקיים מצוה שלא לשמה כלל לא יצא יד"ח ולא קיים מצוה כלל, משא"כ בת"ת שכן נהנה".

ותמתי דמה ענין שלא לשמה למה דמצוות צריכות כונה, והלא גם המקיים מצוה שלא לשמה יודע דבמצווה קעסיק, אלא שמתכוין לקבל שכר או להמלט מן הפורעניות או לשם כבוד וכדו' ובכל הני יצא יד"ח דמ"מ למצוה מתכוין.

וכתב מע"כ דהאג"ט הביא את מה שאמרו (פסחים נ' ע"ב) בהני נשי דמחוזא דלא עבדי עבידתא כל יום משום מפנקותא ומ"מ שפל ונשכר קרינן בהו, והביאו מה דאמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה של"ש, הרי דשלא לשמה היינו אף כשאנו מתכוין למצוה כלל.

ואתנצל אני התנצלות מרובה מפני הדר"ג האג"ט, אך כמה רחוק הדבר דמשום שמיצנו במקום א' דנשים הבטלות ממלאכה בכל יום ואינן עושות מלאכה בער"ש יש להם שכר נמנע הרמב"ם מלקבוע הלכה דיש לאדם לעסוק במצוות שלא לשמה, והלא ברור כשמש דעובדא דהני נשי דמחוזא אין לו קשר עם עיקר גדר זה, דאטו ציוו חז"ל לעסוק במצוות ללא כונת המצוה [אף למ"ד מצוות אי"צ כונה], וכי יש דבר זר מזה שיעשה אדם מצוות שלא לשם מצוה כלל, ובפרט בשוא"ת, וכי יש מעלה בבטלותא ובמי שבטל ממלאכה כל ימיו [ובמנחת אשר בכללי המצוות (סימן י' אות ב') ביארתי דהמקיים מצוה שלא בכונה אף למ"ד מצוות אי"צ כונה אינו מקבל שכר כלל, אלא דמ"מ יצא יד"ח ונפטר מחיובו, ואכמ"ל].

וע"כ דכוונת חז"ל, דכיון דמ"מ לא עשו מלאכה בערב שבת אף הן מקבלות שכר מעט אף שלא היתה כוונתם לש"ש. אך פשוט דכשאמרו חז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה עיקר כוונתם דאעפ"י שאינו מכין לש"ש אלא משום שכר ועונש ותפארת וכבוד וכדו' שאר פניות מ"מ מעשיו רצויים וכך ראוי לו. והדרא קושיא לדוכתא למה השמיט הרמב"ם הלכה זו.

וע"כ צריך לפרש כמו שהסברתי בשיעור, דבאמת פשוט שאף לשיטת הרמב"ם הלכה זו אמורה בין בתורה ובין במצוות.

ומתנצל אני בפני מע"כ, אך מיום עמדי על דעתי לעולם האמת והפשטות הם נר לרגלי ואור לנתיבתי ומהם לא אזוע.

ב. ובמה שאמרתי דאין לדמות את הנאת הלימוד וההבנה להנאת אכילה, ואף אם נקטינן דבאכילת מצה יוצא יד"ח אף ללא כונה, דומיא דמה שאמרו

אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה, ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתראה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה מוגלים להם רז זה מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה בנחת עד ששיגוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה".

ולהדיא כתב דכאשר מלמדין אנו את הנשים והקטנים ועמי הארץ אין מלמדים אותם אלא לעבוד את ה' מיראה, ומאהבת השכר, הרי דבעבודת ה' מיראה קעסיק, ועוד דנשים פטורות מתלמוד תורה, ופשיטא שאין מתעסקין עמהן ללמוד תורה לשמה.

ומ"מ פשוט וברור מדברי הרמב"ם בהל' תשובה שדעתו כפשטות דברי הגמ' דגם במצוות אמרו הלכה זו.

והנראה עיקר ככוונת הרמב"ם בהל' ת"ת, דאף דבתרוייהו אמרו לעולם יעסוק אדם שלא לשמה, גם בתורה וגם במצוות, מ"מ לא הרי זה כהרי זה, דבמצוות הכונה שמקיים את המצוה מיראת העונש או כדי לקבל שכר ואין בזה פגם כולי האי, אבל בתורה שלא לשמה הכונה שלא על מנת לעשות, ויש בזה חסרון גדול עד שאמרו בירושלמי (ברכות פרק א' הלכה ב') "הלמוד שלא לעשות נוח לו אילו נהפכה שילייתו על פניו ולא יצא לעולם".

והלכה ה' שברמב"ם נמשך אחר מה שכתב בהלכה ג':

"אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה, לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום".

הרי לן דתלמוד קודם למעשה בכל מקום משום שתלמוד מביא לידי מעשה ומטעם זה תחילת דינו של אדם אינו אלא על התלמוד ואח"כ על המעשה, וזה שכתב הרמב"ם דלפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק בתורה אף שלא על מנת לעשות, אף דיש בזה חסרון גדול ועון בידו, דמ"מ הוא בא לשמה וסופו ללמוד על מנת לעשות, וסופו ללמוד ולקיים.

[ובאמת אף הלכה ד' נגדר אחרי הלכה ג' דכיון שמעלת התלמוד במה שמביא לידי מעשה, נדחה התלמוד בשביל מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים, אבל כשאפשר לעשותה ע"י אחרים לעולם תלמוד תורה גדולה ושקולה כנגד כל המצוות].

ודו"ק בכ"ז כי אמת ויציב ופשוט וברור.

ג. בגדר תורה לשמה

והנה נחלקו גדולי עולם בכל גדר תורה לשמה ואף בזה מצינו ג' מחלוקות בדבר:

א. תלמידיו ותלמידי תלמידיו של רבינו הבעש"ט הביאו בשמו דתורה לשמה היינו לשם שמים, כ"כ בדגל מחנה אפרים (פר' ויצא) במאור ושמש (פר' וישלח) ובספר יושר דברי אמת.

ב. בנפש החיים (שע"ד פ"א) כתב דהכונה ללמוד תורה לשם ידיעת התורה, וכך כתב החת"ס (נדרים פ"א, ובפר' בחוקות).

ובנפש החיים דקדק את לשונם תורה לשמה, הלא הקב"ה מוזכר תמיד בלשון זכר, וע"כ דאין הכוונה לתורה לשמו, ע"ש.

ג. בהקדמה לספר ראשית חכמה כתב, דהכוונה היא ללמוד על מנת לעשות דהיינו תורה לשם קיום מצוותיה.

וכבר הוכחתי דיש בית אב לכל שלשת הדרכים בדברי רבותינו הראשונים:

א. הנפח"ח התבסס על דברי הרא"ש (נדרים ס"ב ע"א) שגרס בדברי הגמ' "עשה דברים לשם פועלן ודבר בהם לשמן", וכתב הרא"ש לפרש:

"עשה דברים לשם פעלם, לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו. ודבר בהן לשמן, כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח וכלפול ולא לקנטר ולהתגאות".

ומכאן שעיקר הכונה בתלמוד תורה להבין ולהשכיל ולעמוד על בורין של דברים.

ב. אך רש"י גורס שם "עשה דברים לפעלם ודבר בהן לשם שמים".

ועיין עוד בלשון הרמב"ם (בהל' תשובה שם):

"וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה".

שכונו בו וזה שמתוך הנאתו ממנה אי אפשר שלא ימשך בה ואחר שימשך בענין בכונת עשיית המצוה עם דעתו על אותו זמן שהוא זמן המצוה קרוב לנמנע שלא יתעורר מעט על זה בכונתו.

ולפי דבריו יש אכן מקום לדמות הנאת הלימוד ושמחתה להנאת אכילה, דמ"מ נמשך בלימודו ולא עשה כן כמתעסק בעלמא. ואעפ"כ אני על משמרת אעמודה. והרי גם המאירי הדגיש שהדברים אמורים בהנאה גשמית לגוף.

ג. ומה שכתב ליישב את דברי הגר"ח מולוז'ין ברוח חיים לא הבנתי כלל, דהלא להדיא מירי במי שלומד ע"מ לעשות אלא שגם נהנה מחכמת התורה, ואעפ"כ מבואר מדבריו "שאין בידו עון" אבל אין זה רצוי לכתחלה.

ומה בין הלומד על מנת להבין ולידע, להלומד על מנת לעשות, והלא נצטוונו להבין ולידע רק על מנת לעשות.

והנראה עיקר ביישוב דברי הגר"ח, דאין הדבר תלוי אלא בדקות הענין, דאף שכך הוא דרכה של תורה וצריך ללמוד מתוך תענוג גדול ושמחה יתירה אבל אין זה אלא מתוך הרגשה עמוקה ודביקות בקדושת התורה וזכות עמליה, אבל כאשר עיקר חשיבות התורה בעיניו ועיקר סיבת תלמודה רק כדי ליהנות מתלמודו אין זה מעלה יתירה כלל.

תמצית הדבר, העוסק בתורה צריך לעסוק בה לשם שמים ויתענג בדביקות בה ובהקב"ה וכמ"ש רש"י (ברכות י"א ע"ב), ועליו גם להתענג ולהשתעשע בתלמודו, אבל כאשר עיקר עיסוקו בה משום תענוג חכמתה אף שהוא מכין גם על מנת לעשות "אין בידו עון" אבל אין זה עיקר דרכה של תורה.

המתעסק בחבלים ועריות חייב שכן נהנה, אין זה אלא בהנאת הגוף דאכילה ושתיה ולא בהנאה רוחנית ושמחת הנפש.

ופלפל כבו' ליישב את דברי האג"ט דלמה נחלק בין הנאה להנאה, והביא את דברי הקה"י (שבת ס"ו ל"ה) דענין הכונה הוא שיתוף הנפש במעשה הגוף וגם ע"י הנאה יש שיתוף מעי"ז.

וגם בזה אומר, והלא לא מצינו אלא מה שאמר דהמתעסק בחבלים ועריות חייב שכן נהנה, והנאת אכילה דמצוה דומה לאכילת החלב, ומה"י להרחיב גדר זה להנאת התלמוד, שאינו דומה כלל למקור הסוגיא. ועוד דהלא הראשונים חידשו דכל שנהנה יוצא אף בלי כונה ראו לחלק בין מצוה ובין התוקע לשיר, הרי דאף התוקע לשיר נהנה מקול השירה מ"מ אין זה דומה להנאת הגוף ואינו יוצא יד"ח. ודוחק לחלק בין להנאה זו להנאת התלמוד.

ודברי הקה"י אינם מתיישבים על חלב, דהלא כל גדר כונה המצוה אינה אלא עצם ההכרה שעוסק במצוה ולא במעשה הרשות, ובאמת דברי הכס"מ (וכבר מצינו סברא זו בראשונים) לכאורה אין להם פשר דמה ענין המתעסק שבו ההנאה ממלאה חסרון דכונת המעשה, להא דמצוות צריכות כונה שבו יש חסרון בכונת המצוה, ומה ענין הנאה לכוונת המצוה.

ובהקדמה המאירי לש"ס כתב בזה ביאור מחודש וז"ל:

"והדעת השנית הוא שנמשכו לדברי הדעת הראשון בקצת מצות והם כל מצוה שאין בה הנאה גשמית כענין תקיעת שופר ונטילת לולב וכיוצא באלו אבל כל מצוה שתמשך הנאה לגוף כענין אכילת מצוה והדומים לה יאמרו עליה שיצא ידי חובת המצוה בבלתי הצד הנוכח ר"ל אף על פי שלא כיון במעשה לשום מצוה אחר שהיתה לו כונה בעשייה ר"ל שלא עשאה כמי שמתעסק בדבר ואינו מתכוין אף לעשייה וזה הדעת אפשר להמשיכו למה

• דברי אגדה •

עמד עמי ואלקיד אלקי

הקב"ה, להקדים נעשה ולקבל על עצמו כל התורה כולה ללא שיעור וללא סייג.

הלא בחיי היום יום, רגילים אנו לדקדק עד קצה במצוות מסויימות ולהתעלם לחלוטין ממצוות אחרות, זה בכה וזה בכה, יש מי שמקפיד עד מאד במצוות שבין אדם למקום ויזלזל במצוות שבין אדם לחבירו, ויש מי שינהג להיפך, כאילו ניתנה לנו הבחירה לומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה. לא כך הגר הבא ליכנס לברית, אין בידו לבחור בין מצוה למצוה ואף אם ירצה להוציא מצוה אחת מן הכלל, מצוה אחת מתוך התרי"ג אין מקבלין אותו.

הבה נצייר בדמיונו ובעיני רוחנו גוי שבא להתגייר וכאשר אב בית הדין פונה אליו ושואל האם מקבל אתה על עצמך את כל התורה כולה, עונה הוא בשפה רפה "כמוך, כמו האב"ד". וכאשר גוער בו האב"ד "באר דברך ופרש כוונתך" אומר הגר בבבשת פנים ותוך כדי בקשת מחילה וסליחה "כמדומה אני שאתמול שמעתי בבית המדרש שמורנו האב"ד דיבר לשה"ר או רכילות ובאופן הזה יכול גם אני ליכנס לברית ולהתגייר". אב בית הדין ייאלץ לכבוש את פניו בקרקע ברוב בוש וכלימה ולומר אמנם ראוי אתה להיות אב"ד אבל אין אתה ראוי להיות יהודי! כדי להצטרף לכלל ישראל ולחסות תחת כנפי השכינה צריך אתה לקבל כל התורה כולה.

ונראה אפוא דגם יהודי יכול להתגייר, וצריך להתגייר. לעמוד לפני מלך המשפט השופט כל הארץ ולקבל על עצמו עול המצוות כולן, ללא שיעור וללא גרעון.

וביום הקדוש והנשגב הזה שבו נכנסו אבותינו לברית, הקדימו נעשה לנשמע וקבלו עול מלכות שמים באהבה, כך על כל אחד ואחד לראות את עצמו כאילו זה עתה עומד הוא להיכנס לברית ולקבל עול מלכות שמים באהבה.

הנה מנהג ותיקין לקרוא מגילת רות בחג השבועות יום קבלת התורה, והטעם פשוט, כי ביום הזה נהיית לעם לה' אלקיך. ביום נשגב זה נכנסו אבותינו לברית וחסו תחת כנפי השכינה כשכפה עליהם הר כגיגית. וכך בכל שנה ושנה חייב אדם לראות את עצמו כאילו ביום הזה נכנס לברית עם ה' אלקיו.

והנה הלום ראיתי ב"צו וזירוז" להצה"ק מפיסצנא רבי קלונימוס קלמן שפירא הי"ד שהשיח את לבו בינו לבין קונו, וכה הם דבריו הקדושים הרושפים רשפי אש שלהבתיה: רבש"ע רוצה אני בכל לבי לתת לך משהו, משתוקק אני להתקרב אליך ולעשות לך נחת רוח. מה אתן לך ומה אוסיף לך? האלמד תורה, הלא זה עידן ועידנים שלומד אני בכל כחי. האוסיף להתפלל, הלא מאז ומקדם משתדל אני בכל כחי בעבודת התפילה ... הלואי ויכלתי להתגייר, אך מה אעשה ונולדתי יהודי!

וכאשר קראתי לראשונה את המיית לבו הטהור זלגו עיני דמעות. נפשו הסוערת והרוגשת באש קודש של אהבת ה' לא תדע שובע כי אם בגירות. משתוקק הוא להתגייר, לנתק לחלוטין את עבודתו העבר וליכנס לברית כקטן שנולד. אך מה אוכל לעשות ונולדתי יהודי.

ולעצמי חשבתי, ושמא גם יהודי יכול להתגייר. למול אינו יכול דהלא כבר נימול ואביו קיים בו "וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלקים" (בראשית כ"א ד'). לטבול אינו יכול, דאין זו טבילת גירות אלא טבילת טהרה בעלמא. אך שמא בידו לפחות לקבל עול המצוות כולן, שמא עליו לעמוד לפני השופט כל הארץ מלך המשפט כדרך שהגר מתייצב לפני בי"ד ולקבל עול התורה והמצוה. וכשם שהגר המקבל כל התורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו (בכורות ל' ע"ב), כך על כל אחד ואחד לעמוד ביום הזה לפני

מערכי תורה

חג השבועות

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

מעמד הר סיני נמשך בכל דור ודור

מתוך משא הכנה לקבלת התורה בית הכנסת המרכזי 'רמת אלחנן' ב"ב

במשנה באבות תנן 'כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וכו'. וכן איתא בגמ' במנחות איתא 'כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו וכו', רבינא אמר, השמר ופן שני לאוין נינהו, ר"נ בר יצחק אמר בשלשה לאוין וכו'. עוד איתא שם תורה ניתנה בארבעים ונשמה נוצרה בארבעים, כל המשמר תורתו נשמתו משתמרת, וכל שאינו משמר את התורה אין נשמתו משתמרת. תנא דבי רבי ישמעאל, משל לאדם שמסר צפור דרור לעבדו, אמר כמדומה אתה שאם אתה מאבדה שאני נוטל ממך איסור בדמיה, נשמתך אני נוטל ממך'. מבואר חומר שכחת דבר אחד ממשנתו, וצריך להבין חומרת הענין, הרי הדבר לא נאבד מכלל ישראל, הרי יש חכמים נוספים שמהם הדבר לא נשתכח, ומהו החסרון הגדול שיש בשכחתו.

הנה התורה נמסרה בסיני הן תורה שבכתב והן תורה שבע"פ, ובכלל זה גם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, וקבלה זו נמשכה מ' שנה במדבר, שמסר להם משה רבינו פרשיות פרשיות, ולכאורה כעת אחרי שהתורה נמסרה לנו בשלימות היא כבר מצויה בידינו, וממילא כל אחד יכול ללומדה.

אכן בנפש החיים מביא דברי הזוהר הק' 'מאן דאשתדל באורייתא כאלו קאים כל יומא על טורא דסיני לקבל אורייתא', וביאר הדבר 'שכמו שבעת המעמד המקודש נתדבקו כביכול בדבורו יתברך, כן גם עתה בכל עת ממש שהאדם עוסק והוגה בה, הוא דבוק על ידה בדיבורו יתברך ממש, מחמת שהכל מאמר פיו יתברך למשה בסיני וכו', וגם עתה בעת שהאדם עוסק בה בכל תיבה, אותה התיבה ממש נחצבת אז להבת אש מפיו יתברך כביכול, ונחשב כאלו עתה מקבלה בסיני מפיו ית"ש'. העולה מזה דקבלת התורה לא נפסק לעולם, ואופן הלימוד אינה שהתורה כבר בידינו, ולומדים דבר שכבר קיבלנוהו בשלימות, אלא בכל עת לימוד יש קבלת התורה מחודשת לאותו ענין שעוסק בה, וכעת הלומד מקבלה מהקב"ה, ואף שמעמד הר סיני בטל בסילוק שכינה, כמש"כ 'במשוך היובל המה יעלו בהר', מ"מ הענין של קבלת התורה מפי הגבורה קיים ונמשך בכל עת עד סוף כל הדורות. וכן מבואר הדבר מדברי הגמ' בברכות שת"ת הוא באימה וביראה ברית ובזיע, ונלמד מהכתוב 'והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתוב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, מה להלן באימה וביראה וברית ובזיע וכו', ובפשוטו צריך ביאור דמעמד הר סיני היה גילוי שכינה, ולכן היה צריך להיות בטהרה, אבל למה דינים אלו נוהגים בלימוד התורה לדורות, אכן כיון דמעמד הר סיני נמשך בכל עת, על כן צריך להיות באימה ויראה ורתת וזיע, דכן הוא המציאות האמיתית, וצריך להיות באותו אופן.

ובזה יש לבאר מה שהביאו התוס' בחגיגה מהירושלמי 'ישבו ונתעסקו בתורה ירדה אש מן השמים והקיפה אותן וכו', והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני, לא באש ניתנו, וצריך ביאור למה מה שהתורה ניתנה באש זה סיבה שגם כעת יהיה אש, אכן להמבואר דבכל עת הלימוד הוא קבלת התורה א"כ שפיר יש אש, דזה צורת מטבע קבלת התורה גם לדורות.

אכן יש להבין תוכן הענין, דהרי התורה כבר נמסרה לנו ולא בשמים היא, ולמה צריך קבלה מפי הגבורה נוספת בכל פעם, ולמה לא שייך ללמוד בלא שיחשב כאילו עתה מקבלה מסיני. ומבואר שבאמת לא ניתן ללמוד באופן אחר, ולימוד תורה אינו באופן של מידי דממילא, אלא כל מסירת התורה הוא באופן שכל האפשרות שלנו ללמוד היא רק ע"י שהקב"ה מלמד באותה שעה את הלומד, ומלבד קבלת התורה הכללית לכל ישראל בסיני, עוד נוסף קבלה פרטית לכל יחיד בזמן שלומד, זהו מטבע צורת ת"ת לדורות. אם היה אפשר ללמוד בלא זה, לא היה מתחדש מעמד הר סיני באותו הזמן שלא לצורך, ועל כרחך דלא סגי בלאו הכי, משום דרק באופן כזה ניתנה לנו התורה, ורק כך ניתן ללומדה.

קבלה זו לכל לומד בכל דור, יסודה ושורשה במעמד הר סיני, דשם היה תחילת הקבלה, ועניינה ממשיך לכל יחיד בעת הלימוד, דהך עמידה של כל ישראל בהר סיני הועילה להמשך מעמד זה בכל זמן לימודם, ונמצא דכל לומד ממשיך לעצמו כסדר את מעמד הר סיני כל ימיו.

ולא זו בלבד דעצם קבלת התורה לישראל הוא באופן של קבלה מחודשת בכל זמן ועת, אלא גם עצם הבנת הדברים הוא בסייעתא דשמיא מיוחדת, ולא סגי שיש לו דעת ותבונה וממילא יוכל להבין את התורה. והדבר מבואר בבית הלוי על דברי הגמ' בתמיד 'כל היושב ושונה הקב"ה יושב ושונה כנגדו', דכביכול יושב אצלו ומלמדו דעת ותבונה להבין אמרי בינה, וכמ"ש כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, דלא כתוב 'נתן' בלשון עבר, אלא 'יתן' בלשון הווה ועתיד, דבכל זמן שהאדם עוסק בתורה אז נותן לו הקב"ה חכמה.

ועולה מזה דגם הבנת התורה הוא באופן מיוחד בלימוד מפי הגבורה שיושב ושונה כנגדו, וכל דרגה בעיון, וכל דקות של הבנה הוא בלימוד מיוחד באותה שעה מפי הקב"ה, דהקב"ה מתעסק עם כל יחיד הרוצה ללמוד בב' ענינים, גם נותן לו את עצם התורה, וגם נותן לו כלים להבין ולהשכיל בעומק

התורה, ומה שהקב"ה מלמד אין זה רק נתינת כלים להבין ולהשכיל בעומק ההבנה, אלא הוא נתינת ומסירת עצם התורה, וכמבואר בנפש החיים דבאותה שעה הוא מקבל מסיני, וזהו 'יתן חכמה', דהיינו את עצם התורה.

והטעם דא"א ללמוד בלא שיהיה קבלת התורה באותו הזמן אינו רק כדי להבין את עמקות התורה אשר היא אין סוף, אלא גם פשוט פשוט א"א להבין בלא ס"ד מיוחדת, דהתורה אינה ככל חכמות שבעולם, אלא היא אש, וכמש"כ 'מימינו אש דת למו', ומקור שורשה העליון מאד נעלה מעל כל העולמות, ואף שירדה לעוה"ז אפילו הכי לא היה בה שום שינוי, וכמו שכתב בנפש החיים דאף דהתורה נשתלשלה וירדה ממקור שורשה העליון מ"מ קדושתה הראשונה נשארה כמו שהוא במקור שורשה, וכולה קודש, ואסור לנהוג בה מנהג חול ח"ו, וזהו טעם איסור הרהור בד"ת במקומות המטונפים.

הלא מעתה הדבר פשוט דלא יתכן שיהיה גישה ואפשרות ללומדה בדרך הטבע כמו שאר חכמות, ולשבר את האוזן, כשם שכל אחד מבין שחלק הנסתר שבתורה אינו מסור לכל אחד, ולא יועילו בזה כשרונות מרובים, דחלק התורה הזה נעול וחתום ורק יחידי סגולה זוכים להיכנס לשעריו, כן הוא גם כלפי חלק הנגלה, דאם הקב"ה לא ילמד את ישראל לא יהיה להם גישה לזה, וא"א לגשת אל הקודש, וכעין הכתוב 'ואל יבוא בכל עת אל הקודש' [והרי כל ענין הקדושה בקודש הקדשים היה מחמת הלוחות המונחים בתוכן].

על פי הדברים האלה נראה לבאר נוסח ברכת אהבה רבה בתפילת שחרית 'בעבור אבותינו וכו' כן תחנונו ותלמדנו', ונראה דבקשה זו אינה לזכות על דעת ובינה להבין, דהרי זה מבקשים בפרטות בהמשך 'ותן בליבנו להבין ולהשכיל' וכו', ובע"כ שזה בקשה נפרדת. ונראה דתוכן בקשה זו היא שהקב"ה יתן לנו את התורה כמו שנתן לאבותינו, דהאופן והדרך והצורה היחידה ללימוד התורה היא ע"י שהקב"ה מלמד כל יחיד באותה שעה שלומד, וזהו הבקשה שהקב"ה ילמד אותנו את התורה בקבלה פרטית מחודשת לכל אחד ואחד.

ובזה יש לבאר מה שכתב הרמב"ן (פר' תרומה) 'וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר, וכמו שנאמר שם וישכון כבוד ה' על הר סיני, וכתוב הן הראנו ה' אלו קינו את כבודו ואת גדלו, כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן וכו', והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני' וכו' עכ"ל, ובפשוטו תמוה למה נמשך הגילוי שכינה גם במשכן, הרי ענין הגילוי שכינה היה כדי ללמד לעמך תורה ומצוות, ואחר שניתנה להם התורה היה צריך הגילוי שכינה להסתלק. אמנם לפי דברינו הוא מבואר דאכן מעמד הר סיני נמשך בכל עת, וממילא סיבת הגילוי שכינה צריך להמשיך, ומטעם זה גופא נצטוו ישראל על מלאכת המשכן שיהיה מקום מסוים ומיוחד להשראת השכינה אצלם.

ונראה דזהו הענין המפורש בפסוק בפרשת ואתחנן 'קול גדול ולא יסף', וברש"י כתב ש'קולו חזק וקיים לעולם', ונראה לומר שהוא כפשוטו דבכל עת וזמן נמשך מעמד קבלת התורה לכל יחיד בשעה שלומד.

ולפי זה יש לבאר חומר שכחת דבר אחד ממשנתו, דבאמת לא קאיתנן עלה משום איבוד ההלכה גופא, אלא משום איבוד ההלכה מהלומד גופיה, דבתורה 'שלו' נחסר חלק, דכל לומד אחראי על חלק התורה שלמד שלא ישכח ממנו, ובעי שמירה מעולה ביותר עד כדי שאם שכח 'נשמתך אני נוטל ממך', והענין הוא, דכיון דכל לומד זוכה לתורתו ע"י קבלת התורה הפרטית שהיה לו באותה שעה מפני הגבורה, נמצא שאם איבדה הרי איבד את ה'קבלה שלו', ולא מהני מה שחכמים אחרים יודעים להשלים חסרונם, דהם ב' קבלות שונות ונפרדות.

ומצינו ענין כזה בגמ' בתמורה 'בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן, אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך וכו', מיד תשש כחו של יהושע ונשתכחו ממנו ג' מאות הלכות ונולדו לו ז' מאות ספיקות ועמדו כל ישראל להרגו', והביאור הוא דיהושע היה ממונה על מסירת התורה, וכלשון הרמב"ם בהקדמתו 'וצוהו עליה', וא"כ היה אחראי על כל הלכה והלכה שבתורה, וכיון ששכח רצו להרגו, דע"ז איתא בגמ' 'נשמתך אני נוטל ממך'.

בגמ' בפסחים איתא 'רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תילתא, אמר אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא', ומבואר דהיו"ט של מתן תורה שונה וחלוק בין ת"ח לבין אדם רגיל, דאדם רגיל יאכל 'עגלא', ות"ח יאכל 'עגלא תילתא', והדבר מופלא, דהיכן מצינו בשאר מצוות שיהיה חילוק באופן קיומן בין ת"ח לאדם רגיל.

אכן נראה לבאר דעצרת הוא יו"ט משום שמחת קבלת התורה, וכדאיתא שם 'מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא', והרי קבלת התורה של חכם שונה מקבלתו של אדם רגיל, דהחכם ממשיך לקבל התורה בכל זמן שלומד, ונמצא שהקבלה שלו הוה קבלה יתירה בשיעור טפי מאדם רגיל, דלא הוה רק קבלה באותה שעה, אלא קבלה תמידית, ולכא הו"ט שלו חלוק בעצמותו מיו"ט של אדם שאינו בדרגתו, ושפיר ראוי לו להרבות בסעודה טפי.

ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני ויסר וישב. (ד, א). וברש"י, פלוני מכוסה ונעלם לשון כי יפלא, היפלא מה' דבר. אלמוני, שהיה אלמן מדברי תורה, שהיה לו לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, והוא אמר פן אשחית את נחלתי. וצריך ביאור מה שכינהו בשני הכינויים פלוני אלמוני.

ויש לומר דהנה אא"ז מרן הגרי"ז צ"ל מבאר דדין עמוני ולא עמונית להתירה בקהל, נלמד משתי מקורות, בדרשא דעמוני ולא עמונית, ומלבד זאת עוד נתקבלה הלכה למשה מסיני דרך עמוני אסור ולא עמונית. ולפי"ז הגזאל שלא רצה לגאול טעה בתרתי גם דלא היה בידו ההלכה למשה מסיני דעמוני ולא עמונית, וגם לא דרש עמוני ולא עמונית. מעתה נראה דע"ז שלא ידע ההלכה למשה מסיני כינהו פלוני, שזה מלשון מכוסה ונעלם כפירוש רש"י, שנעלמה ממנו ההלכה, וזה אין שייך לדרשא אלא רק שמכוסה מן ההלכה, כיון שלא קיבלה. ועל מה שלא דרש עמוני ולא עמונית לזה כינהו אלמוני דהא זה כבר יכול לדרוש מעצמו, ומשום שלא דרש הרי הוא אלמן מדברי תורה, שאינו יכול לדרוש כדבעי. וזהו פלוני אלמוני כנגד הדרשא וכנגד ההלכה למשה מסיני.

ביום הפתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל

בכור בְּיִשְׂרָאֵל (ג יג)

ייחודיותם של הבכורים דוקא בלילה הזה להתייחד משאר ישראל

יש לפרש מה המיוחד בלילה זה להקדיש את בכורת ישראל דייקא, ונראה לבאר עפ"י הספורנו, שהנה כבר מצינו שהוזהרו ישראל שלא לצאת מפתח בתיהם באותו לילה של מכת בכורות, והיינו משום דכשניתנה רשות למשחית להשחית שוב אין מבדיל בין צדיק לרשע, וכמו שפרש"י בא (שם).

ולפי"ז ברור שבכורות ישראל היו בסכנה גדולה באותו הלילה, יותר מכולם, שהרי מצד הכלל ד"כיון שניתנה רשות למשחית וכו", צריכים הם להפגע בכלל בכורות מצרים, ממילא נימא דכדי לזכות להצלה פלאית ומיוחדת, הוצרכו להיות נבדלים לגמרי במהותם מן המצריים, ולכן הוקדשו באותו לילה לעבודת ה', שבזה גדלה זכותם ונבדלים בכך מן המצריים, ובכך ניצלו מלהכלל במכת הבכורות.

עוד נראה לומר מהו ענין הקדשת בכורות ישראל דווקא בליל מכת בכורות, שהרי הדבר פשוט שכאשר בכל העולם כולו רואים כי רק בכורותיהם של המצרים לקו ומתו, ואילו בכורות בני ישראל, ניצלו מן המכה ללא פגע, הלא נעשה בזה קידוש ה' גדול ורב, שניכר לעין כל כוח השי"ת בזאת, אם כן על ידם של בכורות בני ישראל נגרם קידוש ה' עצום בעולם, שע"י שנצלו ממכת

בכורות נודעה בכך יד ה'. ומכיון שכך תיכף ומיד הוקדשו ונבחרו לאלתר לעבודת ה', שראוי לעבודה שתעשה באנשים כאלו שנגרם קידוש ה' עצום ונשגב על ידם.

[ומה"ט נאמר "ביום הכות" והלא קשה דהמכה עצמה היתה בלילה ולא ביום, אלא הביאור הוא "ביום הכות", אותו היום, הוא יום מיוחד בו היה קידוש שם שמים גדול שכזה, והוא יום מיוחד לדורות].

לְבָנֵי שְׁמֵעוֹן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם ... כָּל זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְיָמָעְלָה (א כב)

השייכות של שבט שמעון דווקא ל'ערב רב'

הרמ"ע מפאנו בספר עשרה מאמרות כתב לפרש מדוע נכתב 'פקודי' אצל שמעון דוקא, שהוא לשון חסרון, משום דעתידים למות ממנו כ"ד אלף במעשה זמרי. דאלו כ"ד אלף, שנהרגו במעשה דזמרי, הן 'ערב רב',

שנשיאם היה זמרי, שהוא "שאל בן הכנענית", שדרשו חז"ל "בן דינה שנבעלה לכנעני, והטיל בה זוהמה", ומוזה יצא זמרי.

מבואר מדבריו שיש שייכות ל'ערב רב' דווקא לשבטו של שמעון, יותר משאר שבטים, ואף שאינו כפשוטו, שהרי ה'ערב רב' בעצמו לא מתייחסים לשבטים כלל, מ"מ בחינת 'ערב רב' דבקה בשמעון יותר משאר שבטים, ומקורו ממעשה דינה.

ואפשר להוסיף בזה במהות הדבר של "בחינת ערב רב", שהיא חסרון של 'הפקרות' דהיינו עשיית רצונו שלו עצמו בלי להיוועץ במי שמעליו, שכן אמרו חז"ל שמשא גייר אותם מדעתו, ונתבע על כך שלא שאל את הקב"ה על זאת, וזה היה שורש הפגם במעשה דשכם, שעשו על דעת עצמם בכך שהרגו את אנשי העיר בלי להתייעץ באביהם קודם, וכמש"כ שם רש"י "בניו היו ונהגו עצמם כשאר אנשים", וזהו השורש של הקלקול של 'ערב רב', כפי שבארנו, וזהו שמעשה דינה הוא הכנה לשייכות ד'ערב רב' בשבט שמעון דוקא, מכל צדדיו.

וּמִשְׁמֵרָתָם הָאָרֶץ וְהַשְּׁלָחַן וְהַמִּזְבֵּחַ וְכָל־הַקֹּדֶשׁ (ג לא)

קשה עונשם של נגיעות שמפילים "חללים" גם אנשים גדולים במעשיהם

ידועים דברי רש"י (בראשית כ"ט) שכותב שכל מי שנאמר בו "על כן קרא שמו", מרובה היה באוכלוסין, חוץ מלוי שהארון היה מכלה בהם, דהיינו מחמת הקדושה העצומה של הארון, הוא היה בבחינת "וסביביו נשערה מאוד", וכל מי שהיה בו איזה נדנדו של חוסר זהירות מספקת "דק עדי נבדק", היה מסתלק מן העולם לאלתר, ומשום כך שבט לוי לא היה מתרבה כמו השבטים האחרים.

ורואים אנו את מסירות נפשם העצומה של הלוויים, שמסרו את נפשם על משא הארון חרף יודעם שטעות הכי קטנה תגרום להם למוות מידי.

ואילו לגבי קורח מצינו מובא במדרש (במדבר רבה פרשה י"ח ג') תואר זה שקורח היה אדם גדול, והוא היה מנושאי הארון [בתנחומא (ה' ד"ה 'ויקח קרח') כתוב: "מטועני הארון"].

ורואים אנו מכאן יסוד עצום כמה קשה עונשם של "נגיעות", ועד להיכן "נגיעות" יכולים לדרדר את האדם, דהיינו בן אדם שיש לו נגיעות זה יכול להוריד אותו לשאול תחתית, וקורח הוא הדוגמא לכך, שהלא קורח היה הלוחם בחזית הכי מובחרת של עם ישראל, בה כל חייל שיש לו היסח הדעת, של

שפה לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו
רמיזה לברך ברכת כהנים

מעשה שאירע בהיכל הישיבה בימי בין הזמנים, (כידוע בימי בין הזמנים משתדל רבינו לישב במקומות מרוחקים ממרכז העיר, ומהישיבה, בכדי שלא יופרע מלימודו, מחמת כל אותם הנופשים הבאים לעיר, ואומרים בלבם לאחר שסיימו את כל האטרקציות שבעיר, ישנה "אטרקציה" נוספת, הלא היא חצירו של רבינו, וממש 'בל תשחית', הוא לשהות בעיר ולא לבקש את ברכתו של רבינו). ועל כן נתחכם מאן דהו, והגיע לרבינו, עוד

המשך בעמוד הבא

אפשרות להיפטר מחיוב זה, בכך שיפדנו בן הלוי בגופו, אבל אין זאת, אלא פטור מחדוש, מן החיוב הקיים, ונמצא דמי שעולה בידו פתק של חמשה סלעים אינו מתחייב כלל, ורק שהפסיד את האפשרות להיפטר מחיובו הקיים, ואיבוד אפשרות אינה חשיבה חוב כלל.

ועל שלחן הפנים יפרשו כגד תכלת ונתנו עליו את הקצרת ואת הכפת ואת המנקית ואת קשות הנסך ולחם התמיד עליו יהיה (ד', ז')

ביאור נפלא מדוע לחם הפנים אינו נפסל ב'יוצא' כיון

שהוא ההשפעה של הפרנסה לעם ישראל

בגמ' (מנחות צ"ה ע"א) דלמ"ד לחם הפנים אינו נפסל ב'יוצא', למד זאת מפסוק זה דלחם הפנים עליו יהיה, ובשונה מהקרבנות האחרים הנפסלים ביציאתן מהמשכן.

יש לומר בדרך רמז, דהנה השולחן ולחם הפנים מרמזים על פרנסתם של ישראל, וכדאי' בזוה"ק (לך לך רס"ז) וז"ל 'תא חזי, משלחן של לחם הפנים, שממש יוצאות ברכות ומזונות לעולם, אשר אינו ראוי שימצא ריקן אפילו רגע אחד, כדי שלא יעברו הברכות משם, כן אין לברך על שלחן ריקן, כי הברכות של מעלה אינן שורות על שולחן ריקן, ע"כ.

אשר על כן "לחם הפנים אינו נפסל ב'יוצא", כיון שכביכול אומר הקב"ה לעם ישראל צאו וראו, גם בשעה של הסתר פנים כביכול, שהמשכן בו נמצאת השראת השכינה, אינו על מקומו ותיקונו, אלא מיטלטל בדרכים כשהוא בעגלות, אבל לחם הפנים שהוא משפיע את הגשמיות ופרנסתו של ישראל, הוא כתיקונו, עד כדי שאפי' אינו נפסל ב'יוצא', דהוא כעת בתפקיד.

רגע כמימריה מסתלק מן העולם בין רגע, ואת החזית הזו הוא הצליח לעבור בשלום. אבל כשהגיע שאלה של כבוד ו'נגיעות' את החזית הזו הוא לא שרד ובא לחלוק על משה רבינו רח"ל.

ואת פדווי השלשה והשבעים והמאתים (ג מז)

יסוד החיוב של חמשת השקלים בבכור ובשאר ישראל

חז"ל אמרו שעשו 'גורל', כ"ב אלף פתקים, של בן לוי, ורע"ג פתקים של חמשת שקלים, ומי שעלה בידו הפתק של חמשת שקלים הוצרך לשלם, וקצת צ"ע דהנה המספר הזה של בכורי ישראל הרי נכללו בו גם קטנים, שהרי התחילו למנותם מבן חודש ומעלה, והיאך לקחו קטני ישראל אלה, חלק בחלוקת הפתקים.

ולכאורה צריך לומר שאבותיהם לקחו בשבילם, שהרי אבותיהם הם בע"ד בהם, דהלא מצוות הבן על האב, וכמבואר ברמב"ן כאן שהחמשת שקלים דהכא, היו מדין מצות פדיוה"ב דעלמא.

אמנם הרי קיימ"ל דהכא שלא פדאו אביו, מחוייב איהו לפדות עצמו, וידוע מהריב"ש שהובא באחרונים, שבעצם יסוד חיוב הפדיון מוטל על הבן, ורק כל היכא שעדיין לא 'הגדיל' מחוייב אביו במצות הבן.

ולפ"ז הרי נמצא שהאבות הללו, שנטלו את הפתקים בשביל בניהם נמצאו חבין להם, אם יעלה בידם פתק של 'חמשת שקלים', דנמצאו מחייבים את בניהם, בחמשת שקלים, ורק שלפי שעה מוטלת המצוה על האבות, אבל לא מסתבר דמגי בזה לסלק שם חוב, כלפי הבן בכך שמתחייב בפדיון, שהרי יסוד החיוב מוטל עליו ואם לא יפדנו אביו, יהיה מחויב הוא בדבר, וא"כ יקשה אמאי לא הביאו זה בגמ' בר"פ האיש מקדש שיש כוח לבי"ד לחלוק בנכסי קטנים וכיוצא"ב, ואיכא למ"ד התם שהגדילו יכולים למחות, והכא לא נראה שהיו יכולים למחות לכשיגדילו.

אלא נראה דהכא לא חשיב הדבר חוב כלל, שהרי מצד עצם מציאות הבכורה, איכא חיוב של פדיון דחמשה סלעים, ורק דהכא ניתנה

אני ילמד אותך כלל אדם קרוב אצל עצמו

שח מקורבו ונאמן ביתו של רבינו הרמ"ש שליט"א שפעם אחת הרגיש רבינו חולשה גדולה מאוד, ממש באופן שכמעט לא יכל לדבר, ובאותו היום התקיים איזה אירוע משפחתי שהיה מחוייב ללכת לשם, ובפרט רצה רבינו לילך בכדי לכבד את דודו ראש הישיבה דמאור התלמוד הגאון הגדול רבי אברהם יצחק הכהן שליט"א, וכשהגיע לשם כאמור בחולשה גדולה מאוד, בדיוק התחילו להתפלל תפילת ערבית, והצטרף רבינו לתפילתם, ותפילת עמידה ארכה כשעתיים ויותר, וכל זאת כאמור לאחר שבכל המעט לעת היה שרירי בחולשה עצמו ה מאוד, ולא אכל ולא מיד, וגם פלט כל מה שנכנס לפיו, וכססיים התפילה התקבצו סביבו אנשים רבים עד שממש הרגיש קושי בנשימה והרמ"ש הנ"ל לא יכל לשאת את המצב וזעק מנהמת ליבו לכל הסובבים, תעזבו את רבינו אינכם יודעים מה עבר עליו ביום האחרון, וכששמע זאת רבינו תפסו בידו ואמרו לו אני ילמד אותך כלל "אדם קרוב אצל עצמו", והם לא היו איתי ביום האחרון אז מה הטענה שלך כלפיהם...

שאל בחיר ה' מכבד את השבת

שח מקורבו של רבינו ה"ה אוהב שלום ורודף שלום הרא"ג שיחי', שפעם אחת ליווה את רבינו לסנדקאות באולמי חן בשיכון ד', וכשעברו ליד מסעדה המכונה "הסטקיה של שאולי", ביקש רבינו לקרוא לבעל הבית שאולי, וביקשו רבינו שיעשה שלט גדול על גג הסטקיה ויכתוב בו "שאל בחיר ה' מכבד את השבת", ואכן נענה הנ"ל לבקשת רבינו לאלתר, ולפתע שמעו שרעייתו של בעל המסעדה בוכה, וכששאלו מדוע ענתה בעלת הבית שבדיוק לילה קודם היא חלמה שרבינו נכנס למסעדה, ואף שהדבר היה נראה לה כחלום רחוק מהמציאות בכל זאת שמרה אותו בליבה, ונענה רבינו ואמר נכון בגלל זה נכנסתי.

דעת
חכמה ומוסר

שפה לנאמנים - המשך

קודם התפילה לבקש ברכתו, והיה זה קודם שעמד רבינו על הדוכן לברך את העם באהבה, ומשו"ה נסתפק רבינו, אי מחמת זה מתחייב בברכת כהנים מדאורייתא, דהלא כהן כשקראוהו לברך חייב בברכת כהנים מן התורה

(כמבואר ברמ"א או"ח סי' קכ"ח ס"כ, בשם המרדכי פרק 'הקורא עומד', והגהות מיימוני פרק ט"ו דתפלה, ואגור), והיות והיום עדיין לא נשא את כפיו, א"כ כשמבקשו שיברכו, אזי מחויב הוא מן התורה לברכו. והצד שהוא חיוב כמושג"ת, אמנם היה מקום לומר דמכיון והמבקש הברכה, לא הגיע לבקש מרבינו שיברכהו מחמת שהוא כהן, רק מחמת דחפץ בברכה מחמת צדקת רבינו וכה ברכותיו אשר ידועים בשער בת רבים, וא"כ אפשר לומר, שאין חיוב במבקש ברכתו, לברך ברכת כהנים, אלא כשמבקש לברכו על דעת לקבל ברכת כהנים, ולא במבקש ברכה מצדיק בעלמא. ואמר רבינו דבמושכל ראשון היה מקום לומר דהוא תלוי במחלוקת הגמ' (מנחות ס"ד ע"א) האם אזלינן בתר

מעשי, או בתר מחשבתו, דמעשה בקשת ברכה איכא, ומחשבתו ליכא דהרי לא נתכוין לברכת כהן, אלא לברכת צדיק בעלמא. אמנם נראה לומר מדקדוק דברי התוס' (סנהדרין ע"ב ע"א ד"ה לא קבליהו) דשם בגמ' בסוגיא של בא במחתרת ס"ל לרב שהבא במחתרת ונטל כלים עמו ויצא פטור מ'ט בדמים קננהו דהיינו בדמי גפשו קנה אותם דהרי אית להו קלב"מ, וממשיכה הגמ' ואומרת שאצל רבא גופא היה כזה מעשה וגנבו ממנו כלים במחתרת, ולאחמ"כ הרהרו הגנבים בתשובה והחזירו את החפץ, ולא רצה רבא לקבלם, "הואיל ונפק מפומא דרב", והקשו שם בתוס' דקשה דהלא מחוייבים הגנבים לצאת יד"ש, ותי' בתוס' דכאן לא היו רוצים להחזיר אלא א"כ מתחייבים בידי אדם ולא בידי שמים. ומזה אמר רבינו דחזינן שאע"פ שחייבים בידי שמים, אבל מכיון שמחשבתם היתה לדיני אדם אין יכול לקבל מהם החפץ, ממילא גם בנד"ד, שאע"פ שלמעשה יש תוקף של חיוב מהתורה לברך ברכת כהנים, אבל כיון שבמחשבה הרי אינו מתכוין לבקש מעם כהן שיברכו, אלא מחמת צדקותו שוב אזלינן בתר המחשבה של המבקש ואין מחייב בקשתו ברכת כהנים דאורייתא.

הדפסת העלוך לע"ג רבני טבריא:

רכה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאנא זצ"ל
רכה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת כיבאס, הצדיק החכם רבי רפאל כיבאס זצ"ל

אדם גדול הוא צינור השפע בעולם

אנחנו כעת מגיעים לפרשת בחוקותי, שהיא ההכנה הגדולה למתן תורה. "אם בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה". אנו תמיד מזכירים את מה שאמר הרה"י הגדול רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל איפה כתוב במילים "אם בחוקותי תלכו" את הפשט שתהיו עמלים בתורה... והוא אמר, "תלכו". תלכו זה להתקדם... שטייגען! ואי אפשר להתקדם ללא עמל.

אנחנו רוצים כעת ללמוד סוגיא, היא היתה לאחרונה גם בדף היומי. הגמרא (ב"מ פה, ב וכן כתובות קג, ב) מספרת כי הווי מינצו ר' חנינא ור' חייא - וביאור המילה 'מינצו' מסביר הבן איש חי, שהם לא רבו חלילה, אלא הם התווכחו בעיניהם. [וכבר מצאנו שמוזכרים 'ויכוח' בלשון מריבה, בסוף ויצא, "ויחר לעקב וירב בלבן", ומה היתה המריבה שם? מה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי... הוא מדבר בלשון של הכנעה, וכמש"כ חז"ל במדרש 'קפדנותן של אבות ולא ענותנותן של בני', הרי שחז"ל קוראים לויכוח - מריבה, ועיין אור הצפון ח"א עמ' קצד-קצה]. עכ"פ כשהתווכחו רבי חנינא ורבי חייא, אמר לו ר' חנינא לר' חייא, בהדי ידי קא מינצת! איתי אתה מתווכח!... חס ושלום אם תשתכח תורה מישראל מהדרנא לה מפלפולי, אם התורה תשתכח - אחזיר אותה בכח פלפולי. פלאי פלאים!...

אמר לו ר' חייא לרבי חנינא, בהדי ידי קא מינצת! דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל! אני עושה שהתורה לא תשתכח! והגמ' מספרת שהוא זרע פשתן, וקלע ממנו רשתות ומכמורות, וצד צביים, והוא חילק את בשרם ליתומים, ואח"כ הוא התקין קלף מעורותיהם וכתב עליהם חמשה חומשי תורה, והלך לעיר שאין בה מלמדי תינוקות, והוא לימד חמשה ילדים את 'חמשה חומשי תורה', ושנה בע"פ לששה ילדים את 'ששה סדרי משנה', ואמרתי להם, עד שאני אחזור - תלמדו אחד את השני, וכך הוא עשה שלא תשתכח תורה מישראל. והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא!

והשאלה נשאלת: מה בכלל הויכוח הזה, מה זה משנה מי יותר גדול ממני? מה טמון פה?... ועל זה אומר רבי חיים שמואלביץ את היסוד הפשוט - - אותו אדם גדול הוא צינור שהשפע עובר דרכו לעם ישראל. השפע של התורה, [וגם השפע של העולם, כל העולם לא ניזון אלא בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת. הוא עצמו לא צריך יותר מזה... אבל כל השפע, של כל העולם כולו - יורד בשביל חנינא בני]. ולכן הם התווכחו פה מי זה הצינור הרוחני שדרכו עובר השפע של תורה לעם ישראל, שהוא הבר שמכא לקבוע, והיה להם נפקא מינה בזה וכל אחד אמר את דעתו.

אחריות על התורה!...

ואנחנו יודעים עוד דבר... זה לא רק צינור של שפע שהכל עובר דרכו. אלא יש סדר של 'מסירת התורה'. משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים, מה פירוש 'ומסרה'! וכבר מסבירים שזו לא היתה סתם מסירה בשביל להעביר הלאה... אלא

זו אחריות על התורה! הגמ' בתמורה אומרת (טז, א) א"ר יהודה אמר רב בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך. אמר לו, רבי! כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקום אחר?! לא כך כתבת בי "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל". מיד תשש כחו של משה, ונשתכחו ממנו (מיהושע) שלש מאות הלכות ונולדו לו שבע מאות ספיקות (!!) ועמדו כל ישראל להרגו. אמר לו הקב"ה לומר לך אי אפשר, לך וטרדן במלחמה וכו' א"ר אבהו אעפ"כ החזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפולו.

ונשאלת השאלה, למה יהושע אשם? למה רצו להרוג אותו?!... התשובה היא כיון שמסרו ליהושע נתנו לו אחריות! אתה אחראי כעת על עולם התורה! ואם נהיה כזה חיסרון בעולם התורה של אלף הלכות לא ברורות - זה באחריות יהושע! וביקשו להרגו עד שהחזירן עתניאל. אבל זו אחריות! "מסרה" זה אחריות על כל עולם התורה, ונתווכחו רבי חייא ורבי חנינא באחריות מי נמצאת התורה בדור.

אמר לי הגר"א חיים שינקר שליט"א (ראש ישיבת דרכי משה) שסיפר לו הרה"צ ר' גרשון קרלינשטיין (שהוא היה ממקורביו הגדולים של הרב מפוניבז') שהיה פעם ויכוח בין הרב מפוניבז' לרבי זלמן סורוצקין. - (ר' זלמן היה יו"ר ועד הישיבות, החינוך העצמאי, ומועצת גדולי...) ומועצת גדולי...

ובאמצע, אמר לו הרב מפוניבז' בחיך, רבי זלמן! מה נתת בשביל התורה?... אני נתתי את "יושע קולר"! זה היה שמו של הרב מפוניבז' בחרותו. הכל ידעו שיושע קולר הוא יהיה גדול הדור הבא ואת זה הקריב הרב למען עולם התורה. [וכידוע שאמר רבי חיים שמואלביץ בלוייה של הרב מפוניבז' שהשבח הכי גדול אפשר לומר עליו - שהוא נתן את הגדול הדור של עצמו למען התורה].

זה לא סתם ויכוחים... זו הרגשת אחריות על התורה! ומי שיותר מסר את נפשו על תורה - הצינור של השפע עובר דרכו! וממילא הוא הבעל הבית לקבוע מה צריך להיות.

רבי חנינא אומר לר' חייא, אם תשתכח תורה כמו בימי משה - אני אחזיר אותה! אומר לו רבי חייא - נכון... אבל אתה זה בכך, אני בפועל! [עיין מהרש"א] סוף סוף אני עושה שלא תשתכח תורה.

והשאלה ידועה סוף סוף רבי חייא הוא זה שלימד את התורה בישראל, ומה הטענה של רבי חנינא?... ודרך משל: יבוא רב גדול ויגיד לרב מפוניבז', אני גדול יותר ממך, כי אם לא היית בונה את פוניבז' אני הייתי בונה! וזה לא מובן, סוף סוף לא בנית... מה איפה נקודת הויכוח בין רבי חייא לרבי חנינא!...

ויש את המהלך של רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (עי' בשיחות מוסר להגר"ש מאמר "יח תשל"א), שפירש שהוא רק כראיה שהצינור של תורה מושפע ועובר על ידו, שהרי הוא הגדול יותר במידה גדושה שיכל להחזיר בפלפולו.

ובשם מן המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל מוסרים על דרך זה בתוספת הסבר, הרי כל מה שאתה זכית להגיע לזה שלא תשתכח

תורה זה גם בזכות רבי חנינא שהיה צינור להורדת השפע גם לרבי חייא, ואילולי רבי חנינא גם רבי חייא לא יכל להצליח בעבודתו שלא תשתכח תורה מישראל.

אכן משמע במהרש"א וכן כתב ה'בן יהוידע' שהיה להם ויכוח בשם של 'לא תשתכח תורה מישראל'. שרבי חנינא אומר לרבי חייא במעשיך עדיין לא מובטח שלא תשתכח, שהרי יתכן שתשתכח כמו שהיה בימי אבול של משה, כמו שהבאנו מהגמ' בתמורה (טז, א) אבל על ידי זה מובטח שאם תשתכח מהדרגא לי בפלפולי וכמו שהחזירו עתניאל בן קנז.

כשהיסודות נבנו בקדושה - הבנין מצליח!

ובתשובה של רבי חייא - יש שני מהלכים... המהלך הראשון - כשעושים תורה בכזו טהרה - היא לא תשתכח לעולם! תורה שמתחילתה היא בטהרה, מהשלב של זריעת הפשתן וקליעת הרשתות הכל לשם קדושת התורה - זו תורה שלא תשכח לעולם...! וידוע שאומר הגר"א וכן אומרים בשם רבי חיים מצאנז, שאם היה בית כנסת נבנה לשם שמים כולו מהרגע הראשון, לא היתה מחשבה זרה נכנסת בתפילה של אחד מהמתפללים בו!

רבי נתן צבי פינקל זצ"ל ר"י מיר, הציעו לו הצעת פז. היה בנין גדול שנבנה לצורך 'בית מלוך' בנה אותו יהודי חרדי בשם ליפשיץ, ולבסוף לא הלך שם המלוך. אז הוא רצה לתת את זה לרבי נתן צבי במחיר יחסית מוזל בעבור הישיבה. זה מקום ענק...! אך רבי נתן צבי סירב באמרו בנין שנבנה לשם מסחר - התורה לא תצליח שם

ידוע מה שאמר הגר"א אליעזר יהודה שהסיבה ששיבת מיר הצליחה היא מפני שהבנאים של הישיבה היו תלמידי חכמים שעבדו לפרנסתם, והם היו מדברים בלימוד תוך כדי הבנייה! התורה התחילה כבר מהיסודות... המלט היה יצוק עם רמב"ם וראב"ד! זו תורה בטהרה שיכולה להצליח...!

ייקרא דאורייתא זה לכאוב על בזיונה!

המהלך השני שנוגע לנו - אומר לו רבי חייא לרבי חנינא - הן אמת, אם תשתכח תורה אתה תחזיר אותה בכח הפלפול. אבל עד שתחזיר - אתה יודע איזה בזיון יהיה לתורה שהיא תשתכח...! הגמ' הידועה ביבמות (סב, ב) שמספרת שמיד לאחר שמתו כ"ד אלף תלמידי ר"ע, הלך רבי עקיבא והעמיד חמשה תלמידים שמהם חזרה התורה לישראל! לא היה חסר כלום! בזכותם חזרה כל התורה! אז למה כל כך מצטערים?... אלא על בזיון התורה...

אתם יודעים איזה בזיון זה לתורה שעשרים וארבע אלף תלמידים מתו!... וגם אם כל התורה חזרה, זה בזיון!

וביותר אמר רבי חייא - תורה שמוחזרת ע"י פלפול היא לא כמו תורה שלא משתכחת. ידוע בשם הרב מבריסק, כתוב ברמב"ם כל דבר שהוא הלכה למשה מסיני אין בזה מחלוקת. וקשה, איך נחלקו סומכוס ורבנן לגבי פלגא נזקא צרורות שהוא הלכה למשה מסיני? ואומר הרב מבריסק שזב מההלכות שבחזירן עתניאל בן קנז ושם יש מחלוקות... זה כבר לא מה שהיה קודם... אחרי שהתורה משתכחת ומשחזרים אותה - זה כבר לא אותו הדבר... ועל כך אמר רבי חייא לר' חנינא - אני גדול ממך שעשיתי שכעת הכל ממשיך כבתחילה וגם מנעתי את הבושה מן התורה.

לא עלינו 'אשה גרושה' שלא באשמתה כמובן, גם אם היא תנשא אח"כ, הכתם הזה של גרושה יישאר עליה כל החיים, הבושה הזו... צריך לדעת שהייקרא דאורייתא - - - שלא מגיעים לזה.

כולם יודעים שהימים האלו הם ימי שמחה, שלשים יום קודם החג... אסורים בהספד... השמחה כבר מתחילה... זה הימים של השמחה הכי גדולה, 'שמחת התורה', ומאיך הימים האלו הם ימי הספירה, הוטבעו בדינא של ימים של צער, שהרי אנו נוהגים מנהגי אבילות. אלא כי זה הייקרא דאורייתא הכי גדול לכאוב את כבודה של תורה!!! אין הכנה יותר גדולה מזה. זה שעשרים וארבע אלף תלמידים שהיו אמורים להאיר עולם - נפטרו, אתם יודעים כמה זה חסר בייקרא דאורייתא?!... וזו ההכנה, לדעת כמה התורה יקרה!

כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם

כשהרב שך דיבר על בחורי ישיבה שנוסעים בל"ג בעומר למירון (זה כבר לא נפק"מ כעת...) הוא אמר שהוא 'עם הארץ' בדבר הזה, עם הארץ פירושו אחד שלא יודע להעריך מהו 'ערך של תורה', שהרי אין דבר בעולם שיעמוד מול רום מעלתה של תורה וכבר אחז"ל יקרה היא מפנינים מכה"ג הנכנס לפני ולפנים, וכל החזו"א וכי סוגרים גמ' ונוסעים למירון!!!

השולחן ערוך (אה"ע סימן ב') כתב ועל בנותיהם (של עמי הארצות) הוא אומר "אחר שוכב עם כל בהמה". איך בת של עם הארץ זוכה להיקרא בשם "בהמה"?... אומר הטי"ז למה היא רוצה שבעלה יעבוד ולא ילך ללמוד - כי היא רוצה עולם הזה, והיא לא מבינה בערכה של תורה שגם העולם הזה הוא נמצא בדף הגמרא! ומי שלא מבין בערכה שתורה היא הכל וגם העולם הזה - הרי הוא כבהמה שלא מבינה כלום - וכדכתיב (דברים ל, כ) "כי הוא חייך ואורך ימים"!!!

בחתונה של הגר"ר ברוך שמעון סלומון זצ"ל הסתובב רבי יודל גרודנר עם קושיה עצומה: כתוב בחז"ל (מדרש שה"ש ח, ח) שרבי יוחנן הלך עם תלמידו רב חייא בר אבא והם עברו ליד שדה אחת, ואמר לו רבי יוחנן אמר שדה זו שלי היתה, ומכרתיה ללמוד תורה, ואח"כ חלפו ליד כרם ואמר רבי יוחנן כרם זה שלי היה ומכרתיו ללמוד תורה. וכן במטע של זיתים. ורבי חייא בר אבא החל לבכות, שאל אותו רבי יוחנן מפני מה אתה בוכה, אמר לו מפני שלא הנחת לעת זקנותך כלום. אמר לו, וכי קלה היא בעיניך שמכרתי דבר שנקנה בששה ימים וקניתי דבר שנקנה לארבעים יום. שכל העולם הזה נברא בששה ימים, ותורה שקבל משה כשעלה למרום לארבעים יום.

ולכאורה קשה, איך הוא בזבז את כל רכושו הרי כתוב המבזבז אל יבזבז יותר מחומש! ותרצו לו כל מיני תירוצים ולא נחה דעתו בהם... עד שהוא אמר, הוא לא מכר את זה בשביל עולם הבא אלא בשביל עולם הזה! אין לך עוה"ז גדול מלשבת וללמוד! ולעולם הזה אין שיעור של חומש...

מי שלא מכיר בכבודה של תורה זה עם הארץ! עם הארץ זה אחד שלא מכיר בייקרא דאורייתא, וממילא - אמר הרב שך - אחד שלא מבין שלא סוגרים גמרא בשביל דברים אחרים הוא עם הארץ, כי הוא לא מכיר בערכה של תורה.

נלא באנו למעט בערכה של מירון, אלא לרבות בשבחה של תורה, דהיינו שזה עיסקה הרבה יותר רווחית...! אם יציעו למישהו שני עסקאות באחד אפשר להרוויח מיליון ובשניה מיליארד, והוא בוחר במיליארד, זה נקרא לזלזל במיליון דולר!... אבל אם הוא בוחר במיליון הוא מאבד עצמו בידיים... כל חפצך לא ישוו בה, אפילו חפצי שמים!

תורה היא יותר מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים!!! אז הוא לא יודע מה זה תורה, ומי שלא יודע ומכיר בערכה של תורה - אמר השו"ע עליו תואר נורא...]

ומענין לענין באותו ענין...

תלמידי רבי עקיבא מתו בגלל שלא נהגו כבוד זה בזה. ויש בזה כמה פשטים מה היתה התביעה עליהם. מרן רה"י זע"א ורבי חיים שמואלביץ זצ"ל אמרו שזו תביעה על בין אדם לחבירו. רבי חיים קניבסקי ורבי אהרן קוטלר הסבירו שהם היו צריכים להיות 'מנהיגי עולם התורה' ולהמשיך את דרכו של רבי עקיבא, ובימנהיג' אסור שיהיה שום פגם, אחרת כל ההנהגה היא בצורה מזויפת... אי אפשר להעמיד תלמידים שיחנכו בהתנהגותם עצמם שלא נוהגים כבוד בחבריהם.

אבל אנחנו רוצים לראות מעוד זווית. כאשר הם לא נהגו כבוד זה בזה, זה מראה שחסר את ההבנה 'מה חבר נותן לי'... מה זה לא נהגו כבוד זה בזה? **חברותא!** וכמו שדייק הרה"י הג"ר משה שמואל שפירא זצ"ל, שלא כתוב בגמ' עשרים וארבע אלף תלמידים, אלא שתים עשרה אלף **זוגין תלמידים**. הם היו תריסר אלפים של חברותות. ובלימוד של חברותא - פעם אני מסביר לו ופעם הוא מסביר לי. אז באמת מה צריך כל כך לנהוג כבוד זה בזה...

הרבה יש להאריך אבל הדברים פשוטים... אם אחד עשה לי סתם טובה קטנה ואני מחזיר לו כנ"ל הוא לא מרגיש את הנפשו הוא חייב לו, אבל אם ראובן כמעט טבע בים, ושמעון חירף נפשו להצילו, לאחר תקופה שמעון כמעט טבע בים, והפעם ראובן חירף נפשו להצילו, וכי שמעון יגיד בלבו - בסדר... הרי גם אני הצלתי אותו בעבר... הרי אילו פינו מלא שירה כים... שמעון לא יפסיק להודות לראובן על כך שהוא הציל אותו ממות לחיים!!!

כמה באמת כואבת לך הקושיא... וכשחברותא אומר לך פשט בסוגיא, אתה לא קולט שהוא הציל את החיים שלך?!... אתה לא מבין את זה?...

ידוע שהנצי"ב נכנס פעם בלילה לואלוז'ין והוא ניגש לגאון רבי שמעון שקופ (שהוא היה בחור בשיבה) ואמר לו אם יש לך איזו קושיא או חידוש אשמח שתאמר לי... למדו אז מסכת בבא בתרא, ורבי שמעון התקשה בהבנת דברי הרשב"ם ביש נוחלין. רשב"ם תמוה... איך שרבי שמעון סיים לשאול - הנצי"ב זלגו עיניו דמעות ואמר בכאב: אם היית יודע כמה דמעות שפכתי בשביל להבין את הרשב"ם הזה, ואף לקברי אבות הלכתי להתפלל בשביל להבין, אך עדיין לא זכיתי להבין...

הנצי"ב הרגיש שאם הוא לא יודע פשט ברשב"ם הוא חולה מסוכן!!! הוא צריך ללכת לקברי אבות בשביל זה...! והוסיף רבי שמעון שעד אז לא היה נוהג להכנס לשיעורי הנצי"ב כי דרכם בלימוד שונה, אך מאז לא החסיר לכל דבר שיצא מפיו.

רבי דוד זריצקי היה גר ליד מרן הרב שך זצ"ל (ליד כרם) והוא הבחין פעם אחת שמרן הרב שך הולך בצורה מרושלת ומפוזרת שלא לפי כבודו, הוא אמר לאשתו של הרב שך שהיה קרוב אליה שתדאג שילך כראוי, ואמרה לו: אם אתה רוצה שהוא יילך בצורה מכובדת אתה צריך לישב לו את הרמב"ם... יש לו רמב"ם קשה במעילה שהוא לא מבין, והוא שקוע בזה כבד הרבה זמן... הוא לא אוכל ולא ישן אין עם מי לדבר... אם תתרחץ לו את הדברים, תראה איך שהכל יסתדר!...

אם אחד חי קושיא ומבין את זה, מה שייך לא לנהוג כבוד זה בזה...

הוא נותן לך את החיים!!! יש בגמרא בב"מ (מא, א וכעין זה בירושלמי ב"ק פ"ז הל"ו), לשון שאמר רבי יוחנן "מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא אובילטא מאניה בתרי לבי מסותא". מי שיתרגם לי לפי תנא אחד - אני מוכן להוליך את בגדיו לבית המרחץ...! דהיינו כמו שפ"ש. אני הולך לשמש אותך, למה, מה קרה?... הוא הסביר לי אליבא דחד תנא! זה לא קושיא חזקה או משהו כזה, זה רק יישב לך הכל לפי שיטה אחת... אבל זה כבר סיבה להיות עבד שלו! אין גבול למה שאני מוכן לשלם על כזה דבר...!

הגמ' בהוריות (יב, ב) מספרת שרב פפא הסתפק משוח שנצטרע מהו באלמנה ושאל כמה פעמים ולא מצא מקור לזה עד שפעם ישב שם רב הונא בריה דרב נחמן וא"ל תנינא שאסור קם, נשקיה ברישיה, ויהיב ליה ברתיה! הוא לקח אותו לחתן! הוא הרגיש אין לי חיים בלי להבין מה כתוב פה... ומי שנותן לי את המתנה הזו - אין גבול להכרת הטוב שאני חייב לו! אפילו שזה בכלל לא למעשה... שהרי בזמניהם כבר לא היה משוח שנגזז בימי יאשיה ולא היה צרעת, רק הלכתא למשיחא, ובכל זאת... וזה הייקרא דאורייתא! לדעת להעריך כל דבר של תורה, כל קושיא וכל תירוץ!

אצל הרב שך ראו את זה בשיעורים... וזה דבר ידוע שפעם הוא מסר שיעור וכולם ישבו בשקט, אז הוא אמר לא באתי לומר שיעור בבית קברות - והוא ירד מהבימה... תורה זו תורת חיים! קושיא טובה, תירוץ טוב... אתה יודע כמה הכרת הטוב אתה חייב לחברותא טובה?!... זה דבר כל כך פשוט.

יום דין של ביטול תורה

השל"ה מביא בשם התולעת יעקב שעצרת זה יום דין על ביטול תורה והוא הנקרא פירות האילן. אנחנו חושבים שיש אדם בטלן. אז אותו אפשר לתבוע שיתכונן ליום דין זה, אך בחור בישיבה שלומד, לבוא ולומר לו תראה, אתה יכול להיות יותר טוב - - - הוא לא מבין אותך... בסדר, אז מה, העיקר שלומדים... זה לא כ"כ קריטי. אם תגיד את זה לבחור הוא 'יתגונן'... בסדר, מה אתה רוצה, שאני אהיה גדול הדור?!

אכן מרן רה"י הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (במאמר יח שנת תשל"א) מביא ומעמיק בגודל התביעה למי שיכול לגדול יותר ולא מתאמץ להגיע לזה.

כתוב בגמ' בחולין (עא, א) ובלשון הזה אמר לי, חבל על בן עזאי שלא שימוש את ר' ישמעאל, ופרש"י (שם ע, ב) - חבל על בן עזאי חבלה היא בעולם, תלמיד ותיק כמותי אני בן עזאי שלא שמשתי את ר' ישמעאל.

והרי אותו בן עזאי אמר בבכורות (נח, א) כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום, ובכל זאת שיכל להעפיל יותר ולהחכים, לא רק לעצמו הפסיד, אלא כל העולם כולו נחבל ונפסד על ידו.

וכך הגמ' בסנהדרין (סח, א) אומרת כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו והוא הקפיד עליהם. אח"כ נכנס רבי עקיבא ושאלו שלי מהו ואמר לו ר"א - שלך קשה משלחם! ובאמת כך היה... הגמרא בברכות (סא, ב) אומרת על רבי עקיבא שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל ועוד יותר... ובמנחות (כט, ב) כתוב ששקלו את בשרו במקולין!!! כאחת הבהמות! ואפילו בגוי כתוב (חולין צב, ב) שמקפידים לא לשקול המת במקולין, ועד כדי כך עשו לרבי עקיבא...! נורא! ולמה?... אומר רש"י שלבך פתוח, ואם היית משמש אותי היית גדל הרבה הרבה יותר!

על מי מדובר?... על רבי עקיבא שחז"ל במנחות (כח, ב) אומרים שמה רבינו ראה את רבי עקיבא שקושר כתרים לאותיות ואמר לו להקב"ה יש לך אחד כזה ואתה נותן תורה על ידי?!... עד כדי כך... ואותו רבי עקיבא, אם היית עם רבי אלעזר היית גדל עוד יותר! ועל דבר כזה - אומרים חז"ל שלך קשה משלהם. וזה נורא ואיום...

אין לנו מושג כמה תביעה יש על בן אדם שינצל את כל הכוחות שלו!!!

והנה בפרשתינו מבואר "אם בחוקתי תלכו" ופרש"י "שתהיו עמלים בתורה" ובהמשך כתוב "והתהלכתי בתוכם והייתם לכם לאלוקים" ופרש"י "אטייל עמכם בגן עדן ולא תהיו מזדעזעים ממני". ובאור"ח מבואר שהוא התענוג העילאי הגדול ביותר, עד שבהמשך עוד היה הו"א יכול לא תיראו ממני ת"ל וכו'.

וא"כ היה מקום לומר שמי שלא עמל לא יגיע לשכר הגדול הזה אבל אין תביעה נוקבת כ"כ והרי הפסוק ממשיך "ולא תגעל נפשי אתכם" כיון שלא עמל והגיע למדרגה זו ח"ו המחיר יקר למאד. [והרי כל פרשת התוכחה בפרשתינו היא אם לא תשמעו לי והיינו שלא תהיו עמלים. הגר"ש רוזובסקי].

וביותר איתא בשבת (פח, ב) אמר רבא למיימינים בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא, ופרש"י למיימינים עסוקים בכל כחם וטרודים לדעת סודה כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר.

ומכאן שלמשמאילים הוא שאין עוסקים בכל כוחם ולהם סמא דמותא.

ואת זה צריך לדעת, שכל סגולות התורה נאמרו על עמלה! כך כותב החזון אי"ש. רבי לייב לופיאן זצ"ל אמר - לעתיד לבוא הכל יהיה מסודר, לא יצטרכו לעבוד לפרנסה וכו' אבל 'עמל התורה' יישאר, כי זו היא מטבע של תורה!

סיפרנו פעם שאמר הגאון רבי שמואל בירנבוים זצ"ל (נ"י מיר באמריקה) שכתוב שרבי שמשון מאוסטרופולי שאל פעם את הסיטרא אחרא למה היא כל כך הרבה נלחמת בכלל ישראל. ואמרה הסיטרא "אם יבטלו שלש דברים אני אפסיק... תורה, שבת, ומילה. ולא הסכימו אז היא ממשיכה.

אמר רבי שמואל, אם היה אומר לה אז שכל הישיבות יתחילו בלימוד בשטחיות בלי עיון ועמל, לזה הסיטרא "א מסכימה! העיקר שלא יהיה את עמל התורה. זה מה שאכפת לה...

אמר לי הרה"ג ר' גדליה הוניגסברג שליט"א, מרן רה"י זיע"א היה כבר למעלה מגיל שמונים כשקרה האירוע הבא... יום אחד הרה"י אמר, עוד לא למדתי כמו שצריך 'מסכת זבחים', הבה ונתחיל בלימוד זבחים... ומי שידע - זבחים זו המסכת שיש לרה"י עליה מאותו לימוד שלש כרכים!!! הרה"י כבר לא היה צעיר, והוא גם לא ידע מראש שהוא יחיה יותר ממאה שנה. אך הוא למד את מסכת זבחים בכזו התלהבות מחודשת כמו שמתחיל מלמד דרדקי ללמד תשב"ר פעם ראשונה... ובכל יום הוא עשה חזרה על מה שלמדנו, גמרו פרק - שבו וחזרו, ושנו, ושוב ושוב ושוב - - -

יהודי בן שמונים שלא נתן לעצמו רגע של רפיון!!! שלשה כרכים - זו עבודה של שנים!!! זה כבר היה בלי כוחות ובלי זמן. [למעשה היה הרבה יותר חומר מהשיעורים, אלא שמרן זיע"א גנז את הרוב מטעמים שלו].

היסוד הוא שעמל התורה לא נגמר אף פעם... אדרבה, זה המטבע!

ידוע, שרבי ברוך בער נשאל פעם שאלה, והוא תירץ מיד תירוץ. ולאחר מכן הוא ייסר את עצמו וכי כך היא דרכה של תורה בלי עמל, והתחיל שוב לחשוב על הקושיא עד שבצבצו אגלי זעה ממצחו ועמל היטב עד שחזר על אותו תירוץ אבל מלא שמחה כי כך היא דרכה של תורה. (מהספר של הגרב"ב של תלמידו הרב יצחק אדלשטיין).

ואמנם התביעה היא אורח חיים למעלה למשכיל ונראה שזה קשה השגה, אך בידינו הוא כמבואר בגמ' בתמורה (טז, א) בתפילתו של יעבץ שהוא עתניאל בן קנז המבואר שם שבקש את רום המעלות שאפשר להגיע להרבות גבולי בתלמידים ותהיה תורתו מתברכת ושלא תשכח ממנו ויזדמנו לו מרעים כמותו ושלא ישגבני יצה"ר מלשנות עד כאן הוא פירוש הפסוק ומיד חז"ל מוסיפים מילה 'מיד' ויבא ה' את שאלתו אשר שאל.

כי כשאדם בא וזועק חיים כמבואר שם שהתפלל ואמר אם אתה עושה כן מוטב, ואם לאו הנני הולך בנסיסי שאול, כשאדם אכן מרגיש שזו שאלת חיים זו הערובה הבטוחה 'למיד' ויבא ה' את שאלתו אשר שאל.

'חיים' שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמיים...

בס"ד יצא לאור!!!

קונטרס "ארחות חיים"

על ספירת העומר ושבועות (140 עמודים)

ממון המשגיח הגה"צ רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי שליט"א
ניתן להשיג בישיבה הקדושה רחוב שלמה המלך 10 בני ברק
לשמיעת מוקדי מכירה נוספים לקו השיחות "ארחות חיים"

074-740-3629 שלוחה 2 * לפרטים 053-415-3025

לע"נ

עו"ד ר' אברהם

ב"ר משה הכהן הולנדר מקרקוב

נלב"ע כ"ג אייר

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמח"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיוב לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ"ש ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

לעסוק בדברי תורה

"באבות דר' נתן אי' רבי יהודה בן אילעי אומר, כל העושה תורתו עיקר ומלאכתו טפלה עושה אותה עיקר לעולם הבא, וכל העושה תורתו טפלה ומלאכתו עיקר עושה אותה טפלה לעולם הבא, וכיאר רבינו יונה (אבות פ"א משנה ט"ו) 'ר"ל אף על פי שלא עשה עבירה ולא עשה התורה עיקר - אפילו אם היה ראוי להיות בן ערן - טפל יהיה שמה'.

מתבאר אם כן שגם אם אדם קרא ושנה ומצד מעשיו הוא ראוי להיות בן ערן, מכל מקום אם עשה 'תורתו טפלה ומלאכתו עיקר' - 'עושה' אותו טפלה לעולם הבא. לנו אין את האפשרות לדעת מה בדיוק הכוונה 'טפלה לעולם הבא', אך עדיין יש צורך להבין מהו הפירוש 'מלאכתו עיקר ותורתו טפלה', ומדוע העונש על זה הוא ה'טפלות' בעוה"ב.

והנה המימרא באבות דר' נ' מובאת שם בשם רבי יהודה בר אילעי, ובש"ס מצינו עוד ג' מימרות אחרות מרבי יהודה בר אילעי. שתיים מהן בגמ' ברכות (לה): "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה ברבי אלעאי, בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו נתקיימה בידן, דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן".

השניה, "ואמר רבב"ח אר"י משום רבי יהודה ברבי אלעאי, בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיות כדי לפטרן מן המעשר". עוד מימרא שלישית מצינו בסנהדרין (כ.): "יראת ה' היא תתהלל זה דורו של רבי יהודה ברבי אלעאי, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה",

וראשית יש לבאר מהו הענין של 'תורתן קבע ומלאכתן עראי', ו'תורתו עיקר ומלאכתו טפלה', ונראה כי יתכן שניים שיושבים ועוסקים בתורה במשך אותן שעות ואותה איכות, אולם ההבדל ביניהם הוא הבדל שמים וארץ. אצל האחד - החיים הם הדברים בטלים, ורק שיש גם את התורה, שהיא דבר שצריכים לעשות אותו במשך שעות ארוכות ביום. אך אצל השני, החיים הם התורה, אלא שלעיתים הוא נצרך להתעסק בדברים בטלים.

יתכן שאותם שני בני אדם יקבלו בדיוק את אותו שכר בעולם הבא, הרי שניהם כאמור למדו אותו הדבר, אולם בעוד הראשון יישב במרכז ויהיה עיקר, חבירו ייחשב 'טפלה' בעולם הבא, הוא יישב בפניה צדדית ולא יקבל את השכר בתורת 'עיקר'.

ה'קבע' וה'עראי' אינם נקבעים לפי מספר שעות ביום, אלא לפי נקודת המבט. מה האדם מחשיב כעיקר, מה תופס אצלו מקום, מה הם החיים עבורו, ומה לעומת זאת רק תוספת מוכרחת, עוד משהו שצריכים לעשות, אך לא החיים בעצמם. פעם שאלו את הגר"ח מוואלוז'ין מה עושים בישיבה. ענה רבי חיים, 'אוכלים וישנים'... כי מה ש'עושים' בישיבה הוא רק אכילה ושינה, אבל מה ש'לומדים' בה הרי זה החיים בעצמם. כל הישיבה נועדה אך ורק ללמוד וללמוד, אלא שגם אוכלים וישנים בה, וזה מה ש'עושים' בין לבין. בדיוק כפי שאי אפשר לענות ש'נושמים' ו'חיים' בישיבה כך לא שייך לומר שלומדים בה, הדברים הם היינו הך.

אין לכאן הבדל הנראה לעין בין מי שמחשיב את התורה לעיקר ובין מי שמחשיב אותה לטפל, אך יש דבר אחד שהוא המודד. והוא מה עושה האדם בדברים שאין בהם חיוב, והוא רשאי להפטר מהם, האם הוא מקיים אותם בכל זאת, כי הם החיים שלו, והוא רוצה אותם ומעוניין בהם, או שמא הוא מתעלם מהם וממשיך הלאה.

זהו הקשר בין שתי המימרות שהביא רבי יוחנן בברכות בשם רבי יהודה בר אילעי, האחת 'דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי' וכו', והשניה 'דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיות כדי לפטרן מן המעשר'.

החילוק בין שני הדורות נעוץ באותה נקודה, הדורות הראשונים החשיבו את התורה כעיקר החיים ואצלם היא היתה הכל, לכן הם לא חיפשו דרך להפטר ממנה. מה שאין כן הדורות האחרונים החשיבו את התורה לארעי ומשום כך חיפשו כל דרך אפשרית להפטר מחיובי התורה, ואם כי הכל היה בהיתר - אולם הדבר הוכיח שאצלם התורה היא לא החיים.

אדם שבבין הסדרים מוצא פורקן לעצמו ומרגיש שכעת הוא נהנה באמת, סימן שאת זה הוא מחשיב כחיים האמיתיים. אם התורה היתה אצלו תורת חיים אם כן בין הסדרים היה אצלו זמן של אילוץ, ואילו הסדרים - הם היו החיים באמת. צריך להפוך את התורה ל'עסק' שלנו, "לעסוק בדברי תורה". גם כשלא חייבים, גם בלי קשר למצוות ת"ת. התורה היא העסק שלנו. גם כשיש ריגושים טובים ונהדרים - וכל מיני עניינים נפלאים שטוב לעשות אותם, אבל התורה היא העסק שלנו, וכמו שאומן לא מוותר על אומנותו בשביל שום דבר טוב אחר, כך אנחנו, 'תורתו אומנותו'.

נשמת האדם רוצה להתרומם

האדם הוא חציו מלאך וחציו בהמה (גמ' חגיגה טו.), מצד אחד הנשמה רוצה לעלות ולהתרומם ומן הצד השני הגוף מושך את האדם ארצה, והתפקיד המוטל עליו הוא להתחבר לחלק העליון שבקרב, להכיר מהו באמת וכך לחיות את החיים המרוממים.

בספר מגיד מישרים מובא שהמגיד ביאר למרן הבית יוסף מהו כף הקלע, שאין זה סתם עונש בעלמא שהנשמה נזרקת מהתם להכא אלא מלחמה בין הנשמה והגוף, הנשמה מושכת לעלות למעלה, אך כיון שהגוף הוא זה ששלט באדם בעודו בחיים - דורש הוא את חלקו ומושך בכח את הנשמה למטה. כמו כן גם הנאות העולם הזה עצמן, שמהן האדם נהנה בחיי חיותו, מושכות כל אחת זה מכאן וזה מכאן, מצד אחד

הנאת האכילה, מן הצד האחר הנאת הכבוד וכו', וכך הנשמה מטלטלת שוב ושוב בלי למצוא מנוחה. 'כי בדרך טבע במקום שהוא חושב ומהרהר שם נדבקת נפשו'.

כיון שכך, הדרך לעשות את התורה ל'קבע' ולהכיר בה כחלק מהחיים, היא לעזוב את חפצי הגוף בחייו ולדבוק ברוחניות, שאז נשמת האדם תתגלה בתוכו ותראה לו מה הם החיים וכיצד צריכים להיות אותם.

אמרו בשם החפץ חיים שלעתיד לבוא לא יקראו לבני האדם בשמותיהם הפרטיים, אלא בשם המסכת שאותה למדו, למי שלמד יבמות יקראו 'ר' יבמות', למי שלמד שבת 'ר' שבת', מי שלמד סדר נשים 'ר' נשים' ומי שלמד ש"ס 'ר' ש"ס... והסיבה היא משום שהשם הוא המהות של האדם, וכאשר האדם לומד תורה היא הופכת להיות המהות שלו, כעת הוא גברא וחפצא של תורה. הוא התורה והתורה היא הוא.

מאידך, אם האדם יעסוק כל ימיו בתאוות העולם הזה לזלול ולסבוא, הוא יתחבר לחומריות הגוף ויהפוך להיות גוף בעצם עצמותו. לעתיד לבוא יקראו לו על שם הסיר שממנו אכל, או על שם הארנק, שבו שמר את כספו היקר לו מכל... אדם כזה, שראשו ורובו היה שקוע בהבלים, גם אם ילמד תורה ויזכה לגן עדן, ודאי שלא יישב במרכז. הרי הוא יהיה אז 'חפצא' של עולם הזה ותו לא, ואם כן כך ראוי לו, להיות 'טפילה' לעולם הבא.

ומפי השמועה מסופר, שפעם בא לפני האדמו"ר מקוצק זקן אחד, והאדמו"ר השמיע בקולו כעין צפצוף שמגרשים בו את העכברים. הזקן לא הבין מה ארע, אך כשפנה שוב אל הרבי - שוב נשמע אותו קול. לא ידע הזקן להשיט עצות בנפשו, ופנה אל משמשו של הרבי, הרה"צ רבי הירש טומשובער זצ"ל, שהיה גברא רבה. הלך ר' הירש יחד עם הזקן, והנה שוב עשה הרבי את אותו הקול... כשנשאל הרבי מה ראה על ככה, השיב - אינני רואה כאן יהודי, אני רואה עכבר... התברר שאותו אדם היה דבוק במידת הקמצנות, ומשכך, כאשר הבחין הרבי בפניו לא ראה שם צורת אדם, אלא סימן של עכבר. הקמצנות של הזקן היתה טבועה בתוך מהותו, עד שמי שידע לראות - ראה זאת גם כלפי חוץ... מאידך אם האדם זוכה להדבק בחיים רוחניים, בחיי תורה, הרי הוא מתרומם על כל ברכה ותהילה, הוא נהפך בכל מהותו להיות 'איש תורני' והתורה נהפכת לדבר האהוב עליו יותר מכל חמודות שבעולם.

כך ראינו לדוגמא אצל מרן הגרא"מ שך זצ"ל, שהיה מסובל ביסורים עד אין קץ משא עשרה בני אדם, אולם תמיד היה מלא חיות ושמחה, והדבר שהיה מחייה אותו יותר מכל הוא מה שהיה חוזר ואומר (אני שמעתי זאת מפיו פעם אחת, אך משמשו הרב יחזקאל אסחייק שיחי' מעיד שכך היה אומר פעמים רבות), "הנה עוד מעט אני הולך למות, ואז בשמיים אפגוש את רבי עקיבא, ואני אשאל אותו שם את כל קושיותי והוא יענה לי תשובות על כולן אחת לאחת", וזו היתה לו השאיפה העזה ביותר.

אאמו"ר זצ"ל, עשור לפני פטירתו, לקה בהתקף לב פתאומי וחרף מאד (הדבר היה בתוך שינתו, ואנו גילינו זאת מיד בשעה שש בבוקר, כשלתע ראינו שאינו קם בשעה הקבועה...). הוא מיד הובהל לבית החולים, וכמה רגעים לפני שאיבד את ההכרה שאלנו מה הוא רוצה, והוא אמר בשארית כוחותיו - גמ' עירובין...

וכבר סופר, שבימי האחרונים של אאמו"ר הוא שכב בבית החולים מחוסר הכרה, ויעצו לנו הרופאים להשמיע באוזניו מוזיקה האהובה עליו, ואנו לא ידענו את נפשנו - מוזיקה מאן דכר שמיה אצל אבא... ואני נכנסתי אל החדר פנימה ופתחתי משניות טהרות והתחלתי ללמוד באותו הניגון של אבא שבו היה לומד, וכעבור כמעט רגע תוך כדי שהייתי שקוע בלימודי נזעקה האחיות אל החדר ואמרה שהמוניטור מצפצף והגרפים מטפסים אל על, מי גרם לדבר הזה, ואילו אני המשכתי בשלי וכן המשיך הדבר כשעה ומחצה עד שסגרתי את הספר, ובאותו הרגע שיצאתי מיד חזר המוניטור למצבו הקודם. זו המנגינה שהוא אהב...

בצורה הזו, של הכרת החיים כפי שהם באמת, זוכים ל'תורה קבע ומלאכה ארעי', יודעים שאלו הם החיים הטובים ביותר, ומזלזלים בכל משהו אחר.

מכאן נוכל להבין את המימרא השלישית "שקר החן זה דורו של משה ויהושע, והבל היופי זה דורו של חזקיה, יראת ה' היא תתהלל זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה", הסיבה שדורו של ר"י בר אילעי היה גדול עוד יותר מדורות הדעה שקדמו לו, לא היה מחמת כמות התורה שעסקו בה, אלא מחמת הצורה שהחשיבו את התורה ובזו לכל דבר אחר. באותו דור לא החשיבו את עניני הגוף, כל אחד נתן את טליתו לשני ולא דרש כלום לעצמו, וכך הם ישבו ועסקו בתורה, תורה של קבע.

הדרך לחוש בעריבות התורה - להתנתק מה'נייעס'

נמצא שהדרך להתייחס נכון לעולם היא להביט על הגשמיות בצורה הנכונה. לא לעסוק בדברים בטלים במבט של עיקר, אלא רק בתורת דבר

שנאלצים בלית ברירה לעשות אותו. בשם הגר"ח מוואלוז'ין מובא שיעץ לבנו לרכז את כל עניניו האחרים לשעה קבועה ביום, וכל שאר הזמן לעסוק בתורה. כך הדברים בטלים לא יהיו דבר בעל ערך לעצמו שניתן לעשותו כל רגע, אלא דבר שולי שיש לו זמן בנפרד.

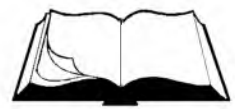
ועיקר העיקרים בענין זה הוא לדעת שכל עניני העולם למבינים הבל הם. החיים הם קצרים, וגם אם האדם הוא צעיר, לא עוברות להם מאה שנה וכבר כמעט ואיננו, ואם כן חבל לבזבז את הזמן. צריכים לנצל כל רגע, להתעסק בדברים החשובים באמת, ולא לפזול הצידה, להתעסק בכל מיני שטויות. כאשר האדם יביט במבט הנכון הוא יגלה כיצד כל שאר הדברים הם חסרי כל ערך, והם לא יתפסו אצלו מקום. שמעתי מגדול אחד להמשיל זאת למטוס, ככל שהאדם מגביה יותר למעלה כך הוא מגלה כמה שהעולם שתחתיו קטן... ככל שהאדם מתרומם, מתעלה, דבק בתורה ובאורח חיים למעלה, כך הוא מגלה כמה הבל הבלים הכל הבל. הכל חולף ועובר, הכל קטן וחסר חשיבות, שום דבר לא נשאר, רק התורה ואפס זולתה.

רבים שואלים, איך אפשר להגיע לדרגות הללו, שהתורה תהיה החיים והעיקר, הרי זה קשה, ולא תמיד יש חשק, ולא תמיד זה קל, לפעמים לא הולך ללמוד ואין מספיק מרץ. אבל האמת היא שהגורם לכל הבעיות הוא בד"כ ענין אחד: העיסוק באלפי דברים אחרים חוץ מהתורה. התורה לא יכולה לשכון באדם כשהוא שקוע בכ"כ הרבה שטויות והבלים. האדם צריך לנצל את יצר הסקרנות שלו לתורה, אם הוא יהיה סקרן לדברים אחרים, לנייעס, פוליטיקה, מה חדש כאן ושם - לא תהיה לו אפשרות להתפעל ממה שכתוב בגמרא. אין ברירה. מוכרחים להתנתק מהכל ורק אז מרגישים במתיקות התורה.

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

אייר תשפ"ד

שאלות המצוות

גליון 527

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

אכל עוגה כשיעור ושתה יין פחות מכשיעור

שאלה: אכל כזית עוגה ושתה מעט יין, כגון שטעם מכוס של קידוש, האם כשמברך ברכת מעין שלוש יזכיר גם "על הגפן", היות שבין כך מברך ברכה זו (משום "על המחיה")?

תשובה:

א. היות שהיין היה פחות מכשיעור אין להזכירו כלל בתוך ברכת מעין שלוש כיון שאין בו שום חיוב ברכה (שש"כ פרק נ"ד הערה ע"א בשם הגרש"י אויערבך זצ"ל, שו"ע סי' ר"ח סעיף י"ח, משנ"ב שם ס"ק פ' ודלא כ"אגרות משה" או"ח ח"ב תש"ק ט"ט, ועי' ספר "וזאת הברכה" עמ' 48 בשם מקור נאמן שהגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל חזר בו בסוף ימיו, ועי' "קיצור שו"ע" סי' ע"ז סעיף י"ד).

ב. אמנם אם היין ששתה היה כשיעור כזית, מאחר שיש צד שהשיעור לברכה אחרונה הוא כזית יכלול "על הגפן" בברכתו, ואפילו יש בו כזית כפי השיעור הקטן, שהוא כזית של זמנינו (הגר"י קניבסקי זצ"ל "ארחות רבינו" ח"א עמ' פ"ט).

נגיעה בנעל ובשרוכים

שאלה: הנוגע בנעלי בד או גומי, וכן הנוגע בשרוכים שקושרים בהם נעלים, האם צריך ליטול ידי?

תשובה:

א. איתא בשו"ע (סי' ד' סעיף י"ט) החולץ מנעלו צריך ליטול ידים, עי' שם, ומפרש המשנ"ב (סי' מ"א) שאין זה משום רוח רעה אלא משום נקיות ידים, עי' שם, והיינו משום שאפי' סתם נעלים נחשבים כאינם נקיות (משנ"ב סי' קכ"ח ס"ק ס"ב בשם "אליה רבה" פמ"ג).

ב. אבל הנוגע בנעלי בד או גומי, הנוגע בהם אינו חייב ליטול ידי ("ארחות רבינו" ח"ג הוספות לאו"ח ח"א אות ח' בשם "חזון איש").

ג. וכן שרוכים שקושרים בהם נעלים של עור, הנוגע בהם אינו חייב ליטול ידי (הגר"ח קניבסקי זצ"ל בשם "חזון איש" קונטרס הזכרונות פרק א' סעיף י"ח).

כיסוי סיר העומד ע"ג הפח בשבת

שאלה: לשיטת הרמ"א (סי' רנ"ג סעיף ב') שהטמנה במקצת מותרת בשבת, האם מותר לכסות סיר מכל הצדדים ולהשאיר רק את החלק התחתון פתוח?

תשובה: מבואר ב"אגרות משה" שצריך להשאיר מקום פתוח המשפיע על חום הסיר, ורק אז נחשב מגולה, עי' שם. ולכן רק אם משאיר פתוח בצד שיגרום מחמת כך לסיר לאבד מחומו נחשב להטמנה במקצת המותרת עפ"י שיטת הרמ"א, אבל בחלק התחתון שאינו משפיע כלום אם פתוח, עדיין נחשבת הטמנה בכולו ואסור.

סגירת הדלת לאחר הדלקת נרות שבת

שאלה: האם מותר לסגור את דלת קופסת נרות השבת לאחר ההדלקה?

תשובה: קופסה של נרות שבת היא מוקצה מחמת גופו, משום שהיא בסיס לנרות, אבל הדלת היא חלק בפני עצמה, ואינה בסיס לנרות, והיות שהיא מועדת לשמור על הנרות יש לה דין של כלי מלאכתו לאיסור (עי' "פסקי תשובות" סי' ש"ט הערה 41, ובספר "נחלת ישראל" ח"ג עמ' תשע"ט) ולפי' בני ספרד שמקבלים שבת עם ההדלקה, יש לסגור רק ע"י טלטול בגופו דהיינו ע"י המרפק, ובני אשכנז שמקבלים שבת רק ע"י הברכה יש לסגור לפני הברכה, לפני שמקבלים שבת, ואם כבר בירכו וקיבלו שבת יש לסגור את הדלת ע"י המרפק, ואולי נחשב לצורך גופו לשמור על הנרות ומותר לטלטלו כרגיל.

טלטול פירורים פחות מכזית

שאלה: איתא בשו"ע (סי' ש"ח סעיף כ"ז) פירורים פחות מכזית מותר לטלטלם משום שראויים לבהמה, מה הדין במקום שאין בהמות מצויות ואינם עומדים להאכלת הבהמות, האם פירורים אלו נעשו מוקצה?

ברכת "הגומל" למל בזקנותו

שאלה: אדם מבוגר שלא נימול בילדותו או גר שנתגייר ונימול כשהוא מבוגר, האם צריך לברך ברכת "הגומל"?

תשובה:

א. יהודי שלא נימול בילדותו, וכעת מלים אותו, הר"ז סכנה גדולה ויברך לאחר שיתרפא.
ב. אבל גר שנימול אינו מברך לאחר הטבילה היות שבזמן הסכנה (הרי מלים לפני הטבילה) היה בגיורתו (הגרש"י אויערבך זצ"ל "מנחת שלמה" ח"ב סי' ד' אות ל"א).

טיפות גשם שנפלו לכוס קולה

שאלה: ישב בגינה ובירך על כוס קולה, ופתאום החל לרדת גשם, וטיפות הגשם נפלו לתוך הכוס, האם צריך לחזור ולברך? וכן מי שבירך על כוס תה, ואח"כ הביאו לו סוכר שלא היתה דעתו עליו, האם צריך לחזור ולברך על הסוכר?

תשובה: השותה תה והביאו לו סוכר שלא היתה דעתו עליו בשעת הברכה, כגון שהביאו מבית אחר, מאחר שיש איסור ליהנות בלא ברכה משום שנחשב גזל ומעילה, הר"ז כמו ממון שאינו נתבטל ברוב, ואין הסוכר מתבטל בתה, על כן טוב לברך על מעט סוכר ולכוון גם על הסוכר הנוסף בתוך התה (הגרש"י אויערבך זצ"ל, מובא בשש"כ ח"ג פ' מ"ח הע' קט"ו).

לפי' גם באופן שטיפות הגשם נפלו לתוך כוס הקולה הרי לא היתה דעתו עליהן כלל, ולא נתבטלו ואולי חייב לברך מחדש.

ויש סוברים שאין צריך לברך על הסוכר (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"ד סי' מ"ח אות ב', "חוט שני" שבת ח"ב עמ' ש"ו) וכן השותה תה או קפה חם והצטנן מעט, ורוצה להוסיף עוד מעט מים רותחים כדי לחממו, אינו צריך לברך על תוספת המים מאחר שהם מתערבים ואינם ניכרים כלל בפני עצמם, והר"ז כחלק מהתה או הקפה, ואין זה דומה לטפל ועיקר שהוא מאכל בפני עצמו, אלא נטפל לעיקר, וכן כשנותן קוביות קרח לתוך כוס מים כדי לצננו, עי' שם.

ולפי' גם לגבי טיפות הגשם שנפלו לתוך כוס הקולה לא צריך לברך עליהן שבטלות בתוך המשקה.

ברכת מעין שלוש על מזונות ויין

שאלה: בשבת בבוקר לאחר שעשו קידוש על יין ואכלו מזונות, כשמברכים מעין שלוש עם הזכרת "על המחיה" ו"על הגפן", איזה מהם מזכיר בראשונה?

תשובה: אע"פ שבברכה ראשונה הוצרך להקדים ברכת "בורא פרי הגפן" לפני ברכת "מזונות" היות שמצות קידוש הוא על יין, אעפ"כ בנוגע לברכה אחרונה דינו כמו בחול שמזכירים קודם של "על המחיה", ואח"כ "על הגפן" (כמבואר בשו"ע סי' ר"ח סעיף י"ב).

בירך ברכת המזון במקום מעין שלוש או בורא נפשות

שאלה: אכל מיני מזונות או שאר פירות משבעת המינים או שתי יין, ובירך ברכת המזון במקום מעין שלוש, האם יצא בדיעבד או לא?

תשובה:

א. אם אכל תמרים או שתי יין ובירך ברכת המזון, בדיעבד יצא, ואפילו לא אמר אלא ברכת "הזון", יצא. אם נזכר לפני שחתם ברכת "הזון" יתחיל "על שהנחת לאבותינו ארץ חמדה" וכו' (שו"ע סי' ר"ח סעיף י"ז, משנ"ב שם ס"ק ע"ו וס"ק ע"ז) ו"ביאור הלכה" שם ד"ה ברכת, משום שמבואר בגמרא שאלו מזינים וסועדים הלב כמו לחם).

ב. אם אכל מזונות (מחמשת המינים) וטעה ובירך ברכת המזון, ג"כ יצא בדיעבד (משנ"ב ס"ק ע"ה), ואפילו לא אמר רק ברכת "הזון", יצא, (כן משמע מהמשנ"ב ס"ק ע"ה וס"ק ע"ה, ועי' "חזון איש" או"ח סי' ל"ד ס"ק ב' שמסתפק בזה).

ג. אבל אם אכל שאר מיני פירות בין משבעת המינים בין ממינים אחרים, אפילו בדיעבד לא יצא (שו"ע שם, עי' "חזון איש" או"ח סי' כ"ז ס"ק א' שאע"פ שכל דבר מזין קצת, תיקנו חכמים כל דבר כצורתו, וסתם "זון" משמע על דבר מזון, ואינו מטבע שתיקנו חכמים).

תשובה:

- א. במקום שאין בהמות מצויים ואין הפירורים עומדים לבהמות, הפירורים הם מוקצה.
- ב. אמנם פירורי לחם או חלה בשעת הסעודה אינם נחשבים למוקצה, אפילו במקום שאין בהמות מצויות, שהרי הדרך היא לאוכלם תוך כדי הסעודה אם לא שנמאסו או נרטבו (הגר"נ קרליץ זצ"ל "חוט שני" ח"ג פרק ט' ס"ק א').
- ג. ואף לאחר הסעודה אם שומר חתיכות פת כדי לאוכלן בסעודה אחרת, אין דינם כמוקצה (שם).
- ד. פירורי עוגה אינם מוקצה מפני שהם חשובים על אף קטנותם, והדרך היא לאוכלם אף כשהם פחותים מכזית, משא"כ פת שאינה חשובה ולא ראוי לקבוע סעודה עליה, אלא כשיש בה כזית (שם).

טלטול כלי לא טבול בשבת

שאלה: האם מותר לטלטל כלי לא טבול בשבת, או שנחשב מוקצה?

תשובה: כלי לא טבול לא נחשב מוקצה בשבת מכמה טעמים: (א) משום שראוי להניח בו חפצים אפילו בלי טבילה, (ב) לדעה ראשונה בשו"ע (סי' שכ"ג סעיף ז') מותר לטבול כלי חדש בשבת, וכן סתם המחבר (ג') אפילו לדעה שניה שאסור לטבול משום תיקון מנא, מ"מ בשעת צורך מותר להקנותו בשבת לגוי ולהשתמש בו, כמבואר בשו"ע (שם).

שימוש באטבי כביסה בשבת

שאלה: האם מותר להשתמש באטבי כביסה לסגירת שקיות עם אוכל (כגון שקדי מרק או שקית סוכר)?

תשובה:

- א. אטבים (מקלות כביסה) נחשבים ככלי שמלאכתו לאיסור, שמותר להשתמש בהם לצורך גופו ומקומו, ולכן אם אין לו כלי היתר אחר לשימוש זה, מותר (ע"י משנ"ב סי' ש"ח ס"ק י"ב).
- ב. כשרוצה להוריד את האטב מהשקית זה נחשב צורך מקומו וגם בזה לכתחילה עדיף למשוך את השקית מהאטב (משנ"ב שם ס"ק י"ז).
- ג. וכמו כן, כשבא להוריד כביסה שתלויה ע"י אטבים, לכתחילה יש לשמוט את הבגד מהאטבים ולא להסיר את האטבים מהכביסה, וזאת כשאפשר לעשות כן בלי לשבור את האטבים ובלי לקרוע את הבגד ("חוט שני" שבת ח"ג פרק י"ה ס"ק ה').
- ד. והעצה הטובה ביותר לכך, שייחד כמה אטבים לקביעות לשימוש במטבח, וממילא יש להם דין של כלי שמלאכתו להתיר.

לחם שנאפה עם בצל חלבי או בשרי

שאלה: טיגנו בצל במחבת בשרית ועירבבוהו בתוך הבצק של החלות, האם מותר לאכול חלות אלו?

תשובה:

- א. בצק חלות שעירבבו בתוכו חלב או בשר אסור לאוכלם אפילו לבדם, וכל הפת אסורה (שו"ע יו"ד סי' צ"ז), גזירה שמא יבוא לאכול עם המין השני, ונאסר אפילו עם בשר עוף (ט"ז שם ס"ק א') ולא הוי גזירה על גזירה, כיון שקרוב לטעות בה (פמ"ג שם, וכ"כ ב"ערוך השולחן" סעיף ג'). [נא"כ אם יש שישים כנגד החלב או הבשר מותר לאכול החלה עם המין השני ("פלת"י ס"ק א', "חכמת אדם" כלל נ' סעיף ד')].
- ב. ולכתחילה אין ללוש את העיסה אפי' במים שנתבשלו בכלי חלבי או בשרי בן יומם, אבל אם כבר נעשה לא נאסרת החלה בדיעבד, ויאכלו עם מין הכלי שנתבשלו בו המים ("פתחי תשובה" שם ס"ק ד' בשם "פני אריה").
- ג. לפי זה יש להחמיר כמו כן לא ללוש חלות עם בצלים שטיגנו במחבת בשרית או חלבית, ובדיעבד יש להקל להתיר לאכול בפני עצמו (דסו"ס הוי רק נ"ט בר נ"ט) ובפרט אם הסכין אינה בת יומה ("פסקים ותשובות" שם אות ב').

מלווה ע"מ לגלות סוד

שאלה: ראובן ביקש הלוואה משמעון ואמר שמעון שהוא מוכן להלוות לו בתנאי שמגלה לו סוד פלוני, האם מותר לעשות כן?

תשובה: יש איסור 'רבית דברים', דהיינו כמש"כ הרמב"ם שכל הוספת הנאה מחמת הלוואה אסרו חז"ל לתת, ע"י שם, ולפ"ז לגלות לו סוד או אפילו ליתן לו כבוד מיוחד מחמת ההלוואה, אסור.

עליה לתורה למלווה

שאלה: מלווה שהלווה כסף רב לבית כנסת הגיע להתפלל בו בחג, האם מותר לתת לו עליה מכובדת שמשלם עליה הרבה כסף?

תשובה: כיון שכל הסיבה לעליה זו היא משום ההלוואה, הרי"ז רבית, שהרי בלי ההלוואה לא היו נותנים לו (וכאן אין הטעם משום מראית

עין שעושה בפרהסיא (כמבואר בש"ך יו"ד סי' קס"ו ס"ק א'), דזה אסור אפילו בדבר שגם בלי ההלוואה היו עושים, אפי"כ אסור משום מראית עין, אבל זה שבלי הלוואה לא היו נותנים לו, אסור מעיקר הדין).

עורך דין, נוטריון או המקליד חוזה לענין רבית

שאלה: עורך דין שבאים אליו אנשים כדי לחתום לפניו על חוזה, האם חייב לבדוק שהוא עפ"י היתר עיסקא ואין בו חשש רבית?

תשובה: כתוב בפרק איזהו נשך (ב"מ ע"ה): ובשו"ע (יו"ד סי' ק"ס סעיף א') שגם העדים עוברים בשלושה לאוין של רבית (חוץ מאיסור "לפני עור") וגם הסרסור עובר, ע"י שם. ולפ"ז עורך דין או נוטריון המאשר את פרטי העברת הכספים או מאשר שהלווה חתם בפניו על השטר, או שהודה לפניו שחייב לו כסף הרי הוא כעד, ואסור לו לאשר עסקה שיש בה רבית.

וכן מכירה המקלידה את השטר עבור המעביד, או פקיד בחנות שתפקידו לכתוב את החשבונית, יזהרו שלא יהיה שום חשש רבית בענינים שלא יכשלו באיסור רבית.

נסע ברכב ופגע ברכב אחר

שאלה: נסע ברכב ופגע ברכב אחר בפשיעה ושביר את דלתו, המזיק דאג לתיקון דלת הרכב ושילם מכספו, אך מלבד זאת גם לאחר התיקון יש ירידה גדולה בערך הרכב, האם צריך לשלם עוד?

תשובה: אע"פ ששילם על תיקון הדלת, עדיין חייב לשלם את סכום ירידת ערך הרכב.

ליקוי חמה

שאלה: האם יש ענין לצאת לראות ליקוי חמה?

תשובה: סיפר הרב מרדכי פריזל ז"ל (תלמיד ישיבת ראדין אצל החפץ חיים זצ"ל) שיום אחד אמר ה"חפץ חיים" ז"ל שלמחרת יוצאים לראות ליקוי חמה, והוסיף שכמובן לא שאלו את הרבי מאיפה הוא יודע!!!

למחרת כולם הכינו לעצמם זכוכית מפוחמת כדי להסתכל דרכה על החמה, ויצאו עם ה"חפץ חיים" לראות. בדרך חזרתם העיז בחור לשאול את הרבי מה הענין לצאת ולראות.

ענה ה"חפץ חיים" זצ"ל שיש עדיין אלפי אנשים שעובדים לשמש ר"ל, והם חושבים שהשמש הוא 'בורא', והאמת שהשמש הוא רק 'נברא' כשאר הבריאה, ולכן מפעם לפעם הקב"ה נותן לנו תזכורת להזכיר שהשמש הוא רק 'נברא', נמצא שבליקוי חמה יש בזה קידוש שם שמים, ולכן יש ענין לצאת ולראות 'קידוש השם'.

וכן מבואר ב"פרישה" (אוי"ח סי' רפ"א ס"ק ה') שזו כוונת הברכה בשחרית של שבת "קרא לשמש ויזרח אור" הקב"ה ברא את השמש, וכדי שלא יאמרו שהשמש הוא 'בורא' "ראה והתקין צורת הלבנה", שע"י זה יהיה ליקוי חמה, ולא יבואו לטעות אחרי השמש ולומר שהוא 'בורא' ח"ו.

ביאורי תפילה

ברכת אבות – "וזכור חסדי אבות"

שאלה: איתא בגמרא (סנהדרין ק"ד.) בן מזכה את אביו, אבל אבא לא מזכה את בנו, ולכן אין אברהם מציל את ישמעאל, ואין יצחק מציל את עשו, ע"י שם, וא"כ איך אומרים "וזכור חסדי אבות"?

תשובה: רק בעניני עולם הבא אין אב מזכה את בנו, כדי להיכנס לגן עדן צריך לעבוד בעצמו והאבא לא יכול להכניס את הבן, אבל בעניני עוה"ז יכול האב לזכות את הבן ("שו"ת הרשב"א" ח"ה סי' מ"ט).

פסוקי דזמרה – "הרפא לשבורי לב"

שאלה: מה טעם הסמיכות של הפסוק "הרפא לשבורי לב" לפסוק שלאחריו "מונה מספר לכוכבים" (תהילים קמ"ז, ג-ד)?

תשובה: יש מיליוני כוכבים בשמים ולכל כוכב יש שם בנפרד ותכלית אחרת בבריאה, כמו כן צריך כל אחד ואחד לדעת שיש לו תפקיד אישי משלו מה שאין לאף אחד כמוהו, וממילא זה נותן לו כוח, וע"י זה לא יהיה לו שברון לב, ולכן כתוב "הרפא לשבורי לב", ע"י שידוע ש"מונה מספר לכוכבים".

חידה

עבד כנעני חייב במצוות כאשה, איזה מצוות עבד כנעני חייב ואשה פטורה?

תשובה לחידה מגיליון 526

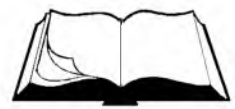
חידה: באיזה סעודת מצוה (הנוהגת בכל חדשי השנה) אין לאכול דגים ובשר, אלא רק לחם ותבשיל מקטניות?

תשובה: בסעודת עיבור החודש שעושים ב"ד (בזמן שמקדשים עפ"י הראיה) כשמעברים את החודש (גמ' סנהדרין ע').

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 528

הל' זוג שבועות

סיון תשפ"ד

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

ערב שבועות

הקצת דם

▲ נהגו שלא להקזין דם בכל ערב יו"ט ואין לשנות (רמ"א ס' תס"ח סעיף י'). משום דבערב שבועות יצא שד, ואילו לא קיבלו ישראל את התורה היו טבח להו וכו', וגזרו רבנן על כל ערב יו"ט משום ערב שבועות וכו', וכשציוו הרופאים בחולה שיש בו סכנה מותר אפילו בערב שבועות (משנ"ב שם).

ניתוחים

▲ לפי"ז יש להימנע מלבצע ניתוחים מתוכננים בערב יו"ט, וכן אין להתרים דם דרך הורידים בערב יו"ט, אם אינו דחוף להיום (שו"ת "ציץ אליעזר" ח' י"ב ס' מ"ו).

ניתוח קיסרי

▲ וכן יש להימנע מלעשות ניתוח קיסרי אם לא שצריך דוקא באותו יום (ספר "תורת היולדת" ס' מ"ו-ב').

בדיקת דם

▲ יש מתירין לעשות בדיקת דם שמוציאים רק קצת דם, אבל אם צריך להוציא הרבה דם לכתחילה יש להיזהר (שו"ת "רבבות אפרים" ח"א ס' ש"מ).

חיוב טבילה בערב יו"ט

▲ בגמרא (ראש השנה ט"ז:) נדרש מקרא שחייב אדם לטהר עצמו בהגל. ופליגי בזה"ל יש סוברים כיון שאין לנו אפר פרה וא"א להיטהר לגמרי אין חיוב טבילה (רא"ש יומא פרק ח' ס' כ"ד, "קרבן נתנאל" שם אות צ', שו"ת "שאגת אריה" ס' ס"ז, "שפת אמת" ר"ה שם). ויש סוברים שהוא גזירה"כ ושייד בכל מקום ובכל זמן ואע"פ שאין עולין לרגל (צל"ח ביצה י"ח, משנ"ב ס' קכ"ח ס"ק קס"ה בשם פמ"ג). ויש סוברים שהשו"ע והרמ"א השמיטו מכיון שאין חיוב ומ"מ נכון הוא לעשות כן ("שערי תשובה" סו"ס תקכ"ט).

תקנת עזרא בערב יו"ט

▲ **שאלה:** מתקנת עזרא שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת מפני כבוד השבת אבל לא בערב שבת (שו"ע ס' רמ"ב סעיף א'), ומפרש המשנ"ב (ס"ק ה') שיהא פנויים להתעסק בצרכי שבת. האם חלה גם בערב יו"ט תקנת עזרא שלא לכבס?
תשובה: כתב השו"ע (ס' תקל"ד סעיף א') שאין מכבסים במועד, ומפרש המשנ"ב (ס"ק א'), והטעם כדי שיכבס מערב יו"ט לצורך יו"ט, ע"י שם. משמע שלא תקנו לאסור כביסה מערב יו"ט, וכן משמע ממשי"כ בשו"ע (ס' תקפ"א סעיף ד') שמכבסים בערב ראש השנה, ואולי הטעם היות שמותר לבשל ולאפות וכו' ביו"ט, אין חשש כל כך שלא יספיק להם שמחת יו"ט (וע"ע פמ"ג שם א"א ס"ק א' שהעיר שלכאורה היה עדיף לכבס לפני ערב יו"ט, ע"י שם).

בגדי יו"ט

▲ בגדי יו"ט יהיו מהודרים משל שבת (שו"ע ס' תקכ"ט סעיף א' משום שזוהו בכלל שמחה).

הדלקת נרות

טענה בברכה

▲ בשעת הדלקת נרות, יש לברך "להדליק נר של יו"ט". אם ברכה בהדלקת נרות "להדליק נר של שבועות" יצאה יד"ח (ואין זה משנה ממטבע שטבעו חכמים, דהעיקר שיש את הענין של הברכה, כמבואר במשנ"ב ס' ס"ה ס"ק א', וכמו"כ פסק הגר"נ קרליץ זצ"ל שאם בירך על תפוח "בורא פרי התפוח" יצא).

ברכת "שהחינו"

▲ נשים רבות נוהגות לברך גם ברכת "שהחינו" בשעת הדלקת נרות (משנ"ב ס' ת"ר ס"ק ד', "אגרות משה" או"ח ח"ד ס' קי"א ס"ק א', שכן נהגו כמה מאות שנים, וב"ארחות רבינו" ח"ב עמ' ק' שכן הורה בעל ה"קהילות יעקב" לנשים במשפחתו לברך).
 וכל זה כשהאשה מדליקה, אבל כשאיש מדליק עדיף לברך על הכוס בשעת הקידוש ("מטה אפרים" ס' תקצ"ט ס"ט, "ארחות רבינו" שם). ויש נוהגים שאין הנשים מברכות ברכת "שהחינו" בשעת הדלקת נרות

הדלקה בכל החדרים

▲ אין חיוב להדליק נר בכל החדרים שמשתמשים בהם, כיון שיכול להעביר את הנר מחדר לחדר, כיון שהנר מותר בטלטול (הגר"ש"ז אויערבאך זצ"ל).

"נר זלוק"

▲ רבים נוהגים להשאיר נר שדולק יממה שלימה ("נר נשמה"), כדי שיוכלו למחרת להעביר ממנו, ויזהרו להניחו במקום מוגן שלא יכבה ("כף החיים" ס' תק"ב ס"ק י').

לחמם או לתחוב נרות

▲ אסור לחמם נר שעוה ולהדביקו, שמא יבוא לשפשוף ולהחליקו, והרי זה תולדת ממחק (משנ"ב ס' תקי"ד ס"ק י"ח בשם מג"א). [אבל מותר לתחובו לתוך הפמוט (הגר"נ קרליץ זצ"ל)] ולכן כשחל שבועות ביום שישי, יש לו להכין הנרות לפני יו"ט מה שצריך לצורך שבת.

הכנת פתילה

▲ אסור לשזור צמר גפן לעשות ממנו פתילה (ע"י שו"ע ס' תקי"ד ס"ט). אבל מותר להכניס פתילה בפתיל צף. ובאלו שעדיין צריכים לחתוך בהם מקום החור אסור (בעל "שבט הלוי" זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל).

דינים הנוהגים בליל שבועות

לימוד ליל שבועות

▲ **איתא ב"זוהר"**, שחסידים ראשונים היו ערים כל הלילה, ועוסקים בתורה, וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כן, והטעם כתב ה"מגן אברהם" עפ"י פשוטו, שישאל היו ישנים כל הלילה, והוצרך הקב"ה להעיר אותם לקבל התורה, ולכן אנו צריכים לתקן דבר זה (משנ"ב ס' תצ"ד ס"ק א'). וכל הבטחת האר"י הוא דווקא כשלא דיבר שיחה בלילה ("בן איש חי" פ' במדבר).

וע"י של"ה הקדוש שכתב שיהיה לא לדבר שום דברי חול רק לשון הקודש, ויזהר למעט באכילתו בסעודת הלילה כדי שיוכל ללמוד ("יסוד ושוש העבודה" שער הצאן פ"י). וגם בשעת הסעודה תהיה דעתו בדברי תורה (חיד"א בספר "עבודת הקדוש" ס' כ"ז אות ז'). ויראה ללמוד גם ביום כי חביבה מצוה בשעתה ביום נתינתה ("חיד"א ספר "שמחת הרגל" לימוד א' ו"פלא יועץ").

מעשה מרכבה

▲ **שאלה:** האם אפשר למסור שיעור בליל שבועות וללמוד עם הלומדים את ההפסדה ביחזקאל עם פרש"י ורד"ק?
תשובה: גם זה נכלל בהא דק"ל אין דורשין ברבים מעשה מרכבה (הגר"ש אלישיב זצ"ל) והא דדעת רבי יהודה (מגילה כ"ה). שקוראין ומתרגמין היינו רק תרגום בלי פירושים (הגר"נ קרליץ זצ"ל). ומה שהדפיסו פירוש רש"י ושאר מפרשים היינו ללומדים ביחידות (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

ברכות התורה

▲ ברכות התורה בבוקר למי שהיה ער כל הלילה: להלכה נפסק שאינו צריך לברך, ספק ברכות להקל. אולם לכתחילה ישמע את הברכות מאחר.

אם ישן בערב החג שינת קבע במיטתו, וכל ליל החג היה ער, פסק הגרע"א זצ"ל שבאופן כזה לכו"ע יכול לברך ברכת התורה בעצמו (משנ"ב ס' מ"ז ס"ק כ"ז). מרן החזו"א זצ"ל פסק על הוראה זו, וסבר שגם מי שישן ביום ואח"כ היה ניעור כל הלילה לא יברך בעצמו ברכות התורה אלא ישמע מאחר משום שכל שינה ביום נחשבת ארעי (ספר "אשי ישראל" בסופו, בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

ישן בתחילת הלילה

▲ **שאלה:** מי שלא ישן ביום כלל, ובתחילת הלילה ישן על מיטתו עם בגדיו למשך חצי שעה, האם חייב לברך ברכת התורה?

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה'):

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

תשובה: כיון שישן על מיטתו אפילו בתחילת הלילה, נחשב שינת קבע, וצריך לברך ברכת התורה (משנ"ב ס' מ"ז ס"ק כ"ח). אולם אם ישן על מיטתו רק ביום, אין זה נחשב לקבע, ונוהגים שלא לברך (שו"ע שם סעיף י"ג) ובכל זאת הסומך על הפוסקים שצריך לברך לא הפסיד (משנ"ב שם).

כיוון לצאת בברכת התורה במערב

שאלה: מי שישן ביום וכדי לצאת מספק, כיוון לצאת ידי חובה בברכת התורה במערב בברכת "אהבת עולם" ולמד אחר, ושוב ישן בלילה, האם יש לו לברך ברכת התורה לאחר השינה או לא?
תשובה: מי שמכוון לצאת בברכת התורה במערב, סתם דעתו הוא רק לצאת הלימוד עד שהולך לישון, ולכן אם הלך לישון יש לו לברך אחר השינה ברכת התורה ("שבות יצחק" ח"ח, בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ברכת "על נט"י" ו"אשר יצר"

מי שהיה ער כל הלילה, צריך לטול ידי ו' פעמים כשעלה עמוד השחר, דיש אומרים שהרוח רעה שורה בעלות השחר, ולא יברך על נטילה זו, מכיון שיש מחלוקת הפוסקים אם יש חיוב לטול. ונכון שיביא עצמו לידי חיוב ברכה, כגון שקודם התפילה יעשה צרכיו או יטיל מים ויגע במקום מטונף, ולכו"ע יתחייב לברך, ויברך ענטי"י ו"אשר יצר" (שו"ע ס' ד' סעיף י"ג ומשנ"ב שם).

ברכת "אלוקי נשמה" ו"המעביר שינה"

נחלקו האחרונים אם יכולים לברך שני ברכות אלו כשהיה ער כל הלילה, ולכן יבקש מחברו שיוציאו, וכיוון לצאת ידי חובה אם חייב בברכה זו (משנ"ב ס' מ"ז ס"ק כ"ד). ואם יש שם בן ספרד, שנוהג לברך ברכות אלו, אפילו שהיה ער כל הלילה, יכול להוציא בזה בן אשכנז דלפי הצד שאנו חייבים גם הם חייבים (בשם הגרי"ז זצ"ל).

ברכה על טלית קטן

מי שלבש טלית קטן כל הלילה נחלקו הפוסקים אם יכול לברך עליו בבוקר. על כן כשמברך על טלית גדול, יכוון לפטור את הטלית הקטן, ואם אין לו טלית גדול יבקש לשמוע הברכה מאדם אחר שיש לו טלית גדול (עי' משנ"ב ס' ח' ס"ק מ"ב, וס' תצ"ד ס"ק א').

ברכות השחר

אפילו מי שער כל הלילה, יכול לברך כל ברכות השחר (חוץ מברכת "אלוקי נשמה" ו"המעביר שינה" וכנ"ל) מחצות הלילה ואילך, לבד מברכת "הנותן לשכוי בניה", שלכתחילה אין לברכו לפני אור היום אם לא ששמע כבר קול תרנגול, ובדיעבד אם ברח מחצות ואילך – יצא (עי' משנ"ב ס' מ"ז ס"ק ל"א).

הלך לישון קודם התפילה

אלו שלומדים כל הלילה עד עלות השחר, והולכים לישון ואח"כ מתפללים, מכיון שהגיע זמן תפילה, צריכים למנות "שומר" שיעירם לתפילת שחרית, שמא ימשכו בשינה, ויעבור זמן תפילה.

שעון מעורר להיות שומר

דעת הגר"ש זצ"ל שאין לסמוך על שעון להיות שומר שיעירנו לתפילת שחרית, שמא ימשיך לישון ויעבור זמן התפילה (ספר "שבות יצחק" חלק שהיה והטמנה עמי רפ"ז).

ברכת המפיל להולך לישון אחר עלות השחר

להולך לישון לאחר עלות השחר, לא יברך ברכת המפיל (משנ"ב ס' רל"ט ס"ק ח') ואם הולך לישון לפני עלות השחר, ומסופק אם ישן עד שיעלה השחר, יש להסתפק אם לברך ("ביאור הלכה" שם ד"ה סמוך למיטתו).

ברכות השחר להולך לישון אחר עלה"ש

להולך לישון לאחר עלות השחר אינו יכול אח"כ לברך "המעביר שינה" ו"אלקי נשמה" אף שישן כמה שעות.

תפילת שחרית ומוסף

תפילת שחרית ומוסף יתפלל בהתלהבות וזריזות, כדי שלא תחטפנו שינה באמצע ויבוא לידי טעות. וידוע, כי גמר הפרי של תיקון ספירת העומר ולימוד ליל שבועות יהיה בתפילת מוסף, לכן צריך להזדרז בה הרבה, כי הכל הולך אחר החיתום ("בן איש חי" פ' במדבר ש"א סעיף ה').

הלל

יזהר שלא ידלג תיבה אחת עקב העייפות, וכן שלא יקרא תיבה בשינוי באופן שמשנתנה הענין מחמת כן, דבימים שגומרים בהם ההלל דינו כמו לענין מגילה (עי' משנ"ב ס' תפ"ח ס"ק א', ושעה"צ ס"ק ב', "שלמי תודה").

טעם קריאת מגילת רות בשבועות

קוראים מגילת רות בשבועות, י"מ משום דאיתא ב"ילקוט רות" מה ענין רות אצל עצרת, שנקראת בזמן מתן תורה, ללמדך שלא נתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני (משנ"ב ס' ת"צ ס"ק מ"ז). וי"מ משום שדוד המלך מת בעצרת, והקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים וע"כ נולד בשבועות ומגילת רות נכתבה ליחס דוד ("שערי תשובה" סו"ס תצ"ד בשם ספר "בכור שור").

בירך "שעשה נסים" במגילת רות

שאלה: בשבועות בבוקר הבעל קורא היה עייף ובשעת קריאת מגילת רות בירך ג' ברכות, "על מקרא מגילה", "שעשה נסים" ו"שהחיינו", ונזכר שברכת "שעשה נסים" היא טעות, האם זה נחשב להפסק, וצריך לחזור ולברך "על מקרא מגילה"?
תשובה: מסתבר כיון שיש מקום לטעות זו אין זה נחשב להיסח הדעת מברכת המגילה ולא נחשב הפסק (הגר"ח קניבסקי זצ"ל, וע"ע משנ"ב ס' רע"א ס"ק ע"ח).

קריאת עשרת הדברות

יש סגולה נפלאה בשעת קריאת "עשרת הדברות" בחג השבועות, לכוון לרפואה שלימה על חולה, וזוהי סגולה שיתרפא בע"ה (הגר"ש אלישיב זצ"ל, וכעין שעת מתן תורה על הר סיני שכל החולים נתרפאו).

אמירת ההפטר

נוהגים במקצת מקומות שגדול וחכם קורא את ההפטר, וסמך לדבר "ולא במעשה מרכבה אא"כ היה חכם ומבין מדעתו" (משנ"ב ס' תצ"ד ס"ק ב'). וכן יש נוהגין שכל מי שקורא אותה עם המפטיר בלחש אומר אותה ג"כ מעומד מפני כבודו (שם).

טלטול מוקצה

טלטול פרחים שיש בהם שושנים

מי שיש לו אגרטל עם פרחים ושושנים שנפתחים, אסור להחזירם אפילו ביו"ט, אפילו למים שהיו שם מקודם, וכן אסור להוסיף מים.

טלטול פרחים שאין בהם שושנים

אולם אם יש לו ענפי אילנות ופרחים שאין להם שושנים (רק ירוק בעלמא), מותר להחזירן למים אפילו בשבת, אבל אסור מדרבנן בשבת להוסיף עליהם מים וכל שכן שאסור להחליף המים משום "טרחא יתירה" (עי' משנ"ב ס"ק נ"ד).

אם הכין המים לפני יו"ט, יש מקילין ליתנם שם ביו"ט אפילו בפעם הראשונה. וכתב שעה"צ (ס' שליו ס"ק מ"ח) שאם שכח להעמידן מבעוד יום יש לסמוך על דעה זו עיי"ש.

טלטול עציץ שיש בו עפר

עציץ שיש בו עפר, אפילו אינו נקוב – מוקצה הוא, ואין לטלטלו (עי' שעה"צ ס' שליו ס"ק ל"ח שמסתפק בזה ועי' "כלכלת שבת", מ"ל זורע, שאפילו לצורך גופו ומקומו אסור, ועי' "מנחת שבת" ס' פ' ס"ק קצ"ד דראוי להחמיר). ולכו"ע אסור להגביה עציץ אפילו שאינו נקוב מהקרקע ולהניחו ע"ג יתידות שיש בזה משום איסור קצירה או להיפך משום איסור זריעה (שו"ע ס' שליו סעיף ז' ח').

עוגת גבינה

ברכה אחרונה על עוגת גבינה

עוגת גבינה מאחר ובדרך כלל אין בה שיעור כזית של מזונות, והגבינה אינה מצטרפת לשיעור מזונות אי אפשר לברך עליה ברכה מעין שלש (אא"כ יש כזית מהעוגה לבד).

ויש לדון אם אפשר לברך ברכת בורא נפשות על עוגת גבינה, מאחר ויש בה כזית של גבינה, ואע"פ שהגבינה היא הטפל בעוגה. דהנה השעה"צ (ס' ר"ח ס"ק ע') כתב שאם אכל ספק שיעור של עיקר, אינו יכול לברך ברכה אחרונה על הטפל, היות ויש כאן ספק פטור.

אולם ב"אגרות משה" (או"ח ח"א תשובה ע"ד) חולק על כך וכתב דכיון שלמעשה אינו מברך על העיקר, צריך לברך על הטפל. ועי"פ במקום שהאוכל העיקר הוא בודאי פחות משיעור, לכאורה אפילו המשנ"ב מודה שעליו לברך על הטפל, ודו"ק.

וכמו כן, אפילו אם שיעור הגבינה בעוגה הוא פחות מכזית, מ"מ העוגה מצטרפת לגבינה לברך על שניהם יחד "בורא נפשות" (עי' "מנחת שלמה" ח"א ס' צ"א ס"ק ד').

לחתוך עוגה

מצוי שעושים לשבועות עוגות שיש עליהם צורת ספר תורה או שאר צורות הקשורות לזה, ויש להיזהר שכן אסור לחותכה משום איסור מוחק, וכמו שמצינו לגבי שבת (עי' רמ"א ס' ש"מ סעיף ג', ומשנ"ב שם).

לאחר חג השבועות

ששה ימים אחר שבועות

הרבה נוהגים שלא לומר תחנון עד י"ב סיון ועד בכלל, כי לקרבנות של חג השבועות היה תשלומין כל שבעה (משנ"ב ס' קל"א ס"ק נ"ו, בשם מג"א ופמ"ג) וכן המנהג ברוב ערי ארץ ישראל, ויש נוהגים בחו"ל שג"כ אין אומרים תחנון ב"י"ג סיון משום ספיקא דיומא.

ויש נוהגים לומר תחנון מח' סיון (רמ"א שם, וכן נהג ה"חזון איש" זצ"ל, וכן נוהגים בבית"ל לדרמן וכולל חזו"א בבני ברק).

יש סוברים, שמי ששכח לברך שהחיינו ביו"ט של שבועות, יש לו תשלומין כל שבעה ("חק ליעקב" ריש ס' תע"ג) אבל להלכה אין נוהגין כן (שעה"צ שם ס"ק ה').

חידה

אילו דברים מותרים לעשות בשבת ואסורים לעשות ביו"ט?

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

ברכות התורה - שינה על אצילי ידיו

שאלה נוהגים בליל שבועות, שאחד שיטן מוציא את כל הנעורים בלילה ידי חובת ברכות התורה. אכן שינת ארעי אינה מחייבת, וכמב' במ"ב (מו, יב). מה הדין כשיטן על אצילי ידיו.

תשובה שינה על אצילי ידיו היא שינת עראי וא"צ לברך. והוסיף ואמר, דגם במקרה שיטן כמה וכמה שעות על אצילי ידיו, בכל זאת אינו צריך לברך ברכה"ת.

שינה על ספסל

שאלה מה הדין במקרה שנרדם על הספסל, האם צריך לברך ברכה"ת,

תשובה שמעתי מרבינו זצוק"ל דשינה על ספסל היא בגדר שינה גמורה. וצריך לברך ברכה"ת.

טבילה בחג השבועות

שאלה מנהג ישראל קדושים לטבול במקוה לפנות בוקר בחג השבועות, בכדי להיטהר ולהוסיף קדושה לפני קריאת התורה של קבלת התורה. האם הדבר מותר.

תשובה שמעתי מרבינו זצוק"ל שמוותר ללכת בשבועות בבוקר לטבול במקוה משום תוספת קדושה.

ביאור הדברים כ' הביה"ל (שס, כד) "ידע עוד, שאם הוא טהור גמור ורוצה לטבול בשבת בשחרית משום תוספת קדושה, אין בזה חשש מתקן מצד הדין". אכן סיים הביה"ל דלדברי המהר"ל שכתב שיפה נוהגות הנשים שאינן טובלות שלא בזמן משום חשש סחיטה, 'נראה דגם טבילה כזו יש למנוע' ויש להחמיר לא לטבול, אך רבינו החזיק להלכה דלא כדבריו, וכל כמה שאין חשש מתקן אין לאסור מצד חשש סחיטה ומותר לטבול, אכן יש להזהר מאוד שלא יבוא לידי סחיטה.

אכילה לאחר השקיעה - במסיבת נעילת חג

שאלה מצוי בחג השבועות שעורכים ביישובות ובבתי הכנסת 'מסיבת נעילת החג', כשהמסיבה מתחילה בשעות אחר הצהריים ונמשכת לאחר השקיעה. ובדרך כלל מגישים מיני מזונות וכדו'. מי שהתחיל לאכול קודם השקיעה, האם יכול להמשיך לאכול אחר השקיעה.

תשובה אם הציבור קבע מסיבה מותר להמשיך לאכול גם לאחר השקיעה. וכך הורה רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל כאשר נשאל מיישיבת מיר שעורכים מסיבה נעילת בחג בשבועות והציבור אוכלים רק עוגות אף שאין אוכלים פת והורה רבינו זצוק"ל שמוותר להמשיך לאכול אף לאחר השקיעה.

ביאור הדברים הדין הוא (שו"ע רצט, א) "היה יושב ואוכל בשבת מבעוד יום וחשכה לו אינו צריך להפסיק כדי להבדיל.

הדרך לזכות בכתר תורה

לדבש שתי סגולות ייחודיות: כל חלקי דבר שנכנסים אליו, כגון חתיכת בשר, הופכים לדבש, עד כדי כך שלדעת רוב הפוסקים (שי"ך יורה דעה פד, לו), אף אם נפל לתוך הדבש חתיכת דבר אסור, כיון ששהה זמן רב בתוך הדבש, נידון כדבש ומותר לאכלה. מאידך יש בו כוח לשמור דברים שלמים בשלמותם לזמן רב. הורדוס (בבא בתרא ג, ב) הטמין גופת נערה מבית חשמונאי בתוך דבש, ובמשך שבע שנים נשארה בשלמותה.

וכדברי רבינו יונה (הובא ברא"ש ברכות ו, לה) "דרך הדבש להפוך את הניתן בתוכו לדבש, ולכן דיינינו את האיסור שבתוכו כדבש ומותר", וכן כתב בשו"ת הרשב"א (א, פ), אולם חילק ואמר שרק דברים הנחתכים כגון רגלי נמלים שנפלו לדבש מותר לאוכלם, אך נמלים שלמות שנפלו לדבש אסור לאוכלם מפני "שהדבש נראה שיש לו שתי סגולות: האחת - למהר למחות ולכלות דברים הנחתכים הנופלים לתוכו, השנייה - להעמיד ולקיים הדברים השלמים הנטמנים בתוכו. וכמו שאמרו בהורדוס". הרי שהדבש מצליח להפוך חלקי דברים לדבש. כך גם דברי התורה, "מתוקים מדבש", סגולתם עצומה.

גם אדם שאין כל ליבו ומחשבותיו נתונים לתורה, לימוד התורה שלו, אף אם מועט הוא בכמות ובאיכות, בכוחו להפוך את כל מהותו ומציאותו לחלק בל ינתק מהתורה. מלשון הפסוק "מתוקים מדבש" משמע שדברי תורה מתוקים אף יותר מדבש, וזאת משום שבניגוד לדבש, בכוח התורה להפוך ולשנות לא רק חלקי דברים אלא אף דברים שלמים, ואף אדם שלם יכול להתעלות על ידה עוד ועוד במעלות נשגבות שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער.

ומעין זה כתב החפץ חיים בליקוטי הלכות (הקדמה ראשונה) "אם האדם שוקד על התורה ונדבק בה כראוי, אפילו אם טבע נפשו היה מתחילה רע מאוד, כוח התורה מטהרתו ומקדשתו ונהפך להיות איש אחר ממש, וכדאיתא באבות (א, י) ומכשרתו להיות צדיק וישר".

יהי רצון שנוכח לקבל את התורה הקדושה בשמחה, ותערב עליו תמיד ותהפוך את כל מציאותנו לטובה.

דברים נפלאים במעלה הנשגבה אליה יכול להעפיל כל אשר חשקה נפשו בתורה, כותב הרמב"ם (תלמוד תורה ג, א) ומקורו במשנה (אבות ד, י) בשלושה כתרם נכתרו ישראל: כתר תורה, וכתר כהונה, וכתר מלכות. כתר כהונה - זכה בו אהרן, שנאמר "והיתה לו ולזרעו אחריי ברית כהונה עולם". כתר מלכות - זכה בו דוד, שנאמר "זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי". כתר תורה - הרי הוא מונח ועומד ומוכן לכל, שנאמר "מורשה קהילת יעקב"; כל מי שירצה, יבוא ויטול. לכאורה מה חידוש בכך שתורה מונחת בקרן זוית וכל הרוצה יבא ויטול, וכי קיימת הווה אמינא שהתורה שייכת לפלוגי, האם רק לשבט או עדה מסוימת ניתנה תורה, והלא כל ישראל עמדו בהר סיני וקיבלוה מפי הגבורה, ופשוט הדבר שכל הרוצה יבוא ויטול כתרה של תורה, בשונה מכתרי כהונה ומלכות שאכן ניתנו רק למשפחות מיוחדות שבישראל.

הרמב"ם חידש חידוש עצום על מנת להוציא מדעת רוב העולם הטועים לחשוב לאחר ששימועים מעשי גדלות של גדולי ישראל בכל הדורות על התמדה והתמסרות מוחלטת ולב יודע מרת נפשו והלומד הפשוט עלול ליפול ברוחו ולומר: אין ביכולתי ללמוד שעות ארוכות ללא הפסקה כאותם הגדולים, וגם ב'סדר' הקצר הקבוע לי, יכולת הריכוז שלי מוגבלת, וממילא אמנם ייתכן שאוכל לזכות בתורה, אך 'כתר תורה' לא ניתן לחלשים ופשוטים כמוני, שייך הוא אך ורק לגדולי ישראל המשקיעים את כל אשר להם למען לימוד התורה הקדושה בהתמדה ללא גבול ומידה. מפרקי הרמב"ם מחשבה זו: כל מי שירצה, יבוא ויטול. אם רק תשקיע ותנצל ברצינות את הכוחות בהם חנך הקב"ה, לפי הסדרים המתאימים לך, ואף אם תלמד אך מעט ובמרוצה משום שליכך נוטה ללימוד מסוג זה אף אתה תזכה להתעטר בכתר תורה. משום שהתנאי לכתרה של תורה אינו תלוי במספר השעות שאתה לומד, אלא אך ורק בצימאון שיש לך ללימוד התורה.

רבינו זצ"ל (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב - ברכות, עמ' תעג) חידש חידוש נפלא מ"מתוקים מדבש" על כוחה של תורה. מלבד מתקנתו הגדולה,

ואם היה יושב ושותה וחשכה לו צריך להפסיק ולהבדיל" והטעם שבשתיה צריך להפסיק כתב המ"ב (ה) "דשתיה לאו דבר חשוב הוא שתועיל התחלתו מבעוד יום" כלומר כיון שאינה חשובה אין קשר בין שתיה אחת לחברתה וכל אחת היא לעצמה ולכן לא נחשב התחלה. וכתב הערה"ש (שם) (ה) דהוא הדין כשאוכלים פירות ומגדנות צריכים להפסיק משום שאין קביעות לפירות ומגדנות ואין זו התחלה. ומוסיף הערה"ש "ו"ל אפילו אוכלים מזונות אין זה קביעות דאם הוא קביעות היה להם ליטול ידיהם ולברך המוציא, ומדלא עשו כן על כרחך שאכילתם עראי וצריכים להפסיק" כלומר אם איתא שנחשב קביעות לענין שאין צריכים להפסיק הכי נמי היה להם ליטול ידיהם ולברך המוציא ומדלא עשו כן על כרחך שנחשב עראי וצריכים להפסיק [סבירא ליה שבפת הבאה בכיסנין חייב ברהמ"ז הוא בכל צורה של קביעות אף בלא כמות שקובעים עליה]. והגרשו"א (מנחת שלמה פסחים ק"ה, א) מספקא ליה בעוגות אם צריך להפסיק אפילו ביחיד דילמא חשיב קביעות, ובאור לציון (ב"כ, ח) פשיטא ליה שבהתחיל מיני מזונות קודם השקיעה רשאי להמשיך דכיון ששייך בהם קביעות סעודה לפיכך אף כשאוכל פחות משיעור קביעות סעודה רשאי להמשיך.

ורבינו מכריע לחלק בין יחיד לציבור ומצאנו שציבור נחשב קביעות לענין חיוב סוכה שכתב השו"ע (תרל"ט, ב) "תבשיל העשוי מחמשת מינים אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה" וביאר המ"ב (ט"ז) "רוצה לומר שאוכלים בחבורה ולא די שיאכל מעט יותר מכביצה כמו בפת" ומסתבר דה"ה כשאוכל עם בני ביתו הרי הוא כאוכל בחבורה. וראיית הערה"ש סבירא ליה לרבינו שלא תלוי זה בשיעור קביעות סעודה לחייב נט"י ברהמ"ז ואף אם אינו נחשב קביעות סעודה לחייב ברהמ"ז מ"מ יש כאן קביעות לענין התחילו אין מפסיקין כיון שאוכלים ביחד.

וכן הורה הגר"מ שטרנבוך שליט"א לבני ישיבתו וכתב בתשובות והנהגות (ה, ק"ט) "ולענ"ד יש לומר דכששותים ואוכלים בציבור חשוב קביעות כמו בסעודת פת עיין מ"ב סי' תרל"ט ס"ק ט"ו דכשאוכל חמשת מיני דגן בחבורה חייב בסוכה וע"ע ס"ק י"ג דהביא דעות אחרונים שסוברים דבני חבורה שקבעו לשתות יין ודאי הוי קביעות וחייב בסוכה. ועוד דהרי מבואר ברשב"ם (בפסחים קה) דהטעם שבשבת גומר סעודת שבת אפילו משחשכה הוא דכיון שהתחיל מבעו"י זהו כבוד שבת לגמור סעודתו אף לאחר שתחשך, וא"כ ה"נ ביום טוב שהוא כבוד ליום טוב כשממשיך לשמוח בו בשתיה וכדו' מותר לגמור".

מיני פירות

שאלה האם רשאי להמשיך לאכול אחר השקיעה מיני פירות וכדו' אפי' שטעונים ברכה נוספת.

תשובה פשיטא שמוותר. דמכיון שיש כאן התחלה לענין הפת הבאה בכיסנין הרי שמוותר להמשיך בכל דאין מקום לחלק בזה, דכל כמה שיש קביעות סעודה אז כמו שבתוך סעודת פת מותר להמשיך, כך גם בסעודה זו.

התחיל ביחיד

שאלה יחיד שהתחיל לאכול בביתו מיני מזונות, ומצטרף למסיבת נעילת החג לאחר השקיעה וכן כאשר הציבור התאסף רק לאחר השקיעה והיחיד החל באכילתו קודם השקיעה. האם יכול להמשיך לאכול.

תשובה אסור להמשיך לאכול. מכיון דכל ההיתר כשהציבור קבע את עצמו לסעודה, כי שונה ציבור הקובע עצמו לאכול עוגות, שזה נחשבת לסעודה ורשאי להמשיך. משא"כ כשיחיד אוכל מזונות אינו סעודה, ואינו רשאי להמשיך לאכול לאחר השקיעה.

פת הבאה בכיסנין

שאלה מהו השיעור המחייב ברכת המזון בעוגות, קוגל אטריות ומיני מאפה?

תשובה כשקובעים מסיבה ארוכה על פת הבאה בכיסנין יש לשים לב שעלולים מאד להגיע לאכילה של שיעור קביעות סעודה המחייב ברכת המזון. כפי ששמעתי ממו"ר מרן רבינו זצוקללה"ה שבזמנינו כמות של 230 גרם נחשב קביעות סעודה לכל הדעות וחייב ברהמ"ז, ובכמות של 150 גרם כבר נכנס לספר שיעור קביעות סעודה [נתבאר בהרחבה בשיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות עמ' תנו].

זו מהמצוות שאדם דש בעקביו, לכן יש לשקול להעדיף במסיבת נעילת החג להקדים ליטול ידיים ולברך המוציא על פת גמור ולכוין לפטור פהב"כ ואח"כ יוכל לאכול עוגות וקוגל כאוות נפשו ללא חשש, ובגמור הסעודה יברך ברהמ"ז ויזכה לבקשת 'יעלה ויבוא' פעם נוספת.

קוגל דינו כפת הבאה בכיסנין על כל המשתמע מכך ונתבאר בהרחבה בשיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות תד-ח).

הסגולה האמיתית

בקריאת עשרת הדברות

שאלה התפרסמה בעלוני הצדקה סגולה לרפואה בקריאת התורה בחג השבועות בשם מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל. האם אין זו סתירה לאיסור תפילה על חולים שאין בהם סכנה בשבת ויום טוב. **תשובה** אכן, רבינו זצוקללה"ה הנהיג בבית מדרשו בעליה לתורה בחג השבועות אחר קריאת עשרת הדברות להעתיק עבור החולים, משום שכפי שבמעמד הר סיני נתפאו כל החולים כמבואר ברש"י (שבת קמז, א) "כל ישראל שעמדו על הר סיני נתקדשו ונטהרו ונתרפאו מכל מום", כך בכל שנה זהו זמן המסוגל לרפואת כל החולים. וכששאלתי על מקור המנהג, אמר שנראה לו שהיא סברה פשוטה.

אמנם הדגיש כי למרות שהוא זמן לתפילות על רפואה, אין זה מתיר להתפלל על חולים שאין בהם סכנה ככלל שבת ויום טוב. ונראה ודאי שלא תצא אף תועלת מתפילה אסורה, ולכן הקפיד להתפלל רק על שמות חולים שיש בהם סכנה.

אכן מבואר (שבת יב, א) שאדרבה עצם ההימנעות מהתפילה על חולה שאסור להתפלל עליו בשבת, ואי הזכרת צער בזמן שמחת השבת, היא זו שתגרום לרפואה הקרובה לבוא. "ת"ד הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מליעוק ורפואה קרובה

לבוא. ר' מאיר אומר יכולה היא שתרחם" ופירש רש"י "כולה היא שתרחם - אם תכבדה מלהצטער בה" הרי שרחמי השבת יגרמו לרפואה אם יכבדו את השבת ויום טוב ולא יתפללו על מי שאסור להתפלל עליו.

עמידה בקריאת עשרת הדברות

שאלה האם יש עניין לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות.

תשובה כבר הורה מרן הגר"ש אלישיב בנחצרות שאין לעשות כן, משום שמראה בזה שכיבוד חלק זה של התורה חשוב יותר. ואף אם הציבור נעמדים לשם כך, אין לומר על כך "לא ישב בין העומדים" (אורח חיים קע, ב) משום שאין זה מנהג ראוי ואין לעמוד עמוהם. וכדברי הרמב"ם בתשובה (מקצת נדמים ב, רסג)

"כל מי שרוצה לעמוד ראוי לגעור בו... וצריך למנועם בגלל מה שמגיע מזה הפסד באמונה שמדמים שיש בתורה מדרגות ומקצתה מעולה יותר, וזה רע מאוד". והוא כנגד המצדדים לעמוד בקריאת עשרת הדברות - המטה יהודה (א, י) וכן האגרות משה (ד, כב). ואמנם החיד"א בספרו טוב עין (יא) כתב שיש מי שמפקפק בזה, ובשערי אפרים הביא דבריו וסיים "ונהגו העולם לעמוד", אך כתב הגר"ע יוסף (יהוה דעת א, כט) שמכך שלא דנו בתשובת הרמב"ם מוכח שלא ראו אותה "ואלמלא ראו האחרונים תשובת הרמב"ם אשר נגידים ידבר לבטל המנהג הזה, כודאי שלא היו מרהיבים עוז לחלוק עליו בזה". יש לציין כי אף החיד"א עצמו השתמש בטיעון זה נגד הבית יוסף בשו"ת חיים שאל (ט).

מזאת כן אין לחפש פתרונות ולעמוד כבר קודם קריאת עשרת הדברות וכדו' משום שאין צורך כלל לעמוד לא בעשרת הדברות וכן בשירת הים וכן בקריאת י"ג מידות בתענית ציבור בשעת קריאת התורה, ואף לא בפסוק האחרון שבסיום החומש אלא לנהוג בכל קריאת התורה באותה הדרך. (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב - ברכות צג). אומנם מי שעומד תמיד בקריאת התורה, יכול לעמוד גם בקריאות אלה.

מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון
מדי שבוע בדוא"ר:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים
שע"י מכון ציוני הלכה

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
150

תכלית מעמד הר סיני – אמונה ויראת השם

פרשת במדבר
תשפ"ד

קיבלו, יראת השם, יראה אמיתית, לא סתם יראה, הם ראו שהקב"ה הוא אש אוכלת א-ל קנא!

במעמד הר סיני קיבלנו ה' אמונה שאין עוד מלבדו

עוד נאמר על מעמד הר סיני 'אתה היראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו', ואומר רש"י שכשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים, וראו שהוא יחיד, לכך נאמר אתה היראת לדעת, הקב"ה הראה להם שאין עוד אחר, אין עוד מלבדו אפס זולתו, וכמו שאנו אומרים 'יודעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד', ה' שהוא הבורא עולם הוא האלוקים שפירושו המנהיג, הוא מנהל את העולם, ריבון כל המעשים, וכמו שאנו אומרים בשבת א-ל אדון על כל המעשים, כל המעשים שנעשים בעולם את הכל הוא מנהל מלמעלה, זה הקב"ה הראה לעם ישראל, הוא הראה להם שאין עוד אחר מלבדו, גם את הקב"ה הם לא ראו כמו שנאמר 'קול דברים אתם שמעים ותמונה אינכם ראים זולתי קול', אבל את קולו הם שמעו, והוא קרע להם את העליונים ואת התחתונים והראה להם שאין ישות אחרת, זה נקרא אמונה.

ומקודם דיברנו על היראה שקיבלו במעמד הר סיני, וכעת אנו מדברים על האמונה, במעמד הר סיני קיבלו ישראל את האמונה שאין עוד מלבדו, אז נתקעה האמונה בלבם, ולמדו חז"ל (פסיקתא זוטרתא פ' יתרו) ממ"ש אתה היראת לדעת שלא היו טפשים במעמד הר סיני, הקב"ה עשה את כולם חכמים, שכולם יבינו וידעו כי ה' הוא האלוקים, וזה ענין נוסף שקיבלו בקרבנו לפני הר סיני, האמונה כי ה' הוא האלוקים.

גם היום אפשר לראות אמונה על ידי ההתבוננות בבריאה

ונראה שגם היום אפשר לראות אמונה על ידי שמתבוננים בהנהגת השם בבריאה, נתבונן במה שדוד המלך אמר בפרק ברכי נפשי, 'זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדלות', אין מספר לבעלי חיים שיש בהם! ראיתי זאת פעם בחוש כשהלכתי להתאורר לצורך בריאותי על שפת הים, והנה תחת הרגלים שלי שהיו שקועות במים עברו להקות של דגי דניס קטנים, ולאחר זמן מה זה עברו להם שם להקה אחרת של דגים, נתאר לעצמינו להקה אחת של דגים יש בה עשרות פריטים, וזה במקום כזה קטן, ויש עוד אלפים אלפים של להקות כאלו, זה מה שדוד אומר בתהלים 'אין מספר' אין אפשרות לספור את הכמות העצומה של הדגים ושאר בעלי חיים שיש בהם.

וממשיך אדונינו דוד ואומר 'כולם אליך ישרון לתת אכלם בעתו', כולם, כל הבריות שיש בהם, הקטנים והגדולים, וגם בני אדם באניות, כולם מחכים לבורא עולם בכליון עינים שיביא להם את המזון שלהם, 'תתן להם ילקטון תפתח ידך ישבעון טוב', והקב"ה מכלכל חיים בחסד ומזמין לכל אחד את האוכל שלו, הדגים הגדולים אוכלים את הדגים הקטנים, והדגים הקטנים הקב"ה נותן להם מזון, והם הולכים ומתרבים כל הזמן, הקב"ה התקין מחיה ומזון לכל בריותיו אשר ברא, יש הרבה בריות בעולם, הרבה מאד, והקב"ה דואג לתת לכל בריה די מחסורה, כל אחד בצורה ובאופן המיוחד בשבילו, ופעם ראיתי הסרטה על נפלאות הבריאה, שם רואים דוב שיושב בתוך נחל של מים מתוקים, ובנחל זורמים להקות של דגי סלומון רבים, והנה רואים שהדוב פותח את פיו ודג סלומון הזורם בנחל השוטף נכנס מאיליו לתוך הפה שלו ולא נשאר לדוב אלא לסגור את פיו ולאכול את הדג להנאתו, והתפעלתי מזה

במעמד הר סיני קיבלנו יראת השם

אנחנו נמצאים לפני יום מתן תורה, והנה אנו אומרים 'אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה - דינו', ויש להבין מה יש לנו ומה קיבלנו במה שקרבנו לפני הר סיני אם לא היינו מקבלים את התורה?

ומבואר מזה שיש במעמד הר סיני ענין בפני עצמו גם בלי קבלת התורה, ובאמת יש על זה פסוקים מפורשים בתורה, פסוק אחד בפרשת ואתחנן 'השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים', הרי לנו מפורש בפסוק שאמר הקב"ה הקהל לי את העם 'ואשמיעם את דברי', היינו עשרת הדיברות שנאמרו במעמד הר סיני, 'ליראה אותי כל הימים', שבמעמד זה קיבלו עם ישראל יראת השם, וכמו שכתוב 'ויהי כשמעכם את הקול מתוך החושך וההר בוער באש וכו' ותאמרו הן הראנו ה' אלוקיני את כבודו ואת גודלו ואת קולו שמענו מתוך האש וכו' ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת אם יספים אנחנו לשמע את קול ה' אלוקיני עוד ומתנו', והקב"ה הסכים עמם כמו שנאמר 'היטיבו כל אשר דברו, מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים', הם פחדו ויראו מהשם, והקב"ה הסכים עמם, זה היה ענין אחד שיש לנו במעמד הר סיני, ואפילו לא נתן לנו את התורה דינו במה שזכינו לקבל יראת שמים ממעמד נורא זה.

האש והעשן שהיו בהר סיני

והנה במעמד הר סיני כתוב 'והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאוד', לכאורה איננו מובין מהיכן היה עשן בהר סיני, ובפשטות נראה שהעשן הגיע מהאש הגדולה שהיתה שם, אבל הרי אין זה מכבודו של מקום שהאש תעלה עשן, שהרי בגמרא ביומא (כא, ב) אמרו שהאש של המערכה בבית המקדש היתה צלולה בלא עשן כלל, ואם האש של המערכה לא היתה מעלה עשן אז ודאי שהאש שהקב"ה ירד בהר סיני לא היתה עם עשן, ואם כן מה זה העשן שנאמר עליו 'והר סיני עשן כולו'?

אלא שבאמת האש שירד עם הקב"ה על הר סיני היתה צלולה ללא עשן, אך האש חיממה את ההר כולו, וההר התחמם כל כך שכל דבר שהיה דליק התחילו לבעור, כל מה שיכול לבעור בער, ומזה נהיה הר סיני עשן כולו, והנה נתבונן בזה, הרי כל חומר צריך דרגת חום המתאימה לו בשביל שיתחיל לבעור, ולדוגמה הגופרית שיש בראש הגפרור אינה צריכה חום רב כלל, וכפי שאנו רואים שרק אתה משפשף את ראשו של הגפרור ומהחום של השפשוף לבד נדלק בו האש, ומאידך גיסא בשביל להתין ברזל צריך אש במעלות חמות מאוד מאוד, והחוקרים מצאו והגיעו לחום האש עד שלושת אלפים מעלות, וליד השמש משערים שהחום שם מגיע לעשרים וחמש אלף מעלות, וכל זה הוא רק בחוץ מסביב לשמש, אבל בתוך השמש יש שם מעלות של חום שאי אפשר בכלל לשער, ובהר סיני האש היתה חמה כל כך שכל ההר כולו התחיל לבעור, 'וההר בוער באש' 'ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאוד',

ולמה עשה הקב"ה את כל זה? כדי שיראו מלפניו! כך עם ישראל קיבלו במעמד הר סיני את ההרגשה 'כי ה' אלוקיך אש אוכלת הוא אל קנא', הקב"ה הוא אש ולא כדאי לעבור על דבריו, זה מה שהם

ובספר מלכים (ב, א) מסופר על אחיזהו בנו של אחאב שחלה ונפל למשכב, ושלה שליחים לדרוש בעבודה זרה, בבעל זבוב אלהי עקרון לדעת האם יחיה מחולי זה או ימות, והקב"ה אמר לאלהי הנביא שילך לאחיזהו ויאמר לו 'המבלי אין אלוקים בישראל שאתה שולחם לדרוש בבעל זבוב אלהי עקרון', ולכן המטה אשר עלית שם לא תרד ממנה כי מות תמות', הקב"ה בא בטענה על אחיזהו, מה אתה פונה לאלוהים אחרים, דבר ראשון יש לך את הבורא עולם, אתה יכול לדבר איתו ישירות, בלי שום מקשרים ומגשרים, תדבר איתו ותבקש ממנו!

והקב"ה הוא הרופא האמיתי, וכפי שכבר אמרנו כמה פעמים בשם הבית הלוי לפרש את מה שנאמר בירמיהו 'רפאני ה' וארפא הושיעני ואושעה כי תהלי אתה', מדוע כתוב רפאני השם וארפא, הרי פשוט הדבר שאם השם ירפא אותי אני יתרפא, אלא שלא רפואתו של הקב"ה כרפואתו של בשר ודם, אם הולכים לרופא יתכן שהוא לא יזהה את השורש של המחלה, וגם אם יצליח לראות מה יש לחולה אין זה ודאי שידע איך לטפל בה, ויתכן שיטעה בתרופה שירשום לו, אבל הקב"ה אם הוא מרפא אתה מתרפא, רפאנו ה' ונרפא, כי תהלתנו אתה, כל היום אנחנו משבחים ומהללים את הקב"ה שאתה הוא הרופא שלנו, כי אל מלך רופא נאמן ורחמן אתה, השם הוא הרופא המשפחתי שלנו!

לדבר על האמונה זה לא הכל, צריך לחיות את האמונה, ועל זה אני מתפעל מר' מיכל שהזכיר לאותה משפחה שיש אלוקים ואפשר להתפלל אליו, הלואי שכולנו נזכור בשעת הצורך שיש אלוקים, שיש לנו ממי לבקש, שיש לנו עם מי לדבר...!

לזכור תמיד שכולנו מנוהלים על ידי הקב"ה

אני זוכר לפני שנים רבות, נסעתי עם נהג מונית פשוט, אינני יודע מי זה היה, ובאותו זמן היה תקופה של מלחמה, וחשבת לעצמי שאני יראה לו את עצמי כאילו אני מודאג מהמצב ושאיני לא סומך על החיילים של הצבא, והנה כשהוא הבחין שאני מודאג ומפחד מהמלחמה, להפתעתי הרבה במקום לומר לי שיש לנו צבא וכו' כמו שחשבת שיאמר, התחיל אותו נהג מונית לומר לי מה אתה מפחד? וכי אתה לא יודע שהקב"ה איתנו? הרי כתוב ישראל נושע בהשם תשועת עולמים, ישראל מי כמוך עם נושע בהשם מגן עוזך ואשר חרב גאותך ויכחשו אויבך לך ואתה על במותימו תדרוך! ככה יהודי פשוט זה צעק עלי, שהקב"ה איתנו ואין לנו לפחד משום דבר... אנחנו צריכים לדעת שהקב"ה מנהל את העולם, וזה מה שהראה הקב"ה לעם ישראל במעמד הר סיני, אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים, השם הוא המנהיג שלנו.

ופעם אחרת הייתי צריך להגיע לאיזה מקום והתעכבתי בבית הכנסת, אנשים עיכבו אותי שם עם ברכות ושאלות, וכשהגעתי לאותו מקום באיחור אמרתי לאותו אחד שהמתין לי, מה אתה חושב לעצמך שאני מנהל את עצמי? לא כן הוא הדבר, אני לא מנהל את עצמי! אני מנוהל! הקב"ה הוא מנהל את כולנו מלמעלה. אדם מתוך ההרגל לא שם לב לכך, אנשים רגילים לחשוב שהם מנהלים את חייהם, הם מנהלים את הכל, זה טעות, אנחנו לא מנהלים שום דבר, כולנו מנוהלים על ידי הבורא עולם שמנהל ומנהיג את הבריאה כולה מלמעלה. זה מה שמלמדנו ממעמד הר סיני, האמונה שהשם הוא המנהיג שלנו, ודבר זה שווה לנו אפילו אם לא היינו מקבלים את התורה, אילו קרבנו לפני הר סיני גם אם לא נתן לנו את התורה דינו.

איך הזמין לו הקב"ה את האוכל שלו עד לתוך פיו ממש, וכך הקב"ה דואג לכל בריותיו אשר ברא, וכמו שאנו אומרים 'עיני כל אליך ישברון ואתה נותן להם את אוכלם בעתו'.

[ובענין זה הוקשה לי זה מה שענה ר' יהושע בן חנניה לאותה מטרוניתא ששאלה אותו מה עושה הקב"ה לאחר שגמר לברוא את עולמו, והשיב לה שהקב"ה יושב ומזווג זיווגים ואומר בת פלוני לפלוני, וכי זה לבד מה שהקב"ה עושה, הרי שולחנו ערוך לכל הוא זן ומפרנס לכל בריותיו אשר ברא ונותן להם את אוכלם בעתו] כשמתובננים בכל זה, מגיעים לאמונה, רואים כי ה' הוא האלוקים, הוא המנהיג ומנהל את כל הבריאה!

הקב"ה הוא המנהיג שלנו

וצריכים אנו להתבונן במה שאנו מתפללים ואומרים 'ברוך אתה השם אלוקינו מלך העולם', אנו אומרים שהשם הוא אלוקינו, הוא המנהיג שלנו, 'ואלוקי אבותינו' והוא המנהיג את האבות שלנו, 'אלוקי אברהם אצל כאו"א מהאבות ראינו את הנהגת השם בבירור, אצל אברהם כשנלקחה שרה אל פרעה, קיבל פרעה את עונשו ולקה על כך מכות נאמנות, ואותו דבר היה עם אבימלך מלך גרר, ויעקב אבינו כשרדף אחריו לבן רצונו היה להרוג את יעקב ואת בניו ונשיו, אלא שהקב"ה בא אליו בחלום הלילה והזהיר אותו שלא יגע בהם לרעה, הקב"ה הוא המנהיג שהנהיג את אבותינו והוא המנהיג שלנו ושל העולם כולו.

ועל זה נאמר 'ידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד', שנדע ונאמין שהשם הוא המנהיג והמנהל בשמים ובארץ ואין עוד מלבדו אפס זולתו.

הקב"ה הוא הרופא שלנו

ובידיעה זו שהשם הוא המנהיג ומנהל את העולם, אנחנו צריכים לחיות ולהתנהג כן, שכל חיינו יהיו לפי ידיעה זו שיש משהו מלמעלה שהוא מנהל את העולם, ומעשה שהיה לפני שנים רבות במשפחה אחת שהיה

להם בת שהיתה צריכה להנשא שבוע אחרי סוכות, למשפחה זו היתה סבתא מבוגרת מאד, ובני המשפחה רצו מאד שתוכל הסבתא להשתתף בחתונה ותרווה נחת רוח ממשפחתה, אך דא עקא שהרופאים הודיעו כי למרבה הצער לא נשאר לה הרבה זמן לחיות, ואם ימתינו עד תאריך החתונה שבוע אחרי חג הסוכות יתכן כי הסבתא כבר לא תוכל להיות עמם בחתונה... נמנו בני המשפחה וגמרו אומר שיש להקדים את החתונה לחג הסוכות, אולם ההלכה היא שאין נושאים נשים במועד, דכתיב ושמחת בחגך ולא באשתך, ואין מערבין שמחה בשמחה, עלו בני המשפחה להתייעץ עם הגאון ר' מיכל פינשטיין זצ"ל מה לעשות, אמר להם ר' מיכל שאכן קשה להקל בזה, שהרי הלכה פסוקה היא בשו"ע שאין עושים חתונות במועד, אבל אמר להם ר' מיכל, מה לכם להתייאש הרי אנחנו יכולים להתפלל להשם שהסבתא תחיה עוד שבוע שבועים עד החתונה!

כששמעתי מעשה זה נתפעלתי מאד מתשובתו של ר' מיכל, שהרי באמת אנשים מכניסים להם לראש שאם יש לאדם מחלה והרופאים מרימים ידיים ואומרים שאין מה לעשות, אזי המצב אבוד, אבל הרי אנחנו מתפללים שלוש פעמים ואומרים להקב"ה 'כי אל מלך רופא נאמן ורחמן אתה', הקב"ה הוא הרופא שלנו, ויכול לרפאות אותנו בכל מצב שיהיה.

עמא פויזא

לא מעניינת אותו התשובה ובירור האמת, גם לא איכפת לו מה התונים הנכונים. די לו בהנחות היסוד שקנו שבייתה בליבו דרך חבריו, ומכאן ואילך הוא שופט את העולם לפי המשקפיים הללו, אין לו צורך להתאמץ.

דבר שיראה, הוא מבעד למשקפי 'הנה עוד מקרה אופייני לפויזים הללו'.

כלומר, הוא לא צריך הוכחה שיש כאן עם פויז, זאת ידע מחבריו ומבית אביו, כעת מצא רק 'תנא דמסייע' על המציאות שקנתה שבייתה בדעתו, עכשיו מצא לעצמו איזו דמות מתאימה שתגלם עבורו את ההנחה הישנה ועליה ישפוך את מוררתו שנשא בקרבו זה שנים.

אנן דסנינן בשלימותא

בדרך כלל, לאנשים כאלו, אנחנו מעדיפים לא לענות. 'אל תען כסיל כאיוולתו, פן תשוה לו גם אתה' (משלי כו, ד). אבל רבא הקדוש והטהור, מתוך שרעפי תלמודו, הכריע כי במקרה הזה ישתמש בפסוק הבא, 'ענה כסיל כאיוולתו, פן יהיה חכם בעיניו'.

ויותר משאנו דרוכים לשמוע את תשובתו של רבא, דרוכים אנו לראות כיצד יגיב אותו צדוקי. תשובה קולעת קיבל, 'אנחנו התהלכנו בתמימות עם הבורא באהבה, סמכנו עליו שלא ישעה אותנו. אבל אתם ההולכים בעקמימות, בהחלט צריכים לדאוג' (ע"פ רש"י בע"ב).

אפס, לא כתוב כלום מה עלה בגורלו של הצדוקי. ייתכן שנשאר אותו דבר וחזר להבליו, ייתכן שנדחה כמו אבנר תלמיד הרמב"ן ואולי חזר בתשובה.

זה בדיוק הדבר המטריד מכל.

ונסביר.

תחנת הרכבת לוורשא

מעשה היה ברבי יוסף יוזל מנובהרדוק, שפירסם מאמר המחייב כל אדם להיות פועל למען זיכוי הרבים. קרא זאת יהודי רחוק משמירת מצוות, פרופסור בתפקידו, וביקש לפגוש אותו. יש לו שאלות והשגות, יואיל נא להשיבו דבר.

והסבא מנובהרדוק התיישב להסביר כל דבר ולהסיר כל אבן נגף, עד שהדברים יישבו סלולים על לוח ליבו, יש בורא ויש

המעשה המופלא של רבא (שבת פח). המצוי בשקדנותו ובכוח ריכוזו, עד כי אצבעו נדרסת מגופו, ולא חש ולא ירגיש גם כאשר שותת ממנה דם - יכול לשמש אותנו כחזוק.

ויותר מאשר התפעלנו מרבא הקדוש, עד היכן יכול ילוד אישה לזכך חושי, השתאינו מאותו מין פוקר, עד היכן אפשר להשליך את הדעת ולהתנהג כבהמה מגוערת.

ובכן, נלמד נא את המעשה הנפלא הזה, כי בדברי רבותינו הקדושים, כל כמה שאתה ממשמש בהם, אתה מוצא טעם (עירובין נד.), ואף שאלו דברי אפיקורס, מאחר שהובא בגמרא, לקח הוא עבורנו.

צדוקי ראה את רבא מעיין בשמועתו, כאשר רגליו מועכות את אצבעו עד כדי שנמצה דמו והחל לנבוע על הארץ, ועם כל זאת רבא שקוע בתלמודו ולא חש בפצע שעושה לעצמו. הצדוקי רואה ומזלזל, 'עם פויז שהקדים נעשה לנשמע, עדיין נשאר עם הפזיזות שלו'. למעשה הזה יש המשך, אבל לענייננו נעצור כאן. די והותר להתבוננות.

אכתי בפחזותייכו קיימיתו

כל בר דעת הרואה דבר שכזה, כיצד ילוד אישה מופשט מחיזו דהאי עלמא ומתבונן במושכלות בעומק העיון, היה מתפעל ומשתומם על הדבר הנאדר הזה, אם לב נכון לו, כי אז היה נכסף ומשתוקק להגיע מעט למדרגה מעין זו, להשליט את שכלו על גופו ולהתחבר עם אלוקיו.

הדביקות הזו לא תימצא במתמטיקאי המחשב את מספריו ולא ברופא הרוקח את סממניו. הדביקות הזו יכולה לבוא רק מהתחברות הנפש עם אלוהיה, כמה מקודש ונאצל האיש הלזה!

אבל אותו צדוקי בחר להפוך את הקערה על פיה. משקפיו העקלקלות הראו בדבר הזה את התגלמות השליליות, מצא מתוך שולי השוליים את הדבר שלא ימצא חן בעיניו, והפך אותו לחזות הבל.

הלא עצם הדיבור שלו, לימוד עד כמה הוא שבוי באקסיומה ישנה, בדעה בה הוא מחזיק שיש כאן עמא פויזא, ומשום כך כל

שבת פה). אתה המין, חושב שזה משורש מינות, ואנו אומרים לך שזה משורש זריזות של מלאכי השרת!

כי לא ידח ממנו נידח

ולדרכנו הרווחנו עוד ידיעה חשובה. הלא קודשא בריך הוא לא משמיע בת קול בבדי, לא באה אלא כדי להוציא מלבם של תועים.

והנה התועה הזה בורח מדרך סלולה, לא מבקש לשנות דרכיו. ובכל זאת, אל רחום וחנון לא ידח ממנו נידח, ישמיע את דברו הטוב בכל יום ויום, כי תורה מונחת בקרן זווית וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול. ביום שיחלקו את השכר לא יוכלו להגיד לא ידענו ולא שמענו.

גווניו השונים של הצדוקי

אותו צדוקי פושט צורה ולובש צורה. יכול ללמוד שלושה סדרים בשיבה, ואין דעתו בכלל נתונה לשלימות התורה. זה לא ידבר אליו מה שרבה יענה, לא מעסיק את מוחו. עבורו ההכנה לחג השבועות היא בהתאמת החפתים לעניבה, ובמבט עורג למקרה החלבי הממתין לבוקר החג.

המגע הזה של הצדוקי בקרבנו, יכול לחדור לרבדים העדינים בנפש. גם ההכנה של ספרי 'קריאי מועד' לחג, או גלילת ספרי התורה לקריאת המועד, יכולה לחמוא למטרה המרגישה ש'הנה, התכוננתי כעת למתן תורה'.

כי אם אנחנו לא נעצרים להקשיב ולשמוע, לייחד לב ולשמוע אוזן כלימודים, אם אין לנו לב רגש לעשות את מה שנדרש מאיתנו, אז איננו אלא מתקדמים לתחנת הרכבת של ורשא - - -

ואנחנו, דורשי אמת מבוררת אנחנו!

תורה מן השמים, כל יהודי מחויב להטות כל חושיו לעשות רצונו בעולם. עודם נושאים ונותנים, גחן הפרופסור לעוזרו וביקש שיברוק בתחנת הרכבת, האם קרב זמן הנסיעה חזרה לוורשא.

באותו רגע, פרש רבי יוסף יואל מהשיחה, מסר מילות פרידה מאורחו ונפנה לשוב לתלמודו. 'לא, רבי, מחה האורת. יש לנו לפחות עוד שעה בוודאות, רק ביקשתי שיברר את השעה המדויקת, נמשך לשוחח!'

והסבא מסרב להמשיך את השיחה. 'סברתי, כי באנו לברר כאן את האמת. אם אתה משתכנע, כי אז אין וורשא ואין אוניברסיטה, מהחדר הזה אתה יוצא ללמוד אתי פרק איזהו נשך בעומק העיון. אבל מתברר כי דעתך לשוב לוורשא, יהיה אשר יהיה, בין אם אני צודק ובין אם לאו. ובכן, השיחה לא תשפיע עליך. אין כאן ניסוי ואין כאן מעבדה. נמצא כי אינך יושב עמי אלא לגירוי אינטלקטואלי גרידא. צר לי, אינני יכול למסור לך זמן כה יקר, היה שלום.'

ובדיוק שם פסקה השיחה, כשהבין הסבא שאין בה תכלית ויעד!

מי גילה לבני רו זה

אותו סוד שהכירו ישראל והשתמשו בו בעת שנשאלו על התורה, נחשב בעיני ההוא מינא כפזיזות. ה'נעשה ונשמע' שהכריזו, גרם לאותו מין כעס, ולבת קול להשתאות 'מי גילה לבני רו זה, שמלאכי השרת משתמשים בו'.

וההכרזה הזו, לא לאזני אומות העולם נמסרה, שקועים בארצותם הם. הוא גם לא נמסר למלאכים, הם יודעים זאת גם מבלעדי בת הקול.

לא באה בת הקול הזו, אלא 'לשלוש סברת ההוא מינא, דקרי ליה עמא פזיזא. דאדרבה, זה יורה על זריזותם לקיים דברי הבורא ברוך הוא לעד יתעלה שמו ברוך הוא' (חפץ ה' לרבינו האוה"ח הק),

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרחוקה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

לעילוי נשמת
האדון הנכבד
ירא אלוקים וסר מרע במצוותיו
חפץ מאד
ואת יראי ה' יכבד
רבי שלמה רפאל בן סולטנה
שרביט ז"ל
יום ה'א"צ כג אייר
ת.נ.צ.ב.ה.
נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ

לעילוי נשמת
האדון הנכבד
יעקב זצ"ל בן רוזה שטח ז"ל
נפטר בשם טוב מן העולם
כ"ג אייר תשפ"ד
מעלותיו ומידותיו הטובות
נודעות לכל מכיריו
ת.נ.צ.ב.ה.
נדבת בנו ידידנו הנכבד
ה"ה שרון שטח זצ"ל ומשפחתו
פנמה

לזכות
הילד דוד נ"י בן הרה"ג רפאל בלזם שליט"א
מונסי
ליום חינוכו במצוות
יזכו חוריו היקרים לגדלו לתורה למצוות לחופה
ולמעשים טובים
מתוך רוב נחת והרחבה כל הימים

ברכות מאליפות
להרה"ג אביאל חיים חורי שליט"א
מכונן ומרחיב גבולות התורה והיראה בעי"ת נתיבות
ורעייתו הרבנית תליט"א
ללידת בתם תחי' למזל טוב ובשעט"מ
יזכו לגדלה לצניעות ויראת שמים ומידות טובות
יחד עם כל יוצאי חליציהם הי"ו
מתוך רוב נחת והרחבה כל הימים

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"מ קא.

מקרים בהם רשאים מיעוט דיירים בבנין משותף, להמנע מלהשתתף בהוצאות

שאלה

בבנין משותף החליט ועד הבית בהסכמת רוב דיירי הבנין, לצבוע את קירות חדר המדרגות בצבעי שמן אומנותי, כדי לשוות לחדר המדרגות מראה נאה במיוחד. אולם שני דיירים התנגדו לכך, והסכימו בדיעבד לצביעה רגילה בצבע לבן, כפי שצבע בשעתו הקבלן שבנה את הבנין. ההפרש שבין צורות הצביעה הינו - אלף וחמש מאות שקל לכל משפחה.

לאחר הצביעה היפה, תובע ועד הבית מכל אחד מהשכנים שהתנגדו בשעתו לצביעה, גם את האלף וחמש מאות שקל. וטענתם:

א. החלטת רוב דיירי הבנין מחייבת את כל דיירי הבנין.

ב. היות וכעת גם שני הדיירים שהתנגדו לצביעה היפה, אמרו בפיהם שהצביעה החדשה הוסיפה נוי מיוחד לחדר המדרגות. ומאחר וגם הם שותפים שווים בבעלות על הקירות שם, הרי ממונם התנאה והושבח מחמת ממון שאר הדיירים, וא"כ עליהם להשתתף בהשקעה.

מה הדין?

תשובה

א. בבנין משותף רשאי ועד הבית לחייב את שאר הדיירים להשתתף בהוצאות, רק אם מקובל לעשות דברים אלו גם בבניינים אחרים באותו איזור. לכן בכל אותם המקרים שישנו ספק בצורך לעשותם - מועילה החלטת רוב דיירי הבנין.

אמנם דבר שאין עליו מנהג מוסכם בכל הבניינים שבאותו איזור, וכן גם הקבלן שבנה את הבנין לא עשאו - אין רוב דיירי הבנין יכולים לכופ את המיעוט להשתתף בהוצאות.

ב. בנידון השאלה, מכיון שהקבלן שבנה את הבנין לא עשה כך, וכן בכל הבניינים שבאיזור, אין מנהג מוסכם לצבוע את קירות חדר המדרגות בצבע היקר כפי שהם עשו, לכן אין ועד הבית ורוב הדיירים שמסכים לדעתו, יכולים לכופ את המיעוט שמתנגד לכך, להשתתף עמם בהוצאות הצביעה היקרה. וביכולתם לחייבם רק בעלות צביעה בצבע לבן כפי שהיה עד כה.

ג. אדם שנהנה מההשקעה הכספית שהשקיעו אחרים ברכושו, ואפי' אומר לאחר מכן שהצביעה מאד יפה - עדיין אין אמירה זו מחייבת אותו להשתתף בהשקעה.

ורק אם יאמר או יגלה בדעתו באופן אחר, שהיה שווה לו להשקיע כסף עבור צביעה זו, וכל שכן אם יעשה מעשה שיוכיח שנהנה בפועל מההשקעה - ניתן לחייבו לשלם על כך כפי חלקו.

מקורות

כתוב במשנה ב"ב (ז), ברמב"ם (פ"ה משכנים, הל' א) ובשו"ע (ח"מ סי' קס"א), וז"ל שם: בני החצר כופים זה את זה לבנות דלת, ובית שער לחצר - וכן כל הדברים שהחצר צריכה להם צורך גדול. או דברים שנהגו בני המדינה לעשותם. אבל שאר הדברים כגון: ציור, וסיווד - אינו כופהו.

עשה אחד מעצמו, אם גילה השני דעתו שהוא חפץ בו - מגלגלים עליו את הכל, ונותן לו חלקו בהוצאה ע"כ.

באילו מקרים רשאי מיעוט מהשותפים לכופ את שאר השותפים

נמצאנו למדים מכאן, ששותפים בחצר משותפת או בבנין משותף כפי שנהגו לגור בזמן הזה ברוב המקומות בארץ ישראל, יכולים לכופ אחד את השני - ואפילו המיעוט יוכל לכופ את הרוב, בכל אותם המקרים שבהם הדבר הכרחי למגורי השותפים. ובפרט אם כך גם מנהג המדינה באותו המקום. ועל דעת כן השתתפו כל רוכשי הדירות בבנין זה. ולפי זה ודאי שגם לועד הבית יש סמכות לכופ, ואינו צריך לקבל מראש את הסכמת הדיירים שבבנין לכך.

מתי לא מועילה הסכמת הרוב

אמנם דברים שאין מנהג כל הבניינים שבאיזור לעשותם, וכן הקבלן שבנה את הבנין לא עשאו - לא ניתן לומר שעל דעת דבר זה השתתפו הדיירים בעת קניית דירתם. ולכן לא ניתן לחייב אף דייר בבנין להשתתף בהם, ואפילו אם רוב הדיירים כולל ועד הבית מעוניינים לעשותם.

באלו דברים דעת הרוב מחייבת את המיעוט

הסכמת הרוב מועילה רק בדברים שעל דעת כן השתתפו הדיירים, אלא שישנו כעת ויכוח בין הדיירים, האם צריך לעשותו או לא. כגון: שישנו ויכוח האם במצב שנמצא כעת הזיפות של הגג או הסיווד בחדר המדרגות, צריך לעשותו מחדש. או האם לקחת פועל מסוים עבור נקיון חדר המדרגות או להפסיק להעסיק את הפועל הקיים וכו'. במקרים אלו, מצד אחד ברור שהדיירים השתתפו על דעת לעשותם, וכך גם מנהג המדינה לעשותם, ורק נוצר ספק האם במציאות הקיימת צריכים לעשות זאת כעת, ואם כן כיצד. ובנידון זה - החלטת רוב הדיירים מחייבת את המיעוט, כי כך הוא האופן שבו נהוג להכריע בכל דבר שצריכים שותפים בדבר לקבל החלטה. כמבואר ברמ"א (ח"מ סי' קס"ג, א) בשם שו"ת מהר"ם מרוטנבורג, וכן פסק בשו"ת חת"ס (ח"מ סי' קטז, והובא שם בקצרה בס"ת ס"ק א) וע"ש.

אולם לגבי דברים חדשים שאין לגבם מנהג מוסכם, וגם הקבלן שבנה בנין זה לא עשאו, לא יוכלו רוב הדיירים כולל ועד הבית, לכופ את המתנגד לעשותם להשתתף עמם בעשייתו.

מסקנת התשובה בנידון צביעת חדר המדרגות

לפיכך כתבו הרמב"ם, והשו"ע לגבי עשיית: סיווד, ציור, כיור [תלוי בגירסאות השונות כמבואר שם בסמ"ע ס"ק ב] ברכוש המשותף - שבזמננו נידון זה מתייחס לצביעת קירות חדר המדרגות בבנין

המידע הראשוני שנתן, אולם מכיון שלא היה שותף בכל המשא ומתן בעשיית העסקה, לכן לכל היותר הם מוכנים לשלם לו סכום שלא יעלה על שליש מדמי התיווך המקובלים.
מה הדין?

תשובה

א. מגיע למתווך דמי תיווך מלאים עבור העסקה שנעשתה - למרות שהוא פנה מיוזמתו לחתן.

ב. אם המתווך לא החתים את ראובן החתן מראש על סכום מסויים שדורש ממנו כדמי תיווך, אם כל המתווכים באיזור לוקחים את אותו סכום תיווך כגון: אחוז מעלות הדירה שנקנתה או חודש שכירות עבור שנת השכירות הראשונה וכדומה - גם הוא יקבל סכום זה.

אולם אם ישנם מחירים שונים אצל המתווכים באותו איזור עבור עבודתם, ובפרט במקרים שלא היו צריכים לעמול בעשיית המשא ומתן מלבד מסירת הפרטים הראשוניים, כמו בניהון דגן, שיש שלוקחים למשל אחוז אחד מהעסקה, ויש אחוז וחצי, ויש שני אחוזים - ישלם החתן אחוז אחד בלבד עבור עשיית העסקה.

שאלה ב

בחור בעל גאווה נפגש מספר פעמים, ולמרות שרצה להתארס, הצד השני סירב והפסיקו את הקשר. דבר זה גרם לו להיפגע, ולכן החליט ברשותו להתנקם בהם. והיות והכיר גם חבר מבוגר שמסיבות שונות גם אותו רצה לביישו, לכן פנה אליו והודיע לו, שהציע את שמו לאותה משפחה, והם השיבו בחיוב להצעה הזאת, והמליץ לו להפגש עמה עקב מעלותיה הרבות וכו'.

ואכן לאחר שהחבר בירר והסכים לכך, הודיע לו המציע שקבע לו פגישה בבית הבת המוצעת ביום ובשעה מסויימת. כאשר האמת היתה, שהוא לא הציע כלל את שם הבחור למשפחת הבת, וממילא לא נקבעה לו שום פגישה עמה.

והנה ביום המיועד כשהגיע הבחור לבית הבת, הופתע להיוודע ששמו לא הוצע להם, והכל היה עלילת שווא כדי לבייש אותו ואת הבת. אולם אבי הבת עקב מידותיו האצילות, הציע לבחור המוצע להכנס לביתם לשתות מים קרים ולהירגע, ובינתיים דיבר עמו שיחה ארוכה, והבחור אכן מצא חן בעיניו, ובעקבות כך סוכם ביניהם, שיבררו עליו יותר, ובמידה ותראה להם ההצעה כחיובית, הם ישובו אליו ישירות - וכך אכן נעשה. ולבסוף לאחר מספר פגישות בין בני הזוג, הם התארסו בשט"מ.

כעת מגיע בעל ההצעה ותובע משני הצדדים דמי שידוך. מאחר ולטענתו, הוא גרם שיווצר הקשר הראשוני בין בני הזוג, ולמרות שכוונתו הייתה רעה, אולם משלמים דמי שדכנות עבור התוצאה שהתקבלה שהיא - השידוך עצמו, ולא עבור כוונת השדכן. מה הדין?

תשובה

הגדרתו של הבחור המציע בניהון השאלה הינה - שופך דמים, ולא שדכן. לפיכך למרות שההיכרות הראשונה של החתן עם הכלה ומשפחתה נעשתה מחמתו - לא יקבל שום שכר. כי תשלום דמי שידוך משולם רק למי שעבד כשדכן או על כל פנים לא הפוך מכך - ולא למי שעבד כשופך דמים.

המשותף. היות ומנהג המדינה לצבוע מחדש מידי פעם את חדר המדרגות כשאינו נקי, והיות והקבלן בשעתו צבעו בצבע לבן, לפיכך אם מוסכם על דעת רוב דיירי הבנין שהגיע הזמן לצבועו שנית - יכולים רוב הדיירים לחייב את המיעוט לצבועו בצבע לבן כמקובל. אולם אין ביכולתם לחייב את המיעוט שמתנגד לכך, ואפילו אם הוא יהיה דייר אחד בלבד, שישתתף עמם בעלות צביעה בצבע נאה במיוחד או בהדבקת שיש על הקירות וכדומה, שעלותם רבה על הצביעה הרגילה.

ולכן אם צבעו השכנים את חדר המדרגות בצבע יקר או הדביקו שיש על הקירות - יצטרכו המתנגדים לכך לשלם להם כפי חלקם בעלות צביעה בצבע לבן כמקובל. ויתרת החוב שבניהון השאלה מסתכם ב-שלושת אלפים שקל - יתחלק באופן שווה בין שאר דיירי הבנין שהסכימו לצבועו באופן הנאה.

מתי נחשב גילוי דעתו של הנהנה, שמחייבו בתשלום

והנה בגמ' ב"מ (קא.) מבואר לגבי יורד לשדה חבירו ונטעה שלא ברשות, וכן מוכח מהמשנה ב"ב (ה.), שאם המתנגד לבניה או לנטיעת העצים בשדהו שלא ברשות, גילה במשך הזמן את דעתו שהוא מסכים להשבחה שנעשתה ברשותו - צריך הנהנה לשלם למשקיע עבור חלקו בהשקעה הממונית שנעשתה כדי להשביח את רכושו.

אמנם מהראוי להגדיר את המושג "גילה דעתו שנהנה". שהרי ברור לכל, שקיר שנצבע בצבעי נוי מיוחדים או שהודבק עליו שיש - ודאי שהוא יפה בהרבה מצבע לבן רגיל. וממילא ברור שאם נשאל לאחר עשייתו את המתנגד, האם כעת חדר המדרגות יותר יפה - ודאי שישב שזה יותר נאה, וחז"ל לא דרשו ממנו שיאמר דברים שאינם נכונים, ולעוות את האמת. אלא הכוונה בגילוי הדעת הוא, שיאמר למשל: ההשקעה הכספית היתה כדאית או מילים אחרות שמוכיחות שהוא כעת מסכים להשקעה הכספית שנעשתה. או שעשה הנהנה מעשה בפועל שניכר ממנו שרוצה לממש את ההנאה שקיבל מהממון שהושקע ברכוש המשותף. כגון בניהון שבמשנה ב"ב (ה.), שבנה הנהנה קיר נוסף ברשותו, כדי שבעזרתו יוכל להנות מהקיר האחר שעשאו שותפו וע"ש.

ב"מ קא.

מתי מתווך או שדכן שהציע מעצמו מקבל שכרו, ומתי לא

שאלה א

מתווך פגש את חבירו ראובן שעומד להתחתן בעוד זמן קצר. ופנה אליו מיוזמתו, והציע לו דירה לקניה או לשכירות בקירבת מקום. וכן סיפר לו פרטים נוספים עליה, ומסר לו את מספר הטלפון של בעליה. ואכן החתן העביר את כל המידע שקיבל מהמתווך להוריו ולהורי כלתו, והם טיפלו לבדם עם בעל הדירה ללא שיתוף עם המתווך, וכעבור זמן נרכשה או הושכרה הדירה עבור הזוג.

כעת תובע מהם המתווך מחיר מלא עבור התיווך כפי שמקובל לשלם עבור עסקה כזאת. אולם ההורים טוענים, היות והם לא פנו אליו מיוזמתם אלא הוא מעצמו פנה לחתן, לכן אינו נחשב כפועל שנשכר לתווך. ואפילו אם מגיע לו סכום מסויים עבור

מקורות

המקור שמשלמים כסף לפועל שעבד מעצמו

בגמ' בב"מ (אק.) אמר שמואל שאם אדם נטע מעצמו עצים בשדה של חבירו מבלי שהתבקש, ואכן דרך בני המדינה באותו איזור לנטוע עצים בשדותיהם, כך שהשדה נחשבת - כשדה העשויה לטעת בה עצים, הדין הוא שלמרות שהנטע עשה זאת מעצמו, בכל זאת מגיע לו שכר עבור עבודתו והשקעת מזונו בשדהו של השני. אלא שאם מנהגו כגון מומחה לקחת מחיר גבוה עבור עבודתו, לא יוכל לקבל מחיר זה כיון שבעלי השדה לא שכרוהו, ולכן יקבל שכר כפי המקובל לשלם באותו איזור לשאר הגננים, כמבואר שם ברש"י (ד"ה גלית אדעתך וכו') וע"ש.

ואם ישנם מחירים שונים אצל הגננים באותו מקום, יקבל הגנן - כפי המחיר הכול שהיה ניתן לשכור גנן באותו מקום כדי לנטוע עצים. מאחר ובעל השדה טוען לו, שאת ההנאה שקיבלתי ממך - הייתי יכול להשיג במחיר מוזל יותר ע"י גנן אחר. וממילא לא גרמת לי הנאה ממונית יותר מכך. [ופרטי הלכה זאת, מבוארים בהרחבה בשו"ע חו"מ סי' שעה וע"ש]

הגדרת הרמ"א למי שפועל מעצמו עבור הנאת חבירו

והנה הרמ"א (בחו"מ סי' רסד, סס"ק ד), על סמך גמ' זו, כמבואר שם בביאור הגר"א (ס"ק יא), כתב בשם הר"ן וז"ל: וכן כל אדם שעושה עם חבירו פעולה או טובה [פי' - שמקובל לשלם עבורה כסף], לא יוכל לומר לו [פי' - מקבל הפעולה] - בחינם עשית עמדי, הואיל ולא ציוותיך - אלא צריך לתת לו שכרו ע"כ. וע"ש גם בנתיבות בביאורים (ס"ק י) שהביא דוגמאות לכך.

ביאור התשובה לשאלה הראשונה

לאור האמור בנידון השאלה הראשונה לגבי התיווך, מאחר והמתווך הציע לחתן את הדירה על מנת לקבל שכר תיווך, והחתן הרי היה מעוניין במידע הזה, והשתמש בו אח"כ לעשיית העיסקה. אם כן דינו ומהותו של המתווך - כיורד לשדה חבירו שלא ברשות, בשדה העשויה לטעת. ולכן אם כל המתווכים באותו איזור לוקחים מחיר אחד עבור עבודה כזאת - זהו השכר שיקבל גם המתווך דנן. אולם אם ישנם הבדלים במחיר, יכול החתן לומר לו, שאת ההנאה שקיבלתי ממך שהיא התיווך, הייתי יכול להשיג גם ממתווך אחר במחיר מוזל יותר.

אולם מסתבר לכאורה, שאם הדירה הזאת נמצאת בבלעדיות אצל המתווך הזה בלבד, כך שלא ניתן לקנותה דרך מתווכים אחרים, במקרה כזה דומה הדבר שלגבי אותה דירה אין עוד מתווכים בעולם, וממילא בכל מקרה יצטרכו לשלם לו כפי המחיר שהוא לוקח עבור עבודת התיווך.

מתי מחלקים את דמי השידוך או התיווך לאנשים

נוספים

והנה מבלי להאריך בגדרי דמי תיווך, נציין רק שהכלל שנלמד מתקנות ועד ארבע ארצות [המקור לצורת החלוקה בין השדכנים והמתווכים] הוא, שאם ישנם כמה אנשים זרים שאינם בעלי דבר שהיו שותפים לביצוע השידוך או התיווך, המציע מקבל שליש מהשכר הכללי. ואם בפעולת ההצעה ישנם כמה שותפים - מחלקים ביניהם את אותו השליש. ואילו גומר השידוך או העיסקה מקבל שני שליש מהשכר הכללי. וגם כאן אם ישנם עוד אנשים שהועילו במעשיהם לגמור הדבר - יחלקו את שני השליש ביניהם.

אולם אם לאחר הצעת השידוך או התיווך ע"י אדם שהינו זר לעיסקה, המשך הדבר נעשה ע"י בעלי הדבר בעצמם כמו: המוכר והקונה או הורי החתן והורי הכלה וכו', במקרים אלו, יקבל מציע השידוך או העיסקה - את כל השכר. מאחר ואין כאן אדם זר נוסף שעבד כדי לקדם את העיסקה או השידוך. וכל צורת החלוקה של שליש, ושני שליש וכדומה, קיימת רק באופן שישנם אנשים נוספים שזרים לביצוע העיסקה שעבדו לצורך ביצוע השידוך או התיווך - ולא כאשר המשך העיסקה או השידוך נעשה ע"י בעלי הדבר בלבד, שלהם לא מגיע שכר על כך.

לפיכך בנידון השאלה הראשונה, מאחר והאדם הזר היחידי שעבד עבור ביצוע העיסקה, היה המתווך שהציע אותה לחתן, והשאר שהתעסקו בה היו בעלי דבר - לכן יקבל המתווך את כל דמי התיווך, ועל פי הכללים שצויינו בתשובה.

ביאור התשובה לשאלה השנייה

אמנם בנידון השאלה השנייה, מזה שלא הציע הבחור את השידוך גם למשפחת הבת כמו שעושה כל שדכן, הוכיח בודאות - שלא פעל לשם עשיית שידוך כשדכן, אלא אדרבה היה במעשיו כוונה הופכית - שלא יהיה כאן שידוך, אלא רק שפיכות דמים של בני הזוג מסיבות של נקמנות וכו'. והעובדה שהקב"ה סובב זאת אחרת - היתה למורת רוחו, כי במעשהו השפל, רצה לגרום לבזיונם - ולא לתיקונם.

לפיכך היות ובמקרה שהיורד לשדהו של חבירו על מנת להשביחה, מודה שעשה לחבירו את השבח הזה - בחינם בלבד, ושלא לקבל שכר - כתב הנתיבות בביאורים (סי' יב, ס"ק ה) שלא מגיע לו שכר. ואם כן כל שכן בנידון דנן, ודאי שלא הציע את השידוך לבחור על מנת לקבל כסף, שהרי לא עשה כאן פעולת שדכן שמציע זאת לשני הצדדים, נמצא שבצורה שבה פעל המציע, הוא קבע בעצמו את הגדרת מעשהו שהיא - פעולת שפיכות דמים, ולא פעולת שידוך של שדכן. ועבור מעשה שפל של שפיכות דמים - אף אדם לא משלם כסף.

מסרים ורעיונות על מגילת רות

הכח להפוך מ-"הזאת נעמי"

ל-"יולד בן לנעמי"

השבוע נקרא בס"ד את מגילת רות. ויש לנו להתמקד באישיות פחות מדוברת מהמגילה, והיא - גדולתה הנשגבה של נעמי.

הסיבה למה נעמי נשארה בחיים

בתחילת המגילה (א, א) על המילים "איש נעמי" כותב רש"י, לפי שהוא [אלימלך] היה איש נעמי, ושולט עליה והיא טפלה לו - לכן פגעה בו מידת הדין ולא בה, ע"כ. מבואר ברש"י שירידת נעמי למואב נעשתה מצידה באונס ובעל כורחה, ולכן היא נשארה בחיים. ואע"פ שגם היא נענשה שם בעונש של מיתת בעלה ושני בניה, ובעוני גדול, כמבואר שם ברש"י (פסוק, ה).

תקומתה המופלאה של נעמי מתוך השאול והשכול

כתוב במגילה (פ"א, ו) "ותקם היא וכלותיה, ותשב משדה מואב". כלומר, במצב הקשה מנשוא שבו היתה נעמי, אלמנה, ואם שכולה

לי מעתה - מרה. ופי' רבינו בחיי שבכוונה כתובה המילה "מרא" עם א' בסופה, לרמוז על המרירות הרבה שיש לה, יותר מכל אדם אחר מישראל.

גדלות הסבא יהודה, והשכר שקיבל

תכונותיה וגדלותה של נעמי - הינן כמעט מעבר להשגת אנוש, ומהותן - גדלות של מלכות, שאותן ירשה נעמי מסבה הגדול - יהודה, שהתעלה על עצמו ובנוכחות אבותינו יצחק ויעקב אמר על העיבור של תמר "צדקה ממני" - ממני היא התעברה, למרות הבושה והבזיון הגדול שהיה כרוך בכך. ובזכות גדלות זו, ברכו אביו בסוף ימיו (בראשית מט, ט) "מטרף בני עליה" וכפי' רש"י שם - הגעת לגדלות של מלך - דווקא בגלל שהצלת את חיי יוסף וחיי תמר ושני עובדיה. ולמרות שחטאת במכירת יוסף, ולא השבת אותו לביתו, בכל זאת גרמת בכך שלא יהרגוהו אחיו. ובזכות הגבורה הנפשית שלך, תזכה אתה וצאצאך למלכות ישראל לעולמי עד. וכפי שברכו "לא יסור שבט מיהודה" וכו'.

הקרבת נעמי את כל זכויותיה למען רות כלתה

והנה למרות מצבה הירוד של נעמי שהיתה אלמנה ושכולה משני ילדיה, עניה מרודה ללא שום כסף עצמי עד שכל מאכלה היה השיבולים המועטים שליקטה עבורה רות בשדה. בכל זאת היא התעלמה ממצוקתה הקשה, ואת כל מעייניה וכוחותיה השקיעה לעזור ולשקם את חייה של רות. וכלשון הפסוק (א, א) "ותאמר לה נעמי חמותי - בתי, הלא אבקש - לך, מנוח אשר יטב - לך". ומבואר שם בתרגום שנעמי גם נשבעה על כך. ולצורך זה נתנה נעמי לרות את כל הזכויות שהיו לה, כדי שיעזרו לה להנשא. וכלשון הפסוק (א, א) "וירדתי הגורן". ופי' רש"י - כתיב ולא קרי כלומר - זכויותי תרד עמך.

יולד בן לנעמי

לאור האמור מובן יותר העומק שמונח במילים (בפרק ד, יז) "ותקראנה לו השכנות שם לאמור - יולד בן לנעמי, ותקראנה שמו עובד" וכו'. שלכאורה קשה, הרי הבן נולד לרות מבועז, ולא נולד לנעמי? והנה התשובה המקובלת על זה, שוודאי שהיא נכונה - שבבן עובד שנולד, התעברה נשמת מחלון שהיה בנה של נעמי. נמצא שמחלון שהיה בנה של נעמי בא שנית לעולם ולכן אמרו - יולד בן לנעמי. אמנם לאור מה שהתבאר, זכו השכנות לכוון לאמת מסיבה נוספת, וכפי שכתב במגילה שמואל הנביא ברוח הקודש. שלמרות מעשיהם הגדולים של בועז ורות, אבל מעשיה הכבירים של נעמי, שכמעט ואינם בגדר אנושי - הם בעיקר מה שגרמו שנולד הבן. ואע"פ שבפועל רות ילדה אותו, אולם היא זכתה לכך בעיקר בזכות נעמי, ולכן כתוב "יולד בן לנעמי". וכמו כן רמזו חז"ל בדברי השכנות, שלבן שנולד יש את תכונותיה ויחוסה של נעמי, ששורשם מהסבא הגדול יהודה ובנו פרץ שהם - שורש מלכות יהודה, ותכונות אלו אינן מתייחסות כלל לרות שילדה אותו, מאחר והיא באה מזרע עגלון שהיה מלך גוי. נמצא שעובד וכל יוצאי חלציו ובראשם דוד המלך, הינם כשרים לבוא בקהל ישראל, ויחוסם הוא - מהמעולים שבהם - שהם זרע המלוכה. ולכן מסיימת המגילה ומפרטת איך מתייחס דוד המלך למלכות ישראל, ושמוזרעו יבוא במהרה מלך המשיח לגאול את ישראל.

מכל זרעה, ואפילו מעט כסף עבור קניית התכריכים לקבור בהם את שני בניה לא היה לה, וכלותיה תפרו אותם כמבואר שם במדרש רבה. מצב שגורם לרוב בני אדם לדיכאון וליאוש, אולם אצל נעמי כתוב - "ותקם, היא וכלותיה" כלומר, היא התגברה על מצבה וקיבלה בגבורה נפשית החלטה אמיצה, שמהמצב בו אני נמצאת כעת - אני מתחילה חיים חדשים, וזהו עומק המושג אצל חז"ל של המילה "ותקם". וכמו שכתוב גם בקניית מערת המכפלה ע"י אברהם אבינו מעפרון (בראשית כג, יז) "ויקם שדה עפרון" וכו' וכותב שם רש"י: תקומה היתה לה, שיצאה מיד הדיוט לרשות מלך. הרי שכשכתובים בתנ"ך המילים "ותקם", "ויקם" אין הכוונה רק לפעולה הגשמית והקניינית, אלא שנוצרה כאן מהות רוחנית חדשה, שעקרה את המצב הקודם שהיה בעבר, וכעת היא במצב גבוה יותר.

וכעין זה כתוב גם אצל יהודה, הסבא הגדול של נעמי. שלאחר שירד מגדולתו אצל אחיו בגלל שאמר למכור את יוסף, ונענש על כך ששיכל את אשתו ושני בניה, כתוב שם (בראשית לח, יב) "וינחם יהודה - ויעל" וכו'. שמהשכול ומהמצב הקשה ביותר שהיה יהודה נתון בו - הוא התחיל את חייו מחדש. ובזכות הגבורה הנפשית שנאזר בה - מיד זימן לו הקב"ה את תמר, וכמבואר שם בדעת זקנים מבעלי התוס'. שהקב"ה שלח את המלאך מיכאל, שיסיר ממנו את הבחירה בנושא האישות וכלשון הפסוק "ויט אליה" כדי שיוכל לחיות עם תמר, ויולד מכך פרץ, שהוא סבו הגדול של דוד מלך ישראל, כמו שכתוב בסוף מגילת רות. הרי שכוחה של מלכות יהודה מתאפיין, לא רק בכח הגשמי, אלא בעיקר - בעוצמה ובגבורה הנפשית, שלא לשקוע בדיכאון ויאוש בעת הסבל והיסורים הגדולים ביותר, אלא אדרבה להתרומם ולשקם את עצמו.

והנה במקום שנעמי תשמח שהיא לא הולכת לבדה בדרך הארוכה לארץ ישראל, אלא כלותיה מלוות אותה. היא מתעלמת מטובתה האישית, ומשכנעת אותן להישאר במואב, כי שם הן יוכלו להתחתן ולהקים בית חדש. וכלשון הפסוק (ט, א) "ומצאן מנוחה, אשה - בית אישה", משא"כ בארץ ישראל הן ישארו אלמנות עזובות, כי עדיין לא התחדשה ההלכה של "מואבי - ולא מואבית", וממילא אף אחד לא יתחתן עמן. ובשביל טובת כלותיה - היא מתעלמת ומפקירה את טובתה האישית.

צידיק הדין של נעמי ברבים

והנה כשהגיעו נעמי ורות לבית לחם, תיזמן הקב"ה שהגיעו בדיוק ביום ובשעה שהתקיימה הלווייה של אשת בועז, כך שכל אנשי העיר ראו אותה במצבה הירוד, ומיד אמרו לה הנשים בפני כולם "הזאת נעמי"? כלומר, מהאשה העשירה והחשובה ביותר מנשות ישראל לפני כעשר שנים, הגעת למצב השפל ביותר שאף אשה בישראל לא נמצאת בו. והרי אין הלבנת פנים ברבים גדולה מכך, ובודדים הם האנשים שהיו שורדים את העלבון הזה ונשארים בשפיותם. וכאן אדרבה רואים את גדלותה הנשגבה של נעמי, שלא רק שלא דחתה את דבריהן, אלא עוד הצדיקה וחזקה אותן באומרה - שאפילו הדבר היחיד שנשאר לי שזה השם "נעמי" שהוא מהות האדם - גם שם נאה זה - לא מגיע שישאר לי וכלשונה (א, ב) "אל תקראנה לי נעמי, קראנה לי מרא". שפי' שם רש"י (פסוק כא), הקב"ה העיד על שהרשעתי לפניו, ואם כן אתן צריכות לקרוא

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 409
אייר תשפ"ד

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

עוד הוסיף לספר שלפני כ-25 שנה, הרב בנימין רוטשטיין שליט"א, עבר בעירובי הערים בארץ וראה את גדול המכשלה, שנותנים את מלאכת העירוב לאינסטלטור של המקוה, או לקברן בבית הקברות שהם עובדי המועצה הדתית בלי שהוכשרו לדעת את דיני העירובים. בעקבות המצב הוא עשה כינוס של כעשרים מומחי עירובין ואנשי ציבור שונים, והוחלט להקים מערכת עצמאית ליצירה ותחזוקה של עירובין, כדי שהדברים יוכלו להעשות באופן מקצועי, והמועצות הדתיות יקחו אנשים שהוכשרו לבדיקת עירובים, ואכן מאז שהוקם הארגון הראשון, רמת העירובין בערים רבות השתפרה פלאים. וכעת ע"י הרחבת הפעילות ללמד עוד עשרות אברכים את ההלכות, זה יביא עוד תועלת גדולה. וסיים בברכה לכל הלומדים שיפיקו את התועלת מהשיעורים; ללמוד ולקיים.

שתי בעיות בגדר תייל קונצרטינה

בענן גדר התייל שהזכרה, היתה שאלה שהגיעה אלינו לפני שבועיים מרב באחד הישובים הסמוכים למודיעין, שהישוב מוקף בגדר, ועשו גדר חדשה רחוקה כעשרים מטרים מהגדר הישנה, אך כעת הגדר החדשה אינה מושלמת, אלא חלק מהישוב מוקף בינתיים בגדר הישנה. הבעיה היא שבין הגדר הישנה לגדר החדשה אין גדר שמחברת הרב פנה למחלקת הביטחון בישוב, והם אמרו שהם הניחו גדר קונצרטינה [תייל מגולגל] שחוסם את המעבר בין הגדרות, וזה יחבר את העירוב. שאל הרב האם גדר כזו כשרה לעירוב.

בדבר זה יש לשים לב לכמה הלכות. דבר ראשון הוא גובה המחיצה, בדרך כלל כל גליל של תייל הוא ברוחב של כחצי מטר עד כשבעים ס"מ, זאת אומרת שפריסת גלגל אחד של קונצרטינה אין שיעור מחיצה. אלא שכאן הניחו שנים ואפילו שלשה גלילים אחד על השני, שבזה כבר יש גובה מטר, שהוא י טפחים לכ"ע.

הדבר השני שצריך לשים לב בתייל הזה, שפעמים רבות יש רווחים בין חוט לחוט יותר מג' טפחים, ואינו מחיצה כלל. וזה דבר שאינו קבוע, אלא תלוי כמה פתחו ומתחו את הגליל של התייל. ואפילו באותו מקום יכול להיות חלק צפוף וכשר, וחלק פתוח ופסול. אמרנו לרב שיסע למקום וימחד את הרווחים אחד אחד. הרב ביקש שנשלח מישור, אך הזמן היה כבר קרוב לשבת, ואמרנו לו שאין ברירה ויבדוק בעצמו. הוא הגיע לשם ובדק, ואמר שאין לבד בחלק מהמקומות, וא"כ חייבים לתקן באופן אחר, דהיינו לעשות צורת הפתח.

קשירת החוט על עמוד של גדר שמשתפע באלכסון

כדי לעשות את הפתרון של עשיית צורת הפתח, שאל הרב האם אפשר לקשור את החוט לעמוד שמחזיק את השער. ביקשנו מהרב לדעת איך נראה העמוד של השער, כדי לדעת אם החוט יהיה מעל העמוד ולא מהצד.

במקרה זה העמוד של השער היה כפי המצוי בגדרות החדשות של הישובים, שיש עמוד זקוף בגובה שני מטרים, ועליו ממשיך עמוד ברזל נוטה באלכסון, להחזיק את החלק העליון של הגדר בצורה נוטה. וא"כ אי אפשר לקשור את החוט על ראש העמוד, כי ראשו יוצא בסוף החלק הנוטה לצד, וזה אינו מעל עיקר

פתיחת השיעורים בעפולה עם רבני הקהילות

בשבוע זה נפתחו בס"ד שיעורי העירובין לראשונה בעוד שתי ערים בצפון, בעפולה וברכסים. בעיר עפולה בשכונת גבעת המורה, התקבצו עשרות אברכים מבני הקהילה, וכן הצטרפו אברכים משאר חלקי העיר. יחד עימם הגיעו אברכים גם משכונת הר יונה בנוף הגליל, מתוכם גם אברכים שעוסקים כבר בפועל בבדיקת העירובים, שבאו ללמוד מחדש את מלאכת הקודש מתוך המקורות ההלכתיים.

במסגרת זו באופן יוצא מן הכלל, השתתפו גם הרבנים של בתי הכנסת והקהילות בעפולה, שראו בכך חיזוק לידיעת העירובין של כל הציבור. וצינו במיוחד שהדברים נאמרים בצורה מסודרת וברורה, שנותנים ידיעה ברורה בכל הנושא. המעמד היה מרשים מאוד, ובתפילה שנזכה להנחיל את ידיעת ההלכה למעשה ואת הקיום בפועל, בכל רחבי העולם.

פתיחת השיעורים ברכסים

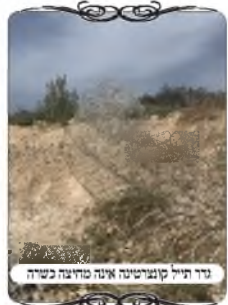
במסגרת החדשה ברכסים גם השתתפו עשרות אברכים, וגם שם זה דבר חדש שמתאספים הרבה אברכים ללימוד מקיף של הלכות עירובין. ברכסים באופן מיוחד השתתף גם הג"ר יואל שילה שליט"א שאחראי על העירוב במשך עשרות שנים במסירות רבה, וגם חיבר חיבור נפלא על הלכות עירובין, וכן מסר שיעורים בעניינים אלו, והוא שמח על הפרויקט שנפתח בעיר שלו להנחיל לימוד העירובין למעשה לכלל הציבור, בשילוב יחד עם הכרת מגוון השיטות בנושאים הנוגעים בזמנינו.

לרגל פתיחת השיעורים הגיע לשאת דברים, וגולל את ראשית כניסתו לנושא העירוב, שנקלע למחנה שאינו מוקף כלל בגדרות, אלא רק בגדר קונצרטינה [תייל מגולגל], והוצרך להקיף אותו לפי ידיעות שהיו לו אז, וההכרח הוביל אותו להתחיל ללמוד את הנושא, בתחילה הצטרף לסיבובי העירוב של הגר"י זילברשטיין שליט"א, כשעבר לגור בשכונה חדשה ברכסים, החליט שכאן יהיה עירוב שכונתי, והג"ר נח ברנשטיין זצ"ל נאות להגיע ארבע פעמים באוטובוס כדי ללמד אותו את המלאכה, ולאחר נסיון עם כמה עירובים שכונתיים נקרא ע"י הגר"מ זוננפלד שליט"א לטפל בעירוב ברכסים.

עם כל ההתמסרות העירוב מוגבל לפי עזרת הציבור

עוד הוא עמד בדבריו על התחזוקה הרבה שהעירוב דורש, ושימת עין ואחריות כל שבוע. רק בשבוע האחרון לפני ל"ג בעומר הגיע ילד לספר לו שילד מתכנן להעמיד מדורה תחת חוט עירוב העשוי מניילון, שתיקונו אורך כשעה וחצי בשל מורכבות גדולה של השטח, הילד אמר לחבירו בעל המדורה שזה יקלקל את העירוב, ובעל המדורה אמר שלא אכפת לו. במקרה זה בזכות עירנות הילד, אפשר היה לעורר את משפחתו של הילד למונעו מכך.

כמו כן יש מקרים שבאמת אירעו נזקים לעירוב, ולא כל נזק אפשר לתקן מיד. כגון ב"כביש המקשר" בין השכונות ברכסים, פעמיים רכבים איבדו את השליטה בסיבוב ועמדו העירוב הצילו אותם מלהיתקע בעצים החסונים, ופעם סוס דוהר התנגש בעמוד ועיקם אותו לחלוטין, ויש קושי רב להתארגן מיידית בחפירה ועמוד חדש. כשהתקלות הן במערכת העירובין השכונתיים המקיפים כמעט שמונים אחוז מרכסים, נדרשת עזרת הציבור בתיקצוב העבודות, ובשל הקושי הגדול לנהל מערכת כה מסועפת של עירובין בתוך ישוב עם חקלאות וצמחיה, לעתים יש צורך לסמוך על שיטות הנתונות במחלוקת, ואז יש צורך בידע נרחב בעירובין, ושימוש חכמים, כדי לדעת היכן יש להקל בעת הצורך, כפי שיבואר בהזדמנות אחרת לכן אם הציבור כאן ילמד וידע את החשיבות של העירוב ואת העבודה הגדולה שיש כדי להדר אותו, יהיה בעז"ה תועלת גם לידיעת ההלכות וגם לעשייתם בפועל.

גדר תייל קונצרטינה אינה מוסיפה כשרות

עמודי השער שנוטים לצד אינם לקשור את החוט עליהם

העמוד. [ובמק"א ביארנו שגם לשיטות המקילות בעמוד עקום שהחוט בראשו נחשב על גביו, היינו דוקא בעמוד שעומד כולו בצורה נטויה אחידה, אבל בעמוד שעומד ישר ובאמצע הוא מתעקם לצד, שיש בו שינוי זווית, אין נכון להחשיבו כהמשך ישיר לעמוד התחתון, ואם יקשרו את החוט בסוף החלק הנוטה, אין להכשירו כלל].

אבל יש לדון אם אפשר לקשור את החוט באמצע העמוד, בשלב שהעמוד מתחיל לנטות, האם זה נחשב מעל העמוד, או שזה אמצע העמוד והוא מהצד. בדבר זה הורו הרבנים שכיון שיש שינוי זווית בעמוד, מחשיבים את זה כמו סוף של העמוד גם לקולא, שאם החוט מכונן מעל החלק הזקוף, נחשב מעל העמוד. ומה שהעמוד ממשיך לצד, אינו עושה את החוט מהצד. [יש שהסתפקו בזה לדעת המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) לגבי חוט בתוך חקק או חור, שסובר שיש בעיה בכך שהעמוד ממשיך למעלה מגובה החוט, ולא אומרים דל מהכא את החלק שאינו נצרך לצוה"פ כמ"ש החזו"א. אבל נראה שבמקרה כזה גם המשנ"ב מודה שהגדרה כשיש שינוי זווית, שהחלק הנוטה לצד הוא דבר אחר, ואינו מונע להגדיר את החוט מעל כל העמוד].

הרב הסכים עם הדברים, אבל היתה לו בעיה טכנית איך לקשור את החוט על המקום הזה, הרי הוא חלק ואלכסון, וא"כ החוט יברח מיד למטה ויהיה מהצד ממש. והנה מי שאחראי על תיקון עירוב, צריך שיהיה לו את הציוד המינימלי, מברגה עם ברגי איסכורט, שחודרים בקלות גם לעמודי ברזל כאלו, ויכניס בורג מלמעלה בתחילת החלק הנוטה. אבל לרב לא היו אמצעים אלו, ואכן יש קושי לקשור את החוט במצב כזה.

קשירת החוט בצורה שיכול להחליק לצד

יש מקרים שאנשים פותרים את הבעיה בקלות, ע"י שכורים את החוט סביב העמוד בצורה שהחוט יוצא מלמעלה, וכן מצוי בקשירת החוט לעמודי גדר [בזנבים]. אבל זה יכול לפסול את העירוב בלי שידעו על כך, כי צריך לקחת בחשבון שגם אם ברגע הראשון זה עומד מלמעלה, אך במשך השבת הרוח מנדנדת את החוט או מושכת אותו לצד, והחוט מחליק לצדי העמוד. ואחרי שכבר קשרו את החוט לא טורחים לראות שוב את צורת קשירתו, אלא בודקים רק שהוא לא נקרע, וכך יכול להימשך מצב שהעירוב נפסל תקוה ארוכה בלי שימת לב ח"ו. לכן חשוב מאוד להכיר את המכשול, ולהקפיד להכניס בורג שיתפוס היטב את החוט במקום הנכון. ואם נתקע בתיקון העירוב בערב שבת ואין לו את האפשרות לך, ידאג לקשור את החוט משני כיוונים באופן שלא יוכל להחליק, [ניתן להיעזר בתפיסה לרשת שאחורי העמוד]. ובשבוע הבא יצטייד מראש בכלים המתאימים להכניס בורג, ולא ישאיר את המצב ליזמן ארוך, שבו יכול לחול שינויים בחוט [גם בגלל התרופפות של המתיחה].

ישיב מוקף גדר שהבודק גילה שפתחו עשרות מטרים

מקרה דומה אירע לנו בתקופה האחרונה, עם אחד מהתלמידים של השיעורים, שלקח על עצמו לבדוק עירוב של ישוב אחד, לזכות ולישועה, וב"ה השבוע הוא זוכה לשמחה בישועתו. לפני חודש הוא הגיע לבדוק את העירוב כמידי שבוע, ובאותו ישוב יש גדר סביב כל הישוב, והבדיקה נעשית רק בצורות הפתח שבשערים. אבל בדרכו לאחד מהשערים הוא גילה שהתחילו לעשות עבודות תשתית מחוץ לגדר, ופרצו כמה עשרות מטרים מהגדר. מיד הוא התקשר למוקד לשאול מה לעשות ואמרנו לו את הפתרון הזה, שיעשה צורת הפתח, וישתמש בעמודי הגדר לקשור עליהם את החוט. אבל הבודק אמר שהעמוד של הגדר בצורה כזו כנ"ל, וחושש שהחוט לא ישרא על

תיקון הגדר של הישוב שנופריצה

גביו. הסברנו לו כיצד יעשה לשבת זו, ובשבוע הבא נביא לשם עמוד חדש. אבל בגלל הזווית שהחוט יצא מהעמוד הוא חשש שהחוט לא ישרא עליו, והחליט להוסיף לחי לפניו. במקרה זה הוא היא מאורגן ודאג מראש להניח לחיים באחד מפינות הישוב, כדי שיהיו לו למקרה חרום, וכעת השתמש בהם והעמיד לחי. לאחר שבת הגענו עם הציוד המתאים והעמדנו שם עמודים זמניים, עד שישגמרו את העבודות ויסגרו את הגדר. משני מקרים אלו למדנו שני דברים, האחד בנוגע לעירוב בישוב מוקף גדר, שאי אפשר לסמוך שהגדר כשרה תמיד, כי יתכן שיש בגדר פירצה גדולה שפוסלת את העירוב. אמנם ודאי שיש מעלה גדולה בגדר, והיא מועילה מאוד לעירוב טוב, אבל לא בכל מקום, ולא בכל זמן. תמיד צריך שיהיה פיקוח כהלכה. והשני אנו לומדים על הזהירות הנדרשת בתיקון העירוב, שיהיה באופן שלא יפסל בהמשך הזמן.

האם יש בעיות של דירות גויים בעירובים בשכונות החרדיות

בשבוע הקרוב אנו יוצאים לפרויקט חדש, במסגרת חיזוק הכשרות וההידור בעירוב השכונות. פעמים רבות מגיעים טענות מאברכים, וכן מרבנים שסבורים שיש בעיות בנושא השכירות מגויים ומומרים הגרים בתוך השכונות החרדיות, ולמרות שאנו חוזרים ומלמדים הרבה פעמים שאנשים יודעו לאחראים על מקרים אלו, ואכן באים מידי פעם הודעות כאלו, שחלקם אינם אוסרים, והשאר מטופלים כדין. בכל זאת אי אפשר לסמוך על ההודעה הזו לבד, ועל עירונות של אלו שידעו שצריך להודיע, אלא יש דירות שאין עליהם מידע כלל, וצריך לחשוש שהעירוב אינו כשר.

דרך אגב יש לציין שבמבט מהצד, קשה לאחראי לשמוע את הטענות האלו מאנשים שאינם חוששים למה שהם אומרים, והם בעצמם נותנים לבני משפחתם שיטלטלו את העגלות והחפצים שצריכים לקחת. כיון שבמצב כזה ניכר שהם בעצמם לא אווזים באמת מחשש זה, ופוסלים את מעשי האחראי הטורח בתיקון העירוב בטענה שאינה מבוססת והם עצמם לא אווזים ממנה ברמה שמתנהגים על פיה. לכן למרות שצריך לעורר על כך ועל עוד דברים שצריכים לתקן, יש לשים לב כיצד לעורר על הדברים, ובמקביל לתמוך בעירוב ובאחראי שבכל אופן נהנים ממעשיו.

פרויקט חדש - נציג לכל בנין

והנה לגופו של ענין, אם יש דירות רגילות שמושכרות למומרים, הרי בשכונה חרדית זה דבר שאמור להידוע מיד. אלא עיקר החשש הוא מיחידות ועובדים זרים, ועל זה הובא בגליון 407 שיש הרבה מקרים שדירות של עובדים זרים אינם אוסרים. ובכל זאת לאור החשש שהמצאות אינה ידועה כראוי, אנו יוצאים בפרויקט מיוחד - "נציג לכל בנין" - שבו יהיה אברך שממונה על הבנין שלו, לעבור ולבדוק כעת שאין דירות האוסרות, וכן להיות עירני בהמשך לשים לב שלא חל שינוי האוסר.

דבר כזה כבר נעשה במעט מקומות בארץ, ועדיין אינו מצוי בהרבה עירובים שכונתיים. בשבוע הקרוב נתחיל עם השכונות במרכז העיר בני ברק, שכונת "זכרון מאיר" ואזור רחובות אדמור מגור, ישמח משה, וברסלב. וההצלחה במקום זה תביא בעז"ה מקומות נוספים שיעשו ג"כ בסגנון כזה.

לצורך קבלת התפקיד והיעדים, נתכנס יחד כל הנציגים המעוניינים ליטול חלק במצוה, יחד עם רבני שכונות במרכז העיר בני ברק, לאחר חג השבועות, בביהמ"ד ישיבת רשב"י. פרטים נוספים ימסרו במודעות בבתי הכנסת בשכונה.

המעוניין להיות נציג בנין

נא לפנות למוקד הטלפוני - 05484-833-20

כינוס הפתיחה ללימוד ההוראה בהלכות עירובין למעשה

והכשרת 'מורי הוראה בעירובין'

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת במדבר תשפ"ד

מידת הכעס - הקללה והברכה

תוכן

- א' - כעסם של הלויים / א
ב' - כיצד ליישם את הכעס / ג
ג' - כעס בגבעה / ה

והנה, אין ספק שכוונתם היתה לטובה - הם לא עבדו לעגל; אלו הם דיבורים של ילדים קטנים. הם עבדו את ה'. כשהם אמרו ביחס לעגל: "אלה אלהיך ישראל אשר העלונך מארץ מצרים", הם ידעו ששום עגל לא הוציא אותם ממצרים. הם ידעו שה' הוא זה שהוציא אותם - הם ידעו היטב הם ידוע היטב שהיה זה מכח השכינה המדברת מתוך גרונו של משה, שיצאו ממצרים. אלא שכעת כשמשה בושש לרדת מן ההר, הם היו זקוקים להמחשה כלשהי, ולכן הם יצרו את הדמות הזו, כדי לכבד בכך את השי"ת.

אבל יהיו כוונותיהם אשר יהיו, הם עשו זאת בצורה שהיתה נגד התורה. כשהקב"ה אמר: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" (שמות כ, כ), פירושו: "לא משנה עד כמה כוונתכם היא טובה". כוונות לעולם אינן יכולות לכפר על מעשים בלתי נכונים! הן אינן יכולות למחות עוון! ולכן עבור משה רבינו היתה זו קטסטרופה.

השבט הזועם

ולכן יצא משה בקריאת: "מי לה' אֵלֵי" - כלומר, מי שנתקף בזעזוע ומתקומם לנוכח הפגיעה בכבודו ית', שיבוא אלי כעת למען נוכל לדון את החוטאים ולהוציא את הצדק אל הפועל".

והנה, אני בטוח שכשמשה הכריז את הדברים, היו אנשים מכל שבטי ישראל שזעזעו לקריאתו, אבל לא היו אלו כולם. כי חלק מהאנשים לא אפשרו לעצמם להתרגש יתר על המידה - הם עשו ככל יכולתם להתייחס לאירוע באיפוק, ודיברו בשליטה עצמית: "הבה לא נפעל מתוך כעס וזעזוע. נדרשת כאן גישה מאופקת ועניינית. אנחנו לא רוצים להסתבך כעת במריבה. יש לזכור כי מדובר בין היתר באנשים שזה מקרוב באו לחיק היהדות, ולכן אי אפשר להתייחס אליהם בצורה כל כך קשוחה". ולכן, על אף שמשה רבינו ביקש תגבור, לא כולם מיהרו להגיע.

א' - כעסם של הלויים

השבט הנבחר

בפרשת השבוע, כאשר מתבצעת הספירה של כלל ישראל, אנחנו מיד שמים לב ששבט לוי התייחד כנחלתו המיוחדת של השי"ת, וכמו שאומר הפסוק: "וְאֵנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר ג, יב). שבט לוי, הכהנים והלויים, הוקדשו לעבודה המיוחדת של ה', ובכך תפסו את מקומם של הבכורות, שעד לאותו שלב מילאו את תפקיד הכהן המשפחתי.

"וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם" אומר השי"ת, ואומרים חז"ל (ויקרא רבה ב, ב): "בכל מקום שנאמר 'לוי', אינו זז לא בעולם הזה ולא בעולם הבא". מי שמוצא חן בעיני השי"ת, החן הזה נשאר לנצח נצחים.

אז אם אתה לוי, אם שם משפחתך הוא 'לוי' או אולי 'סגל', שפירושו 'סגן לויים', או כל שם אחר, דע לך שאתה בר-מזל, בעולם הזה ובעולם הבא. כמובן שעליך להיזהר שלא לאבד את הכרטיס הזה, אבל אם אתה שומר על הכרטיס, אם אתה הולך בדרכי אבותיך, אזי כאשר תגיע לעולם הבא ותציג את כרטיסך - "אני לוי" - תזכה למקום מיוחד לנצח. אין מה לעשות. הקב"ה העניק לך את השכר הזה.

ומדוע הם נבחרו? דבר כזה לא קורה סתם כך, מתוך גחמה של רגע. כל דבר שנכתב בתורה נועד כדי ללמד אותו יסודות נצחיים. מה אירע עם שבט לוי?

קטסטרופה!

נשוב אפוא לעגל הזהב. כשמשה רבינו ירד מהר סיני כששני לוחות הברית בידו, הוא ראה חלק מעם - הגרים המצריים ואולי עוד כמה, שרקדו סביב לעגל.

שמעון החליטו שהדרך היחידה לשחרר את דינה היתה לתקוף את תושבי המקום באמצעות מזימה ותחבולה. הם אמרו לבני המקום: "אתם רוצים להיות עם אחד איתנו? בסדר, אין לנו בעיה עם זה, אלא שתאלצו להימול. איננו יכולים להתאחד עם אנשים ערלים".

ארור אפם

בני העיר התקבצו אפוא יחד ואמרו כך: "ראו, לאנשים הללו יש מקנה רב, והם מוכנים להתאחד עמנו ולהיות עם אחד; ממונם יתאחד עם הממון שלנו. כל מה שהם מבקשים מאיתנו זה לעשות ברית מילה, אז למה לא?" מה לא יעשה גוי כדי לזכות בכסף יהודי? אז כולם מלו את עצמם.

ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים, שמעון ולוי נכנסו לעיר וערכו מבצע טיהור; הם עברו מבית לבית - נכנסו לבית אחד ויצאו דקות אחדות לאחר מכן כאשר הם משאירים מאחוריהם ערימה של גופות, ואז ניגשו לבית הבא. כך הם עברו מבית לבית עד שחיסלו את העיר כולה. ואז הם לקחו את אחותם והסתלקו.

כשהדבר נודע ליעקב, הוא התרעם מאוד על מעשיהם, שכן פעולתם, שנעשתה מתוך חרון אף, סיכנה את חייה של המשפחה כולה: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל שְׁמֵעוֹן וְאֶל לְוִי עֲבַרְתֶּם אֵתִי לְהַבְאִישְׁנִי בְּיֹשֶׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעֲנִי וּבְפָרְזִי וְאֲנִי מִתִּי מִסָּפָר וְנֶאֱסָפוּ עָלַי וְהַכּוֹנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי" - היה עליכם להתייעץ אתי קודם לכן. אבל במקום לעשות כך, הנחתם לכעסכם להוביל אתכם. היתה זו פעולה טיפשית ופזיזה, עם פוטנציאל לאסון". כך אמר יעקב בשעת מעשה.

ובשלב מאוחר יותר, כשיעקב שכב על ערש דווי והגיע הזמן להיפרד מבניו, הוא קילל את כעסם זה: "אַרְוֹר אֶפְסָם כִּי עָז וְעִבְרָתָם כִּי קִשְׁתָּהּ" - הוא קילל את אפם ועברתם, כלומר את מידת הכעס שלהם. הוא לא קילל אותם אלא את הכעס שלהם.

לשמוע בקול החכמים

והנה, כששמע לוי את קללתו של אביו, הוא יכול היה להתרעם לנוכח הדברים: "הלא לא כעסתי סתם כן! נקמנו באיש שטימא את אחותנו". מה עוד הם יכלו לעשות? לנסות לבוא במשא ומתן עם אנשי שכם, שישחררו את דינה? זה היה חסר ערך; אנשי שכם לא היו מסכימים לשחרר אותה. והדין הוא שאם הגוי אינו מוכן לוותר על הביזה, צריך להרוג אותו. בן נח נהרג על גזל. נמצא שללוי היתה סיבה להתמרמר אודות קללתו של אביו. "מדוע שלא אכעס?" אבל במקום להתמרמר ולהתלונן, הוא הקשיב. לוי הקשיב והקשיב, ואף פעם לא הפסיק להקשיב.

נשים לב שלפני שיעקב אבינו החל לדבר אל בניו קודם מיתתו, הוא הקדים הקדמה: "הִקְבְּצוּ וְשִׁמְעוּ בְנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם". רואים אנו שהוא הזהיר את

אולם היתה קבוצה אחת שפעלה כאחד - "וַיֶּאֱסָפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי". לא היה אחד שנמנע מלבוא, כי הם אלו שכעסו. הם אלו שנסערו. והם לא התעלמו מאש הזעם שבערה בליבם בראותם את החטא שנעשה.

זועמים וחסרי-רחמים

וכשהם נקבצו אל משה רבינו הוא אמר להם: "שִׁימוּ אִישׁ חֶרְבּוֹ עַל יָרְכוֹ - עֲלִיכֶם לַעֲבוֹר בַּמַּחֲנֶה וּלְעַצּוֹר אֶת כָּל מִי שֶׁהִיא מַעֲרֹב בַּחֲטָא הָעֵגֶל. עֲלִינוּ לְהַעֲמִיד בְּתֵי דִין תִּכְף וּמִיד, לְדוֹן הַחוּטָאִים, וּלְהוֹצִיאם לְהוֹרֵג".

התפקיד הזה לא היה תפקיד קל. מדובר הלא באחיהם, ובמקרים מסוימים קרובי משפחה של ממש. אבל ככל שהדבר היה קשה, ככל שאפילו העמידה לצידו של משה רבינו לא היתה דבר נח - אבל בכלל מצוות אהבת ה' הוא להיות נסערים בכל הנוגע לכבוד שמים; לקום ולפעול למען ה', ולהגן על קיום דברו.

לא רק לסעור, אלא **לרתוח**. המסילת ישרים (פרק יט) כותב שזהו סודם האמיתי של הקנאים. קנאי הוא אדם שכל כך אוהב את השי"ת, שהוא אינו יכול לשקוט ולנוח כשהוא רואה דבר שנעשה נגד רצון ה'. **כואב** לו לראות כל דבר שהוא נגד רצון ה'. כן, אלו שאוהבים את ה', אינם יכולים לסבול את מי שהוא אויב של ה'.

לא רק שהוא אינו סובל את הכופרים, הוא אינו סובל כל פגיעה שהיא בדבר ה'. וזוהי מדרגה ששבט לוי השיג באותו יום, כשהם שחררו כח של חרון אף, ונחלצו חושים לקיים את דבר ה'.

סיפור ישן

ואירוע זה הוא שגרם לשבט לוי להיבחר לנצח. "בָּעֵת הַהִיא הִבְדִּיל ה' אֶת שֵׁבֶט הַלֵּוִי" (דברים י, ח) - בזכות שהזדעזעו מהפגיעה בכבוד ה' והתקוממו לכבודו ית' לנוכח חטא העגל, הקב"ה הבדיל אותם מכל השבטים. עד לאותו זמן, עבודת הקרבנות נתונה היתה בידי הבכורות, אך כעת הלויים תפסו את מקומם. הקב"ה הבדיל את שבט לוי והם הפכו לשבט הנבחר, בזכות הכעס שהפעילו כשהיה זה צורך השעה.

אני רוצה לומר לכם כעת דבר, שיתכן ומעולם לא עלה אפילו על דעתכם. הגדלות המיוחדת הזו ששבט לוי השיגו, החלה בקללה. מה שהוביל אותם להישג הגדול הזה היה דבר שהוא "ארור". מה זאת אומרת?

הבה נחזור אחורה, יותר ממאתיים שנה אחורה, לסבא-רבה של הלויים במדבר, הלא הוא לוי, שפעם אחת עורר על עצמו את חרון אפו של יעקב אביו.

מה קרה שם? כולם זוכרים כיצד הכנענים חטפו את דינה, אחותם של שבטי י-ה, ושמעון ולוי, אחיה הנאמנים, החליטו לנקוט בפעולה. בני המקום עמדו מאחורי נסיכם השפל אשר לא רצה לשחרר את דינה. וכך, לוי ואחיו

תוכנן באופן היעיל ביותר. לא תמצאו שם אף חלק שהוכנס סתם כך, ללא תכלית, משהו שיזיק למכשיר. אין שם חוטים או מעגלים חשמליים מיותרים. והיה ומצאנו שם משהו שלא אמור להיות שם - לדוגמא, חרק המטייל לו בפנים, הרי שברור לנו שהוא לא הוכנס לשם על ידי היצרן. ברור לנו שיש תכלית לכל חלק וחלק מהמכשיר. ולכן נוכל להיות עוד יותר בטוחים שכשהקב"ה ברא את האדם, הוא ברא אותו 'ישר', כלומר - יש תכלית וצורך לכל אחת ואחת מתכונותיו של האדם.

כעס, גאווה, קנאה, קמצנות - כולן בעצמותן מידות נפלאות ביותר. כאשר משתמשים בהם באופן הנכון והמכוון, הן ממריצות אנשים לחיות חיים נורמליים ומוצלחים ביותר, ואפילו להגיע להישגים גדולים. רק כשעושים בהם שימוש בלתי נכון, הם הופכים למסוכנים. זה כמו אדם שפותח את ה'טייפ' היפני וחותר ממנו כמה חוטי חשמל, ומנסה ליצור מהם אש או לתת למישהו שוק חשמלי. זו לא אשמתו של היצרן.

מתנה ושמה 'כעס'

כעס הוא מתנה נפלאה מאת הקב"ה. כשאדם כועס, חלים שינויים ביולוגיים בגופו, שינויים שעשויים להביא לו תועלת. בלוטות האדרנלין הממוקמות מעל הכליות מתיזות כמות נוספת של סוכר אל תוך הדם, ואתה מתמלא באנרגיה - זהו הכעס - כדי להוציא לפועל דברים מסוימים, ולהוסיף לך אנרגיה מסוימת שמאפשרת לך לגבור על מצב מסוים שבאופן רגיל לא היית מסוגל לגבור עליו.

למשל, אדם נמוך וצנום, שבדרך כלל חלש מכדי להתעמת עם גברתן גבה-קומה, אבל כשכעסו מבעבע בקרבו - כשהגברתן מתחיל אתו - האיש הקטן צובר כח נוסף, ולפעמים הוא יכול לנצח אותו במהלומה עזה. דרך אגב - אני לא ממליץ על כך. אם השני גדול יותר ממך, תחשוב טוב לפני שאתה הולם בו, כי הוא עלול להלום בך בחזרה. יתכן והרעיון הטוב ביותר הוא פשוט לברוח. להסתובב ולברוח.

הכעס גם יעזור לך לרוץ מהר יותר. כמות הסוכר הנוספת, האדרנלין, מעניק לך תוספת אנרגיה שתסייע לך לברוח מהר יותר. זה גם גורם לדם לקרוש מהר יותר, במקרה שהאדם ייפצע באמצע הקרב. רואים אנו אפוא שהכעס יכול לעתים להביא תועלת גדולה.

כמובן שאם עושים בכעס שימוש לא נכון, הוא מסוכן לגוף. אדם שמרגיל את המערכת שלו להגיב בכעס לעתים קרובות, מערער את המערכת המטבולית (מערכת חילוף החומרים בגוף) שלו. יש בגוף איזון דק ביותר שצריך להקפיד עליו, וצריך לשמור על האיזון הזה. אכן, הכעס נועד לשמש אותנו במסגרת מצומצמת ומדודה. הצרות מתחילות ברגע שהשימוש בו עובר את הגבול המסוים

בנוי - פעמיים - שעל מנת שלמילים שלו תהיה השפעה, על מנת שיכולו לדעת כיצד לנצל אותם כראוי, עליהם להקשיב כאשר הוא מדבר עמם.

כמה חשוב להקשיב כאשר האיש החכם מייעץ לך. נתאר לעצמנו יהודי שזוכה לשהות במחיצתו של אדם גדול למשך כמה דקות. תארו לעצמכם שאתם זוכים להיכנס לאדמו"ר גדול או לאחד מגדולי ראשי הישיבות. הם לא יכולים להקדיש לכם זמן רב מדי, ולכן מיד עם כניסתכם, עליכם להטות אוזן ולנסות לזכור כל מילה שהם אומרים. אל תחשבו שזה כמו חבר שלכם שמדבר כעת ואומר מילים סתמיות ומיותרות.

האזינו בקשב רב למה שהאדם הגדול אומר. וכשאתם יוצאים מהחדר, אל תצא סהרורי, רוחף בין העננים מחמת החוויה והכבוד של השהייה במחיצתו של אדם גדול. מיד עם צאתכם, נסו לשחזר במדויק את המילים שנאמרו אמרו, ואם אפשר, השתדלו לכתוב את הדברים. שקלו היטב כל מילה ומילה. והיה אם זכיתם שהוא יטיף לכם מוסר - ואולי אף יקלל את אחת המידות שלכם - דעו לכם שזהו יהלום, שאם תעשו בו שימוש נכון, עוד יכול להוביל אתכם להצלחה הגדולה ביותר.

וזה מה שלוי עשה. דברי התוכחה המרים, והקללה שבה התקלל כעסו, הפכו למתנה היקרה ביותר עבורו. כי לוי הקשיב לעצתו של יעקב וניצל אותו, ובכך שינה את גורלם של בני שבטו לעד. כשלו שמע שהוא עשה שימוש בלתי נכון במידת הכעס שלו, שהוא השתמש בו בזמן הלא נכון, הוא לקח ללב את המוסר-השכל הזה, והחליט שהוא מוכרח לערוך שינוי גדול במידותיו. וכל זה הוא הקדמה לנושא שלנו.

ב' - כיצד ליישם את הכעס

ללמוד מה'טייפ'

כשלו האזין לדברי אביו, הדבר הראשון שהוא שמע הוא, שאביו קילל את האופן שבו עשה שימוש במידת הכעס. במילים "אָרוּר אָפֶם" יעקב אבינו לא קילל את האף והחמה בעצמם, אלא אמר שאפם וכעסם, כלומר חרון האף שהופעל בידיהם באופן בלתי נכון, מבלי לחשוב מספיק על תוצאות מעשיהם - הוא זה שקילל.

לוי הבין שלא מידת הכעס בעצמה היא הרעה. לא יתכן שהיא רעה בעצם, כי לא יתכן שיש מידה באדם שהיא רעה. "אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל" (קהלת ז, כט). זאת אומרת שאם הקב"ה שתל את מידת הכעס בליבנו, הוא ייעד אותה עבור תפקיד חשוב ושימושי.

הלא ברור שמעשי ידיו של הקב"ה אינם נופלים באיכותם ממוצריהם של חברה יפנית המציירת מכשירי חשמל. מי שיפתח את המכשיר ויסתכל בתוכו, יבין שהוא

מאייטם חדשותי. יהודי תורני, יהודי ערכי - ידיעה כזו צריכה להסעיר אותו. אלא שאנשים כיום, גם אנשים טובים, איבדו את הערכיות שלהם.

היו ימים

בימים עברו, גם אצל אומות העולם היתה קיימת מידה רבה של ערכיות. אנשים לא יאמינו, אבל לפני עשרות שנים שנים, אפילו ה'פאבליק סקולס' [א.ה. בתי הספר הממשלתיים, שבהם לומדים גויים ויהודים רחוקים], היו חממות לערכיות. לא רק פטריוטיות, אלא ערכיות. המורים ניצלו כל הזדמנות לשוחח עם תלמידיהם אודות מידות טובות והתנהגות נאותה בכתה. הם שוחחו על צניעות, איפוק ומוסריות.

מציאות זו גרמה להם לזעום אל מול תופעות של פריצות ופשיעה. אבל היום הדברים השתנו. הפסיכולוגיה נכנסה לתמונה. פסיכולוגיה ואבולוציה - שני אלו. הפסיכולוגיה היא תולדה של האבולוציה. שני אלו נכנסו לתמונה, והשחיתו את כל הערכיות, ולכן אנשים כיום אינם מגיבים. וזה חוזר אליהם ומכה בהם. כל התוצאות של הרשע חוזרות על ראשם, ואנשים סובלים כתוצאה מכך.

פעם לא היה דבר ששמו שומר בבית הספר. מי היה זקוק לו? ש'פאבליק סקול' יזדקק לשומר? זה היה מגוחך. השומר הטוב ביותר היה המורה. מורה שראה ילד עושה בעיות, ניגש אליו עם סרגל, ומתן לו מנה אחת אפים. בימינו היו מקימים ועדת חקירה על דבר כזה.

לא רק למורים היה רגישות מוסרית וזעזוע מפני מעשי עוולה והפקרות, אלא גם לתלמידים. אתם יודעים מדוע? משום שבבתי הספר הללו, עוד למדו את התנ"ך. בכל כתה! הם קראו מהתנ"ך בכל יום וגדלו על ערכיו! ולכן הם התקוממו אל מול דברים בלתי ראויים. כשמורה העניש תלמיד, כל שאר התלמידים עמדו לצידו של המורה, כי לכולם היתה מידה כזו או אחרת של ערכיות.

חומר נפץ ושמו 'כעס'

כמובן שהערכיות הזו לא התקרבה כלל לערכיות של עם ישראל. הערכיות של היהודים של פעם, באירופה של לפני כמה שנים - אין מה שישווה לה. היתה זו ערכיות אצילית, רוח טהרה שהיא הרבה מעבר למה שכל אומה השיגה אי פעם! אבל אפילו הגויים התקוממו לנוכח רשע, חוסר צדק וחוסר מוסריות. כך הגיבו בני אדם מאז ומעולם - בזעזוע ובכעס. כן, כעס! כי כעס היא מידה טובה, כשמשתמשים בה באופן הנכון.

גם חומר נפץ יכול להביא תועלת רבה כשמשתמשים בו כראוי. כשיש צורך לפוצץ הרים במהלך סלילת כביש, חומר נפץ הוא דבר נפלא. אבל אם לדוגמה אתה חוזר הביתה ומגלה שאשתך הכינה דגים לארוחת ערב ולא עוף,

הזה. שם נמצאת הסכנה והגנות של מידת הכעס - כאשר המידה משתחררת מעצמה באופן בלתי מבוקר, ועוברת את גבולה. אבל הכעס ששמור לשימוש נכון במידה הנכונה ובאופן מושכל, אכן מביא לנו תועלת רבה.

כעס חיובי

אכן ברור שהכעס הוא מתנה מן השמים; זהו כלי נפלא, אם עושים בו שימוש זהיר ומצומצם. ולא רק מצד התוצאות הביולוגיות, מצד השמירה על הגוף שהכעס מסייע לה. גם בהלכות מידות, הכעס הינו מידה נפלאה. אלא שאותו הכלל תקף גם כאן - זוהי מידה שחייבים לעשות בה שימוש שקול ומדוד, ולכעוס רק על עושי רשעה.

כך כותב הרמב"ם, שכעס הוא דבר טוב כאשר משתמשים בו נגד עושי רשעה. הוא חיוני עבור הטיפול בפושעים. עלינו להשתמש בכעס מוצדק ומושכל כנגד עושי עוולה.

בימינו זו בעיה; הרכיב הזה חסר בבתי המשפט. לשופטים אין את זה. יש לנו כיום שופטים גרועים. השופט יושב שם, עטור בגלימתו, ובו בזמן שכולם בטוחים שהוא מקשיב לטענות, למעשה הוא מהרהר לעצמו: "מעניין מה יש היום לארוחת ערב?"

או גרוע מכך, הוא חושב: "בואו נסיים עם הסיפור הזה. ננסה להגיע לעסקת טיעון מהירה. נשחרר אותו על תנאי. מה זה אשמתי שהוא התעלל ורצח את האשה המסכנה הזו? החברה אשמה, בכך שלא נתנה לו מספיק תלושי מזון".

כך זה גם הכי בטוח עבור השופט. אחרת, הפושע עוד עלול להתנקם בו. זה מה שעובר בראשם של כל השופטים. הנרצחת, לעומת זאת, כבר אינה בין החיים, כך שאין סיכוי שהיא תתנקם בו.

מקומה של הנקמה

כל שופט, אם ברצונו להיות שופט צדק, חייב **לכעוס** על הרוצח. לא כמו אותו שופט שקבע כי "באולם בית המשפט אין מקום לנקמה". ההיפך הוא הנכון - על השופט מוטל לכעוס ולקצוץ על הפושעים.

עלינו להפעיל את מידת הכעס כלפי עושי רשעה. עלינו לעמוד על כך ולוודא שהדין יתמצה עם אלו שמזיקים לחברה ומעוותים אותה. אסור לעמוד מן הצד ולהיות סובלן ונדיב-לב אל מול הפושעים. התורה מצוה עלינו "וְעֵרָתָה הָרֶעַ מִקִּרְבָּךְ!" עלינו להשמיד את הרשע!

כשאנשים נוהגים בסובלנות רבה מדי, כשאינם כועסים, קשה להם לקיים את החיוב ללחום כנגד הרשע. אנחנו רואים את התופעה הזו כל הזמן, של אנשים ששומעים על כל מיני דברים שמתרחשים בעולם, והם כלל לא מגיבים. כשהם קוראים בעיתון שמישהו נרצח, עבורם זה לא יותר

הכהנים לא הסכימו לדברים כאלו. כשהם רואים משהו בלתי תקין - הם זועמים על כך.

כשהיית מגיע לכהן כדי לשאול אותו שאלה בהלכה - לדוגמה, היתה איזו תערובת בין בשר לחלב, וכעת אתה מגיע לכהן לשאול את דבר ההלכה בעניינך - הכהן לא התייחס לשאלה כמו פרופסור שבדק דגימה במעבדה. הוא לא דן בשאלה מנקודת מבט אקדמאית וקרה; הוא היה מוכיח את בעל הבית: "איך אפשרת לדבר כזה לקרות? מדוע נהגת בחוסר זהירות שכזו?" זהו תפקידו של הכהן - להוכיח, לנזוף. עליו לוודא שדבר כזה לא יחזור על עצמו.

וזה מה שאבות אבותינו משבט לוי למדו מאביהם. הם למדו שמתנה זו - הלב הבוהר והנטייה לכעוס, צריכה לבוא לידי שימוש רק עבור מטרות מסוימות, רק כדי להגן על יסודות התורה ועל כבוד שמים.

ג' - כעס בגבעה

מבט תורני על "פילגש בגבעה"

וזה מביא אותי לנושא שכולל בתוכו את שתי בחינות הכעס הללו - הכעס המקולל והכעס המשובח - ואני מעלה את הנושא לבקשת רבים. כמה מבני החבורה ניגשו אלי לאחרונה ושאלו האם אוכל לדבר על הסיפור של "פילגש בגבעה", ולבאר אותו מנקודת מבט תורנית טהורה.

אבל רבותי, אני מבקש להצהיר מראש שלא אוכל לבאר כראוי את הנושא הזה, ובוודאי לא במסגרת הנוכחית. יש לי עוד הרבה מה לומר לכם על הענין הזה מלבד מה שתשמעו כעת, וכבר די מאוחר, ולכן אנחנו נתמקד על הנושא שלנו כאן, הלא הוא הנושא של התקוממות למען ה'.

אז הנה הסיפור - בחיסור פרטים רבים. היה איש לוי שהתגורר באזור הר אפרים, שהיתה לו פילגש. ויהי היום, ופילגש זו חטאה נגדו במשהו. לא כתוב בפירוש בספר שופטים מה היא עשתה, אבל בגמרא בגיטין (ו, ב) מבואר שהיה זה ענין פעוט, לא משהו חשוב במיוחד. אלא שהלוי הזה היה איש חם-מזג, כזה שמעולם לא למד את הקללה שהטיל סבו-זקנו יעקב אבינו, וחמתו בערה בו. הוא התקוטט עם פילגשו, וזו עזבה אותו וחזרה לבית אביה שבבית לחם יהודה.

לאחר זמן מה, הלוי חם-המזג הזה הגיע לבית אביה, ושידל את פילגשו לנסות שוב. הם אכן השלימו, ויצאו יחד לכיוון ביתם. אך כאשר השמש החלה לשקוע בטרם הספיקו להגיע הביתה, הם נאלצו לנטות מדרכם וללון במשך הלילה בעיר גבעה, שהיתה עיירה קטנה בנחלת

ואת מאוד מאוכזב; אתה לא יכול לפוצץ את המקרר! לא, לא משתמשים בחומר נפץ לארוחת ערב.

מסיבה זו כותב הרמב"ם שבכל הנוגע למידת הכעס, עלינו להשתמש בה בצמצום. הכעס הוא כמו חומר נפץ - הא גרוע יותר מחומר נפץ - וצריך לדעת מתי לעשות בו שימוש ומתי לא.

ולכן יעקב קילל את כעסם של שמעון ולוי. בל נטעה בכך. "אָרוּר אָפֶם!" זו היתה קללה. כי הכעס הוא כלי מסוכן ביותר, והם עשו בו שימוש לא נכון ובכך סיכנו את קיומה של המשפחה כולה, כאשר הם כמעט והמיטו עליהם אסון גדול.

לוי לומד

וקללה זו היא שהביאה ללוי את גדלותו. בני לוי חיו עם הקללה הזו, עם אזהרתו של יעקב כיצד יש להשתמש בחומר נפץ הזה ששמו 'כעס'. הם לא ביטלו כליל את הכעס אלא חינוכו את עצמם. לוי הקשיב לדברי אביו שאמר "שְׁמָעוּ" ועוד פעם "שְׁמָעוּ", ולוי לקח את הדברים ברצינות כל כך גדולה, שהוא הפך את העבודה על מידת הכעס למשימת חייו. לוי לקח את הקללה ולמד אותה וראה את הברכה שבתוכה, והבין שהוא מוכרח לרסן את כעסו ולעשות בו שימוש אך ורק למען מטרות ערכיות - כלומר לזעום אל מול עושי רשעה.

לוי גמר אומר להגביל את הכעס לדברים מסוימים. הוא היה נחוש להתחנך לרסן את עצמו ולמנוע מעצמו מלהתרגז על כל דבר מלבד אותם דברים שראוי להתרגז עליהם. לוי לקח את מידת הכעס שהיתה בו והפך אותה לכלי שרת, לכלי קדוש שעושים בו שימוש אך ורק לעבודת ה'. וכך הוא חניך את בניו.

וכעת אנחנו מבינים את המינוי שמינה ה' את שבט לוי. הם נבחרו לשמור על בית המקדש מבחוץ, והכהנים עמדו על המשמר בפנים. השבט שהופקד על משמרת בית המקדש חייב לשמור שהעם הבאים בשעריו לא יפר אף אחד מהכללים - שלא יעברו את הגבולות שנקבעו להם, שלא יגעו בדברים שבהם אסור להם לגעת, ושלא יעשו שום דבר בלתי נאות במתחם בית המקדש. לכן היה זה שבט לוי - השבט שלמדו לנתב את ליבם הבוער לעמידה על כבוד ה', ולמדו מתי ומה וכמה להבעיר את האש - הם היו ראויים יותר מכל למשימת השמירה על המקדש.

תפקידו של הרב'ה

זו גם הסיבה שמאז ומעולם הכהנים היו מלמדי התורה. כי זהו תפקידם - לדאוג לקיום התורה. אם היו רואים הפרה כלשהי של התורה, תפקידם היה לכעוס. אין כאן מקום לאדישות. כי מי שאינו כועס, יאפשר לכל מיני דברים לעבור, והסדקים יתרחבו עוד ועוד, וכל מיני הנהגות רעות יתחילו להתפשט בכלל ישראל. ולכן

עצמה בחזרה אל הבית, והיא מתה ממש על יד הדלת. סיפור מזעזע. וכשראה הלוי את פילגשו המתה, הוא התפוצץ מרוב כעס. הוא נתקף בזעם בלתי נשלט, ונהג כפי שנוהגים רבים לעשות כשהם כועסים. הם עושים דברים דרסטיים, בלי לחשוב. הוא נטל את גופתה המתה, וביתר אותה לשנים עשר חלקים, והחליט לשלוח חלק אחד מגופת פילגשו לסנהדרין של כל אחד משבטי ישראל, כדי שינקטו בפעולה כלשהי למענו.

תכף ומיד הוא מצא אנשים שיסייעו לו, והוא שלח חתיכה אחת מגופתה באמצעות שליח או ועדה, לזקני החכמים של שנים עשר השבטים.

נצייר לעצמנו את המחזה הזה. הסנהדרין יושבים בעירם ודנים דין תורה, כאשר לפתע אדם מתפרץ לאולם, כשהוא נושא בידו חבילה. הוא פותח את החבילה, ומציג אותה בפני החכמים. הם מוכים בתדהמה! והשליח מספר להם מה אירע.

לכרות את הגידול

ברגע שבתי הדין שמעו על כך, הם הבינו את גודל הסכנה שנשקפת לעם היהודי, שהגיעה כתוצאה מהשכנות עם הכנענים. והם החליטו שצריך לשים סוף לדבר הזה, אחת ולתמיד. דמה של האומה הישראלית רתח מזעם.

כשהסנהדרין של כל ישראל שמעו על כך, תקף אותם פחד גדול. "מה קורה לאומתנו? הם מתקלקלים ונשחטים על ידי דרכיהם המרושעות של הכנענים!" אמנם זה קרה רק פעם אחת, והיו אלו רק קומץ פרחחים, אבל זה היה די והותר עבור אבות אבותינו הצדיקים. הם לא התספקו בלומר: "נו נו נו, לא יפה להתנהג ככה". לא. הם ראו את הגידול הממאיר שמתחיל לגדול כאן.

הם התכנסו יחד, וקבעו כי יש להשקיע את מלוא המחשבה בנושא הזה. הם דנו ונועצו ביניהם, והגיעו לכדי החלטה איומה. הם החליטו כי יש צורך בניתוח. לא סתם ניתוח, אלא ניתוח קיצוני ונורא.

הסנהדרין יצאה בפסק נורא: "לא מספיק להוציא להורג את האנשים שביצעו את הפשע הנורא, אלא יש להשמיד את כל העיר גבעה. אם עיר שלמה אינה פוצה את פיה לנוכח מקרה מחריד שכזה, פירושו של דבר הוא שהם שותפים לפשע". והנה, על פי דין תורה אסור לעשות כך, אולם במקרים יוצאי דופן שבהם קיימת סכנה לאומה היהודית, מותר לבית דין לגזור גזירה מעין זו, והם החליטו להשמיד את העיר כולה - שבע מאות איש במספר.

מלחמת אזרחים

כאשר גזר הדין האיום הזה ניתן, שבט בנימין כולו מחה על כך: "איך אפשר להשמיד עיר שלמה בגלל כמה פרחחים?" אתם יודעים איך זה - כולם היו קרובי משפחה; תושבי גבעת בנימין היו קרוביהם, ולכן הם לא חשו מספיק שאט נפש, מספיק זעזוע, כלפי בני הנוער שלהם. להבדיל,

שבט בנימין. הם חנו בשוק של גבעה, עד שאיש זקן ראה אותם והתעקש לארח אותם בביתו למשך הלילה.

כסדום היו

והנה, בעודם יושבים בביתו של הזקן ומשיבים את נפשם, אירע דבר מאוד יוצא דופן. מספר בחורים צעירים, בחורים יהודיים מתושבי העיר, התאספו יחד והחלו לדפוק בדלת. "שמענו שאיש זר הגיע לביתך", הם אמרו, "הוצא אותו אלינו, ונעשה בו כרצוננו".

אירוע מעין זה לא נשמע מאז ומעולם בקרב בני ישראל. איפה שמעו על דברים כאלה? אצל בני כנען. לכנעניים היה מנהג אכזרי: כשאדם זר היה עובר בעיר, בני העיר היו מתעללים בו. אתם זוכרים כיצד אנשי סדום התאספו סביב ביתו של לוט, ודרשו שיוציא אליהם את אורחיו, הלא הם המלאכים? אבל זה לא היה רק בסדום. כך נהגו הכנעניים בכל מקום - הם התעללו בזרים בצורה השפלה והמתועבת ביותר.

זו הסיבה שכאשר בני ישראל נכנסו לארץ ישראל, הקב"ה הזהיר אותם מפני דרכם של בני המקום, והם הצטוו להשמיד אותם. כי אם יניחו להם לחיות, הם ילמדו מדרכיהם הרעות. אלא שהיהודים רחמנים בני רחמנים הם, וקשה היה להם להשמיד את הכנעני. מאז ומעולם יהודים היו רחמנים, וכך הם הניחו לרבים מבני הכנעני ולא הרגו אותם, והם התיידדו עם שכניהם.

אך מה קרה בעקבות אותה גישה רחמנית? כידוע, לסביבה יש השפעה עוצמתית ביותר. אפילו אנשים טובים, אם הם חיים בין רשעים, מאמצים לאחר זמן את דרכיהם. קשה הוא דבר מדבק, ובפרט בקרב בני הנעורים. וכידוע, בכל אומה יש פרחחים. כמובן שהפרחים שלנו טובים יותר מהאריסטוקרטים שלהם - אין כל ספק בכך. הפסולת של עם ישראל הוא משובח מה'קדושים' של אומות העולם.

משלוח איום ונורא

אבל היו פרחחים, היתה פסולת. וחלק מאותה פסולת, פעם אחת, בעיירה אחת, ניסתה לחקות את מנהגי הכנעניים. מעשים אסורים תמיד נראים מעניינים ומושכים - וכשהבן-לוי הזה הגיע עם פילגשו לבקר בעירם, הבחורים השפלים הללו התאספו סביב הבית, וחיקו את דרכי הכנעניים. הם קראו לבעל הבית: "שלח אותו החוצה - אנחנו רוצים לטפל בו". את הפרטים של הסיפור הזה כל אחד יכול לראות בפנים, בספר שופטים, אבל היו שם וויכוחים והפגנות, ולאחר דין ודברים והתקוטטות מסוימת, הם הצליחו להניח את ידיהם על הפילגש. הם גררו אותה לרחובות העיר, והתעללו בה.

כשהבן-לוי פתח את דלת הבית בשעת בוקר מוקדמת, הוא ראה את פילגשו מוטלת על מפתן הבית ללא רוח-חיים. לאחר לילה של התעללות, היא הצליחה לגרור את

של בני אותו הדור. ולכן הסיפור הזה מעולם לא חזר על עצמו. זהו המקרה האחד והיחיד שבו פרחחים בני עמנו נהגו כמו הגויים; חיקו את פריצותם של הגויים. ולמרות שהכנענים המשיכו לחיות ביניהם, מעולם לא אירע שוב כדבר הזה, שיהודים יחכו את התנהגותם בדבר זה, וזה בזכות אותה פעולה איומה שננקטה. התופעה הזו נמחתה כליל מעם ישראל, ומאז שוב לא נשמע כמותה. זו היתה מדרגתם של אבות אבותינו - הם לא הסכימו לסבול דברים כאלו.

מי אשם?

והנה, על השאלה מי אשם? מי אשם בכל החיים שנגדעו? הגמרא (גיטין ו, ב) אומרת שהכל היה בגלל איש אחד - בן-הלוי חם-המזג, והכעס שלו. ראשית כל, מדוע הוא היה צריך בכלל להתקוטט עם פילגשו מלכתחילה? הם יכלו להמשיך לחיות יחדיו בשלום. ואם הוא מצא אותה בבוקר ללא רוח חיים, מדוע הוא ביתר אותה? כל אלו היו פעולות של יוצר-סקנדלים, והוא היה הגפרור שהצית האש; הוא גרם לתבערה אדירה באומה היהודית. הוא מואשם בצורה חמורה ביותר על מיתתם של יהודים רבים כל כך. חכמי הגמרא משתמשים בו כדוגמא, כסמל, של אדם שכעסו הביא לחורבן עצום.

אבל אין בכל דברי הגמרא, ובכל דברי חז"ל עד כמה ששמעתי - ושמעתי על הנושא הזה מאנשים גדולים - אין ולו מילה אחת של גינוי או ביקורת כנגד המלחמה עצמה, אין שום גינוי על כעסם של בני ישראל שפתחו במלחמה. ומדוע? כי היתה זו מלחמה של זעם קדוש וטהור.

ולא רק שלא הוטלה עליהם כל אשמה, אלא כעבור מאות שנים, כשהנביא הושע (י, ט) משמיע לישראל דברי תוכחה, הוא נוקט בבני אותו הדור, עם ישראל שלחמו נגד בני גבעת בנימין, כדוגמה למופת. "יהודים", אמר הנביא, "אתם רואים אי-צדק ואתם שותקים". "חסר לכם את הזעזוע הטהור, את הזעם הקדוש". כלומר, היה להם, בוודאי שהיה להם הרבה, אבל לא מספיק. "מימי הגִּבְעָה חָטֵאת יִשְׂרָאֵל" - אינכם כמו אלו שהיו בימי גבעת בנימין, "שם עָמְדוּ" - אילו הייתם חיים אז, "לא תִּשְׁגִּים בְּגִבְעָה מִלְחָמָה עַל בְּנֵי עֵלְנָה" - לא הייתם נלחמים כנגד עושי עוולה. אתם הייתם מכילים את זה. הייתם מניחים לזה לעבור מבלי להתקומם.

גם היום - אנחנו שותקים. כבר התרגלנו לראות את זה. התרגלנו לראות עוולה ורשע. אף אחד אינו מגיב. אפילו לא כותבים מכתבים לראש-העיר לינדזי¹. לינדזי הוא רשע מרושע, והוא וכל חבריו הדמוקרטיים הם האחראיים לכל הרשע שאנו רואים כיום; הם מתחנפים לרוצחים

כשאמא של מאפיונר שומעת שבנה רצח מישהו, היא אומרת: "אבל הוא תמיד כזה ילד טוב. הוא תמיד מביא לי דברים מהחנות. הוא קונה לי שוקולד לכבוד 'יום האם'". אחרי הכל, זה הבן שלה.

שבט בנימין מן הסתם אמר כך: "תראו, אין כאן עדים והתראה. לא התרו בהם קודם לכן, ובכלל, לא היו שם עדים כשרים, אז לכל היותר אפשר לתת להם מלקות". כך נראה לי שהם אמרו. ואולי, לכל היותר, בני גבעת בנימין היו מוציאים להורג כמה אנשים.

אבל הסנהדרין של כל ישראל אמרו: "לא. לא די בזה, כי איך יצאו מקרבכם נחשי-צפע שכאלו? יש משהו בעייתי בעיירה הזו, שלא מנעה מבני הנוער שלהם ללכת בדרכי הכנענים". הסנהדרין חששו שאם הם יקלו עכשיו, גם אם יוציאו להורג את הפושעים, הרי שהתנהגות כזו תתחיל לצוץ בכל מקום.

מלחמת קודש

פסק הדין של הסנהדרין הסתמך על דברי הגמרא ביבמות (צ, ב), שמותר לעקור דבר מן התורה בקום ועשה למגדר מילתא. בכדי למנוע התפשטותו של דבר-רשע מסוים, מותר לעשות דבר נגד התורה. ולכן, על אף שרק קומץ של בני-נוער מרושעים הם אלו שביצעו את הפשע הזה, ואילו שאר בני העיר לא ביצעו אותו בפועל, הדין נפסק שיש למחוק אתהעיירה כולה.

כידוע, יהודים אינם מחפשים מלחמות. לכל אחד היתה שדה לזרוע, פרות לחלוב, ומשק מלא בעבודה. מלבד זאת, היו לו בנים שהיה עליו ללמדם תורה, והיה עליו גם לטפל בעצמו. אבל הם עזבו הכל. הם עזבו את החוות, עזבו את הצאן והבקר, עזבו את בני משפחתם - ויצאו לקרב. זהו אירוע שאין לו אח ורע בהיסטוריה. ארבע מאות אלף איש התאספו יחד ואמרו: "אנחנו יוצאים לקרב על מנת לבצע ניתוח מורכב, במטרה ובתפילה שלעולם לא יידרש ניתוח כזה שוב".

כמובן שלפני שיצאו למלחמה הם ביקשו את רשותו של הקב"ה. הם ניגשו לכהן הגדול ושאלו באורים ותומים האם יש להם ללכת להילחם בבני גבעה, והתשובה היתה: "לכו".

והתוצאה היתה מלחמה. היתה זו מלחמת קודש. כולם עזבו את שדותיהם והתקבצו יחד כדי לערוך מלחמה נגד אחיהם, שבט בנימין.

בסופו של דבר, שבט בנימין כולו, לא רק בני גבעה, כמעט ונמחה מן העולם. היו כמה ניצולים, אך לא היו להם נשים, והשבט היה בסכנת הכחדה. את המשך הסיפור כבר תקראו בעצמכם, אבל הסיפור הזה הוא סמל לאצילותם

1. ג'ון לינדזי, ראש עיריית ניו יורק בין השנים תשכ"ו-תשל"ג.

שאלה:

אם בימות המשיח לא תהיה לנו בחירה חופשית, מדוע אנחנו מחכים ומצפים לזה?

תשובה:

למען האמת כן תהיה בחירה חופשית בימות המשיח. הרמב"ם (פי"ב מהלכות מלכים ה"ב) פוסק כדעת שמואל ש"אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד". בימות המשיח תהיה בחירה חופשית. בעולם הבא אכן אין בחירה חופשית אלא רק אושר ושמחה, אבל בימות המשיח כן תהיה בחירה חופשית.

אלא שלא תהיה לנו את הבחירה החופשית להיות יהודים חרף הלעג והבוז שאנו סופגים. לא נוכל ללכת ברחוב ולשמוע מישהו קורא לעברנו: "יהודי מלוכלך!"

הזכות הזו שמורה לנו רק בזמן הזה. כיום אנחנו ברי מזל. מי שהולך ברחוב וסופג בזיונות על כך שהוא יהודי, על זה אומר הרמב"ם כי "תפארת גדולה היא לנו". אתם שומעים? ככה כתוב באיגרת תימן - "תפארת גדולה היא לנו".

אז תקוו שכך יקרה לכם. אם אתם הולכים ברחוב, ושומעים כושי שקורא לעברכם: "יהודי! יהודי!", עליכם לומר: "אה! ברוך ה', כמה שאני שמח".

אני תמיד מספר את הסיפור הבא: ר' משה מונטיפיורי היה ראש עיריית לונדון. הוא היה מיליונר; ראש עיריית לונדון. הוא שמע פעם שיהודי רוסי סובלים מרדיפות, והחליט לנסוע לרוסיה על מנת לדבר עם הצאר ולבקש ממנו לעזור ליהודי מדינתו.

בעודו נוסע בוורשה - הוא נסע בכרכרתו הפרטית: היתה לו כרכרה עם משרתים לבושי מדים מהודרים, כיאה לברון אנגלי - שייגעץ' פולני רדף אחרי הכרכרה וקרא: "ז'יד! ז'יד!" שפירושו "יהודי! יהודי!"

ר' משה מונטיפיורי עצר את הכרכרה, ואחד המשרתים רדף אחרי השייגעץ, תפס אותו והביא אותו חזרה. השייגעץ רעד בידיו וברגליו.

ר' משה מונטיפיורי הוציא שטר של 'פאונד' אחד - סכום נכבד באותם ימים - ונתן אותו לגוי. הוא אמר: "באנגליה כולם קוראים לי 'הלורד', ראש העיר". מכנים אותי 'הברון רוטשילד'. מכנים אותי בכל מיני שמות. יש לי שם תארים רבים. אולם התואר הגדול מכולם הוא מה שקראת לי זה עתה: ז'יד! אה, התואר הנפלא מכולם! "ז'יד" פירושו יהודי - אחד שמשבח את ה'. זהו התואר הגדול והנפלא מכולם.

יום יבוא וכבר לא נזכה לכך. אף אחד כבר לא יכנה אותנו בתואר הזה. להיפך, הם יקוו שאנחנו נקרא להם 'ז'יד', אבל לא! אנחנו לא נקרא להם כך.

כדי להיקרא 'ז'יד' חייבים ללבוש ציצית. הגויים לא יוכלו ללבוש ציצית. הוצא את הציצית ואמור: "אה! אני שייך למשפחת המלוכה!" פתיל תכלת! תכלת פירושה מלכות. הגויים מאוד יקנאו בך. אבל שום דבר כבר לא יעזור להם.

ולכן, בימות המשיח אכן תהיה נסיגה מסוימת; אנחנו נאבד דברים מסוימים. נאבד את הזכות להיקרא 'ז'יד'.

אבל יהיו לנו זכויות אחרות שיפצו על האובדן הזה; והם לא רק יפצו על זה, אלא יוסיפו עוד הרבה מעבר לכך.

ושותקים להם, על מנת לזכות בקולותיהם בקלפי. אדרבה, ככל שהללו מתנהגים באלימות רבה יותר, כך הם מחניפים להם יותר ונכנעים לדרישותיהם יותר.

אומה קדושה

אבל מעם ישראל מצופה להגיב. מצופה מאיתנו להיות סמל ומופת להתקוממות נגד עוולה. ולכן הנביא דיבר בשבחם של אותו הדור. אך היתה תביעה על כך שהמגמה נעצרה שם. הקב"ה ציפה מהם שיתקוממו כנגד עוולות נוספות גם כן. "אם אתם מקנאים לכבודי, עליכם לעשות זאת באופן מושלם! אל תעצרו!" כי מה שקרה אז, בימי פילגש בגבעה, היווה את אחת הפעולות הנאצלות ביותר בהיסטוריה שלנו. האומה כולה, כאיש אחד, קמה על רגליה ותבעה בתוקף את הערכים שהקב"ה דורש מעמו. וזאת משום שבתוך ליבו של כל אחד ואחד מהם בערה תשוקה שאומתנו תהיה אומה קדושה, ושנחיה לפי תורת ה' ולא נושפע מאומות העולם, ולכן עלינו לשים לזה קץ - אחת ולתמיד.

כל יהודי הרגיש שהוא נושא על כתפיו אחריות של נאמנות להשי"ת - נאמנות שהיא קודמת לכל דבר אחר - וכשהם שמעו אודות העוון הגדול שנעשה בגבעה, ארבע מאות אלף יהודים כעסו כאיש אחד, והתקבצו יחד למלחמה נגד שבט בנימין. הם לא הסכימו לקבל שום סטיה מדרך התורה, ולכן ה' כה אהב אותם!

אלו הם האנשים שבהם בוחר השי"ת תמיד; היהודים שתובעים את כבודו באמצעות זעם טהור ומחושב. מי שמבין את היסוד של "אָרור אָפֶם" - שכאשר משתמשים בכעס בצורה לא נכונה הוא ארור, אבל מי שמשתמש בו בצורה שקולה ומושכלת כביטוי של אהבת ה', הקב"ה בוחר בו לנצח נצחים. אלו הם היהודים שמחנכים את עצמם לא להתרגז על כל דבר, ולא לכעוס על עניינים בלתי חשובים. תחת זאת, כאשר הם רואים עוון ורשע, זה מכעיס אותם; ומתוך שיקול דעת נבון ומחשבה תחילה, עם שליטה ומתוך נחישות מושכלת, הם זועמים ומקנאים לכבוד ה' יתברך.

שבת שלום ומבורך!**בואו נהיה מעשיים****כעס חיובי**

אין שום חלק באדם - שהינו בריאה מושלמת שברא השי"ת - שהוא מיותר ושאינו לו תכלית. לכן, על אף שלרוב אנו עושים שימוש שלילי במידת הכעס, אם הקב"ה ברא בנו מידה זו, הרי שבדאי ישנה סיבה טובה לכך. השבוע, ננסה להשתמש בכעס שלנו באופן מושכל, ולנסות לחוש כעס למראה פגיעה ברצון השי"ת, מתוך רצון לעורר רגישות לכבוד אבינו שבשמים.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"הקדוש האר"י היה נזהר מאוד מלדבר אפילו דברי מוסר וגם הרמ"ק"

דברי חיזוק מהגאון רבי משה מרצבך שליט"א, ר"מ ישיבת קול תורה, וז"ל:

לפני כעשרים שנה בעיצומו של ליל הסדר התרחש פיגוע בבית מלון בנתניה, ול"ע נרצחו 32 יהודים הי"ד. במוציא יו"ט נכנס הגה"צ רבי קולדצקי שליט"א למרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל ושאלו במה להתחזק, ענהו מרן זצוק"ל, צריך להתחזק לתת כבוד לה'. "הבו לה' כבוד שמר", וכן "הבו לה' כבוד ועוז" (תהילים כ"ט). ובירמיה (י"ג, ט"ז) "תנו לה' אלקיכם כבוד בטרם יחשיך", אומר התרגום יונתן הבו קדם ה' אלקיכם יקרא עד לא תיתי עליכון עקא ותהוון דמין לדמהלכין, עיי"ש עוד. ואמר מרן הגר"ש זצוק"ל להגיע רבע שעה קודם זמן התפילה להספיק בישוב הדעת ברכות השחר וקרבנות, ולאמר בישוב הדעת פסוקי דמרה.

ובשנת תש"ג היה מחלת הפוליו ואמר המשגיח המכתב מאליהו זצוק"ל האם הקב"ה עשה מגיפה בשביל שהרופאים ימצאו פתרון, עוד כוחי ועוצם ידי? אלא צריך להתחזק לומר פסוקי דמרה במקום 15 דקות, 17 דקות, וכן הנהיג בישיבת פונוביו'.

כחיום שנהניו תלויים בפלאפון כתבו רבותינו שכניסת פלאפון לבתי כנסיות ובתי מדרשות זה היפך כבוד לה' ולכן כשנזרקנו לפני ארבע שנים מבתי כנסיות ובתי מדרשות ד' ירחם כתב הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, נראה שזהו אות מן השמים בעון שמזלזלים בקדושת ביהכ"נ בזה שבשעה שמתפללים הפלאפונים פתוחים ומדברים בהם והוי זלוזל גדול בתפילה ובקדושת ביהכ"נ שלא שערם אבותינו מעולם והוא נגד ההלכה.

ובקהלת (ג', י"ד) והאלקים עשה שיראו מלפניו, אומר התרגום ובעדן דיתו פורענותא בעלמא, ד' הוא דעבד בגין דיחלון בני אנשא מן קדמוהי. ובישיעהו הנביא (כ"ז, ב') "ביום ההוא כרם חמר ענו לה", מפרש רש"י בעת הגאולה ישירו לישראל זו היא כרם חמר. (פסוק ג') אני ה' נוצרה להגעים אשקנה', מבאר רש"י הקב"ה בעת הגלות שומר הקב"ה את ישראל. (פסוק ד') 'חמה אין לי', ומפרש"י אין לי פה להגביר חמתי על האומות לפי שאף ישראל חוטאין ומדת הדין מקטרגת. 'מי יתנני שמיר שית במלחמה', ומפרש"י בבני מלחמתי והוא ישמעאל. וכמו שפרש"י בשירת הים 'תהרוס קמין' הקמים נגד, ומי הם, הקמים על ישראל. וברש"י פר' בהעלותך מביא מהספרא, כל הקם נגד ישראל קם כנגד מי שאמר והיה העולם. וממשיך רש"י בישיעהו, מי יתנני ואוכל לפקוד עליה ולא תוכל מדת הדין מחות, שישובו ישראל בתשובה. (פסוק ה') 'או יחזק במעוזי יעשה שלום לי' מפרש"י ממדת הדין שלא יוכל לקטרג ולומר מה נשתנו אלו מאלו. והדבר צריך עיון, מה מדת הדין מקטרגת שאנחנו לא שונים מישמעאלים, מלבד מה שאנחנו רחמנים והם רוצחים ההבדל בינינו כמטחוי קשת?

ועל דרך הפשט כשראיתי שהבאתם משיחתו של הרב יעקב שיש שליט"א, על קבלן ערבי שטען שבמסגד הוא לא מכניס פלאפון. זוהי תביעה שאנו צריכים להתחזק בכבוד שמים - בביתו של הקב"ה, ויובן שהקב"ה מתחנן לדור האחרון 'יחזק במעוז' מקום השראת השכינה.

סיפר לי הנהגה של הגאון הצדיק רבי זונדל קרויזר זצוק"ל ששאלו לרבו, האם נכון הדבר שהמהר"ל דיסקין זיע"א לא עבר לפני ישמעאלי בשעה שהשתחוה להקב"ה, אמר לו הגה"צ רבי זונדל זה פשוט פשוט, ולא צריך למסור בשם מהר"ל דיסקין, שאל הנהגה איפה יש כאן עומד לפני הקב"ה, ענה לו ר' זונדל, הקב"ה מחשיב כל השתחואה והכנעה ואז מבקש בקשותיו ויש בזה עומד לפני

המלך, וכן כשהישמעאלי שמתפלל דכיון שתפילתו לאדון יחיד בורא עולם, יש כנגדו שכינה ואסור להפסיק. והחפץ חיים בזכור למרים פרק י"ח בהתעוררות להתגלות כבוד ה' כתב, אין ברצונו של הקב"ה לשוב אלינו אם לא שנשוב מדרכנו הרעה שהלכנו, ונרגיל עצמינו להיות זהירים בקדושת בית המדרש ובית הכנסת שהם לעת עתה בתי מקדש מעט, ויהיה תיקון בזה על העבר או קרובה ישועת ה' לבוא. א"כ מוכרח 'יחזק במעוז' להוסיף כבוד לבתי מקדש מעט, וזהו מה שהקב"ה מבקש מהדור האחרון.

הכל תלוי בהכנה לפני הכניסה

בספרים הקדושים מביאים מההלשין הקדוש, שבבית המקדש שיבנה בימינו בקרוב, האדם שיכין את עצמו לירא מהשכינה השורה בביהמ"ק לפני שיכנס יזכה להרגיש קדושה וקרבנות אלקים שתעלהו בדדגות של תשובה ויראה ומדרגות רוחניות, אבל האדם שלא הכין ליבו לפני כניסתו לא ירגיש שום קדושה ולהיפך ירגיש קרירות וכאילו נמצא בביתו, לא רק שלא יתעלה, אלא יתנהג בקרירות היפוך המצוה דמקדשי תירא, ד' ירחם.

וכתבו הספרים דאיתו דבר בבתי מקדש מעט. והח"ח (פתיחה עשין ז') מביא את זוהר בפר' תרומה וז"ל, מאן דמשתעי בבי כנישתא מלין דחול, וי ליה דאחזי פירודא, וי ליה דגרע מהימנותא, וי ליה וכו' דאחזי דהא לית אלקא ולא אשכח תמן, ולית ליה חולקא בה ולא דחל מנה, ואנהיג קלנא בתקונא עלאה דלעילא. [תרגום: מי שמדבר בבית הכנסת בדברי חול או לו שמראה פירוד, או לו שגורע את האמונה, או לו שאין לו חלק באלוקי ישראל, שמראה שהרי אין לו אלוך ואינו נמצא שם ולא פוחד ממנו, ונוהג בזיון בתיקון העליון שלמעלה]. ד' ירחם.

ולכן מה טוב עשו עצה נפלאה שמחוץ לבתי כנסיות ובתי מדרשות העתיקו באותיות גדולות לשון המ"ב בס"י מ"ו הלכה למעשה מהאריז"ל "קודם בואו לביהכ"נ בעוד שהוא עדיין בחצר בית הכנסת יאמר בבית אלקים נהלך ברגש, וירגיש וירתע עצמו בהכנסו לביהכ"נ מרוב פחדו וימתין וישהה מעט ויאמר ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך ואז יכנס. ובספר אור השנים כתב שהאר"י כתב זה גם כשכנס למנוחה או מעריב או ללמוד וזה לא דין רק בכניסתו בבוקר, בינה זאת!

יש שכתבו בכניסה לביהכ"נ פה מדברים רק עם הקב"ה, והרי דברים ק"ו, אם לפני השינה אסטינס מכבה את המכשיר וכן כשכנס לאחד מגדולי הרבנים האדמו"רים לברכה לעיצה וודאי מכבה - ובבית ד' ודאי שחייב להזכיר לעצמו כי זה בית ד'.

ישנה הערה עצומה בלשון המשנ' ב סימן קנ"א סק"י וז"ל, האר"י היה נזהר מאוד שלא לדבר בבית הכנסת רק תפילה אפילו דברי מוסר לא דבר פן ימשך ממנו דברי חול. וצע"ק דפתח המשנ' ב רק תפילה משמע אפילו לא למד מוסר לעצמו, וסיים ודברי מוסר לא דבר משמע עם אחרים דע"י כך ח"ו ימשך.

ומביאים שהתורת חיים כתב שהקדוש האר"י נזהר מאוד גם מדברי מוסר וגם הרמ"ק, ורק לא הזהירו לאחרים. אבל ודאי מזה שמביאו המ"ב צריך להבין כמה חמור הדבר שאפי' זיכוי הרבים נמנעו האר"י והרמ"ק שמה ימשך, ולשון המ"ב בסק"ב הירא לדבר ה' ישים תמיד עינו וליבו לזה שלא ידבר שום דברים בטלים בביהכ"נ ובית המדרש והמקום יהיה מיוחד רק לתורה ולתפילה. יה"ר שנוכה כולנו להתחזק בשמירת קדושת בתי מקדש מעט.

בירורי הלכה

ויסוד הנדון הוא בגרסת הבב"קא שם, דגרסת רש"י 'בפני כנסיות אין נוהגין בקול קלות ראש אין אוכלין בקול ואין שותין בקול'. ומשמע (עי' באור הגר"א שם סק"א) דאכילה ושתיה נחשבים לקלות ראש ולכן אסור לאכל ולשתות בבית הכנסת. אולם יש גורסים (פנ נראה מד' הרמב"ם והשר"ע כמש"פ בביתא"ג שם) 'ואין אוכלין בקול ואין שותין בקול'. ולגרסא זו משמע שאכילה ושתיה אינם בכלל 'קלות ראש' לפי שהם צורך בסיסי של האדם ואף על פי כן אסור לאכל ולשתות בבית הכנסת. ובגרסת האסור אפסור שהוא משום דאין להשתמש בבית הכנסת אלא לתורה ותפלה וצריך מצוה בלבד. אמנם יש מהפוסקים שפירא מדבריהם דנקטו אף בדעת השר"ע דאכילה ושתיה נחשבים לקלות ראש וע"ז מגן אברהם ס"ק יז וקביאו במשנה ברורה ס"ק לד, וכן כתב להבדש. ואפסור שלדעתם אמנם אין זה קלות ראש כמו שחוק וקתול, אף מכל מקום לגדל קדשת בית

פסקי הלכות בענין אכילה ושתיה בבית הכנסת, חלקים מחוברת הלכות אשר יצא לאור ע"י ביהכ"נ דקהילות 'מרחימי שדה' מודיעין עלית. (כפי שהבאנו בעבר קהילה זו הינה מקהילות הקודש אשר מתחזקים בתדירות בשמירת קדושת ביהכ"נ, ובשבת מתקיים לימוד אבות ובנים בהלכות ביהכ"נ) [חלק ה']

א. אסור לאכל ולשתות בבית הכנסת (בביתא מגלה פת. שו"ע קנא, א. יש אומרים שאכילה ושתיה נחשבים 'קלות ראש' ולכן אסור לאכל ולשתות בבית הכנסת. ויש אומרים שאכילה ושתיה אינם נחשבים 'קלות ראש', ואף על פי כן אסור לאכל ולשתות בבית הכנסת פי אין ראוי לעשות כן בבית ה'.

הַפְּנִסָּה וּמִרְאֵה הַשְּׂכִינָה כְּפִי זֶה גַם אֶפִּילָה וְשִׁתָּה נִחָשֵׁב קֶצֶת קְלוּת רֹאשׁ. וְכֵן מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַבְּאִיר הֶלְכָּה סְעִיף יֵא סוּף ד"ה אָבֵל ב"כ"ו.

הַאֲפִילָה הָאֶסְוֶרָה: הַבְּאִיר הַלֵּכָה (ד"ה וְאֵין אוֹכְלִין) מִסְתַּפֵּק הָאֵם אֶסְוֶר הָאֲפִילָה בְּבֵית הַפְּנִסָּה הוּא רַק בְּאֲפִילָת קֶבֶע אוֹ אֶף בְּאֲפִילָת עֲרֵא, וְהַיֵּחִי סִפֵּק זֶה בְּצָרִיד עֵינֵין. (א.ה. יֵש לַעֲיִין מַה גִּדֵּר אֶפִּילָת עֲרֵא בְּבִיחָפ"נ, וְאִמֵּר לֵנו מוֹרֵי הַגֵּרָמ"מ לִבּוּיִן דְּלִידְנָא לִפְנֵי נַפְק"מ דֵּהָא אוֹלִינִן לַחֲמוּרָא).

הַשְּׂתִיָּה הָאֶסְוֶרָה: בְּבִאֵר הֶלְכָּה שֶׁם הִבִּיא מֵהַרִּיב"ש שְׁשִׁתִּית מִיָּם אֶסְוֶרָה וְהִבִּיא בְּשֶׁם הַבְּרָכָי יוֹסֵף שְׁנִהְגוּ לְשִׁתּוֹת מִיָּם בְּבֵית הַפְּנִסָּה. וּבִטְעִימָו כְּתֵב הַמְּשֻׁנָּה בְּרוּרָה דְּהוּא מִשּׁוּם תִּנְאִי, וְכְתֵב שְׁלִפִי זֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא מוֹעִיל תִּנְאִי, אֶסְוֶר. (אוֹלָם בְּבִאֵר הֶלְכָּה לְקַמֵּן (סְעִיף יֵא ד"ה אָבֵל) נִטָּה לְהִקְל פְּדֻעַת הַסּוּבְרִים שְׁאֵף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מוֹעִיל תִּנְאִי, וְאִמֵּנָם שֶׁם נָקַט כּוֹן רַק בְּדֶרֶךְ אֶפְשֵׁר וְיִמְרִי לַעֲנִין לְהֶאֱכִיל אוֹרְחִים וְעֵנִיִּים. וְיֵש שְׁקֵטָב (עֵי' תוֹרַת חַיִּים לְשִׁרְעֵי שֶׁם) שְׁטַעַם הַמִּנְהָג לְהַתִּיר שְׁתִּית מִיָּם, הוּא מִפְּנֵי שְׁאֵין זֶה נִחָשֵׁב קְלוּת רֹאשׁ, אוֹלָם הַמְּשֻׁנָּה בְּרוּרָה לֹא הִבִּיא טַעַם זֶה).

אָבֵל הַלּוּמָד בְּבֵית הַפְּנִסָּה וְאֶפִּלוּ שְׁאֵינוּ לומֵד בְּקִבְעוֹת, וּבְאֶמְצַע לְמוּדוֹ חֵשׁ בְּצִמָּא, אֵין צָרִיד לְצִאת הַחוּצָה וְלִשְׁתּוֹת אֶלָּא זְכוּל לְשִׁתּוֹת בְּתוֹךְ בֵּית הַפְּנִסָּה, כִּי זֶה נִחָשֵׁב צָרִיד מִצְוָה שְׁלֵא יִתְבַּטֵּל מִתְּלַמּוּדוֹ (בְּאִיר הֶלְכָּה שֶׁם).

ג. הַלּוּמָדִים בְּקִבְעוֹת: הַלּוּמָדִים בְּקִבְעוֹת בְּבֵית הַפְּנִסָּה מִתְּרִים לְאָבֵל וְלִשְׁתּוֹת בּוֹ וְאֶף אֵם קֶעַת אֵינָם בְּאֶמְצַע לְמוּדָם, כִּי הַלּוּמָדִים שֶׁם בְּקִבְעוֹת נִחָשֵׁב בֵּית הַפְּנִסָּה בְּבִיחָם. (וּמִבְּאֵר בְּרַאשׁוֹנִים וְכֵן בְּלָשׁוֹן הַשּׁוּי"ע) שְׁכַל הַלּוּמָדִים בְּקִבְעוֹת בְּכָלל זֶה וְאֶף אֵם אֵינָם תְּלַמְדִי חֻכְמִים. וְהִבִּיא הַרְאִשׁוֹנִים שְׁכֵן מִבְּאֵר בִּירוּשָׁלַיִם בְּמִסְכָּת מְגִלָּה שְׁכַל מִי שֵׁשׁ בּוֹ לְחֻלּוּחִית שֶׁל תּוֹרָה הוּא בְּכָלל זֶה).

(וְנִחָלְקוּ הַרְאִשׁוֹנִים בְּעֵינֵין זֶה, יֵש אוֹמְרִים שֶׁהֵתֵר זֶה נִגְמַר רַק בְּשַׁעַת הַדָּחַק דְּהֵינּוּ שֶׁשְׁקִשָּׁה לָהֶם לְאָבֵל בְּמִקּוֹם אַחֵר, אֶף אֵם זְכוּלִים לְאָבֵל בְּמִקּוֹם אַחֵר אֶסְוֶר גַּם לָהֶם לְאָבֵל בְּבֵית הַפְּנִסָּה, וְכֵן פִּסֵּק הַשְּׁלַחֵן עֲרוּךְ (בְּבִית יוֹסֵף פֶּרֶשׁ דְּמָה שְׁקֵטָב הַרְמַב"ם שֶׁהַלּוּמָדִים בְּקִבְעוֹת מִתֵּר לָהֶם לְאָבֵל וְלִשְׁתּוֹת שֶׁם 'מִדַּחַק', הַפְּנִיָּה שֶׁשְׁקִשָּׁה לָהֶם לְאָבֵל בְּמִקּוֹם אַחֵר. אוֹלָם הַמִּגֵּן אֶבְרָהָם כְּתֵב שְׁאֵין כְּוִנַּת הַרְמַב"ם לְהַתְנוּת אֵת הֵתֵר רַק בְּשַׁעַת הַדָּחַק, אֶלָּא כְּוִנַּתוֹ לְבָאֵר אֵת טַעַם הֵתֵר שֶׁהוּא מִפְּנֵי שְׁאֵם תִּסְרִיחַם לְקֶתֶת לְבִיחָם לְאָבֵל יִגְרַם בְּטוֹל תּוֹרָה וּמִש"כ הַרְמַב"ם 'מִדַּחַק' כְּוִנַּתוֹ שֶׁדַּחַק לָהֶם לְצִאת וְלְאָבֵל מִבִּיחָם מִפְּנֵי בְטוֹל תּוֹרָה. וְלִפִּי זֶה אֵם אֵין בְּכֻוֹנָתָם לְלַמֵּד עֲקֻשׁ, אֶסְוֶר לָהֶם לְאָבֵל בְּבֵית כְּנֶסֶת (מ"ב שֶׁם סק"ו). אֶף הַבֵּית יוֹסֵף פֶּרֶשׁ בְּהֶדְא דְּמִש"כ הַרְמַב"ם 'מִדַּחַק' הֵינּוּ שְׁלֵא הֵתֵר לָהֶם אֶלָּא בְּשַׁעַת הַדָּחַק. וְיֵש גַּם קֵלָא בְּדִבְרֵי הַבֵּית יוֹסֵף שְׁאֵין בְּכֻוֹנָתָם לְלַמֵּד עֲקֻשׁ אוֹלָם אֵין לָהֶם מִקּוֹם נוֹחַ לְאָבֵל, דְּלֵהב"י מִתֵּר לָהֶם לְאָבֵל שֶׁם דְּחִשִּׁיב בְּבִיחָם. וְעֵינֵין כִּי הַחִיָּים (ס"ג) שְׁצִיד לְהֶקֶל כַּהֲרַמ"א, וְצָרִף אֵת דְּבָרֵי הַמִּגֵּן אֶבְרָהָם כְּסִנִּי קֶלָּא, וְלִכְאוֹ זֶה כְּוִנַּת הַשַּׁע"צ ב"ס ק"י. אֶף יֵש אוֹמְרִים שְׁאֵף שְׁלֵא בְּשַׁעַת הַדָּחַק מִתֵּר לָהֶם לְאָבֵל בְּבִיחָמ"ד שְׁנִחָשֵׁב בְּבִיחָם, וְכֵן פִּסֵּק הַרְמַמ"א. [אוֹלָם בְּבִית כְּנֶסֶת הַמִּיחָד רַק לְתַפְּלָה וְאֵין לומָדִים בּוֹ, אֶף לְדַעָה זֶה לֹא הֵתֵר אֶלָּא מִפְּנֵי הַדָּחַק (וְיֵש אוֹמְרִים שֶׁבִּיחָפ"נ

הַמִּיחָד רַק לְתַפְּלָה אֶסְוֶר לְחֻלּוּטִין לְאָבֵל וְלִשְׁתּוֹת בּוֹ). וְאֶף שְׁקִדְשַׁת בֵּית הַמִּדְרָשׁ חֲמוּרָה מִקְדְּשַׁת בֵּית הַפְּנִסָּה, מִכָּל מִקּוֹם לֹא הֵתֵר אֶלָּא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, עֵי' מִשְׁנָה בְּרוּרָה סק"ו].

ג. הֵתֵר אֲכִילָה וְשִׁתָּה לְלומָדִים בְּקִבְעוֹת: הוּא רַק אֵם לומָדִים בְּקִבְעוֹת בְּבֵית הַפְּנִסָּה, אֶף אֵם לומָדִים בְּבִיחָם, אֶף שְׁלומָדִים יוֹם וְלַיְלָה, אֶסְוֶרִים לְאָבֵל בְּבִיחָפ"נ. (קֶף מִבְּאֵר בְּאֲלִיָּהוּ רַבָּה (סק"ב) וְכֵן הוֹרָה הַגֵּר"נ קִרְלִין זִצְקו"ל).

ד. מִתֵּר לְאָבֵל לְצָרִיד בֵּית הַפְּנִסָּה, כְּגוֹן פּוֹעֵל הַעוֹסֵק בְּשִׁמְרִית בֵּית הַפְּנִסָּה (שִׁרְעֵי קֵנָא, ד וּמִשְׁנָה בְּרוּרָה שֶׁם).

ה. מִתֵּר לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת מִצְוָה בְּבֵית הַפְּנִסָּה כְּגוֹן סְעוּדַת סִיּוּם מִסְכָּת. וְכֵן מִתֵּר לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת פְּשְׁמִתְפָּנִסִּים בְּבֵית הַפְּנִסָּה לְדַבֵּר מִצְוָה (מ"ב שֶׁם). אוֹלָם אֵין לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת גְּדוּלָּה עִם בֶּשֶׂר וְכֹדוֹ (וּמִבְּאֵר בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהֵי עוֹשִׂים סְעוּדָה כְּשֶׁהֵי מִתְפָּנִסִּים לְעַבֵּר אֵת הַשָּׁנָה, אֶף לֹא הֵי אוֹכְלִים בְּסְעוּדָה זֶה אֶלָּא פֶת וְקִטְנִית בְּלֶבֶד). כִּי סְעוּדָה זֶה יֵש בָּהּ קְלוּת רֹאשׁ, וְכֵן אֵין לְשִׁתּוֹת וְיֵן מִחָשֵׁשׁ שְׁכָרוֹת.

וְיֵש שְׁנִהְגוּ לְהַתִּיר לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת גְּדוּלָּה בְּסִיּוּם מִסְכָּת. וְכְתֵב הַמְּשֻׁנָּה בְּרוּרָה כִּי אֵם אֵין לָהֶם מִקּוֹם מִרְוָח אַחֵר לַעֲשׂוֹת שֶׁם אֵת הַסְעוּדָה לְכֻוֹן אוֹלָם הַסְמוּךְ לְבֵית הַפְּנִסָּה] אֵין לְמַחוּת בְּיָדָם כִּי יֵש לָהֶם עַל מָה לְסַמֵּךְ. (וּבִשְׁעֵר הַצִּיּוֹן בְּאֵר, שְׁאֶפְשֵׁר שִׁישׁ לְסַמֵּךְ בָּזֶה עַל הַתִּנְאִי. וְעוֹד הוֹסִיף דִּישׁ שְׁוֹגְרִים בִּירוּשָׁלַיִם הַסְעוּדָה הִתֵּרָה סְעוּדַת שִׁבְתָּ [וְלֹא סְעוּדַת עֲבוּר הַחֹדֶשׁ] וְסְעוּדַת שִׁבְתָּ הִיא סְעוּדָה גְּדוּלָּה).

ו. סְעוּדַת נְשׁוּאִין וְשִׁבְעַ בְּרַכּוֹת, הֵם סְעוּדוֹת מִצְוָה, אֶף אֵין לַעֲשׂוֹתָם בְּבֵית הַפְּנִסָּה אֶף לְדַעַת הַמִּתְרִים לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת מִצְוָה גְּדוּלָּה מִטַּעַם תִּנְאִי, מִפְּנֵי שְׁבִקְעוּדוֹת אֵלוּ מִצּוֹי מֵאֵד שְׁמַתְנַהֲגִים בְּקְלוּת רֹאשׁ וּבְכִדְיחוֹת הַדַּעַת, וְגַם נָשִׁים נִכְנָסוֹת וְיוֹצְאוֹת, (וְהוּא קְלוּת רֹאשׁ הָאֶסְוֶרָה בְּבֵית הַפְּנִסָּה. מַהר"י אֶסְאָד (ח"מ ס' רכד ד"ה וְאֶף), קוֹבֵץ תְּשׁוּבּוֹת ח"א ס' ט"ז, שְׁבֵט הַלֵּי (ח"ט ס' כט).

וְאֵין לְלַמֵּד מִמִּנְהָ צִדִּיקֵי הָאֲדַמּוּרִי"ם שְׁעוֹשִׂים סְעוּדַת נְשׁוּאִין לְצֶאֱצֶאִיהֶם בְּבֵית הַפְּנִסָּה, כִּי מִנְהֵגִם שְׁאֵינָם בּוֹנִים לְשֶׁם בֵּית הַפְּנִסָּה אֶלָּא לְכַוֵּן שֶׁל מִקּוֹם הַתֶּאֱסָפוֹת וְאֵין שֶׁם קִדְשֵׁת בֵּית הַפְּנִסָּה כָּלל. (שִׁרְיָת דְּבָרֵי חַיִּים (ח"מ ב, לב). וְנִעְתִּיק חֻלָּק מִלְשׁוֹנוֹ: 'הֵם בּוֹנִים רַק לְשֶׁם בֵּית וְעַד לְתַלְמִידֵי חֻכְמִים לְהַקְהֵל יַחַד וְלִשְׁמַח בְּאַהֲבָה בְּכָל הַמַּעֲטָר לְשִׁמְחַת מִצְוָה. וְגַם לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְצָרִי הָאוֹרְחִים בְּכָל מָה שֶׁיִּצְטָרֵכוּ, וְרַק שִׁיחָפְּלוּ בּוֹ גַּם כּוֹ, לֹא שִׁיחָה קִדְשַׁת בֵּית הַפְּנִסָּה עֲלֵיהֶם. וְכֵן שְׁמַעֲתִי בְּפִרְשׁ שְׁצִדִּיק אַחֵד אִמֵּר בְּפִרְשׁ בְּשַׁעַת בְּנִית בֵּית הַמִּדְרָשׁ בְּבִיחָו אִמֵּר בְּכַוְנוֹ שֶׁמִּתְנָה בְּפִרְשׁ שְׁבוּנָה בֵּית וְעַד אָבֵל לֹא שִׁיחָה קִדְשַׁת בֵּית הַמִּדְרָשׁ עֲלֵיו, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ). [א.ה. וְיֵש לְדוֹן הָאֵם הַמַּצַּב בְּשִׁטְבִּיל נִשְׂאֵר אוֹתוֹ דְּבַר אוֹ שֶׁהַשְׁתַּנָּה לְבִיחָפ"נ, וְדַבֵּר זֶה גִּ"כ נַפְק"מ לַעֲנִיִּין מַעֲלַת תַּפִּילָה בְּבִיחָפ"נ]

ז. נְהָגוּ לְחַלֵּק מִמִּתְפָּסִים לְיִלְדִים בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה, וּמִתֵּר לְיִלְדִים לְאָכְלֵם בְּבֵית הַפְּנִסָּה, מִפְּנֵי שְׁנִחָשֵׁב כְּסְעוּדַת מִצְוָה שְׁשִׁמְחִים לְנִמְרָה שֶׁל תּוֹרָה, וְעוֹד שְׁמִכִּינֵין שְׁנִיגְנוּ בְּכָל תַּפְּצוּצוֹת יִשְׂרָאֵל לְחַלֵּק מִמִּתְפָּסִים נִחָשֵׁב הַדְּבַר כְּצָרִיד בֵּית הַפְּנִסָּה. (חִילוֹת יֵאִיר, מוֹכָא בְּפִרְי מְגִידִים ס' תַּמַּד מִשְׁב"ס סק"ט).

קוראים כותבים

בזמן קדיש, דע"ז ואמר גדול עונו מנשוא רח"ל] **ודבר זה גורם לבזיון ביהכ"נ ובזיו קבלת-שבת.** ואפילו שזהו ניסיון קשה צריך לחשוב מה הקב"ה רוצה מאיתנו ולפום צערא אגרא.

וסיפר לי אברך שבצעירותו היה מתפלל בביהכ"נ 'משכונת יעקב' שבו היה מתפלל הרבה עוזר דרורי זצ"ל וזה היה ממש בנפשו של הרב דרורי שלא ידברו בבית הכנסת **ובמיוחד בקבלת שבת**, והיה מזוהר גדולים וקטנים על כך, ובצורה נבונה ונעימה, עד כדי כך ששבת לאחר פטירתו, בין קבלת שבת למעריב התחיל הדרשן בדרשתו, **אזל גברא דמסתפינא מיניה**, שעד היום היה מי שמוזהר על שמירת הביהכ"נ ועכשיו איננו.

ה.ב.ש. ב"ב

ויה"ר שנוכח להתחזק בנושא זה.

סיפור השבוע

לפסח. והנה בשבת זו, י"ב בניסן, אירע פיצוץ עז בבית הכנסת המדובר (תרתִי משמע). הדי הפיצוץ נשמעו בכל הסביבה. בית הכנסת נהרס עם ארון הקודש וספרי התורה שבו, רח"ל. בנס לא היו נפגעים בנפש כי הוא היה ריק באותה שעה.

התברר כי מקור הפיצוץ היה בבלוני גז הצמודים לבית הכנסת. המשטרה פתחה בחקירה והתברר שאותו חצוף, שעלה לתורה ביום חמישי, הוא זה שטיפל בבלוני הגז לפני שבת, וברשלנות פושעת התקין את שסתום הגז שלא כראוי. מיותר לציין כי כל מתפללי בית הכנסת הלז, היו מזועזעים עד עמקי נפשם ממה שקרה, לא היה מי שלא קישר בין הדיבור ובין הפיצוץ, והחלו בחשבון נפש. אחד המתפללים הוסיף ואמר שזלזול בשסתום הפה גרם קלקול בשסתום הגז.

(בערש"ק פרשת בהר, שלח אדם ממונס, כעין הכחשה לסיפור. אך בסופה התפרסמה תגובת העורך: ובכן, מהנתונים שהציג הפונה לעומת נתוני הסיפור שבהאחי בעלון, שסופר עפ"י עדות נאמנה של אדם שהיה שם, שלא חשף את שם בית הכנסת, נראה ברור שמדובר בשני מקרים שונים לחלוטין, ובשני בתי כנסת שונים א). בית כנסת מעץ, לעומת קירות בניין; ב. שריפה לעומת פיצוץ (הרס) ופלא על הכותב שלא הבחין בכך).

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון מז

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

<p>קרבנות חלק ו'</p>	<p>פרשיות הקרבנות</p> <p>האי מאן מדלכר צפומיה צבתי כנסיות וצבתי מדרשות עניינא דקרבנות וקתקובתא ויכוון צהו, צרית כרותה רוא דלכין מלאכיא מדלכין חובית לאצאשא ליה דלא יכלין למעבד ליה אלמלא טיבו, וזוה"ק וירא מדרש הגעלס ק ע"א.</p>	<p>מצות תלמוד תורה של מקרא משנה ותלמוד</p> <p>וסדר שכתבו לקרוא צלו ולשנות בלחור מקומן ולדרוש צר' יסמעאל, וכו' כך מנהג כל ישראל באספמיה. ורואה מנן, דלמך רב ספרא וכו' לעולם יסלך וכו' שלם במקרא שלם במשנה שלם בתלמוד, וסדר רב עמרם</p>	<p>סיון תשפ"ד</p>
----------------------	---	--	--------------------------

הקדמת עולה לחטאת באמירת קרבנות

כתב המג"א "נשאלתי למה כ' הטור והרב"י בשו"ע לומר עולה כו' חטאת הלא ק"ל פ"י דזבחים דחטאת קודם לעולה [והטעם דעולה דורון הוא, והחטאת מכפר, משל לפרקליט שנכנס ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו, (שם ז ע"ב) וז"ל דכיון דעולה מכפר על עשה יותר מחטאת ואין לך אדם שאינו מחויב עשה א"כ יאמר עולה קודם שהיא מכפרת, אבל בשידוע שנתחייב חטאת יאמר חטאת קודם", [והובא כמ"ב וכתב עליו דמרבירי שארי הפוסקים לא משמע כן].

והתבואת שור ת' דקריאה שאני דאכתי יה"ר קאמר וצריך רחמים לשיחשב וירצה קריאתו קרבן עולה ויכפר על עשה וכו' וא"כ יש לבקש על הקל תחילה כוידוי יוה"כ חטאים ועונות וכו', וילפינן מדהע"ה כמבואר ביומא (לו ע"ב) לענין סדר הוידוי 'חטאתי עויתי פשעתי'.

מבקשין מקל אל הכבד

והתבואת שור ת' דקריאה שאני דאכתי יה"ר קאמר וצריך רחמים לשיחשב וירצה קריאתו קרבן עולה ויכפר על עשה וכו' וא"כ יש לבקש על הקל תחילה כוידוי יוה"כ חטאים ועונות וכו', וילפינן מדהע"ה כמבואר ביומא (לו ע"ב) לענין סדר הוידוי 'חטאתי עויתי פשעתי'.

בקריאה עדיף עולה מחטאת

והחשק שלמה תי', ע"פ מה שאמרו בובחים שם (צ ע"א) דאע"ג דחטאת קודמת לעולה אפ"ה "למקרא הקריאה הכתוב - ופרש"י "שתהא נקראת בענין תחילה אבל בעבודתן חטאת קודמת". וצ"ב מהו הענין להיות נקרא תחילה, וביאר, דהכוונה לענין המצות קריאה במקום דא"א לקיים ההקדבה, כגון בזמן הזה, שיקרא עולה לפני חטאת. וה"פ, דהדין קדימה הוא רק בעבודת הדם ולא בהקטרת אימורים, וכיון דאמירתה נכלל גם הקטרה, ובוה אין דין קדימה, ואדרבה, מצוות מרובה, דמקטירין כל הבמהמה, מקדימין את העולה.

הדמנא ליבא בעיא

והביא עוד מהלך מר' רפאל המבורגר שכתב לחדש דשלימות הכפרה בקרבנות הנאכלין הבא ע"י "כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים", לא מועיל ע"ז אמירת הפרשה, כיון דהוא אכילת הדיוט, דאמירה לא מועיל רק לגבוה, דדמנא ליבא בעיא, ולכן עולה קודם דיש בה כפרה גמורה, דהכל לגבוה. [ויש להוסיף, דאמרינן במנחות (צו ע"א) "מוזב של בזמן שבית המקדש קיים מוזב מכפר על אדם ועכשיו

פרשת העקידה, המן, ועשרת הדברות, והקרבנות

כתב הטור (סי' א') "וטוב לומר פרשת העקידה ופרשת המן ועשרת הדברות ופרשת הקרבנות כגון פרשת העולה ומנחה (וכהן יוסיף פסוק וכל מנחת כהן כליל תהיה, ביאור"ל) ושלמים וחטאת ואשם. אמנם פרשת הקרבנות טוב יותר לאומרה ביום שהם במקום הקרבת הקרבן שזמנו ביום וכשיסיים פרשת העולה יאמר רבון העולמים יר"מ שיהא זה חשוב ומקובל לפניך כאילו הקרבתי עולה בזמנה, וכן יאמר בפרשת המנחה והשלמים והאשם, ואחר פרשת החטאת לא יאמר כן לפי שאינה באה נדבה".

משנה ברורה' עם הערות

פרשת העקידה - קודם פרשת הקרבנות - כ"כ האריז"ל, והארצה"ח ביאר שהוא כדי להורות שעיקר הקרבה הנרצה הוא מה שמוסר נפשו במחשבה להקרבן, כמו שעשה אאע"ה, שלבסוף לא הקריב את יצחק בפועל, אלא ממילא נעשה בזה עיקר הקרבן הנרצה על מזבח העליון, ולעומת ההקדבה על מזבח התחתון בפועל ממש נמסר איל תחתיו, ומזה נלמד שענין אמירת הקרבנות הוא מסירות נפשו במחשבה להקב"ה שהוא עיקר הקרבן, ונהי דאינו מכפר כפרה גמורה כמבואר לקמן (סי' של"ד) דצריך להתענות כמה תעניות למעט חלבו ודמו ובוה יהיה כנגד קרבן ממש, אבל עדיין מתקיים הקרבת הלב שהוא העיקר, עכ"ל. ועי' ברבינו יונה בשערי העבודה האריך מאד לתאר דביקות האדם בשעת הקרבת קרבנו, ע"י התשובה והכרה שכל חלקי ההקדבה הם במקום גוף, וזהו הענין בקרבן עני דמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב את נפשו לפני, וזהו מפני כוונתו השלימה ומחשבתו הטהורה. ואין די באמירה אלא שיתבונן מה שהוא אומר ויכיר נפלאות ד' וכן מה שאמרו בגמרא כל האומר תהלה לדוד ג' פעמים בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב ג"כ באופן זה – קטע הוא מהמג"א בשם רבנו בחיי, ועי' במחא"ש ויד אפרים שתמהו עליו דרבנו בחיי לא קאי על העקידה, אלא על אמירת קרבנות, דאין די באמירת הפסוקים לבד, אלא יתבונן בטעמי הקרבנות ובדיניהם כפי השגתו, [ומש"כ יו"כר נפלאות ה' קאי על אמירת 'אשרי']. וטעם לאמירת כ"ז, כי פרשת עקידה - כדי לזכור זכות אבות בכל יום וגם כדי להכניע יצרו כמו שמסר יצחק נפשו. ופרשת המן - כדי שיאמין שכל מזונותיו באין בהשגחה פרטית וכדכתיב המרבה לא העדיף והממעיט לא החסיר להורות שאין ריבוי ההשתדלות מועיל מאומה ואיתא בירושלמי ברכות כל האומר פרשת המן מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו. ועשרת הדברות - כדי שיזכור בכל יום מעמד הר סיני ויתחזק אמונתו בה' – כן פירש הלבוש, והובא בגר"ז. וצ"ע שלא הזכיר עוד ב' טעמים המובאים במהרש"א בברכות (ב). וז"ל "מפני הרמב"ם לפי שהם עיקר הדת וראשיתו כו', ובשם רב סעדיה גאון כתבו שכל תרי"ג מצות נכללו ב' הדברות. ופרשת הקרבנות - דאמרינן במנחות זאת תורת החטאת כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת וכו' – הלבוש הוסיף עוד טעם משום דאמרינן במדרש (מגילה לא ע"ב) שאמר אברהם להקב"ה בזמן שאין ביהמ"ק קיים מה תהא על ישראל, והשיבו כבר תקנתי להם סדר הקרבנות, שכל זמן שקורין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן, ואני מוחל להם על כל עוונותיהם. ומבואר דזהו ענין אחרת, ויש לבאר, דיסוד דברי הגמ' במנחות הוא לעסוק בענייני הקרבנות להיות במקום קיום חובת הקרבנות, ומה שביקש אאע"ה במה יהיו להם תועלת הכפרה של הקרבנות, ולא יהיו כלין בעונותיהם ח"ו.

סדר אמירת הקרבנות מה' ביאור הלכה'

"וטוב לומר כל אלו הפרשיות קודם התפלה ובבהכ"ע (ארצה"ח בשם הזהר), אך שלא יאחר עיי"ז זמן קיש או אפילו תפלה בצבור. וצריך להתודות קודם קריאת פרשת הקרבנות (ארה"ח בשם א"ר ופמ"ג) והוידוי יהיה במעמד. וכבר נדפס בימינו ספר עבודה תמה שמבואר בו כל ענייני אמירת הקרבנות בכל פרטיהם והעתיק ג"כ מן הרמב"ם סדר ההקדבה שהיה נצרך לזה, וכבר מבואר בספרים גודל המצוה, ומה טוב למי שנוהג בזה שילמוד מתחלה את ענינים האלו מן הגמרא או מספרי הרמב"ם כדי שיבין אח"כ מה שהוא אומר ובוה תחשב לו כאילו הקריב ממש קרבן". [ולענין ת"ח באמירת קרבנות אלו – יתבאר במדור בפני"ע בעמוד ד'].

תנאי באמירת חטאת

המג"א הביא הב"ה בשם מהרש"ל להתנות "אם נתחייבתי חטאת וכו', כדי שלא תהיה במקום חטאת אלא אם יש לו חטא. והט"ז הבין דהתנאי הוא "ואם לאו יהא נדבה", והשיג הט"ז דחטאת אינו בא בנדבה והרי הקריאה נחשבת לחטאת כאלו עושה ממש מעשה חטאת ככל חקתו ומשפטו. אמנם כתב הא"י דאין התנאי אלא הוא "ואם לאו יהא כקורא בתורה" [כמבואר בלשון המהרש"ל שהביא הב"ח] ולא יהא לא מעשה חטאת ולא מעשה נדבה רק שיהיה כקורא בשאר פסוקי תורה שאני". עוד הק' המג"א דחטאת בעיא ידיעה. ות' התבואת שור והמו"ק, דהכוונה שמא עברתי ונודע לי אח"כ ונתחייבתי חטאת, אלא שענתה שכחתי הכל.

תקנת משנת איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל

כתב הטור (ס' נ') "וקבעו לשנות משנת איזהו מקומן וברייטא דרבי ישמעאל אומר ב"ג מדות אחר פרשת התמיד, משום הא דאמר רב ספרא (קידושין ל ע"א) 'לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד', ופרך, 'ומי ידע כמה חיי', ומשני, 'לא נצרכה אלא ליומי, - שצריך בכל יום לתלמוד משלשתו. ומדרש של ברייתא דרבי ישמעאל הוי במקום תלמוד שהמדרש כתלמוד. ועוד שהיא תחלת תורת כהנים שהוא ראש לכל הקרבנות קבעוה אצל הקרבנות ומשנת איזהו מקומן קבעוה אחר פ' התמיד משום דכתיב ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי וכי בכל מקום מוקטר מוגש אלא אלו ת"ח שעוסקין בעבודה בכ"מ מעלה אני עליהם כאילו מקריבין ומגישים לשמי".

הטעם שבחרו בפרק איזהו מקומן

והב"י הביא מהרא"ה (ברכות לב.) שתיקנו לשנות פרק איזהו מקומן לפי שאין בכל אותו פרק מחלוקת והיא משנה ברורה למשה מסיני. ובביאור הגר"א הוסיף ו"כלולה שם כל הקרבנות", וכע"ז באורחות חיים (מאה ברכות אות ט"ז), שיש בה סוד כל הקרבנות. והתפארת ישראל העיר על לשון המשנה "לפנים מן הקלעים", הא לא היו קלעים אלא במשכן, אבל במקדש היו חומות. ות"ע פ' מה שמצא כתוב דכל משנה שאין בה מחלוקת כך היתה מסורה בלשונה וכהווייתה ממשרע"ה. ומה"ט אמר' פרק איזהו מקומן בכל יום מדאין שם שום חולק, כך נמסרה לנו בלשונה ממשע"ה מפי הגבורה, א"כ מה"ט נ"ל דשפיר נקט 'קלעים', משום דבימי משרע"ה רק קלעים היו. אולם יל"ה ע"ז לפי מה שביאר הריטב"א בע"ז (י"ט ע"ב) ביאר דברי הרא"ה "דאע"ג שאין כולו הלכה, דהא קתני הפסח אינו נאכל אלא עד חצות ואנן קי"ל לדעת רבינו הרמב"ן ז"ל כר"ע דס"ל אכילת פסחים כל הלילה וכו', מ"מ אחר שנשנה כל הפרק כולו בלא מחלוקת כלל, הוא ראוי לשנות יותר משאר פרקים". ומבואר דלמעשה יש מחלוקת בהדינים, אלא שלא הוזכרה שם, וא"כ שוב לא שייך לומר שמסורה לשון זה מסיני. ועל פי סוד, כתב היסוד ושורש העבודה "ופרק איזהו מקומן יעניין אדם בכתבי האר"ז ו"ל ויראה גודל מעלתה שכל משנה ומשנה של פרק זה הוא תקון בפ"ע בעולמות העליונים", עכ"ל, וע' בסידור השל"ה שהאר"ק הרבה בסודות הנאמרים במשניות אלו.

הבנת הענין

וכתב המשנה ברורה (מהמג"א ושאר אחרונים) "זאין קריאת פרק זה וברייטא זו עולה ללימוד משנה ותלמוד אלא למי שמבין, אבל למי שאינו מבין צריך ללמוד ולהבין שאל"כ אינו נחשב ללימוד, דדוקא בתפלה אף שאינו מבין הקב"ה יודע כוונתו אבל אם אומר המשנה והברייטא ואינו מבין אינו נקרא לימוד, ובפרט עמי הארצות צריך שיבינו הפירוש כדי שיעצו בזה ידי לימוד מקרא ומשנה וגמרא שצריך האדם ללמוד בכל יום". וכ"ה לשון האבודרהם כאן "שכל האומרן בכוונת הלב כאילו מקריבין". עוד הביא מהשל"ה "כשאומר איזהו מקומן או כמה מדליקין או פטום הקטורת יעשה קול ניגון דמשניות".

לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד

דעת רש"י ותוס'

הנה נחלקו הראשונים בביאור תי' הגמ' קידושין(הובא לעיל בסד ימין) "לא צריכא אלא ליומי". רש"י פירש "ימי השבוע ב' ימים מקרא וב' ימים משנה וכו' וכן כל שבוע ושבוע, ע"כ. והקשו בתוס', דאכתי איכא לאקשווי מי ידע כמה חיי, אלא התוס' "לכך נראה ליומי בכל יום ולכך תקנו פסוקי התמיד ומשנת איזהו מקומן וברייטא דרבי ישמעאל", והוסיף עוד, "ונראה לר"ת דאנו שעוסקין בתלמוד בבלי דיינו כי הוא בלול במקרא במשנה ובתלמוד כדאמרין בסנהדרין (דף כד.) בבל בלולה במקרא במשנה ובתלמוד.

דעת הרמב"ם

ודעת הרמב"ם לחלק שעות היום, וז"ל "והייב לשלש את זמן למידתו, שליש בתורה שבכתב, ושלש בתורה שבעל פה, ושלש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר ויבין במדות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר המדות והיאך יוציא האסור והמותר וכיוצא בהן מדברים שלמד מפי השמועה, וענין זה הוא הנקרא גמרא. כיצד היה בעל אומנות והיה עוסק במלאכתו שלש שעות ביום ובתורה תשע, אותן התשע קורא בשלש מהן בתורה שבכתב ובשלש בתורה שבעל פה ובשלש אחרות מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר, ודברי קבלה בכלל תורה שבכתב הן ופירושן בכלל תורה שבעל פה, והענינים הנקראים פרס בכלל הגמרא הן, במה דברים אמורים בתחלת תלמודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך לא ללמוד תורה שבעל פה ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה ויפנה כל ימיו לגמרא בלבד לפי רוחב שיש בלבו וישוב דעתו", עכ"ד הרמב"ם.

ומבואר מדבריו דהתועלת לשלש לימודו, הוא מצד הסדר הראוי ללמוד כדי לרכוש ידיעת התורה, ואחר שנמרו שוב אי"צ לשלש, וכמו שידוע מה שאמר הגרי"ס (אור ישראל אגרת כ"ז) שיש ב' חלקי מצות לימוד התורה, א' החיוב ללמוד בכל יום כפי יכולתו, ולכה"פ מקיימן בק"ש שחרית וערבית, ב' לימוד כדי לידע כל התורה כולה. וע"ז כתב הר"ן דאחר שכבר קנה כל הידיעות, שוב אי"צ לחלק כל הלימודים בשוה, אלא אדרבה יעסוק כל זמנו בעיון הבנת התורה, ורק יעשה חזרה בעתים מזומנים כדי שלא ישכח.

ביאור דעת התוספות

אולם מדברי התוס' מבואר דלא למד כן, דהרי כתב "ולכך תקנו פסוקי התמיד ומשנת איזהו מקומן וברייטא דרבי ישמעאל", והרי אם עניניו כדי לקנות ידיעת התורה, מה יועיל בזה לקרות אותו דבר כל יום. ונראה מדברי התוס', דהדן שילוש הוא דין בעצם קיום מצות תלמוד תורה בכל יום הנלמד מוהגית בו יומם ולילה, דשלימות קיומו הוא בלימוד כל "חלקי התורה" מקרא משנה ותלמוד. וכ"מ מלשון האבודרהם וז"ל "כלומר שצריך בכל יום ללמוד משלשתן" [וכ"ה לשון הטור כאן], ומשמע דהגמ' בהתיי' חוזר לגמרי מההו"א דהענין הוא לחלק הלימודים כל אחד שליש הזמן, דומיא דההו"א לחלק שנותיו, אלא מחדש הגמ' "לא נצרכא אלא ליומי, דהענין הוא לקיים שלימות לימוד התורה בכל החלקים 'בכל יום', וכלשון התוס', ולא שצריך דוקא לחלקם בשוה, והעיקר הוא ללמוד מכל חלק של התורה בכל יום. וכ"כ המהרי"ט בביאור' ז"ל "הייק ליומי שבכל יום שהו' חייב במצות ת"ת לא יפחות משלשתן ואפי' דבר מועט מכל אי". ולפי"ז את"ש מה שתיקנו לחזור על פסוקי התמיד ומשנת איזהו מקומן וברייטא דרבי ישמעאל בכל יום ויום, דשפיר מתקיים גם בזה עיקר מצות ת"ת, אף דלא ניתוסף עוד ידיעות, וכמו דמתקיים בק"ש שחרית וערבית, (ע' מנחות צט.) וגם משי"כ בשם ר"ת דמקיים ענין שילוש במה שלומדים 'בבלי' שבלול מכל, מסתבר דכ"י להתוס', אבל להרמב"ם יתכן דלא מועיל, דסו"ס לא יבא עי"ז לידעת כל התורה. ובה מיושב קושית המקנה על תי' התוס' "דאכתי לא מתרצי דהרי אמרו חז"ל כל הנשמה תהלל יה על כל נשימה ונשימה תהלל יה וכו' וממשיך רבנו מנוח דזהו גופא תי' התוס' דאין ענינו של שילוש לחלקו כפי חשבון הזמן כמו ההו"א, אלא ענינו של שילוש הוא שלא יצר שלימות מצות לימוד התורה באותה יום עד ששילשו במקרא משנה ותלמוד".

תיקנו כנגד ג' ברכות של ברכת התורה

מצינו עוד טעם לתקנת דברים אלו בדברי הבעל המאור בברכות (ה ע"ב בדפי הרי"ף) דהא דאמרין (שם) "הילכך נימרינו לכולהו [היינו כל נוסחאות של ברכות התורה שנחלקו שם בגמרא, הטעם הוא] שתיקנו לברך כולן כנגד תורה ומשנה ומדרש רבי ישמעאל ב"ג מדות. והובא דבריו ברבנו מנוח וז"ל "וכתב הבעה"מ דג' ברכות אלו נתקנו בעד מקרא משנה ותלמוד שהם ג' ענינים של תורה, ומש"ה לא אבעיא ליה לאיניש לאפסוקי בתר דברין הני ג' ברכות עד דקרי מקרא משנה ותלמוד". וממשיך רבנו מנוח "הילכך תיקנו רבנו קמאי לומר פרשת צו כנגד מקרא משנה ותלמוד". ומבואר דסיבת תקנת אמירת דברים אלו הוא בשביל ברכת התורה, ולא כדי לשלש לימודו.¹

והנה הרמב"ם לא הביא תקנת רב עמרם של אמירת התמיד איזהו מקומן ור"י כלל, אבל הביא סדר אחרת של תורה משנה ותלמוד, לאומרן אחר ברכת התורה. והוא בתחילת סדר התפילה להרמב"ם [סוף אהבה] וז"ל "נהגו העם לקרות בכל יום בשחר אחר שקורין פרשת צו וברכת כהנים [שהוזכר למימרא אחר ברכת התורה (פ"ז מהל' תפילה ה"א)] קורין משנה זו, אלו דברים שאין להם שיעור וכו', [ולקיום של תלמוד כתב -] אמר רבי זירא בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים, תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום וכו', עכ"ד. ויתכן שלמד כמו הבעה"מ דהוא תקנה בדין לימוד על אתר ויכול מתוך הכתבאחר ברכת התורה, ואם נימא כן, את"ש לשיטתו דלא

א והנה רש"י הוכיח פירושו, שכן הוא משמעות הלשון ליומי, וכמו שהדיש התוס' בע"ז (י"ט:) היינו לחלק הימים, ולא יהיום עצמיו, ולהרמב"ם והתוס' הו"ל ליומי או 'ביום', אולם לפי מה שפירשנו בדעת התוס', את"ש, דאין הכוונה לחלק היום, אלא דדין זה נאמר לקיימם בכל יום ויום, ושפיר נתפרש זה בחלשון ליומי.

ב ועל דרך הקבלה כתב הרמב"ם בדרך ה' (ח"ד פ"ב) "שהרצוה לעבוד לפני בורא עבודה שלמה, צריך שיעסוק בכל חלקיה כפי יכולתו, כדי שיגיע ממנו התיקון אל חלקי הבריאה כולה. ועל הדרך הוא אמר חז"ל 'לעולם ישלש אדם שנותיו וכו', ובכלל זה כל חלקי התורה, שחילק בהם זמנו, עד שיאחו בכלם ולא יניח ידו מאחד מהם".

ג וע' בתשב"ץ ביבין שמועה (על המשנה ריש פאה) שכתב להיפך, דהטעם שקבעו ג' ברכות לברכת התורה, הוא ע"פ דברי הכמ' דלעולם ישלש אדם וכו'.

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברונר שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

בדין דברים שבכתב א"א רשאי לאומרם בעל פה

לקרותה ע"פ בציבור, אלא כלל נכנסים וקורין אותה על פה כקורין את שמע - דע"י מה שכולן קורין [כ"א לעצמן] חשיב יחיד ולא ציבור.

היתר בדבר השגור בפיו

ומש"כ הטור בשם הרב רבי חיים ז"ל דכל דבר שרגיל ושגור בפיו כל אין בו משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, כ"כ המרדכי (גיטין סי' תי"ז), וז"ל "וא"ת והיאך קרינן שירת הים ופרשת הקרבנות בבית הכנסת בעל פה וכו' ואומר ר"ת דהני מיגרס גריסין [שגור בפיהם], תדע דאמרינן (מנחות לב:) תפילין ומזוזות נכתבין שלא מן הכתב דמיגרס גריסין". והיינו דחזינן מהא דמותר לסופר לכתוב דבר ששגור בתוך פיו שלא מתוך הכתב דלא חיישינן שיטעו, ה"נ כיון דזהו יסוד האיסור, כמו שהבאנו לעיל, לא חיישינן היכא דשגור בפיו.^א

דבר דבחוברה

עוד כתב התוס' ישנים שם, "ורבי"א פ"י הואיל ואינו מגיד אלא עבודת היום יכול לקרות בעל פה כעין תפלת המוספין שאנו קורין בעל פה, ומביא ראיה מן הירושלמי דקאמר התם במכילתין אין גוללין ספר תורה ברבים כו' והתניא קורין אחרי מות ואך בעשור כו' שניא היא שהיא סידרו של יום, תדע דאמר ריש לקיש בכל אתר אסור לקרות בעל פה וכאן קורין בעל פה", אך קשה לרבי על פרשת קרבנות שאנו אומרים בכל יום בעל פה ואינו סידרו של יום.^ב

עת לעשות לה'

הכלבו (סי' ב') כתב על פרשת התמיד וברכת כהנים שנהגו לאומרם ע"פ "אע"ג דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, משום עת לעשות לה' נהגו בו היתר שאי אפשר לכל אחד להביא לו ספר לקרות בו בכל בקר". וכ"כ בשו"ת הראב"ן (סי' מ"ב).

מלמד לאחרים

הנה רש"י בגיטין (ס ע"ב) ביאר הדרשא "דברים שאמרת לי בכתב אי אתה רשאי למוסרם לישראל על פה". ומשמע דהאיסור הוא רק כשמלמד לאחרים. וכמו"כ כתב הרמב"ם (בהקדמה ליד החזקה) לענין דין השני "דברים שבע"פ א"א לאומרם בכתב" "ומימות משה רבינו ועד רבינו הקדוש לא חיברו חבור שמלמדין אותו ברבים בתורה שבעל פה, אלא בכל דור ודור ראש בית דין או נביא שהיה באותו הדור כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו והוא מלמד על פה ברבים". ומשמע מזה דהוא דין בלומד תורה לאחרים דוקא.^ג

המשך בעמוד ד'

אחרים ידי חובתם, אבל כשהוא קורא לעצמו אינם נותנים האחרים און ולב ודעת ולא אתו לידי תקלה כמו שפירשנו. ומן הטעם הזה הרגילו חכמים רבים בבתי כנסיות לומר בלחש כל המקראות שהן חובה מן התורה ומתקנת חכמים וכו"ל.

האיסור מהתורה או מדרבנן

ומדברי היראים מבואר דעיקר הדין הוא מדרבנן, והובא במחזיק ברכה, [וע' ברכי יוסף (סי' מ"ט) שהאריך להביא ראיות שהוא מדרבנן], אבל הביא החרדים (מ"ע פ"ב) שכתב "ולאו הבא מכלל עשה עשה", משמע שלמד דהאיסור הוא מהתורה. ויש דעה ג' בתוספות ישנים ביומא דהוי מצוה מן המובחר, ע"ש.

מקור מסוגיא דמעמדות שקראו על פה

ובתוס' ישנים ביומא (ע.) על הא דאיתא דכה"ג היה קורא בחומש הפיקודים בע"פ, הביאו ר"א ממ"ץ כדעת הרא"ש והיראים, [וכ"כ הסמ"ג (עשה דרבנן ד', ותוס' בתמורה י"ד ע"ב)], והדין נאמר רק במוציא אחרים ידי"ח, ולמדו זה בגמרא מפורשת בתענית (כח.) בסוגיא דמעמדות, דתנן התם (כו.) אנשי מעמד שהיו מתעניין ד' ימים בשבת והיו מתפללים כל יום תפלת מוסף והיו קורים בתורה כל יום במעשה בראשית בשחרית ובמוסף כדרך שאנו קורים בספר תורה ב' פעמים השבוע, אבל במנחה מפני חולשת התענית הקילו עליהן שלא להביא ספר תורה אלא יחיד קורא אותה הפרשה בעל פה, והגמ' (כח.) הביא ברייתא "ובמנחה יחיד קורא אותה על פה, אמר רבי יוסי וכי יחיד יכול לקרות דברי תורה על פה בציבור, אלא כלל נכנסים וקורין אותה על פה כקורין את שמע".

ופירש ר"א ממ"ץ דברי ר' יוסי, וז"ל פ"י כיון שהוא להוציא את הצבור אלא כולן קורין אותה על פיהן כקורין את שמע, משמע שכיון שהוא להוציא את הרבים אסור אבל היחידים שלא להוציא הרבים מותר". וכתב עוד, "ומתוך כך נהגו נהוג צבור לקרות את שמע בלחש וכן הפוסקים של ברוך ה' לעולם אמן ואמן ועל ידו נהגו כולן וכן מי כמוך באלים ואומר ה' ימלוך לעולם ועד באמת ואמונה".

והדרכי משה הביא דברי השלטי הגבורים (יד.) אות א) שכתב קצת באופ"א, דהא דאסור לאומרו על פה דוקא יחיד אבל ציבור ביחד שרי ולכן עונים כולם מי כמוך וכו', דבזה הוי בציבור. וכתב הפמ"ג, דלמד כוונת בגמ' באופ"א, אמר רבי יוסי וכי יחיד יכול לקרות דברי תורה על פה בציבור - דהיאך מותר

כתב הטור (סי' מ"ט) "ומה שקורין פרשת התמיד על פה וכן פסוקי דזמרה אע"ג דק"ל דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה, א] כתב דודי הרב רבי חיים ז"ל כל דבר שרגיל ושגור בפיו כל אין בו משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, ב] וא"א הרא"ש ז"ל היה אומר דלא אמרינן דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה אלא להוציא אחרים ידי חובתן אבל כל אחד לעצמו שרי, לכן נוהגים באשכנזי כשמגיע ש"ץ לפסוקים שבתפלה כגון מי כמוכה באלים ה' ה' ימלוך לעולם ועד שהוא והקהל אומר אותו כל אחד ואחד בפני עצמו".

והנה מקור לדין זה הוא מגמ' (גיטין ס:) "דרש רבי יהודה בר נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש, כתיב, "כתוב לך את הדברים האלה", וכתב "כי ע"פ הדברים האלה", הא כיצד, דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרו על פה, דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרו בכתב. דבי רבי ישמעאל תנא, "אלה", אלה אתה כותב, ואי אתה כותב הלכות". וכע"ז בתמורה (יד:).

טעם האיסור

וכתב הריטב"א (שם) דטעמא דמילתא, "משום דבקריאתן על פה איכא הפסד דליכא למדרש חסרות ויתרות וכמה דינין הנדרשים, ועקומים ולפופין, ודברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב משום דכשאנים כותבין כל אחד ואחד מוסרין זה לזה בדקדוק אבל אם נכתבו ובא ללמוד אותם מתוך הכתב אינם מדקדקין, ומיהו עכשיו כותבין משום עת לעשות לה". והובא טעם זה בב"י.

והנה הראשונים הקשו האיק אמרי' מזמורים ופוסקים בע"פ. ואיכא כמה תירוצים בראשונים:

הדין נאמר רק במוציא אחרים ידי"ח

ודעת כמה ראשונים דהדין נאמר רק להוציא אחרין ידי חובתן, ומכלל היראים (סי' רס"ח), ומתוך דבריו מבואר עוד טעם של דין זה, וז"ל "ואין לתמוה, היאך נחלק בין הוצאת עצמו להוצאת אחרים, הלא מן המקרא למדנו דכתיב "כתוב לך את הדברים האלה" וכתב "כי על פי הדברים האלה", הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרו על פה ובעל פה אסור לאומרו בכתב. הא לא קשיא, דכתובי אסמכתא ניהו ומדרבנן הוא, משום שאם היינו אומרים דברים שבכתב על פה היו מתיאשין לכותבם וגם לא היו מאמינים עמי הארץ כ"כ כי היו אומרים לא נכתבו. וחכמים רצונם אמרו, ומאחר שהוא מדרבנן לא גזרו אלא להוציא

א והחכמת שלמה תמה על השו"ע, דהתם ספר בראשית לא הוי שגור בפיהם, ואפ"ה חזינן דרק בציבור איתא לדין זה. אולם המחצה"ש ופמ"ג כתבו דאדבריה שגור בפיהם, ומשו"ה לא אסר ר' יוסי יוציא אלא משום יציבור, וכתב הבי"ח דגם רבנו חיים שהתיר בדבר השגור אינו חולק על האיסור להוציא אחרים, דבזה אפילו שגור בפיהם אסור, ולא בא אלא להחמיר יותר, דאפילו אומר לעצמו אינו מותר אלא בשגור בפיו.

ב רבנו יונה (ברכות ה.) ד"ה לא תפסיד, פירש כע"ז, וז"ל "שאע"פ שדברים שבכתב לא יתנו לאומרם על פה, ק"ש יכול לקרות על פה ואע"פ שאינו קורא אותה לשם חובה, דכיון שניתנה לאמרה על פה לחובה יכול לאמרה אפילו שלא לחובה כל הפעמים שירצה. ומזה הטעם התקינו לומר פרשת הקרבנות על פה בכל יום מפני שהיא חובה דאמרינן במדרש (תענית כז:) וכו'. ומזה הטעם אומרים בהרבה מקומות פרשת ברכת כהנים דכיון שחובה לומר בכל יום ברכת כהנים על פה בשעת נשיאת כפים יכול לאמרה אפילו שלא במקום חובה. ומזה הטעם אמרו [ביומא ע.] שהכ"ה היה קורא] ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה דכיון שהוא מענין הקרבנות ומצינו שמצוה לומר פרשת הקרבנות על פה כדאמרינן לעיל לא חששו בקריאתה אפילו כשאינו לחובה".

ולכן לא חיישינן אם יקרא אותם על פה, לפי שהוא צורך הקרבן, כמו שאנו קורין בתפלת מוסף ובשבתות ובימים טובים ככתוב בתורתך, ועוד שמצינו שקריאת התורה על [פה] התירו חכמים מפני צורך הכוונות, שהוא צורך הקרבנות, כדאמרינן בתענית (כו.) במנחה יחיד קורא אותם על פה כקורין את שמע, דמצותו מפורשת בתורה לקרות על פה". ואולי י"ל לפי מה שהבאנו למעלה מרש"י דהדין הוא למוסרה לאחרים בכתב, ויתכן, דכיון דהוי עיקר דין התורה, ניתנה לאומרה רק בכתב גם באומרה לעצמו, וע"ז כתב כאן דכיון דניתנה גם להיות 'במקום קרבן', ובזה אין דין לאומרה בכתב, מחמת זה יתנו לאומרה ע"פ.

אולם מסיים האורח "אבל הני ברכות שאנו מברכין תחלה, אע"פ שאנו קורין אותן על פה, הרי אנו שונין משנת איזה מקומן שמצותו על פה, הילכך מברכין, דהוה כמשיכים לשנות קודם שקרא קריאת שמע", משמע דכיון דאומרה במקום קרבנות, אי"א לברך עליו ברכת התורה, וזה משמע כהגרי"ד דחסר ביהשם תורה, וצ"ע בכ"ז.

ג והגרי"ד (הובא בח' הגרי"ו בסוטה מ.) ביאר דנאמר דין שמסירת התורה היא דוקא כמו שניתנה, והיינו דהתורה צריכה להיות שמורה ולהימסר כדינה, וכן נמי תורה שבע"פ ניתן ללמוד רק בע"פ ולא מתוך הכתב, ואם לומדה מן הכתב חסר כאן במסירת התורה

הנהגת תלמיד חכם באמירת פרשיות הקרבנות

ופרש"י, שהת"ת מכפר עוונותיו. ולדבריו על כרחך דרבי יצחק דאמר בתר הכי כל העוסק בתורת חטאת וכו', חולק על זה, וס"ל דדוקא סדר עבודת הקרבן מכפר, וכן נראה דעת ר"י שם, דאמר דהעוסקים בתורת עבודה מעלה עליהם כאילו נבנה בית המקדש וכו', הרי דאפילו תלמידי חכמים צריכים לקריאת הקרבנות. וגם מה שאמרו בתענית מוכיח כן, שאמרו כבר תקנתו להם סדר הקרבנות, ולא אמר כבר נתתי להם התורה. ואף שאמרו בפ"ק דברכות (ה). דת"ת מכפרת, וכן אמרו (ר"ה יח). בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמ"ח, דילמא שבכלל התורה היא סדר קדשים, וכו'. וכתב עוד, כי על כל אלה היה נראה לי תיקון לזה, שלא יתבטל מלימודו בקריאת הקרבנות וגם שיועיל לו כאילו קראם, והיינו אם יאמר יהי רצון שיהיה מרוצה לפניך כאילו הקרבנו כל קרבנות כפרתנו ככתוב בתורתך כל הקרבנות כולם, וכתוב, ואת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם, שהרי קי"ל כר"ח אמר רב, דאמר בסוף ר"ה (לה). כיון שאמר בתורתך כתוב לאמר שוב אינו צריך. ופרש"י, אין צריך לומר מקראות המוספין, וכו'. וא"כ נראה שגם תלמיד חכם שאינו רוצה לבטל מלימודו יכול לעשות כסדר הזה, לצאת מידי ספק. ע"ש.

והתבואות שור כתב "אם כבד עליו בכל יום לומר כל סדר קרבנות כל יום, יכול לקרות קרבנות היחיד שהם מעולה, ואילך לפרקים או אחת ביום זה ואחת ביום זה, כבזמן ביהמ"ק שהיה מתגבר איזה זמן שירצה, ובפרט בעל תורה אם יאמר בכל יום כל הסדר תורתו אימתי נעשית, ומכ"ש אם לומד לאחרים, אמרו חז"ל כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת וכו' רק יקרא לפרקים ויקרא לעתות מזומנות תורה שבע"פ שלהם, ופרטי דיניהם בהל' הרמב"ם ז"ל בהשקפה טובה, ואז מעלה עליהם כאילו נבנה בית המקדש ביניהם ועילהם נאמר ובכל מקום מוקטר מוגש וכו'".

ואולי זהו כוונת האורחות חיים במש"כ "ומטעם אלו המדרשים תקנו חז"ל שיקרא אדם בכל יום פרק איזהו מקומן לפי שיש בו סוד כל הקרבנות. ועוד שאז"ל ת"ח העוסקין בעבודה מעלה אני עליהם כאלו נבנה בית המקדש ביניהם ואחר איזהו מקומן נהגו לומר מדרש ר' ישמעאל שבו המדות שהתורה נדרשת בהן כדי שיצאו כל אחד ידי מקרא ומשנה ומדרש בכל יום בעסקם בתורה בין רב בין מעט, וכל העוסק בתורה אינו צריך לא חטאת ולא אשם לא עולה ולא מנחה", היינו דא"צ יותר מזה.

והגר"ז (סי' א' מהדור"ת) כתב "ומכל מקום מי שיש לו לב ללמוד ולהבין אין לומר אפילו פרשת הקרבנות בכל יום אלא לפרקים ודי לו באמירת פרק איזהו מקומן כי גדול תלמוד המביא לידי מעשה ולידי ידיעת התורה (כמ"ש בהלכות ת"ת). ואם יודע שנתחייב באיזה קרבן כגון עולה על ביטול מצות עשה או על הרהור חלב בלא תעשה ותודה לארבעה הצריכים להודות יאמר פרשת הקרבן מיד שנתחייב בו.

כתב הלחם חמודות (ברכות פרק ט' אות פ"ד) "כתב הטור בסי' א' שכשיאמר היום יאמר פ' קרבנות כגון פ' עולה או מנחה כו'. ושתים אני קורא תגר, הא' שמפני שמבכרים בענינים הרבה הרי הוא כעול על רובא דרובא וממטעין הכוונה ואין זה נכון כי טוב מעט בכוונה כו' כדלעיל ולקמן סימן כ"ה. והשנית, על מי שיש לו לב להבין וללמוד שנראה לי כי טוב לו תורת ה' ללמוד ויהיה די לו בתפלות המהוויבות מאנשי כנסת הגדולה, ומה שנקבע פסוקי דימורה ופ' איזהו ודומיו שהן כחובה על הכל, ובמקום שאר התחנונים והקרבנות ילמוד ובפ' מפני מזה בהדיא דת"ת כנגד כולם ואפילו לענין תפלה".

והנה הא"ר (סי' א' סק"ו) הביא השל"ה (קיצור השל"ה חולין דיני שמו"ע בהג"ה ד"ה ע"כ) שהקשה הא בש"ס (שבת י.) זמן תורה לחוד זמן תפלה לחוד. ולא דק, דהתם אתפילות י"ח וקריאת שמע קא'. וכו'. גם מצאתי כן בפסקי תוס', מי שאינו טרוד בעסקיו ואינו בעל תורה, אין לו למנוע מלומר בכל יום מעמדות ודברי ריצוי ושאר פסוקים הנדפסים בסידורים, אבל מי שהוא טרוד בעסקיו יש לו למנוע מלאומרם. וכן מי שהוא בעל תורה טוב ללמוד במקומם".

וכן בשו"ת לב חיים להגר"ח פלאגי זצ"ל (ח"א סי' י"א), עמד גם הוא על מה שמכונן רוב העולם שאינם נוהרים לומר פרשת הקרבנות בכל יום, ובפרט התלמידי חכמים. וציין למהר"מ"ט בדרשותיו בצפנת פענח, שפירש בסוגיא מנחות (דף קי ע"א), [יש ג' מימרות א] ריש לקיש, (ב רבא, ג) ר' יצחק [דריש לקיש אמר כל העוסק בתורת עולה, כאילו הקריב עולה, ורבא אמר אין צריך דאמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה (ולא חטאת) ולא מנחה ולא אשם, דלריש לקיש צריך שיקרא בסדר הקרבנות. אבל לרבא הכוונה דאין צריך גם הקריאה וגם לימוד הלכותיהם, דכתיב במשלי (טז, ו) בחסד ואמת יופר עון. וגבי בית עלי אמרין, בזבח ומנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בדברי תורה וכו'. ומה שאמר ר' יצחק כל העוסק בתורת חטאת וכו' הוא אע"פ שאינו ת"ח אלא שונה וקורא בהם דיו. וכן מה שאמרו בפרק בני העיר תקנתו להם סדר הקרבנות, דמשמע קריאה בעלמא, והאי תקנתא בין לתלמיד חכם בין לשאר עמא. עכ"ל. הרי שלדעת רבא ור"י עסק התורה בכל מקום שיהיה מהני ומתכפר לתלמיד חכם דוקא, ומה שאמרו כל העוסק בתורת חטאת וכו', וכן מה שאמרו תקנתו להם סדר קרבנות וכו', היינו לכל העם.

אמנם בשו"ת חקרי לב (ח"א או"ח סוף סי' א') עמד בזה שעל מה אנו סומכים שאף התלמידי חכמים רובם ככולם אין קוראים פרשת הקרבנות, וכי הם לא בעו כפרה, וכיון דאייתא בתענית (כו): כבר תקנתו להם סדר הקרבנות וכו', ופסקוהו הטור והשו"ע, איך לא נחוש לעצמינו. והביא דברי הא"ר הנ"ל. וכתב דמ"מ החכם עיניו יחזו שאין זה ברור, שהרי בסוף מנחות (ק). איכא מאן דאמר דהעוסק בתורה אינו צריך עולה וחטאת, סדר קרבנות וכו', היינו לכל העם.

המשך מעמוד ג'

דוקא בשעת קריאת התורה

האבודרהם הביא עוד מהלך ע"פ הירושלמי "ובירושלמי אמר דהא דאמר' דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה שהוא בקורא בתורה שמה יאמרו חסר משם אבל בתפלות אין לחשוש". ויש לומדים כן בדעת הרמב"ם שלא הביא הלכה זו אלא בהל' קריאת התורה (תפילה י"ב ח'), ע"ש. אולם צ"ע מהברייתא בבבלי תענית (כח). דלא איירי בקורא בתורה.

לדינא

ולדינא נחלקו הפוסקים בטעם ההיתר, השו"ע (סי' מ"ט) כתב "כל דבר שרגיל ושגור בפי הכל, כגון ק"ש [פסוקי דזמירא] וברכת כהנים ופרשת התמיד וכיוצא בהן, מותר". אבל הגר"א כתב "אבל העיקר כמ"ש הטור בשם הרא"ש דדוקא להוציא ציבור ידי חובתן, וכ"כ תוס' בתמורה שם וכן כתב הכלבו בשם הר"ף וגמרא ערוכה היא בסוף תענית ע"ש וכו'". וכ"כ הערוה"ש (שם) וז"ל "ומבואר מלשון ר' יוסי דהאיסור הוא רק כשיחיד קורא בע"פ בציבור אבל

כדינה דאופן מסירת התורה בע"פ היא רק בלימוד ע"פ. ויסוד הדבר אמר אביו הגרי"ז לבאר מש"כ התוס' בתמורה, דלא נאמר אלא על תורה ולא נ"ך הנכתב אחר הפסוק יע"פ הדברים האלה", אבל הגרמ"ה (שם) חולק ע"י, וביאר הגרי"ז דסבר הגרמ"ה, דשפיר מלמד גם לדברים שנתנו אח"כ דנאמר כאן יסוד הדין למסור התורה בהאופן שנמסרה. ויסוד ב' הדינים שיהם דין אחד, למסור

כל אחד לעצמו מותר ולפ"ז אצלינו שכל אחד אומר לעצמו אין כאן איסור כלל וכו' וכן מבואר בזוהר ויקהל (נד' ר"ו): דרך ברבים אסור כשקורא בתורה". אולם מדברי המ"ב (סק"ו) לינקוט לחומרא לכל הדעות, וז"ל "כתב המג"א המעיין בב"י יראה שיש דיעות שונות בטעם היתר אמירת אלו הדברים בע"פ, לכן יש לזהר שלא לומר שום דבר בע"פ כי אם מה שזכר פה בשו"ע".

ויכולו מתוך הכתב

ולפ"ז, גם צריך להחמיר לדעת הגר"א ורוב ראשונים, שלא להוציא אחרים ידי"ח אלא מתוך הספר, אפילו אם הוא שגור בפיו, ובפרט למש"כ הב"ח והובא במג"א דכו"ע מודו בזה, ע"ש. ולפ"ז היה צריך להחמיר לקרוא ויכולו מתוך הכתב בשעת קידוש, וכן העיר בשש"כ (ח"ב הל' קידוש), אלא שדן לומר דהיכא דאינו מוציא ציבור אלא יחיד לית לן בה, ע"ש. ובאמת כן הוא לשון ר' יוסי (בתענית כח). "כשיחיד קורא בע"פ בציבור", וכ"ה לשון הגר"א דדוקא להוציא ציבור ידי חובתן, אולם

דברים שבכתב בכתב, ודברים שבע"פ בע"פ. [ונכ"מ כתב בשו"ת הרדב"ז (חיד אלף ר"ה), ע"ש].

ד וכן נקט בהל' שבת בשבת (הל' קידוש) מסברא דהוא דוקא לציבור, וכלשון הגר"א, אולם ילח"ע דמאיך גיסא לא הוזכרה חשון זה בהטור ושאר ראשונים, אמנם נמצא בפסקי התוס' בתמורה וז"ל אי אתה רשאי לומר בעל פה בציבור להוציא ידי חובתו

לשון הטור ושו"ע הוא להוציא אחרים וכו', וצ"ע בזה. וע"ע בהערה".

שלוח ציבור באמירת קדושה

אולם מה שנוגע למעשה להחמיר, לשלוח ציבור בשעת קדושה שכל מי שעדיין באמצע שמו"ע, יוצאין בשומע כעונה מהש"צ, (כמבואר בסי' ק"ד סעי' ז') יש להקפיד לאמר 'קדוש קדוש וכו' מתוך הסידור, [אף שכתב הרמ"א (סי' קכ"ה) ויש לישא העינים למרום בשעה דאומרים קדושה"], כיון שבא להוציא ידי"ח, והוא בציבור. "

אמירת תהילים, ומי שדורש ברבים

והוסיף המ"ב "דבתשובת חו"י מתיר לומר כל ס' תהלים בע"פ, דכיון שהוא לעורר רחמי ה', הו"ל כתפלה. ונ"ל שיש לסמוך עליו, דבלא"ה דעת העט"ז והגר"א כהפוסקים דדוקא להוציא רבים ידי חובתן אסור". ועוד היקל המ"ב "למי שדורש ברבים בהרבה פסוקים שבתורה וקשה לו לחפש בכל שעה בחומש מפני כבוד הצבור אפשר שיש להקל".

ושמענו מחכ"א שליט"א שאמר לו הגריש"א זצ"ל טעם אחר להקל וז"ל "הוא מחמיר לעצמו אבל מעיקר הדין יכול לאומרה בע"פ, כיון דאינו יבר חיובא בשמיעת ייכולו, אף דסוים שומעים ומכוונים להיות שומע כעונה, לית לן בה", [ועי' שו"ת הרדב"ז חיד אלף ר"ה]. ה ויל"ע אם אין י' אנשים יוצאים עם הש"ס, אם זה מיקרי ציבור לגבי זה.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

שבועות תשפ"ד

העיקר לשטוף את הגוף

הנה במדרש רבה בפרשת מצורע (פרשה יט ס"ב) מצינו שלושה משלים, וז"ל המדרש 'רבי חנין דציפורין פתר קרא בתלולית זו של עפר, מי שטיפש מהו אומר, מי יכול לקצות את זו, מי שפיקח מהו אומר, הריני קוצץ שתי משפלות [=קופות גדולות] היום שתי משפלות למחר, עד שאני קוצץ את כולה, כך מי שטיפש אומר, מי יכול ללמוד את התורה נזיקין שלושים פרקים כלים שלושים פרקים, מי שפיקח מהו אומר, הריני שונה שני הלכות היום שני הלכות למחר, עד שאני שונה את כל התורה כולה'. אמר רבי אמי (משלי כד ז) ראמות לאויל חכמות, אמר רבי יוחנן לככר תלוי באוירו של בית, מי שטיפש אומר מי יכול להוריד את זה, מי שפיקח אומר ולא אחר תלאו, אלא מביא שני קנים ומספקן זה לזה ומורידו, כך מי שטיפש אומר מי יכול ללמוד תורה שבליבו של חכם, מי שפיקח אומר, והוא לא מאחר למדה, אלא הריני לומד שתי הלכות היום ושתיים למחר עד שאני לומד את כל התורה כולה'.

אמר רבי לוי משל לטרסקל [=סל] נקוב ששכר בעליו פועלים למלאותו [במים], מי שטיפש מהו אומר מה אני מועיל, מכניס בזה ומוציא בזה, מי שפיקח מהו אומר, ולא שכר כל חבית וחבית אני נוטל, כך מי שהוא טיפש מהו אומר, מה אני מועיל ללמוד תורה ומשכחה, מי שהוא פיקח מהו אומר, ולא שכר יגיעה הקדוש ברוך הוא נותן, ע"כ דברי המדרש. ולכאורה יש להתבונן הרבה בדברי המשל השלישי במדרש, מפני מה נקרא אותו שאינו רוצה לעבוד ולמלא את הסל הנקוב במים 'טיפש', והלא אף אם בעל הבית נותן שכר על מילוי הסל הנקוב, הרי טענתו היא כי אין כל תועלת במילוי סל נקוב, שכן כל טיפה של מים שנכנסת לסל נשפכת היא ויוצאת ממנו מיד, ואם כן מפני מה מכונה הוא במדרש 'טיפש'.

וכמו כן בנמשל יש להבין, שאף על פי שהקדוש ברוך הוא נותן שכר יגיעה, ובכל מה שיעג יש לו שכר, אך כיצד ניתן לקרוא 'טיפש' לאותו הטוען טענה צודקת, כי אין כל תועלת בתלמודו, שכן כל מה שלומד מיד הוא משכח, ואינו נשאר אצלו אפילו לשעה קלה, ומפני מה מכנה אותו המדרש בשם 'טיפש', הרי לכאורה אין טענתו מטופשת כלל.

ועוד יש להתבונן במשל, מהי מטרתו של בעל הבית, ומפני מה שכר פועלים למלא במים סל נקוב, הלא מסתבר כי יש לו מטרה בשכירות הפועלים, ולשם מה מבקש הוא מהם למלא סל נקוב במים, כאשר יודע הוא כי טיפת מים אחת לא תישאר בתוך הסל, שכן הוא נקוב, וכל מה שנכנס אליו מיד נשפך ויוצא.

ומבואר בזה יסוד עצום, כי אין מטרתו של בעל הבית שימלאו הפועלים את הסל במים, כיון שהסל נקוב, אלא מטרתו של בעל הבית היא לשטוף את הסל, וזהי מטרתו, ומחמת כן ציוה על הפועלים למלא את הסל במים, בכדי שיישטף הסל מן המים שיעברו בו, המים אכן יוצאים ונשפכים, אך הסל נשטף ומתנקה.

כיוצא בדבר בנמשל, יתכן שהתורה אינה נשארת בגופו של האדם, אך נשמתו מתרוממת ומתנקה ומיטהרת ונעשית זכה על ידי לימוד התורה, ואף אם משכח הוא את התורה, אך נקיות הנשמה נשארת אף לאחר ששכח את תלמודו ומשנתו, ובדאי שבסופו של דבר הקדוש ברוך הוא יתקן את הסל שלא ייחא בו נקב וייקלטו בו המים, אך אף כל זמן שיש בו נקב, ישנה תועלת מרובה בשפיכת המים לתוכו, שכן מנקה הוא ומזכך את נשמתו.

ומפני כן אותו פועל העומד ותמה מפני מה ציוה אותו הבעל הבית למלא במים סל נקוב, כאשר אין המים נשארים בתוך הסל, נקרא הוא 'טיפש', שכן אינו מבין את מטרתו של בעל הבית, מטרתו אינה למלא את הסל אלא לנקותו ולזככו, וכן אותו האומר "מה אני מועיל ללמוד תורה ומשכחה" בשם 'טיפש' יכולה, משום שאף בלימוד התורה ושכחתה ישנה תועלת, שעל ידי לימוד התורה נשמתו מתרוממת ומתעלה יותר ויותר, ואם סבור הוא כי בורא העולם ציוה ללמוד תורה רק בכדי לזכור אותה ולא לשכחה, ואין כל מעלה בלימוד התורה לחוד, הרי בדאי ש'טיפש' הוא.

והדברים מפורשים בדברי הרמב"ם בשלהי הלכות מקוואות (פי"א ה"ב), שכתב שם וז"ל 'דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירת הכתוב הן, ואין מדברים שזעתו של אדם מכרעת אותן והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים היא, שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים, אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל, ואף על פי כן רמז יש בדבר, כשם שהמכין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכין ליבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בליבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור, הרי הוא אומר (יחזקאל לו כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם, ע"כ דברי הרמב"ם.

ומבואר בדברי הרמב"ם כי אדם הפורש מעצות ודעות הרעות ומביא את נפשו במי הדעת הרי הוא נהיה טהור, ומי הדעת הן לימוד התורה, שהרי אין מים אלא תורה (ב"ק דף צב.), ואף אדם המלא טיט וצואה, וגדוש בעבירות ועוונות, אם מביא את נפשו במי הדעת, דהיינו שעוסק בתורה, הרי הוא זורק על עצמו מים טהורים, ולימוד התורה מזכך ומטהר את נשמתו מכל העבירות. (הגרי"מ דרוק שליט"א)

מדוע פרשת נשא אחר שבועות?

העולם שואל מדוע פרשת נשא שהיא הפרשה הארוכה ביותר נקראת לאחר חג השבועות בדווקא.

ויש שמתרצים, שכיוון שבשבועות קיבלנו את התורה, לכן אח"כ מיד קוראים את הפרשה הגדולה ביותר, כדי ללמוד הרבה תורה.

ויש שתיצרו, שהנה מפורסם בשם הגר"א שאמר שהבדיקה ללימוד לשמה הוא כמה פעמים יכול לחזור, לכן לאחר מתן תורה קוראים את פרשת נשא שיש בסופה את כל הנשיאים שהתורה חוזרת אותו דבר שתיים עשרה פעמים על כל נשיא ונשיא, כדי לזכות מיד אחרי שבועות ללמוד תורה לשמה. [ולמבואר במדרש רבה בסמוך ת"י זה נדחה] (מחזה אברהם)

למה לא ביקשה צדקה

מבואר במגילת רות בפרק ב' שנעמי ורות שבו לבית לחם עניות מרודות, ורות הלכה לשדה וליקטה יום אחרי יום עם כל העניים וכו' כמבואר במגילה.

והקשה מו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל, שאינו מובן, שהרי נעמי הייתה אשתו של פרנס הדור, וחוזרת עניה מרודה עם כלתה האחת לאחר שאיבדה את בעלה ושני בניה, היינו מצפים מבעויה שהיה קרוב משפחתה שידאג לה ויתן לה כל טוב בכסף ובאוכל, ולא תצטרך לבוא לבזיונות כאלו של ליקוט בשדות כאחד האביונים וכו'.

וביאר בזה מו"ח זצ"ל, שבעז ידע היטיב שנעמי בדרגה שלא מסוגלת לקבל מתנות מאנשים, וכ"כ שנאה את זה שהעדיפה שכלתה תכתת את

רגליה ולהתבזות העיקר לא לקבל, אבל לקחת לקט שכחה ופאה לא נחשב למקבלת מתנה, מכיוון שהקב"ה נותן להם! (שם)

חשבון השבילים

ב'. [ב', ה'] "ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת". איתא בגמ' בשבת [ק"ג:] "ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת, וכי דרכו של בעז לשאול בנערה, אמר רבי אלעזר דבר חכמה ראה בה, שני שבלין לקטה, שלשה שבלין אינה לקטה".

ויל"ע איזה דבר חכמה ראה פה, הרי זה הלכה ברורה שכן צריך לנהוג. ובמהרש"א שם בשבת כתב בד"ה "דבר חכמה כו" וז"ל, "נקט הכי דדינא הכי הוא אליבא דב"ה ממחנ' דמס' פאה וקשה דשאר עניים ודאי נמי היו מדקדקין בכך לב"ה ב' לקט וג' אינו לקט לב"ש ג' לקט וד' אינו לקט ומאי דבר חכמה ראה בה ונראה לפרש ע"פ שמפרשים פלוגתייהו בירושלמי טעמא דב"ה ב' שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם וטעמא דב"ש ג' שנאמר לגר ליתום ולאלמנה ע"ש בפ' הר"ם והר"ש והשתא רות שהיתה גיורת וענייה ואלמנה והיתה ראויה ליטול גם שלש דאפשר דב"ה מודה בהא דיש לעזוב לה ג' וקאמר דבר חכמה היה בה שלא תהיה נחשבת לג' המדוכים האלה וע"כ לא נטלה רק שתיים לקט כשאר סתם בני אדם אליבא דב"ה וק"ל".

ושמעתי לבאר שכוונת המהרש"א לבאר שהחכמה היא שלא רצתה להיות נעבא"ך, ולכן הסתפקה בשניים. [שמי שהוא נעבא"ך אולי הוא מריח משהו כעת, אך לעתיד הוא רק מפסיד].

ומהרב משה מאזיה שליט"א שמעתי שהביא בשם האמרי אמת שביאר ע"פ המהרש"א שהדבר חכמה שראה בה היה שמיירה ורצה לקחת את השניים להתמודד נגד שאר העניים ואת השלישי השאירה לבסוף, משום שאף אחד חוץ ממנה לא זכאי בהם, וזו חכמה ופקחות. (שם)

הטעם לכל השתלשלות

הקשה מו"ח ר' יצחק זילבר זצ"ל, שהרי הקב"ה הוא כל יכול, ומדוע בחר להוריד את נשמת דוד המלך ומשיח דווקא דרך רות המואביה שהיו מחלוקות גדולות אם כשרה היא לבוא בקהל או לא, ועי' בסוגית הגמ' ביבמות [ע"ז]. ששם מבואר שבעיקרון מצד פסוקי התורה היה אמור להיות הדין שגם עמונית ומאובית אסורים לבא בקהל [כמצרית ואדומית] כמו שדו"ק הוכיח שצריך לאוסרה, דאיתא התם "ועמשא בן איש ושמך יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש, וכתבי: יתר הישמעאלי, אמר רבא, מלמד שחגר חרבו כישמעאל ואמר, כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקדק בחרב, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית", וחזין שמצד פשוט לשון התורה הדין נותן שהם אסורות לבא בקהל, אלא שיש קבלה מבית דינו של שמואל הרמתי שהן מותרות.

וביאר בזה מו"ח זצ"ל, שהסיבה שהקב"ה שם דווקא את דוד למלך ואת זרעו זה בכדי שאם יבוא מלך מזרע דוד במשך הדורות ויאמר לכלל ישראל שלא צריך לקיים את התורה שבע"פ וכו', מיד יאמרו לו א"כ, רד מהכסא, שהרי כל כח המלוכה שבידיך זה רק בגלל שסומכים על תורה שבע"פ, ואם אינך מכיר בתורה שבע"פ ממילא אין לך זכות למלוך.

ועפ"ז ביאר מו"ח זצ"ל מדוע קוראים בשבועות מגילת רות, ולמבואר נפלא ביותר, שכיוון שמגילת רות מגיעה לבסוף למלכות בית דוד, וזה מורה [ברמז] שדוד כשר לבוא בקהל, ולכן קוראים זאת בשבועות, ללמד שהן תורה שבכתב והן תורה שבע"פ הכל אמת והכל ניתן מסיני מאת ה'. (שם)

מתי נקראה רות

יש לחקור האם השם 'רות' ניתן לרות רק לאחר שנתגיירה, או שהיה זה גם שמה בגיורתה ונשאר לה גם אח"כ. ובפשטות היה שמה רות גם קודם כמו שנראה במגילה, אמנם בזוהר הקדוש [זוהר חדש מגילת רות דף לב עמוד ב] אמר לו שמעת מה שמה בתחילה אמר ליה גילית שמה (ס"א פלוניא) כשנשאה מחלון קרא לשמה רות. ערפה הרפה שמה וחזרה לסרחונה ולשמה ולעמה ולאליה דכתיב הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אליה. אל עמה להקרא בשם הראשון ואל אליה לעבוד ע"ז. ומבואר ששמה של רות היה גילית ואח"כ נקראה בשם רות. ונראה שלשיטת ר"מ המובא ברש"י שנשאום בגיורת שמה היה רות אף קודם הגיור. (שם)

הבל פיהם של תשב"ר

איתא בגמ' בשבת קיט, ב' "אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן אמר ליה רב פפא לאבבי ידיד ודידך מאי אמר ליה אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא". הקשו המפרשים אין יתכן שהעולם עומד על הבל פיהם של תשב"ר והלא אינם מצווים ועושים, ונאמרו בזה כמה תירוצים, ובמשנת

רבי אהרן (ח"ג עמוד קד) תירץ שבשביל להעמיד את העולם אין צריך מצות תלמוד תורה, אלא צריך לימוד תורה בפועל, וזה יש גם כאשר קטנים לומדים, וכשלושים בלא חטא זה המעלה המעמידה את העולם. ובעין אליהו (שבת שם) תירץ על פי דברי הגמרא בסנהדרין (דף נה ע"ב) שגם הקטנים מצווים על המצוות, אלא שהם פטורים מהעונש כיון שהתורה חסה עליהם א"כ גם הם מצווים ולכן על פיהן עומד העולם.

וכתב הרה"ק מקו"ג לוב זצ"ל בשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' ט"ז): בני החתן מר אברהם דוד שיחי' הזכירני עתה מה שחידשתי זה כביר דלפמ"ש האבני נזר יו"ד ח"ב (סי' של"ט סק"ט) דקטן הנימול חשיב הוא עצמו מתחייב במצוות מילה ומקיים המצוה ע"ש, דלפי"ז י"ל דה"ה כל מצות האב על הבן גם הבן עצמו מצווה ומקיים מצוה, וא"כ אפשר דקטן מקיים מצוה דאורייתא בת"ת כיון דמצוה על אביו ללמדו, והבאתי רא"י לזה דבש"ס פ' כל כתבי דהעולם עומד על הבל פיהם של תינוקות של בית רבן. ולכאורה יפלא כיון דקטן אינו מצווה ואינו מקיים כלל מצוה מה"ת ואין יחי' כחו יפה כ"כ שהעולם יחי' עומד ע"ז, ומצאתי אח"כ בשו"ת מהר"ם שי"ק שהקשה כן, ולהל"ל א"ש ע"כ.

ובס' חשוך חמד כ' ואולי אפשר לתרץ שלגבי קיום המצוה, המצווה ועושה ושאינו מצווה ועושה דינם שוה, ומחזיקים את העולם בשוה, ורק לגבי השכר, שאינו מצווה ועושה מקבל פחות מהמצווה ועושה, כיון שאין לו יצר הרע, וראיה לזה, מהנאמר בבבא קמא (דף לח ע"א) ר"מ אומר מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, ת"ל 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' כהנים ולוים וישראלים לא נאמר אלא אדם הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, ומסיק שמכל מקום אינו מקבל שכר כמי שאינו מצווה ועושה. וא"כ כיון שאינו מצווה ועושה למה הוא ככהן גדול שעושה המצוה כמצווה ועושה, אלא על כרחך שלגבי העמדת העולם בזכות המצוה שניהם שווים, ורק לגבי קבלת שכר, כיון שיש לו יצר הרע יקבל שכר נוסף.

ונראה שלא מבעיא לשיטות שהקטן מקיים מצוה דאורייתא כשלומד, שאפשר לסמוך על הסיום שעושה, אלא גם אם אינו מקיים מצוה, מכל מקום אביו מקיים המצוה, והרי זה שמחה גדולה, ובפרט שגם מי שאינו מצווה ועושה קיים מצוה עכ"ד.

אכן יל"ד בעיקר קושיא, דהנה בס' אור לישירים' (לרבי זרח איידליץ זצ"ל דרוש ד' ד"ה ואני) כתב, שכיון שהעונש של בית דין של מעלה אינו מתחיל אלא מ'שנים', נמצא שעד כ' שנים עדיין אינו נענש על החטא והוא בכלל תינוקות של בית רבן שהעולם מתקיים על הבל פיהם, ע"כ.

וכן משמע מ'תנא דבי אליהו רבה' (פרק י"ח), שגם לאחר גיל י"ג שנה נקראין תינוקות של בית רבן: "פעם אחת הייתי מהלך בתוך הגולה שבבבל, ונכנסתי לעיר גדולה של ישראל ואין שם עכו"ם כלל, ומצאתי שם מלמד תינוקות אחד וישבו לפניו מאתים נערים שרובן בני שמונה עשרה שנה ובני עשרים שנה".

ועי' בס' 'פתחי חושן' (הל' שכירות פ"ז הע' כ"ט) שדך לגבי האיסור למלמד להעריב ולסגף את עצמו, אם זה גם על תלמידים אחרי גיל י"ג. ובזוה"ק בהקדמה דף א'. איתא: ומאן מקיים עלמא וכו' קל ינוקי דלעאן באורייתא, ובגין אינון רביא דעלמא, עלמא אשתויב וכו' תורי זהב נעשה לך, אילין ינוקי, רביין, עולמין עכלה"ט. וכתב ה"מתקן מדבש" בהגהותיו, ד"עולמין" היינו בחורים שעדיין לא הגיע לעשרים שנה ע"ש.

והנה הגר"א בביאור אגדות דרבב"ח כ' וענין הערבות שמשלם מה שלא שלם הלוה ואמרו האבות יערבו עלינו כמ"ש שבת פט ב' יצחק פלגא עלי ופלגא עליך ואמר ערביך ערבא כו' כמ"ש שם שיש להקב"ה דין עליהם אברהם אמר במה אדע כו' (בראשית טו ח) וז"ש שבת (ק"ט ב) אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן שהם הערבות והם משלימים ביטול תורה שלנו שאלמלא כן היה העולם חרב כמ"ש (ירמיה לג כה) אם לא ברייתי יומם ולילה כו' עי' פסחים סח ב' וז"ש (תהלים ח ג) מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשביט אויב ומתנקם שלא יהיה להם שום קטיוג עלינו בשביל התורה וז"ש קידושין כט ב' הוא וכו', עכ"ד משמע דמייירי בקטנים.

אמנם לפ"ד מיושב היטב דזה לא נקרא אינו מצווה ועושה כיון דהרי האב מצווה בלימוד בנו, וא"כ ספיר יש לבן חפצא דמצוה בלימוד שלו. [והראו בזה לדברי הגר"א בפירושו לספרא דצניעותא דכ' שניתנה הנבואה לתינוקות לפי שהעולם עומד עליהם]. ויש בזה התעוררות גדולה ללימוד תשב"ר שלפעמים אנו חשופים שמה החשש הגדול הרי גדולי ישראל לומדים, ומה הלחץ שגם אנו נלמד. אבל להנ"ל דהעולם עומד דוקא על הבל פיהם של תשב"ר יש חשש שאם לא ילמדו לא יעמוד העולם, ולא יועיל מה שגדולי ישראל לומדים.

עניין קידוש ה' – יארצייט הגרף פוטצקי- [מאת הרה"ג רא"ב זלוטניק שליט"א מח"ס מקורי התפילה]

'אדם' וכי 'חיות' המה? והשיבו הגר"א שוודאי שאין הגויים חיות אלא יש לנו להתבונן בשורש המילה 'אדם', שהרי כל מילה בלשון הקודש יש לה הטייה לרבים כגון 'בית' – 'בתים', וכדו' ואילו למילה 'אדם' לא מצאנו הטייה לרבים שאין מילה שתקרא 'אדם' ועליו להבין במה נתייחדה מילה זו משאר מילים: אלא המשיך וביאר לו הגאון שהמילה 'אדם' אינה מתייחסת לגופים אלא לנשמות וכיוון שכל נשמות ישראל הם משורש אחד והיינו שהם נשמה אחת שלימה ומאוחדת ולכן גם כל ישראל ערבים זה לזה והוא מה שכתוב אצל אדם הראשון שהיו כל הנשמות כלולות בו, וכל זה לפי שה'אדם' מתייחס לנשמה הרוחנית שהיא מאוחדת יחד כל כלל ישראל ולכן המילה 'אדם' מתאימה רק לכלל ישראל שהם בנשמתם מאוחדים לאחד, אולם הגויים אינם אלא אוסף של 'בני אדם' ואין שום חיבור בין האחד לשני.

באחד מן הימים כך מסופר שאחד מילדי העיירה הפריע לאברהם בן אברהם בעת לימודו והלה הוכיח אותו על כך לבל יפריעו, אביו של אותו נער שחרה על כך שהוכיח את בנו הלך והלשין בחלונות הגבוהים מיהו אותו אברהם בן אברהם שכולם חיפשו אחריו והנה באו ותפסו אותו והשליכו אותו למאסר.

[הגר"א"ל שטיינמן זצוק"ל העיד ששמע מאחד מבני הכפר איליה וכן שמע זאת מהגר"ר ש"י ריגר זצוק"ל שהיה הדיין דבריסק וקודם לכן גר באותו כפר ששם התחבא הגרף פוטצקי שאותו הילד שהלשין על מקום מחבואו נשתמד ברבות הימים וכל צאצאיו היו משומדים ורשעים גדולים ועשו הרבה צרות לעם ישראל].

ערכו לאברהם בן אברהם משפט פומבי והוחלט לדונו בשריפה, וכך מספר האדמו"ר מצאנו זצוק"ל ששאלו אותו השופטים האם, האם יש לו משהו לומר על הגור דין שחרצו לו, הוא השיב ואמר שיש לו הכרת טובה ותודה גדולה לשופט, ותמה על כך מאוד השופט, אמר לו אברהם בן אברהם שהוא יסביר לו, וכך הוא אמר שכשהייתי גוי לכלכתי את גופי בהרבה מיני עבירות והנה הגוף שלי כולו לבוש בגדים צואים וכעת שאני הולך לעלות למעלה לפני כסא הכבוד איך אבוא אל המלך בלבוש שק עם גוף כה מלוכלך, אלא שבתורה יש דין שאם נתגלגל כלי בטרופה אפשר לתקנו ע"י כבולעו כך פולטו, ואם כן כעת שגזרתם עליי שריפה יודע אני כי בשריפה זו יפלט מגופי כל אותם האיסורים שנבלעו בגופי, ורק כך אוכל לבוא אל המלך כדת וכדין בבגדי מחלצות.

הגאון מוילנא ששמע על גזר הדין, שלח להציע לו שיכול להצילו אותו ע"י שמות הקודש, אולם אברהם בן אברהם דחה הצעה זו באומרו 'מאז הכרתי אלוקי אמת אני מתפלל אימתי תגיע מצווה זו של קידוש השם לידי, ואין ברצוני לוותר עליה תמורת הצלת הגוף לשנות חלדי עלי אדמות'.

כאשר הובילו אותו לשריפה הוליכו אותו דרך כל רחובות העיר ווילנא, ומסופר שבדרכו כאשר כל גויי העיר מלווים את השיירה הוא שר וזימר 'ואנחנו עמך וצאן מרעיתך ... וכאשר עבר על יד ביתו של הגר"א הרגיש בכך הגר"א ופתח את חלון ביתו ואמר לו 'לך מהר' ופירשו אמירה זו שהגר"א ראה ברוח קדשו שהגרף הסתפק איך עליו לנהוג האם כאברהם אבינו שהזדרז לעקוד את בנו מדין ורזין מקדימין למצוות, או שמא כל רגע ורגע שהוא יגב בהוה יש מצווה, ואם כן עליו ללכת לאט, והכריע לו הגאון שרזין מקדימין ועליו ללכת מהר.

קודם שהעלו אותו על המוקד נגשו אליו הממונים ואמרו לו כך אנחנו יודעים כי אתה תעלה למעלה לשמים ותנסה מלמעלה לנקום בנו על מה ששרפנו אותך, אנחנו מבקשים ממך מחילה האם אתה מוחל לנו? כך שאלו אותו, תשמעו מה השיב להם אברהם בן אברהם, ודבר זה קראתי בספרו של הגאון הגדול רמ"מ שולזינגר זצ"ל ששמע מן דודו שהיה יליד העיר ווילנא שכך שמע בילדותו, השיב להם הקדוש אברהם בן אברהם הגר בסיפור שסיפרה לו אימו בילדותו, סיפור שהתרחש כמה מאות שנים קודם לכן בפולניה, המלך הפולני מת והחוקה הפולנית קובעת שכאשר מת המלך וצריכים למנות מלך חדש, מתאספים כל השרים של המלוכה ויושבים שם לילה שלם וכל אחד אומר את הסברות שלו מי יהיה המלך וכאשר מאגעים לעמק השווה נבחר המלך ומכריזים כולם 'יחי המלך' באותו לילה ישבו מספר שעות ולא הגיעו לעמק השווה זה אמר בכה וזה אמר בכה ולא היתה החלטה מי יהיה המלך הם החליטו ביניהם החלטה מאוד מקורית שילכו לאיזה יער והבן אדם הראשון שיפגשו הוא יהיה המלך - החלטה של המוחות הפולניים.

וכך היה כל השרים נסעו במרכבותיהם לאותו יער בו עתידים לפגוש את מלכם לעתיד, הגיעו לעיר ומצאו שם עני אחד מהעניים של ורשא עיר המלוכה שגמר את עבודת קיבוץ הנדבות לאותו יום, ונרדם שם ולידו היה מונח הטורבא שלו טורבא זהו תרמיל שאתו הוא מסתובב כל היום

את סיפורו של הגרף פוטצקי נוהג היה החפץ חיים לספר בכל שנה ושנה ביום השני של חג השבועות ז' בסיוון שזהו יום עלייתו השמימה של גר הצדק אברהם בן אברהם - הגרף פוטצקי, וכך היה מספר:

משפחת אצולה עשירה מאוד היתה בעיר ווילנא משפחת פוטצקי בן יחיד היה להם ושמו וואלנטיין, הגרף פוטצקי האב היה מקורב מאוד למלוכה והשמועות ידעו לספר כי ברשותו היו תשע מאות תשעים ותשע אחוזות והוא נמנע מלקנות את האחוזה האלף רק בכדי שלא יוכלו למצות את עושרו במילה אחת ולומר הוא בעליהן של אלף אחוזות אלא יצטרכו לפרט תשע מאות תשעים ותשע.

עד ליום זה מי שיבקר בוולנא יוכל לראות את הארמון של משפחת פוטצקי מדובר על פאר בקנה מידה בלתי יסוער, ויש שם שלט הנצחה למשפחת פוטצקי.

וואלנטיין היה חכם ומלומד גדול הוא למד בסמינר לתאולוגיה של וילנא, היה לו חבר ידיד נפש בשם זרמבה, שגם הוא כוואלנטיין היה חכם ומלומד, הבישוף הוילנאי שמע על השניים ועל כשרונותיהם וניבא להם עתיד גדול, והחליט לשלוח אותם לפריס על מנת להעמיק ולהשתלם בלימודיהם, כדי שברבות הימים יחזרו לווינא וימלאו את מקומו ולהיות בישופים כמוהו.

שם באמסטרדם הם עשו חייל בלימודיהם. ביום מן הימים נכנסו לאיזה בית מרוח בניהולו של יהודי בשם ר' ליב והם ראו אותו שבין לקוח ללקוח הוא מעיין תדיר בספר ושקוע בו ראשו ורובו, הוא הצליח לעורר את סקרנותם והחלו לדבר עמו אודות הדת היהודית, וסיכמו עמו כי יאות להיפגש איתם למחרת גם כן, הם נשבו בקסמו של ר' ליב ועד מהרה נוכחו לדעת בצדקת דבריו ודרכו, הם העלו לפניו בקשה כי יאות לגיירם.

בכדי להבין את גודל תשוקתו של הגרף להתגייר ולעמוד על גודל השגותיו והנשמה הקדושה שכנראה היתה בו, מסופר שבעודו היה גוי (וואלנטיין) באחד השבתות שמעו אותו צועק בפולנית 'צו דה זא סבוטה' כלומר 'מה טיבה של שבת זו', הוא הרגיש בנפשו העדינה את גודל קדושתה של השבת, ויש שסיפרו שהיה אומר שאין לו נחת רוח יותר גדולה מלהריח את ריח פיח הנרות של שבת קודש.

[היה החפץ חיים חוזר בשם גר הצדק על הסבר מוצאם של הגרים כידוע בשעת מתן תורה חזר הקב"ה כביכול על כל אומה ולשון והללו לא אבו לקבל את התורה פירושו של דבר שהרוב המכריע לא חפץ בתורה ברם נמצאו יחידים שדוקא כן חפצו לקבל את התורה ויחידים אלה מהוים מקור מחצבתן של נשמות הגרים מובן מאליו כי בדומה לזה יתכן שבין היהודים שקראו נעשה ונשמע מצויים היו בודדים שלא אבו לקבל את התורה ומבודדים אלה נשתלשלו המשומדים כידוע לפי דברי חז"ל היו כל הנשמות נוכחות בהר סיני בשעת מתן תורה. (ס' חז"ח חז"י ופעלו עמ' רצב)

והראוני לס' הגור על רות א, טז נדפס בסוף חומש דברים להגה"ק רבי נפתלי הירץ טריוויש דיין ושי"ץ בפד"מ בעל סידור הקבלה וז"ל שמעתי טעם וישוב כי תמצא יודי בא בימים מימר דתו ותמצא גוי טפל נכנס בטוב דתנו. או תמצא גוי בארץ נכריה נעשה גר. ושמעתי מפי הרב שמחה כי ראה בספר אחד בתחילת הבריאה נתייעץ הקב"ה בנשמות לומר אברא העולם הזה, והוא היפך עולם הבא יש מהם אשר בחרו בעולם הבא ויש מהם בעולם הזה, ואחר כך אחר היצירה יהיה בידם הבחירה ונוסף עליו שמעתי מגר אחד מפי מהר"י פולק אומר כי היו בהר סיני מהם לא רצו לקבל ונתבטל דעתם ברוב ואותם אשר לא קבלו עדיין הם במרדס ולכן תמצא יהודי מימר וגוי נעשה גר צדק].

באותם הימים להתגייר ולהפוך ליהודי היה נחשב לפשע בל יסולח כנגד הכנסיה שעונשו היה מוות, לכן החליטו השניים לברוח למקום אחר ששם אין ידה הארוכה של האינקוויזיציה מגעת ויוכלו ולהתגייר שם ללא מפריע, ואכן כך עשו, זרמבה קיבל את השם ברוך בן אברהם ופנה לו לדרכו ולא נודע לנו מה עלה בגורלו, ואילו וואלנטיין קיבל את השם אברהם בן אברהם.

אברהם בן אברהם נסע לעיירה בשם איליה שם התיישב בבית הכנסת כאשר הוא עטור בטלית ותפילין, למד והתפלל בדביקות עילאית, יהודי העיר העריכו אותו כאיש קדוש אולם רק רב המקום ידע את זהותו הישנה.

ובנתיים נודע דבר העלמותם של השניים והחלו בחיפושים נרחבים בעיקר אחר וואלנטיין עקב יחוסו הרם.

אברהם בן אברהם דבק בגאון מוילנא והיו לו עימו קשרים סודיים שלא נודע תוכם, מה שכן נודע לנו זהו על דיבור אחד שהיה ביניהם, שאל הגרף פוטצקי את הגר"א כיצד זה חז"ל אמרו על הגויים שאינם בגדר

ומה שנותנים לו הוא מכניס לתרמיל, זה מכניס פרוסת לחם זה מכניס מלפפון וזה מכניס מטבע, כעת אותו עני ישר, ואי אפשר להעיר אותו, למה? כי הוא המלך, אסור להעיר מלך, עמדו כולם וחיכו שהוא יתעורר וכאשר הקיץ משנתו קראו כולם בקול גדול 'יחי המלך' ורקדו ושרו סביבו ולקחו אותו לארמון המלוכה והושיבו אותו על כסא המלך, והוא המלך.

לאחר מספר שבועות ביום אחד אומר המלך לאחד העוזרים שלו, נזכרתי שלפני מספר שבועות ביום שמינו אותי למלך שם ביער היה אצלי את התרמיל שלי וכאשר התעוררתי ולקחו אותי אל הארמון שחכתי שם את התרמיל והוא נשאר שם, רוצה אני לנסוע לשם להביא את התרמיל, חשבו כל השרים בליבם 'הוא משוגע' יש לו את כל אוצרות המלוכה והוא צריך את התרמיל שיש בו כמה ירקות רקובים ואולי לחם מעופש עם עוד כמה מטבעות עלובים.

אמר להם הגרף פוטצקי אותי הרי ישרפו על קידוש השם, מי שנשרף על קידוש השם נמצא בשמים במקום שאין כל מלאך ובריה יכולים לעמוד במחיצתו ואין כל מלאך ובריה יכולים להגיע לשם, אני אהיה בכאלה פסגות גבוהים, שלחשוב שם למעלה כל כך עליכם אלה ששרפו אותי זהו בדיוק כמו אותו מלך פולני משוגע שבשעה שיושב על כסא המלוכה מבקש שיחזירו אותו לקחת את התרמיל שלו מהיער עם הירקות הרקובים.

אחרי שנשרף הגיעה ידיעה מהממשל שהסכימו לתת לו חנינה עקב בכייתו, אבל כבר היה מאוחר [וכנראה שבכונה שלחו אחרי שנשרף]. ביום ז' לחודש סיוון יום שני לחג השבועות לבני חו"ל שני העלו את הקדוש אברהם בן אברהם על המוקד, מסופר שבעל יסוד ושורש העבודה נתחפש לגוי בכדי להיות קרוב במעמד השריפה ולענות אמן על ברכתו של הגרף.

יהודי אחד ששמו רבי לייזר שיחד בממון את אחד מן האחראים שם בכדי שיתנו לו להוציא מעט מן האפר ואצבע אחת שלו שנשארה שלמה, והכניס הכל לתוך כד בכדי לקבורו בקבר ישראל, הגר"א ביקש שיקברו את הכד על ידו וכשהעבירו את קברו של הגר"א פעמיים העבירו גם את הכד עם האפר, ועל קברו של אברהם בן אברהם צמח עץ והיה לעץ צורת אדם והעידו אנשים שראו זאת.

הגרש"א זצ"ל סיפר שקבלה בידיו מזקני ירושלים איש מפי איש עד להגר"א מוולאז'ין תלמידו של הגר"א שבשעה שהועלה הגרף פוטצקי על המוקד יצאה אש להבה ממערת המכפלה ובזה הרגע הוחלש כוחו של הסיטרא אחרא וזה מתבטא בכך שטומאת הידים נחלשה, והיינו שאם עד אז היה צריך להקפיד יותר על שלא לילך ד' אמות בלא נטילת ידים, מאז אותו מעשה אפשר להקל לכאן ולפחות ולסמוך על השיטה שכולה ביתא כד' אמות [היינו לגבי הנטייה של הבוקר שלא מחוייב להניח מים על יד מטתו אלא יכול לקום ולילך עד הכיור ושם ליטול. אמנם שהגרש"א כתב שאנו אין לנו אלא מה שכתבו הפוסקים וכך הובא במ"ב בס"י א' הדעות האם ביתא כד' אמות או לא ומי שמחמיר שלא לילך ד"א בלי נטי" כדעת הפוסקים הללו כך צריך להמשיך ולנהוג].

עוד הביאו משמו של הגרש"א אורבעד זצ"ל (בשלמי תודה סי' ו' על שבועות) שקבלה מתלמידי הגר"א דאצל הגר"א היה תלמיד חשוב שנוולד לו בן ונפטר הבן זמן מועט אחר לידתו, ובא הגר"א לנחמו ואמר לו הגר"א שהבן הזה היה נשמתו של הגר צדק הגרף פוטצקי, והוא זיכך את עצמו לגמרי אלא שהיתה בו נקודה שלא היתה הורתו ולידתו בקדושה שהרי נולד כגוי, לכך בא שנית לעולם בכדי להוולד כיהודי ועי"כ שנוולד נשלם תיקונו.

(וכן מסופר בשם החפץ חיים שאם היו שם עשרה יהודים שהיו עונים אמן על ברכתו היה מגיע משיח...)

לפני שנגע בכמה שאלות הלכתיות במעשה זה דהגר אברהם בן אברהם, אינני יכול שלא לספר עוד שני סיפורים הקשורים לעניין הזה.

בישיבת פונבין בשנים שאחר השואה ביום שמחת תורה הבחורים רוקדים ומפזזים בעוז ובחדווה סביב ספרי התורה ובמרכז עומד לו ברוב הדרתו הגאון מפונבין רבי יוסף ליב כהנמן זצוק"ל, שמש הישיבה שגם הוא כמו רבים אחרים ניצול שואה ובא בגפו לחגוג עם הבחורים יחד את שמחת התורה, והנה עומד הוא בצד וזכרונות מרים עולים וצפים בו ואט אט הדמעות יורדות במורד לחייו ומצטרפות ליבבות אשר קולם נשמע עד לאזניו הרגישות של הפונבין'ער רב, והוא לוקח אותו לצידו ומניח עליו את ידו ושואל אותו לפרש בכיו, והנה עומד השמש כאשר כולו רותת מבכי מר ואומר רבי רבי אילו ילדי היו חיים היום היו גם הם רוקדים ומפזזים כאן סביב ספרי התורה כמו הבחורים היקרים כאן, ומה, כעת הם נמצאים אי שם אפילו אינני יודע איפה, טמונים ברגבי אדמת אירופה החרוכה, ואני כאן אנא אני בא, למה לא זכיתי?!!! הפונבין'ער רב בוכה איתו יחד בוכה ובוכה, ואז לפתע הוא מפסיק ואומר לשמש

הישיבה אתה יודע למה אני בוכה? אומר לך, אינני בוכה על ילדך, וגם לא על ילדיי, אשתי, ומשפחתי, שנעקדו כולם על קידוש שמו יתברך, עליהם אינני מצטער כלל וכלל הם טוב להם, טוב להם מאוד, הם נמצאים שם למעלה למעלה במקום שאין מלאך ובריה יכולים להיות, הם נמצאים באושר נצחי, הרי הם מסירו את נפשם על קידוש השם יש שם היכלות נוראות ונשגבות מלאים באושר נצחי שאנחנו לא משיגים בכלל, הם לומדים בהיכל ישיבה של מעלה בגן עדן בחברת כל הקדושים, אלא עלינו אני בוכה, אנחנו שאנחנו עדיין פה, אתה יודע כמה אנחנו יכולים עוד לפעול ולעשות בכל רגע של חיים בכל רגע של לימוד תורה אנחנו יכולים לקנות נצח נצחים שהן מלאים באושר נפלא ונשגב, ומה באמת אנחנו עושים? הם קידשו שם שמים בהעלותם על המוקד אבל עלינו לקדש שם שמים בחיינו הקשים, שלא ליפול לזרעות הייאוש ולא ליפול ברוחנו, על אף השאלות הקשות מדוע עשה לנו ה' ככה, הם קידשו שם שמים פעם אחת וזכו לנצח נצחים, אנחנו אם נקדש את שמו בחיינו בכל רגע ורגע על אחת כמה וכמה שנקבל עוד אין סוף של נצח וכל טוב שאין אפשרות בכלל לשער מה מדובר, כך אמר הפונבין'ער רב לאותו שמש לפנים רוחו שלו ושל כל השומעים שנקבצו בואו שם לשמוע דבריו דברי אלוקים חיים.

וסיפור נוסף, אודות אחד מתלמידי ישיבת מיר בפולין ושמו הרב בורשטיין זצ"ל שהיה גר עד לאחרונה באורגוואי שבדרום אמריקה, גם הוא היה מן הפליטים של ישיבת מיר שנסעו לשנחאי, וכך הוא סיפר, שכאשר ישיבת מיר ברחה כולה על כל תלמידיה לשנחאי, הדבר היה למטרד אצל המקומיים היפנים, העניין הגיע לשלטונות והנה הם רקמו תוכנית להוציא את כל בני הישיבה בתוך ספינה על מנת להסיעם למקום אחר ביפן ושם בעומק הים להפציץ את הספינה ולהמית את כולם, ברגע אחרון אחד מהיפנים שהיה מקורב למלכות שתוכנית זו נגעה לליבו הלך וגילה זאת לראשי הישיבה וברחו כולם ונצלו מן הגזירה הנוראה הזו, היפאנים חיפשו מי הוא זה שגילה ליהודים בני הישיבה את התוכנית שהייתה סודית מאוד, ומצאו את אותו גוי יפני שהוא זה שגילה, אנשי הממשלה תפסו אותו ועינו אותו בעינויים קשים ומרים עד שמרוב העינויים מת מפצעיו.

בני הישיבה ששמעו על כך היה להם צער גדול על כך שאותו גוי שבוודאי נעשה לאחד מחסיד אומות העולם נענש ומת מיתה אכזרית שכוז, שהרי סוף כל סוף איננו מצווה על כך וגם לא הובטח לו כל ממון או כבוד ועשה זאת מדאגה אמיתית לבני הישיבה, ועל מה עשה לו ה' ככה, ומדוע לא סיבב השי"ת שיחיה לפחות את שאר חייו בכבוד על שזכה להציל את כל בני ישיבת מיר, ובמר ליבם החליטו לעלות למעונו של המשגיח רבי יחזקאל לוונשטיין זצ"ל ולשאול אותו בבחינת הודעני נא את דרכיך, קבוצה קטנה של מקורבים עלתה לחדרו, אבל קודם שדפקו על הדלת הם שמעו קול בבי בוקע מן החדר פנימה ושמעו דבר נורא, הם שמעו את רבם שבוכה ומתפלל וכך הוא היה אומר 'הלא הגוי הזה הוא סוף כל סוף גוי והוא לא עבד לך כל החיים והוא עזר רק פעם אחת לבני הישיבה ולא יותר ואתה נתת לו כזו מתנה שאין לשער למות על קידוש ה' ואני יחזקאל שעובד אותך כל השנים אני כל כך רוצה מתנה כזו ואני לא זכיתי לזכות הזו' עד כאן דברי המשגיח, ואין מה להוסיף!!!

כמה שאלות שיש לדון במעשה הנפלא הזה של הגרף פוטצקי א. יש לדון האם נכון היה הדבר שהגרף פוטצקי לא רצה להציל את עצמו עי"י השמות שהציע לו הגר"א הרי יש מצווה של 'חיים' ואם כעת יש לו אפשרות להינצל מדוע יש עליו חיוב למות על קידוש השם הלא כעת יכול גם להינצל וגם לא לעבור?

ב. המקור למצוות קידוש ה' היא בפרשת אמור 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' ובגמ' בסנהדרין ע"ד 'כי אתא רב דימי אמר רב יוחנן, לא שנו אלא שלא בשעת גזרת המלכות, אבל בשעת גזרת המלכות אפילו מצווה קלה ירהג ואל יעבור, כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אפילו שלא בשעת גזרת המלכות לא אמרו אלא בצנעא, אבל בפרהסיא אפילו מצווה קלה ירהג ואל יעבור, אמר רבא אמר רב יצחק אמר רב אפילו לשינויי ערקתא דמסאנא. וכמה פרהסיא אמר רב יעקב אמר רבי יוחנן אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם, פשיטא? ישראלים בעינן, דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל, בעי רב ירמיה תשעה ישראל, ונכרי אחד, מהו? תא שמע דתני רב ינאי אחוה דרבי חייה בר אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתוב התם הבדלו מתוך העדה הזאת מה להלן עשרה וכולהו ישראל, אף כאן עשרה וכולהו ישראל'.

מבואר בכל אופן מדברי הגמרא הנזכרים שמצוות קידוש השם צריכה להעשות בתוך עשרה מישראל, כך לפי דברי הגמרא.

וא"כ לכאן' במעשה שהזכרנו אצל הגר צדק אברהם בן אברהם הרי לא היו שם עשרה, הרי יהודי ווילנא פחדו להיות שם בשעת שריפתו, הם פחדו מפוגרמים וכו' ואם כן האיד נתקיים על ידו מצוות קידוש השם ? וגם האיד יכל לברך הרי צריך 'בתוך' ואם אין עשרה אין 'בתוך' ?

על השאלה הראשונה ראיתי שתיצ' הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל דמכיוון שלא היה יכול להציל את עצמו באופן טבעי לכך לא היה מחוייב להימלט ושפיר יכול היה למות על קידוש השם.

ועל השאלה השנייה יש לפרש בשני אופנים ונקדים ונאמר שבמצווה זו של קידוש השם יש שני חלקים, יש חלק אחד של לאו, וחלק שני של עשה, ואם אכן עובר ואינו נשרף על קידוש ה' עובר על לאו ומבטל עשה, ונבאר.

כלומר אם אומרים לו או לעבור על אחד מג' עבירות ולהינצל, או למות, חייב למות, ואם חלילה הוא מעדיף לעבור את העבירה ולא למות או אז הוא עובר על לאו ומבטל עשה.

מהו הלאו ומהו העשה ?

יש לנו שני אזהרות שנאמרו בענין זה בפרשת אמור פרק כ"ב שניהם בפסוק ל"ב האחד : 'ולא תחללו את שם קדשי' זהו הלאו, והשני הוא העשה 'ונקדשתי בתוך בני ישראל'.

ישנה שיטה של הלח"מ שהוא סובר שאת העשה של 'ונקדשתי' אינו עובר אלא א"כ כל הסיפור הזה היה בפרהסיא, אבל אם זה היה בצנעה באיזה מרתף חשוך או אז אינו עובר על העשה של 'ונקדשתי בתוך בני ישראל', אמנם יש הרבה שחולקים כגון המנח"ח שגם בצנעה עובר על 'ונקדשתי' ואין כאן המקום להאריך.

ומתוך הדברים הללו בא השל"ה הקדוש ומחדש לומר שמצווה זו של קידוש השם ברבים איננה צריכה להיעשות דווקא בעשרה ממש אלא די בכך שהיא מפורסמת גם יש בזה מצוות קידוש השם, וא"כ לגבי הגר הקדוש בוודאי שהיה למעשה פרסום רב מאוד וא"כ לפי שיטת השל"ה הוא אכן קיים את המצווה, וגם אכן משום כך יש לו לברך על מצווה זו, ובכך אנחנו מיישבים את שאלתנו השניה על כל פנים לדעתו של השל"ה. אלא שהשל"ה ממשיך ושואל, שהרי ידוע לנו שישנם מצוות שלא תקנו עליהם ברכה משום שחוששים שמא לא יוכל לגמור את המצווה, וכגון מצוות צדקה שמא העני לא ירצה לקבל, וכן מצוות 'ושפטתם צדק', ולדון דין אמת, שמא לא יקבלו בעלי הדין את הדין או המשפט, ועל זה הדרך, ואם כן יש להבין שהלא גם במצוות קידוש השם יש לחשוש אפילו בחשש קל שמא יתהפך ליבו של התליין או המעלה על המוקד ויחליט לחון את הנידון וישררו, וא"כ האיד אפשר לברך ברכה הלא שמא לא יקיים בסופו של דבר את המצווה ?

כותב על כך השלח"ק ליישב שאלה זו, ואעתיק את לשונו 'דאטו אם יעשה לו הקב"ה נס וינצל כמו שניצולו דניאל וחבריו אטו לא קיים מצוות ונקדשתי כי תיכף כשמסר גופו להריגה קידש את השם בתוך בני ישראל'.

נפלא מאוד מבאר השל"ה שאכן מצוות קידוש השם איננה דווקא 'למות על קידוש השם' אלא עצם זה שהראה שהוא מוכן למסור את עצמו למיתה גם אם לא מת אח"כ מכל סיבה שלא תהא, כבר נתקדש שמו של ה' ברבים.

ואם כן בוודאי שגר הצדק אברהם בן אברהם כבר בדרכו להעילות על המוקד קידש את שמו ברבים עוד קודם שמת.

ויש בזה עוד נפק"מ מעניינת וכך שאל הדבר שמואל (לרבי שמואל אבהב היה חי בצפת באזור שנת ת"נ והספר נדפס בשנת תס"ב) מה יהיה באופן כזה שהקדוש עצמו הוא אחד מן העשרה האם מעמד זה נקרא 'ונקדשתי בתוך' האם גם הוא עצמו בכלל העשרה או שמא נאמר שהרי בשעה שיקיים גוף המצווה כבר לא יהיה בין החיים, וא"כ אין הוא יכול להיכלל ב'בתוך' ונמצא שיש כאן רק תשעה.

אלא שאם אכן נאמר שהמצווה היא מה שמוסר את עצמו א"כ אכן בשעת המסירה הלא וודאי שהוא נמצא כאן חי ושלם, ושפיר מתקיים 'ונקדשתי בתוך בני ישראל', אבל אם נאמר שעיקר קיום המצווה היא המיתה ממש אכן בשעה שכבר מת אין כאן כבר עשרה.

דברנו מקודם שישנן מצוות שלא מברכים עליהם קודם לעשייתן מחשש שמא לא יוכל לגמור את המצווה אמנם השלח"ק בהמשך דבריו מנסה לבאר טעם אחר מדוע ישנן מצוות שאין מברכים עליהם והן המצוות שהזכרנו קודם כגון צדקה ולדון אמת וכדו' וא"כ בכלל גם יהיה מצוות קידוש ה', וכך הוא מבאר.

וכך הוא מבאר שישנם שני סוגי מצוות יש מצוות שהאדם מחוייב בהן ויותר מכך הוא מחוייב לחזור אחר המצוות הללו ואין לו פטור מהם ואם עבר ולא עשאן ביטל עשה, כגון מצוות לולב, סוכה, שופר, מצה, וכדו'.

אמנם ישנן מצוות שאין הוא מחוייב ממש להדר אחריהן אלא שאם הן נקרות לו בדרכו הוא מחוייב לעשותן, וכגון מצוות 'לקט שכחה ופאה', אין לו חיוב לאדם לקנות שדה בכדי להשאיר לקט שכחה ופאה, אלא אם יש לו שדה מחוייב להשאיר, וכן מעשרות, באם יש לו פירות מחוייב לעשרם, וכן אם הוא דייק יש לו מצווה לדון אמת אבל אין מחוייב הוא להעמיד את עצמו כדיין ולקיים מצווה זו של לדון דין אמת, וכן על זה הדרך.

ואם כן מצוות כאלו שהוא מחוייב בהן והוא מחוייב ג"כ לחזור אחריהן וכאשר לא עשה אותם עובר בעשה על מצוות כאלו, אכן יש לו לברך על עשייתן שהרי נצטווה בהן ממש, אמנם מצוות אלו שאין לו חיוב לחזור אחריהן ואין לו חיוב לקיים אלא רק אם הוא שייך בהן על אלו לכאן אין לו לברך כך מבאר השל"ה.

ואם כן לגבי מצוות קידוש השם, הלא מצווה זו אין לו חיוב לחזור אחריה, אלא רק כאשר באה לידו אכן מחוייב הוא למסור נפשו ולקיימה, וא"כ מקום יש לומר כך כותב השלח"ק שאין לברך ברכה על מצווה זו.

יזכנו השם לקדש את שמו ברבים בעודנו חיים וזוכה על ידי כך לנצח נצחים אמן ואמן.

סיבת פטירתו ביום זה

בשנת תק"ט נהרג על המוקד הגר צדק הגרף פוטצקי, ואולי ע"ד רעיון י"ל דהושלם שנותיו מיום ליום, דהנה בס' קהלת יעקב (שבועות עמ' כט) להגר"ש קלוגר כ' "... נמצא אין הפסד כלל להגרים הבאין להתגייר מה שלא היו בשעת קבלת התורה, שבכל שנה שהתגיירו כשנגיע חג השבועות הקדוש, כיון שאז כבר נצטרפו לעדת ישראל, ואז כשקורין הפרשה נחשב כאילו קבלו מחדש התורה בסיני". וא"כ נמצא דהגר צדק נהפך לגר מושלם ביום השבועות, ומת באותו היום.

והנה שמעתי מהגרא"ד אויערבאך זצ"ל ששמע מאביו הגרש"ז זצ"ל בשם הגי"ר לייב טודרוס בשם הגי"ר זלמן בהר"ן בשם הגי"ר נחום משאדיק בשם הגי"ר זונדל מסלט בשם הגר"ח מוואלוז'ין בשם הגר"א, שבעת פטירת הגר צדק יצא אור ממערת המכפלה ושרפה את הקליפות של רוח רעה של נט"י שחרית. [נע"י בארח דוד או' י"ט מש"כ בזה. ומה שיצא אור ממערת המכפלה י"ל דמובא בזה"ק (ויחי ריט, א) דכל נשמות הצדיקים עולים לרקיע דרך מערת המכפלה, וע"כ דעבר נשמותו שם].

וטעם הענין שמעתי בשם הגר"מ שפירא זצ"ל דהנה רוח רעה של נט"י הוא מחמת דשינה הוא כעין מיתה, והנה במת על קידוש ה' הוא מתקן את המיתה לדבר מצוה, וכל ישראל שמת על קידוש ה' איזו מספיק דקיבלו בירושה מיצחק, ורק הגר צדק שהוא חידש מעצמו דבר זה במיתתו ולכן כיפר על הרוח רעה.

וחי בהם או זרזין

ידוע שהגר המפורסם הגרף פוטצקי, כשלקחוהו להעלותו על המוקד, שלח לשאול את הגר"א, אי לילך לאט ולהרוויח עוד שעת חיים, או למהר לקיים מצות קידוש ה', וענה הגר"א שימרה, והנידון אי 'וחי בהם', יש בו למנוע מיתה שהיא מצוה על קידוש ה', שהרי מיתה זו אינה סתירה לחיים הרצויים, [ע"י שיח יהודה מילי זוטרת אריכות בנושא זה].

והעיר בני הרב משה מנחם שיחי, למה לא פשט ספיקו מהאמור בהעקדה, שהרי דין זרזין מקדימין למצוות, למדו ריש פסחים מהאמור בעקדה, וישנם אברהם בבקר, והרי עי"ז אמור היה להקדים זמן מיתה יצחק, וחזוין שאין להימנע ולהרוויח חיים כאלו, שלא ציונה התורה עליהם וחי בהם. ואולם י"ל דשאני מצוה כללית מצווי פרטי של הקב"ה על מעשה זה. (שיח יהודה להגאון רבי יהודה אריה הכהן רפפורט שליט"א פ' וירא)

ויתכן דקודם מתן תורה לא היה מצות וחי בהם, וא"כ היה עדיף זרזין, משא"כ אחר מת"ת

לידת הגר"ח מוולוז'ין

ביום ז' סיון תק"ט נולד הגר"ח מוולוז'ין. ואמר רבנו שמקובל הוא [א"ה], וכן מטין בשם המקובל הגי"ר יצחק אייזיק חבר] שבאותו יום נהרג על קידוש ה' גר הצדק רבי אברהם בן אברהם, והייתה קדושה וטהרה בכל העולמות ממעשה זה, מפני שהייתה אז בעולם עת רצון, בכך שמסר עצמו לקב"ה.

ולכן ביום זה יכולה הייתה לרדת לעולם נשמה קדושה כזו של הגר"ח. ונשאל רבנו הגרא"ל: והרי מבואר בגמ' בסנהדרין (צא, ב) שהנשמה ניתנת בשעת יצירה, וא"כ מה המשמעות שנולד הגר"ח ביום שמת הגרף, והרי נשמותו ניתנה כבר קודם.

והשיב: במג"א (סימן מו ס"ק ד) כתב בשם המקובלים שביאור ברכת שלא עשני גוי הוא שאדם יודה ע"כ, ויודה ע"כ שנשמתו לא קיבלה עיבור מנשמת גוי או עבד גוי, ואם כך המג"א אומר על אדם שחי, אז בבטן אמו כ"ש שיכול להתחלף כמה פעמים, וכביכול מוגדר שעדיין אינה מוחלטת נתינת הנשמה, ורק כשנולד. (אפיקי איל עמ' קמג)

גליון שבועי ללימוד כללי המשנה ברורה

במשנתו ברורה

גליון מס' 2, פרשת במדבר התשפ"ד

עתה נתחיל בס"ד את החלק הראשון של חיבור זה, והוא כללים בדרך החיבור.
ויש לחלקם לחמש פרקים: פרק א – סדר החיבור ומחזוריותו, פרק ב – חזרה מדבריו הראשונים,
פרק ג – מחיקת אריות דבריו, פרק ד – הספרים שהיו תחת ידו, פרק ה – השמטות דינים.

פרק א – סדר החיבור ומחזוריותו

ובכל זה נפקא מינה למקומות שיש בהם סתירה בין מה שכתב בחלק שני לבין מה שכתב בחלק שלישי, ואי אפשר לתרצם ולחלק ביניהם רק לומר שחזר בו, שבהם העיקר כמו שפסק בחלק שני שכתבו לבסוף.¹

ואת חיבורו המשנה ברורה דפיס בכמה מחזורות,² ובהם איין וחיקר כמה דברים שכבר כתב במחזורות הראשונות, ואחר פשירתו הדפוסו בבין את היעדרו במחזורות מתוקנת יותר. ובמשך השנים חזר חיבורו ונדפס בכמה עשרות מחזורות, והרבה מהם הגיהו הגהות בדבריו, אך פעמים שאינן מוכרחות, או שיש כמה דעות אם להגיה כן בדבריו וצ"ל.³

בשובו הבא נתחיל א"ה את פרק ב – חזרה מדבריו הראשונים

הנה החיבור משנה ברורה לרבינו הכותן הגדול מאחיו ולח"ה, אשר זכה ונתקבל בכל תפוצות ישראל, עד שהוראה המקובלת ממנו היא הוראה מקויימת כמו מפי סנהדרין בלשכת העמל בו וחיברו במשך למעלה מעשרים שנה.⁴

ומתחילה כתב את החלק הראשון עד הלכות נשיאת כפים, ואחר כך הפסיק בהלכות אלו והתחיל לכתוב על הלכות שבת, באומרו מי יודע אם יצליח ה' בידי לגמור את כל השויע, אראה לעסוק מתחילה בהלכות שבת ההמורה, ואם יוכל ה' יתברך לגמור את החלק הגדול הזה אשר חלק בברכת הנזיק, וכן היה שלאחר מכן כתב את חלק שני, ואחר כך את שאר החלקים.⁵

~ מקורות והוספות ~

בסמ"ק ק"ח במשנ"ב (פ"ק) כתב, דביים פ"ב כשלא אכל הסעודה בלילה והחייב לאכול ביום ששים, אם שחל להחזיר מעין המאורע אפילו בסעודה שניה חזרו, ובשבת הלכות סדר נכון ונעלה ובלשון צח ונקי כו', עין, וזהו אי נמצא שחזר בו מדבריו הראשונים, א"כ העיקר שיחזרו לבסוף, וכמו שפסק בחלק שני שכתב אחר כך.

ובסמ"ק שני במשנ"ב (פ"ק) הביא פלגות בענין אם מותר ליתן ספר תחת ספר אחר להבדיל, וכתב שם וחינו דוקא כשיצויר ללמוד משנפס או שהספר התחתון מונח שם כבר, דא"ל אף שהיה רצונו כדי להגביה הספר העליון ללמוד בו, יש בזה ללמוד התחתון ואף בחול אסור (ט"ז סי' קס"ג), אבל בגמ"א סימן קצ"ד (פ"ק) מצד לחזק, וכן בחיי אדם בכלל ל"א שיען מ"ח כתב דיש לחזק, ע"כ. וכבר הקדש בה, וזה שהביא בה פלגות ולא הסכים, הוא סותר למא שפסק ק"ד במשנ"ב (פ"ק) כתב לחזק בה.

וזהו אי נמצא שחזר בו מדבריו הראשונים, וזהו שחזר בו והכריע בסמ"ק ק"ד לחזק. ואי נמצא שחזר בו גם בסמ"ק ש"ש להביע כמחזיק ונכחו שכתבו א"כ לא אייז לקמן בכללי הכרעה מחלוקת, וז"ל, ויש חסידים נראה מחלכיש דמנין מ"ח הוצרך להביא כל הדיעות, כן שכבר הסכים בעיקר בחלק ב' לחזק, וד"ק.

¹ והחזיר להם בסמ"ק תע"ג בבית"ל (פ"ה פ"ה) שם וז"ל, וזהו שלא כמו שכתבו שם במשנ"ב בסמ"ק, וכבר הוצרכו זאת בהכרעה שנה בשניו הגליון, ע"כ. ² וזהו זה בבירור הלכה (א"ה תנא"ה סי' ק"ל) על מה שכתב הביאור הלכה בסמ"ק ק"ב ב"קניס פ"ק (פ"ק) וז"ל, ויש חסידים נראה מחלכיש דמנין מ"ח הקבירה אין אם יש עיני דביים כן מיהא הקבירה אין מניין אלא מ"ח הקבירה, ע"כ. וזהו תמוה, דאם גם מיעיקר כתב דמנין מ"ח הקבירה וד"ק, אגרת משה (א"ה תנא"ה סי' ק"א) תחת אף ג"ס ואף, וצ"ל בשונה הלכות שם (פ"ק) ג"ס אין אם יש עיני דביים, וכתב שם שבביאור הלכה נדפס אן וזהו ש"ס, ושבתוספתא אחים מחזקין.

³ אמנם בבירור הלכה (פ"ק) כתב, שגירסת בני המחבר (הוא זאת וישלם תשי"ב) היתה מ"ח הקבירה תחת מ"ח הקבירה וכתב שם במ"ח צאצאי המחבר, שחזקין חיים בעצמו תיקן באחד מהמסמכים האחרונים ומהא לחיבת הקבירה והחתה זה חסידים הקבירה, ועיין עוד שם מה שהזכיר ט"כא בבירור הגרסאות, ע"ש.

⁴ ואחר כך היה א"ה לקמן בכללי הגהות בדבריו.

¹ וכמו שכתבו בהסכמות הגאונים לספרו אבהת חסד, וכבר נתקבלו ספריו בכל תפוצות ישראל ויהללו בשערים מעשי, כי באמת כל חיבוריו היו חיבורי חסד דברים הנעלה לכל נפש ובתב סדר נכון ונעלה ובלשון צח ונקי כו', ע"כ. ובש"ת א"ה נדברו (ח"י סי' ס"ה) כתב, ואין לחלק על המשנה ברורה, כיון שפירשו נתקבלו בכל העולם בכל דבריו כרוב כל ישראל וכתבו מובהק, אם לא כיוצא מהכלל בראיות גדולות, ע"כ.

² ובלשון החזון איש באגרתו (ק"ב אגרת ח"כ סי' ט"א), שכתב לאחד שצידד להורות דלא כהבית יוסף והמגן אברהם והמשנה ברורה על פי אחרון אחד ששלח לו, וז"ל, הוראת המקובלת מפי רבותינו אשר פסיקם אנו חיים כמו מן הכות יוסף ומגן אברהם והמשנה ברורה כו', היא הוראה מקויימת כמו מפי סנהדרין בלשכת הגזית, ע"כ.

ובש"ת אגרת משה (א"ה תנא"ה סי' ט"ז) כתב, מכל מקום הרוצה להקל כפי שמשמע שכתב יוסף ה' המשנ"ב יכול לסמוך עליו, כי הרי הוא מן הדורות בתראי בתורות דעניי א"ה. ובש"ת מנחת יצחק (ח"א סי' ק"ג) כתב, וזהו כי כן נתקבל להלכה מוכח מדבריו הגאון בעל חפץ חיים ז"ל, אשר כולנו שותים כצמא את דבריו כו'. ובש"ת דברי יצחק (ח"א סי' ק"ג) כתב, ומ"ש מהגאון הצדק הבה הגדול מאחיו בעל החפץ חיים ז"ל, אנכי הכרתיו קודם שירע מנין טעלת כבוד הוראתו, ודיעבתי ואלד עיניו ופועלתו, ואין החפץ חיים חזק ונשטרופעל על גדולתו וקדושתו, ומי לא יחדל לאמונתו ופסקיו כו'.

³ אף במכתב אשר נתפרסם ב"קניס יוד" מיום כ"ו לחודש סיון שנת תרפ"ג ונדפס בספר מכתב חפץ חיים סי' מכתב, ז', ובספר ליקוץ שטארים ובכתבימכתב, ז', ובספר חפץ חיים חיו ופועל ח"כ ב"ע ח"א), כתב וז"ל, החיבור הזה נמשך אצלי לערך בחמישה ועשרים שנה ובזיכרון חסידים גדולי תורה, ובמשך הזמן הזה עברו עלי כמה חתוכות ואכזבים וצילנו ד' בהסדר הגדול וקיינו עד ע"ה כה, ובנו רבי אריה לוב זצ"ל (מכתב ח"כ חפץ חיים, נדפס בהוצאתו, ע"ה 18) כתב, שלפי דברי אביו עמל מזה כ"ח שנה, ועיקר המלאכה החל קרוב לשנת תר"ח, ע"ש.

⁴ ובמו שכתב כל זה בנו דא"ל זצ"ל (מכתב ח"כ חפץ חיים, ע"ה 18), ו' שם שלפ"ק נדפס על השער של ה' שבת בפרסום הראשון חלק ב', כן שכתב קודם לכן.

⁵ בסמ"ק סימן רצ"א שכתב הרמ"א (פ"ק) דמי שלא כתב בלילה שבת יאכל שלוש סעודות ביום השבת, ובמשנ"ב שם (פ"ק) כתב, ואם שכתב רצה בברכת הנהן בסעודה שניה, מצדדים האחרונים שלא לחזר ולברך, ואילו

כניסת שבת ב"ב 7:23

יציאת שבת ב"ב 8:28

פרשת במדבר

חג השבועות

גיליון 104

שנה ג'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

לימוד התורה הקדושה

עניני חינוך - קשר אבהי בין רב לתלמיד (ב)

"ואלה תולדות אהרן ומשה וגו'" (ג,א)

אינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלימדן תורה. מלמד, שכל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו (רש"י). הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל נשא דברים בפני תלמידי המכינה ד'שיבת "איסטרן פרקווי" (תשכ"ג) ואמר:

"קודם כל, עליכם לדעת כי העובדה שאני מדבר אליכם בציבור, איננה נובעת מרצוני, אלא מחמת הכרח. עצם רצוני הוא לדבר עם כל אחד ביחידות אלא שזה מן הנמנע. אבל ברצוני להסביר לכם מדוע הייתי רוצה בכך.

בשעה שרבי חיים וולאזין ייסד את ישיבת וולאזין, הוא היה מרחק את הביטוי "תלמידי ישיבה" ובמקומו היה משתמש בביטוי "בני ישיבה". מדוע?

הרבה פעמים נזכר בגמרא על תנאים שפגשו נער צעיר, ואחרי שיהיה קצרה עם הנער הצעיר, הכריזו 'מובטחני בו שיהיה מורה הוראה בישראל'. לפני זמן קצר נזדמן לי מאורע כזה. פגשתי 'מתיתבתא אינגעל' ושאלתי אותו: הנה יש לך רבי שאתה לומד אצלו גמרא, ולהבדיל בין קודש לחול, יש לך מורה שאתה לומד אצלו לימודי חול. האם היחס שלך שווה הוא לשניהם, או שאתה מרגיש הבדל, ואם יש שינוי הגדר לי אותו.

הוא חשב איזה רגעים, ולבסוף השמיע הגדרה קולעת: היחס שלי למורה של לימודי חול, הוא דומה למי שמקבל מזון מידו של מבשל המזון. ולעומת זאת יחסי אל ה"רבי" דומה למי שמקבל מזון ממניקת שלו. המניקת מזינה את התינוק מתמצית חייה, ואילו המבשל נותן דבר הבא מן החוץ (ויש כאן רק עזרה טכנית להכשיר את המזון).

אחרי ששמעתי משפט זה מה'מתיתבתא אינגעל', הכרזתי עליו 'מובטחני שיהיה מורה הוראה בישראל'. לכן רבי חיים החליף את הביטוי "תלמידי ישיבה" בביטוי "בני ישיבה". כלומר, אין הישיבה מקום הכנת מזונות, אלא מקום יניקת מזונות.

והלא יודעים אתם כי יתכן לבשל בציבור בבת אחת, אבל אי אפשר להניק לציבור בבת אחת. הנקה - זה ענין של יחידות. ואדיר חפצי לא לדבר אליכם אלא להניק לכם. ומכאן שאינני להיות עם כאו"א מכס ביחידות אבל אין למידין אפשר משאי אפשר. לכן מוכרח אני לדבר אליכם בחבורה, אבל אתם מצידכם צריכים להרגיש כאילו הייתי מדבר עם כאו"א מכס לחוד" עכ"ל.

תומכי התורה כלומדיה

"מטה זבולן ונשיא לבני זבולון אליאב בן חלון" (ב,ז)

שואל בעל הטורים מדוע אצל כל השבטים שנמנו נאמר "ומטה" עם ווא"ו החיבור, ולמה בזבולון כתיב "מטה" בלא ווא"ו?

וביאר, לפי ששבט זבולון עוסק במקח וממכר ומפרנס ליששכר שעסק בתורה. וכדי שלא נחשוב שזבולון אינו אלא טפל ליששכר, אמר הכתוב "מטה זבולון" בלא ו' החיבור "לומר ששכרו גדול כמותו", לכן חשוב הכל כמטה אחד, וכאילו אמר יששכר מטה זבולון.

[ויש לשאול, בברכות לד,ב אמרו שכל הנבואות לא נאמרו אלא על המהנה ת"ח מנכסיו אבל תלמיד חכם עצמו עין לא ראתה אלוקים זולתך, משמע ששכר המהנה אינו כשכר הלומד תורה. ושואל רק הת"ח שהתורה נעשתה קנין בנפש ע"י לימודו יזכה לעונג המושלם בעולם הבא. ועי' אג"מ י"ד ח"ד שבהסכם יששכר וזבולון נעשה התומך כת"ח עצמו שעין לא ראתה...]

'מדרש זיין שיכור אף תוירה'

"איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאוהל מועד יחנו" (ב,ב)

אמרו במדרש "חיבה גדולה חיבבן הקב"ה שעשאו דגלים. ומנין שהוא באהבה? שכן שלמה אומר: הביאני אל בית היין, ודגלו (היינו דגלים) עלי אהבה... לכן נאמר 'הביאני אל בית היין' זה סיני שניתנה בו התורה שנמשלה ליין.

שאל הגאון רבי שמואל רוזנבסקי זצ"ל: כיצד יתכן להשוות בין המעמד הנורא והקדוש של מתן תורה לבין "בית היין". וכי יש צל של דימיון בין השניים עד שהמדרש קושרם יחד???

וביאר ע"פ מעשה שהיה עם הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל: כשגלתה ישיבת מיר משנחאי לאמריקה, בימים הראשונים לשהותו על אדמת אמריקה, התבטא: אינני מסוגל לשהות באמריקה, אני מוכרח לעלות לארץ ישראל. שאלו תלמיד: ילמדנו רבינו, הרב מתגורר ליד ביהמ"ד וא"כ הרב נמצא או בבית או בישיבה, מה איכפת לו מהי השפה המדוברת ברחוב ומה שיש ברחוב, הרי הרב לא נמצא שם?

השיב לו המשגיח, אתה יודע שכדי להשתכר צריך לשתות יין. יעמוד אדם לפני מאגר עצום של יין, ויביט בו מבוקר עד ערב, הוא לא יתפון לשיכור. אולם, ישנה אפשרות נוספת להיות שיכור מבלי לשתות, אם יש יקב במעבה האדמה, שם נספגו כבר עשרות בשנים ריחות חריפים של יין - האויר מלא בריח נודף, ריח מושך - שם די להיכנס ולהריח כדי להשתכר. סיים המשגיח ואמר, אמריקה היא יקב של העולם הזה. גם אם אכנס ואסתגר בביתי, הריח יגיע וישכר אותי, אני מקומי בארץ ישראל. עפי"ז נבין: ה"דגל" רומז לתורה ולמצוות. ו"בית היין" - הוא ה"יקב" של תורה. הקב"ה הפך את הר סיני ל"בית היין", ולשם הביא את בני ישראל שיקבלו את התורה, ושם יריחו ויתבשמו מהריח של התורה והמצוות.

כן צורת לימוד התורה. להיות שיכור בבית היין... ודגלו עלי אהבה...

השמה האמיתית היא רק מ'התורה הקדושה'

דוגמא חיה לאדם ששיכור לתורה, אנו מוצאים בגמרא בנדרים (נ,ב): הגמרא מספרת שרבי עשה חתונה לבנו חתונה שעלתה סך מאתיים ארבעים אלף דינרים. בר קפרא בא לחתונה ושאל את רבי מאי "תועבה?" נתאר לעצמינו, חתונה במושגי עשירות עולמיים, וכל גדולי הדור וחכמי ישראל משתתפים בה, ויהודי יגיש למחותן ושואלו 'מאי תועבה'. האדם עם המידות הנעלות ביותר היה אומר לו שידחה את השאלה למספר שעות, ואז ידברו בנחת בלי הפרעות.

רבי שמע את השאלה ומיד החל במלחמתה של תורה לבאר 'מאי תועבה', רבי משיב ובר קפרא דוחה "כל דאמר ליה רבי דהכין הוא תועבה, פרכה בר קפרא". עד שביקש רבי מבר קפרא שיבאר הוא. א"ל בר קפרא אבאר לך רק אם אשתך תמזג לי כוס יין ואתה תרקוד לפני. עשה רבי כדבריו ואז ביאר בר קפרא "תועבה" הוא - תועה אתה בה. לאחמ"כ שאל את רבי מאי "תבל"? וחזר בר קפרא על תנאו, והדבר חזר על עצמו. ואח"כ בר קפרא שאל מאי "זימה"? עיי"ש באריכות.

בוודאי רבי ידע את הביאור הפשוט שידוע לנו בביאור ג' תיבות אלו. מ"מ עבור תוספת הדיקו בשלימות של ג' תיבות אלו, שכח מכל הסובב אותו... אמצע חתונה עם כל חכמי ישראל ואלפי משתתפים... והחל ללחום מלחמתה של תורה... זהו שיכור לתורה...

בר קפרא רצה לשמח את רבי שחתונת בנו תיחרט בזכרונו, ובמה ישמחו, וכי בכסף זהב?!, רק בדברי תורה...

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב"ע י"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.

שמחת עצרת ושמחת התורה

א. השמחה בחג השבועות

'הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם דהוא יום שניתנה בו תורה'
ולכא' אדרבא זה סיבה שיהיה כולו לה'
איתא בפסחים (סח:) "ר' אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט או אוכל ושותה או יושב ושונה, ר' יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש. וא"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו, כתוב אחד אומר "עצרת לה' אלקיך" וכתוב אחד אומר "עצרת תהיה לכם", ר"א סבר או כולו לה' או כולו לכם, ור' יהושע סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם." **אמר ר' אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. מ"ט? יום שניתנה בו תורה הוא.**

תמה ה"בית הלוי" (עה"ת פ' "יתרו" עמ"כ ד) דעיקר הטעם אינו מובן, דכי בשביל שניתנה בו תורה יהיה החיוב לאכל, לכאורה אדרבא יותר ראוי לקיים ביום זה רק לה'?

וביאר דהנה אמרו חז"ל שהמלאכים ביקשו שהתורה תינתן להם ואמרו "אשר תנה הודך על השמים, מה אנוש כי תזכרנו", ומשה רבינו עיקר ניצחונו היה במה שטען שהמלאכים אינם יכולים לקיים מצוות שבגוף. לכן בעצרת צריך לקיים את המצוה של "לכם" מה שאין המלאכים יכולים לקיימה, שהרי את החלק של לה' הם יכולים לקיים יותר מבני אדם.

בחג שבועות יש חיוב שמחה יתירה משאר הרגלים

בספר "ימי שמחה" הביא מש"כ ה"יסוד ושורש העבודה" ובסידור ר' יעקב עמדין (בעניני חג השבועות) שמצות שמחת יו"ט דשבועות גדולה מאוד, ורבה היא על כל שמחת הימים הקדושים.

א. והטעם בזה כתב השל"ה (מסכת שבועות) דפסח וסוכות הם זכר ליצ"מ ותכלית יצ"מ היתה שנזכה לכתר תורה, והשמחה בה רוחנית להודות להשי"ת שנתן לנו את תורתו.

ב. טעם נוסף שבשבועות יש שמחה יתרה משאר המועדים כתב הרוקח (בסימן רצ"ה) דלא מצינו שלמי ציבור כי אם בעצרת דבונמחלין עוונותיהם של ישראל, כמבואר בירושלמי בר"ה דבכל הקרבנות כתיב חטא ("שעיר עיזים אחד לחטאת") ובעצרת אין כתיב חטא. אמר להם הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם. מבואר בדבריו שבחג שבועות יש שמחה יתירה מחמת שיש בו בכל שנה מחילת עוונות.

ראיה לכך שבשבועות יש מצות שמחה יותר משאר המועדים, כתב בגליוני הש"ס (פסחים דף ס"ח,ב) מדברי הגמ' שם שאמרו שהכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מ"ט יום שניתנה בו תורה. ויש להעיר על דבריו דלפמש"כ לבאר הביה"ל שהטעם דבעינן בעצרת "לכם" זה מפני טענת המלאכים שהתורה תינתן להם (כמבואר לעיל), אין ראיה שבחג שבועות יש חיוב שמחה יתירה. (ע"ע מש"כ בזה המ"ב בסימן תקכ"ט ס"ק י"א ובשעה"צ ס"ק י"ג, ובפסחים דף ס"ח,ב' דרב יוסף אמר בעצרתא עבדי לי עגלא תילתא.)

ב. השמחה בלימוד התורה

'עיקר מצוות לימוד תורה להיות שש ושמח ומתענג בלימודו'
ידועים דברי האגלי טל (בהקדמות) "עיקר מצוות לימוד התורה להיות שש ושמח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעין בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה". ולכן אנו מבקשים בברכת התורה **"והערב נא..."** ויש מן האחרונים שנקטו (ע"ק"ה ברכות) שגדר ברכה"ת הוא ברכת הנהנין.

במדרש שיר השירים (ד"א) על הפסוק "דבש וחלב תחת לשונך" אמרו: כל מי שאומר דברי תורה ואינם ערבים על שומעיהם כדבש וחלב המעורבים זה בזה - נוח לו שלא אמרם.

'מכאן ואילך יערב לכם' למה לא כתוב 'יקל לכם'

קודם מתן תורה נאמר "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי" ופרש"י "ועתה" - אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ולהבא, שכל ההתחלות קשות.

העיר הגרמ"ש שפירא זצ"ל דרש"י היה צריך לומר שכל ההתחלות קשות ומכאן ולהבא יהיה קל, ומהו שכתב "יערב לכם"? אלא מוכח ש'קל' שייך רק אם התורה עריבה על לומדיה...

לימוד בשמחה עם חיות - סגולה לזיכרון

הגרצ"פ פראנק זצ"ל אמר שלימוד תורה בשמחה הוא סגולה לזכור דברי תורה. ואמר רמז לזה "נחלתי עדותיך לעולם - כי ששון ליבי המה" (תהילים קיט,קיא).

פעם אחד החסידים תינה בפני החידושי הרי"ם מגור: פעמים רבות הוא שוכח את מה שלמד, האם יוכל הרבי להציע בפניו עיצה שיתקיים תלמודו בידו? השיבו החידושי הרי"ם, שאם ילמד בהבנה וירגיש חיות בלימודו - בוודאי לא ישכח, כי אין האדם שוכח אלא דברים שהם אצלו מן השפה ולחוץ, אבל דברים שחיוו תלויים בהם - לעולם לא ישכחם. הוסיף הרבי, זו כוונת דוד המלך: "לעולם לא אשכח פיקודיך" מדוע? "כי בם חיינני" - מפני שהיה חיותי בהם, לכן לא שכחתי אותם. (ליקוטי יהושע עמ"ק קעו)

בחור נכנס פעם למרן הגאון מטשעבין צוק"ל בערב תחילת הזמן לבקש ברכה. אמר לו הרב: "נאר בשמחה" (רק בשמחה). שאל הבחור: איך עושים את זה? השיב לו הרב: "מי זאך מחייה מיט אביי ורבא" (לחיות את עצמו עם אביי ורבא).

לרבי ישראל סלנטר היה תלמיד אחד שניחון בכישרון מיוחד, והיה שוקד תמיד ומחדש חידושים מעמיקים וכו'. לאחר זמן תלמיד זה פרש מדרך התורה ויצא לתרבות רעה ר"ל. שאלו את רבי ישראל על זה. אמר רבי ישראל, שבכל שנות לימודו של תלמיד זה, אמנם הגה בתורה ללא ליאות, אבל לא נראתה על פניו "שמחה" בשעת לימודו, וגם כשחידש חידו"ת לא היה ב"התפעלות", וכשהתורה אינה נלמדת בשמחה לא נקשרים אליה... מבהיל! (הגר"ש קוטלר זצ"ל).

קול השופר וריח השושנים

מפניך, ובריות בראשית חרדו ממך בהגלותך מלכינו על הר סיני... בקולות וברקים עליהם נגלית ובקול שופר עליהם הופעת...
 וא"כ יש לתמוה מדוע מציינים זכר למעמד ההוא בפרחים, ולא מציינים זאת בדברים שכתובים מפורש בתורה כמו בקולות או בלפידים, באש או בעשן, אלא בדבר לכאורה שולי, בעשבים ופרחים??

התשובה לכך, אמנם היה אש שורפת וקול שופר מחריד, שמבטא את חומר דיני התורה והעונשים לעובר עליהם [והקב"ה עשה כן כדי להשריש בנו יר"ש ופחד מהדר גאונו, כמ"ש "בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו!"], אבל בעיקרם הם "חיים הם למוצאיהם" - "תורת חיים" - "מתוקים מדבש ונופת צופים". אמנם למשמאלים בה היא סם המוות אבל למימינים בה היא סם חיים. **לכן מציינים דווקא את הריח והבשמים שמילאו את העולם עם כל דיברה, שרצה הקב"ה שירגישו בכל החושים את העונג (בראייה וריח),** כך אנו מראים את ההנאה והגישמעק שבקיום המצוות... העונג שבקבלת התורה... וכדרך שביאר רש"י שבעצרת כו"ע מודו דבעינן נמי לכם "שישמח בו במאכל ובמשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה בו תורה".

עמק השבוע

גליון יג

פרשת במדבר תשפ"ד ודיונים שאחריה

עיונים וביאורים במדות הימים בשבוע הבא
מאת הרב"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן וזמני ראובן

מנו ועצרו

יום הדין על הפירות, שלא יקראו הקללות סמוך ליום הדין ויהיה לו פתחון פה לשטן לקטרג ח"ו. עכ"ל.

דאיתא וז"ל הטעם שעשו סימן הזה, כדי שלעולם תפסיק הפרשה הזאת בין פרשת בחקותי שיש בה קללות התוכחה ובין חג השבועות, שהוא

עיין בשו"ע או"ח סימן תכ"ח ס"ד דאיתא וז"ל לעולם קורין וכו' פרשת במדבר סיני קודם עצרת וכו', וסימן וכו' מנו ועצרו. עכ"ל. ועיי"ש בלבוש

ערב חג השבועות התחלת זמן קצירת חטים

ע"ב דאיתא דבי רבי אליעזר בן יעקב תנא אמר קרא וקראתם ובקצרכם איזהו חג שאתה קורא וקוצר בו הוי אומר זה חג עצרת אימת אילימא ביום טוב קצירה ביום טוב מי שרי אלא לאו לתשלומין וכו' וריש לקיש אמר וחג הקציר איזהו חג שאתה חוגג וקוצר בו הוי אומר זה עצרת אימת אילימא ביום טוב קצירה ביום טוב מי שרי אלא לאו לתשלומין. ולפי דבי ראב"י ולפי ר"ל לכאורה מבואר דהקצירה המיוחדת היא אחרי שבועות, בימי התשלומין. ועד"ז עיין בירושלמי חגיגה פ"ב ה"ד דאיתא כתוב אחד אומר וחג הקציר בכורי מעשיך וכתוב אחר אומר כל מלאכת עבודה לא תעשו א"ר חנניה כיצד יתקיימו שני מקראות הללו בשעה שהוא חל בחול את חוגג ושובת ובשעה שהוא חל בשבת למחר את חוגג וקוצר א"ר יוסי בי רבי בון ובלבד שיבליש לעיסתו. ועיין בחזקוני בפ' אמור דאיתא וז"ל ובקצרכם את קציר וגו' לפי שמעצרת ואילך עיקר הקציר והתחיל לדבר מעצרת שהוא תחלת הקציר הזכיר כאן לקט ופאה. עכ"ל. וצע"ע בזה.

הוא הלילה הזה לה' וכאן אין אומר הזה, לרמז ישכב עמך הלילה עצמו, הוא זכות הלילה, שהוא ליל רצון של מתן תורה, ועל כן יצא ישכב שכל תורת ישראל היה בשבטו, וזהו אומרו בן המישי לרמז אל חמשה חומשי תורה. עכ"ל. הרי מפורש ד"קצירת חטים" מתחיל מיום ה' סיון ערב שבועות. ועיין בס' ירמ' פרק ה' פסוק כ"ד דכתיב "ולא אמרו בלבבם נירא נא את ד' אלקינו הנתן גשם וירא ומלקוש בעתו שבעת חקות קציר ישמר לנו", ופרש"י שבועות חקות קציר שבעה שבועות שחקק לנו בהן שתי חקות קציר חק העומר וחק שתי הלחם ישמר לנו שיהא הקציר בזמנו. עכ"ל. ומשמע מדברי רש"י דגם קצירת השתה"ל היא חק קציר בתוך השבועות, (וקצירת העומר היא ביום א' של השבעה שבועות וקצירת שתי הלחם היא ביום אחרון של השבעה שבועות). וא"כ חזונו דתחילת קצירת חטים היא בערב שבועות וכו"ל. אולם יש מקורות אחרות לכאורה דתחילת הקצירה היא במוצאי שבועות, דעיין במסכת חגיגה דף יז

עיין בפרשת כי תשא דמבואר דחג השבועות הוא "בכורי קציר חטים", ומשמע דתחילת קצירת חטים היא בחג השבועות. אולם פשיטא דאין תחילת הקציר בפועל בחג השבועות עצמה, דאסור לקצור ביו"ט, אלא בע"כ דתחילת הקצירה בפועל היא סמוכה ליו"ט, ויל"ע אי היינו בערב שבועות או במוצאי שבועות. ועיין באלשיך בספר תורת משה על בראשית פ"ל פסוק י"ד דאיתא וז"ל וזבה יתכן כי זה מאמר הכתוב ילך ראובן כימי קציר חטים הוא ערב שבועות שאנו מצווים לקצור חטים באופן שהלילה הוא ליל שבועות הוא ליל מתן תורה, כי אין ספק שלא תדבר התורה ותאמר סימן זה על קציר חטים משולל מצוה, רק על ימי קציר חטים המצויים מאתו יתברך, וכן קציר חטים עולה במספר קטן כמספר ליל שבועות, ולפי זה, הלילה שאמרה רחל היא ליל שבועות, וזוה מוצאתי ראיתי טוב טעם אל מאמר רחל באומרה לכן ישכב עמך מה ההטבה הגדולה הזאת האם יחסר ללאה לילה אחרת, אך דבר גדול דברה לה לכן ישכב עמך הלילה כי בכל מקום אומר הלילה הזה כד"א

יציאת הזיקא בערב חג השבועות

שלא להקזי דבערב שבועות יצא שד דשמו טבוח ואילו לא קיבלו ישראל את התורה הוי טבח להי לבשרייהו ולדמייהו וגורו רבנן על כל עיו"ט משום ערב שבועות וכו'. עכ"ל. הרי דהמ"ב לא כתב בלשון הווה כלשון הגמ' "נפיק ביה זיקא", אלא כתב בלשון עבר "יצא שד". וצע"ע בזה.

סכנה להקזי דם, וא"כ מבואר שבכל שנה יש קבלת התורה בחג השבועות, ואינם דברי אגדה בעלמא, אלא יש בזה נפק"מ לדינא משום, דהוי סכנה להקזי דם. אולם עיין ברמ"א באו"ח סי' תס"ח ס"י דאיתא וז"ל ונהגו שלא להקזי דם בשום עיו"ט ואין לשנות, עכ"ל. ועיי"ש במ"ב ס"ק ל"ח דאיתא וז"ל

עיין במ"א בסי' תצ"ד ס"ק ה' דאיתא וז"ל נוהגין להעמיד אילנות בבה"כ ובבתינו שזכירו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם. עכ"ל. והנה יש להעיר שכשהמ"ב הביא דברי המג"א

בעצרת נידונים על פירות האילן

משמע מהמ"ב שרק בעבר היו נידונים על פירות האילן בשבועות, ולא בזה"ז, וזה מתאים עם הא דהעירוי דהמ"ב גם השמיט התיבות "ויתפללו עליהם". וצע"ע בכ"ז.

כתב וז"ל נוהגין להעמיד אילנות בבהכנס" ובבתינו זכר שבעצרת נידונין על פירות האילן. עכ"ל. הרי דהמ"ב שינה מלשון המג"א, שכתב "זכר" במקום "שיזכירו" וכתב "נידונין" במקום "נידונין". ולכאורה

עיין במג"א בסי' תצ"ד ס"ק ה' דאיתא וז"ל נוהגין להעמיד אילנות בבה"כ ובבתינו וז"ל הטעם שיזכירו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם. עכ"ל. והנה יש להעיר שכשהמ"ב הביא דברי המג"א

ענין מיוחד ללמוד "הלכות שתי הלחם" בעצרת

בהלכות הבאת שתי הלחם, נוהג אפילו בזמן הזה, וצע"ע בזה.

ועיין בכף החיים על או"ח סימן תצ"ד ס"ק ל"ג דאיתא וז"ל מה טוב לעסוק בפרשת שתי הלחם ביום ראשון דשבועות והוא בפרשת אמור מפסוק וספרתם לכם וכו' עד פסוק וקראתם, ויאמר אחר כך רבון וכו', הגהות יש נוהגין, פתחי עולם אות ו'. עכ"ל.

כתב ב"י דמאי דקאמר בהלכות פסח בפסח וכו' היינו לדרוש בטעמים שעבורם נצטוונו במועד ההוא וכו' אכן מלשון רש"י (מגילה לב ע"א ד"ה וידבר) והר"ן (שם יא ע"ב סוד"ה עשרה) מבואר שעל ההלכות והדינים השייכים למועד בזמנו קאמר וכן בעצרת שייכים דינים מיוחדים בהבאת שתי הלחם וקרבנותיו. עכ"ל. ולפי הב"ח יל"ע האם האי ענין לדרוש הלכות עצרת בעצרת, דהיינו לדרוש

עיין בסוף מסכת מגילה דאיתא תנו רבנן משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג. ולכאורה משמע שיש הלכות מיוחדות לכל יו"ט שאינן נוהגות בשאר יו"ט. והנה בשלמא בפסח וסוכות יש בהן הלכות רבות כנודע, אבל מה הם ההלכות המיוחדות לעצרת. ועיין בב"ח על או"ח סימן תכ"ט דאיתא וז"ל

עשיית זכר לשתי הלחם בחג השבועות

שיש להפת דחג השבועות איזה צורה מיוחדת. ועיין בספר תורת חטאת כלל ס' ס"ב דאיתא וז"ל מכאן אנו רואה היתר ג"כ לאותן לחמין שנהגו ללוש בחלב בשבועות ואין בהם איסור כלל מאחר שנסתנה צורתן משאר פת כשעושים אותן ארוכים ולא עגולים כשאר פת ועוד דאפשר דזה מקרי דבר מועט. עכ"ל. אולם חזו"ן שרק הזכיר שהם ארוכים, ולא הזכיר שיש להו ד' ראשים, ואם היה סובר שיש להו ד' ראשים בודאי היה לו להזכיר זה, דגם עי"ז איכא שינוי צורה.

והנה אם חזו"ן שיש שיטות שחולקים על הכלבו ודעימי, אפשר שיש איזה סיבה שהם סוברים בדוקא לא לעשות כהכלבו. הנה בזמנינו לא ראיתי נוהגים לעשות כהכלבו, ואפשר דהוא בדוקא וכו"ל. אולם צ"ב, מה יכול הסיבה בדוקא לא לעשות כהכלבו. והנה אפשר דהסיבה היא דאם עושים לחם בצורת שתי הלחם ואוכלו נראה כעין אוכל קדשים בחוץ. או אפשר שיש בזה איזה סיבה אחרת השייכת למלאכת "כותב" או מלאכת "מוחק" ביו"ט. [עיין בספר שבות יצחק חלק י"ד עמ' רכ"ז דאיתא וז"ל כתב הכלבו נהגו הנשים לעשות בשבועות לחם ארוך ולו ארבע ראשים זכר לשתי הלחם שהקריבו בעצרת, ובספר יוסף אומץ כתב דנהגו בפרנקפורט לעשות מולייתא מחלב או בשר ודמות סולם עם שבע שליוות עליה זכר לשבעה ריקיעים שקרע הקב"ה בשעת מותן תורה, מבואר דהעושה פת בדמות סולם אינו כמציייר, וביאר הגרשז"א ז"ל דמייירי באופן שלא מקפידים ביותר על הצורה ולכן לא אסרינן משום כותב, כלומר ס"ל דלעשות סולם שלא בצורה מזדקקת אלא רק שבע רצועות בצק כעין סולם אינו כמציייר, אלא הוי כתמונת פת נאה דומיא דעושה חלה קלועה, אבל כשמקפידים ביותר על הצורה הוי כעוסק בציוור. עכ"ל.]

הנה לפ"ז נמצא דאפשר שיש למנוע מלחדש הנהגה בזמנינו להשתדל לקיים דברי הני ראשונים ופוסקים על ידי עשיית לחם ארוך עם ארבע ראשים, דאפשר דהוי חומרא דאית ליד קולא. אבל עיין בספר חג בחג חלק חג השבועות עמ' קכ"א דאיתא וז"ל ויש נוהגין לאפות לשבועות לחם ארוך ולו ד' ראשים זכר לשתי הלחם, כלבו, הובא בחק יעקב תצ"ד ס"ק ט' שכן נהגו הנשים וכו'. עכ"ל. ומשמע דליכא שום חסרון למעשה לעשות כהכלבו. וצע"ע בזה.

ראשים, ונדחק הרב ליתן טעם, עיי"ש, ולי ההדיוט אפשר לתת טעם למנהג ההוא, דהתורה היא נקראת לחם, וכתוב ארוכה מארץ מדה, ולזה עושים לחם ארוך, רומז לתורה ארוכה ורחבה, ובו ארבעה ראשים כנגד פרד"ס שיש בתורה. עכ"ל. והנה אפשר דהחיד"א סובר דאין הכוונה ד"ארבעה ראשים" ארבע קרנות, ולכן סובר דדוחק לומר דהטעם הוא זכר לשתי הלחם, דהרי אם "ארבעה ראשים" היינו ארבע קרנות מהו הדוחק בטעמו של הכלבו.].

ועיין ברמ"א באו"ח סי' תצ"ד דאיתא וז"ל ונוהגין בכמה מקומות לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות, וז"ל הטעם שהוא כמו השני תבשילין שלוקחים בליל פסח, זכר לפסח וזכר לחגיגה, כן אוכלים מאכל חלב ואח"כ מאכל בשר וצריכין להביא עמיהם ב' לחם על השלחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לב' הלחם שהיו מקריבין ביום הבכורים. עכ"ל. (ועי' בקונטרס זכר למקדש להאדר"ת בעמ' ס"ו שהביא דברי הרמ"א וסיים "היש חיק מתוק מזה").

[עיין בשו"ת אג"מ או"ח ח"א סימן ק"ס דאיתא וז"ל מש"כ הרמ"א בסי' תצ"ד ס"ג שמה שאוכלין מאכלי חלב בשבועות שהוא כמו השני תבשילין שלוקחין בליל פסח זכר לפסח וזכר לחגיגה וכו' מה שלא תקנו חז"ל גם בשבועות כמו שתקנו בליל פסח הוא משום דשתי הלחם לא היה נאכל אלא לכהנים ולפנים מן הקלעים ולא היה ניכר זה אף בזמן הבית בכל בתי ישראל לכן לא תקנו לעשות זכר שלא היה זה בבתים מעולם אבל עכ"פ יש ללמוד משם דטוב לנהוג כן. עכ"ל.]

הנה הכלבו ודעימי הזכירו ענין לעשות לחם בצורה מיוחדת דומיא לשתה"ל, ולא הזכירו ענין לעשות שני לחמים, ומאידך גיסא הרמ"א רק הזכיר ענין מיוחד דשני לחמים, ולא הזכיר לעשות לחם בצורה מיוחדת, וכנראה שיש בזה איזה מחלוקת יסודי איך לעשות הזכר לשתי הלחם. אבל עיין בשו"ע יו"ד ריש סימן צ"ז דאיתא וז"ל אין לשין עיסה בחלב שמא יבוא לאכלה עם הבשר וכו' ואם היה דבר מועט כדי אכילה בבת אחת, או ששינה צורת הפת שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר מותר וכו', הג"ה ולכן נוהגין ללוש פת עם חלב בחג השבועות, גם בשומן לכבוד שבת, כי כל זה מוחשב כדבר מועט, גם כי צורתן משונה משאר פת. עכ"ל. הרי דהתם מבואר גם ברמ"א

הנה עכ"פ יש אופן להשתייך להקרבן שתי הלחם בזמן הזה, דהרי יש מקורות בקדמונים ובפוסקים שיש ענין מיוחד לעשות "זכר לשתי הלחם" בחג השבועות.

עיין בספר כל בו סימן נ"ב דאיתא וז"ל נהגו לאכול דבש וחלב בחג שבועות מפני התורה שנמשלה לדבש וחלב כמו שכתוב (שיר השירים ד':א) דבש וחלב תחת לשונך, ונהגו בכל ישראל גם כן לשום במצה זפר"ן והטעם לפי שמשמח חלב, גם נהגו הנשים לעשות בשבועות לחם ארוך ולו ארבע ראשים, ונראה לומר כי נמצא המנהג זכר לשתי הלחם הקרב בעצרת, או אפשר מפני מזל תאומים המשמש בסיון. עכ"ל. וכ"ה בארחות חיים אייר וסיון תפילות ותחנונות ס"ק י"ג. (ראיתי בספ"א שהעיר שתיבות "ו" בסיון אופים לחם ארוך ולו ארבעה ראשים" עולים בגימטריא "מפני מזל תאומים המשמש בו" בדקדוק). ועיין בשו"ת התשב"ץ ח"א שאלה קל"ד, שלא הסתפק בטעם המנהג, אלא כתב כן בתורת ודאי, שנהגו לעשות הלחם מיוחד הנ"ל דומיא לשתי הלחם. והרבה פוסקים הביאו דברי הני קדמונים, לדוגמא, עיין בחק יעקב בסי' תצ"ד ס"ק ט' ובאליהו רבה שם ס"ק י' ובכף החיים שם ס"ק ט' שכולם הביאו דברי הכל בו.

[ויל"ע מהו בדיוק "לחם ארוך עם ארבעה ראשים". ועיי"ש בארחות חיים שאחרי שהזכיר שנהגו לעשות בשבועות לחם ארוך ולו ארבעה ראשים, כתב "כזה", ואחרי המילה "כזה" יש מקום חלק, וכנראה שהיה שם ציור לתאר איך נראה לחם ארוך ולו ארבעה ראשים, אלא שחסר הציור, וא"כ עדיין צל"ע איך נראה לחם ארוך ולו ארבעה ראשים. שו"ר בתשב"ץ שם דאיתא וז"ל זאת היא צורת לחם הפנים לפרש"י ז"ל ומכאן יצא המנהג לעשות לחם בעצרת בצורה כזו, עכ"ל, ויש שם ציור דלחם עם כעין ארבע קרנות. ואפשר דזהו גם הכוונה ד"ארבעה ראשים". והנה לפ"ז נמצא דצורת הלחם הוא מיוסד על הא דאיתא במס' מנחות דף צו ע"א שתי הלחם ארכן שבעה טפחים ורחבן ד' טפחים וקרנות' ארבע אצבעות. ולפ"ז גם היה מובן הא דאיתא בכלבו דעושים "לחם ארוך", דהא השני הלחם היו ארכן שבעה טפחים ורחבן ד' טפחים. אבל אפשר דקשה לומר ד"ארבעה ראשים" היינו "ארבע קרנות". וצע"ע בזה. (עיין בספר לב דוד להחיד"א פל"א דאיתא וז"ל ספר הכלבו וכו' כתב דיש עושים לחם ארוך ובו ארבעה

הנה בלשון הרמ"א איתא כנ"ל וצריכין להביא עמוהם ב' לחם על השלחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לב' הלחם שהיו מקריבין ביום הבכורים. עכ"ל. והדברים נראים תמוהים מאד לכאורה, דהרי לא מביאים שתה"ל על המזבח, דהא בפסוק בפ' ויקרא כתיב להדיא "קרבן ראשית תקריבו אתם לד' ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח", וא"כ למה הזכיר הרמ"א הא דהשלחן הוא במקום המזבח. ועיין בזה"ק בפ' תצוה דף קפג ע"ב דאיתא דביומא דשבועות אודמן נהמא עלאה, דאיהו אסוותא בכלא, ועל דא מקריבין חמץ לאתקדא על מזבחא, ומקריבין תרין נהמין אחרנין כחדא, וחמץ אתוקדא בנורא דמזבחא. הרי מבואר דמקריבים השתה"ל על המזבח. והרמ"א הביא דברי הוזה"ק בתורת העולה ח"ג פנ"ה. ועיין בספר השל"ה הק' מסכת שבועות פרק גר מצוה אות ט' דאיתא וז"ל זה לשון תולעת יעקב דף נ"ח, ודע כי כמו שבראש השנה רצה הקדוש ברוך הוא להשגיח ולדרוש מעשה בני אדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידוש העולם, וכמו שתקנו לומר זה היום תחלת מעשיך כדברי רבי אליעזר שאמר בתשרי נברא העולם, כן רצה ביום מתן תורה, שהוא מורה על חידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן, כדאיתא בפ"ק דר"ה בארבע פרקים העולם נידון וכו', בעצרת על פירות האילן,

וכבר ביארנו כי הפירות ההם הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, והעולם נידון ביום זה על התורה שנתנה בו שבטלו עצמם ממנה, והוא אמרם על פירות האילן בלא השלימים בתורה ובמצות כראוי, ועוד ירמוז היום הקדוש הזה אל העולם שאחר התחייה, שאז יתענגו בני העולם ההוא בגוף ובנפש יחד מן הסעודה השכלית המועדת להם, כמו שהיה מתענג אדם הראשון בגוף ובנפש קודם שחטא, כי אז יחזור העולם לשלמותו הראשונה, ולדוגמא זו בא הקרבן ביום זה חמץ ומצה, חמץ כנגד הגוף ומצה כנגד הנפש, והחמץ והמצה קריבים יחד על גבי מזבח, גם הנפש והגוף יתענגו יחד בעדן העולם ההוא, שהוא זיו השכינה שמצינו למשה ואליהו. עכ"ל. הרי שוב מבואר דמקריבים השתה"ל על המזבח. אבל המפרשים תמחו נאד על דברי הוזה"ק והתולע"י מפסוק מפורש הנ"ל. ועיין בספר גבורות שמונים אות נ"א דאיתא וז"ל ועיין בשו"ת לחמי תודה למהר"י באסאן וז"ל בס' ט"ז שכתב שם על דברי הוזהר פרשת תצוה וכו' וז"ל ודקשיא ליה למר הא דספר הוזהר וכו' דביומא דשבועות מקריבין חמץ לאתקדא על מזבחא דהא שתי לחם נאכלין היו לכהנים הא ודאי קושיא היא והרמ"ע זלה"ה עמד עליה כו' ולענד"ג דברים כפשוטן כו' ופירוש הענין מתבאר ממה שכתוב קרבן ראשית תקריבו אותם לד' וגו' דבשתי הלחם מיירי קרא

וקאמר בהדיא דשתי הלחם קרבן נינהו ומקריבין אותם לד' והיינו דמניפין אותן עם חזה ושוק של שני כבשים כו' והן נאכלין לכהנים כשאר הבשר משלחן גבוה וכיון דהושוו ב' אכילות אכילת מזבח ואכילת כהנים (עיין חולין דף פא ע"ב ומנחות דף י"ז) הוי ליה כאלו איתוקדו על מזבחא וכו', הנה שכתב ז"ל דמה שהוזהר אומר על השתי הלחם דהם קריבין לאתקדא על מזבחא הכוונה על אכילת הכהנים דאכילת הכהנים היא הנקראת שריפה על המזבח מפאת היות אכילתם משלחן גבוה והוי ליה אכילתם מפאת זה אכילת מזבח ממש וע"כ קרי לה הוזהר לאתקדא על מזבחא כאילו היתה אכילת מזבח ממש ויש לסברא זאת עוד קריין סגיאין ואין מקום האסף פה. עכ"ל. הרי מבואר דאכילת שתה"ל היא כשריפה על המזבח, וא"כ מבואר למה הרמ"א הוצרך לומר דשלחן דומה למזבח, דאכילה דידן היא כאכילת הכהנים, ואכילת הכהנים היא כאלו הקריב על המזבח, ואיפה יש לן מזבח, לזה ביאר הרמ"א דשלחן דידן הוא כמזבח.

הנה לפי' נמצא דעשיית הזכר לשתי הלחם אליבא דהרמ"א טעון "שלחן". אפשר שיש מזה נפק"מ למעשה, דאם רוצה לקיים דברי הרמ"א על ידי אכילת פת הבאה בכיסנין בקידושא רבה, ואוכלו באופן אכילת עראי בעמידה ובלי שום קביעות, אפשר דזה לא סגי.

יהיו של חטים דוגמת שתי הלחם

הנה לגבי האי ענין שעושים זכר לשתי הלחם, עיין במג"א בס' תצ"ד דאיתא וז"ל זכרון לב' הלחם וא"כ יהיו של חטים דוגמת שתי הלחם. עכ"ל. וזכ"ב במ"ב שם בס"ק י"ז.

הנה לפי' לכאורה פשוט דאי אפשר לעשות הלחמים מכוסמין, דאף דכוסמין הו' מין חטים לגבי דברים מסויימים כדאיתא להדיא במס' פסחים דף לה ע"א, אבל לשתי הלחם נראה דבעינן דוקא חטים. [ולכאורה יש לזה מקור בת"כ בפרשת ויקרא (דיבורא דנבזה פרשתא י"ג), דיעו"ש דמבואר דאחרי שהוכחנו מהשתי הלחם שהעומר אינו בא מן החטים, עדיין הוצרכנו להוכיח דאין העומר בא מן הכוסמין, וא"כ מבואר דאין שתי הלחם בא מן הכוסמין.] וא"כ הלחמים שבאים זכר למנחת שתי הלחם צריכים להיות חטים ולא כוסמים.

ונפק"מ למעשה מיוחדת הנוגעת לגבי הרבה אינשי בזמננו שאוכלים כוסמים משום שקשה לבריאותם לאכול חטים. ואף שפשוט מאד שאלו שקשה לבריאותם לאכול חטים אין צריכים לאכול חטים כדי לקיים האי ענין לעשות זכר לשתי הלחם, דלא נאמר מנהג זה במקום חולי, אבל נפק"מ לשאר בני הבית, דאף אם בדרך כלל אוכלים כוסמים בהדי אלו שקשה להם לאכול חטים, אבל בשבועות יש לעשות להם לחמים מיוחדים מחטים, ולא סגי לעשות כוסמים לכולם. אולם מציאתי בפמ"ג בא"א שם בס"ק ט' דאיתא וז"ל של חטים ולא שיפון. עכ"ל. הרי שכתב ד"חטים" היינו לאפוקי שיפון, ולכאורה משמע דס"ל שאין "חטים" לאפוקי כוסמין.

ואין לומר דהפמ"ג רק הזכיר שיפון משום

שבמקומו רק היה מצוי חטים ושיפון, דהא בהרבה מקומות אחרות הפמ"ג הזכיר שיפון וכוסמין. עי' בא"א על או"ח סימן קס"ח ס"ק א' דאיתא וז"ל פרוסה חטין ושלם שיפון דלאו ממין ז' אין צריך להניחו אפילו שלימה תוך הפרוסה (וכל שכן פרוסה תוך השלימה) לצאת ידי שני הלחמים, דדוקא חטין ושעורים המוזכרים בקרא אז י"ל יוצא ידי שני הלחמים, משא"כ כה"ג דהא לרש"י שם ד"ה יוצא ידי שניהם מחלוקת רב הונא ור' יוחנן, אבל חטין ושעורים אין צריך דברי הכל חטין עדיף, הבו דלא לסיף לומר שיתן אחד לחבירו, ועי' שם בתוס' ד"ה מניח כי י"ל אף לפירוש ר"ת כרש"י דלרב הונא ב' מעלות פתיתין עדיף וירא שמים יוצא ידי שניהם מחלוקת ועי' אות א' והבן זה ובחדושינו הארכנו, והוא הדין חטין וכוסמין דינא הכי ועי' א"ר אות ב', ובאות ו' וט"ז אות ג' א"ה יבואר בהא דכוסמין ושיפון. עכ"ל. ועע"ש בסימן ר"א ס"ק ו' ס"ק ז' וס"ק ח' דאיתא וז"ל בוראמיני מזונות דכוסמין ושיבולת שועל ושיפון אין חשבוין מפרי הגפן דיין, ובסעי' ו' לגפן ענבים קודמים בורא מיני מזונות דכוסמין לחם הא לא לדין, דלא שייך אקדמנהו קרא שאין מפורשין, עי' מג"א אות י"ב וא"ה באות י"ג בסדר המעלות יבואר זה, וגם בורא מיני מזונות דאורז המבואר בס' ר"ח סעי' ז' יש לו מעלה דמבוררת יותר אבל אין עושין ממנו פת המוציא, ולכן בסעי' ו' בורא מיני מזונות דכוסמין קודם לענבים הא בורא מיני מזונות דאורז לא, ואע"ג דברכה מבוררת כמו פרי העץ דתפוחים עדיף מפרי האדמה דמין ז' וכדומה מ"מ בורא מיני מזונות לאו מבוררת כל כך ותהא לו עדיפות זה וכו', אבל מ"ש

הר"ב חמשת מיני דגן משמע אף כוסמין קודמין לדין וכו' דכוסמין אי לאו דבכלל הוא לא הו' מוקדם לברכה וכו', אלא אפילו לפרי העץ אפשר דאין חשוב, דעד כאן אמרו דבורא מיני מזונות דהני חשיבי כיון דעבדו מינייהו פת המוציא משא"כ באורז, ומיהו י"ל דנתן טעם שתקדים כוסמין לגפן תאינה ורימון שהם מפורשים וכו' בורא מיני מזונות על שעורים קודמים לאחר חטה על הכל, לבד זית קודם לו דקדימת הפסוק עדיף מבואר מיני מזונות וכו', וכן שיבולת שועל ושיפון קודמים לכל לבד מזית וכוסמין. עכ"ל. ועי' במש"ז על א"ח סימן קס"ח דאיתא וז"ל כתב הפרישה כוסמין ושיפון כוסמין קודם, דכוסמין מין חטים ושיפון מין שעורים יע"ש, ועי' מנחות דף ע' כוסמין מין חטים ושיבולת שועל ושיפון מין שעורים, ור"ש פרק קמא דכלאים משנה א', ושיפון ושיבולת שועל ושיפון שקולים הם שיפון קודם דחשיב ונקי יותר משעורים כידוע. עכ"ל. ועי"ש בסימן ר"ח דאיתא וז"ל כו"ע מודים דכוסמין ושיבולת שועל ושיפון הויין בכלל חטה ושעורה דקרא שנשתבח א"י, ובלחם ברהמ"ז דין תורה בהם. עכ"ל.

ולכא"ו צ"ל בדעת הפמ"ג, דכיון דכוסמין מין חטים, זה כבר סגי ליחשב זכר לשתי הלחם, וא"כ י"ל דשפיר יכול לעשות הלחמים לשבועות מכוסמין, וצע"ע למעשה.

(אולם אפשר שיש טעם אחר להקפיד לעשות לחמים לשבועות מחטים, דמלבד הטעם דזכר למקדש בעלמא, אפשר שיש טעם אחר לאכול לחמים מיוחדים דומיא דשתי הלחם בשבועות, ע"פ הסוד, ולהאי טעם אפשר דבעינן דוקא חטים. וצע"ע בזה.)

”ובקצרכם” דבר בעתו אחרי חג השבועות

לזכות לתורה בעינן להיות בחלקו של עני ולמדת הענוה.

והנה בשלמא מי שהוא עני מסתמא הוי ענו וכמו שהבאנו מחז”ל, אבל מי שהוא עשיר איך יבא לידי מידת ענוה ואיך יהא נחשב בחלקו של עני. וי”ל דאם הוא נותן מתנות עניים זה יביאנו לענוה ובזה מתדבק עצמו להעניים ויחשב מחלקם. ורא”י לדבר דעיין במס’ מגילה דף ל”א דאיתא אמר רבי יוחנן כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא אתה מוצא ענוותנותו דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים כתוב בתורה כי ה’ אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים וכתוב בתריה עושה משפט יתום ואלמנה, שנוי בנביאים כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו’ וכתוב בתריה ואת דכא ושפל רוח משולש בכתובים דכתיב סולו לרוכב בערבות ביה שמו וכתוב בתריה אבי יתומים ודיין אלמנות. הרי דלהחיות לב האומללים בא מענוותנותו של הקב”ה.

ובאמת עיין ברמב”ם בהל’ מגילה במה שהאריך בענין גדלות הענין דמתנות לאביונים, והפסוק שהביא שם להסביר שהמשמח אומללים הוא דומה לשכינה הוא אותו פסוק שהביא הגמ’ הנ”ל להראות ענוותנותו של הקב”ה, דהיינו הפסוק בישע’י נ”ז כי כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים. הרי דהנותן מתנות לאביונים הוי דומה לשכינה במדת הענוה.

ולפ”ז י”ל דהתורה הזכירה פאה ולקט בהפרשה דשבועות דכיון דשבועות הוא יום קבלת התורה הדגישה התורה מעשה זו שמביאו למדת הענוה ולחלקם של העניים.

תעזב אתם בגימטריא זו נעמי ורות המואביה כלתה. עכ”ל.

ו”ל עוד עד”ז דהנה בילקוט רות רמז תקצ”ז איתא אמרה תורה לפני הקב”ה רבש”ע תן חלקי בשבט של עוני שאם עשירים עוסקים בי יהיו מתגאים, אבל כשהם עניים הם מתעסקים בי והם יודעים שהם רעבים ושפלים. (ועיין במס’ פסחים דף ק”ג ע”ב ארבעה אין הדעת סובלתן אלו הן דל גאה וכו’). ועי’ גם בר”ן בנדרים דף פ”א א’ אמאי דקאמור שם הגמ’ הזהירו בבני עניים שמהן תצא תורה מפני שדעתם שפילה. ועיין במס’ תענית דף ז’ ע”א אמר רבי חנינא בר אידי למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה ואמר רבי אושעיא למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו במים וביין ובחלב דכתיב הוי כל צמא לכו למים וכתוב לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב לומר לך מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה.

ועיין במהר”ל נתיב התורה פ”ב שכתב דבלי מדת הענוה אי אפשר בשום אופן שיעיב אל התורה ומדה העצמית שגרמה למשה שהי מקבל התורה היא הענוה אשר היתה עמו יותר מעם כל אדם אשר על פני האדמה ולכן זכה לתורה, וכמו שאמרו בשבת פרק ר”ע הואיל ומועטת את עצמך תקרא התורה על שמך שנא’ זכרו תורת משה עבדי ובערובין דף נ”ה ע”א אצל לא בשמים היא לא בגסי הרוח שאין להתורה שייכות כלל לגס רוח. ומבואר דכדי

עיין בפרשת אמור, בפרשת המועדים, דכתיב ”וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו חקת עולם בכל מושבתים לדתיתכם, ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ד’ אלקיכם, וידבר ד’ אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש”. הרי דבין שבועות לראש השנה יש פסוק אחד, והיינו הא דכתיב ”ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ד’ אלקיכם”. והנה אפשר דפסוק זה הובא הכא משום שהוא מקור ל”יום טבוח” הבא אחרי שבועות, וכדמבואר במס’ חגיגה דף יז ע”ב, יעו”ש.

אולם עדיין צ”ב למה הפסוק המרמז על ”יום טבוח” מדבר במיוחד על מצוות פאה ולקט. וצע”ע בזה.

ועכ”פ יש להביא תוספת ביאור בענין סמיכות פסוק זה לחג השבועות. עיין ברוקח שהסביר דהיות ושבועות הוא יום קבלת התורה ואיתא במשלי פל”א פכ”ו ד”תורת חסד על לשונה” לכך התורה הזכירה ”חסד” בפרשה דשבועות, וסיים שם דלכך קוראים רות בשבועות. ועי’ בטעמא דקרא בפ’ אמור דאיתא וז”ל ובקצרכם וגו’ לעני ולגר תעזב אתם וכו’ ואפשר לומר עוד שרמזה כאן התורה למעשה רות שהיתה גיורת ולקטה הלקט לכן כתיב לעני ולגר והיא באה בתחילת קציר שעורים ואמרו במדרש שזה קציר העומר ולכן סמכו כאן לקציר העומר, ולגר עם האות שלפני’ ושלאחרי’ אותיות לגיורת, ויש כאן עוד רמזים לזה ולגר תעזב, תעזב אותיות בעז והת’ עם ראש וסוף תיבת ולגר אותיות רות, לעני ולגר

ב”ה יצא לאור לקראת חג השבועות הבעל”ט ספר חדש מאת מחבר הגיליון הרה”ג ראובן שווארץ שליט”א שתי הלחם בגלות

ובו עיונים וביאורים בענייני שתי הלחם הנוגעים אפילו בזמן הזה לרכישה מוזלת: י. בלוי - שיווק והפצת ספרים
bloyseforim@gmail.com • 054-856-40-33 • https://bloy.co.il
בחו”ל: להתקשר למשרד ”עם הספר” 1718-377-0047

אותלמופת
עימוד שוחרן טקסט ליצירה
otl@10-11@gmail.com | 05276-74041

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר
בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבל! הזריז נשכר!

לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו”כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)-
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להג”ל

גיליון שבועי (מס' 12)

פרשת במדבר - שבועות תשפ"ד

משמרת המקדש

מהנעשה ונשמע בקו המענה ההלכתי לעניני קדשים מבית 'תורת הקרבנות'.

שו"ת 'משמרת המקדש'

האם מביאים ביכורים בחג השבועות?

רש"י על הפסוק (שמות כג כז) כתב: וחג הקציר הוא חג שבועות ביכורי מעשיך שהוא זמן הבאת ביכורים. מבואר ברש"י שמביאים ביכורים בשבועות. (מיהו ברש"י במדבר (כח כז) עה"פ "וביום הביכורים" ביאר רש"י דקאי אשתי הלחם שהוא מן החדש). וכן מדייק המג"ח (מצוה צא) מדברי הרמב"ם ביכורים (פ"ב ה"ו). וכן בירושלמי פ"א הל"ד איתא: הביאו ביכורים בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן. חזינו שמביאים ביכורים בשבועות (אדר"ת).

אך המהרי"ט אלגאזי בבכורות כו: מביא תוספות חיצוניות (וכן הוא בשיטמ"ק שם) שאין מביאים ביכורים בשבועות, משום שטעונים קרבן, ואינו דוחה יו"ט, ולפי"ז כתב המג"ח (צא) שאי אין לו בהמה להקריב עם הביכורים יכול להביא בשבועות. עוד כתב שכיון השלמים האלו קרויים "שמחה" (כדכתיב: ושמחת בכל הטוב) אפשר להקריבו אף ביו"ט, ולצאת יד"ח מצות שמחה דיו"ט.

אך בשו"ת אגרות משה קדשים (ח"א ס"א) הקשה על המג"ח, דכיון דכתיבי בהאי שלמים דביכורים לשון של שמחה, א"כ אין מערבין שמחה בשמחה, ולכך לכ"ע אין להביא קרבן ביו"ט, ומש"כ הרמב"ם (שם) שמביאים בשבועות ביכורים, מירי שהביא ביכורים קודם עצרת, שמניחו עד העצרת, ובעצרת מביאו ללא קרבן, ולא נחלקו הרמב"ם והתוספות חיצוניות.

וב"דרך אמונה" ביכורים (פ"ב הל"ו- בבבאור הלכה) כתב שלא להביא ביכורים בשבועות. א. משום הוצאה ביו"ט, שהר הבית הינו מקורה והיה רה"י מדאורייתא, (וע"ש שביאר אמאי לא אמרינן "מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך") ב. משום שצריך להמתין עד העצרת, ובעצרת מביאו ללא הלחם כשירה כל היום, וכיון שלא ידעו מתי הקריבוהו, לא הביאו עד למחר.

מהו סדר הקרבת הקרבנות בשבועות?

הנה יש לדון א. אי המוספין קודמים לשתי הלחם, כיון שהמוסף הוא תדיר, או ששתי הלחם שהם חובת היום קודמים. ב. האם השעיר הבא עם שתי הלחם קודם לשאר הקרבנות, דהא חטאת קודמת לעולה, כדאיתא בזבחים פט. מפני שהוא מרצה.

- כתב הרמב"ם בפ"ח תמידין ומוספין הל"א: ועוד מביאין יתר על המוסף ביום הזה מנחה חדשה שתי הלחם, ע"כ. משמע מדבריו שהמוספין קודמים לשתי הלחם. וכן הוא להדיא ברבינו גרשום (מנחות ריש מה): וכן פסק ה"עבודת הקרבנות" ח"ב סימן גב. וביאר החזו"א מנחות (לג יז) מפני שהמוספין הם תדירים, ואפילו שבסוכה נו. משמע שחובת היום עדיף, צ"ל שהמוספין נמי חשיבי חובת היום. אך המג"ח (מצוה שז) כתב, שאין דין קדימה למוספים, כיון ששניהם חובת היום.
- דעת המג"ח במצוה שז, שקודם מקריבים את שני השעירים, כיון שהם חטאות, ורק אח"כ את העולות. ועיי"ש שהסתפק בזה. דעת ה"עבודת הקרבנות" ח"ב סימן גב, שאין קדימה לשעיר הבא עם הלחם, וקרב יחד עם הלחם, אחר כל הקרבנות, דבתוספתא שבועות (פ"א) איתא שהשעיר הבא עם הלחם, בא לכפר, על טומאת מקדש וקדשיו שבין חגי השעירים, ולכן ראוי לאחר.
- בגמרא הוריות יג. איתא: שתי הלחם קודמים לכבשים הבאים עמהם, זה הכלל דבר הבא בגין ליום, קודם לבא בגין כבשים. וכן פסק הרמב"ם תמידין ומוספין (פ"ט ה"ט). וברש"י שם ביאר דהכוונה על ההתעסקות בעיו"ט, דהא אין עבודה בלחם וזולת התנופה, והתנופה היא יחד עם הכבשים).

ולמעשה סדר ההקרבה בחג השבועות היה כדלהלן:

בשעה שישית, הביאו את קרבנות המוספין, ותחילה שחטו זרקו, את שעיר החטאת, דהא בכל מקום חטאת קריבה ראשונה, (זבחים פ"ט). ואח"כ שחטו זרקו את שני הפרים, את האיל ואת שבעת הכבשים, אח"כ הקטירו את העולות, דהא הם כליל (זבחים שם). אח"כ הקטירו את אימורי השעיר, והקריבו את המנחת נסכים של כל הקרבנות.

אח"כ הביאו את הקרבנות הבאים עם הלחם, פר, שני אילים ושבעת כבשים, כולם עולות, שחטום בסדר הזה זרקו את דמם והקטירום, והביאת את מנחת נסכיהם.

אח"כ מביאים את שתי הלחם, עם שני כבשים והניפום במזרחו של מזבח ולבסוף מביא את שעיר החטאת.

יש לך שאלה בדיני המקדש והקרבנות? חייג כעת!

0350-81-81-3 / 0777-22-3333

[אפשר להשאיר הודעה בשלוחה 6] כמו כן ניתן לשלוח שאלות בפקס: 072-3377748 או בדוא"ל של רבני משמרת המקדש: 6183442@gmail.com

דיני הפרשת ביכורים

הפירות החייבים בביכורים

א. מצות עשה להפריש ביכורים ולהביאם למקדש שנאמר (שמות פכ"ג פסוק י"ט) ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' וגו'.

ב. אין הביכורים באים אלא משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, ואם הביא משאר מינים לא נתקדשו.

ג. מן התורה אין הביכורים באים אלא מפירות שגדלו בארץ ישראל, ומדברנן מביאים אף ממקומות הסמוכים לארץ ישראל כגון סוריא ועבר הירדן שהיא ארץ סיחון ועוג,³ וי"א שעבר הירדן חייב מה"ת.⁴

זמן הבאת הביכורים

ד. אין מביאין ביכורים קודם לעצרת שנאמר וחג הקציר ביכורי מעשיך, ואם הביא קודם לעצרת אין מקבלין ממנו אלא יניחם שם עד לעצרת ואז יקרא עליהם.⁵

ה. אין מביאין ביכורים אחר חנוכה שהרי הם של שנה הבאה אלא יניחם עד אחר עצרת.⁶

ו. הביא ביכורים אחר סוכות עד חנוכה אינו קורא עליהם הגדתי היום וגו' שאין קריאה אלא בזמן שמחה.⁷

הפרשת הביכורים

ז. כיצד מפרישים הביכורים, יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה או אשכול ענבים שביכרו או משאר הפירות קושר עליו גמי ואומר הרי אלו ביכורים, והם נעשים ביכורים אע"פ שעדיין לא גדלו כל צרכן, ואם לא הפרישן במחבר ולא קרא להם שם הרי זה מפריש לאחר שנתלשו.⁸

ח. י"א שכשמפריש מברך אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להפריש ביכורים.⁹

שיעור הביכורים

ט. הביכורים אין להם שיעור מן התורה¹⁰, אבל מדבריהם השיעור הוא אחד משישים מהפירות הנמצאים בשעת הפרשה¹¹, וי"א שאין להם שיעור אף מדברנן.¹²

י. יכול לעשות כל שדהו ביכורים.¹³

יא. בשעת הלקיטה יכול להוסיף על הפירות שביכרו עוד פירות מאותו המין והם נקראים תוספת הביכורים, וכן יכול להוסיף מחוץ לכלי ממין אחר משבעת המינים והם הנקראים עיטור הביכורים.¹⁴

הנחה בכלי

יב. אחר שלקט את הפירות מניחם בכלי שנאמר (דברים פכ"ו ב') ושמת בטנא.¹⁵

יג. העשירים היו נותנים הפירות בכלים של כסף וזהב והעניים בכלים העשויים מערבה קלופה.¹⁶

יד. מצוה מן המובחר להביא כל מין בכלי בפני עצמו, ואם הביא בכלי אחד לא יהיו מעורבים אלא נותן כל מין בפני עצמו ויתן דבר מפסיק בין כל מין כגון עלים וכיוצא בהם.¹⁷

טו. תולים סביבות הסלים תורין ובני יונה שאחר מכן יקריבו אותם לעולה¹⁸, וי"א שמביאין בידם עוד תורין ובני יונה ונותנים אותם לכהנים.¹⁹

טז. מביאים קרבן שלמים עם הביכורים²⁰ וכשהיו עולים הרבה יחד היו מביאין שור שקרניו מצופים זהב ועטרה של זית בראשו²¹, ואם יחיד עולה בפני עצמו י"א שמביא גדי שקרניו מצופים כסף.²²

יז. מתאספים יחד הרבה מביאי הביכורים ועולים לירושלים יחד שנאמר ברוב עם הדרת מלך²³, ומי שלא יכול לעלות עמהם היה עולה לירושלים בפני עצמו.²⁴

¹³ ביכורים פ"ב מ"ד, רמב"ם פ"ב הי"ז.

¹⁴ שם פ"ג מ"י, רמב"ם שם הי"ח.

¹⁵ רמב"ם פ"ג הי"ז.

¹⁶ ביכורים פ"ג מ"ח, רמב"ם שם הי"ח.

¹⁷ תוספתא ביכורים פ"ב הי"ח, רמב"ם שם פ"ג הי"ז.

¹⁸ ביכורים פ"ג מ"ה ובפ"ה הר"ש שם, ובהשגות הראב"ד שם פ"ג הי"ט.

¹⁹ רמב"ם שם.

²⁰ שם פ"ב מ"ד, רמב"ם פ"ג הי"ב.

²¹ ביכורים פ"ג מ"ג וע"י ירושלמי שם, ובפירוש שנות אליהו להגר"א,

וע"י שו"ת הרשב"א ח"א סי' רצ"א, רמב"ם פ"ד ה"יז.

²² ירושלמי שם, וע"י שו"ת הרשב"א שם.

²³ ביכורים פ"ג מ"ב, רמב"ם שם פ"ד ה"יז.

²⁴ ירושלמי שם.

¹ רמב"ם הל' ביכורים פ"ב הי"ב.

² ביכורים פ"א מ"ג, רמב"ם שם.

³ שם פ"א מ"י, רמב"ם שם הי"א.

⁴ רע"ב שם, וע"י פ"ה הרמב"ן עה"ת שמות י"ג פ' ה' בשם הספרי לדעת

ת"ק.

⁵ שם מ"ג, רמב"ם שם הי"ו.

⁶ שם מ"ו, רמב"ם שם.

⁷ שם, רמב"ם שם פ"ד הי"ג.

⁸ שם פ"ג מ"א, רמב"ם שם פ"ב הי"ט.

⁹ כנה"ג יו"ד ס"א, זוהר הרקיע לרשב"ץ מצוה קנ"ו וע"י דרך אמונה שם

ס"ק קמ"ב.

¹⁰ פאה פ"א מ"א, רמב"ם פ"ב הי"ז.

¹¹ ירושלמי ביכורים פ"ג הי"א, רמב"ם שם.

¹² ע"י ח"י המאירי חגיגה ז' א'.

מעלה "שתי הלחם"

יום הבכורים

א. חג השבועות נקרא בתורה "יום הבכורים".
פרש רש"י שנקרא בכורים על שם שתי הלחם, שהם מנחת חטים הראשונה מהתבואה החדשה. ויש מפרשים שנקרא יום הבכורים על שם שהוא זמן תחלת הבאת הבכורים, אך המשך הפסוק "בהקריבכם מנחה חדשה לה'" לכל המפרשים הפונה לשתי הלחם.
משמע שעקר חג השבועות הוא על ידי הקרבת שתי הלחם.

מצות היום

ב. בכל המועדים יש מצוה מיחדת לאותו מועד.
אבל בחג השבועות אין מצוה מעשית לכל יחיד אלא הקרבת שתי הלחם היא המצוה המיוחדת של החג.
וכן בפרשת אמר¹ כתוב את המצוות המיוחדות של כל המועדים, ובחג השבועות כתוב את מצות שתי הלחם. משמע ששתי הלחם הם מצות היום.

מביאים ברכה

ג. בגמרא ראש השנה טז. כתוב: מפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת הוא זמן הדין על פרות האילן, אמר הקדוש ברוך הוא הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פרות האילן.

פרש רש"י ששתי הלחם שיכים לפרות האילן כיון שהם מתירים להביא בכורים, או לפי הדעה שחטה נחשב עץ².

מבאר כאן שעל ידי הקרבת שתי הלחם, זוכים בדין על פרות האילן.

משפיעים תורה

ד. ידועים דברי השל"ה³ שביום מתן תורה דנים

על פרות האילן - הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקדוש ברוך הוא. ולכן העולם נדון ביום זה על התורה שנתנה בו האם בטלו ממנה, ולא השלימו בתורה ובמצוות כראוי.

והעצה לזכות בדין שביום הזה הוא על ידי הקרבת שתי הלחם, כמו שמפרש בגמרא הנ"ל!

השפת אמת⁴ כתב שפנו שהנביאים קבלו את נבואתם מהר סיני, כך בכל שנה מקבל כל אחד מישראל בשבועות את כל מה שעתיד להבין ולחדש בתורה, ובמשך השנה מוציא כל אחד מהכת אל הפעל. ולכן בעצרת נדונים על פרות האילן, שהם החדושים שיוצאים מהתורה שנקראת עץ חיים.

ולפי זה גם הדין כמה חדושי תורה הוא יחדש, תלוי בהקרבת שתי הלחם!

כאלו הקריבום לפני

ה. כל ישראל מיחלים ומצפים שנוכה בשנה זו שיבנה בית המקדש ונקריב שתי הלחם.

אך אם ח"ו לא נוכה בשנה זו ולא נקריב את שתי הלחם, אם כן יחסר לנו את עקר מצות היום של חג השבועות, וכן יחסר את הזכות בדין על פרות האילן, על נשמות ישראל ועל חדושי התורה, וצריך לעשות כל מה שאפשר כדי שיחשב לנו כאלו הקריבנו שתי הלחם.

מובא בגמרא⁵ ששאלה זו שאל אברהם אבינו את הקדוש ברוך הוא: "בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם?" וענה לו: "כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן מעלה אני עליהם כאלו הקריבום לפני, ואני מוחל להם על כל עוונותיהם".

ואם כן צריך לקרא בשבועות את פרשת שתי הלחם והקרבנות שעמהם כדי שיחשב כאלו הקריבנו, כמו כל הקרבנות.

למוד דיני שתי הלחם

ו. והנה, פרשת התמיד אומרים כל בקר⁶, ועל ידי זה נחשב כמו הקרבה⁷. וכן את קרבנות מוסף של

ח"ג עניני חג השבועות פ"א אות י"ב י"ג. ועיין מלאכת שלמה ר"ה פ"א מ"ב (סוד"ה בעצרת) בשם זוהר ויחי רכ"ו.

9. עניני חג השבועות תרס"א. כן מבאר ב"רוקח" במדבר כ"ח. 10. תענית כז: ומגילה לא:

11. כמו שכתבו הראשונים והפוסקים שיש חיוב לומר פרשת התמיד כל יום, וכן מוכח בטור ושו"ע (ס"ס מ"ז, מ"ח, מ"ט, נ) שקבעו לומר את פרשת התמיד בסדר התפלה, וברמ"א בס"י מ"ח. 12. כמו שבאר במ"ב מ"ח סק"א.

שבת, ראש חודש ויום טוב מזכירים בתפלת מוסף, ונחשב כמו הקרבה.

אבל בחג השבועות מזכירים בתפלת מוסף רק את קרבנות המוסף⁸, ולא מזכירים את שתי הלחם והקרבנות שמביאים עמהם⁹. וכבר הקשו פן הראשונים והאחרונים ותצו בכמה אופנים¹⁰.

וכן בכל המועדים קוראים בתורה את קרבנות המוסף ונחשב כמו הקרבה¹¹. אבל בחג השבועות קוראים רק את קרבנות המוסף, ולא את שתי הלחם והקרבנות שעמהם¹².

יוצא שלא מזכירים כלל בחג השבועות את שתי הלחם, ואין 'נשלמה פרים שפתינו'. לכן ראוי מאוד לכל אחד לומר וללמד את סדר הקרבת שתי הלחם שיחשב כמו הקרבה, וכן כתבו גדולי האחרונים¹³ שראוי לומר, ומובא סדר ההקרבה בכמה ספרים¹⁴.

או שאפשר לפחות לקרא את הפסוקים שבפרשת אמר¹⁵.

זכר לשתי הלחם

ז. ברמ"א¹⁶ באר את המנהג לאכל מאכלי חלב בשבועות, כיון שעל ידי שאוכלים חלב וכשר באותה סעודה צריכים להביא שתי לחמים על השלחן,

13. שבפרשת פנחס (במדבר כ"ח), שהם: שני פרים איל אחד ושבע כבשים לעולה, ושעיר לחטאת.

14. שבפרשת אמור (ויקרא כ"ג), שהם: פרה אחד שני אילים ושבע כבשים לעולה, שעיר לחטאת, ושני כבשים לשלמים.

15. עיין דעת זקנים (לבעלי התוס') במדבר כ"ח כ"ה, רמ"ע מפאנו בסוף סדר העבודה (עמ' קמ"א), שיירי כנה"ג או"ח ס"ח ט"ז (הגהות הטור ג), ברכ"י שם א' בשם כמה אחרונים, א"ר שם ט"ו, שו"ת התעוררות תשובה או"ח רצ"ח, שפ"א מנחות מה: מנחת אברהם מנחות מה: (עמ' שכ"ד).

16. עי' תוס' ורא"ש מגילה ל: בשם ר"ע גאון שהתקנה לקרא במפטיר בקרבנות המועדים הוא כדי שיחשב כמו הקרבה.

17. עיין דרשות חת"ס ח"ב (רצ"ב טור ד'), ושו"ת מנחת יצחק ח"ו נ' שבארזו הטעם שלא קוראים.

18. יש נוהגין (אחרי השל"ה) פ"א הגהה ט' (ד"ה והנה מאחר), הובא בכה"ח או"ח תצ"ד ל"ג, ופתחי עולם ו'. וכ"כ סידור בית יעקב (ליעב"ץ) ביום א' דשבועות.

19. רמב"ם תמז"מ פ"ח, סדר העבודה לרמ"ע מפאנו (סדר עבודה רבה סוף פ"ט), סידור בית יעקב (ליעב"ץ) ביום א' דשבועות, עבודת הקרבנות (לחתן הח"ח) ח"ב סי' נ"ב-ס"ה [ובסימן כ"ג סק"ב כתב שכל הספר נכתב כדי לקיים ושלמה פרים שפתינו וייחשב כאילו הקרבנו], מבואי הקדשים (סוף מבוא ג'), שערי חכמה פ"ב סעיף י"א, קונטרס 'תורת הקרבנות' דיני שתי הלחם, וכן מובא קיצור הדינים בהמשך הגליון.

20. ויקרא פרק כ"ג פסוקים ט"ו-כ"א.

21. או"ח תצ"ד.

להמחשה בלבד לצורך קיום המנהג

שתי הלחם עם ארבע קרנות מונחים בעזרה

קצור הקלות שתי הלחם

לצורך למוד ההלכות בחג השבועות כמו שכתוב "ושלמה פרים שפתינו"

קרנות מוסף של חג השבועות (משמאל לימין: שני פרים, איל אחד, שבעה כבשים לעולה ושעיר לחטאת)

קרנות הבאים עם שתי הלחם (משמאל לימין: פרי אחד, שני אילים, שבעה כבשים לעולה, שני כבשים לשלמים ושעיר לחטאת. שתי הלחם נראים בקידמת התמונה על שולחן)

על רחב ארבעה טפחים⁸. (לעבי הלחם אין שעור).

חלק א' - הכנת הסלת

שתי הלחם באים מחטים מבתרות⁹, מהתבואה החדשה¹⁰.

א. השדה - בוחרים את השדה המבתרת ביותר בארץ ישראל¹¹. חורשים וזורעים בצורה מיוחדת¹².

ב. קצירה - קוצרים את החטים שנגמרו בשולם.

ג. פירת החטים - בוחרים מקל התבואה שלש סאים חטים¹³, המבחרים ביותר.

דשים, זורים, בוררים ועושים שלש מאות שיפה וחמש

פתיחה

אלו הם קרנות הצבור שמקריבים בחג השבועות:

א. קרבן תמיד.

ב. קרנות מוסף: שני פרים, איל אחד, שבעה כבשים לעולה, ושעיר לחטאת (בפרשת פנחס)².

ג. קרנות שתי הלחם: שתי לחמים, שני כבשים לשלמים, פרי שני אילים ושבעה כבשים לעולה, ושעיר לחטאת (בפרשת אמר)³.

מקריבים שתי הלחם: סלת ומים⁴. ואין בהם שמן ולבונה⁵.

השעור: שני עשרונים סולת - עשרון לכל לחם⁶.

הגדל: כל לחם הוא מלבן בארץ שבעה טפחים,

1. סך הכל 26 בהמות לקרנות ציבור, כמו שכתב הרמב"ם תמידין ומוספין ח' א'. מלבד שתי הלחם, ומנחת נסכים והיין של 22 עולות ו-2 שלמים.

2. סדר הקרבת המוספין: דעת רבינו גרשום במנחות מה: שקרנות המוספין קודמים לקרנות שבאים בגלל הלחם. וכן דעת רוב האחרונים: סידור היעב"ץ, מלבי"ם אמור סוף אות קע"א, טהרת הקודש וזכרים ו; חס"ד בתוספתא שבועות א' א'; הר המוריה תמו"מ ט' י"ב, בנין שלמה ח' ב' א"ח ל"ו (והוכיח כן ברמב"ם תמו"מ ח' א'). עבודת הקרנות ח' ב' נ"ב, חזו"א מנחות ל"ג י"ז וביאר שתדיר קודם. אמנם המנ"ח ש"ז י"א כתב שאין בהם קדימה והם שווים, וכן מבואר במהריק"ו תמו"מ ח' א'.

[בהקדמת השעיר לחטאת, נחלקו האחרונים האם קרב אחרי העולות (כמו בסוכות), או שחטאת קודמת לעולות].

3. סדר הקרבת הקרנות ששם שתי הלחם: בפסוק (ויקרא כ"ג י"ח) כתוב שמקריבים קרנות אלו "על הלחם", ובתו"כ כשם פרק י"ג וכן מנחות מה: מבואר שהכוונה בגלל הלחם, משמע שמקריבים את הקרנות אחרי הלחמים. וכן משמע ברמב"ם תמו"מ ח' א' שכתב שמקריבים קרנות אלו "עם הלחם", וברם ג' ויחזקוני ויקרא שם ביארו: על הלחם - עם הלחם. וברמב"ם תמו"מ ט' ט': דבר הבא בגלל היום קודם לדבר הבא בגלל הלחם, ולכן שתי הלחם קודמים לכבשים, וא"כ ה"ה הלחמים קודמים לשאר הקרנות שבאים בגללם. וכן נקט בפשיטות החזו"א מנחות ל"ג ט' ו"ד (ד"ה י"ג) י"ז (ד"ה וימיה), והוסף שגם שני הכבשים לשלמים קודמים לשאר הקרנות כיון שהם מתירים את הלחם.

אמנם הרמ"ע מפאנו (סדר עבודה רבה סוף פ"ט) ובסידור יעב"ץ כתבו שמקריבים את החטאת והעולות לפני שתי הלחם. ובעבודת הקרנות ח' ב' נ"ב כתב שהעולות לפני שתי הלחם. ומהרי"ט (להחטאת אחרי שתי הלחם). הוא החלק היותר עבה ומובחר שבגרעין החיטה (אמנם הקמח שהוא דק כאב - פסול).

5. שנשמרו על טהרת הקודש, עיין טהרות פ"א משנה ט' וברע"ב ומשנה אחרונה שם.

6. משנה מנחות נט, רמב"ם מעשה"ק י"ב ו' וברב"ד.

7. עשרון הוא שיעור הפרשת חלה (במקח חטים לדעת החזו"א 2.250, ולהגר"ח נאה 1.600. אמנם בסולת המשקל סגולי שונה).

מנהג נוסף

ח. כתבו הראשונים שנהגו הנשים לעשות בשבועות לחם ארץ עם ארבע ראשים זכר לשתי הלחם²⁰, ועוד טעם. ומובא מנהג זה בפוסקים²¹.

אפשר לעשות שתי לחמים בצורת שתי הלחם, וכשיביא אותם לשלחן בסעודת היום, יבאר לבני ביתו בקצור את דיני שתי הלחם, ויחשב להם פאלי הקריבו. וכן יקיימו בזה את מנהג הרמ"א.

22. צ"ע שהרי את שתי הלחם לא מקריבים במזבח, וי"ל כמה אופנים:

א. התנופה בשתי הלחם נחשב כמו הקרבה במזבח (עיין רמב"ם ורי"ב א"ב פ"א). ב. הגר"ח משי"נברג (ביין רמב"ם א"ב פ"א). ג. הגר"ח משי"נברג (ביין רמב"ם א"ב פ"א). ד. בשו"ת יוסף אומץ להחיד"א סי' מ"ג כתב שבהקטרת אימורי הכבשים נחשב שהוקטר משתי הלחם לאישים (כמבואר במנחות נז).

23. הטעם שלא תקנו חיוב להביא שתי לחמים כמו שתקנו ב' תבשילים בליל פסח, עיי' אגרות משה או"ח ח' ב' ק"ס.

24. מטה משה תרצ"ב, מ"א תצ"ד ט', חק יעקב י"ב, שולחן שלמה ח', ערוה"ש'.

25. מ"א תצ"ד ט' ומ"ב ס"ק י"ז.

26. עיי' באה"ט תצ"ד ח' בשם הכנה"ג והשל"ה, ופמ"ג י"ד פ"ט (במ"ג, וישפ"ו). ומקור המנהג ע"פ הוזה"ק (הובא בב"א חק"ג, ודרכ"מ י"ד פ"ט ב').

27. חמדת ימים ח"ב ענייני שבועות פ"ג אות ט"ז.

28. כן משמע בשיירי כנה"ג תצ"ד ט' הגהות הטור ג' ד' ע"ש.

29. עיי' שו"ת שלמת חיים (להגר"ח זונספלד) סי' שכ"ה.

30. כלבו סי' נ"ב, תשב"ץ ח' א"א ס"ס קל"ה.

31. מקור חיים תצ"ה חק יעקב שם סק"ט, א"ר סק"י, החיד"א בלב דוד ל"א, מועד לכל חי (הגר"ח פלאג' ח' כה"ח תצ"ד ס'.

8. וארבע קרנות, כל קרן בגובה 4 אצבעות.
9. דיני הכנת הסולת למנחות נתבאר בהרחבה בקובץ 'תורת הקרנות' מנחות.
10. משנה מנחות פג.
11. שנשרשה אחרי הבאת שתי הלחם בשנה שעברה.
12. מחו"ל פסול, עיי' מנחות פג: רמב"ם תמו"מ ח' ב'.
13. עיי' משנה מנחות פה.
14. כדי להוציא מהם אחרי כל הניפויים 2 עשרונים סולת (חמישית מהחטים).

מאות בעיטה¹⁵.

ה. טחינה - טוחנים ברחים של גרסות¹⁶.

ה. נפוי - מניפים בשמים עשרה נפות¹⁷, עד שישארו שני עשרונים סלת מבחרים¹⁸.

ו. קנייה - הקדש קונים (את החטים או את הסלת¹⁹), מוספים של תרומת הלשכה²⁰.

חלק ב' - הכנת הלחמים

הכנת הלחמים נעשית בערב יום טוב²¹.

א. מדידה - מביאים שני כלים במדת עשרון²², מניחים בכל כלי שאור שיכול לחמץ עשרון סלת²³, ומוסיפים סלת עד שיתמלאו הכלים (בלי גדש).

ב. לישיה - לשים כל עשרון בפני עצמו²⁴, במים פושרים²⁵, וממתנים שיחמץ²⁶.

ג. עריכה - עורכים כל לחם בצורת מלבן, בארך שבעה טפחים ורחב ארבעה טפחים²⁷. מוסיפים בצק מובע²⁸ בארבע קרנות הלחם, כל קרן בגובה

ארבע אצבעות²⁹. יש אומרים ששתי החלות צריכות להיות שוות³⁰.

ה. קטוף - מורחים את פני החלות במים.

ה. אפייה - אופים כל חלה בפני עצמה³¹, בתנור

15. רמב"ם תמו"מ ח' ג', השיפה והבעיטה כדי לרכך ולהסיר את הקליפות שדבוקות לגרעין, כמו בכל המנחות.

לתיטה: במזבח אבנים ח' ב' ד' כתב שמצווה ללחות כיון שע"ז הסולת יותר מובחרת. אבל בדברי מלכאל ח' ד' כתב כיון ששפים ובעוטים אין צורך ללחות. וצ"ע.

16. ששבורת את גרעיני החיטה ולא טוחנות דק, ומתקבלת תערובת של סולת (שזה החלק המובחר), קמח דק (שהוא פסול), וקליפות.

17. משנה במנחות עו, כדי להוציא את הקמח מהקליפות.

18. טחינה שניה: חוזרים וטוחנים את גרגרי הסולת לפירורים דקים, ע"ז רש"י מנחות עו: סוד"ה בדקה, כתובות ק"ב. ד"ה קמח, אבות פ"ה משנה טו.

19. ברמב"ם תמו"מ ח' ג' מבואר שקונים חטים. והנה במנחות עו: מבואר שקונים סולת, ולרש"י (כ"ז) שם י"ל שרק במנחת יחיד כיון שאינו בקי צריך לקחת סולת. אך דעת הר"ש שהראב"ד בתו"כ אמור י"ח א' שדוקא ציבור צריכים לקחת סולת (והובאו בליקו"ה במנחות שם).

20. שקלים פ"ד מ"א, רמב"ם שקלים ד' א'. וע"ז ושתה"ל קדושים בקדושת דמים.

21. כיון שאפיית שתה"ל לא דוחה שבת וי"ט, מנחות צה: רמב"ם תמו"מ ח' א'. ועיין מובח אבנים ח' ב' ח' תבנא לדינא שכיון שנעשה ע"י כל המשמרות, הם צריכים לבוא בעי"ז להכין את הלחמים. 22. בונה לקדש בעשרון: אם מודד בעזרה בכלי קדוש לא יכוון לקדש את הסולת כיון שאם תתקדש תפסל בלינה, ע"י רב"ז מעשה"ק י"ב כ"ג, ק"ר מנחות נו, וזב תורה מנחות צה: סוד"ה והדברה. אמנם בחזו"א מנחות כ"ד י"א כתב שמצווה למדוד בעשרון קודש והוא מקדש רק לענין שאין פדיון, אבל לא נפסל ביוצא ולינה, ע"ש סק"ט. וכ"כ במרכה"מ תמו"מ ח' ז'.

23. כדי שיחמץ יפה, תפא"י מנחות פ"ה בועז א'.

24. משנה במנחות צד. ורמב"ם תמו"מ ח' ז'.

25. כחמימות הרוק או יותר (עיין משנה ברורה תנ"ה ל"ב). הטעם כיון שמים פושרין יותר יפים לעיסה, ועוד שהם ממחרים להחמץ ושתה"ל צריך שיהיו חמץ. 26. לא מתעסקים בבצק, כיון שהעסק והלישה מונע חימוץ. 27. משנה במנחות צו. רמב"ם תמו"מ ח' י', וברבנו גרשום במנחות שם כתב שהשיעור הלכה למשה מסיני. לעובי הלחם אין שיעור, אמנם לפי החשבון יוצא שהעובי פחות מאצבע. 28. תפא"י מנחות פ"א אות י"ז כתב שהקדש מרובע. וכן משמע קצת בתשב"ח ח"א קל"ד (ד"ה אבל) שכתב שהיה ארבע קרנות כמו קרנות המזבח, ולא נתבאר רוחב הקרנות. וכן יל"ע האם הקרנות חלולות כמו במזבח (החיצון והפנימי).

שבטורה³², בלי דפוס³³, עד שיאפו היטב³⁴.

ו. שמירה - אחרי האפייה צריך לשמור את החלות היטב עד למחרת שלא יפסלו³⁵. דהינו: שלא ישמאו³⁶, ולא יתעפשו³⁷, ולא יתיבשו, וכן שלא יחסר מהם כלום³⁸, ולא ישברו³⁹.

חלק ג' - התנופה

התנופה בשתי הלחם נעשית אחרי הקרבת קרבן התמיד וקרבת המוסף⁴⁰.

א. הבאה - מביאים את שתי הלחמים, וכן שני כבשים זכרים בני שנה לשלמים⁴¹.

ב. תנופה ראשונה - מניפים את שני הכבשים חיים, יחד עם שתי הלחמים⁴².

צורת התנופה: הכהן שזכה להניף, עומד במזרח העזרה⁴³ ופניו למערב⁴⁴. מעמיד לחם בצד כל כבש⁴⁵, מניח שתי ידיו

32. משנה במנחות צה: אפייתן בפנים ורמב"ם תמו"מ ח' ז'.

כוונה לקדש בתנו: בליקו"ה שם כתב שנחלקו תוס' והרמב"ם האם להלכה התנור כלי שרת, ולהרמב"ם שהתנור כלי שרת והלחם מתקדש צ"ע מדוע לא נפסל בלינה, והסיק שלא יכוון לקדש. וכן לפי האחרונים שביארו שאף להרמב"ם התנור לא מקדש, א"צ לכוון לקדש. אמנם לדעת הלח"מ תמו"מ ח' ז' וחזו"א מנחות כ"ד י' מתקדש בתנור קצת ולא נפסל בלינה, ולכא"ל לפי"ז צריך לכוון לקדש! וצ"ע.

33. טהרת הקודש מנחות צד, שו"ת חת"ס או"ח קכ"ה, ישועות יעקב או"ח רנ"ד ב'. ועיין תוספתא מנחות י"א א', וצ"ע.

34. שיקרמו פניהם העליונים והתחתונים, ישועות יעקב שם ותשובה מאהבה ח' א"ח. אמנם להידור מצווה, וכן משום 'למשחה' באכילת הכהנים, צריך לאפות יותר עד שיאפו היטב. 35. אם נפסלו: בפשטות א"א להביא שתי הלחם כיון שאין אפייתן דוחה יו"ט, (ועיין פתאום יבא סימן ט' אות ח' כמה אופנים שאפשר להביא ביו"ט). במשנה באבות פ"ה מ"ה כתוב שאחד מעשרה ניסים שנעשו במקדש שלא נמצא פסול בשתי הלחם, וביארו רש"י והרע"ב שאם היה נמצא פסול לא היה אפשר להביא אחר כיון שאינו דוחה יו"ט.

36. אם נטמאו בטומאת מת (וי"א גם בטומאת שרץ) ואין לחם אחה מביאים בטומאה ואינם נאכלים.

37. אם נתעפשו, ונפסלו משום הקריבהו נא לפתח, ולכא"ל ה"ה אם התיבשו, וצ"ע.

38. אם נחסר מהלחם קודם זריקה נפסלו, רמב"ם פסוה"מ י"ב ג'.

39. אם נשברו מעט אף שלא נחסר כלום לכא' נפסלו (כמו במנחות ט: יב: בלחה"פ), וצ"ע. עיין מקדש דוד ח' ב' (ד"ה והנה לפי).

40. כנ"ל בפתיחה בהערה 2.

41. בהוריות ג. כתוב ששתי הלחם קודמים לכבשים, וביאר החסדי דוד בתוספתא הוריות ב' ד' שצריך להביא את שתי הלחם לעזרה לפני הכבשים.

42. ברייתא במנחות סב. וכמו שפירשו רש"י ורבנו גרשום שם שמדובר בתנופה הראשונה, ותוס' מנחות מז. ד"ה שיהא, רש"י ומאירי סוכה לו, סמ"ג עשין ר"ב. וכ"כ הלח"מ ומער"ק תמו"מ ח' י"א ונפות תמרים סוכה לו: בדעת הרמב"ם. וכן נקטו לדינא התפא"י בחומר בקדוש פ"ב נ"א, ליקוטי הלכות מנחות סב. (בתורת הקדשים ז'), ועבודת הקרבנות ח' ב' ס'.

[אמנם בחי הגר"ז מעשה"ק פ"ט ביאר ברמב"ם שבתנופה הראשונה מניפים רק את הכבשים ע"ש].

43. לדעת הרמב"ם מעשה"ק ט' ו' ותמו"מ ח' י"א צריך דוקא במזרח ויל"ע האם צריך לפני המזבח (וסמוך למזבח) לרמב"ן וריטב"א ה"ל בפתיחה בהערה 22. אמנם דעת רש"י ותוס' מנחות סא. שאפשר גם במערב.

44. כדי לקיים לפני ה', ע"י הגהות ראמ"ה מנחות סא. וטהרת הקודש סב.

45. כרבי במנחות סב. ששתי הלחם בצד הכבשים וכמ"ש הלח"מ

מתחת הכבשים, ומגביה הכל יחד⁴⁶. מוליד ומביא לארבע רוחות, מעלה ומוריד⁴⁷.

חלק ד' - הכבשים לשלמים

לאחר התנופה מקריבים את שני הכבשים לשלמים⁴⁸.

א. שחיטה וזריקה - שוחטים את שני הכבשים בצפון⁴⁹, ומקבלים את דמם. מוליכים וזורקים במזבח שתי מתנות שהן ארבע⁵⁰. אם נשאר דם, שופך ליסוד.

ב. הפשט ונתוח - מפשיטים את העור מהכבשים, מוציאים את האמורים⁵¹, חותכים את החזה ואת השוק של רגל ימין.

ג. תנופה שניה - מניפים את החזה והשוק של שני הכבשים, עם האמורים⁵².

צורת התנופה: הכהן שזכה להניף עומד במזרח העזרה ופניו למערב. מניחים על ידיו את החלבים⁵³, ועליהם מניחים את החזה והשוק, ועל החזה והשוק את יותרת הכבד ושתי הכליות, ועליהם את האליה⁵⁴. מוליד ומביא לארבע רוחות, מעלה ומוריד.

תמו"מ ח' י"א. בליקו"ה במנחות שם (בתורת הקדשים ז') הוסיף שלחם אחד בצד כבש זה ולחם אחד בצד כבש זה.

46. בפשטות מצמיד את הלחמים והכבשים, ומכניס ורועותיו מתחת כולם יחד ומגביה. ויל"ע האם הבגדי כהונה שבוועותיו חוצצים בין ידיו לכבשים והלחמים. עוד יל"ע האם צריך דווקא כהן אחד או אפשר בכמה כהנים.

47. משנה במנחות סא. וכמו בלולב.

48. במשנה בזבחים נד: כתוב שהכבשים הם קדשי קדשים, ולכן טעונים שחיטה בצפון ונאכלים רק לזכרי כהונה וליום ולילה, וכן יש בהם מעילה (מעילה ט). [ומ'מנקראים 'שלמים', כיון שאינם באים לכפרה, ויש בהם תנופת חזה ושוק ונסכים כמו שלמים].

49. משנה בזבחים נד: כדון קדשי קדשים. שחיטת הכבשים מקדש את הלחם קדושת הגוף להפסל ביוצא ולינה (עי' מנחות מז. לענין יוצא). וצריך לכוון לקדש את הלחם (עיין רש"י במדבר ו' י"ז בלחם נזיר).

50. משנה זבחים נד:.

51. לדעות לקמן שבתנופה שניה מניפים גם את האימורים.

52. כדברייא במנחות סב. כתוב (לדעת רבנן) שמניפים חזה ושוק כמו שלמי יחיד. וא"כ צריך להניף גם את האימורים כמו שלמים, וכ'רבינו גרשום שם סב. והראב"ד בתו"כ צו פרק ט"ז ה', וכן נקט השפ"א שם, והמוריה תמו"מ ח' י"א והליקוטי הלכות (בתורת הקדשים אות ז' נ').

אמנם הרמב"ם תמו"מ ח' י"א לא הזכיר את האימורים, עיין הגהות שוהם וישפה ברמב"ם ורש"ש מנחות סא. במשנה.

53. חלב המכסה את הקרב, חלב שעל הקרב, וחלב הכסלים.

54. רמב"ם מעשה קט"ח בתנופת שלמים, וזה"כאן נלמד משלמים.

יש אומרים שגם בתנופה השניה מניפים את שתי הלחמים⁵⁵.

ה. הקטרה - מקטירים את האמורים של שני הכבשים על המזבח⁵⁶. הקטרת האמורים מתירה את בשר הכבשים באכילה, וכן את שתי הלחם⁵⁷.

ה. מנחת נסכים - מקטירים את מנחת נסכים של שני הכבשים על המזבח. לכל כבש עשרון סלת בלול בשלש לוג שמן.

חלק ה' - החטאת והעולות

לאחר הקרבת הכבשים לשלמים, מקריבים את שאר הקרבנות שבאים עם שתי הלחם⁵⁸.

א. השעיר - מקריבים את שעיר החטאת⁵⁹.

ב. העולות - מקריבים את הפר, שני האילים ושבעת הכבשים לעולה.

ג. מנחת נסכים - מקטירים את מנחת הנסכים של עשר העולות.

ה. נסוד היין - מנסכים בספל שבמזבח את היין של שני הכבשים והעולות, בזה אחר זה⁶⁰. שלושה לוג

55. רמב"ם תמו"מ ח' י"א, ובלח"מ שם כתב שנלמד מהתנופה מחיים. בחי' הגרי"מ מעשה קט"ט (ובמנחות סב.) הוכיח כן מהברייתא במנחות מז: שחט שני כבשים כו' מושך שתיים ומניף, וע' רש"י שם. אמנם הליקוטי הלכות במנחות סב. (בזבח תודה ד"ה וחכ"א) תמה על הרמב"ם, ונקט לדינא (בתורת הקדשים נ') שלא מניפים את הלחם בתנופה שניה.

מקום הלחמים: ברמב"ם שם כתב שהלחם בצד, וביאר הלח"מ שנלמד מהתנופה הראשונה. וכ"כ המאירי סוכה לו: וסדר עבודה לדמ"ע מפאנו פ"ט. הגרי"מ (מעשה קט"ט) כתב לפי ביאורו שם שהרמב"ם לשיטתו שמניפים את הלחם רק בתנופה שניה, לכן הלחם בצד, אבל לדעת רש"י שמניפים את הלחם גם בתנופה ראשונה.

א"כ תנופה שניה היא כמו התנופה בקרבן תודה שהלחם למעלה. 56. שהם: החלבים (חלב המכסה, חלב שעל הקרב, חלב הכסלים, וחלב הכליות), ויותרת הכבד, שתי כליות, ואליה.

57. או"ש תמו"מ ח' י"א, מקד"ד ח' ה'. ועיין משנת חיים מועדים ב' סימן צ"ו.

58. כנ"ל בפתיחה (הערה 3), והובא שם דעת הרמ"ע מפאנו והיעב"ץ שמקריבים את הקרבנות שעם שתי הלחם לפני הלחמים.

59. בפשטות חטאת קודמת לעולה ועיין מנ"ח ש"י י"א. אמנם במלבי"ם אמור סוף אות קע"ב ועבודת הקרבנות ח"ב ס"ד כתבו שכיון שיש שעירים בשבועות והשעיר השני בא לכפר על טומאה שאירעה בין זה לזה (עי' זבחים ו) צריך לאחורו אחרי הכל. וצ"ע.

60. ליקוטי הלכות סוכה נה, ובסוף תמיד (ובתורת הקדשים א'). אמנם י"א שאחרי שהקטירו את מנחות הנסכים, מותר לערב את

לכבש, ארבעה לוג לאיל, וששה לוג לפר.

ה. שירת הלויים⁶¹ - הלויים עומדים על הדוכן ושירים שיר של יום מיוחד לקרבנות שתי הלחם⁶². ויש אומרים⁶³ ששירים שיר של מוסף⁶⁴.

ו. תקיעה בחצוצרות - בזמן שירת הלויים הכהנים תוקעים בחצוצרות ג' פעמים תר"ת⁶⁵.

חלק ו' - האכילה

א. חלקה - הכהן הגדול נוטל חלה אחת⁶⁶, ואת החלה השניה מחלקים לכהנים של כל המשמרות⁶⁷, וכן את הבשר של שני שעירי החטאות⁶⁸, והבשר של שני הכבשים לשלמים.

ב. הכנה לאכילה - כל כהן מכין לעצמו את החלק שקבל בבשר ובלחם, בצורה חשוכה וטעימה⁶⁹.

ג. אכילה - שתי הלחם, בשר שעירי החטאות ובשר כבשי השלמים הם קדשי קדשים, ונאכלים לזכרי כהנה בעזרה ליום ולילה עד חצות⁷⁰.

ה. סדר האכילה - כסדר ההקרה⁷¹. ולכן אכילת שתי הלחם קודמת לאכילת השלמים שבאים עמם⁷².

היין של כל הקרבנות יחד, ולנסך.

61. דיני שירת הלויים נתבאר בהרחבה ב'תורת הקרבנות' דיני עבודת הלויים פרקים ב-ח.

62. מלבד השיר ששרו בנסוך היין של המוסף, כן מובאר בסידור היעב"ץ, עבודת הקרבנות ח"ב ב"א ס"ג, מובא אבנים ח"ב ח' תבא לדינא י"ג, דרך חכמה כלי המקדש ג' ב' ביאורה"ל ד"ה ועל, וכן מצדדים חקרי לבא ח"ח ב"סימן צ' ב"בואב"ל נא"ח ח' הנושארו בצ"ע.

63. בסדר עבודה לרמ"ע מפאנו פ"ט ושלטי הגיבורים מגן א' כתבו שמנסכים כעת גם את היין של קרבנות מוסף, ושירים רק שיר של מוסף.

64. מזמור כ"ט (הכו לה' בני אלים), מסכת סופרים פ"ח, הובא בתפא"ר בחומר בקדש פ"ו י"א. והטעם כיון שמזמור זה מדבר על מתן תורה.

65. סוכה נג, רמב"ם כלה"מ ז' ה'.

66. יומא יז. ורמב"ם תמו"מ ח' י"א.

67. מובאר ביומא לט. שהיה ברכה שהלחם הספיק לכל הכהנים של כל המשמרות (אלפים ורבבות). יש אוכל ושבע ויש אוכל ומותיר.

68. שעירי הקרבנות המוסף, ושעירי של הקרבנות הבאים עם הלחם.

69. שנאמר "למשחה" - לגדולה, בדרך שהמלכים אוכלים, עיין חולין קלב: סוטה טו.

70. משנה זבחים נד: בכבשי עצרת, ובתוספתא פ"ו ה"ז בשתי הלחם, וברמב"ם תמו"מ ח' י"א.

71. זבחים צ: רמב"ם תמו"מ ט' י"ב.

72. קר"א מנחות מה, חזו"א מנחות ל"ג ט"ו. ואף שמניפים יחד אך שתי הלחם הם עיקר.

למעשרה

א. לומר את פסוקי התורה בפרשת אמר (ויקרא כ"ג ט"ו-כ"א), וכן ללמד את דיני שתי הלחם, ולכוון לקיים בזה "ונשלמה פרים שפתינו".

ב. לעשות זכר לשתי הלחם על ידי הבאת שתי לחמים בסעודה (כמובא ברמ"א או"ח תצ"ד), או לעשות לחם ארץ עם ד' ראשים (כמובא בכל בו"ב,

תשב"ץ ח"א קל"ה, מקו"ח תצ"ה, ח"י סק"ט, א"ר סק"י, כה"ח סק"ס).

יו"ל ע"י מכון תורת הקרבנות • 077-227-3333 • פקס: 072-3377748 • דוא"ל: 6183447@gmail.com

ניתן להשיג שלשה חיבורים בעניני שתי הלחם:

1. אוצר דינים 'תורת הקרבנות' - שתי הלחם וקרבנות החג.

2. גליון מעלת שתי הלחם וקיצור הלכות שתי הלחם.

3. קונטרס כ"ה שאלות ותשובות לעיון בעניני שתי הלחם.

בב"ב בטל' 03-6189607 או בטל' 052-7653813

או במייל: t8429433@gmail.com

הגרלה על סך 1,000 ₪

בס"ד התקבלה תרומה לצורך לימוד דיני שתי הלחם:

1. לימוד ההלכות בגיליון (ללא המקורות) מזכה בכניסה אחת להגרלה.

2. אפיית שתי חלות שטוחות בצורת מלבן עם 4 קרנות (בכל גודל), כפי המנהג

שהוזכר בפוסקים זכר לשתי הלחם, מזכה בכניסה אחת להגרלה.

יש לעדכן עד יום ראשון י' סיון בשעה 12:00 בלילה בטל' 077-227-3333 שלושה 6

לִנְשׁוּבָת עֲנִי

הגאון הצדיק ר"ש דבליצקי זצוק"ל

והנה באמירת ההלל יש להקפיד היטב על הגיית המילים, ובאחת השנים עברב חג הסוכות כתב **הגאון הצדיק ר"ש דבליצקי זצוק"ל** 'הערה' בכתב יד לעורר הציבור על טעות שהשתרשה באמירת ההלל, וביקש לתלות בבית הכנסת. ונשכחו 'יצור ה' המדברים' הארוך בטעיות הנפוצות באמירת ההלל (יש).

ח.ש.ש. ג' צו"ש שט"א
 י"א צ"א י"ב ח"א
 דה"ש
 אתם יוצאים שמה ?
 מפני ש 98 אחוז
 קוראים
 א"כ אמרתי החבלי
 במקום חבלי
 חג שמח
 ושבת שלום מאדן

”רַב־שֵׁׁ הָהָה בָּאֵנוּ לִפְנֵיךְ בְּנֵי עֶמֶךְ בְּנֵי בְרִיתְךָ לִמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְהָ, אֶתְהָ אֲמַרְתָּ עִ״י תִּנְאִיךְ קְדוּשִׁי עֲלֵינוּ וּבִפְרָט עִ״י רַב־שֵׁׁ, שְׁבִסוּף הַגְּלוּת יִשְׁלְטוּ הָעֲרַב רַב עַל עֶמֶךְ יִשְׂרָאֵל, וְעֵתְהָ בְּעוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים הַתִּקְּסִים בְּנוֹ דְּבַר זֶה וְהֵם מִבְּקָשִׁים בְּיַחַד עִם הַסֵּט־א לַעֲקֹר תוֹרָתְךָ הַקְּדוּשָׁה מִיִּשְׂרָאֵל וּלְקַחַת בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל עֲמָלֵי תוֹרָתְךָ הַקְּדוּשָׁה לְגִיּוֹס לַצָּבָאִם וְעִ״י לַעֲזוּקְרָם מִלְּמוּד תוֹרָתְךָ הַקְּדוּשָׁה, וְאַתְהָ אֲמַרְתָּ שְׁלֹא יִמּוֹשׁ דְּבָרֵי מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע זֶרַע וְזֶרַע מֵעֵתְהָ וְעַד עוֹלָם, לָכֵן אַתְהָ הָאֵל בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים הִפְּרָ עֲצָתְם וַתִּבְטַל מִחֻשְׁבוֹתֶם תַּעֲקֹרֶם תַּשְׁבֵּרֶם וַתִּכְנִיעֶם יִהְיוּ כַּמֶּץ לִפְנֵי רוּחַ וּמִלֶּאֶךְ ה' דוֹחָה יִהְיֶה דִּרְכָם חִשָּׁף וַחֲלַקְלָקוֹת וּמִלֶּאֶךְ ה' רִדְפָם, וְאַתְהָ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים שְׁלַח לָנוּ מַשִּׁיחַ אֲדִיקָךְ לְגַאֲלֵינוּ גְּאֻלַּת עוֹלָם וּמִלֶּאֶה הָאָרֶץ דַּעֲהָ אֵת ה' כְּמִים לִים מַפְסִים אֲמוֹן סִלָּה וְעַד״.

מה שלא אמר לא "כל" המתים יהללו, כמו שאמר ולא "כל" יורדי דומה. כי הצדיקים המתים מהללים י-ה, עין בבא מצינא (פה): על האבות שמתפללין, ועין מדרש תהילים (פרק קמז): בשעה שהקב"ה מפיל רשעים לגיהנם ומציל הצדיקים הם מקלסין אותו והן נותנין לו הלל. אבל לא כל יורדי גיהנם. ואף שאמרו (שמות רבה פז ד ובש"ס פפ"ד) שקילוסו של הקב"ה עולה מגיהנם יותר מגן עדן, שאומרים הרשעים יפה דנת וכו', המתים אין יכולים לדבר אלא הנשמות שלהם. (ע"פ שיח איש)

ביאר הגרא"א דסלר: כך הוא במציאות, הקב"ה רם הוא מעל הגויים וקשה להם להשיג אותו, רק הגדולים שהם בבחינת שמים, מסוגלים לדעתו. אבל ישראל רואים "המשפילי לראות בשמים ובארץ" אפילו זה שעומד למטה בארץ מסוגל לראות את יד ה', על ידי הנקודה הפנימית של נשמת ישראל שבתוכו, "מקמי מעפר דל מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים" וגו', כך הוא כח הנקודה הפנימית, שהיא מרימה אותו גם מעפר ומאשפות וכשחוזר בתשובה מושיבה אותו עם האבות הקדושים ע"ה. (מכתב מאלהו) (ליקוטי תהלים)

כלל ישראל נהיה בעלים על התורה

"אלו קרבו לפני ה' סיני ולא נתן לנו את התורה דינו" (הגדה של פסח)

רבים וטובים נתקשו, איזה תועלת יש אילו קרבנו לפני ה' סיני בלי מתן תורה, ומדוע דינו בכך? ונראה עפ"י דאיתא במסכתא שבת (פח,): אמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו? אמר להן לקבל תורה בא וכו', והמלאכים בקשו למנוע זאת. ויש להבין מה היתה טענת המלאכים, וכי עינם היתה צרה באנשי הארץ, והלא אין זה מגרע מהם כלום?

והביאור הוא, שכשהקב"ה הוריד את התורה לארץ, פירושו הוא שמעתה כלל ישראל נהיו בעלים על התורה, ושוב לא בשמים היא, והיינו המבואר בגמרא בבא מציעא (נז,): שנחלקו במתיבתא דרקיעא בספק אם בהרת קדמה לשער לבן או שער לבן קדם לבהרת, הקב"ה אומר טהור, וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא. ופסק הרמב"ם בהל' טומאת צרעת כמתיבא דרקיעא שהוא טמא, והיינו דמכיון שכבר גזר הקב"ה בתורתו ואמר לא בשמים היא, הרי שעלינו לפסוק על פי רוב חכמי ישראל, וכך הוא הדין וההלכה.

וזה מה שנתחדש במתן תורה, ועל כך טענו מלאכי השרת חמודה גנוזה אתה מבקש ליתן לבשר ודם, עד עתה היתה התורה בשמים, אבל מנתינתה לישראל לא בשמים היא. ועל פי האמור מתבאר מה שאומרים "אילו קרבנו לפני ה' סיני ולא נתן לנו את התורה דינו", דלעולם דאי הכוונה שהיה מתן תורה לישראל, אלא שלא נתן לנו את התורה לא היינו הבעלים על התורה, שעל כך טענו מלאכי השרת, אף בכך דינו. (מוסף שבת קודש - רבי אליהו דיסקין)

מציאת חן במואב ועמון

"אלכה נא השדה ואלקטה בשקלים אחר אֶשֶׁר אֶמְצֵא חן בעיניו" (רות, ב, ז)

פירש"י **שלא יגער בי עכ"ל.** ויש להתבונן מדוע הגביל רש"י את ה'מציאת חן' רק כדי שלא יגער, עוד יש לדקדק דכאן עשתה מעשה למצוא חן בעיניו, ואילו אחר כך (פסוק ו) שאלה רות את בועז מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני, משמע שהיה הדבר לפלא בעיניה.

ונראה לפרש דרות חששה שהרי היא מואבית, ובעמון ומואב איכא איסור דלא תדרוש שלומם וטובתם (דברים כג, ז), ולכן רות ביקשה רק מציאת חן בדרגה שלא יגער בי, כי סברה שיותר מזה אי אפשר. אולם אחר כך כאשר בועז החל להיטיב עמה מיד שאלה אותו רות "מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה", והיינו שדרגה זו של נשיאות חן בבחינת "להכירני" אסור עם מואבית. (משלח רבי אליהו ברוך - רא"ב פינקל)

מדוע אין מקדימים תפילת "מוסף" ל"הלל"

הקשו לפני מרן בעל "קהילות יעקב", מדוע תיקנו חז"ל לומר "הלל" לפני תפילת "מוסף", הרי תפילת מוסף תדירה יותר מהלל, שבכל שבתות השנה יש בהן תפילת מוסף, ואין בהן הלל, ונאמר דתדיר ושאניו תדיר תדיר קודם?

ואמר ליישב עיקר הקושיא, שלא שייך תפילת מוסף להלל מדין תדיר, מאחר וחז"ל תיקנו את אמירת הלל כחלק מתפילת שחרית, והיא כחלק בל יפרד ממנה. וראיה לזה מהגמ' בראש השנה (נב,): במשנה "העובר לפני התיבה ביו"ט של ר"ה השני מתקיע, ובשעת ההלל הראשון מקרא את ההלל", הרי שההלל שייך לתפילת שחרית, עד כאן דבריו.

ושוב מצאנו שכן כתב בס' שאלת יעב"ץ (ח"א סימן מ') לענין טעימה לפני אמירת הלל, שהביא מהמשנה בר"ה הנ"ל, שמבואר שההלל שייך לתפילת שחרית, ואשר על כן אין לטעום עד אחר אמירת הלל. ודבריו הובאו להלכה במשנ"ב. (ביאור הלכה הלכות ראש חודש סימן תכב סעיף ב"ד וקורין ע"ש) ועין עוד במשנ"ב סימן תכ"ג סק"א, "אומרים קדיש תתקבל אחר הלל, דהוא סיומא דתפילת שחרית!" (מוסף שבת קודש)

האם היה ידוע מראש שתינתו התורה ב"הר סיני"

הקשה הגראי"ל שטינמן: מהמובא במדרש: (ויחי צט, א) בשעה שבא הקב"ה ליתן תורה בסיני היו ההרים רצים ומדיינים אלו על אלו, זה אומר עלי התורה ניתנת וכו'. והעירו, הרי הקב"ה אמר למשה כשנגלה אליו בסנה "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה" (שמות ג, יב), הרי כבר הובטח שיהיה בסיני.

וי"ל שהם לא ידעו מזה. וכעין זה עי' מהרש"א פסחים (קח,): על יורקמו שר הברד ע"ש. (כאיל תערוג)

דברי מספד-

הגאון הגדול רא"י סאלווצייק שליט"א

ביום ראשון י סיון יחול יום הסתלקותו של רבן של ישראל מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל. אחר פטירתו נשא עולם התורה בארץ ובעולם 'מספד גדול' כאשר התאספו אלפים ללמוד מדרכיו ולהתרומם במשנתו. הבאנו חלק מדברי המספד הנדירים שנשא ראש ישיבת בריסק הגאון רא"י הלוי סאלווצייק שליט"א במהלך 'שיעור חומש' שמסר אחר העלות הענן.

יש מדרש, (דבר"ר ח, ו) רבנן אמרי ז' דברים אמר שלמה על העצל ומה שאמר משה גדול מכולם. כיצד? אמרו לעצל רבך בעיר לך ולמוד תורה ממנו והוא משיב אותך ואומר להן מתיירא אני מארי שבדרך, אמרו לו רבך בתוך המדינה וכו'. "מחורף עצל לא יחרוש ושאל בקציר ואין" (משלי כ, ד), מהו "מחורף עצל לא יחרוש"? זה שאינו לומד תורה בנערותו, ומבקש ללמוד בזקנותו ואינו יכול. (עכ"ל המדרש) צ"ב מה השייכות לעצל. וכתוב כאן שכשלומדים בעצלות אח"כ בזקנותו אינו יכול ללמוד. דאל"כ מה שייך לעצל.

אם יהודי יכל עד כך, ללמוד עד הרגע האחרון, עם לומר שיעורים, ללמוד עד 100 שנה, רואים שלמד תורה בנערותו. וישב ולמד בנערותו אצל אביו ר' הירש שהיה וואלאזינער, תלמיד מהתקופה השניה של וואלאזין. ואביו (א.ה. סביו של הגרי"ג) היה תלמיד התקופה הראשונה בוואלאזין, והסבא הגר"ח היה מחשיבו למאוד, והיה נקרא כשמו ר' ירחמיאל גרשון, והיה רב בשומיאץ. ואביהם (ר' הירש) היו לו ב' בנים, ר' יעקב ור' גרשון, שהיה צריך לשולחם לבית הספר עפ"י החוק, ומסר נפשו וזייף להם תעודות לידה, ואח"כ ברחו מרוסיה וגרו ברמת השרון, ולמדו ולמדו יומם ולילה, וזהו 'שאל בחורף ואין', שאינו יכול בזקנותו להתחיל, וכתוב במדרש 'יודע ה' ימי תמימים' כשם שהם תמימים, כך שנותם תמימים, כזו תמימות של שנותם".

"ועוד ביום ד' אמר שיעור יומי ושיעור כללי, ואח"כ ביום ה' בלילה נכנס לבית חולים, וא' אמר לי נכנסתי לחדרו בבית חולים, וישב שם עם חמצן, ואמר שיעור לג' אברכים, ואח"כ חזרו ע"ז בישיבה. וביום שני גם היה כך, ושמעתי מא' שהי' שם ביום ג', שקם בשעה חמש וחצי ואמר תהלים, ואח"כ התפלל שחרית, ואחז בשבע אחרי התפילה והתיישב להכין השיעור, והביאו לו באמצע אוכל מרוכז, ועיין בהכשר וראה שזה חלב עכו"ם, ואמרו שאין ברירה, ואמר זה מאכלות אסורות, והלכו להביא אחר ועיין בכשרותו, ואחר כך חקר על המעשרות, ואם היה מגולה, וקצת אח"כ נפטר, ורואים כמה היה הלמד תורה בנערותו מתוך כך..."
"...וצריך אפ' לערנען ממנו, איך שחי את חייו והכל ברוגע ר' "גערשונדיג". (מתוך שיעור חומש סיון תשפ"ג ע"פ הבנת הכותב)

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 89 | סיון תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

עוף השמים הוליד את הקול

כל כך מושמץ ופגוע הייתי עד שכאשר נולד בני השלישי, החלטנו שלא לערוך את הברית בעיר מגורינו, אלא בעיר בה התגוררו הורינו, ואף החלטנו להישאר שם לתקופת מה, עד שהרוחות ישכבו מעט.

הנה, בעוד הציבור קולו ממתין למוהל, נכנס פנימה יהודי מבוגר וטוב לב, שחונן משמים בקול אדירים, וכנראה גם כבעיית שמיעה מסוימת, כך שמעולם לא הצליח ללחוש סוד מבלי שיישמעו אותו כבנין הסמוך, ניגש אלי ואמר לי בקולו הרועם: "דע לך, ששמעתי על מה שקורה בשכונה שלכם, ואני לא מקנא כך! לפני הקדוש ברוך הוא הכל גלוי וידוע, הוא סופר ומונה ושוקל ויודע ועד, ושום דבר לא נעלם מנגד עיניו!" קולו רעם והדהד, ואני ביקשתי שהאדמה תבלע אותי. למזלי כניסתי של המוהל איפשרה לי להימלט מהמשך השיח איתו, אבל קולו המשיך והדהד במוחי והקשה עלי לשמוח במצווה הגדולה שאני עומד לקיים כעת.

עד כאן הגיעו הלשונות הרעות? ואיך זה שאפילו אדם לב כאותו מכר של הורי קיבל את דברי השקר ועלילות הדברים והאמין להן? וכיצד הוא אינו מתבייש להלבין את פני בדיוק עכשיו?

הברית עברה עלי כשאני נסער ופגוע, תפילתי בעת ככי התינוק נבעה מלב שכור. העלבון שחשתי היה עצום.

אך רציתי באמת ובתמים לדון את אותו יהודי קולני לכף זכות.

האם יש לכם רעיון כיצד ניתן לעשות זאת?

קיבל את מבוקשו החל מפיו בודק שמועות מרושעות וחסרות שחר על כך שאני מנצל את מעמדי כדי להתעשר על חשבונו של הציבור, וכי קיבלתי מן הקבלן הערבי שחזר בסכום גבוה על מנת שאקח אותו לעבודה.

"לפחות את השחר הוא צריך להחזיר עכשיו לקופת הקהילה", לחש אותו מוציא שם רע באוזני רכלנים אחרים, "צריך לארגן משלחת שתגש אליי ותבקש ממנו את הכסף! מדובר לדעתי על עשרות אלפי שקלים! מי יודע איזה עסקים נוספים הוא עושה עם כספי הצדקה שברשותו ואיך הוא קובע את סדרי העדיפויות, ומפלה אנשים כרצונו?"

ארס דבריו לחלל גם ללכבותיהם של חברי ומכרי מימים ימימה, ואני התחלתי לחוש כי פני האנשים שאני פוגש ברחוב – אינם כתמול שלשום. במשך שבועיים ימים ניסיתי לברר מה אירע, עד שלבסוף התפוצצה הפרשיה בקול רעש גדול, קברצה ממתפללי בית הכנסת הגיעו אלי הביתה ודרשו ממני את הכסף שלא קיבלתי מעולם, וגם כאשר הכחשתי כי קיבלתי סכום כלשהו מן הקבלן – סירבו להאמין לי...

הייתה זו התקופה הקשה ביותר בחיי. ידעתי שאנשים מדברים עלי, מאשימים אותי בעוולות נוראות, ומכנים אותי בשמות גנאי חריפים. חלק מן האנשים אף טרח לגשת אלי באופן אישי ולהכיע את שאט נפשו ממעשי, או לחילופין להמליץ לי כיצד לנהוג מכאן ולהבא. ואני חשתי כי דמי נשפך ברכים.

כאשר הייתי אברך צעיר, אב לשני קטנטנים, עברתי לגור בשכונה 'מתחרדת'. ככל שהלך מספרם של תושבי השכונה החרדיים וגדל – כך גדל גם הצורך בבתי כנסת, חידור, גני בנות, ומוסדות נוספים. ואני, אף על פי שמטבעי אני אדם שקט, ואין בי כישורי 'עסקנות' מצאתי את עצמי הופך למעורב מאוד בעסקי הציבור.

במרכז פעילותי עמדה, בין השאר, קופת הצדקה השכונתית, שתוך שנתיים שלוש מתחילת פעילותה כבר גלגלה סכומי כסף מכובדים, מקבלת מאלו שיכולים לתת, ומעבירה לאלו שזקוקים לקבל. מצאתי את עצמי מנהל גם את קן בניין בית הכנסת שזה עתה התחלנו לבנות, ויחד עם שני גבאים נוספים נפלתי בפח שטמן לנו קבלן ערבי, שהבטיח מחירים זולים במיוחד, אך נעלם כאילו בלעה אותו האדמה לאחר שהופקד בידו סכום עתק לרכישת חומרי בנייה.

התסכול והכעס שלנו ושל תושבי השכונה היו גדולים ומובנים עד מאוד. אף אחד מאיתנו לא נמנה על העשירים והוראת הקבע לצורך בניין בית הכנסת הייתה הוצאה משמעותית בחשבון החרושי שלנו. ולמרות שועד בית הכנסת כולו הצביע בעד ניתנת העבודה לקבלן הזול ביותר, כעס הציבור היה מופנה בעיקר אל אלו שעשו את מלאכת הבירורים בפועל, והיו ממונים על פנקסי הצ'קים...

באותה תקופה גם התגורר בשכונה אדם חריף לשון ומהיר לכעוס, שראה את עצמו זכאי לקבל תמיכה מוגדלת במיוחד מקופת הצדקה השכונתית. וכאשר לא

כיצד ניתן לדון לכף זכות? בין כל שולחי הפתרונות יוגרלו ספרי קריאה בשווי 100 ש"ח

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבוע בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס'

יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

"רכשתי עבור ביתי ערשה מצלמה מקצועית ויקרה מיד שניה", מספר שולח הסיפור, "אולם כאשר הגיעה אלי נוכחתי לראות כי היא לא ממוקדת ולא מתפקדת כראוי. איך אפשר לדון את מוכרת הערשה לכף זכות?"

והנה לקט נבחר מתשובתיכם, הקוראים:

"מה שמסתבר שכתור צלמת יש לה במלאי כמה וכמה סוגי עדשות ובטעות שלחה את העדשות הלא נכונות", משפחת גולד, ירושלים. משפחת שרימר, רכסים.

"המוכרת הדביקה מדבקות לשמירה על העדשות שלא ישרטו (כמו בפלאפון), הוא לא שם לב ולא הודיד אותם לפני הצילום, ועל כן התוצאה הייתה מטושטשת" ל' פלמן, בית שמש; חיים מדין, רכסים.

"שלחו להם בטעות עדשות אחרות שהיו שבורות, ישנות, ומלוכלכות... שהיו באותו ארון של העדשות אותם קנו". ר' בית שמש, ל' בית שמש, וא.ג בני ברק.

"אולי העדשה פשוט התלכלכה ממגע ידו של האב כאשר הרכיב

אותה, ולאחר נקיט פשוט תעבור מצרין", משפחת בנדיקט רכסים. המוכרת בדקה את העדשות לפני חודש והיה מצרין, ולא ידעה שאחר כך בתה הקטנה הפילה אותם והן נשברו. ישראל זאב סלומון. "אולי העדשות היו תקינות לגמרי, והם נשרטו או נשברו כאשר ארזו אותם למשלוח, המוכרת כלל לא הבחינה בכך". מרדכי כהן, ארגנטינה.

תודה מיוחדת לילד כתה ז' תשב"ד מרכסים: אבי פוגל, וסף דוד, יצחק רייטן, אליהו שרמן, יוסי שכטר, ישראל זאב סלומון, אליהו שרמן, יוסי שכטר ואורי מישקובסקי על תשובותיהם!

תשובות נוספות התקבלו מאת: יוסי ב, י' דורפמן, ח' משפחת טמסוט, ד.י מירושלים, נ', משפחת רייכמן, יוסף פליסקין, משפחת כלומנטל נתניה; א.ג בני ברק, משפחת שווימר מודיעין עילית, ד' שפרינגר, וקוראים נוספים החפצים בעילום שמם.

והזוכה השבוע: יוסי שכטר - רכסים

ומפתרונותיכם, הקוראים, לסופו של הסיפור:

אודה על האמת – התקשיתי מאוד לדון את מוכרת העדשות לכף זכות. בזכרוננו צפו ועלו מקרים מן העבר בהם ניצלו אנשים את האמון שנתתי בהם, ואולי מידה מסוימת של תמימות שיש בי, דימו אותי או עשקו אותי. יכולתי לזהות בתוך הכעס והתסכול שהציפו אותי גם רגשות קשים שהיו קשורים להתנהגות בוגדנית וחסרת רגישות של חברי בחיידר (!) ודצק עז להגן על עצמי ולהשיב לי את כספי הגזול מילא אותי. תופס כל חלקה פנויה במוחי.

אבל הייתי נחוש בדעתי לקיים את מצוות העשה, הנדירה למדי שהזדמנה לי. השארתי את העדשה על גבי השולחן בסלון, כמקום בו פתחתי אותה, והלכתי להכין לעצמי כוס קפה, נוטל פסק זמן ומתנתק מן הרגשות הקשים.

במטבח, הזכרתי לעצמי כי כדי לקיים מצוות עשה מחוייב יהודי לשלם עד חומש מנכסיו, ושורי העדשות הללו נמוך הרבה יותר מן הסכום הזה...

הכעס, שעדיין רתח בתוכי, נרגע מעט כאשר הבנתי כי יש כאן עניין שביני לבין בורא, מצווה מיוחדת שלא מזדמנת בכל יום לאדם, ובעודי שותה את הקפה הרוחה, ניסיתי למצוא דרך שתסביר כיצד ניתן לדון את המוכרת לכף זכות.

חשבתי שאולי טעינו ורכשנו עדשה שאינה מתאימה למצלמה שברשותנו, אך המחשבה הזו לא הועילה להרגיע אותי, כיוון שהמוכרת הבטיחה לנו כי בדקה את מאפייני העדשה והיא מתאימה למצלמתה

של ביתי. ניסיתי לחשוב שאולי לא הרכבתי את העדשה כמו שצריך, ולמרות שפטרתי את ההרהור הזה כ'התממות' כיוון שכבר ביצעתי את הפעולה הזו פעמים רבות, הבנתי שמוטב שאמתין לשובה של המומחית מלימודיה בסמינר, כדי שתבדוק את העניין בעצמה. ובמחשבה זו, שהייתה מרגיעה משום המעשיות שבה – יצאתי בדרכי אל הכולל. שם הרהרתי בכך שאולי העדשה ספגה מכה בדרך, וחלקים פנימיים שבתוכה ניזוקו כתוצאה מכך, ויחד עם החברותא אפילו התחלתי לבדוק את ההלכה – מי מחוייב לשאת בנוק אם אכן כך אירע.

הכירור ההלכתי ושעות הלימוד שכאו אחריי הרגיעו אותי, אבל כאשר שבתי הביתה, וראיתי את פניה המעוננות של ביתי – שבו הרגשות הקשים ומילאו אותי. "העדשה הגיעה, אבל משהו לא בסדר", היא אמרה לי, "היא לא מתפקדת באופן אוטומטי... משהו כאן מוזר".

נשמתי עמוקות.

"הכי פשוט שתתקשרי למוכרת ותשאלי אותה מה לדעתה יכולה להיות הבעיה", אמרתי בקלילות, "אולי יש כאן משהו שאנחנו לא מכינים או שלא שמת לב אליו".

"יכול להיות שהיא מכרה לנו עדשה מקולקלת?" שאלה ביתי בחשש.

"כל זמן שאין לנו וודאות שזה מה שהיא עשתה – מצווה לדון אותה לכף זכות", אמרתי את אשר שיננתי לעצמי כל היום,

"בואי, תתקשרי אליה, זה הצעד הראשון והפשוט".

ביתי קיבלה את הצעתי בפשטות, ואני ניצבתי מן הצד ושמעתי אותה כאשר שוחחה עם המוכרת. "ההעדשה הגיעה", אמרה חיה, "היא נראת כמצב חדש, כמו שאמרת. אבל ניסיתי אותה ומשהו לא בסדר. היא לא מתפקדת כמו שצריך - - " היא האזינה לתשובה רגע. ואמרה: "אני בודקת".

ואחר כך נטלה את המצלמה לידיה, צילמה ובדקה את התוצאה.

"כן, את צודקת", היא אמרה, "עכשיו זה מצרין".

ולאחר שסיימה את השיחה – הראתה גם לי כפתור קטן המודכב על העדשה, "כשהכפתור הזה מוסט - - הסבירה לי, "אין לעדשה פוקוס אוטומטי, והיא עובדת לכיוון ביד. זה יעיל לעיתים רחוקות, ולא השתמשתי בו אף פעם. לכן שכחתי מקיומו כשבדקתי את העדשה..."

היא צילמה מספר תמונות נוספות כדי להראות לי שהבעיה נפתרה, ואני שמחתי לראות את איכות התמונות שהפיקה.

אבל דבר המשמעותי יותר עבורי היה הלקח שלמדתי עד היום. לכל אחד מאיתנו פוקוס אוטומטי, שלעיתים מקפיץ בו תגובות ומחשבות שליליות. כמה יותר נוח וחכם ללמד את עצמינו לכונן לעיתים את המיקוד שלנו – לבד, ולחפש דרך למצוא זכות בזולת.

קונטרס

בארות יצחק

בעניני לימוד התורה וקניינה

הטעם ש"עמל התורה" לא נמנה

במ"ח דברים שהתורה ניקנת בהם

אשתקד הבאנו את דברי ה"אבני נזר" ב"הסכמה" לספר של תלמידו בעל ה"כלי חמדה", שבו אינו משבח על גאונותו וחריפותו אלא משבח על יגיעתו בתורה: "כבוד תלמידי הרב, כש"ת מו"ה מאיר דן נ"י, עיניתי באיזהו מקומן בחיבורו ונהגתי בראותי תלמידי מצליח בלימודו, ויגע בתורה, וזה העיקר, כדאיתא בתוספתא שהביא הר"ש פרק ד' דפרה מ"א, עלה והצלח בתורה ותעלה מעלה מעלה וימצא דבריו חן בעיני המעינים, כנפשו ונפשו דו"ש באהבה רבה. הק' אברהם סאכאטשוב". וזה לשון התוספתא שהביא הר"ש בפ"ד דפרה משנה א': "אמר רבי יהושע כל הלומד ואינו עמל כאיש זורע ולא קוצר".

הג"ר ירחם אולשין שליט"א (ראש ישיבת לייקוואד בארה"ב) אמר בשיחה, שלכא' דברי התוספתא הם פלא, הרי הזורע ואינו קוצר לא נתקיימה כלל שום תכלית במעשיו, שהרי כל מטרת הזריעה היא בשביל לקצור ולהשתמש בתבואה, אבל מי שלומד בלי עמל הרי עכ"פ למד והבין את התורה? רואים מזה דבר מבהיל, שתלמוד תורה אין תכליתו ענין של ידיעת התורה, אלא התכלית היא עמל התורה, ומי שלומד בלי עמל אין כאן שום תכלית, ודומה למי שזורע ואינו קוצר. ודו"ק. וזה לשון הרמב"ם בפיהמ"ש באבות (פ"ה משנה כ"ג): "ואמרו שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שתלמוד בטורח עמל ויראה מן המלמד, אבל קריאת התענוג והמנוחה אין לה קיום ולא תועלת בה". עכ"ל הרמב"ם.

והנה ענין עמל ויגיעת התורה ילפינו ליה בגמ' בשבת פ"ג מקרא ד"אדם כי ימות באהל" דאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, ובשערי אורה (מאמרים, פר' חוקת) כתב: "שמעתי בשם מרן הג"ר איסר זלמר מלצר זצ"ל שתמה מדוע לימדה התורה את חובת היגיעה דוקא בפרשת "פרה אדומה"?

וביאר שהוא משום שבפרשה זו כתוב "חוקה", ואמר הגרא"ז שהלשון "חוקה" אמורה על כל הכתוב בפרשה, וגם על חובת היגיעה הנלמדת מכאן, משום שהחייב להתייגע אינו גובה רק מהקושי להבין את התורה, אלא הוא חוק הטבוע בעצם התורה שאי אפשר להיות תלמיד חכם מבלי להתייגע. אף אם יהיה האדם בעל כשרון עצום לא יוכל להגיע ל"מצאתי" מבלי שיקדים לכך את ה"יגעתי", כך הוא ה"חוק" של לימוד תורה. גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה, עכ"ל.

להגר"א אי"צ להתאבל על שכחת התורה של התינוק

משום דלמד את התורה מפי מלאך בלי עמל...

והנה ידוע שהגר"א זיע"א לא רצה ללמוד תורה מפי מלאך ומגידים, משום חיסרון בעמל התורה, קמן שענין "עמל התורה" אינו רק משום דבלי העמל אינו יכול לכוון לאמיתות של תורה, שהרי בלימוד מפי מלאך לא שייך האי טעמא, אלא זה "חוק" התורה דבלי עמל "אין לה קיום ולא תועלת" (לשון הרמב"ם הנ"ל) ו"זכור ואינו קוצר", וכמשנ"ל לעיל.

וראיתי בזה דבר נחמד בספר "משולחן רבי אליהו ברוך" (פר' בחוקת) שהגר"א [שלא רצה ללמוד מפי מלאך ומגיד] אצל בזה לשיטתו, דהנה הטעם למנהג "שלום זכר" כתב הדרישה (יור"ד סי' רס"ד) משום שהתינוק "אבל" על תורתו ששכח! ובאים לנחמו, ומטו מהגר"ח שמואלביץ זצ"ל שאמר שהדברים צריכים ביאור, דהרי הלימוד מהמלאך היה בלי עמל כלל, ומה יש להתאבל... ועד"ז מפורסם מה"חלקת יואב" שישאל למה אין חיוב לעמוד בפני אשה "מעוברת", דילמא זכר הוא וידוע את כל התורה כולה שהמלאך מלמדו, וכדין קימה בפני ת"ח? ותיירץ דכיון שהוא בלי עמל אין חיוב קימה וכיבוד.² ומכאן יש ללמוד שגאון עולם שלומד בלי עמל אין חיוב לכבדו. [עיי' להלן שכתבנו לדון בזה].

ויש עוד טעמים למנהג "שלום זכר", דתוס' בב"ב (דף פ') כתבו דעבדינן סעודה על שהולד נושע ונמלט ממעי עמו. ובט"ז (שם) כתב עוד טעם, והנה בביאור הגר"א (יור"ד שם סקמ"ט) הביא את כל הטעמים, אבל טעם של ניהום אבלים לא כתב, וא"ש לשיטתו דלא רצה לקבל תורה ממלאך, דהתורה שבאה בלא עמל אין לה קיום ותועלת, הוא הדין הלימוד של התינוק "על ידי מלאך" אין לה ערך ולכן אין צורך לנחם על אובדנה.

עמל התורה אין זה "קנין" אלא מהות והחפצא של תורה

והנה העיר, אמאי במשנה באבות (פרק ו') ב"מ"ח דברים שהתורה ניקנית בהם" לא נמנה "עמל התורה" כאחד מהקנינים? ומצינו רק דברים השייכים לזה כגון 'מיעוט תענוג' ו'מיעוט שניה' וכיו"ב, אבל "עמל התורה" בשם המפורש לא נמצא. וראיתי בשם הג"ר נתן צבי פינקל זצ"ל שאמר: מ"ח קניני התורה הם דרכים שעל ידם יוכל האדם לקנות את התורה, אבל "עמל התורה" אינו דרך או תנאי שבהם ניקנת התורה אלא עמל התורה הוא מהות התורה עצמה.

¹ אגב, בנותן טעם להביא ווארט נאה של הרבי מסטמאר זצ"ל, דאיתא בגמ' בנדה (דף ל') שהולד במעי אמו וכו', נר דלוק לו על ראשו, וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו וכו', ומלמדו אותו כל התורה כולה וכו', וכיון שבא לאור העולם בא מלאך וסוטר על פיו ומשכוהו כל התורה כולה וכו'. וקשה, מדוע לא כתוב שהמלאך מכבה את הנר ושוב אינו רואה מסוף העולם ועד סופו? אלא שבלי תורה אז הכל אינו נחשב לכלום, דיכול להביט מסוף העולם עד סופו, אך בלי תורה אין בזה כלום...

² ה"לב שמחה" זצ"ל אמר פעם בברית מילה, אודות המנהג לומר "ברוך הבא הרך הנימול", מה כבוד חולקים לתינוק? וביאר: הלא כתוב הזהירו בזמן ששכח תלמודו, שלוחות ושברי לוחות מונחים בארון, והלא זה עתה שכח הוא את שלמד במעי אמו, וא"כ הרי הוא בבחינת שברי לוחות... - דלא כהחלקת יואב...

ובביאור דבריו נראה, דכמו שבמשנה מס' קידושין (דף כ"ה, ב') שעוסקת בהלכ' קנינים, לא מוזכר שלקנין צריך "חפץ", משום שהמשנה מונה רק הלכות איך הדרך לקנות את החפץ ובאיזה תנאי [משיכה, מסירה וכו']. ולא קתני את מהות הדבר הנקנה, וכן "עמל" זה "החפץ" של התורה ולא "קנין". אולם תירוצו זה צ"ע, דהרי הקנין הראשון במ"ה קניני תורה הוא "בתלמוד" אף שהוא ג"כ החפץ והמהות של התורה? ובדוחק י"ל דכונת חז"ל "בתלמוד" היינו "התמדה" והרגל מלשון מלומד בנסים, ולא עצם הלימוד. וכ"כ לפרש ב"פתי חושן" (בהקדמה לחלק ח', קנינים).

וראיתי ב"משולחן רבי אליהו ברוך" (פר' בחוקתי) ליישב באופן אחר הטעם שעמל התורה לא נמנה במ"ה קניני התורה: דבאמת בקנין של "תלמוד" גופא שנינו לקנין עמל התורה, דהמכוון בלשון חז"ל "תלמוד" הוא עמל התורה, והיינו משום שלימוד התורה בלא עמל ויגיעה אי"ז מקרי "תלמוד" כלל. והביא שם לדקדק כן מרש"י עה"ת, דעל הפסוק (ויקרא כ"ו, י"ד) ואם לא תשמעו לי כתב "להיות עמלים בתורה", ואח"כ כשנמנה רש"י בפסוק ט"ו שבע עבירות התחיל מ"לא למד" וצ"ע הרי רש"י כתב שאם לא תשמעו לי "להיות עמלים בתורה" משמע שלמד בלי עמל, ואמאי כתב רש"י שהתחיל ב"לא למד"? אלא מוכח דבלי עמל חשיב כ"לא למד" כלל, דתורה בלי עמל לאו "תלמוד" מקרי. עכ"ד. והנה עולה מרהיט לשוננו, דלימוד בלי עמל חשיב כ"לא למד" כלל, ואם הדברים ככתבם... נראה שיש לדון לא כן, וכדלהלן:

לו יצויר שיש רק יהודי אחד בעולם שעוסק בתורה - ללא עמל **האם העולם יחזור לתהו ובהו ח'ו או לא?**

לולי דמסתפינא אמינא, דבאמת בכל לימוד תורה יש איזה ענין של עמל, אלא שיש דרגות בעמל התורה, מלימוד עם הבנה קלה עד עמלות של החזון"א... ויותר ביאור: דהנה אשתקד הבאנו את ביאור הנפלא של ה"שיח יצחק" (בן המהר"ן חיות בהקדמה למס' מכות) שבדוקא הקב"ה לא נתן לנו בסיני את התורה מבוארת, ולא קבלנו בסיני "גמרא מבוארת"... - כדי שהאדם בעצמו יעמול ויחדש "ואם ה' הכל כתיב באר היטב ואז לא היה לו להאדם לחדש עוד ומה יתרון לו בכל עמלו שיעמול תחת השמש, ואז ה' עוד בשפל המדרגה ככל בהמות יער ויום המות מיום הולדו מוטב". עכ"ל. [עיין בהערה³ כל לשונו ההבן], וכ"כ ה"בן איש חי" (בן יהודע מגילה ז', ב') חז"ל "יגיעת ומצאת תאמין. הטעם כי השי"ת נתן התורה סתומה ותחתיה בכמה עזיקין, שצריך יגיעה רבה כדי למצוא דברים הגנוזים בה, כדי שלא יהיו לומדים התורה דרך טיול, אלא לומדים מרוב אהבתם אותה, כי הלומד דרך טיול אינו רוצה ליגע ולהטריח עצמו, אך הלומד מאהבתו אותה הוא יגע הרבה, כדי להשיג הגנוז בקרבה, וזהו המבחן". עכ"ל. נמצא שעצם לימוד התורה עם הבנתה טעונה איזה עמל [דאם לומד בלי להבין אי"ז לימוד כלל כמש"כ המג"א סי' ב', ועכ"פ בתורה שבע"פ. גר"ז]. לסיכום הדברים: הלומד [עם הבנה] גם אם למד ללא "עמל" מיקרי לימוד תורה, ולא מיקרי "לא למד". [עיין להלן ביישוב הראיה מרש"י הנ"ל שכתב התחיל ב"לא למד"].

ולכא' איכא בזה ב' נפק' מ':

א] ידוע ומפורסם מש"כ ה"נפש החיים": "והאמת בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי ח'ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה, כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ותהו חס ושלום". **ויש לדון,** לו יצויר שהעולם ח'ו יהיה פנוי מעסק התורה, ויהיה רק אחד שילמד תורה בלי עמל כלל, האם בכוחו של לימוד שכוזה להחזיק את כל העולמות כולם? ושאלתי כמה גדולי תורה, היו שטענו "תורה בלי עמל אינה תורה...". אולם נראה, דלהנ"ל שבכל לימוד תורה עם הבנה יש איזה עמל, שפיר לימוד זה יחזיק את העולם. [אולם באמת, אם לומד בלי הבנה כלל, דלא מיקרי לימוד, מסתבר דכל העולמות יחרבו ח'ו. וצ"ע].

ב] הנה הובא לעיל, הלכה מחודשת מהג"ר אליהו ברוך פינקל זצ"ל: דגאון עולם שלמד ללא עמל, אין צריך לקום לכבודו. ולענ"ד יש לדון לפי הנתבאר לעיל שבכל לימוד עם הבנה יש איזה עמל [אלא שיש הרבה דרגות לעמל ויגיעה], מסתבר דאף אם לא למד בדרגת עמל המתאימה לגאון עולם... דמ"מ יש לקום ולכבודו. וצ"ע לדינא. אולם מלאך שלמד עובר במעי אמו אי"צ לכבודו לאו משום חסרון עמל קא אתינן עלה אלא משום דאין כאן מציאות של "לימוד" של העובר... ומסתמא החלקת יואב הנ"ל אמר דבריו ע"ד צחות.

בביאור דברי רש"י "אם בחוקתי תלכו" שתהיו עמלים בתורה

והנה ידוע להעיר מגין לרש"י לפרש ש"אם בחוקתי תלכו" היינו שתהיו עמלים בתורה, דלמא אם בחוקתי תלכו היינו שתלמדו תורה? **וידוע מהגרש"ר זצ"ל** דההכרח של רש"י מדכתיב "תלכו" וללכת ולהתקדם שייך רק ע"י עמל. וכ"כ מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל ב"טעמא דקרא" וז"ל: "אם בחוקתי תלכו. וברש"י שתהיו עמלים בתורה. וצ"ב היכן מרומז כאן שתהיו עמלים. וי"ל שזה מרומז בתיבה "תלכו" שרק ע"י עיון ויגיעה בתורה הולכים ועולים בתורה עמוק יותר ויותר". עכ"ל. והנה כל הקושיה של הגרש"ר והגר"ח, זה רק להבנה הפשוטה שיש כאן ב' דברים. א. לימוד. ב. עמל. ולזה שפיר הקשו דמנ"ל לרש"י דבעי' תרתי גם ללימוד וגם לעמול. אולם לנתבאר לעיל קושיה מעיקרא ליתא, דאין כאן ברש"י ב' דברים, דרש"י קורא ללימוד התורה "עמל" - דבכל לימוד יש עמל, ואליבא דרש"י התירגום של המילה "לימוד תורה" היינו "עמל תורה". ולפ"ז ליכא ראייה מרש"י הנ"ל שכתב דהתחיל מ"לא למד" דתורה בלי עמל לא מיקרי לימוד, דלעולם מיקרי לימוד, אך כיון דרש"י כתב לעיל "שלא תהיו עמלים בתורה" ולהנ"ל הכונה שלא תלמדו כלל וכלל [דהרי אם למד כבר חשיב עמל קצת], ושפיר כתב רש"י התחיל ב"לא למד". דבאמת לא למד כלל וכלל. ודו"ק.

ויש להדגיש בהדגשה גדולה, שקאתי רק לאפוקי דמסתבר דמי שלמד "משנה" והבין הכתוב בה אף אם לא עמל והתייגע לחשב להבין טעמו של דבר, דמיקרי "לימוד תורה", ולא מסתבר לומר דחשיב "לא למד". אבל פשיטא ופשיטא דחייב להתייגע ולעמול ולחדש בתורה בכל כחו, ובלי זה לא יזכה לכוון לאמיתה של תורה, "ואין לה קיום ולא תועלת" (לשון הרמב"ם הנ"ל), "וכזורע ואינו קוצר" (לשון התוספתא הנ"ל), ועיקר השכר בלימוד התורה הוא על העמל וכמש"כ רש"י בברכות ו', ב' "אגרא דשמעתא סברא. שהוא יגע וטורה ומחשב להבין טעמו של דבר", ואם יאמר לך אדם לא יגיעתי ומצאתי אל תאמין. וכבר פסק רבינו ה"משנה ברורה" בס' תקמ"ה ס"ק מ"ז **"בכל עת ורגע מוטל על האדם לעמול בתורה ולחדש בה כפי יכולתו"**. עכ"ל.

³ "הנה התעוררו חכמי המדע והטבע מדוע כל בעלי החיים שבעולם בעת יבואו המה שלימים כמעט בתבונתם בכחותם ובגופם ומיום הראשון בצאתם מבטן אמם כבר ילכו ברגליהם ויבקשו טרף למו וכל חושיהם ואיבריהם שלם עמדם, אולם לא כן האדם מבחר היצורים, הוא בעת גזוז מבטן אמו, כאבן דומם, כמחוסר איברים כפיו לא ידבר וברגליו לא יתנועע ובעינו לא יראה, גם כחו הרוחני אין אותו ותבונה אין בו רק גלמו.

וטעם הדבר הזה, מפני שכל חיותו ארץ אין להם שום דבר לפעול בעולם הזה ולא נבראו לשום תכלית נעלה, ולכן בעת בריאתם נבראו שלימים בגופם ועד אחריתם המה במעמד אחד, לא יחזמו מרוב הימים לא ברוחם ולא בגופם, אולם לא כן האדם מבחר היצורים תכלית בריאתו להשתדל עצמו בעולם לעשות ולפעול בהארץ הזאת בחכמתו ותבונתו, ולכן נברא בשפל המדרגה בחוסר כל ורק בעצמו ע"י כח השכל אשר חנן לו ד' ישלים עצמו ויעלה מעלה עד שיהי' עליון על בריאי הארץ, וכמו שפירשו בזה הכ' 'ומותר האדם מן הבהמה אין כי בזה שהוא נברא אין שהוא מחוסר כל בזה יש לו יתרון על כל בריאי עולם, וכן הוא ג"כ בדרכי ד' ובמעלותיו הנעלות, אשר נתן לו ד' לב להבין ולהשכיל, צריך בעצמו להשתדל שיכא משפל המדרגה אשר עומד בעת הולדו לעלות אל המדרגה העליונה במעלות, ובמידות טובות, בתורה ובחכמה, ולהיות כמלאכי מעלה".

ולכן הקב"ה נתן לנו את תורתו ולא גלה שם כל מצפוני' מנחות' ופרש'י' רק בסתר דבר כתב למען ישתדל האדם בעצמו לחתור ולבא אל מקור הדברים ולמען ימצאו התלמידים מקום להשלים א"ע לחדש חדשים לבקרים אשר כל הדברים האלו סולם ניתנו מרועה אחד ורק לא נאמרו בפירוש כדי שהאדם בעצמו ע"י שכלו ואיש תבונתו ידלגה". עכ"ל השיח יצחק.

ביאור דברי הטור ש"חג שבועות כנגד יצחק

על פי דרשתו הראשונה של רבי מאיר שמחה

בדווינסק – על המאבק נגד מינויו

ידוע מש"כ הטור (אור"ח סי' תי"ז) בשם אביו שהמועדים נתקנו כנגד האבות, "פסח כנגד אברהם דכתיב (בראשית יח) לרשי ועשי עוגות ופסח היה. **שבועות - כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק**. סוכות כנגד יעקב דכתיב (בראשית לד) ולמקנהו עשה סוכות". עכ"ל.

ולכא קצת צ"ב מהו עומק הענין שהשופר במעמד הר סיני היה מאילו של יצחק, שמשום כך חג השבועות הוא כנגד יצחק. וחשתי שאולי הביאור בזה עפ"י הדברים שאמר הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל בעל ה"אור שמח" בדרשתו הראשונה בדווינסק:

דבספר תולדות ה"אור שמח" (עמ' ס"ו) מסופר: "קבלתו של רבי מאיר שמחה לדווינסק, לוותה במאבקים נגד אלו שחיפשו רב מתאים יותר לרוחם, "מתקדם" יותר מאשר רבי מאיר שמחה. בדרשתו הראשונה בדווינסק, התיחס ר' מאיר שמחה למאבקים הללו ואמר: באמת התלבטתי מאד אם לבוא לדווינסק, כיון ששקלתי אולי עדיף להרביץ תורה בממקום אחר במקום לכהן ברבנות, עד שפשטתי את ספקותי מפרשת העקידה.

רבותינו אמרו שהשטן ניסה לעכב את אברהם אבינו מללכת לעקידה, תחילה נזדמן לו כזקן, אח"כ כהר וכו', ויש להבין, איפוא, מדוע כאשר המלאך אמר לאברהם "אל תשלך ירך אל הנער", לא חשש אברהם אבינו כי גם זהו מעשה השטן הנדמה לו כמלאך ומבקש לעכבו מלעשות רצון השי"ת?

ברם כתוב מיד לאחר מכן "והנה איל אחד נאחז בסבך בקרניו" כיון שראה אברהם כי האיל מסובך בקרניו, הבין כי הציווי שהצטווה אמיתי הוא, כיון שאם זה היה מעשה שטן, הכל היה מתנהל בפשטות בלי סיבוכים..., אף אני אמר ר' מאיר שמחה הבנתי כי רצון ה' שאבוא לכהן כרב בדווינסק כיון שזה היה מסובך וקשה להתקבל כאן לרבנות". עכ"ל.

מעשה יש לומר, דהתקיעת שופר במעמד הר סיני מאילו של יצחק בא לרמז, **שלימוד התורה אינו הולך בקלות...** ויש הרבה מניעים ומפריעים, קושי, ודוחק, וכאיל הנאחז "בסבך" קרניו...

ובאמת, דמהדבר הזה, חזינו את גדולת התורה, וכמש"כ ה"משנה שכיר" (בשם חמיו) לפרש את המשנה באבות "לפום צערא אגרא": "פירוש, **אם תרצה לידע שכר הגדול של לימוד תורה**, תוכל לידע אותך **לפי הצער**, כי אין שום מצוה בעולם שיהיה עליה יצר הרע כל כך גדול כמו על לימוד התורה, ובזה מצער היצר את ישראל ביותר, כי הוא יודע שהתורה מביאה לכל הטוב, ומה **תבין גדולת התורה** וכמו שאמרו "ותלמוד תורה כנגד כולם", והבן זאת". עכ"ל.

האדם מתרעם על הקושי והדוחק והצער בלימוד התורה

אולם לאחר מכן הוא ישמח על הצער שסבל דלפום צערא אגרא

אברך שדירתו עמדה למכירה, אמר לי שאנשים שבאים לראות את הדירה אומרים עליה דברים רעים, והוסיף: זה פסוק במשלי (כ', י"ד) "**רע רע יאמר הקונה**, ואזל לו אז יתהלל". הלכתי לראות את הפסוק בפנים, וראיתי שם ב"מצודת דוד" שפירש את הפסוק לא על קניית דירה, אלא על לומדי התורה שהם "קונים" את התורה..., וז"ל: "דרך הקונה חכמת התורה מתוך **צער ודוחק יתרעם אז על קושי הדוחק**" [רע רע יאמר הקונה], אולם לאחר זה "יתהלל" בעצמו על הצער שסבל כי לפום צערא אגרא". עכ"ל.

את הכוח לעמוד מול המנעים והמפריעים שבכל יום שיש לעוסקים בתורה

קיבל כלל ישראל מיעקב אבינו עמוד התורה

בספר "משכיל לדוד" (להג"ר דוד וילמן שליט"א, עמ' תתר"כ) הביא, שפעם אביו ז"ל ישב בחתונה ליד הגאון רבי **מרדכי מן** זצ"ל, ואמר לו הרב מן: ליעקב אבינו לא היה נסיונות "גדולים" של מסירות נפש כמו אברהם ויצחק בנסיון העקידה, אולם כל חייו היו מלאים עם נסיונות "קטנים" כמו שאמרו חז"ל (במדרש רבה בראשית פ"ד, א) על הפסוק באיוב "לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז" – "לא שלותי" מעשו, "ולא שקטתי" מלבן, "ולא נחתי" מדינה, "ויבא רגז", בא עלי רגזו של יוסף. אמר הרב מן: היו אלפים ורבבות שמסרו נפשם על קידוש ה' - נכנסו לאש ולתאי גזים וכו' - את הכוח לכך קיבלו מאברהם ויצחק. ואילו את הכוח לחיות עם כל הצרות "הקטנות" ללא רגע של מנוחה, ועם כל זה להאמין בתמימות, ולעבוד את ה' בשמחה ולהמשיך להיות דבוק בתורה, את זה קיבל עם ישראל מיעקב אבינו. עכ"ל.

"כשם" שנכנס לברית "כן" יכנס לתורה - מהו ה"כשם"?

אמ"ר זצ"ל היה נוהג בכל "ברית מילה" של נכד, לומר בדרשה פשט חדש בברכה "כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה" שנראה שיש איזה הקבלה ד"כשם" שנכנס לברית כך בדיוק הוא גם יכנס לתורה. רצ"ב.

א [בנכד הראשון ביאר: "**כשם שנכנס לברית**": כמו שנכנס לברית "בשמחה" כידוע מהגמ' בשבת (דף ק"ט) כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה עדיין עושין אותה בשמחה. "**כן יכנס לתורה**": "בשמחה" ויהיה לו חדוותא דשמעתא. וכעת מצאתי שכ"כ לבאר הג"ר **שלמה היימן** זצ"ל בחי' רבי שלמה (ח"ב עמ' קפ"ג).

ב [בנכד השני ביאר אמ"ר זצ"ל: "**כשם שנכנס לברית**": כמו שמצות מילה היא מצוה שנעשית חלק ממנו, ולא כדבר נפרד ממנו, ונעשית על בשרו ממש, ומשנה את כל מהותו מערל לבן ברית. "**כן יכנס לתורה**": שהתורה הקדושה תהיה חלק ממנו ומבשרו, ולא כחומר נושא ספרים, ותשפיע עליו, ותשנה את כל מהותו מבחינת "נתרוממתי", ושם שמים יתאהב על ידו. ודו"ק. וכך בכל ברית של נכד הוסיף אמ"ר זצ"ל פשט חדש ב"כשם", וקצרה היריעה.

ג [לאחר פטירת אמ"ר זצ"ל, כשנולד בן לאחי הרה"ג גבריאל שליט"א, נתבקשתי בסעודת הברית להוסיף עוד פשט חדש ב"כשם", ואמרתי: "**כשם שנכנס לברית**": דלמרות שקודם הברית אבי הבן מוקף בטירדות [היולדת בביה"ח, סידור הילדים, כל העול של הבית, שלום זכר, קריאת שמע, סעודת הברית, סנדק, מוהל, כיבודים, וכו' וכו'] מ"מ שעת הברית ביום השמיני בבקר לא תזוז ממקומה ויהי מה. "**כן יכנס לתורה**": שלמרות כל הקשיים והמניעים והמפריעים שעת "הברית" של התורה לא תזוז ממקומה ויהי מה.

אם בחג השבועות יש צילותא ומזג אוויר טוב

"זה סימן יפה להלכה"

איתא בגמ' בב"ב (דף קמ"ז, א') "חניא, אבא שאול אומר: יום טוב של עצרת ברור [כלי עניים], סימן יפה לכל השנה כולה [ולא רק להצלחת החטים]. אמר רב זביד: האי יומא קמא דריש שתא [היום הראשון של תחילת השנה], אי חמים כולה שתא חמימא [אם הוא חם כל השנה תהא חמה], אי קריר כולה שתא קרירא [אם הוא קר כל השנה תהא קרה]". היינו דכמו דהקור והחום של ראש השנה הוא סימן לכל השנה, כן החום והקרור של חג שבועות הוא סימן לכל השנה, ואם הוא "יום ברור" אזי הוא סימן יפה לכל השנה.

ובמהרש"א שם ביאר דהטעם ד"יום ברור" בחג שבועות זהו סימן יפה לכל השנה, אינו משום הדין על פירות האילן, אלא דכיון ד"שמעתא בעא צילותא" [דעה צלולה] - "כיומא דאסתנא" [יום שמנשבת בו רוח צפונית. שיום אורה הוא, ונוח לכל], ואם בשבועות יום קבלת התורה יש מזג אוויר נוח שהוא סיוע ללימוד התורה, **זה יפה לכל השנה ללימוד התורה**. וז"ל "ואמר ויו"ט של עצרת ברור כו'. כדאמרינן בעי שמעתתא צילותא כיומא דאסתנא ולכך כשעצרת שהוא יום קבלת תורה ברור ורוח צפונית מנשבת בו הוא **סימן יפה להלכה** דאין להקב"ה בעולמו רק ארבע אמות של הלכה". עכ"ל.

ודברי המהרש"א א"ש טפי לידוע מהשל"ה בשם התולעת יעקב ששבועות זהו "יום הדין על התורה", א"כ כמו דבראש השנה הקרירות והחמימות הם סימן לכל השנה, כמו כן הסייעתא ללימוד שיש בחג השבועות שהוא ג"כ ר"ה על תורה הרי"ז סימן יפה, שתהא סייעתא דשמיא בלימוד התורה כל השנה. ודו"ק.

איך גדולי ישראל למדו וחידשו בשעת מלחמה

הרי "שמעתתא בעי צילותא"?

אמר לי אברך אחד אחרי פורים: "הבנתי את כל הקונטרס "בארות יצחק" על פורים, חוץ מדבר אחד שלא הבנתי, דהובא: שהג"ר יוסף אריה לורנץ שליט"א שאל את הג"ר **יצחק הוטנר** זצ"ל מה ההבנה בדברי הנוב"ד דיש היתר של גלוי עריות רק עבור הצלת כל "כלל ישראל" - ואמר ר' יצחק הוטנר שעליו להתישב בדבר, לימים כאשר השתחרר מהשבי לאחר שהיה כלא במטוס החטוף [בירדן]. כתב לי **שהיה לו אז זמן לחשוב בזה**, והביאור בנוב"ד שלהשמיד את כל כלל ישראל יש בזה חילול ה' שדוחה גילוי עריות". ולא מובן איך אפשר לחפש חידושי תורה ולומר פשט בנוב"ד מתוך "פחד מות" בהיותו חטוף במטוס ע"י מחבלים רוצחים". עד כאן שאלתו של האברך.

אמרתי לו שזו שאלה חזקה, ולא רק על ר' יצחק הוטנר על עוד מגדולי ישראל שעמלו וחידשו בתורה בכל המצבים גם בזמני מצור ומצוק, ובזמני רעב, ומלחמה, ואי אפשר לפרטם כי רבים הם, אך פטור בלא כלום אי אפשר:

א [מן החזו"א זצ"ל במלחמת העולם הראשונה, כשברח במלחמת העולם הראשונה לסטובין, כתב על אחד מחידושיו במסכ' עירובין: "**חידוש זה חידושינו במרתף בסטובין, כשהתעורפנו כדורי מות מעל ראשינו**".

ועיין בחזו"א "כלים" סי' ז' שהקדים החזו"א שהסימן נכתב בשעת מלחמה, בעיירת סטובין: "בע"ה יום א' ט"ו תמוז תרע"ד, שנת מלחמה על פני כל הארץ וכו' רבבות מבני ישראל גלו בלי משען ומשענה, ונערי בני יהודה נפלו חללים על שדה קרב מזה ומזה, ומעטו בתי מדרש לתורה באין תימך ומחזיק, ומחזיקה רבה בקרב כל ישראל. סטובין, שנשרפה כמעט כל העיר בכ"ה סיון וכל יושביה בלחץ ובדחק באין בית לגור ואין מקום ללון".

ב [מן הגרא"מ שך זצ"ל כתב במכתב לרבו בוואבילניק:

בע"ה יום ג' לסדר וארא תרצ"ג קלצק יצ"ו.

להוד כבוד ידידי וידיד ה' הרב הגאון המפורסם סו"ה וכו' וכו' מהור"ר **יהודא ליב פארער** שליט"א הגאב"ד בהאלאיאק שלום וברכה לו ולכל משפחתו הכבודה שיחל.

הן זה לא זמן כבר אשר נתודע לי את עיר משכנו כעת והאדרעס שלו, וכאשר הגני מרגיש לכ"ג ידיות ואהבה מרובה אמרתי לבא על הכתב אל כבודו ולהודיע משלומי ולהודיע משלום כ"ג ושלום כל משפחתו.

הרבה ארפתקאות עברו עלי מיום נסיעתי מעיר מולדתי וואבילניק בשנה הראשונה של המלחמה האיומה. נסעתי אז לסלוצק אחר חג הפסח, חודש ימים קודם גזירת הגירוש מפלך קאוונא. וקבלתי אז מכתב המלצה מכבודו בעדי הגאון ר' איסר זלמן מלצר שליט"א שהוא עתה דודי שנתקשרתי בנשואין עם בת אחותו זה שמונה שנים.

אהה, כמה עברו עלי מאז ועד עתה, פחדתי מות וחרפת רעב עירום וחוסר כל, נע ונד הייתי, לא ידעתי אבי ואמי אחי ואחיותי היכן הן, קרובי וידידי היכן יצאו מלחט החרב המתהפכת ששרר אז, ואם יהי' כל הימים דיו וכו' אי אפשר לעלות על הכתב את אשר עבר עלי.

אך בזה נחמתי בלמדי מתוך צער, וחכמה שלמדתי באף היא שעמדה לי, כי ב"ה לא עברו עלי השנים בבטלה, ולילות כימים שמתי ללון בעומקה.

עד שבאה מלכות הרשעה וגזרה שלא לעסוק בתורה, הוכרחתי אני ודודי הגאון הנ"ל לעזוב את סלוצק ולעמוד על נפשנו בסכנה גדולה לעבור על הגבול, וב"ה באנו לפה קלצק במדינת פולין, וכאן נתקשרתי בבית אחותו של הגאון הנ"ל, ומצבי כעת שהגני בהישיבה דפה, ועבודתי שהגני נושא ונותן עם הבחורים, והגני מגיד לפניהם את מה שהעלה ידי מחזו"ת. ואם כי אין לי משרה אפיצעלי, אבל ב"ה הגני שבע רצון מזה. כל מבוקשי שבתי בבית ה' כל ימי חיי.

ויען שאנו לומדים בחורף הזה מס' בב"ב אכתוב לכ"ג הערה אחת בסוגיה דרוב וקרוב בהא דשיטת הרמב"ם וכו'.

ובזה אשר ידידו הקשור אליי משעשעו ומכבדו

אלעזר מנחם מן שך

המהלך של מרן ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל

והנה בעצם השאלה של האברך הנ"ל איך גדולי ישראל למדו בזמני מלחמה, הרי "שמעתתא בעי צילותא"? זכה לכוון בקשייתו להקדמה של האבן האזל ולהקדמה של האבי עזרי. וביישוב השאלה יש ב' נוסחאות, של ר' איסר זלמן ושל הרב שך: **מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל** הוציא בשלהי השואה האיומה כרך נוסף של ה"אבן האזל" על "קדשים", ובהקדמה הוא שואל כך: "הנה נגמר ספר זה בעת התבערה הגדולה בכל העולם, אש ה' התלהבה והיתה ללהבות רבות גדולות ועצומות בכל מרחבי תבל וביחוד שלטה האש בחלק גדול מכלל ישראל ארצות פולין וליטא וכו'." ועתה האם בעת כזאת אפשר לשלוח לרב בישראל ספר שתכנו ישובים בדעת הרמב"ם, האם הלב פנוי לכך לעיין בספר כזה, **הלא שמעתתא בעי צילותא, ישוב הדעת, ומנוחת הנפש**, זאת היא שאלה גדולה לכאורה."

ומיישב ר' איסר זלמן: "אבל באמת אין כאן שאלה, דוקא בעת הנוראה הזאת אנו צריכים להתחזק בלימוד התורה ולא רק בלימודה אלא גם בעיונה, האש גדולה, השריפה הנוראה, ובשעת שריפה צריכים מים לכבות, ואין מים אלא תורה. בעירובין ס"ג כשראה יהושע שר צבא ה' וחרבו שלופה בידו ואמר לו המלאך "עתה באתי" מפרשים חז"ל שהוא על "ביטול תורה", מיד וילן יהושע בלילה בתוך העמק מלמד שלם בעומקה של הלכה, כשישראל עומדים במלחמה ובמלחמת מצוה הרי אפשר להורות היתר שאז פטורים מת"ת, מ"מ הוכיחם המלאך על ביטול תורה, דלימוד התורה אינו רק חיוב שאפשר ליפטר מזה מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, אלא הוא עצה וגבורה למלחמה, תורה מגני ומצלי, אני חומה ושדי כמגדלות, אני חומה זו תורה, ושדי כמגדלות אלו ת"ת, ולכן הוכיחם מלאך ה' על ביטול תורה גם בעת מלחמת מצוה, ומיד וילן בתוך העמק שלן בעומקה של הלכה, לא רק למד ולא רק לימד אלא ב"עומקה של הלכה" העמיק והתעמק בהבנת ההלכה". עכ"ל.

המהלך של מרן הרב שך זצ"ל

מרן הגרא"מ שך זצ"ל ג"כ הקשה איך אמרו חז"ל (במדרש) תורה שלמדתי באף היא עמדה לי, הרי "שמעתתא בעי צילותא" וישוב הדעת?

וביאר: "עיקר עבודת האדם בזה להתרומם מעל כל דבר המפריע ועל כל סיבה, ומתוך הצער ימציא לו האדם הרווחה, ושהיה לו ישוב הדעת וצילותא, וזאת בא להאדם אחר התבוננות בגדלות החכמה ועמקותה שאין לה קץ ותכלית, וארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים, וימלא שמחה ואהבה לחכמה זו **עד שלא ידע וירגיש שום מפריע**, ואור התורה יחיהו וגדלות המצוה עליו, ועל מה יתאונן כי יקרה היא מפנינים ומפן, והפך בה דכולה בה, ואורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד". עכ"ל. דבריו הם על דרך הביאור הנודע של הרב מפניבז' שבמלחמת יהושע המלאך תבע אותם על תורה של "שירה" – ושירת חיים זה בכל מצב.

נמצא: דאליבא דר' איסר זלמן, באמת בזמני מלחמה ליכא ישוב הדעת, אלא דמוכרח הוא להתאמץ לעסוק בתורה בעיון, משום דהתורה היא "עצה וגבורה למלחמה, דתורה מגנא ומצלא". ואליבא דהרב שך גם בזמן מלחמה יתכן ישוב הדעת, ע"י אהבה עצומה לתורה הקדושה, וע"י השמחה בלימוד התורה – "הוא לא ירגיש בשום מפריע". ודו"ק.

ספר "בית אהרן" על בבא קמא נכתב בתוך כותלי בית האסורים

והנה עוד דוגמא לעמל התורה, וגם לחדש בה, בכל מצב, גם בזמני מצור ומצוק גדולים:

הג"ר מענדל זאקס זצ"ל, חתן החפץ חיים, סיפר שכאשר באו לשאול את דעת חותנו מרן החפץ חיים זצ"ל אודות השידוך שבין בנו של הג"ר אהרן וואלקין (הגרש"ד וואלקין) לנכדת הג"ר משה לאנדינסקי (ראש ישיבת ראדין), ענה הח"ח "יא עם זאל האבען מיט הצלחה". אח"כ הפסיק הח"ח לדקא וראו על הפנים שלו שהוא חושב על משהו, עד שלפתע המשיך לדבר ואמר: "ר' ברוך בער טוען שגדלותו והצלחתו של 'בית אהרן' נובעת מזה ששימש את רבו הגדול הנצי"ב, אולם כמדומני שיש לתלות הדבר במשהו אחר, דידוע שר' אהרן וואלקין ישב במאסר כמעט שנה שלימה מפני קנאות שקנא לה' ולתורתו, במסירות נפש נגד היהודים שנפלו ברשת המשכילים והקומוניסטים, וגם בעת שבתו במאסר מסר נפשו ללימוד בהתמדה, כשישב בין רוצחים וכל מיני פרשעים, **ושם בכלא כתב את ספרו "בית אהרן" על בבא קמא**, והתורה מחזרת על אלו שמוסרים נפשו עליה, ובספרו על בב"ק כבר רואים סיעתא דשמיא מיוחדת, ומאז היה מיועד להיות גדול בתורה". עכ"ל קדשו של מרן החפץ חיים.

ובאמת יעויין בהקדמה של הבית אהרן על בב"ק שכתב, וז"ל: "...אנכי נלקחתי בשבי בשביל עלילה... וכותלי בית האסורים יוכיחו בשעה שגם עלי עבר כוס התרעלה להיות יושב כשבוי בצל קרתם, גם שמה ספרי וזייני עלי, וגם שמה ישבתי נגדה נא המון כל האסורים הרוצחים והגנבים וכל ארבע אבות מזיקין **וכתבתי את חיבורי**, ואם כך הגני מוצא עצמי מחויב להודות ולהלל לה' על אשר נסיון העוני והיסורים לא העבירני מדעת קוני, ותקופת החושך הנורא לא עורה את עיני מראות נוכחה, ויצאתי ממנה שלם בגופי שלם בתורתי". עכ"ל.

ללמוד כשמאד חם האם חשיב "תורה שלמדתי באף"?

הייתי פעם בבית מדרש שכבו המזגנים, ביום שרבי, והיה מאד חם [היה הפסקת חשמל אזורית], ושמעתי זוג חברותא, דאחד אמר לחבירו "נו... בלימוד מתוך חום גדול יש סיעתא דשמיא מיוחדת... שהרי אמרו חז"ל תורה שלמדתי באף היא עמדה לי", והחברותא שלו לא הסכים לזה, וטען שלימוד בזמן חום אינו בגדר למדתי ב"אף" דאטו כל קושי איכלל בלמדתי "באף"? דמסתבר דרק לימוד תורה "במצור ומצוק", בזמני רעב, ומלחמה וכדו' חשיב "תורה למדתי באף", אבל לא כשהם... ובקיצור: נתוכחו, האם לימוד בחום גדול נכלל ב"למדתי באף" או לא.

נגשתי אליהם ואמרתי להם, **שיש על זה פסק של הרב אלישיב**. דנשאל מרן הגרי"ש זצ"ל ע"י הג"ר יעקב הורביץ זצ"ל: "בישיבות בנגב כשאין מזגן הלימודים ברפיון גדול, האם אפשר בשבת לומר לנכרי להדליק הגנרטור ולהפעיל ע"י המזגן". השיב מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' ל"ב) דלכני תורה אין להקל באמירה לנכרי בזה [עיי"ש טעמון], ומסיים מרן זצ"ל את מכתבו:

"לכן הגי חובשי בית המדרש, ברכי דשלהי, אם ימשיכו להתמיד בלימודים ללא רפיון, גם כי עת החום, הרי התורה שילמדו באף תתקיים בידן, כמ"ש חז"ל אר"ח בר פפא אף חכמתי עמדה לי תורה שלמדתי באף נתקיימה לי, ויזכו לסייעתא דשמיא להצלחה בתורה וביראת שמים".

בברכת התורה

יוסף שלו' אלישיב

התורה הקדושה ניתנה בהר סיני

ולא בהר תבור וחרמל, דהמתגאה

הוא "בעל מום" שלא נתפסת בו קדושה

הטעם שהתורה הקדושה ניתנה דוקא על הר "סיני" ולא על ההרים הגבוהים כמו "תבור" ו"חרמל", איתא בגמ' במגילה כ"ט שהרים אלו חשיבא "בעלי מום" - מום של "גאוה" [ויליף ליה הגמ' מפסוק], ומזה יליף רב אשי "שמע מינה, האי מאן דיהיר - בעל מום הוא". **ובמשך חכמה** (פר' צו) ביאר דהטעם דנקטה הגמ' דוקא חיסרון ד"בעל מום": "פירוש, דמי שנעבדה בו עבירה כשר לקרבן, ואפילו רובע ורבע ונעבד, חלה עליה קדושה וצריכין מום קבוע לפדות עליהם, כדאמר סוף תמורה (כח, ב), אבל בעל מום לא חלה עליו קדושה כלל ואינו צריך פדיון (שם). וזה שאמר האי מאן דיהיר בעל מום הוי. פירוש, ולא חלה עליו קדושה, ואינו ראוי לעבודה ולקדושת הישראלי הנתקדש בקדושת גבירה ודו"ק". עכ"ל. ולכן כל המציאות של נתינת "התורה הקדושה" שייכת רק במקום של ענוה - הר סיני - הנמוך והעניו. הג"ר צבי חשין שליט"א (מרבני מיר) אמר בזה רמז נפלא, דהמילים "הר סיני" בגימטריא "רוח נמוכה". [עיין תענית דף ז'].

מקום הארון אינו מן המידה ולא תפסו מקום

אבל מקום הלוחות תפסו מקום!

אמ"ר זצ"ל בהקדמה לספרו "משולחן גבוה" (בעניני אור"ח והמועדים ח"ב) הביא ווארט נפלא: הנה אחד הניסים במקדש היה שמקום הארון אינו מן המידה, דקודש הקדשים היה עשר אמות על עשר אמות, הארון אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רוחבו, וכשהכניסו את הארון ומדדו בצדדיו נשאר חמש אמות מכל צד, דהארון לא תפס מקום.

שואל רבי משה פיינשטיין זצ"ל (דרש משה פר' תרומה) דפשוט שהלוחות יותר קדושות מהארון, ואם הארון לא תפס מקום אז הלוחות שבו ודאי לא תפסו מקום, ותמוה דבגמ' בב"ב דף י"ד, א' מבואר שהלוחות מלאו את כל מקום הארון בתוכו ודקדקו שם את מלואו לפי חשבון?

מיישב רבי משה פיינשטיין זצ"ל: שהארון שבמקדש כתיב בו "מבית ומחוץ תצפנו" הרומז על "תלמיד חכם" שבו נכנסת התורה שתוכו יהא כבדו כמבואר ביומא דף ע"ב, ב', והוא בית קיבול לתורה הקדושה, ואכן התלמיד חכם עצמו אינו תופס מקום - דכולו ענוה⁴, ומידות הארון יוכיחו שכולן חצויות, אבל התורה שבתוך התלמיד חכם תופסת את כולו, ואין בו מקום ריק ופנוי לדברים אחרים וזולת התורה הקדושה. עכ"ד.

מרון רבי משה פיינשטיין זצ"ל מקבל בענוה תוכחה על שלא נוהג כדין...

ובאמת שרבי משה פיינשטיין נאה דורש נאה מקיים, דמסופר רבות על ענוותנותו, ולא היה "תופס מקום" כלל, ודוגמא אחת: ר' משה פיינשטיין נסע ברכב לאחר הדלקת נרות מביתו ליישיבה, ומאן דהוא ניגש ל"הוכיח" את "פוסק הדור" על שאינו נוהג כשורה כשנוסע ברכב לאחר הדלקת נרות..., וטען דאף שאם לא קיבל עליו שבת מותר מן הדין במלאכה, מ"מ איכא בזה משום איסור 'מראית עין' דיש נשים ומקצת אנשים שחושבים דמשעת הדלקת נרות אסור גם להאנשים לעשות מלאכה. ור' משה השיב לו במכתב שלא שייך איסור מראית עין כלפי אנשים שטועים לחשוב שהדבר אסור. אך הוסיף שנהנה מאד מהתוכחה! ומודה על כך, ומתנצל! ואף קיבל על עצמו בל"ג "שלא אסע עוד משעת הדלקת נרות במכונית". וזה לשון המכתב:

"בדבר נסיעה במכונית אחר הדלקת הנרות לביהמ"ד סמוך, בערך שני דקות לכל היותר, אם יש איזה חשש איסור"

מע"כ ידידי יר"ש ר' משה מעצגער נ"י.

נהנתי מאד אשר מע"כ נזדויר לקיים מצות תוכחה לפי דעתי, ותשובות חן חן למע"כ, וח"ו לי להקפיד בזה, ואי"ה בלא נדר לא אסע עוד משעת הדלקת הנרות במכונית אף שאין בזה שמץ איסור אף לא משום מראית העין.

כי ידע ידידי אשר איסור מראית העין הוא רק בדבר שנעשה זה ברוב הפעמים באופן האסור והוא עושה זה באופן המותר אסור מפני מראית העין, כגון לעשות ע"י עכו"ם בקבלות מלאכה כזו שהרבה עושים בשכירי יום שהוא אופן האסור, לכן אסור גם בקבלות משום מראית העין, וכן בנשרו כליו במים אסור משום מראית העין לשוטחן בחמה במקום שרואין בנ"א שיחשדו שכבסן. אבל לעשות דבר היתר מפורסם בשביל איזה אנשים שיטעו לחשוב שהוא דבר איסור לא אסור. וכו'.

אבל מ"מ כיון שמע"כ כותב שיש ח"ו קלקול לאיזו נשים ואנשים שידמו שיש בזה זלזול לשבת קדש אראה בלא נדר שלא ליסע עוד במכונית משעת הדלקת הנרות.

ידידו המברכו **בזכות מצות התיכחה** שקיים לכבוד השי"ת ולכבוד השבת קדש **לשפע ברכה** שבא ע"י קיום שמירת השבת ולסוכת השלום.

משה פיינשטיין

הגאון מטשעבין זצ"ל קיבל תוכחה, וענה בענוה "אכן, להגיד לשני זה קל..."

ראוב דאטינא לתוכחה לגדול הדור, בנותן טעם להביא עוד מעשה בתוכחה... לגדול הדור:

יהודי אחד בעל קיוסק ברחביה היה מתפלל קבוע בביתו של **מרן הגאון מטשעבין זצ"ל**, פעם אירע לו שאחד מלקוחותיו התנהג עמו שלא ביושר, ובבואו להתפלל היה כולו זועם וממורמר ושפך את זעמו לפני המתפללים. הגאון מטשעבין ניגש ושמע את אשר בפיו והרגיעו שלא כדאי לכעוס וכו'.

לאחר כמה ימים שוב הגיע אותו יהודי להתפלל, ומצא את הגאון מטשעבין סוער ומודאג, היה זה בעיצומו של מאבק חשוב ביהדות החרדית, והרב מטשעבין היה סוער מאד. בתמימותו שאל את הרב מטשעבין: "והלא רבינו אמר לי רק לפני כמה ימים שלא כדאי לכעוס?" נענה לו הגאון מטשעבין בנעימות: "אכן, להגיד לשני זה קל..." (ריכטיג, זאגן יענעם איז לייכט).

⁴ **ענוה של החזו"א** [במכתב, כנראה להג"ר חיים נאה זצ"ל]: "אחדשה"ש ו"ש'ת באהבה. מצאתי לנכון לפרש הדברים בנוגע לדבר העומד ברומו של עולם, רצה לומר שיעורין, והנה כל ענין מעניני התורה הוא אחוז בעיון שכלי עמוק, באופן שטעות אינו מכהה כבוד הלומד, אחרי שזה טבע של קנין החכמה, ואני מלא טעויות תמיד פעם בסברא פעם בגמרא, ואיני נכלם בזה, כי אין כלמה בזה אלא מצד מצוה, שאם לא יכלם הרי הוא כאילו אינו מחשיב ח"ו את ההלכה, אבל מצד הטבע אין מקום להכלם, וכש"כ לאנשים קטנים כמוני". עכ"ל החזו"א.

רב שהיה רשכבה"ג

היה שנה וחצי אצל רועה ללמוד הלכ' מומין

איתא בגמ' (בגיתין ל"ו, ובב"ב קס"א) שהחתימה של רב היתה ציור של "דג". וצ"ב טעם הדבר. והבאנו דהג"ר מאיר שפירא מלובלין זצ"ל ביאר: "הנה כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' דעות ה"ד): "אמרו עליו על רב, שלא שח שיחה בטילה כל ימיו". מבורר ברמב"ם דרב היה דבוק בתורה באופן מופלא, שלא שח שיחה אחת בטילה כל ימיו. ולהכי רב חתם ציור של דג, לרמז שהוא כמו הדג שאינו יכול לפרוש ממקום חיותו אפי' לזמן מועט, כך כל אדם מישראל אינו יכול לפרוש מעסק התורה אפי' לזמן מועט, וכהמשל של ר"ע בשלהי ברכות". עכ"ד הגפלאים.

והשתא נראה להוסיף ביתר עומק הטעם שרב היה חותם בציור של "דג": דהנה רב היה גדול הדור בתורה, ורשכבה"ג, כמבורר ברש"י בביצה דף ט' "ואף על גב דרב אמורא הוא, מקשי מיניה, מפני שרבן של כל בני הגולה היה". ולא פסק פומיה מגירסא כמש"כ הרמב"ם הנ"ל בהלכ' דעות, וכן כתב הרמב"ם פ"ד מתפילין הלכה כ"ה "אמרו עליו על רב שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה". ואעפ"כ מצינו בסנהדרין דף ה', ב' "אמר רב שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר", והפליג מרן החפץ חיים זצ"ל (תורת הבית פ"ז) בגודל צמאנו של רב וז"ל: "...לך נא וראה גדל יגיעתם לתורה, שאפ"ל להשיג איזה פרט קטן שנחסר להם היו מתרצים להתבזות ב"תכלית הבזיון" ואך כדי להשיג הפרט ההוא, וכדאי' בגמ' אמר רב י"ח חדשים גדלתי אצל רועי בקר כדי לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר, הרי שאפ"ל בשביל ידיעה קטנה היה מתרצה להתבזות ולדור אצל אנשים פחותים משך זמן רב, שאפ"ל לשאר בני אדם היה דבר זה "בזיון גדול" וכ"ש לאיש רום המעלה כרב, אכן בשביל חביבות התורה היה מתרצה על הכל". עכ"ל.

והנה הצימאון של רב לכל "ידיעה קטנה" ו"פרט קטן" חדש בתורה, הוא ממש כהדגים שבים: "מה דגים הללו גדלין במים כיון שיורדת טפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצמאון" כמי שלא טעמו טעם מים מימיהון, כך הן ישראל גדלין במים בתורה כיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותו בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהון" (מדרש רבה פרשת ויחי), ולכן צורת חתימתו של רב היתה דג להורות שאף מי שגדל במי הדעת בלי היסח הדעת כלל [כמש"כ הרמב"ם הנ"ל על רב] אך "כיון שהן שומעין דבר חדש – ידיעה קטנה – מן התורה הן מקבלין אותו בצמאון" כהדגים שבים.

הג"ר אליהו רוגלר זצ"ל בתשובה לאחיו הג"ר שמואל (יד אליהו פסקים סוף סי' נ"ח) כתב: "אהובי אחי, האדם צריך לשמוח בדיבור אחד מן התורה חדשות כעל כל הון וכמוצא שלל רב, זולת זאת א"א שיתקיים התורה בגופו כלל ולא תקנן בו". עכ"ל. ועיין מש"כ בזה מרן החזו"א באמונה ובטחון פ"ג אות י"ט-כ.

שמואל שהיה רשכבה"ג

שאל את כל יורדי הים, מאי "שמן קיק"?

וכן מצינו צימאון ל"טיפה" חדשה בתורה, אצל שמואל (הבר פלוגתא של רב). דבתולדות מרן הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל מסופר: "פעם בילדותו הבחינה אמו בליל שבת אחרי הסעודה כי בנה נרגש ביותר. עמדה ושאלה אותו מה גורם לו להתרגש כל כך. השיב והסביר לה, כי זה עתה למד במסכת שבת (דף כ"א ע"א) על האמורא שמואל: "שאלתינהו לכול נחותי ימא [שאלתי לכל יורדי הים]. מאי שמן קיק? ואמרו לי..." ודבר זה הפעים מאד את רוחו.

שמואל היה רשכבה"ג, כמש"כ רש"י ביצה דף ט' "ואף על גב דרב אמורא הוא, מקשי מיניה, מפני שרבן של כל בני הגולה היה בדורו חריץ משמואל". חכם שבחכמים, עסוק מאד – אם כדיין ושופט ומורה הוראה, ואם כראש ישיבה לתלמידים. ובנוסף לכך היה ג"כ מקורב למלכות ויוצא ובא לפני "שבור מלכא" הפרסי. היה ידען גדול בחכמת התכונה, ואמר: "נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי נהרדעא" (ברכות נ"ח ע"ב). ואף היה רופא גדול (ב"מ קי"ג ע"ב).

יש לשער, אם כן, שהיה עמוס בענינים רבים ועסוק למעלה ראש. לפיכך אני מלא התפעלות, הסביר, שעם כל זאת מצא שמואל פנאי לחקור ולדרוש מפי כל אחד מיורדי הים שפגש: "מאי שמן קיק?" דהיינו שבכל פעם ששמע כי הגיע לעירו איש "מן העולם הגדול" מיהר וחש אליו שיברר לו מהו "שמן קיק" – ולא שאל מהם כלל שיספרו לו חדשות ופלאים מהויות העולם, כפי שהבריות רגילים, בעת שפוגשים אי מי שבא מעבר לאוקיינוס. רק הבנת תיבה עלומה זו שבמשנה העסיקה אותו. ומי יכול לשער כמה מאמצים וטירחות השקיע כדי להבין כראוי מלה אחת זו שבמשנה! עד כדי כך נתן את נפשו על ידיעת התורה!.

* * * * *

צורת לימוד התורה

הוא מתוך "מלחמתה של תורה"

ראיתי בשם ה"חתם סופר", שביאר את מאמר חז"ל "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם", שהקב"ה גזור בראש השנה קצבה של מלחמות שצריכים להיות במשך השנה, ועל ידי שתלמידי חכמים לוחמים ב"מלחמתה של תורה", אז המלחמות האלו מורידים מהקצבה של מלחמות אחרים, ומשום זה ת"ח מרבים שלום בעולם.

ומטו מהגר"ח שמואלביץ זצ"ל דהא דאיתא בקידושין ל', ב' "אפ"ל האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה לזה", אין זה דבר שבדיעבד, דהיינו שבבית ברירה כך זה נהיה, אלא שכך צריך להיות לכתחילה צורת הלימוד, במלחמתה של תורה, שנעשים אויבים זה לזה מריתחא דאורייתא. ובגמ' במגילה ט"ו, ב' נקראים הת"ח "משיבי מלחמה שיערה" – שנושאין ונותנין במלחמתה של תורה. (ועיין סנהדרין מ"ב).

עד כדי כך דהתורה מיקרי "חרב" [כלי מלחמה], וכדדרשו חז"ל בגמ' בשבת ס"ג על הפסוק בתהילים (מ"ה, ד) "הגור חרב" על ירך, גבור, הודך והדרך" דקאי על התורה הקדושה דנקראת "חרב" להלחם מלחמתה של תורה והוא הודך והוא הדרך.

וכן בסוכה נ"ב דרשו חז"ל את הפסוק "אם רעב שנאך האכילהו לחם" דקאי על "היצר הרע", שאם הוא רעב ותאב לעבירה, "האכילהו לחם", ופרש"י (בסוכה) שלחם מלשון "מלחמה" "הטריחהו במלחמתה של תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי". עכ"ל. [כדאי לנצח את היצר הרע לא סגי בלימוד בעלמא דאי"ז מטריח את היצר... אלא "הטריחהו במלחמתה של תורה"].

"וכן אנו נגד רבותינו הקדושים אשר בארץ, ניתן לנו רשות להתאבק וללחום בדבריהם ולתרץ קושייתם. ולא ישא פני איש"

והנה באמת הענין של מלחמתה של תורה ונעשים אויבים זה לזה, אין זה דוקא בלימוד עם החברותא... אלא אפי' כשלומד יחידי ויש לו קושיה על התוס' או על הרשב"א, או דמצא איזה סתירה עצומה ברמב"ם יש כאן בחינה ש"נעשים אויבים זה לזה"... וכ"כ הגר"ח מוילנא זצ"ל לפרש את המשנה באבות (פ"א מ"ד) "יהי ביתך בית ועד לחכמים, והוי מתאבק בעפר רגליהם": **"יהי ביתך בית ועד לחכמים"**: שיהיה בביתך ספרים [ש"ס, ראשונים, אחרונים וכו'] לעיין בהם, ו"ע"י הספרים אשר בביתנו - ביתנו הוא בית ועד לחכמים".

"והוי מתאבק": "מתאבק מלשון ויאבק איש עמו שהוא ענין התאבקות מלחמה כי מלחמת מצוה היא, וכן אנו נגד רבותינו הקדושים אשר בארץ, ונשתמש בשמי מרום המחברים המפורסמים וספריהם אתנו... וניתן לנו רשות להתאבק וללחום בדבריהם ולתרץ קושייתם. ולא ישא פני איש רק לאהוב את האמת".

"בעפר רגליהם": והא דניתן לנו רשות להתאבק וללחום בדבריהם זה **"אך בתנאי בעפר רגליהם"** ר"ל בעונה והכנעה ולדון לפניהם בקרקע". "וזהוהו בנפשו מלדבר בגאווה וגדול לבב באשר מצא מקום לחלוק, כי כמה פעמים לא יבין דבריו וכוונתו, ולכן יהיה אך בעונה יתירה באומרו אם איני כדאי אך תורה היא". עכ"ל ה"רוח חיים".

באיזה יראת כבוד חולק הגרעק"א על המהר"ם

ראיתי בספר שהוציא אברך אחד (על בב"ק) שכתב בדף ד' על ביארו של המהר"ם בתוס' [לענין קמלב"מ שהמון והמיתה בענין אחד], בזה הלשון: **"דבריו אינם נכונים מסברא"**, ובלא"ה ביארו נסתר מגמ' בכתובות ל"א וכו'... ולכן נראה בכוונת התוס'...". עכ"ל. והנה "הוי מתאבק" קא חזינא הכא, אבל "בעפר רגליו" של המהר"ם לא קא חזינא...

צא ולמד באיזה יראת כבוד חולק גאון הדורות **הגרעק"א** על המהר"ם: **הגרעק"א** בחולין י"ד לאחר שהביא את ביאורו של המהר"ם בתוס' כתב: "אמנם לענ"ד **אחר המחילה מכבוד תורתו, ונשיקת עפר קדשו, אני אומר באימה ובריאה דבריו מגומגמים**, דאם כדבריו דיושב ומצפה משוי ל' מוכן א"כ תיקשי...". עכ"ל הגרעק"א.

מרן הג"ר אהרן וואלקין זצ"ל ביקש את סליחת הרמ"א

הפינסקער רב הג"ר אהרן וואלקין זצ"ל בספרו "בית אהרן" על בב"ק בסוגיה ד"זה נהנה וזה לא חסר" (בב"ק כ') הביא את פסק הרמ"א, והקשה עליו, ומתוך ריתתא דאורייתא, הייתה לו איזה פליטת קולמוס בביטוי שאינו לפי כבודו של הרמ"א. צא ולמד את גדלותו של ר' אהרן וזהירותו בכבודו של הרמ"א, כי בספרו **"חשן אהרן"** ח"ב (ח"מ סוף סי' ש"ג) שיצא בשנת תרפ"ז, כשדן (שם) שוב בדברי הרמ"א בהלכה דזה נהנה וזה לא חסר, באותה הזדמנות ביקש את מחילתו, וז"ל:

"פה מקום אתי לבקש מחילה ברבים מעצמות הקדושים של רבינו הרמ"א, אשר לחיבורי בבא קמא הבאתי דבריו, ופלטת קולמסי ביטויים שאינן לפי כבוד קדושתו. הנני מתחרט ומבקש סליחתו" עכ"ל.

וסיפר בנו הג"ר שמואל דוד וואלקין זצ"ל שבאותם ימים נסע אביו במיוחד לקראקוב והשתטח על קברו לבקש את מחילתו. [ובמהדורות הבאות של הבית אהרן לב"ק השמיט מן הספר את דחיית דברי הרמ"א].

בתוס' האחרון בש"ס נעשו רש"י ותוס' כאוהבים זה לזה...

הנה לעיל דיברנו על הרישא של הברייתא ד"אפי' האב ובנו הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה לזה". וכעת נעבור לסיפא: "ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה לזה" וילפינן לה מקרא ד"את והב בסופה".

והנה **סיומא דהש"ס** בשלהי גדה הוא במימרא: "תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, שנאמר הליכות עולם לו אל תיקרי הליכות אלא הלכות"⁵.

ותוס' שם הביאו שרש"י גרס מימרא זו, אבל יש ספרים שלא גרסו מימרא זו, ומ"מ התוס' שם מביאים ראיה לרש"י שהוא צודק שצריך לגרוס כן בגמ', ותוס' מוסיפים לבאר את רש"י שהגמ' הביאה זאת כדי לסיים את הש"ס בדבר טוב.

ובספר "והאר עינינו" (ח"ב עמ' ש"ג) הביא ששמע מהג"ר **יהושע כהן** שליט"א (מח"ס כרם יהושע), דהנה בדרך כלל תוס' בכל הש"ס יוצאים במלחמתה של תורה נגד רש"י וחולקים עליו, בבחינת "נעשים אויבים זה לזה", אבל כאן בתוס' האחרון בש"ס, התוס' מביאים את פירושו של רש"י ומסכימים אתו, ולא רק זה אלא שהם גם מביאים ראיות וסימוכין לדבריו, דזהו ההבטחה של הגמ' בקידושין דף ל' הנ"ל דאינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה לזה.

⁵ רמז נפלא שמספר הסימנים בטור ובש"ע

הוא כמספר שמותם: אור"ת, יור"ד, חו"מ, אבהע"ז

אגב דאחינא לדרשת חז"ל בסיומא דהש"ס "...אל תיקרי הליכות אלא הלכות": אביא דבר מופלא שכתב בספר **מקור ברוך** (להג"ר ברוך עפשטיין זצ"ל, בעל ה"תורה תמימה", מבוא ב' פרק י"ב עמ' 72) דהנה בשו"ע אור"ח ישנם תרצ"ז סימנים, ובשו"ע יור"ד ישנם ת"ג סימנים, ובשו"ע חו"מ תכ"ז סימנים, ובשו"ע אבהע"ז קע"ח סימנים. ומספר כולם יחד עולה 1,705. כמו כן הגימטריא של התיבות: "אורח חיים" "יורה דעה" "חשן משפט" "אבן העזר" ג"כ עולה במכוון 1,705 - והוא פלא מספר הסימנים כמספר שמותם. עכ"ד. [והערוני שכמה ספרים כבר קדמו בזה את בעל התורה תמימה].

ובספר 'ראה מעשה ונוצר' (עמ' צ"א) הוסיף, שגם הגימטריא של התיבות "אל תקרי הליכות אלא הלכות" עולה ג"כ 1,705. בדיוק כמספר הסימנים ["הלכות"] של כל ד' חלקי השולחן ערוך, וכמספר שמותם. פלא.

ויש להוסיף: דהפסוק (משלי, פ"ב פסוק ט') "אז תבין צדק ומשפט ומישרים" גם בגימטריא 1,705.

כתב הירעב"ץ (סידור בית יעקב, דיני שופר ניצוץ ו' אות ו') "דבר נפלא קרא בטור אור"ח בסימניו, שנזדמנו דיני שופר בסימן תקפ"ו שעולה בגימטריא **שופר**, ואע"פ שלא נתכוין המחבר לכך מ"מ נפל האמת באמת, להראות כי מן השמים הסכימו על ידו, לפי שעשה חברו לשם שמים, וכל העוסקים במלאכת שמים לשמה, מראין להם סימן טוב מה שלא עלה על דעתם" עכ"ל. [שמעתי פעם, שסימן תק"ס בגימטריא "שירים", וסימן קכ"ח קדושת כהן חובה, וכהנה רבות].

"כשמתחולל מלחמה, אני ואבוי אם ינהגו לפי סדר מסוים, ואדרבה חוסר הסדר הוא הסדר האמיתי לנצח במלחמה, וכך זה גם במלחמתה של תורה"

ולסיום הענין של "מלחמתה של תורה". בספר "שיח יצחק" (להג"ר יצחק ירוחם בורדיאנסקי שליט"א, חגים ומועדים) מעיר דבר פלא, דהנה כשנתבונן בסדר הענינים בש"ס לכאורה אין סדר מדויק, לדוגמא במסכת כתובות המכונה ש"ס קטן (כ"ב הברכי יוסף בגליון השר"ע יור"ד רמ"ו סעי' ד') יש בו כ"כ הרבה ענינים וסוגיות שאינם קשורים כלל לענין כתובה, סוגיית "אבילות" "אינו מתכון ופסיק רישא" "ברי ושמא" "שטרות" "אונס מפתה ומוצש"ר" "קמלב"מ", וכן בכל הש"ס אמורא אחד אומר מימרא ועקב זה נגררים לכאורה לנושאים צדדיים (עיין מהרצ"ח ברכות ט' שהראה כן אף בגררא דגררא ובסמיכות רחוקה). ודבר זה הוא תימה דהרי בתורה יש חשיבות מאד גדולה לסדר [עיין באבות על המשנה שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם (פ"ה מ"ז) ומבאר הרמב"ם דגולם זה אדם שיש לו מעלות שכליות, אבל הם לא הולכות על סדר הראוי, וכ"כ המהר"ל באבות שם].

וביאר: דכשמקפידים על סדר מסוים יש בזה איזשהו צמצום, שכשאתם עוסק במסכת אחת ולא מעניין אותו כל ידיעה נוספת ממסכת אחרת כל זמן שלא מסיים את המסכת בה מתעמק עתה, הנהגה זו מצמצמת את פריחתו של האדם. אלא, אדרבה, קובץ על יד ירבה, כל מקום ששומע איזו ידיעה או מחלוקת ראשונים, אפילו מ"פאה" ו"עוקצין" צריך להשתוקק להבינם ולשמרם לבל ישכח, וכך בדרך זו חכמתו מתרבה. ואף שזה נראה כאילו יש כאן אי סדר בלימוד, אך **אדרבה זהו סדר התורה**, כיון שאין דרכה של התורה בצמצום, כי היא ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים, ואין שיעור לעומקה. וזה ודאי שבין מסכת למסכת יש איזשהו סדר מסוים דכל מסכת יש לה נושא מסוים, אולם כשנכנסים לגוף המסכת, אין סדר, אלא נגררים מענין לענין.

והוא מספר שאורח נכנס פעם לשיעורו של מרן הגאון ר' ברוך בער בקמניץ, וראה שבשיעור מתחוללת סערה ויכוחים קושיות וכו', לאחר השיעור אמר האורח לר' ברוך בער שמאד נהנה מהשיעור אבל היה בו חוסר סדר מסוים, אמר לו ר' ברוך בער, אדרבה זהו סדר התורה, ודבריו מתאימים למש"כ.

והגרי"י בורדיאנסקי ממשיל את זה לחיילים בצבא, שכאשר מתרגלים אותם מקפידים מאוד על סדר מופתי, אולם כשמתחולל מלחמה, אין שום סדר, ואוי ואבוי אם ינהגו לפי סדר מסוים, ואדרבה חוסר הסדר הוא הסדר האמיתי לנצח במלחמה. וכך זה גם במלחמתה של תורה. [הובא ב"והאר עינינו" ח"א עמ' שע"ז].

* * * * *

אגרא דשמעתתא – סברא:

"ההנאה מהסברא היא האגרא מיד"

ידוע מה שאמר מרן הגרא"מ שך זצ"ל בהספד על מרן הרב מבריסק בהיכל ישיבת פוניבז' (מכתבים ומאמרים ח"ג, ר"ע): "מה נעמו דבריו, כמה אמת מוצקת ובריאה יש בהם, ושמחים היו הדברים כנתינתם מסיני, הנפש נתמלאה שמחה על כל גדולתה. כה שמחים ומאירים היו הדברים, עד שזכרונם מקרה אחד, שיצאתי מביתו כה שמח, ופגשתי בת"ח אחד, ומרוב הרגשת השמחה התבטאתי בפניו כי איני יודע אם מגיע לי עולם הבא, אולם אם מגיע לי כבר אכלתי את חלקי בהנאת השמחה מאותו חידוש ששמעתי מפי רבינו הרב מבריסק זצ"ל". [הדודוס הודפס בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת פ"א בבואור דברי הנוספתא פ"ח דפסחים].

ובאמת שיסוד הדבר שהנאה מהחידוש היא גופא קבלת שכר, מבואר ב**רעב"ץ** בברכות דף ו', ב' שביאר את מאמר חז"ל "אגרא דשמעתתא סברא" דהכונה כך: "**אגרא דשמעתתא**" השכר על לימוד השמעתתא [דת"ת אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה] הוא: ה"סברא" ההנאה והשמחה הגדולה "מהסברא" זה השכר על השמעתתא. וזה לשונו "אגרא דשמעתתא סברא. שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אלא שת"ת הוא מהדברים שאוכל פירותיהם גם בעוה"ז, לכן סברא עצמה היא אגרא מיד, שאין הנאה רבה ממנה, שמחה ושעשוע לנפש, ושמועה טובה שאדם משיג בה סברא שכלית תדשן עצם החכם המבין דבר לאשורו". עכ"ל.

ובהרי"ף (בפ"ל על העין יעקב) ביאר: "אגרא דשמעתתא סברא. אפשר דאגרא דשמעתתא, הכונה לומר שמי שטורח ויגע בהלכה להבינה על בוריה, זה שכרו שתזדמן לו סברא ישירה והגונה". עכ"ל.

* * * * *

תיקון טעות: בענין "ביטול תורה באיכות"

בבארות יצחק שבועות תשפ"א הובא כך:

"איתא בגמ' בברכות דף ה' 'אם רואה אדם שיסורין באין עליו - יפשפש במעשיו. פשפש ולא מצא - יתלה בביטול תורה. וידוע להק' הרי ביטול תורה היא עבירה חמורה מאד, ואם אדם זה 'פשפש ולא מצא' עבירה, א"כ בודאי שאינו מבטל תורה? **וביאר מרן הגרמ"צ ברגמן שליט"א** (שערי אורה, מאמרים ח"ב עמ' תל"ו) 'הנה ידוע שבטול תורה באיכות נחשב גם הוא לביטול תורה, ויש לבאר שלזה כינה הגמ' - לאדם הלומד תורה ואינו מתבטל ממנה, שעליו לתלות שהיסורים באו עליו מחמת שלא למד בעומק הנדרש ממנו. לענין זה יכול האדם לטעות בהערכתו, ולחשוב שכיון שהוא לומד ללא הפסק ממילא לא יכול להיות אצלו עון של ביטול תורה". עיי"ש. עד כאן מתשפ"א.

וכשהגיעו הדברים לעיני מרן ראש הישיבה שליט"א, אמר: הנוסח לא מדויק, דלפי הנוסח הנ"ל הקושיה עדיין במקומה עומדת, איך הוא 'פשפש ולא מצא' עבירה, נהי שהוא 'לומד ללא הפסק' הרי יש בידו עבירה שאינו לומד "בעיון"? וזה הרי נחשב ל"ביטול תורה" [באיכות]?

ואמר מרן רה"י שליט"א שהנוסח המדויק הוא כך: ודאי מדובר באדם שלומד תורה "בעיון", וא"ש ד'פשפש לא מצא' שהרי הוא לומד בעיון. "יתלה בביטול תורה" היינו ש"יתלה" שכנראה הוא יכול ללמוד עוד יותר בעיון, וביתר עומק, דלפעמים אדם טועה ואינו יודע להעריך את הכוחות שלו, ואליבא דאמת הוא יכול להעמיק ולחדש בתורה טפי ממה שחושב, ולפי"ז א"ש לשון הגמ' "יתלה" היינו שיתלה שיכול להעמיק יותר, ויש בידו עבירה של "ביטול תורה באיכות". ודו"ק.

האשר לשלמה (להג"ר שלמה ברמן זצ"ל) בהקדמה למועד, כתב: "כל שלומד בעיון יותר ויש לו הבנה יתירה, עיקר מצותו הוי אחרת ממי שלומד בהבנה פחותה, דמי שהבנתו אינה כ"כ עמוקה נחשב לאינו מבין כלפי מי שהבנתו רחבה וממילא מצות המעמיק הוי אחרת לגמרי, כיון דעיקר מצות לימוד הוא הבנת הדברים". עכ"ל.

נפק"מ "בחושן משפט" לענין ת"ח שטרוד בגירסתו ושקוע כל כולו בלימוד

אשתקד הבאנו דבר נפלא מ"הביאור הגר"א": דהשו"ע ב"ר"ד (סי' י"ח סעי' י"ז) כתב לענין בדיקת הסכין קודם השחיטה: "והרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין; הלא תראה כי יבדוק אדם פעמים שלש ולא ירגיש בפגימה דקה, ואחר כך ימצאנה כי הכין לבו באחרונה; ובחינת חוש המישוש כפי כוונת הלב". עכ"ל. [היינו דצריך שיתן דעתו על בדיקת הסכין, דבלי דעת וכוונת הלב על הבדיקה יתכן דאצבעותיו לא יבחינו בפגימות, דחוש המישוש כפי כוונת הלב]. וראה דבר נפלא שעל דברי השו"ע "ובחינת חוש המישוש כפי כוונת הלב" כתב הביאור הגר"א: **"ענין פ"ט דשבת פ"ה, א' בעובדא דרבא שנתן לבו לשמעתא עד שלא הרגיש כאב אצבעותיו"**. והיינו בעובדא דרבא דקא מעיין בשמעתא, ויתבה אצבעתא ידיה תותי כרעא [אצבעות ידיו היו מונחות תחת רגליו], וקא מייץ בהו [לוחץ עליהן ואינו שם לב לכך מתוך עיון] וקא מבען אצבעתיה דמא, אמר ליה ההוא מינא **"עמא פזיזא"** דקדמיתו פומיכו לאודניכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו [שאינך שם לב לנעשה עמך]. חזינן דרבא לא הרגיש כאב אצבעותיו כיון דלא נתן דעתו ולבו לכך, דכולו היה נתון בעיון השמעתא, והוא הדין בבדיקת הסכין דאם לא יתן לבו על הבדיקה, אצבעותיו לא ירגישו בפגימות. נפלא. [ועיין באגרות משה יור"ד ח"ב סי' ס"ז שהביא את דברי הגר"א בזה].

ביאור הגר"א: הפותח חלון לחצר חבירו בפני חבירו ושותף יתכן שמרוב "שקיעות בלימוד" לא ידע כלל מפתחת החלון...

והנה אשתקד הבאנו כמה נ"מ להלכה לענין ת"ח שטרוד בגירסתו ושקוע כל כולו בלימוד: ב"ר"ד לענין דחיישינן אצלו טפי ל"בשר שנתעלם מן העין", וכן כתבנו לדון נ"מ לענין חו"מ בשומר שמחמת שקיעותו בלימוד שכה היכן הניח את הפקדון. וקצת נסיף עוד נ"מ בחו"מ מדברי ה"ביאור הגר"א": דהנה תנן בב"ב נ"ט, ב' "לא יפתח אדם את חלונותיו לחצר השותפין" משום היזק ראייה. דן הירושלמי (בב"ב פ"ג ה"י) מה הדין בפותח חלון בכותל ביתו שפונה לחצר השותפין "במעמד חבירו" היינו שהשכן רואה איך שהוא פותח את החלון ואינו מוחה בו. מסיק הירושלמי דאף שהשכן שתק מ"מ הוא חייב לסתום את החלון. שואל הירושלמי הרי חבירו עמד שם ולא מיחה א"כ בודאי הסכים לו חבירו ומדוע צריך לסתום את החלון? עונה הירושלמי שהשכן יכול לומר דמה ששתקתי לא היה מפני שהסכמתי לך אלא "הוינא בעיית לעי", מפרש ה"פני משה" הייתי חפץ לראותך טורח בחינם לסתום את החלון. אולם הגאון **בביאור הגר"א** (חו"מ סי' קמ"ב סק"ו) מפרש: "הוינא בעית לעי" היינו שהייתי טרוד בלמודי ולא ידעתי בפתיחת החלון, ח"ל הביאור הגר"א: **"טרידנא בגירסאי ולא ידעתי בפתיחתך"**. עכ"ל. מבורר דאף שהשכן היה **בכח** בשעת פתיחת החלון, יכול לטעון שמחמת השקיעות בלימוד "לא ידעתי בפתיחתך".... וזה קצת על דרך ה"ביאור הגר"א" הנ"ל לענין בדיקת הסכין, דמחמת השקיעות בלימוד אינו שם לב לשאר ענינים כלל...

"מתיבתא בגירסייהו טרידי" ואין להם פנאי לחתום כלל...

ולכא' איכא נ"מ גם **לאבן העזר**, דתנן המביא גט ממדינת הים צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ואיתא בגמ' בגיטין דף ו' פלוגתא בין רב לשמואל במביא גט בבבל מקום למקום, דאליבא דרב אין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ כיון דיש ישיבות קבועות בבבל בסורא ובנהרדשא והולכים תלמידים ממקום למקום, א"כ עדים מצויין לקיימו, ושמואל סבר "מתיבתא בגירסייהו טרידי" ופרש"י "ואין מכירין החתימות", ותוס' הוסיפו ביתר שאת: "בגירסייהו טרידי **ואין להם פנאי לחתום כלל**". עכ"ל. הרי לנו נ"מ שמחמת הטירדה בגירסא, אף דאיכא שיירות מצויות לא חשיבא דעדים מצויין לקיימו, ולהכי צ"ל בפ"נ ובפ"נ.

והנה איתא בגמ' בב"ב דף ל', אדם שאל את חבירו "מאי בעית בהאי ביתא [מה מעשיך בביתך]? אמר ליה "מינך זבנתיה, ואכלתיה שני חזקה", אמר ליה [המערער למחזיק] אני הייתי בשוק רחוק מכאן, ולא ידעתי שאתה גר בביתי לכן לא מחזיתי. אמר ליה [המחזיק למערער] "והא אית לי סהדי, דכל שתא הוה אתית תלתין יומי, [והרי יש לי עדים שבכל שנה מג' השנים שדרתי בביתך - היית כאן שלשים יום, ולא מחזיתי בזה]. אמר ליה המערער למחזיק אכן הייתי כאן, אך **"בשוקאי הוה טרידנא"** [באותן שלשים יום טרוד הייתי בעסקי], **"ולא היה לי פנאי למחות"**. [לשון הרשב"ם בשם יש מפרשים].

ולכא' צ"ע הרי בקל יכול למחות בפני ב', ואין זה לוקח זמן? ובאמת שכבר הרשב"ם השיג על פירוש זה ודחאו. והטעם מבורר בטור, וז"ל: "אם טוען שלא מיחה מחמת טירדא שלא היה לו פנאי למחות, אינו טענה, **שבקל היה יכול למחות בפני ב'** עכ"ל. והחשבת קצת ליישב דעת היש מפרשים שברשב"ם, דמצינו כזה מושג שמחמת "טירדה" אין פנאי לכלום, בתוס' בגיטין הנ"ל שמחמת "טירדה" בגירסייהו **"אין להם פנאי לחתום כלל"** אף שבקל יכול לחתום... כך (להבדיל, כמובן) מי שטרוד בשוק **"אין להם פנאי למחות"**. ואכתי צ"ע.

האם מותר לעשות "מחאה" בשבת קודש?

הגר"ר **יצחק יהודה ברמן ז"ל** גר בילדותו בדווינסק. כשהיה בן ט' למדו בחדר פרק "חזקת הבתים". וכשעבר לפני הגאון רבי מאיר שמחה בעל ה"אור שמח" להגיד לו גוט שבת, שאל אותו ר' מאיר שמחה [לבחון אותו], יונגאלע, האם מותר למחות "בשבת" באדם המחזיק בביתו או בשדהו [מחאה נגד חזקת ג' שנים]?

השיב הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל בעל ה"אור שמח" שאסור למחות בשבת באדם המחזיק בביתו או בשדהו, והוכיח כן מהגמ' הנ"ל שהמערער יכול לטעון "תלתין יומי בשוקאי הוה טרידנא" [שהמערער טוען שמחמת הטירדה בשוק "לא היה לי פנאי למחות"]. וקשה הרי בשבת הוא לא טרוד בשוק וא"כ היה עליו למחות בשבת? ומוכה דאסור למחות בשבת. ולכא' הוא משום דינא ד"ודבר דבר" שלא יתא דיבורך בשבת כדיבורך בחול כדאיתא בשו"ע סי' ש"ז.

אולם ספק גדול אם יצאו הדברים מפי הכהן גדול בעל האור שמח, דהרי כל האיסור של "ודבר דבר" הוא רק כדיבור של "מלאכה" בשבת, וכמש"כ המשנ"ב בס' ש"ז סק"א "ודוקא אם הוא דבר שאסור לעשותו בשבת", וא"כ באמירת המחאה: "פלוגי שהוא משתמש בחצרי או בשדי גזלך הוא, ולעתיד אני תובע אותו בדין" [לשון הרמב"ם], לכא' לא שייך בזה כלל איסור של "ודבר דבר" דהרי אין בזה שום צד מלאכה או איסור. וצ"ע.

ואולי כוונת ר' מאיר שמחה שהמערער יכול לטעון שלא עשה מחאה בשבת משום שלא רוצה להרהר כלל בעסקי חולין בשבת, כמבואר בשו"ע סי' ש"ז סעי' ח' "הרהור בעסקיו מותר, ומ"מ משום עונג שבת, מצוה שלא יחשוב בהם כלל ויהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה". וכתב המשנ"ב "ומכ"ש אם יש לו ע"י הרהור טרדת הלב ודאגה דיהרהר בזה". עכ"פ ענין זה צ"ע לדינא.

אביי היה עני מרוד, אפ"ה כשתלמיד סיים מסכת עשה סעודה ויו"ט

שמעתי מאחי הרה"ג יעקב ישראל שליט"א ווארט נפלא: דהגמ' בעירובין ס"ח מספרת שבמבוי שגרו רבה ואביי לא עשו לא עירובי חצירות ולא שיתוף מבואות, שאל רבה בר חנן את אביי: איך יתכן שמבוי שדרים בו שני אנשים גדולים [רבה ואביי], "לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף"? ענה לו אביי, מה אנו יכולים לעשות, רבה אין זה לכבודו לחזור על בני המבוי ולגבות מהם אוכל לשיתוף. ואני "טרידנא בגירסאי" ואין בידי פנאי לגבות השיתוף.

הוסיף אביי: שהטעם שאינו "מוכה" ומקנה פת לכל בני המבוי, הוא משום שזה לא היה מועיל, כיון שאם אחד מבני המבוי היה מבקש ממני את חלקו שהקנתי לו בשיתוף, הרי אין בידי היכולת לוותר משלי בכל שבת [שהיה אביי עני גדול. וכ"כ המאירי], נמצא שלא היה בלבי להקנות להם בפת חלק גמור וא"כ בטל השיתוף.

מבואר בגמ' שאביי ויתר על "מצות עירוב" [שמברכים עליה], בגלל עניותו. ואותו אביי העני, אומר בגמ' בשבת קי"ט - כשאני רואה צורבא מרבנן שסיים מסכת אני עושה "סעודה" ו"יומא טבא לרבנן", כמה היה חשוב ה"סיום" בעיניו של אביי.

אולם באמת שהאילת השחר (שבת קי"ט) העיר כן, וז"ל: "הנה אביי לא היה עשיר כמבואר בעירובין ס"ח שלא היה באפשרותו ליתן פת לשכניו כל שבת, וא"כ איך היה לו כסף לעשות סעודה. ומשמיה דהגריש"א שליט"א הביא שביאר דלכך כתב רש"י (שבת, שם) שאביי היה "ראש ישיבה", והיינו שמאז שנתמנה לראש ישיבה היה עשיר. עיין חולין קל"ד, ב' וברש"י ד"ה אב"א דגם לגבי ראש ישיבה יש את הדין גדלוהו משל אחיו". עכ"ל ה"איה"ש. [ועיין ברכות נ"ו, א' אביי ורבה חזו חלמא, אביי יהיב ליה זוזא, ורבה לא יהיב ליה, אמרי ליה אקרינן בדלמין שורך טבוה לעיניך וכו', **לאביי** א"ל מרווח עסקך ולא אהני לך למיכל מחדוא דלכך וכו'].]

* * * * *

"האם כעת שדם ישראל נשפך כמים אם אז הוכשר לעיין בשמעתתא"?

הגמ' בשבת פ"ח (הובא לעיל) מספרת על ההוא צדוקי דחזיה לרבא דקא מעיין בשמעתא. ויתבה אצבעתא דדידי [אצבעות ידי היו מונחות] תותי כרעא [תחת רגלין], וקא מיין בהו [לוחץ עליהן ואינו שם לב לכך מתוך עיון], וקא מבען [נטפות] אצבעתיה דמא. אמר ליה הצדוקי לרבא: **עמא פזיזא!** דקדמיתו פומיכו לאודניכו [שהקדמתם אמירת פיו, נעשה, קודם שמיעת אודניכם]. ואכתי בפחותיכו קיימיתו! [עדיין אתם עומדים בפחותכם, כמוך, שאינך שם לב לנעשה עמך].

וצ"ב מה עומק הוויכוח בין הצדוקי לרבא. ביאר הג"ר שלמה היימן זצ"ל בח"י רבי שלמה (חלק א' עמ' רע"ז): "אפס"ל הביאור דשאלת הצדוקי היה האם כעת שדם ישראל נשפך כמים אם אז הוכשר לעיין בשמעתתא, ולעמוד עוד איתן על יסודי התורה, לדעת הצדוקי כדאי לוותר מעט מן התורה להקל את עול החיים ועול הגלות, וזה היה הויכוח שלהם, כי באמת זהו החילוק בין תורת ישראל אשר הוא תורת אלוקים חיים ובין להבדיל בין קודש לחול ובין טהור לטמא.

אצלינו כל מטרותינו בחיים וכל דרכי החיים הוא רק אמצעי להשיג בזה מטרות התורה, בעת שאצל כל האומות מטרותם בחיים הוא מצבם החומרי והחכמה שלהם הוא רק אמצעי להשיג צרכי החיים.

ולכן לא רצו האומות לקבל תורת ה' [דרצו לברר שהתורה לא סותרת לחיי החומר והעוה"ז], רק עם ישראל הקדימו "נעשה לנשמע", וזהו גם יסוד ניצחיות ישראל אשר כל החוקרים לא עמדו על פתרונה". עכ"ל.

אבל אליבא דאמת התורה לא לוקחת מהאדם את חיי העולם הזה כלל, וכדלהלן:

התורה לא לוקחת מהאדם שום הנאה... אדרבה "התורה מסדרת את החיים"

שמעתי (בקלטה) את מרן ראש הישיבה הגראמ"מ שך זצ"ל שאמר בישיבת "נתיבות עולם" לפני בעלי תשובה: "אל תחשבו שהתורה לוקחת מהאדם הנאות... לוקחת מהאדם הנאות... התורה לא לוקחת מהאדם שום הנאה... (דפק בחוקה על הסטנדרט)... **אלא - התורה מסדרת את החיים**, אתם הכי מאושרים..."

וכיו"ב אמר גם הג"ר יעקב ניימן זצ"ל (על אותם שיריו מהדור רח"ל): "יש שטועים וחושבים כי התורה לא מתאימה לחיים, ולהפיקר את החיים בשביל התורה אינם רוצים ולכן הם נוטשים את התורה הקדושה רח"ל, אבל באמת הם טועים טעות גדולה ומרה, **כי התורה הקדושה לא שוללת מהאדם את חיי העולם הזה, להיפך, היא מתאימה לחיי העוה"ז**, גדולה תורה שנותנת "חיים" לעושיה, התורה מתחשבת עם הדיעה"ר שבאדם כמו שנאמר כי הוא ידע יצרנו.

ממשיך ר' יעקב ניימן: "כתוב בפרשת כי תצא" כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא נקי יהיה לביתו שנה אחת ושימח את אשתו אשר לקח", מי שיש לו מח בקדקדו ויש לו לב מבין, צריך מהפסקים הללו להתקשר בעבותות אהבה לתורה הקדושה, כשרואים איך שהתורה מתאימה לחיים, ואיך התורה מתחשבת עם הרגשות של האדם והרצונות שלו. שנה אחת לא יצא בצבא, אלא "ושימח את אשתו אשר לקח", כי במשך השנה יתאחדו חיי המשפחה ויהיו מאושרים ויהיו לברך אחד, כשלומדים פסוקים אלו ראוי שהשפתים תגטופנה צוף המתיקות, כל התקדמות החילונית לא הגיעה לזה מה שהתורה אמרה לנו לפני אלפי שנה".

מלאכי אלוקים מייגעין את מוחם "כיצד מרקדין לפני הכלה"?

ממשיך הג"ר יעקב ניימן זצ"ל: "וכן רואים מחז"ל אשר הם היו אנשים קדושים, רחוקים מכל התאוות כמלאכי אלוקים, ואין להם דאגה אחרת ומייגעין את מוחם **"כיצד מרקדין לפני הכלה"**? כדי לחבב אשה לבעלה, כדי שהקשר יהיה קשר של קיימא, יושבים אנשים קדושי עליון ודואגין כיצד מרקדין לפני הכלה ולעשות חסד עם חתן וכלה... כיצד חז"ל הקדושים אהבו כל אחד ואחד ודאגו בשביל כל אחד ואחד. מחכמים אלו בורחים... כמה כואב הלב על זה....

וכן אמר חז"ל "מפני מה מלין בשמונה? כדי שלא יהא כולם שמחים ואביי ואמו עצבים", נפלא כמה דואגין לאדם שלא יהא עצב אע"פ כשנולד בן זכר ההורים מאד שמחים, בכל זאת זה לא מספיק, כי לא תהיה השמחה בשלימות, והתורה רוצה שהשמחה תהיה בשלימות לכן אמרה תורה שהמילה תהיה בשמיני, כל כך מתחשבת התורה בהרגשים של האדם ורצונו". [עיין ב"דרכי מוסר" עמ' ר"צ שהביא לזה עוד דוגמאות].

מידות טובות וחסד בעניני התורה עצמה...

ובתוך הבית מדרש...

החיד"א כתב (דבש לפי מערכת ר' אות ט"ז) ד"גמילות חסדים" בגימטריא "תורה" [דתריוהו 611]. ולכא' הביאור בזה דגמ"ח צריך להיות עפ"י התורה. עי"ל דלתורה צריך מידות טובות. עי"ל דכדי להגיע לדרגות עצומות של גמילות חסדים, זה אפשר להגיע רק ע"י התורה, וכמו שביאר **מרן הגרא"מ שך זצ"ל** את המשנה: "אם אין תורה אין דרך ארץ" דאין הכוונה לדרך ארץ שהרחוב מבין [כגון, לא להתחצף וכדו' דלזה אמרו במשנה דרך ארץ קדמה לתורה], אלא לדרגות עצומות של מידות טובות כמו שמסופר על כל גדולי הדורות לזה אפשר להגיע זה רק ע"י התורה הקדושה. עד כאן מאשתקד.

והשתא נראה לבאר דהא דגמילות חסדים בגי' "תורה", בא לרמז דצריך לעשות גמילות חסדים בתוך עניני התורה, ע"ד שכתב הגרעק"א בהקדמה: "לפעמים הארכת, בהיותי יודע שהאיש השואל הוא מר נפש ושרוי בצער, למען **שמח נפשו בדברי**". וכן אפשר לעשות הרבה מעשה חסד בתוך הבית מדרש... אם מישוהו אומר שיעור, או דרשה, לגשת לשבחו ולקלוסו, וכן להתפעל טובא מסברא או חידוש של חבריו, וידבר בשבח הסברא "למען שמח נפשו בדברי"... וכנהנה רבות.

ולחיבת הדברים אביא בזה ג' דוגמאות:

א] לאמו"ר זצ"ל היה ידיד שהוציא ספר על מסכת "פרה", פרי עמלו ויגיעתו במשך שנים רבות, ומפאת שמעטים העוסקים במסכת זו בעיון, לא זכה לקבל דברי שבח וקילוס על ספרו, וקצת חלשה דעתו מכך, והנה יום אחד הוא מקבל בתיבת הדואר "גלויה" מאברך מכולל חזו"א, שכתב לו: "אני אברך בכולל חזו"א, אני יושב בכולל סמוך למקומו של מרן הגר"ח קנייבסקי, והוא עוסק בתקופה האחרונה במסכת פרה, והוא מעיין בקביעות בספר שהוצאתם על מסכת פרה, ואין הספר יורד משולחני". המחבר אמר לאמו"ר שהדבר שימח אותו ביותר, והיה כדאי לעמול שנים רבות ולחדש במסכת זו, כדי שמרן הגר"ח ק"ק זצ"ל יעיין בקביעות בספרו.

וזכרני, איך שאמו"ר זצ"ל התפעל טובא מאותו אברך ששלח את המכתב למחבר, וגילה לו שמרן הגר"ח ק"ק מעיין בספרו, ואמר: "כמה חסד עשה אותו אברך עם המחבר... מעשה קטן שהשפעה שלו אין לתאר"... - חסד בתורה עצמה.

ובאמת שגם אמו"ר זצ"ל עצמו כשהיה נהנה מספר [שחיבר בן דוריו] הוא היה מתקשר למחבר, כדי להודות, להלל ולשבח את ספרו, ובתקופה האחרונה שלמד "דף היומי" (בעיון) הוא התקשר לבעל ה"איזהו מקומן" ולבעל ה"דרך ים" ואמר להם שהוא מאד נהנה מחיבוריהם ומעבודתם האדירה, ואמו"ר זצ"ל אמר לי שיש בזה חיובא ד"הכרת הטוב". - חסד בתורה עצמה.

ב] זכרני בהיותי בחור בישיבה קטנה, הלכתי עם אמו"ר, וניגש אליו ידיד, ואמר לו ווארט ממרן ר' **איסר זלמן מלצר זצ"ל** שישאל למה דוד המלך במזמור על "חנוכת הבית" במקום לומר דברי שבח והודאה לה' על בנין בית המקדש, כל הפרק מדבר על צרות ויישועות העבר, "ולא שמחת אויבי לי", "שועתי אליך ותרפאני", "חייאתי מירידי בור"... מה כל זה שייך לחנוכת בית המקדש? וביאר ר' איסר זלמן: כשהאדם בא להודות לקב"ה על איזה דבר, הוא צריך גם להודות על החסדים והניסים שהיו לו בעבר, שהכל זה רצף ושרשרת של השגחה פרטית מהקב"ה...

ושאל אמו"ר את ידידו: איפה הווארט נדפס? והשיב: בהקדמה של "האבן האזל" על קדשים. ואבי הראה לו התפעלות עצומה, ואמר לו שזה ממש **מוראדיג...** והוסיף: "אני חייב לכתוב את הווארט הזה, כי זה יסוד גדול"...

לאחר שנפרדו שאלתי את אמו"ר הרי אתה בעצמך אמרת לנו את הווארט הזה בסעודת שבת (חנוכה)... אמר לי אמו"ר: "תדע, אם מישוהו אומר לך איזה ווארט או שטיקל תורה אין זה ראוי לומר לו שאתה כבר מכיר ויודע מהדברים, דזה גורם לחלישות הדעת, ולצער, ואי נעימות, וצריך לתת לשני הרגשה טובה ולהודות לו על הדברים הנפלאים. ויהיו בעיניך כחדשים ממש..." - חסד בתורה עצמה.

כיו"ב מסופר על הגרשז"א זצ"ל: אברך ניגש לשאול שאלה את מרן הגרשז"א זצ"ל, תוך כדי שהציג את הנושא, אמר בהתפעלות גדולה שיש "בית מאיר" (על השו"ע) בלתי ידוע שדן בנושא, והראה לגרשז"א את הדברים בפנים, והגרשז"א התפעל טובא מהידיעה החדשה שקיבל זה עתה בנידון שדיבר, האברך שמח מאד שזכה לחדש ידיעה ל"פוסק הדור"... לאחר מכן המשיך האברך לברר את הנידון, ואמרו לו שיש "תשובה" בענין זה ב"מנחת שלמה", כשפתח האברך את המנחת"ש ראה שהגרשז"א מביא בתשובתו את ה"בית מאיר" שהראה לו. אז הבין שהגרשז"א עשה עצמו מתפעל רק כדי לשמחו שהוא "מגלה" לו את החדוש... - חסד בתורה עצמה.

"השאלות הזרות בש"ס" - "כדי לשמח את החכמים שהיו עצבים לפעמים"

ג] לאחר פטירת אמו"ר זצ"ל, פגש אותי אברך (איני מכירו) ונתן לי אלף שקל למסור לאמי שתחל, שאלתי אותו: האם היה לכם קשר עם אבי זצ"ל, וענה: אבא שלי הוא אדם חולה כבר כמה שנים ל"ע, וכמעט שאינו יוצא מביתו, ואביכם זצ"ל במשך כמה שנים הניח לו כל יום חמישי מעטפה בתיבת הדואר, ובתוכה כמה ווראטים יפים על הפרשה, ועוד איזה גידון הלכתי מענין. והוסיף האברך: בשביל אבא שלי זה היה בגדר "מחיה נפשות", כל השבוע הוא חיכה ליום חמישי... ולכן כעת הוא ביקש להעביר למשפחה מתנה כהכרת הטוב.

לאחר זמן התברר שהיה לאמו"ר זצ"ל קבוצה גדולה של "**מנינים**"... לאותם דברי תורה ה"משמחים" והמושכים את הלב, והצד השווה שבהם שכולם היו אומללים ושבורי לב... "למען שמח נפשו בדברי"....

והנה בגמ' בנדה (דף כ"ג) מובא שר' ירמיה שאל את רבי זירא שאלה שלא יכולה להיות במציאות, ואומרת הגמ' שהוא עשה כן כדי להביא את ר' זירא לידי צחוק, עיי"ש. וכן מצינו בברכות ל"א שר' ירמיה ישב לצד רבי זירא והוא קא בדה טובא, עד שר' זירא העיר לו. וכתב **מהר"ץ חיות** (נדה שם) "והיינו דר' ירמיה היה מתעסק להביא את רב זירא לידי צחוק, ור' זירא היה עצב בכל עת, ואולי כל השאלות הזרות אשר נמצאו בתלמוד מר' ירמיה, עד שפעם אחת הוציאוהו מבית המדרש (בב"ב כ"ג, ב' רגל אחת בתוך חמישים ורגל אחת חוץ לחמישים)", היו בכדי לשמח את ר' זירא או את שאר החכמים שהיו עצבים לפעמים". עכ"ל.

* * * * *

לסיום. הג"ר **בן ציון אבא שאול זצ"ל** דיבר פעם עם תלמידיו על גדול ענין ההתמדה ב"בין הזמנים", אמרו לו תלמידיו: הרי הקב"ה נתן לנו את הים, ולמה שלא ניסע לשם? אמר להם רבי בן ציון: טעות היא בידכם, הקב"ה **נתן** לנו רק את התורה, ואילו את הים הוא **ברא** לנו. (הובא בספר 'מראה האש').

ניתן לקבל את הקונטרס בכתובות מייל: k0504171615@gmail.com

וכן ניתן להשיג את הקונטרס בבית אמי שתח' רחוב סוקולוב 24 ב"ב בשעות הערב [וכן ניתן למסור תרומות, עבור הוצאות הדפוס הגדולות].

בברכת "חג שמח"

להערות (ותרומות) יצחק קופל: 0504171615

מאמרי מוסר וסיפורים לחג השבועות

הביאני אל בית היין

כתוב במדרש: רבי אבא בשם ר' יצחק אמר: אמרה כנסת ישראל, הביאני הקב"ה למרתף גדול של יין, זה סיני, ונתן לי משם התורה שנדרשת מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, מנין 'ודגלו'. דברי המדרש לפי פשוטם נראים תמוהים מאוד, האם לא נמצא שום ביטוי אחר לאותו מעמד נשגב ונורא של מתן תורה, אלא להמשילו לבית היין? אנו מורגלים כי מרתף גדול של יין בו משתמרים יינות רבים מסוגים שונים, חשיבותו של מקום זה תופסת ראשונה במעלה אצל שיכורים וסובאי יין, אשר התרגלו ליינות הרגילים, ואם רצונם להשביח את גרונם ולהשקיע לרגע את תאוותיהם, זקוקים הם ליינות משובחים אשר אינם מצווים בשווקים הרגילים, ובית היין מהווה עבורם מקום נפלא כדי למצוא את מבוקשם, אך האם ניתן להמשיך את מעמד הר סיני לבית היין, אתמהא! רבי שמואל רוזובסקי היה אומר כי במדרש הזה טמונה הגדרה נפלאה מחד, ומאידך גיסא, יש כאן תביעה גדולה עד מאוד. אדם המעוניין להשתכר, צריך לשתות הרבה יין עד כדי שדעתו לא תהיה מיושבת עליו, והוא ייחשב לשיכור. אך כל זה אם הוא נמצא בביתו וכדו', אך אדם אשר מגיע למרתף של יין, מרתף אשר ממעמקי משתמרים יינות עתיקים במשך שנים רבות, הרי שמכיוון והחביונות והקירות בלעז ריח חזק של יין, כל מי שאך מגיע לאותו מקום, הוא כמעט יכול להשתכר מהריח מצד עצמו, תורה היא משכרת, וסגולתה של התורה, שבמקום שנמסרת שם תורה, הרי שמי ששוהה באותו מקום, הוא אינו צריך לשקוע בעומקה של הלכה על מנת להיות שיכור, האוירה והריח של התורה מועילים כדי לשכרו. וכדרך השיכורים אשר בזמן שכרותם הם אינם מסתפקים במועט, והם מבקשים למועט עוד ועוד עד בלי הפסק, כך מי שמשתכר מתורה, ולו מריחה בלבד, הוא גם צמא ומבקש ללגום מיינה של תורה עוד ועוד. אותו הדבר אדם שנכנס לשיבה או לבית המדרש, והוא אינו משתכר מריח התורה שמצוי שם, אחת משנים, או שהוא לא זכה לחוש ריח זה, או שהמקום הוא לא בית היין, כי זוהי סגולתה של תורה, שמתורה משתכרים, ולא זו בלבד, אלא שלא צריך ללגום מהיין, אלא די להימצא 'בבית היין' וכבר אדם הוא שיכור מתורה!

בגמרא ביומא מסופר על הלל הזקן אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפיק, [סוג של מטבע] חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר, ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס, עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלוקים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ותקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון אחי! בכל יום הבית מאיר, והיום אפל, שמא יום המעונן הוא? הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רוס שלש אמות שלג. פרקוהו, והרחיצוהו, וסיכוהו, והושיבוהו כנגד המדורה. אמרו: ראו זה לחלל עליו את השבת. נתאר לעצמינו את מה שעבר על הלל באותו היום. ערב שבת הבית ריק מאוכל כל כך לא כן לא היה יוצא לחפש פרנסה ומנסה בכל דרך אפשרית לחפש פרנסה, להרויח דבר מועט כדי שיוכל לקיים את סעודות השבת, בני ביתו מחכים לו בקוצר רוח שיבוא כדי להכין את צורכי השבת, ולבסוף הוא מגיע בלא כלום, ויתכן שקיימו בעצמם עשה שבתך חול. ועל אף הרעב והקור הגדול שהיה, הלל הולך לבית המדרש ומבקש ומתחנן מהשומר שיתן לו להיכנס לשמוע את השיעור, אבל ללא הצלחה. הלל מרוב חשקו בתורה לא שם ליבו לא לרעב ולא לקור, מטפס הוא על גג בית המדרש, לשמוע את דברי התורה מפי שמעיה ואבטליון, שם בגג, הקור גדול כמה מעלות מתחת לאפס, ללא חימום, והלל מקשיב לשיעור, ואז מתחיל לרדת שלג, הוא נערס לאט לאט והשלג ממשיך לרדת עד שמגיע לגובה של מטר וחצי שלג, זאת אומרת שהיה שם סופת שלגים עזה במשך כמה שעות, מכניסת שבת עד עלות השחר כ-12 שעות והלל כל כך מרותק לשיעור ולא מרגיש כלום עד שמאבד את

ההכרה, כשיכור הצמא לעוד טיפת יין. ויודעים דברי האור החיים הקדוש אילו היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלוא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם.

אמר פעם הרבי מצאנו זצ"ל, שהיטלר לא ידע שאם הוא רוצה להילחם ביהודים הוא צריך לשרוף להם את התוספות. כי דיבור תוספות לדידו של הרבי הוא כל הישות האהבה האין סופית, והתחושה הכל כך משכרת של התורה. כ"ק האדמו"ר מצאנו איבד את בני משפחתו בתופת הגרמנית, מאות מחסידיו עלו בסערה השמימה, אך החורבן לדעתו היה, אם התוספות היה נשרף, כי כך חשים לומדי התורה שבלעדי הגופים יש חיים, אך בלעדי התורה אין כלום מאומה.

מסופר על רבי ישראל זאב גוסטמאן פעם אחת כאשר הביאו לפניו שאלה סרב לדון בה באומרו: אינני יכול לענות עליה כעת, משום שאני אחרי מסירת השיעור, ויש לי דין של שיכור שאסור להורות....

רבי דוד מסלוצק, רבו של הגר"ח מבריסק למד עם תלמידיו בתקופת הקנטוניסטים (חטיפת הילדים לעבודת הצבא ועקירתם ממשפחותיהם לעשרות שנים). החטיפות היו מתבצעות לעיתים מזומנות, לרוב בתחילת החורף, ומפחד החוטפים היו הילדים מתחבאים במרתפים ובמקומות מסתור. תקופת המחבוא נמשכה שבועות רבים, וחלילה היה לרבי דוד לבטל את הילדים מתלמוד תורה. כל אותה עת, היה רבי דוד מתחבא יחד עם ולומד איתם במקומות מסתורים. כאשר הגיעה תור החטיפות, והילדים נחבאו ואינם, התגייסה המשטרה לחפשי. עבר אחד השוטרים ליד המרתף, ושמע קול לימוד בוקע ממעמקי האדמה. נכנס פנימה וחשף את המחבוא. תפס את אחד הילדים, והחל לגררו החוצה, קם רבי דוד, וסטר לשוטר. היה זה מעשה נורא, אין לנו מושג מה היתה משמעותו באותם ימים - לסטור לשוטר הממלא את תפקידו מטעם הצאר. הדבר גבל במרידה במלכות! בקושי רב השקיטו את הענין. פנה הבית הלוי אל רבי דוד ושאלו: ר' דוד! הכיצד זה העזתם לסטור לשוטר! התנצל רבי דוד וענה: יאמין לי רבנו, שלא עשיתי זאת ככוונה תחילה! הנני ואסביר זאת לרבנו. הנה עומדים היינו באמצע הסברת דברי התוס', ופתאום נכנס איזה גוי, תפס ילד, והתחיל לגררו החוצה. מבין רבנו, הן היה זה באמצע ההסבר בתוס'! הוא בא והפריע לנו באמצע... באמצע הסברא של התוס'!

הבריסקר רב התבטא פעם באמרו, וידעים אתם מדוע כל חידוש שמתחדש לי ראשית כל אני אומר לרבי אלעזר שך, משום שרק הוא יכול לשמוע את החידוש ולמצות את שיא ההתפעלות ממנו, הוא יודע לשמוע ווארט להתענג עליו, לשוש ולשמוח עמו. סיפר רבי מאיר מייניץ בליל חורפי וקר, בשעת לילה מאוחרת, הגעתי לעיר קלעצק, לא ידעתי לאן לפנות, מיישהו הצביע לי על בית מסויים ואמר לי כאן בבית זה גר הרב שך, רבי מאיר דפק בדלת שנפתחה לו על ידי הרב שך הוא הכניסו בלבביות לביתו סידר לאורחו משכב לשניה ועד מהרה נעצמו שמורות עיניו ונרדם. באמצע הלילה התעורר רבי מאיר, בעודו מתאמץ לפקוח את עיניו מתוך העירפול, ראה דמות רוקדת לפניו, היה זה מארחו הגאון רבי אלעזר שך, מפני מה רוקד הרב שך באמצע הלילה תמהתי? כשהרגיש הרב שך במבטו אמר לו בשמחה, ר' מאיר ר' מאיר יש לי רשבי"ם (מצאתי רשבי"ם מחודש) יש לי רשבי"ם....

באחד ממסעותיו לאנגליה, חזר הרב מפוניבז' לאכסנייתו אצל בעל החסד המפורסם הרב לויסון והיה חלש ביותר, מארחו ראה כי הוא חש ברע וכי הוא חיוור ורועד בבוהו מרוב חולשה. אמר לו, הרב יאכל ארוחת ערב וישכב מיד לישון, אך הרב בכוהותיו הדלים אמר לו אם אתה רוצה לעזור לי באמת ולגרסו לי להרגיש טוב, תן לי כעת טלפון עם כמה מספרי טלפונים של גבירים. וכך עשה הרב לויסון. רק לאחר שהצליח הרב לסדר כמה פגישות למחר הוא נרגע והצבע חזר לו לפניו. שאל אותו הרב

לויסון יסביר לי הרב, מהיכן הוא שואב כוחות אלו? ענה לו הרב זצ"ל אני סוגר את עיני ורואה את מאות בני הישיבה יושבים ושוקדים בתורה וכל הכוחות חוזרים לי. הוסיף ושאל הרב לויסון ומנין לרב אהבת תורה כזו הנוסכת ברב כוחות גם בימים טרופים כאלו, העמוסים בריצות מלאות ביוזנות, מהיכן שאבתם אהבת תורה כזו? ענה לו הגר"ש מ'רבה' של העיירה שלנו עיירת קולר!!! וכך סיפר: חיינו בעיירה בעניות גדולה בקושי היו לי נעלים לרגלי. לקראת ימי הפורים, היו בני העיירה אוספים פרוטה לפרוטה מאנשי העיירה וקונים משלוח מנות מוכבד לרב, שנה אחת הפתיעו את הרב במשלוח מנות מיוחד. קנו לרב גמרא בבא בתרא דפוס וילנא, וחבילת נרות שאינם מטפטפים! אבי התכבד להוליך את המשלוח לרב, הוא לקח אתו שלושת ילדיו ויחד שעדנו להביא את המשלוח לרב. בבוהו אל הרב פתח הרב את החבילה ומיד כשראה את תוכנה, אורו עיניו והוא זעק, עתה מבין אני, מה זה גן עדן! גן עדן, זה גמרא וילנא ונרות שאינם מטפטפים, כך אפשר ללמוד בלא הפסקה! ומיד לקח את כולנו בידו ופצח בריקוד סוער. משסיים הרב לרקוד, הוא קרא לרבנית, ואמר: הקהילה נתנה לי משלוח מנות כזה, מהו משלוח המנות שאת שולחת לי? הרבנית הבינה שהרב אינו מבקש מנת אוכל, היא שאלה אותו במה הנך חפץ? והוא השיב: כיון שקבענו את סעודת פורים לשעה שתיים בצהריים ואילו השקיעה היא בשעה שש בערב אני מבקש לדחות את תחילת הסעודה לשעה חמש וכך אוכל להסתגר עם הגמרא החדשה שלוש שעות בחדר ולהינות ממנה!!! מובן שהרבנית הסכימה ואז נטל הרב את ידי כולם יצא לריקוד פעם נוספת ומיד הסתגר בחדרו והחל מנגן את הלימוד במנגינה ערבה. משם מאותו מעמד נחרטה בלבי אהבת התורה אין קץ, והיא זו שנותנת לי כוחות גם בזמנים הקשים ביותר, להמשיך ולהתרוצץ בשביל לומד תורה נוסף אחד.

בני משפחתו של הרב אלישיב לאחר השבעה על פטירת רעייתו הדגולה דנו מה יעשה האבא כעת לבד, שהרי היא כל כולה להתמדתו של רבנו באשר היא, הרי עשתה את הכל לבדה, הכיזד יתנהלו חיוו בלעדיה. ואז כששבו כולם מהעליה לקבר רוצים לראות כיצד יפול דבר, הרב אלישיב אף רץ אל מקומו, פותח את דף השער של הגמ', מבטי בכל הסובבים ואומר להם בניחותא, קינדרלאך לכו הביתה, ומיד בהתרגשות עזה אופיינית החל ללמוד ללמוד וללמוד. חתנו הרב זילברשטיין שנכח באותו מעמד הר סיני, סיפר בהתפעמות, על כך שמורי חמי היה נראה כמו שיכור, כשיכור עתיק יומין שלא זנח את הטיפה המרה והוא לא היה מסוגל לחיות בלעדיה חמש דקות, חמש דקות, ומי מדבר על שבוע שלם של שבעה.

בספר תולדות על רבי עובדיה יוסף מספר הרב יחיאל מיכל שטרן, זכורני שבגאולה היתה חנות של ספרים עתיקים ורבנו היה מרבה לישב בחנות, ועלה על הסולם ובעזרו עומד על הסולם, בלע ספרים. המוכר היה צועק: אברך רד מהסולם אני צריך לסולם כדי למכור ספרים. פעם אחת עלה רבנו על הסולם ושקע בספר, וכשגמר ללמוד שכח שעומד על הסולם ובא ללכת ונפל מהסולם, היו לו כאבים עזים. כשהרבנית אמרה לו בוא ונלך לבית חולים, אמר אני ממחר לשיעור, אחרי השיעור נלך, ואכן לאחר השיעור הלך לבית חולים ומצאו שיש לו שבר ביד וגבסוהו. הרב אלישיב שמע שרבנו נפל ושובר ידו, אמר לחתנו בא נלך לבקרו, העיר הרב זילברשטיין הרי מצבו טוב ב"ה ומה הטיחה כ"כ! ענה לו הרב אלישיב: אדם שנופל ושובר ידו עבור תורה, צריך לבקרו.

גיעת התורה

דרשו חז"ל בכמה מקומות שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה. ובגיטין נו: אמרו על הפסוק כי עליו הורגנו כל היום: רב נחמן בר יצחק אמר אלו תלמידי חכמים שממיתין עצמן על דברי תורה כדר' שמעון בן לקיש דאמר ר"ש בן לקיש אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו'.

וברמב"ם פ"ג מהל' ת"ת ה"ב ביאר הענין בהרחבה וז"ל: אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שניה לענינו ולתעטפיו תנומה, אמרו חכמים דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים, ואמר שלמה המלך חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי. ובמדרש תנחומא פרשת נח: וכתוב ולא תמצא בארץ החיים (איוב כ"ח), שלא תמצא תורה שבע"פ אצל מי שביקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל (במדבר י"ט) וכך דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל. **נביא כאן עובדות** על גודל יגיעת התורה אתה גדולי הדורות, ואולי נוכל לקנות אפילו מקצת מדרכיהם.

מידת עמלו של רבי חיים הלוי מבריסק וכושר ריכוזו המופלא קשה לשערם. ביישיבת וולאז'ין היה משעין לעיתים את מצחו על אחד מעמודי האבן הצוננים כדי לצנן את ראשו הלוהט, לאחר שעות ארוכות של ריכוז בלימוד. רבי אריה ליב, בנו של החפץ חיים בא פעם לבקרו, ומצא את כל דלתות ביתו פתוחות לרווחה, כששאל את ר' חיים לפשר הדבר, השיב לו, כי היה שקוע שעה ארוכה בסוגיה, והריכוז המאומץ גרם לו לעירפול חושים, ולכן פתח את כל פתחי הבית. **רבי יחזקאל אברמסקי** היה אומר לתלמידים: למדו היטב בספרו של ר' חיים, הוא הרויח שיעיינו היטב בספרו, ולמה הרויח זאת? - מפני יגיעת התורה הנוראה שלו. זוכר אני במלחמת העולם הראשונה ראיתיו לר' חיים בבית כנסת במינסק שעמד במשך שש שעות על רגליו וידיו מאחוריו, והיה כל כולו שקוע בעיוניו, ובאותן שעות נכנסו ויצאו מאות אנשים באותו בית כנסת, ור' חיים לא הרגיש באף אחד, כי היה לגמרי שקוע בעיון בהתפשטות הגשמיות, עד שאחרי שש השעות הללו פתאום התעורר וזעק: מה זה תולה עלי! היו אלה ידיו שהיו מאחוריו ולא הרגיש בהן... זוהי יגיעת התורה!

מעשה ובאו שני סוחרים מעיירה רחוקה לעירו של רבי משולם איגרא ובפיהם בקשה שיפטר בוויכוח בדיני ממונות שהתעורר ביניהם. רבי משולם שמע את טענותיהם ונוכח לדעת שהעניין מסובך הרבה יותר ממה שנראה היה במבט ראשון. על כן, הודיע להם שאין הוא יכול לענות להם בו במקום, ועליו לעיין בדינם. הוא ביקש מהם לשלב בליון אחרי כמה ימים. הסוחרים, שפתרון בעייתם היה דחוף להם ביותר לא הסכימו להמתין ועזבו את חדרו, חזרו לעיירתם ושאלו את רבם. לאחר ששמע את טענותיהם נכנס לבד לחדרו עמוס הספרים. אחרי כמה דקות חזר אליהם וזענ בהחירות על שאלתם בצורה שהתקבלה על דעתם של שני בעלי הדין. הללו השתאו למראה גדולת רבם ואכן מילאו אחר פסק הדין, ללא עוררין. הסוחרים התלהבו מאד מרבם, שתוך דקות ספורות פסק להם בשאלה כה מסובכת, שגאון גדול כרבי משולם איגרא היה זקוק למספר ימים כדי לענות עליה. לימים, נזדמנו שני הסוחרים למקום מושבו של רבי משולם איגרא. למרות שהעניינים ביניהם יושבו על ידי רב עיירות, החליטו בכל זאת להיכנס אל הגאון ולשמוע מה בפיו, וכיצד היה פוסק בדינם. השיב להם רבי משולם מה שהשיב ולהפתעתם היתה תשובתו זהה בדיוק לפסק הדין מרבם. הם לא התאפקו וסיפרו לו על גדלותו של רבם שענה אותה תשובה, אבל בו במקום. גם רבי משולם הופתע,

שאלה: איזה דבר צריך לבדוק במקום המגורים שלנו? **תשובה:** בפרשת שבוע פירש רש"י וסמוכין להם דגל מחנה יהודה, והחונים עליו ישכרו וזבולון, טוב לצדיק טוב לשכנו, לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה, נעשו גדולים בתורה, שנאמר יהודה מחוקקי, ומבני יששכר יודעי בינה וגו' מאתים ראשי סנהדראות, ומבולבול מופיעים בבטב סופר. ולעומת זאת בפסוק כט כתב על הפסוק משפחת בני קהת יחנו וגו' תימנה כתב רש"י: וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה אוי לרשע ואוי לשכנו לכך לקו מהם דתן ואבירם ומאתים וחמשים איש עם קרח ועדתו שמשכו עמהם במחלוקתם. רואים כאן כמה כח ההשפעה של הסביבה שהוא גר שם, אם הוא גר במקום תורה ושת"ח מצויים שם הוא מושפע מהם לטובה, וחלילה אם הוא גר במקום שאינו מקום תורה הוא מושפע מהם לרעה. וידועים דברי הרמב"ם

תגובתו היתה, שאם יש גאון כזה בדורינו מוכרח הוא לנסוע אליו ולהכירו מקרוב. בכל לבו רצה ללמוד תורה מפיו של אותו גאון, כשהגיע לביתו של רב העיירה, אמר לו רבי משולם: גוזרני עליך שגלה לי האם בכחך בלבד הגעת לחקר האמת או שעזרתו על ידי מישהו אחר? השיב לו אותו רב כדברים הבאים: כשבאו אלי שנים מבני קהילתי והציעו לפני את שאלתם ראיתי שאיני יודע מה לענות להם. נכנסתי איפוא לחדרי והתחלתי לבכות ולהתפלל לפני הקב"ה שיאיר את עיני למען אדון דין אמת, לאמיתתה של תורה. זאת, כדי שלא יצא ח"ו חילול השם מענין זה, שבאים שני אנשים אל הרב, והרב איננו יודע לענות על ספקותיהם ושאלותיהם. ואכן זכיתי והקב"ה האיר את עיני וברגע אחד מצאתי את התשובה הראויה. שמע הגאון רבי משולם את דבריו, מיד הפטיר ואמר: להתפלל ולבכות גם אני יודע, ועם זאת, את הכל צריך להשיג על ידי יגיעה בתורה.

כשהגיע דבר פטירת רבי ברוך בער ליבוביץ לרבי חיים עוזר גרודז'ינסקי התבטא בחרדה: משנפטרו רבי שמעון ורבי ברוך בער נסתלקה עמילות התורה המגינה על הדור, חוששני שעתה תהא הדרך פתוחה בפני הגרמנים הארורים. גם החזון איש התבטא של זמן שהגר"ש שקאפ והגר"ב ז"ל ליבוביץ היו בחיים, כל היו הנאצים יכולים לכבוש את ליטא, כי עמלם בתורה עד נשימתם האחרונה הגנה על ליטא, רק לאחר שנלקחו לבית עולמם נפלה ליטא בידי הארורים.

על החזו"א מסופר: פעם אחת שהה בבית החזו"א רבי שמריהו גריינימן, ולפתע נשמעה חטבה עזה מחדרו של רבינו. הוא סר במרוצה לראות מה אירע, ומצא את רבינו מוטל על הרצפה בפישוט ידים ורגלים. ר"ש ניגש בבהלה אל רבינו, ושאל ברטט: מה אירע? ורבינו הרגיעו והשיבו: אל בהלה, כרגיל אני לומד עד אפיסת כחות, ומשאיר אני לעצמי אומדן של כח בשביל להגיע למיטה לילך לשכב, הפעם טעיתי בחשבון. פעם אחת מצאוהו לחזו"א שוכב עם רגליו על הכרית, והראש היה מונח על הצד השני, כשנשאל על כך השיב: אם היה לי הכח לבחור כיצד לשכב, הייתי ממשיך ללמוד!

רבי דוד בראַלינער היה מתמיד גדול הבקיא בכל התורה כולה. כסופר ימיו היה לו קשה לראות והוא רק ישב ולמד ושכח מכל לענייני העולם הזה. יום אחד הוא ישב ושקע בלימוד כהרגלו. אחד מאוספי הנדבות, הגיע להתרים אותו עבור ה'יתלמידי חכמים בארץ ישראל'. אותו משולח ישב והמתין עד שר' דוד ירים את עיניו מהגמרא ויחשיב לב לקיומו, לאחר דקות ארוכות ר' דוד הרים את עיניו והבחין באותו יהודי ושאלו לרצונו. אמר לו היהודי, שהוא נוהג לבוא אליו מדי תקופה ומקבל ממנו תרומה הגונה. ואכן גם הפעם ר' דוד הכניס ידו לכיסו ושلف תרומה נדיבה. היהודי 'המשולח', שם לב שר' דוד 'לא אתו' והוא שולף כסף בלי לשים לב, וחשב בלבו: אני אקפוצ' על ההזדמנות... וכך הוא ישב וחיכה עד שר' דוד ירים את עיניו שוב מהגמרא, וכשר' דוד הרים את עיניו ושאלו לרצונו, הוא חזר על מה שאמר לפני מספר דקות, ור' דוד שוב הרים לו תרומה הגונה, וכך חזר המעשה על עצמו מספר פעמים, עד שר' דוד קלט את ההתחכמות של אותו 'משולח', ואמר לו - הרי היית כאן ונתתי לך מה שאני נותן, למה אתה מגיע שוב! ואז ר' דוד אמר לאותו יהודי משהו מבהיל: 'אתה חושב שאני זקן סנילי ושוכח הכל, אך דע לך שאולי אני שוכח כמה דברים בענייני העולם הזה, מי מגיע אלי כוכי, אך דע לך, כי מן התורה הקדושה לא שכחתי מאומה, כקוצו של יו"ד.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

בפ"ו מהלכות דעות ה"א: דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וכתבירו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים וליישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים שהחלכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירעו, ואומר אשירי האיש וגו', וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים.

שאלה: ביום חמישי חל ער"ח סיוון, מה שונה ער"ח סיון משאר ערבי ראש חודש? **תשובה:** השל"ה הקדוש הביא, (וכן הוא בפלא יועץ) היות וחודש זה הוא חודש של קבלת התורה ואז נקראים בנים אתם לה', ולכן ראוי למי שיכול ליישב בתענית באותו היום (והרחיבו בזה הרבה גדו"י שמי שעניין התענית מפריע

אנשים שהיו שואלים שאלות הכי מורכבות את הרב אלישיב הוא כסדר היה שולף תשובות על אתר, בכל מקצועות התורה. סיפר מקורבו הרב אפרתי שליט"א קדמה לדבר יגיעה של עשרות שנים, לילות נימנע בהתמדה, כשהשחיר עצמו על דברי תורה, וניתק עצמו בכח מהעולם. רק מחמת כן, יכול היה להשיב בכל חלקי התורה ברגע כמימרא. פעם שאלוהו איך ניתן לזכור כה הרבה? רבינו ענה לשואל, כשלומדים בלי היסח הדעת, ניתן לזכור הרבה. מי שלומד ללא היסח הדעת, בשום מצב בחיים, כפי שהוא נהג במשך תשעים שנה ברציפות, זוכה לזכור את הכל. עניין השקיעות בתורה, עד כדי חוסר שימת לב מוחלטת לכל הסובב, דבר שבעברנו נראה כדרגה גבוהה וכמושא שאיפה שלא כל אחד מסוגל להגיע לכך, נתפס אצל הרב אלישיב כדבר פשוט ורגיל, עד שלא הבין אפשרות אחרת. אברך חשוב משיבת מיר עשה דרכו לחדר רבינו כדי לשאול מפיו דבר ד' זו הלכה.

אחד בא לרב אלישיב ושאלתו בפיו: לפעמים הוא יושב ולומד בביתו, ובאותו זמן עסוקה זוגתו בהשכבת הילדים או במלאכת הבית, ופעמים שהיא מפזמת לעצמה. מה דינו לגבי לימוד התורה, האם יכול להמשיך בלימודו כשיהם איתו קול שירתה. נשא רבינו ענינו אל האברך השואל ואמר: איני מבין מילה ממה שאתה מדבר! איזו מין שאלה זו! חזר האברך וניסה להסביר גופא דעובדא: אני יושב ולומד בקול, ואני שומע את אשתי שרה – האם אני יכול להמשיך ללמוד? רבינו אמר לו שוב: "אינני מבין מילה ממה שאתה מדבר! מעולם לא שמעתי שאלה כזאת!" לאחר שחזר האברך על שאלתו בשלישית. אמר לו רבינו: "איני מבין את שאלתך, איך אתה אומר שאתה יושב ולומד ושומע משהו!! כשאדם יושב ולומד, הוא אינו יכול לשמוע משהו אחר! אם לומדים ומרוכזים בלימוד – לא שומעים! **מעמד נורא** היה אותו יום שלמדו בשיעור את הסוגיה של שמא יטה במסכת שבת. אחד התלמידים העז ושאל בלשון ציורית: יושב יהודי, ושטריימל חבוש לראשו בליל שבת, והוא לומד, וכי שיה לטכוח שעכשיו שבת, עד שאנו חוששים שמא יטה! תשובתו הפשוטה של רבינו הרעידה את אמות הסיפים בבית המדרש: מה לא מובן! יהודי יושב בליל שבת ולומד תוספות, ופתאום האור נעשה חלש והוא אינו יכול לראות מה כתוב בתוספות, וכי הוא משוגע! ודאי שהוא יטה!

סיפר רבי ראובן אלבז: זכורני, כשהייתי מתלווה לרבי עובדיה יוסף לעצרות תשובה וחזיוק ברחבי הארץ בימי חודש אלול, לא היה אצלו הפסק כלל בעסק התורה. היו פעמים שמסר חמש או שש דרשות בלילה אחד, במקומות שונים ברחבי הארץ, כשהוא עובר ממקום למקום במסוק. היינו חוזרים בשעת לילה מאחרת [שתים בלילה], כיון שהיינו גם במקומות מרוחקים קרית שמונה, טבריה וצפת בצפון הארץ, או ירוחם, דימונה ובאר שבע בדרומה. כששבנו לירושלים ליוויתי את מרן לביתו. בכניסתו הוריד מרן את הגלימה, אך לא פנה לנוח קמעה מעמל היום, אלא מיד רץ אל שולחן התורה שבחדרו, והתיישב אל מול הספרים הפתוחים. נטל בידו את העט והתיישב להעלות על הכתב חידושי תורה. פלא פלאים! זה עתה בא ממרחק, לא טועם דבר מאכל או משקה להשיב את נפשו, לא עולה לישון. שום דבר! חוזר מיד ללימודו, ללא הפסק. לעולם לא יאמר: די, עשיתי את המוטל עלי.

המון מהדברים מלוטש מהקונטרסים הנפלאים דברי חיים לרבי יוסף חיים אציהו שליט"א מאופקים

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

לו בלימוד, יצא שכרו בהפסדו והגר"א כתב שיותר טוב תענית דיבור מתענית אוכל' וליתן צדקה ולתקן כל ענייני הבית, ולבקש רבות על חינוך הילדים לתורה ויר"ש ולבקש כל צרכיהם וזיווגם ושיהיו עמלי תורה בטהרתה. ואף תיקן תפילה מיוחדת לאומרה בפרט בעת הזאת, וזוהי ההשתדלות המינימלית שלנו להצלחת צאצאינו בתורה. והחזו"א כתב נוסח תפילה לאם למען בנה לכל ימות השנה. וז"ל: יהי רצון מלפניך ה' או"י שתרחס על בני... ותהפוך את לבבו לאהבה וליראה שמך ולשקוד בתורתך הקדושה, ותסיר מלבו כל הסיבות המונעות אותו משקידת תורתך הקדושה, ותתן את כל הסיבות המביאות לתורתך הקדושה. ובפלא יועץ ג"כ כתב להתפלל הרבה בימים אלו שיזכה הוא ובניו ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים. (והשל"ה כותב שאם אומר קודם התפילה חטאתי שזה נחשב לוידוי, תפילתו

יותר מתקבלת לרצון). מה שבעיקר משפיע הוא תפילתה של האמא, מסופר על החזון איש כשהיה מדבר בלימוד עם בחור והיה רואה שהוא יודע ללמוד, היה מתבטא שרואים שהיתה לו אמא שידעה להתפלל בהדלקת נרות שבת כי אין כמו תפילה של אבא ודמעה של אמא לקידום ולהצלחה של ילד.

שאלה: בשבוע הקרוב מתחילים שלושת ימי הגבלה, וידוע שהם ימי הכנה למתן תורה, איזה דבר אדם יכול לעשות באותם ימים כדי שיוכח לכל השנה ללימוד וללמד? **תשובה:** ידוע ומקובל מרבי שמואל חרקובר, שהיה מגדולי וענקי הדור הקודם, שמי שלומד בשלושת הימים האלו של ימי ההגבלה בהתמדה רבה, זוכה להצלחה בעלייה בתורה כל ימות השנה ואשרי מי שמנצל ימים אלו. וכבר הבאנו בשבוע שעבר שאפשר לקנות לימוד בהתמדה ע"י שקדנות והוא שאת השעה שלומדים יקדיש כולה ללימוד בלי הפרעות ולא צריך הרבה שעות אלא אפי' מעט באיכות.

שאלה: מה העניין בסעודת מלווה מלכה? **תשובה:** הנה בפרשתנו מובא: למשפחות לבית אבות. יהודי מיוחס לאבא בכל העניינים. וכידוע, שלשה שותפים יש באדם, ואביו מביא את העצמות. יש עצם שניזונת רק מסעודת מלווה מלכה. וידוע שהגאון כשהיה חולה מאד ביקש שיאכילו אותו כיצד לסעודת מלווה מלכה. וכן אשתו שרצתה פעם לצום ג' ימים רצופים ממוצ"ש, אמר לה שהתיקון שיש מסעודת מלווה מלכה הוא יותר גדול מכל הצומות שתעשה. רבי חיים קניבסקי מעורר הרבה על סעודת מלווה מלכה והוא מביא שזה סגולה להרבה דברים כמו ללידה תקינה וקלה וכו'. היה פעם שהבאתי לפני בחור שהיתה לו ירידה חזקה ביראת שמים בלשון עדינה, והגר"ח אמר שיקפיד על אכילת מלווה מלכה. ההוא הקפיד ע"כ והיום הוא ירא שמים מרבים.

שאלה: ערב שבועות איך יכין עצמו לחג מתן תורה? **תשובה:** כתבו בספרים הקדושים שבערב שבועות האדם צריך להכין עצמו לחג מתן תורה, וזה כולל נתינת צדקה ויש סגולה מיוחדת לתת לת"ח וי"א שיתן צ"א פרטות. דבר נוסף צריך לעשות תשובה ויקבל ע"י לעתיד ללימוד בל"י יותר בשקידה וכך תתקבל תשובתו, וישתדל להכניס את החג מתוך לימוד, בשיבות נהגו לעשות סדר מיוחד לפני החג ונקרא סדר הכנה לקבלת התורה. ויש להוסיף שבימים אלו במיוחד ירבה מאוד בתפילה על הצלחה בתורה בעיקר בברכות התורה וברכת אהבה רבה / אהבת עולם. ואם היה ער בלילה התפילה בבוקר מתקבלת ביותר כי כל העוסק בלילה שכונה כנגדו ואיתא בחז"ל שכונה כנגדו וישפוך ליבו לפני ה'.

שאלה: חג מתן תורה הוא חג המועיל לרפואת החולים, מתי הוא הזמן המסוגל לזה? **תשובה:** ידוע שבזמן מתן תורה כל החולים התרפאו, ואמר ע"כ הרב אלישיב וד"ר ידוע מעוד צדיקים שכל שנה בזמן קריאת עשרת הדיברות מתעורר העת שהיה בזמן מתן תורה עצמה וכאילו אנו נמצאים למרגלות הר סיני ומקבלים את התורה ומי שמכווין היטב אז בקריאה יכול אחר ברכת התורה לבקש מה' רחמים שיתרפאו החולים ואפי' אם זה חולי שבדרך הטבע לא יכול להבריא ויבקש באופן המותר בלבד כי אסור לבקש בשבת ויו"ט אלא אפי' נמצא בסכנה, והפוסקים אומרים שיאמר זאת בדרך של מי שברך. ויש להוסיף שאין סגולה כתורה ויש לה כוח אדיר לרפואה. ומי שעוסק בתורה יכול להתרפאות מכל צרה וצוקה ובפרט הוא מועיל לרפואה, ורבי חיים קניבסקי היה מביא להרבה חולים שילמדו מעניין המחלה שלהם ויתרפאו והוא ע"פ הקבלה. ובספרים הקדושים מופיע ג"כ ששבת קודם מתן תורה הוא זמן המסוגל לרפואה, והוא ע"פ תורת אמת לר"י איגר מלובלין. ועוד ספרים.

שאלה: חג השבועות מגיע, מה ההשפעה שלו על התורה של כל השנה? **תשובה:** ידוע בשם השל"ה שחג השבועות הוא יום הדין על לימוד התורה, ולפי איך שלומד ומתנהג **באותו היום** כך נגזר דינו על הצלחה בתורה לכל ימות השנה. האר"י היה אומר שהלומד בתענית דיבור בליל שבועות, ומה שצריך לדבר ידבר רק בלשון הקודש, יזכה לשפע ברכה והצלחה לכל השנה כולה, ויש להוסיף שכמו שבראש השנה אדם מקבל ע"י קבלה הוא זוכה לסי"ד ונתתם לחיים טובים, כך יקבל ע"י ביום שבועות להתחזק בלימוד בהתמדה, ואמרו"ר אומר שהקבלה הכי מועילה זה לקבל ע"י שרבע שעה ראשונה של הסדר יהיה בתענית ואז מובטחת לו הצלחה וסי"ד. ורבי גרשון אדלשטיין אומר תמיד איך מגיעים לידי התמדה?

התמדה. ונבאר את הדברים: כאשר האדם משתדל ללימוד בהתמדה אפי' קצת זמן הוא מתרגל לכך, ואז יכול להמשיך לעוד זמן, ועוד זמן ולהרחיב כל הזמן את ההתמדה שלו. אחד מטובי האברכים שהיה מכיריו היטב התקשה מאוד בלימוד העיון, ובישיבה בה למד מאוד התעכבו בסדר א והוא לא מצא ידיו ורגליו, עד שבשנה אחת הוא החליט שהוא מקדיש היטב את הימים הקדושים האלו ג ימי הגבלה, וחג השבועות בפרט לעמל התורה ככל יכולתו, וכמובן לתפילה מעומק הלב באהבה רבה, והאר עניינו בתורתך, ובברכות התורה, ובקש מחקב"ה שיוכל לשבת ללימוד בהתמדה ללא הפרעות (אפשר גם הורים על ילדיהם, ואשה על בעלה. וכדברי החזו"א בזה) ואכן זכה לסי"ד ולמרות כל הטרדות היצר, הוא הצליח מאוד, ומיני אז נפתח ליבו בתורה, ונהיה לו גישמאק גדול בלימוד התורה בעיון, עד שכשהיה מספר שפעם היה קשה לו ללימוד בעיון, הדבר היה נראה כדמיון. ומי שרוצה לזכות להיות מחדש בתורה כל השנה ישתדל לחדש חידו"ת בשבועות, או ללימוד דברים חדשים ואז, כותב החיד"א, הוא יזכה לכך. עוד יש להוסיף את דברי חז"ל שהלימוד בקול מועיל לזכירת התורה. ויש להוסיף את דברי רבי חיים קניבסקי שכותב בארחות יושר שעיקר ההצלחה בהתמודדות מול הקושי זה ההרגל, ברגע שאדם מתרגל ללימוד מספר שעות בהתמדה ובהבנת הנלמד, שוב כל ההפרעות נהיות מאוד קטנות, והמלחמה אז לא קשה כ"כ. והעיקר ההרגל. וצריך לדעת שתורה לא הולכת בקלות כי אין התורה נקנית אלא בעמל וביגיעה.

שאלה: מה ילמד בליל שבועות? **תשובה:** רבי גרשון אדלשטיין אומר שיעסוק במה שהוא נהנה, למשל מי שנהנה מהספק מרובה יקח ע"י להספיק כך וכך דפים במשך יום השבועות וכך יהיה לו חשק וסיפוק אדיר, אבל שלא ילמד עניינים שלא נמשך מספיק להם. והעיקר יתכן הכל מראש.

שאלה: מה עוד ראוי לעשות בחג השבועות חוץ מלימוד התורה ושמחת החג? **תשובה:** חג השבועות יום פטירת דוד המלך: יש עניין גדול באמירת תהלים ובפרט ביום זה. וכמו שכתב הכ"פ החיים' וכו"ה בבן איש איש, שביום זה יש לסיים את כל הספר תהלים והוא סגולה גדולה לכל העניינים. ובחיד"א כתב שהגומר ספר תהלים ביום זה יעלו לרצון ביותר אמירת תהילותיו. ולעצם העניין של אמירת תהלים יש להביא כאן את דברי הפלא יועץ שהפליג מאוד בגדול התיקון שנעשה ע"י אמירת תהלים וכתב שסיים ספר תהלים פעם בשבוע אין בכך משום ביטול תורה באיכות. ובפרט מי שהוא בשעת צער או סכנה וודאי שיאמר כל העת פרקי תהלים להינצל ולצאת מכל המייצרים שיש לו. ובספר עמק המלך (ספר קדמון) וכן הובא בספר קיצור השל"ה שיהודי פשוט היה בעיר מסוימת וכשנפטר נגלה בחלום לרב העיר וא"ל שכולם ידכרו מה מהעיר כי הולך לקרות דברים נוראים למי שישאר בעיר. והוסיף שהגזירה היתה לפני הרבה שנים וכל עוד הוא היה חי הקב"ה ביטל את הגזירה כי הוא היה אומר כל יום ספר תהלים (ויש גורסים כל שבוע) אך כעת לאחר שהוא נפטר תחרב כל העיר, וכולם ידכרו והנשאר שם פגעה בהם ד' ה'. הרי לנו כח ממוריר תהלים. רבי יוסף חיים זוננפלד היתה לו סיעתא דשמיא מיוחדת בהשכנת שלום, ובעצות טובות לכל האנשים וכשנשאל ע"כ איך זכה תמיד לכוון לאמת אמר: שהוא מקפיד לגמור יום יום את כל ספר התהלים. והחיד"א במדבר קדמות מערכת ת תהלים. הביא דברים נוראים בעניין אמירת תהלים: כל האומר תהלים בכל יום כאילו קיים כל התורה כולה. וזוהי להיות תחת כיסא הכבוד עכ"ל.

שאלה: ידועים דברי חז"ל שהלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, מה היא תורה לשמה? **תשובה:** הסטיפלער כותב במכתב שעל האדם הצעיר לא להתעסק בעניין זה אלא ילמד כל עניין ויחזור ד"פ ועי"י ממילא הוא יגיע לתורה לשמה. ועיקר תורה לשמה היא מה שכותב הנפש החיים: שאדם יגיש ללימוד מתוך רצון להרבות כבוד שמים ולהידבק בקב"ה, והוא יודע כי כל דבר שמבין הוא דבוק בזה בקב"ה. ובעצת הלימוד צריך רק להיות שקוע בלימוד ולהבין הדברים היטב. ומי שבאמת מעריך את התורה כראוי הוא גם משקיע בזה בכל יכולתו כדי לברר שהבין לאמיתתה של תורה. ולאחר הלימוד ג"כ צריך להרגיש רוממות אחרת. ובכל זאת מי שלומד כראוי ולא מרגיש כלום, זה לא אומר שהוא לא היה דבוק בקב"ה אלא יש לזה סיבות נוספות, וצריך להרבות בתפילה שזוכה לחוש במתיקות ובנועם הלימוד.

שאלה: באיזה דבר אדם יכול להתעלות ולהגיע עי"י למדרגות עליונות ביותר? **תשובה:** רבי צדוק הכהן מלובלין מביא בספרו צדקת הצדיק כל אחד ידע שבמה שיצרו תוקפו ביותר, הוא כלי מוכן לאותם דברים להיות נקיים וזכים אצלו, ובדברים שהרבה לפשוע בהם, ידע שהוא כלי מוכן להיות זייקא באותו דבר נקי ובר לבב. היינו שבדבר שלבו של אדם חושק אותו לרע כגון יש לאדם תאוה מיוחדת לכבוד או לגאווה או לממון או לאכילה או לשמירת עיניים, זהו האתגר של האדם ובאם יתגבר על ייצורו בדברים האלו עי"י הוא יתעלה ביותר ויגיע לדרגות גבוהות מאוד.

שאלה: איך מחנכים ילדים לאהבת תורה? **תשובה:** ברור הוא שכשילדים רואים בבית את האבא לומד במתיקות זה נותן להם המון. ולא רק בגלל הדוגמא האישית שבו, אלא בגלל שילד תמיד תמיד השאיפה שלו לחקות את אביו, ואם אביו קורא עיתונים אז זה נהיה השאיפה שלו, וככל שהאבא ילמד יותר תורה הדוגמא לחיקוי תהיה טובה יותר. אותו הדבר יש חשיבות מיוחדת בדוגמא האישית של האמא בעניין לימוד התורה ובהערכתה לתורה, ובמה שהיא מקרינה בבית בחשיבות התורה, וכשהילד/ה רואה שמה שחשוב בעולם זה לא הכסף והאבא או האמא מביאים, אלא שהאמא מתאמצת יותר למרות הקושי, כדי שבעלה יוכל ללמוד, ואותו הדבר לאלו שעוסקים לפרנסתם והם חוזרים בסוף היום סחוטים והולכים לשיעור וכדו', והאמא מעודדת לזה ואומרת שעז"ל לא מוותרים, ממילא באופן טבעי יזכו לנחת של תורה מיוצ"ח. ומי שיכול להחדיר לילדים שלו את העונג וקורת הרוח, האושר והשמחה שיש בלימוד התורה, זוכה שבניו ישקיעו את כל מרצם בעמל התורה. וכשהאבא מעריך את אשתו בפה על מה שנותנת לו ללימוד, וכן כשהאמא מעריכה את הלימוד של האבא והילדים, זה החינוך הכי טוב.

שאלה: איך להתנהל עם הילדים בליל שבועות? **תשובה:** היות והשאלה מדי כוללנית נביא כאן תשובה כוללנית. צריך להתארגן. על כל ילד לתכנן את הלילה בצורה בהירה ולא מלחיצה, והיינו מה יעשה כל שעה, ובוודאי שילד שקשה לו והוא בגיל שחבריו ערים, ידאג שיהיה ער וחלק מהזמן יעסוק בדברים מסביב לתורה, כמו להכין הקפה ולסדר השתייה, וכן יאמר חלק מהזמן תהלים, ובחלק יגמור איזה מסכת משניות, ובאיזה זמן ילמד עם אביו או עם חברותא דברים קלים ומושכים שמתאימים לו. עיקרי הדברים יתכן את הלילה מראש שלא יתעצב ברגע האחרון.

שאלה: מה תפקיד האישה בחג השבועות? **תשובה:** אישה בחג השבועות ג"כ מחוייבת לעשות הכל למען לימוד בעלה ובניה עי"י עידוד או הכנת משהו מיוחד לכבוד לומדי התורה בביתה, וכן להרבות לדבר על ההערכתה בעניין. ועי"י נחשב כאילו עוסקת בתורה ואין לך החזקת תורה גדולה מזו וגדול המעשה יותר מהעושה. ובעיקר להתפלל להצלחת בעלה וילדיה בתורה.

שאלה: כידוע מנהג ישראל תורה לאכול מאכלי חלב בחג השבועות ובמשנה ברורה הביא הטעם לזה משום דבשעה שירדו מהר סיני נאסר עליהם לאכול בלי חשיתם והדבר היחיד שהיה בנמצא לאכול היה חלב, וזכר לזה נהגו לאכול מאכלי חלב בשבועות - האם מאכלי חלב הם דברים הבריאים לגוף או לא? **תשובה:** מי שמוצרי החלב טובים לו אז זה בריא בהחלט, יש בחלב הרבה סידן וויטמינים חיוניים לגוף. אמנם לא צריך להרבות מידי אך יכול לאכול מזה מכוון, בשנים האחרונות השתנתה איכות מוצרי החלב בעקבות שהפרות היום מקבלות הרבה הורמונים, אנטיביוטיקות ותרופות שונות, וכן הן פחות ופחות יוצאות למירעה ולא נחשפות לשמש, ולכן יש הרבה מאוד אנשים שרגישים למוצרי חלב, שגורם להם למעיים רגיזים וכן להיבוי לחות, לכן לאותם אנשים יש למעט בזה, או לנסות חלב עיזים או כבשים או יוגורט כנ"ל, שיש בזה הרבה חיידקים החיוניים למעיים, ודברים המועילים מאוד למערכת העיכול. ומי שגם זה לא טוב לו, יאכל כן קצת אפי' לעיתים רחוקות וצריך להיות קשוב לגוף וכשרואה שמזיק לו במאוד לא יאכל וינסה לקחת דברים אחרים המשלימים מה שנותן החלב. **זמן אכילת מאכלי חלב בשבועות.** יש מנהגים שונים, יש שאוכלים בלילה בשביל לא להכביד על הגוף עם בשר לפני הלילה הארוך. ויש שאוכלים בבוקר.

שאלה: איך שומרים על עירנות בליל שבועות? **תשובה:** בסעודה לא לאכול מידי הרבה בשר בקר או

גבינות שמינות ומזון מטוגן. אך ביתר שאת במהלך הלילה יעדיף לאכול פירות וירקות מים קרים ודגנים מלאים, ולהימנע מדברים מטוגנים בורקסים קורסונים חטיפים וכדו'.

שאלה בחושן משפט: הנה שאלו האחרונים, על מה דאיתא בגמ' כפה עליהם הר כגיגית, מכאן מודעא רבא לאורייתא, שאדם שיחטא ויכול להצטדק שכפו עליו לקבל את התורה. והקשו הרי ידועה ההלכה שנפסקה בחו"מ סימן ר"ה, תליוהו וזבין זבינא זביני, שאם כפו אדם למכור בעד מעות, המכירה מכירה, דאגב זוזי גמר ומקני, וא"כ מדוע זה מודעא רבא לאורייתא, והרי יש שכר לתורה גם בעוה"ב וגם

בעוה"ז. ויש לתרץ על זה בכמה אופנים: א. בני ישראל קנו את התורה, שכפה עליהם הקב"ה הר כגיגית לקנות את התורה, והרי פסק הרמ"א בסוף סימן ר"ה שאנסוהו לקנות אין הקנין חל. ב. מתרץ החמדת שלמה המובא בפת"ש סימן ר"ה סק"ה, שכל שלא נתן המוכר חפץ, אלא שטר התחייבות על החפץ, לא חל המקח. וה"ה כאן הכל היה התחייבות בעלמא, ולכן אין אומרים שהמקח חל. ג. עוד נראה לומר על פי הנתיבות בריש סימן ר"ה, שבגט לא מועיל תליוהו כיון שצריך רצון לגרש, והביאור בזה, שתליוהו וזבין זבינא זביני, שאומרים שאגב זוזי יש לו דעת לקנין, ודעת לא צריכה רצון חיובי אלא די בהסכמה, משא"כ

חידות

ה. ישי .... את דוד? הוליד. ו. תחילת המגילה? ויהי. ז. הפרדת המוץ מהתבואה נקראת? זריה. ח. מסבותיו של דוד המלך? חצרון. ט. מה רות היתה לנעמי? טובה משבעה בנים. י. שם במגילה שנכתב ישר והפוך אותו הדבר? ישי. כ. בעלה של ערפה? כיליון. ל. מה רות עשתה בין העמרים? לקטה. מ. בתוך מה נתן בועז לרות את השעורים? מטפחת. נ. סבא של בועז? נחשון. ס. מה עשתה רות לשמלות? סכה אותם. ע. כמה אסף בועז? עשרה אנשים. פ. הגואל הקרוב נקרא בשם? פלוני אלמוני. צ. עומרים קטנים? צבתים. ק. בועז נתן לרות לאכול? קלי. ר. מזקניו של דוד? רם. ש. מי נתן לעובד את שמו? שכנות. ת. קנין חליפין? תמורה.

חידות במגילת רות: ז. איזה עיר במגילה יש לה שתי שמות? ח. איזה אבא ובן במגילה נקראים אותו הדבר ישר והפוך? ט. מי הם שלושת הגרים המפורסמים שקשורים כולם לחג השבועות? י. איזה שם נמצא גם במגילה וגם בהפטרות נשא? יא. איזה שתי ארצות נמצאות במגילה כשם אב ובנו? יב. איזה שתי אחיות מפורסמות בתורה מופיעות במגילה?

חידות תורניות לחג השבועות: יג. מה הם שלושת השמות של חג השבועות? יד. איזה בתפילות מתפללים רוב אנשי הארץ באותו השעה ולמה? טו. היכן מופיע המילה הללו-ה ג"פ באותו הפרק? טז. איזה ברכה מברכים אותה רק ביום רביעי או חמישי?

חידות משמעותיות מילים: יז. ה' משמעויות למילה שכר? יח. ד' משמעויות למילה מכונה? יט. ט' משמעויות למילה צרה?

חידות לשאל את הילדים: כ. איזה שיר שרים יומיים ברציפות השבוע כל יום מנגינה אחרת? כא. היכן מעורב בשר וחלב באותו מקום ומשתמשים בו? כב. מה משנים בחג השבועות בסעודה מכל חג ושבט? כג. איזה דבר אם הוא אוכל הוא גודל, וכשהוא שותה הוא נקטן? כד. מה ל"ה הרבה אנשים בליל שבועות בשונה מכל השנה? כה. מה מפסיקים בחג השבועות לומר? כו. מה עגול ועמוק כסיר אבל לעולם אינו יכול להחזיק מים ויש אותו בכל מטבח? כז. מה יכול להרים 100 טון ויותר של עצים, אך אינו יכול להחזיק חצי שקל? כח. איזה דבר נכנס דרך חלון סגור? כט. מי מופיע פעם בשנייה

חידות שינון הפרשה במדבר לפי סדר הא'-ב'. א. נשיא שבט לוי? אלעזר בן אהרן. ב. השבט שפקודיו היו 35,400? בנימין. ג. ספרו את הזכרים לפי? גולגלתם. ד. השבט שפקודיו היו 62,700? דן. ה. "ולא יבואו לראות כבלע את? הקודש. ו. הזכרים בשבטים נמנו מגיל עשרים שנה? ומעלה. ז. שבט שפקודיו היו 57,400? זבולון. ח. אחת ממשפחות הקהתי? חברוני. ט. מטה לוי נמנה לבדו מפני שלא _____ בעגל (רש"י)? טעו. י. אחת ממשפחות הקהתי? יצהריב. מכלי השולחן? כפות. ל. אחת ממשפחות הגרשוני? לבני. מ. מבני מרורי (2)? מחלי ומושי. נ. שם בנו בכורו של אהרן הכהן? נדב. ס. במדבר זה מתו נדב ואביהוא, כשאש זרה הקריבו? סיני. ע. שניים מבני קהת? עמרם ועוזיאל. פ. פרשתנו היא הפרשה הראשונה בחומש ה-? פקודים. צ. שניים מאבות הנשיאים? צורישי וצוער. ק. הנשיאים נקראו גם _____ העדה. קרואי. ר. נשיא כל שבט נקרא גם _____ לבית אבותיו? ראש. ש. הגילו בה הלויים מתחילים לעבוד במשא? שלושים. ת. חיה שהכינו מעורה שקים לנשיאת כלים? תחש.

חידות חג השבועות ע"פ סדר הא' - ב': א. פיוט הנקרא בשבועות? אקדמות. ב. שם נוסף לחג הזה? ביכורים. ג. מה היתה רות? גיורת. ד. נולד ונפטר בשבועות? דוד. ה. שלושה ימים קודם שבועות? הגבלה. ו. תאריך חג השבועות? ו סיון. ז. הדיבור הרביעי? זכור את יום השבת. ח. **תספרו?** חמישים יום. ט. הסימנים לקריאה בתורה? טעמי המקרא. י. פרשה שקוראים בשבועות? יתרו. כ. המלאכים נתנו אותם לעם? כתרים. ל. ניתנו פעמיים? לוחות. מ. מנהג בשבועות לאכול? מאכלי חלב. נ. עם ישראל אמרו? נעשה ונשמע. ס. ההר העניו? סיני. ע. הציונים שנאמרו בחורב? מצוות עשה. פ. מקשטים איתם את הבית? פרחים. צ. אתה רועינו ואנו? צאנך. ק. שם נוסף לחג? קציר. ר. אמה של מלכות? רות. ש. קרבן מיוחד לשבועות שמתיר את החדש? שתי הלחם. ת. ספר מזמורים שקשור לשבועות? תהילים.

חידות שינון מגילת רות ע"פ סדר הא' - ב': א. אלימלך ונעמי קרויים? אפרתיים. ב. עיר המוזכרת במגילה? בית לחם. ג. בועז אמר לרות יש.... קרוב ממני? גואל. ד. עני במגילה? דל.

בגט צריך רצון חיובי לקנין, ובתליוהו אין רצון חיובי (כמו שידוע בשם הגר"ח שאם דברים שבלב היו דברים היה הדין שתליוהו וזבין אין זבינא זביני). ולפ"ז מבואר שבתורה צריך רצון חיובי לקבל את התורה. וכן תירץ בספר טבעת החושן לגר"ח"פ שינברג. ויש להקשות שהרי ידועים דברי הרמב"ם שכופין עד שיאמר רוצה אני בתורה, כי כל אדם בתוך לבו רוצה לקיים את התורה, וא"כ יש רצון חיובי. ונראה שכל זה נתחדש לאחר קבלת התורה, אבל קודם קבלת התורה עדיין לא היה ענין זה.

פעם בשעה פעם בשבוע ופעם בשנה, ואילו ביום בלילה אינו מופיע בכלל? **תשובות:** ו. רש"י ה טו. שהשמן קרוי אור. ז. אפרת היא בית לחם. ח. דוד בן ישי. ט. רות. יתרו. קוראים בפרשת יתרו, הגרף פוטוצקי נהרג בשבועות. י. השם מנוח מופיע בשניהם. יא. יהודה וישראל. יב. רחל ולאה. יג. ביכורים עצרת שבועות. יד. בליל שבועות רובם מתפללים כ-40 דקות אחרי השקיעה דבעינן תמימות משא"כ כל שבת יש שמתפללים 20 דקות ויש 40 דקות וכו'. וכן רובם מתפללים שחרית בנץ החמה. טו. פרק קלה בתהילים. טז. עירוב תבשילין. יז. שכר - לקח בשכירות, בלשון עבר. שכר עליך את בלעם. שכר - הסכם שכר מכר, שכירות עם זכות קנייה. שכר - בקמץ. תמורה. 'כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם'. שכר - בשווא. דייך בשכר חודשי. הגדרת בעלות מוגבלת. שכר - משקה. יין ושכר. יח. מכונה - מכשיר עבודה. מכונת כביסה. מכונה - שם כינוי. פלוני המכונה איש מירון. מכונה - מחזיר לקדמותו (בלשון נקבה). אף הבונה בית על מכוננו לא היה חוזר (סוטה פ"ח מ"ג). 'וכונן מקדשך על מכוננו'. מכונה - המכון ששייך לה. יט. צרה - עת צרה היא ליעקב. צרה - לא רחבה. סמטה צרה. צרה - צפופה. צר לי המקום שאלין בירושלים, צפוף לי (ברטנורה). צרה - עשה מצור על העיר. אל תצר את מואב. צרה - יצר צורה. צרה - אשה שנייה לבעלה. צרה - איש צר ואוייב = בנקבה: אשה צרה ואויבת. צרה - צרות עין. צרה עלנו באחרים ואינו מהנה שכינוי מכליו ע"י שאלה (ערכין טז. רש"י). צרה - ממשלה צרה. נשענת על רוב דחוק. כ. ובאו כולם בשבועות, ובשבת שרים במנגינה של שבת ביונה מצא בו מנוח. כא. החלב הוא בתוך גוף הפרה. כב. אוכלים חלבי. כג. אש. כד. קריאת שמע על המיטה כה. ספירת העומר. כו. מסננת. כז. מים. היס מחזיק אוניות גדולות אך חצי שקל שוקע מיד. כח. שמש. כט. האות ש.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com או לטל: 0527633431

פרסום ראשון

פרק "בדרכי החינוך" מתוך הספר בשלבי עריכה שעומד לצאת בע"ה,
ובו סיפורים ועובדות מרבינו מרן הגר"ג אדלשטיין זיע"א שיצ"ל בע"ה ע"י תלמידי מרן זיע"א

חנוך לנער על פי דרכו

באחת הלילות נכנס מרן רבנו זצוק"ל לבית הכנסת 'אהבת חסד' הסמוכה לישיבה ולביתו כדי ללמוד שם, והנה הוא רואה ילד אחד לפני גיל בר מצווה שפניו נפולות ועצובות, הוא ניגש אל הילד ושאל אותו למה איננו בבית ולמה רעות פניו? הילד סיפר שהאבא גילה שהוא מחביא סיגריות במגירה ולכן הוא הורה לו שלא להיות בבית כי הוא עלול לקלקל את האחים.

מרן רבנו זצוק"ל הבין כנראה שאין מדובר בצעד מרתיע אלא בעונש כבד מדי, הוא לקח את הילד, ליווה אותו לבית הוריו, וביקש מהאבא לדבר עמו כמה דקות מחוץ לבית, האבא יצא ומרן רבנו זצוק"ל אמר לו 'זוהי לא הדרך, תחזיר אותו הביתה, אם לא אני לוקח אותו אלי לבית'...

כי כך הייתה השקפת החינוך של מרן רבנו זצוק"ל, לפעול רק פעולות שיש בהם תוצאה והשפעה על הילד לטובה, ואם לא שב ואל תעשה עדיף.

היה מרגלא בפומיה של מרן רבנו זצוק"ל חז"ל הציבו תנאי סף לחינוך, להיות אוהב את התלמיד, כפי שאמרו 'אוהב את הבריות ומקרבן לתורה' - אין אלו שני מעלות נפרדות אלא נאמרו בואו החיבור, לא שייך לחנך ילד אם לא חשים אליו אהבה פנימית.

מנהל תלמוד תורה חשוב התייעץ עם מרן רבנו זצוק"ל אודות ילד שהפריע מאד בלימודים, מרן רבנו זצוק"ל אמר לו שיעיר לו אבל בלי שייפגע. שאל המנהל, שמא כדאי שייפגע הוא הרי כל כך מקשה ומפריע אולי הגיע העת שאכן ייפגע?

"אכן הנני מבין, השיב לו מרן רבנו זצוק"ל, אבל אם הוא ייפגע, הוא כבר לא יקבל את ההערה, לשם מה איפה להעיר כשאין תועלת?!"...

קבעתי איתו חברותא תחזירו אותו לישיבה

יום אחד התקשר מרן רבנו זצוק"ל לאחד מראשי הישיבות ושאל אותו 'האם נכון הדבר ששלחת את בחור פלוני מהישיבה?' אכן, השיב אותו ראש ישיבה והחל לנמק את חומרת מעשיו של הבחור. מרן רבנו זצוק"ל עצר בעדו ואמר לו: 'תחזיר את הבחור לישיבה, אני קבעתי עמו לימוד בחברותא, ואני לוקח אותו תחת אחריות'...

והוסיף: 'אם יש לך עוד בחורים שכלה עמך לגרש אותם, אנא שלח אותם אלי ואצרך אותם ללימוד חברותא עמי'... אחד המשגיחים נכנס אל מרן רבנו זצוק"ל וסיפר שמצא בחור עם טלפון לא כשר ואין לו ברירה רק להרחיק את הבחור מהישיבה. שאל אותו מרן רבנו זצוק"ל איך הגיע לבחור הטלפון הזה? ביררו ומצאו שהאב נקלע לחובות ונאלץ לצאת לעבוד ובמסגרת העבודה קיבל את הטלפון הזה, הבן ניצל הזדמנות ונטל זאת עמו.

מרן רבנו זצוק"ל אמר 'אם כך שהבן יחזור לישיבה ואת האבא יראו להשיב אל הכולל'...

אישה אחת הגיעה לבית מרן רבנו זצוק"ל ובכתה תמרורים על בתם ששרכה דרכיה ויצאה לתרבות רעה באופן חמור ביותר, ואף עזבה את ביתם. מרן רבנו זצוק"ל היה מחזק את לבם וחזר ואמר להם שבכל עת ובכל הזדמנות שניתן יראו לה שהיא רצויה ויעריפו עליה חם ואהבה ללא תנאים וללא סייגים.

היה מעשה בבת אחרת שירדה מן הדרך ונותרה לגור בבית, ההורים סברו שהיות ויש להם יחידת דיור סמוכה לבית יקצו אותה עבודה כדי שלא תשפיע על שאר הילדים.

מרן רבנו זצוק"ל בירר את המצב בבית ומצב הילדים, והציע לה לעשות הפוך, שהילדים יעברו להתגורר ביחידה והבת תישאר לדור עם הוריה כדי שתראה כיצד הם אוהבים אותה.

אחד האברכים סיפר שבוקר אחד הוא הלך לכולל ובדרך הבחין במרן רבנו זצוק"ל שצעד מביתו, קודם לכן היה לו מאמץ גדול לשכנע את בנו הקטן ללכת לתלמוד תורה, כבר כמה ימים שהילד מסרב בעקשנות ללכת, וכל יום הוא ניסה בכל מיני שכנועים ולא עלה בידו.

הוא ניגש אל מרן רבנו זצוק"ל וביקש ברכה שהילד יסכים ללכת לתלמוד תורה, הוא היה בטוח שהוא יקבל ברכה וימשיך בדרכו, אבל מרן רבנו זצוק"ל החל לדבר עמו לא ללחוץ על הילד, לנסות ללוות אותו לתלמוד תורה ואף להישאר עמו מעט בכיתה..

אכן למרבה שמחתי הדבר היה בגדר עצה טובה, שליוותה אותי גם בהמשך דרכו של הילד אשר עשה חיל והצליח בלימודו, מספר האבא.

כור המבחן

מחנך אחד שאל לגבי תלמיד שמתקשה להשיב במבחנים, אמר מרן רבנו זצוק"ל שיכין עבודו מבחן יותר קל, הוסיף וסיפר, עובדא הווה בבני ברק בילד שגמר כיתה ח' ולא ידע כמעט דבר מהנלמד בשל חולשת כשרונו, הכול סברו שלא ניתן להעלותו לישיבה קטנה, העבירוהו לתלמוד תורה אחר, שיישאר עוד שנה, שם היה מלמד פיקה, הוא נתן לתלמיד לענות כל מבחן רק שאלה אחת, שאלה שידע להשיב עליה, כאשר השיב כהלכה קיבל את הציון 100 שכן הייתה זו השאלה היחידה במבחן. התלמיד שאב מכך עידוד רב שכן מעולם לא ראה את הציון הזה אפילו לא מקרוב, במשך הזמן הוסיף לו עוד שאלה, כך הלאה, עד שהיה לתלמיד מן המניין, בסוף השנה התקבל לישיבה קטנה ללא שום לחץ.

מרן רבנו זצוק"ל נשאל על תלמיד שמעתיק ממחברת של אחר במבחן, ואמר שאין להקפיד על כך שכן בין כך המלמד יודע את מצב התלמיד והמבחן הוא רק לזרז, ישנם תלמידים שמפחדים להביא ציון נמוך הביתה, אדרבה זה מוכיח שהוא לא פרק עול אלא רוצה לרצות את הוריו, לכן לא צריך להקפיד על כך. הוסיף מרן רבנו זצוק"ל לשואל, 'אם היית מכין שאלות קלות לא היו צריכים להעתיק'...

באופן כללי אמר רבינו זצוק"ל לגבי ציונים במבחן, "עדיף לומר את הציון לתלמיד בעל פה, ולא לכתוב בדף עצמו היות שזה גורם קנאה בין התלמידים".

שח רבי אשר שציגל שהיה ממקורבי רבינו זצוק"ל: בחור שהייתי עמו בקשר קרוב, ידעתי שהיה לו חולשה מסוימת שהיה צריך בזה חיזוק, שאלתי את הבחור מדוע הינך עושה כך וכך, להפתעתי ענה לי בהכחשה גמורה, ניגשתי למרן רבינו זצוק"ל ושאלתי מה לעשות האם להעמידו על האמת, שאני יודע היטב שהוא נגוע בכך, אמר לי מרן רבינו זצוק"ל בנחרצות: "לא שואלים בחור כך, אתה מכשיל אותו לשקר, הרי לא נעים לו ממך..."

תוכחת אוהב

מרן רבנו זצוק"ל היה על פי דרכו זהיר בלשונו והיה 'מעקם שמונה אותיות' כדי לומר בצורה שיש בה מתן אמון בשני. כך סיפר תלמיד פעם נדרש לשאול ספר מסוים שהיה ברשות מרן רבנו זצוק"ל, לאחר שקיבל את הספר, פנה אליו מרן רבנו זצוק"ל ואמר לו: "אני סומך עליך שתזכור להחזיר לי את הספר..."

כאשר שמע שבחורים אינם מקפידים לחזור על השיעור אלא לומדים דברים אחרים, כאב לו על כך, אך למחרת כשפתח את השיעור אמר בנוסח כזה: "שמעתי שיש בחורים שמקפידים לחזור על השיעור וזה דבר טוב מאוד..." ולא הזכיר את הצד השלילי של אלו שלא נוהגים כך.

תלמיד אחד נכנסה בו רוח נערוות, ובעת שמרן רבנו זצוק"ל הזכיר תוספות שאל 'היכן יש כזה תוספות?' נשמע היה שהוא מטיל ספק אם יש תוספות כזה, מרן רבנו זצוק"ל השיב לו בבת שחוק: 'צריך אמונת חכמים'... כאשר עורר על מנהג מסוים לא הזכיר מיד את הצד השלילי שבדבר, כך כאשר ביקש להעיר אודות הבחורים הנוסעים בל"ג בעומר למירון, פתח תחילה בשבח העניין עצמו, כמו 'אומרים שיש שם אווירה של יום כיפור' ורק אחר כך הרחיב והסביר את הצד השני.

נכדו של מרן רבנו זצוק"ל ישן בביתו, בליל שבת קודש נטל את מכנסיו וקיפלן לפי הסימנים והניחן על הכסא, מרן רבנו זצוק"ל עבר ולא העיר לו דבר. למחרת מרן רבנו זצוק"ל נטל מכנסיים וקיפלן ואמר לו: ככה מקפלים מכנסיים ביום חול...

הנכד הבין את הרמז, אך גם הבין עד היכן הסבא דואג שלא לפגוע בו ושמר את ההערה המחנכת לרמיזה בשעת כושר.

פעם עבר בבית וראה שני נכדים משחקים 'שח מט', פנה לאחד מהם ושאל אותו "אתה רוצה לנצח? הנכד ענה "וודאי". אמר לו מרן רבנו זצוק"ל: "אבל, אם אתה תנצח, השני לא ינצח..." בכך האיר לו את הנקודה של 'הניצוח' שיש במשחק, העומדת בסתירה למידת ההטבה.

אבל בגלל זה מישוהו אחר לא יזכה

נין אחד ביקש ברכה לזכות בהגרלה של 'בני היכלא' שקיימה עיריית בני ברק לילדים, אמר לו מרן רבנו זצוק"ל איך אוכל לברך אותך שתזכה הרי המשמעות היא שמישהו אחר לא יזכה...

נכד אחר העיד מעולם לא העיר לי מרן רבנו זצוק"ל הערה כל שהיא, חוץ מיום שישי אחד שהגעתי מהלימוד סמוך מאד לשבת ופניתי להתרחץ לכבוד השבת, מרן רבנו זצוק"ל אמר לי: 'אפשר קודם להתרחץ ואחר כך ללמוד כמה שעות'... אחר כך בקש ממני מחילה שהעיר לי...

שני נכדים חזרו מנסיעה מאוחר בלילה, הם ישנו והתאחרו מלקום בבוקר, מרן רבנו זצוק"ל לא העיר אותם רק הסתובב ליד החדר ופיזם לעצמו: 'רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית'...

אחד מנכדיו שהיה מבני הבית נהג בקביעות להאריך לשבת ולקרוא עיתון, מרן רבנו זצוק"ל לא העיר לו על כך,

באותו שבוע קיבל מרן רבנו זצוק"ל ספר מאחד המחברים שהיה כותב בעיון בצורה מושכת לב, מרן רבנו זצוק"ל הגיש לאותו נכד את הספר ואמר לו: 'קח, זה מאד מעניין כמו עיתון'.... זאת על פי דרכו שנגד הסקרנות של החדשות יש לפתח סקרנות לחידושי תורה... במקרה אחר נדרש מרן רבנו זצוק"ל לעת זקנותו לצאת בערב וללכת למקום מסוים, באותה שעה ישב נכד בבית וקרא בדבר מה, אחת מבנות המשפחה הציע שהנכד יצא ללוותו, אמר מרן רבנו זצוק"ל 'לא, הוא מתמיד חבל על זמנו'...

הבנתי את הרמז - הבין הנכד - ופנה ללכת ללמוד בישיבה... שח בחור, הגעתי לישיבה קטנה, שעור א', נפלתי למשבר קשה, שכבתי כל היום במיטה ללא חשק ומוטיבציה כלום. אבי ניסה כל מיני פעולות ולא עזר כלום. בצר לו עלה לבית מרן רבנו זצוק"ל והשיח את לבו, מרן רבנו זצוק"ל נטל קבוצת דפים והחל לכתוב "לכבוד ידידי היקר הבחור החשוב ומאד נעלה בישראל נ"י"ו.. וכך לאורך שלש דפים כתב דברי חיזוק ועידוד. אני נדהמתי שמרן רבנו זצוק"ל שאיננו מכיר אותי פונה אלי בדברים כל כך חמים, קראתי את המכתב שוב ושוב, החזקתי אותו סמוך למיטה, והנה אני זוכר את עצמי, קם ומתחיל להתעורר בי רגש חדש ללמוד, מאותו יום השתלבותי מחדש בישיבה, קיבלתי כוחות חדשים ומרץ רב, עד שהתחזקתי לגמרי והייתי לאיש. חב אני את חיי וחיי זרעי למרן רבנו זצוק"ל.

בעד הנפש חנינא

ילד עילוי שסיים ש"ס משניות בגיל תשע וש"ס בבלי בגיל שלש עשרה, בכיתה ח' חש שאין לו מה לעשות בתלמוד תורה עם ילדים שלומדים חצי דף לשבוע. הוריו פנו לשאול את מרן רבנו זצוק"ל האם אכן עדיף לאפשר לו להישאר ללמוד לבדו בביתו בהספק שהוא עומד בו, הוא הרי משתעמם בקצב של התלמוד תורה. הם היו בטוחים שהוא יצדד בכך שהילד ינצל את הזמן להספיק כפי שיש בידו להספיק. להפתעתם מרן רבנו זצוק"ל הכריע: 'יהיו לו עוד שנים רבות ללמוד, עתה אין נדרש ממנו ללמוד, אתה לא צריך ללמוד, עתה עדיף שתשחק'... בריאות הנפש של הילד, ואולי אף תיקון מידותיו, לא פחות חשובה, מהתפתחותו התורנית, למען יזקין לא יסור ממנה... במקרה דומה נשאל מרן רבנו זצוק"ל האם להקפיץ את הילד כיתה בשל כישרונותיו שעלו על בני גילו, השיב מרן רבנו זצוק"ל שאין לעשות זאת ולא מפסידים מעוד שנה בתלמוד תורה. לאחר מכן שאל את האב, האם הבן מחייך, האם הוא צוחק מבדיחות, האם הוא שמח, היות שיכול להיות שהקצב המתקדם שלו נובע מלחץ פנימי ולא רק מכשרון..

האמונה כלי בחינוך

מרן רבנו זצוק"ל ראה בכל דבר את החובה להפנים ולחיות שהכול בידי שמים, "כל מה שקורה זה בידי שמים, אם זה קושי או שזה טוב, מידי שמים הייתה זאת גם אם נפלאה היא ממני, וכל דעביד רחמנא לטב עביד. גם קושי זה לטובה, מה הטובה? אני לא יודע. זה לטובתי ואני לא יודע למה, אבל זה לטובתי!" זה גם בהיבט של הצעדים החינוכיים - היה מורה מרן רבנו זצוק"ל - למשל, כאשר רוצים ללכת לישיבה מסוימת ושם לא מקבלים אותו, יש מבקשים להפעיל לחץ בדרכים שונות כדי שיכניסו אותו - אבל אין בזה הצלחה! כיון שזה לא בידי שמים. אם מן השמים מעכבים סימן שזה לא כדאי... גם בישיבות וגם בסמינרים, אותו הדבר. מן השמים נותנים לכל אחד מה שלטובתו, מכוונים אותו למה שטובתו בכך, לא שייך לעשות מאמצים נגד מה שמכוונים בשמים, נגד מה שלטובתו, זה לא יתכן דבר כזה".

חינוך דוחה פרנסה

אברך אחד נכנס אל מרן רבנו זצוק"ל ואמר שבדעתו לעבור לעיר אחרת לצורך פרנסה, והיות שעקב כך נדרש גם להעביר את הילד ישיבה במקום המגורים החדש, הוא מבקש ברכה שיצליח להתקבל שם בישיבה ושיצליח שם. השיב לו מרן רבנו זצוק"ל שידע שילד שלא מצליח להתאקלם במוסד חדש, זהו גיהנום! ולכן אם השיקול לעבור הוא פרנסה, הרי פרנסתו של אדם מן השמים, ואין המעבר בצורה שמסכנת את עתיד חינוכו של הילד בגדר השתדלות המותרת בפרנסה ולכן עדיף שיבטל את התוכנית...

יודע מחשבות

שח תלמיד מקורב, בהיותי בשיעור א' בישיבה, נכנסתי פעם למרן רבנו זצוק"ל והוא פנה אלי ושאל האם אני חושב

לפעמים שטויות, ומיד המשיך, גם כשאין על מה לחשוב אפשר לחשוב קטעים מהתפילה אפילו 'פיטום הקטורת'.. היה זה כנראה - אומר אותו בחור - לאחר שמרן רבנו זצוק"ל בעיניו החודרות עמקי לב רצה להרחיק אותי ממחשבות של היפך קדושה הוא השתמש בביטוי 'שטויות' אך העביר לי את המסר על חשיבות של ניתוב המחשבות אל דברים שבקדושה.

עין לא ראתה

הגאון רבי ישעי' לפין שליט"א שלמד בחברותא עם מרן רבנו זצוק"ל, הסיר יום אחד את משקפיו והניחם על השולחן, מרן רבנו זצוק"ל נטלם והרכיבם לרגע על עיניו ואמר לו: 'נפלא מאד, רואים עם זה הרבה יותר טוב מאשר בלא משקפים'... רבי ישעיה התפלא ושאל: 'אם כן, למה שהראש ישיבה לא ירכוש לעצמו משקפיים?' השיב לו מרן רבנו זצוק"ל: 'ראה אני הולך כל יום לישיבה, לא תמיד בחורים נוהגים כפי שצריך, יש שיוצאים לפני הזמן, יש שמגיעים מאוחר, אבל לא כל דבר צריך לראות'.. והוסיף וכלל: "הנושא בתפקיד מחנך לא צריך לראות כל דבר".... אחד מתלמידיו התמנה לכהן ר"מ בישיבה, הוא נכנס לקבל הדרכה, אמר לו מרן רבנו זצוק"ל 'היזהר והשמר שלא להתערב בדברים שאינם נוגעים לתפקידך'... הכוונה לדברים הנוגעים להנהלת הישיבה או לרמי"ם אחרים. ובאמת את המידה הזו מדדו בשעלו של מרן רבנו זצוק"ל בכל שנות תפקידו בישיבה, כל עוד לא הייתה המשרה של ראש ישיבה על שכמו לא התערב מעבר לתפקידו כמגיד שיעור אליו התמסר בכל כוחו, מטו משמו שאין בכך סייעתא דשמיא. רק לאחר שהתמנה לראש ישיבה השקיע את כל כוחו ומרצו בכל ענייני הישיבה שעלו על שולחנו.

על פי דרכו

במסגרת שאלות להורים ומחנכים השיב מרן רבנו זצוק"ל על איך וכיצד יש לחנך את הילדים במסגרת הבית, וכך היו תשובותיו של רבינו זצוק"ל:

הורה שיסוד החינוך בבית הוא דווקא בנחת, לא לנסות לעצב את הילד כפי שרוצים מראש, אלא כל ילד לפי טבעו ודרכו.

בכלל זה לא להלחיץ את הילד להישגים. לא לחנך בדרך תקיפה אלא אך ורק להדריכו בדרכי נועם. זהירות מופלגת נדרשת שלא לומר לילד מילה פוגעת או כינוי גנאי היות שמילים אלו לא נשכחים מהם לעולם, אלא אדרבא, לומר ולהרבות במילים טובות ומילות עידוד והערכה.

בעניין זה אמר מרן רבנו זצוק"ל שיש הורים שחוששים להחניף לילדיהם, למשוך אותם בדברים, אבל האמת היא שצריך האב להחניף בדברים לבנו כדי למשכו ללמוד תורה. והוסיף מרן רבנו זצוק"ל שמרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל הראה לו זאת מפורש במסכת 'אבות דרבי נתן'...

עבודה חשובה ויסודית היא שלא להעיר מתוך כעס, היות שמכעס - היה אומר מרן רבנו זצוק"ל - לא מגיעה שום תועלת חינוכית, חוץ מכך שהילד לומד גם כן לכעוס...

גם כאשר לומדים עם הילדים, צריך להקפיד שהלימוד יהיה מתוך ישוב הדעת ובלי להלחיץ, וכל ילד לפי כוחותיו. מרן רבנו זצוק"ל היה אומר שהילד מחקה את הוריו, זה מיסוד טבעו, ולכן אין טעם לחנך אותו באופן של הוראות ופקודות כי הוא בין כך יעשה מעצמו על פי איך שלומד מדרך הוריו, ואם מורים לו באופן של פקודות זה רק מזיק. הנהגה זו של חינוך בריצוי ולא כפוי, נכונה גם בעניינים גשמיים, אם ילד אוהב דבר מסוים ומונעים זאת בכוח, הדבר יביא לתוצאה הפוכה הוא יעשה הכול כדי להגיע לכך.

על כך הוסיף ואמר שכך חונך בבית אבא הגאון רבי צבי יהודה זצוק"ל.

מרן רבנו זצוק"ל לא הייתה דעתו נוחה מישיבה קטנה בה הבחור נשאר בצהריים וחוזר רק בלילה, ונימק את דעתו 'חובה שהאמא תראה את הבחור בצהריים'...

אין לי עצה אחרת

הגאון רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א סיפר שלקראת כינוס לבחורים לקראת עלייתם לישיבה גדולה נכנס אל מרן רבנו זצוק"ל בשליחות מארגני הכינוס כדי להציג שאלות שעתידים לעלות בכינוס. הוא שאל תחילה מהן העצות להצליח בישיבה גדולה. מרן רבנו זצוק"ל השיב על אתר: 'לשמור את סדרי הישיבה'. אחד הנוכחים אף הוא ראש ישיבה שאל 'ישנם בחורים שקשה להם לשמור את סדרי הישיבה מה יש להורות להם את דרך ההצלחה?' מרן רבנו זצוק"ל הרבה כמה שניות והשיב: 'העצה היא לשמור על סדרי הישיבה, גם להם'.. והוסיף: 'אין לי עצה אחרת'...

מרן רבנו זצוק"ל אמר ששיעור צריך להיות בנוי בצורה כזו שהבינונים יבינו בקלות והחלשים בקצת מאמץ. שא-לוהו, ומה יעשו החזקים? השיב מרן רבנו זצוק"ל: 'ילמדו כיצד מכינים שיעור'...

תלמיד שאל את מרן רבנו זצוק"ל שהוא מרגיש שחסר לו בביטחון העצמי, השיב לו מרן רבנו זצוק"ל שירגיל עצמו

להיות חזן או בעל קורא ובכך יחזק את בטחונו העצמי.
מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל נִשְׁאֵל הָאֵם הַמְּגִיד שִׁיעוּר צֶרֶךְ לַעֲמֹד עִם סִטְנֵדֵר אוֹ לִשְׁבֵּת בְּשִׁיעוּר, לֵאחֹר שֶׁאֵמֵר שֶׁאֵין זֶה כָּל כֵּךְ מִשְׁנָה, הוֹסִיף וְאָמַר שֶׁעֲדִיף שִׁיעוּד כִּי כִשְׁהוּא יוֹשֵׁב זֶה נִרְאֶה כַּחֲבֵר שֶׁל הַתְּלִמִּידִים וְזֶה פּוֹגַע בְּמַעֲמַד שֶׁל הַמְּגִיד שִׁיעוּר שֶׁצֶרֶךְ לַלְמוּד כַּתְּלִמִּיד הַיוֹשֵׁב עַל גְּבִי קֶרֶקֶע.

אֶחָד הַמִּשְׁגִּיחִים שָׁאֵל אֶת מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל, הֵיטָּה שֶׁמִּתְּפַקִּידוֹ לְהִסְתוּבֵב בְּפִנְיָמִיּוֹת בַּעַת הַסֵּדֵר וּלְקִרְוֹא לְבַחֲרוֹרִים שֶׁנִּמְצְאִים שָׁם לְשׁוֹב לְסֵדֵר, כִּי־צֵד עָלָיו לְנִהוּג, הַשִּׁיב לוֹ מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל: "אֵינֶךָ צֶרֶךְ לְקִרְוֹא לָהֶם, אִם תִּדְאָג שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם טַעַם בְּלִימוּד, לֹא יִלְכוּ מַעֲצָמָם לְפִנְיָמִיָּה" ... וְהַמִּשְׁיָךְ: "לֵמָּה אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁהֵם בְּפִנְיָמִיּוֹת בְּסִדְרִים, הֵם עֵיפִים? לֹא, הֵם מְשׁוּעֲמָמִים. אִם יִדְאָגוּ שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם מִתִּיקוֹת בְּלִימוּד, לֹא יִהְיֶה לָהֶם כָּל עֲנִיִּין לִלְכַּת בְּסֵדֵר לְפִנְיָמִיָּה" ...
בַּחֹר אֶחָד בִּישִׁיבָה אַחֶרֶת נִסֶּע לַחוּץ לַאֲרֶץ לֵאזוֹר סִינִי, כְּתוּצָאָה מִכֵּךְ הַסֵּתֶר עִם רִשׁוּיּוֹת הַצְּבָא וְהוֹרֵד מִמֶּנּוּ מַעֲמַד בֵּן יִשִּׁיבָה, אֶחָד הָעַסְקָנִים דִּיבֵר עַל כֵּךְ עִם מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל כִּי־צֵד נִתֵּן לְעִזּוֹר לוֹ וּלְסִיַּע לוֹ, אָמַר לוֹ מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל הִנֵּה בַּחוּץ נִמְצָא כַּעַת אֶחָד מֵרָאשֵׁי הַיִּשִּׁיבוֹת שֶׁל אוֹתָהּ יִשִּׁיבָה, אָמַר לוֹ שֶׁאֵנִי שֹׁלַחְתִּי אוֹתָךְ אֵלָיו לְדַבֵּר עִמּוֹ, הֲלֵה כִּמְעַט פִּנָּה לְצִאת, וְהִנֵּה מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל מַעֲכֵב אוֹתוֹ וְאֹמֵר לוֹ: 'לֹא, אֵל תִּדְבֹּר עִמּוֹ זֶה יָבִיא לָכֶךְ שִׁזְרוֹק אֶת הַבַּחֲוֹר מִהַיִּשִּׁיבָה, וְגַם עִם הַמִּשְׁגִּיחַ אֵל תִּדְבֹּר, לֶךְ וְתִדְבֹּר עִם הַהוֹרִים שִׁיטְכִסּוּ עִמָּךְ עֲצָה יַחֲדִיו מִה לַעֲשׂוֹת' ...

כבוד המחנכים

פַּעַם הָעֵלָה אֶחָד מֵאִישֵׁי הַחִינוּךְ הַצֵּעָה לַמְּנוֹת מִשְׁפִּיעַ רוּחָנִי לְצֵד הַמְּלַמְּדִים בַּכְּתָה ח' כְּמוֹ שֶׁמְקוּבֵּל בִּישִׁיבוֹת, כִּשְׁה- מִטְרָה הֵייתָה לַמְּנוֹת מִיִּשְׁהוּ שֶׁגַם יִפְקַח עַל הַמְּלַמְּדִים. הַשּׁוֹאֲלִים סְבוּרִים הֵיוּ שֶׁמֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל יִסְכִּים לָהֶם, אֶךְ מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל שָׁלַל וְאָמַר שֶׁהַדְּבַר יָבִיא לְהַקְטִינַת הָאֲמוּנָה וְהַסְמְכוֹת שֶׁל הַהוֹרִים בְּמִלְמָדִים וַיֵּשׁ בַּכֵּךְ פְּגִיעָה בָּהֶם.
שָׁאֵלוּ אֶת מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל כִּי־אֵשֶׁר אוֹסְפִים כֶּסֶף עֲבוּר מִתְּנָה לַגִּנָּת, יֵשׁ הוֹרִים שֶׁלֹּא הִשְׁתַּתְּפוּ הָאֵם אֲפֶשֶׁר לְכַתּוֹב אֶת הַשְּׁמוֹת שֶׁל אֵלוֹ שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ אוֹ שִׁישׁ כָּאֵן חֲשַׁשׁ לְשׁוֹן הָרַע עַל אוֹתָם שֶׁלֹּא הִשְׁתַּתְּפוּ, אָמַר לָהֶם מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל יֵשׁ בְּזֶה חֲשַׁשׁ פְּגִיעָה בַּגִּנָּת אִם הִיא תִּרְאֶה שִׁישׁ הוֹרִים שֶׁלֹּא מַעֲרִיכִים אוֹתָהּ מִסְפִּיק..

חכמת זקנים

מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל אָמַר שֶׁאֲנָשִׁים שׁוּגִים שֶׁאֵם לֹא פִּיתְחוּ אֶת הַשְּׁכָל בְּגִיל צַעִיר לְהַבְנִת לְמַדְנִית, בְּגִיל מְבוּגֵר זֶה כָּבֵר אַבּוּד, הַהִיפֶךְ הוּא הַנִּכּוֹן בְּגִיל צַעִיר תּוֹפְסִים יוֹתֵר בְּקִלְיוֹת וְהַזִּיכְרוֹן טוֹב יוֹתֵר אֲבָל בְּגִיל מְבוּגֵר הַשְּׁכָל בִּשְׁלֵם לְהַעֲמִיק בְּעִיּוֹן יוֹתֵר.

השיחה ששונתה

הִגִּיעוּ אֵל מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל שְׁנֵי בַּחֲוֹרִים וְשָׁחוּ שֶׁרָאוּ אֶצֶל חֲבֵר חֹדֵר שֶׁלָּהֶם מַכְשִׁיר לֹא כֶּשֶׁר, מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל הִד- רִיךְ אוֹתָם אִיךְ יוֹכְלוּ לַעֲוֹרֵר אֶת הַבַּחֲוֹר בְּלֹא שִׁידַע שֶׁהֵם יוֹדְעִים עָלָיו, אֶךְ עֲדִיין לֹא נָחָה דַּעְתּוֹ מִכֵּךְ הוּא חֲשַׁשׁ שֶׁמֶּא הַבַּחֲוֹר יִרְגִּישׁ שֶׁהֵם יוֹדְעִים עָלָיו, אִזִּי הִצִּיעַ שֶׁהֵם לֹא יֹאמְרוּ לוֹ דְּבַר, אֲלֹא הוּא מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל בַּעֲצָמוֹ בְּסוֹף הַשִּׁיחָה הַשְּׁבוּעִית בִּישִׁיבָה יִדְבֹּר עַל עֲנִיִּין הַמַּכְשִׁירִים, וְזוֹ תִּהְיֶה אֲמִתְלָה טוֹבָה לְדַבֵּר בַּחֲדָר עַל הָעֲנִיִּין וְלַעֲוֹרֵר אֶת הַבַּחֲוֹר עַל חוֹמֶרֶת הַדְּבַר.

הִיָּה זֶה דְּבַר נִפְלָא אִיךְ מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל זָכַר וְהִסֵּב אֶת הַשִּׁיחָה הַכִּלְלִית בִּישִׁיבָה לְעֲנִיִּין שְׁכָלֵל לֹא תִכְנֵן לְדַבֵּר עָלָיו כָּל זֶה כְּדִי שִׁיתַּאֲפֶשֶׁר לַעֲוֹרֵר בַּחֲוֹר אֶחָד בְּדֶרֶךְ יִפָּה שֶׁלֹּא יִפְגַּע.

נמלך בקטנים

אֶחָד הַדְּבָרִים הַבּוֹלְטִים מֵאֵד בַּהוֹרָאָה הַחִינוּךְ שֶׁל מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל הֵייתָה הָעוֹבְדָה שֶׁהוּא עֲצָמוֹ הִיָּה מְרַבָּה לְהַתִּיעֵץ עִם הַנוֹגְעִים בְּדַבֵּר אוֹ כֹּאֵלוֹ שֶׁהִבִּינוּ בִּנְפֶשׁ הָאָדָם, הִיָּה מִמַּשׁ שֶׁם אֲזָנוֹ אֲפֶרְכֶּסֶת לְשִׁמוּעַ דַּעְתָּם, לֹא אַחַת הִיָּה אֶךְ חוֹזֵר בּוֹ וּמִשְׁנָה דַּעְתּוֹ מִפְּנֵי דַּעְתָּם שֶׁל הַנִּשְׁאָלִים עַל אֵף שֶׁהֵיוּ קִטְנִים בְּמִנְיִין חֲכָמָה וְדַעְתָּה.
הַנְּהִיגָה זֶה עֲצָמָה הִיָּה בִּה לִימוּד בְּדֶרֶךְ הַחִינוּךְ, הַזְּהִירוֹת הַבִּירוֹר וּקְבִלַת הַדַּעָה בַּהֲנַהֲגָה עִם תְּלִמִּידִים וּבְנִים. אֲכֹן, לֹא אַחַת כֹּאֲשֶׁר רָאָה שֶׁהַשּׁוֹאֵל אֵינוֹ שָׁלֵם עִם הָעֲצָה לִלְכַּת וְלַהֲתִיעֵץ, הִיָּה אֹמֵר לוֹ "תַּחֲזוֹר אֵלָי וְתִגִּיד לִי מִה הוּא אֹמֵר" ...

שֶׁחַ נִכְדוֹ, כִּשְׁהַתְּחַלְתִּי לְהַגִּיד שִׁיעוּר נָתַן לִי מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל מַעַט הַדְּרָכָה וְאָמַר שֶׁמוֹתֵר לֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ'. גַּם אִם אַתָּה יוֹדֵעַ אַתָּה יוֹכֵל לֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, זֶה לֹא שִׁקֵּר. וְהַמִּשְׁיָךְ תוֹךְ שֶׁהוּא מְגַלֶּה טַפַּח מִהַנְּהִיגוֹתָיו בְּשִׁיעוּר: "אֵנִי גַם אֹמֵר הֲרַבָּה פַּעֲמִים שֶׁאֵנִי לֹא יוֹדֵעַ, וְהוֹסִיף שֶׁכִּשְׁתִּלְמִיד שׁוֹאֵל אוֹתָךְ שֶׁאֵלָה לֹא תִמִּיד הוּא צֶרֶךְ לְקַבֵּל תְּשׁוּבָה, לַפַּעֲמִים יוֹתֵר טוֹב לוֹ שִׁיצָא עִם הָרַגְשָׁה טוֹבָה שִׁישׁ לוֹ שֶׁאֵלָה טוֹבָה" ...

נִכְנְסוּ אֵל מֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל שְׁנֵי נִכְבָּדִים מִחוּץ לַאֲרֶץ, וְאֶחָד הִצִּיג אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מִנְהַל תְּלִמוּד תּוֹרָה בְּעִירוֹ וְצִיִּין בַּחֲשִׁיבוֹת שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל תְּלִמִּידִים מוֹדְרָנִים לְתִלְמוּד תּוֹרָה, הֲלֵה סִבֵּר שֶׁמֵרֵן רֵבֵנו זְצוּק"ל יִתְפַּעֵל מִכֵּךְ, אֲבָל מֵרֵן רֵבֵנו

זצוק"ל שואל: מדוע לא לקבל ילדים מודרניים?
המנהל לא ידע לענות, הוא שאל האם כן צריך לקבל אותם? מרן רבנו זצוק"ל אמר לו שצריך הכרעה בכל מקום
ובכל ילד, ושישאל על כל מקרה לגופו את מרן רבי שמואל קמינצקי שליט"א.

הדאגה ליחיד

שח רבי אליהו דיסקין שליט"א הרב שלמה הופמן זצ"ל אשר גדולי ישראל סמכו על הבנתו בנפש, היה מדבר הרבה
עם מרן רבינו זצוק"ל התבטא בהתפעלות על מרן רבינו זצוק"ל שהוא קולע אל השערה לא יחטיא, ותמיד יורד
לעומק הדברים במדויק בענינים של נפש האדם.

היה בחור שמרן רבנו זצוק"ל שלח אותו למטפל, הוא חזר ואמר שמרוב בושה לא היה מסוגל לומר מילה. מרן רבנו
זצוק"ל אמר לו, מה הבעיה, נתקשר אל המטפל ויחד נדבר. כך היה. הבחור אומר, מרן רבנו זצוק"ל מעביר את
דבריו, ומחזיר לו את דברי המטפל שנאמרו מעבר לקו. כך במשך חצי שעה. כל המאמץ הזה בערוב ימיו של מרן
רבנו זצוק"ל.

בחור אחד רבים נואשו ממנו, ומרן רבנו זצוק"ל לא חסך מאמץ להשקיע בו בכל מיני פעולות מרחיקות לכת, כשה-
גיע לשידוכים שאל אחד ממקורביו מרן רבנו זצוק"ל מה אומרים עליו?

השיב לו מרן רבנו זצוק"ל במענה המלמד על הבנה מעמיקה בכוחות הנפש של האדם: "הוא יהיה מה שאשתו
תהיה..." דהיינו אם תהיה לו אשה טובה הוא גם יהיה טוב, "אתה יכול להגיד עליו רק דברים טובים" - הכריע מרן
רבנו זצוק"ל ברוחב כתפיו ובחכמת הנפש שלו.

אכן הבחור נישא, היה לו כשרון בתחום לימוד מסוים, הוא עלה ונתעלה, ונהיה תלמיד חכם מופלג בתחום המסוים
בו קנה קניין איתן, את כל זה מרן רבנו זצוק"ל זיהה זאת מראש בעוד אחרים אמרו נואש.

היה בחור שהייתה לו ירידה גדולה מאד ברוחניות, מרן רבנו זצוק"ל אמר לו שיבוא אליו כל לילה הביתה, הבחור
היה מגיע לפני שמרן רבנו זצוק"ל הלך לישון, הוא דיבר עמו שיחות נפש, עובדות על גדולי ישראל.

כמובן שמעבר לעצם הדברים שנאמרו היה בהשקעה והקירוב כדי לפעול פעולה עצומה אצל הבחור, מרן רבנו
זצוק"ל הקדיש לו זמן על חשבון שינתו, כדי להציל אותו, להציל נפש של בחור מירידה רוחנית.

בחור כשרוני משיבה אחרת שאינה נמנית על שומעי לקחו של מרן רבנו זצוק"ל, היו לו שאלות באמונה ודחה את
כל מי שניסה להשיב לשאלותיו, אחד מיודעיו נכנס אל מרן רבנו זצוק"ל ושאל כיצד להתמודד עמו. השיב לו מרן
רבנו זצוק"ל שהבחור יבוא אליו, הוסיף ואמר תוך שהוא מגלה מהיקף ידיעותיו, "האם הוא יודע 'מורה נבוכים'?"
אני יודע היטב מורה נבוכים, שיבוא ונדבר..."

שח הגאון רבי אברהם ישעיה קרליץ שליט"א, ערב אחד עברתי ליד בית כנסת 'איצקוביץ' בבני ברק, והנה אני
שומע צעקות 'גנב', קבוצת אנשים עומדת במעגל סביב נער צעיר בן טובים שהתדרדר רחמנא ליצלן, התברר שהם
הבחינו בו גונב כסף מאחד האנשים, היו מהם שעמדו להפליא בו מכותיהם, עצרתי אותם, ואמרתי שאני יחזיק
אותו עד שתגיע משטרה.

הבחור התחנן על נפשו, הרגשתי שהדברים יוצאים מהלב, לקחתי אותו הצדה, הוא סיפר על עברו הקשה ועל
המצב שבו הוא נמצא, התחנן על נפשו החזיר את הכסף ואף הודה וסיפר על עוד דברים שנטל והיכן הם מונחים,
הדברים נבדקו ואומתו במקום.

כאשר ראיתי שהוא מודה ועוזב, שחררתי אותו תוך שהוא מבטיח שלא ישוב לכסלה.

למחרת - מספר הרב קרליץ - הייתי אצל מרן רבנו זצוק"ל וספרתי לו אודות מה שהיה עם אותו נער וכיצד נהגתי
עמו, מרן רבנו זצוק"ל שיבח את הדבר.

והנה כעבור עשר דקות הגעתי חזרה לביתי, והנה מיד בבואי אני מקבל שיחת טלפון, על הקו היה אחד מהעוסקים
בנוער נושר, הוא אומר שזה עתה התקשר אליו מרן רבנו זצוק"ל ואמר לו שהוא שמע ממני סיפור על בחור אחד,
ואולי אפשר להציל אותו, וכדאי שיהיה בקשר עמי לדעת מי הוא וכיצד ניתן להגיע אליו.

מדהים לראות עד היכן הגיעה הרגשת האחריות של מרן רבנו זצוק"ל על כל נפש מישראל על אף שלא ידע ואף לא
הכיר את שמו של הבחור.

רשימות וזכרונות

שנכתבו על ידי אחד מתלמידי רשבי"ג מרן הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל בכמה ענינים

© כל הזכויות שמורות

*****

עניני זיכוי הרבים

מהנסיעה בדרך, אמר לו רבינו: בדרך אתה יכול לקחת ספר, תורה נביאים וכתובים, למדת כל הנביאים? דניאל עזרא ונחמיה, תקח תקרא, זה כמו ספר קריאה, שיחות מוסר. (קיץ תשע"ד)

⚡

מלמד אחד בא עם תלמידיו להתברך מרבינו, אחר כך אמר המלמד גס אני רוצה ברכה, אמר לו רבינו 'מזכי הרבים, יכולים לברך בעצמם'. (יום ד' יתרו תשע"ז)

⚡

אחד שאל את רבינו שהוא מלמד ואשתו עובדת וכאשר ילד חולה בבית אשתו נשארת עמו כיון שיש לה זכות לזה על פי חוק, אך המעביד אינו מרוצה מזה שהיא נשארת ולא בעלה, ואמר רבינו שתסביר למעביד שהרבנים אומרים שכך היא צריכה לעשות, ואז תנוח דעתו שעושה כן מחמת הרבנים ולא שרצונה בזה. וביקש הנ"ל שרבינו יעודד את אשתו שזה כך באמת וחשוב שהיא נשארת, ואמר רבינו שהיא יש לה זכות במה שהוא מלמד שזה זיכוי הרבים, וחזר על זה רבינו בהקלטה שהקליט ההוא כדי שיוכל להשמיע לאשתו. (ט"ו סיון תשע"ה)

'ודאי שיקח, זה זיכוי הרבים'. (ב' דסליחות תשע"א)

⚡

אברך אחד נתייעץ עם רבינו שהוא מלמד בישיבה לצעירים בעיר "חולון" והתלמידים באים ממשפחות שאין בהם שמירת תורה ומצוות כראוי, ועבודתו בישיבה היא להוציא יקר מזולל ולקרבם לתורה ויראה, ושאלתו הואיל והוא נצרך לנסוע נסיעה ארוכה ומתישה, כל צד בשלש אוטובוסים כשמונים דקות, האם ימשיך בזה, ופירט עוד צדדים וטעמים לעזוב המשרה ההיא, אמר לו רבינו: "אין כאן שאלה כלל", שהרי אמרו בגמרא (ב"מ פ"ה ע"א) "אם תוציא יקר מזולל פפי תהיה" אפי' הקב"ה גוזר גזירה הוא מבטלה, ואין ערוך לזכות המקרב רחוקים לתורה, ואף שהדבר קשה לו ימשיך במלאכת קודש זו, ועודדו רבינו הרבה על גודל מעלתו, והוסיף רבינו אח"כ ואמר בענותנותו "לי אין כאלה זכויות...". וסיפר רבינו על הגר"ח קרייזוירט זצ"ל שהצריך לעבור ניתוח וביקש מהאדמו"ר מבוסטון זצוק"ל שיברכו, ומשום שהאדמו"ר הנ"ל התעסק בקירוב רחוקים ובכחו לבטל גזירות. כשחשש השואל

אחד שאל את רבינו שמוסר שיעור דף היומי בבוקר, ועל ידי זה מאחר לכולל ומגיע במקום בעשרה לעשר, בעשר ועשרה, וזה קשה לו, אמר רבינו 'אסור להפסיק, זה דבר טוב מאד, ושימצא זמנים אחרים לנוח'. (פר' מצורע תשע"ט)

⚡

חזה"מ סוכות תשע"ו, הגיע אחד מבני משפחת רבינו, ורבינו זכר כי הוא מוסר איזה שיעור קבוע כל יום, ואמר הנ"ל כי ביטלו השיעור בחול המועד ליומיים, אמר רבינו 'לא כדאי לבטל', ואף כאשר הסביר הנ"ל את הסיבות, אמר רבינו 'מכל מקום זה לא לבתחילה'.

⚡

רבינו התקשר לאחד שעוסק בזיכוי הרבים, שהתאונן בפני רבינו שאינו לומד, ואמר לו רבינו: 'אתה מזכה הרבים, צריך גם ללמוד לבד, כמה שאפשר, למצוא את הזמן לזה'. (ט"ו סיון תשע"ה)

⚡

אחד שבקשו ממנו להיות שליח ציבור שחרית בראש השנה בישיבת... שלח לשאול את רבינו האם להיענות לזה, ובהכנה יהא לו קצת ביטול תורה. ענה רבינו,

זהירות מפרסום

חיים' [מעשים והנהגות מהגרא"ל שטינמן], אבל מפחדים מרבינו, אמר רבינו טוב שמפחדים'. (אלול תשע"ה)

⦿

אחד דיבר עם רבינו שר' ... משיבת ... איכפת לו שבעיתון ... לא מזכירים אותו, וכיו"ב. לאחר כשעה אמר לו רבינו "הרי כתוב הוי קבל וקיים, היינו דמי שהוא נסתר הוא יהא קיים, אם כן עדיף כמה שפחות פרסום, כך יהיה יותר הצלחה, וכן הישיבה כמה שפחות יפרסמנה כך יהיה לה יותר הצלחה", ואמר רבינו שצריך לומר לו דברים אלו ומסתמא הוא יבין זאת ותנוח דעתו. (ב' נח תשע"ד)

רבינו בשאלה "מי זה אגודת לאורס? ... או אחד מהעסקנים מהחברה שרוצים לפרסם אותי?, כאלו שטויות!" (כ"ד כסלו תשע"א)

⦿

נשאל רבינו על ישיבה קטנה שחילקו לימוד הש"ס לע"נ מרן הגרא"ל זצ"ל ושואלים האם לעשות מעמד הסיום ביום היארצייט בדוקא, אף שיהיה מעמד פחות גדול, או שיעשו זאת ביחד עם מסיבת חנוכה ואז יהיה המעמד גדול יותר. ענה רבינו כי עדיף שיהיה לזה פחות פרסום, לכן שיעשו מעמד פחות גדול. (חשון תשע"ט)

⦿

אחד אמר לרבינו כי רצו להוציא על רבינו גם כן עלון, כמו 'פרי

אמר רבינו לאחד מצאצאיו שעמד להינשא, שלא יפרסמו בעיתון שום מודעה על החתונה שלו לא ברכות לחתן ולא ברכות לרבינו, זה לא טוב, זה פרסום, וגם בישיבה שלא יעשו שום עסק, לא מודעות גדולות 'שמחת הישיבה' וכיוצ"ב. (חורף תשע"ו)

⦿

אמר רבינו לאחד מתלמידיו על החוברת "לאורס"-חנוכה, כי השם של החוברת לא טוב, כיון שזה פוגע באחרים, כאילו רק אלו הרבותינו ואין אחרים. והביא שהי' פעם שיצא חוברת "רבותינו" ובו דברים מארבע גדולים, ואח"כ נכתב באיזה ירחון מאמר נגד זה, שאיך השמיט שאר רבנים, וכי אלו הם רבותינו בלבד. עוד הוסיף

*****

עניני צדקה

אחד שאל את רבינו על הידור באיזה ענין, וזה עולה כארבע מאות ₪ יותר, ענה רבינו כי חבל להוציא כל כך הרבה, וא"ל הנ"ל שיש לו את האפשרות לזה, ענה רבינו 'אם כן עדיף לעשות בזה צדקה, ואפשר להלוותו וכיו"ב'. (פר' וארא ע"ו).

⦿

אחד ביקש ברכה מרבינו שנאבד לו ת"ז עם כל המסמכים עם כרטיס אשראי, ואינו יודע מה לעשות. אמר רבינו 'ברכה והצלחה', הוסיף וביקש הנ"ל שימצא מהר, אמר רבינו 'שימצא מהר' ומיד הוסיף רבינו שיתן צדקה לקופת העיר. (וישבת ש"ע)

שעולה זה דבר מועט, מכל מקום 'כל שקל אם נותנו לצדקה זה עולם הבא, ואם לא אז לא'.

⦿

אחרי שחרית (י"ט אלול יא"צ אמו של רבינו) התכונן רבינו לארוחת בוקר, קודם שאכל רבינו ניגש לדלת היציאה מהבית ורצה לרדת, נגש אליו נכדו, אמר לו רבינו שרוצה לתת צדקה בקופה של קופת העיר התלויה למטה בקיר הבנין, כמובן שהנכד לקח ממנו הכסף ונתן לשם. [הנה רבינו לא ניסה כלל לבקש מהנכד, רק רצה לרדת בעצמו]. (י"ט אלול תשע"ו)

⦿

אמר רבינו כי הרבה זמן טרוד ממה שפעם המליץ אצל אחד מחו"ל שיתן סך גדול בשביל אחד מקרוביו, ונתברר אח"כ שהנ"ל בזבז הכסף, ולא השיג הכסף את מטרתו, ונמצא שהטעהו להתורם. ולא היה לו פתרון איך לתקן זה, עד שעלה בדעתו כי יספר להתורם הנ"ל שכך וכך היה, ומעתה כל סכום כסף שיתן רבינו לצדקה יהא לזכותו של התורם עד שיגיע לסך הנ"ל. (שבט תשע"ו)

⦿

אחד מבני ביתו של רבינו קנה ספלים חדשים לנטילת ידים, אח"כ אמר רבינו כי חבל על כך, שהרי היה ספלים הישנים, ואף

להלן העתק ממכתב שכתב אחד למרן רבינו זצוק"ל (לאחר פטירת בנו רבי שמעון יוסף ז"ל)
ממנו נלמד דוגמא אחת מיני רבות ממעשיו של רבינו זצ"ל, והלואי ונזכה לילך בדרכיו הטהורות

לכבוד מרן רה"י רבי גרשון שליט"א,

אשא כפי אל השם בתפלה שאכתוב דברים נכונים ושלם אכפל לכתוב דברים שלא כרצון הבוהא וכרצון
מרן רה"י בס"ד

צער לי עליך רבי ומורי למה עשה לך השם כזאת יצדיק השם בכל דרכיו וחסידי בכל מעשיו יי כי טוב חסדך
מחיים כל מה שהקב"ה עושה הוא חסד השם, כסקורה כזה דבר שהשם לקח זה חסד וזהו טוב אפי'
מחיים ולאחר מזה ועשרים שנה יצבה מרן שליט"א להשתעשע עם הנפטר צ"ל האן עבן כפלי כפלים, הבכות
צדוק הדין והבכות הכפרה שמיתתו הביא לכל בלל ישראל יה"י שלא נצט צער וסבר עוד ובלע אנצח כל קושי
נע וכל הצרות של הכלל והפרט אכי"ר

ברצוני להזכיר למרן שליט"א את החסד הצבול שעשה עמי לפני כמה שנים אחרי שהיה
ספקות וקצת קשיים כתבתי מכתב למרן שליט"א וזכרתי ברוך איך שמרן התקשר אלי
באלפון ודיבר איתי בעשרים דקות לחצק ולהצדיק אותי אפילו שלא הייתי מתאמצו או
מאכיריו.

עצם הדבר שזקן כחמן אחד טרוב מאד מצני ראשי הישיבות וכעת מנהיג ישראל בכלל
והפרט מתקשר אלי ואיכפת לו ממני זהו חיצוק מאד גדול ואין ספק שהוא הדבר הזה
זכיתי להרבה עליה בתורה ויר"ש.

וזכרתי איך שהר"י הצדיק אותי ללאו דברים כפי הצדק שמעניין אותי וכו' והיא נר לרגלי
תמידי. וברצוני להבשר שכעת ברוך השם זכיתי להיות מונח בלימוד והנני נהנה מאד
מלימודי ללאו דברים עיון כפי כוחותי להקשות קושיות פשוטות ולחפש תיכונים בדברי
הביתנו דברים נכונים ופשוטים ומשמחים לכתוב ולסדר ולקבל בהירות הסודיות שונות,
ומאיד ארה"י שכר גדול על שהוא מהאורחים לזכר הזה ושליח נאמן מאת השם יתברך
לחקני ולעודדני. והנה ביכולתי להאריך עוד אבל כדי שלא להטריח קצתני כמה שיכולתי, ואנא להתפלל
על ... שימצא חברותא טובה במשאלות לכו לטובה

באהבה רבה, א. א. א. ירושלים עיר הקודש

לרגל יום השנה הראשון לפטירתו של מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל
הננו לפרסם בזאת לראשונה שיחה מרתקת שנערכה עם ר' מתתיהו ספיר ז"ל
על תקופת לימודיו אצל מרן זצ"ל בפרט, ובישיבת פוניבז' בכלל¹

תוכן העניינים:

הגעה לישיבת פוניבז' * שיטת הלימוד * תקופת המלחמה בהונגריה * השיעורים בישיבה * סדרי הישיבה * 'מנין ידע ר' גרשון מתמטיקה?...! * הבחינה אצל ר' דוד פוברסקי * ניחוס אבליים ברמת השרון * בית העלמין פוניבז' * עובדה מעניינת * בריכת שחיה לבני הישיבה * התנאים הגשמיים בישיבה * שיחות הרב דסלר * הזכות ללמוד עם גדולי ישראל * סיכום

הגעה לישיבת פוניבז'

ר' גרשון [אדלשטיין] הוא היה הרבי שלי הראשון בישיבת פוניבז'.

הגעתי מהונגריה לארץ בשנת תש"ט.

היה לי פה בארץ דוד, ידידי' הרצוג, [היה מוהל ידוע בבני ברק בזכרון מאיר], הוא לקח אותי אל ר' שמשון הררי, [הוא היה בישיבה תת-משגיח, הוא סידר את הבחורים איפה לאכול, איפה לגור, המשגיח היה הרב דסלר] שהוא יחליט לאן אני מתאים, והוא לקח אותי אח"כ לפוניבז'.

שיטת הלימוד

שיטת הלימוד כאן בפוניבז' היתה לגמרי שונה ממה שהכרתי קודם לכן, אני שמח שלמדתי בפוניבז', כי אמנם למדתי גם בהונגריה, בגיל בר מצוה וקצת יותר, אבל כשבאתי לכאן, פה נפתח

הראש, שיטת הלימוד הליטאית זה משהו, וזה ראיתי בשיעורים אצל ר' גרשון.

הענין הוא כך, שיטת הלימוד בהונגריה היתה, שלמדנו גמרא בצורה פשוטה ביותר, אמנם הגמרא עצמה ג"כ לא פשוטה, אבל למדנו רק את הגמרא כמו שהיא, אני עוד לא הגעתי אפי' ללימוד תוס', למדנו בלי חקירות, קבלנו את הדברים כמו שהם.

אבל בשיטה הליטאית זה אחרת, הם חוקרים, מחפשים את הסיבה, למה זה ככה, לא מקבלים שום דבר בלי להבין, בכל דבר רוצים לדעת את הטעם. ואת זה הרגשתי פעם ראשונה כשהגעתי לפוניבז' אצל ר' גרשון.

¹ השיחה התקיימה בפני אחד מתלמידי מרן הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל, ביום שישי כ"ב מנחם-אב תשע"ח בביתו שבגבעת שמואל, ונמסרה להדפסה ב'קובץ גליונות' לזכרו של מרן זצ"ל, כל הזכויות שמורות.

ומשני הסיבות האלו אני מעריך את ר' גרשון מאד, ראשית, כי הוא היה הרב'ה שלי הראשון בארץ, שנית, ממנו קבלתי מושג איך צריך ללמוד גמרא עם כל המפרשים, בצורה הזו כמו שאמרתי.

מאד אהבתי את ר' גרשון, כשהייתי אצלו לנחם אבלים, על פטירת אחיו ר' יעקב זצ"ל, הזכרתי לו את שמי ושלמדתי בישיבה, אז הוא זכר שבאתי מהונגריה, הוא הכיר אותי.

תקופת המלחמה בהונגריה

בתחילה לא כ"כ השתלבתי בישיבה, כי שיטת הלימוד היתה חדשה לי, כמו שאמרתי מקודם, וגם כי בזמן המלחמה לא למדתי, ולכן בתחלה לא הייתי כ"כ בתוך הענינים.

בהונגריה השואה התחילה מאוחר יותר, הממשלה ההונגרית היו בעלי ברית של היטלר ימ"ש, הם הצטרפו למלחמה נגד ברית המועצות, אבל הם לא נתנו לו את היהודים עד 1944, וזה מאד חרה להיטלר, המלחמה פרצה ב1939, והוא כבש כמעט את כל אירופה, ההונגרים שלחו צבא לעזור לגרמנים לכבוש את ברית המועצות, אבל את היהודים הם לא נתנו, הגבילו את היהודים במעט מאד דברים, הלכנו לבית כנסת לתפילות, הלכנו אפי' להצגות, אבל למשל מכונית היה אסור ליהודי להחזיק, אופנוע כן, לך תבין את השכל של הגויים...

כך זה נמשך שלש וחצי שנים, אח"כ כשהרוסים כבר התקרבו, ולחצו את הגרמנים בחזרה, אז הממשלה ההונגרית הפאשיסטית, הנאצית, התחילו להגיע כבר להבנה בשכל, ואמרו, כבר חתכו לנו במלחמה הראשונה שני שלישי, ואז היטלר שמע את זה, וכבש את הונגריה פיזית, עד אז לא ראינו כ"כ נגדנו, אמנם גם קודם היה רשעות, למשל הם למדו בשבת, ואנחנו ביום ראשון, אז ביום ראשון היתה לנו בעי' להגיע לבית ספר, כי תמיד היו כמה שקצים שזרקו אבנים, אבל היה אפשר לחיות עם זה. אבל כשהגרמנים כבשו את הונגריה, תוך חודשיים הם עשו בהונגריה את כל הגזירות שעשו במדינות אחרות כמו פולניה, סלובקיה, הכל עשו תוך חודשיים. עד אז אפי' לא הלכנו עם טלאי צהוב, אבל מאז גזרו הכל, סגרו את החשבונות, את החנויות, זה היה ב1944, כשהרוסים כבר התקרבו. כמו כן עד אז לא היה משלוחים לאושוויץ. תוך חודשיים סגרו את כל היהודים בגיטאות, אסור היה לברוח, חצי מליון יהודי הונגריה נספו ככה.

אנחנו גרנו על הגבול הסלובקי, מהמרפסת שלנו ראינו את סלובקיה, שאז היתה מדינה עצמאית כביכול, תחת הנהגתו של כומר בשם טיסו, ושם שלחו כבר יהודים ב1942. קרובים שלנו גרו שם, שלחו אותם אלינו להונגריה למקום מבטחים, שנתיים אבא שלי סידר אותם במדינה, אמנם קיבל מכות משטרה על כך, אבל אפשר היה לחיות עם זה, התרגלנו. אבל אז ב1944 הם גמרו.

ברחנו לסלובקיה, שם תפסו אותנו, אז כבר לא היה אושוויץ, העבירו אותנו למחנה ריכוז, שנקרא טרזין, זה היה מבצר כזה סגור מכל הצדדין, מצד אחד חומות גדולות, ועוד קודם לכן הנהר, גם שם רצו להשמיד אותנו, שמענו את זה, כבר היו עם הגב אל הקיר, ממש היו אלו השבועות האחרונים של המלחמה, והיה להם עוד כח ומטרה להשמיד כמה שיותר יהודים, הביאו לשם מכל מחנות הריכוז האחרים, 35 אלף יהודים, פרצה שם מחלת טיפוס, שם השתחררנו, שם נגמרה המלחמה, ב-8 במאי 1945.

אני נשארתי בחיים, אחרי המלחמה, חזרתי להונגריה, שם היה לי בר מצוה בשנת תש"ז [נולדתי ב-1934], כשהיתה לי הבר מצוה, היתה שמחה גדולה, כי מקהילה של יהודים שהיו בה מקודם המלחמה 2000 יהודים ומתוכם כ-500 ילדים, בית ספר יסודי עם 8 כיתות, וכעת אחרי המלחמה אני ואחותי היינו הילדים היחידים היהודים! בכל המחוז, לא רק בעיר. הייתי שם ארבע שנים, אמא שלי התחתנה, ועברתי לעיר אחרת.

בתקופה ההיא לא ידעתי הרבה ביהדות, אפי' אותיות רש"י לא הכרתי. כל אחד ראה לעצמו מצוה ללמוד עם מישהו, אחד ישב איתי ולמד איתי פרשת השבוע. אבא שלי המאמץ שאני זוכר אותו לטובה ז"ל, אמר לי ככה, [אני מספר זאת להמחיש באיזה תנאים חיינו], "תראה, אתה מגדל פה עכשיו דור חדש, אתה צריך לדעת איך לקחת ספר יהודי ביד, שלא תקח ספר יהודי ותקרא הפוך... אתה צריך ללמוד משהו, לא מחפש שתהיה איזה ת"ח". למדתי שם שנתיים בערך בחו"ל בישיבה קטנה.

כאשר המשטר הקומוניסטי החמיר, הכביד את ידו, גם על כל האוכלוסיה, אמא ואבא-המאמץ אמרו, הנה כל הצעירים ברחו ועלו לארץ, תברח אתה גם כן, אנחנו נבוא אחריו, אני הצלחתי, והם לא הצליחו, מפני שהיה להם שם עסקים שהלכו מצוין, אבל פתאום באו שני אנשים מהמזכירות של המפלגה, אמרו לאבא שלי 'אתה יכול לקחת את המגבעת שלך ואת המעיל, אבל את כל מה שמכרת היום זה ג"כ שייך למדינה, זאת אומרת זרקו אותו מהעסק שלך, כך היתה השיטה הקומוניסטית. אח"כ גם הם באו לארץ.

עכ"פ כשנכנסתי לפוניבז', ולמדתי את השיטה הליטאית, אצל ר' גרשון שיחי', זה הי' משהו חריף, הוא למד את הרא"ש, הרי"ף, מהר"ם, מהרש"א, הכל ביחד, אז נפתח הראש, ראיתי איך הם לומדים, איך לומדים ככה עם קוועטש.

האמת היא שלפי הידיעות שלי, הייתי צריך ליכנס לישיבה קטנה, אבל אח"כ נודע לי שרצו להציל את הנשמה שלי, כי שם היו חברה לא כ"כ טובים, אז לכן הכניסו אותי לישיבה גדולה. בסופו של דבר הצלחתי גם בישיבה גדולה.

השיעורים בישיבה

אני זוכר שלמדנו מסכת מלקות בזמן הקצר [אלול], אח"כ פסחים, אח"כ [אם אני זוכר טוב] יבמות, שנה שלימה למדנו אצלו, זמן הקצר, והחורף, ונדמה לי שגם אח"כ בקיץ.

בשיעור אצל ר' גרשון היינו בערך כחמש עשרה או עשרים תלמידים, היו מכל מיני מקומות, היו מהונגריה, היו מפולניה, היו כאלה שעברו את השואה, היו כאלה צברים [סבר'ס], שבאו מכפר הרואה.

השיעורים עצמם היו בשפת האידיש, אבל היו תלמידים שבאו מכפר הרואה, ומכל מיני ישובים, והם לא ידעו אידיש, ר' גרשון לימד באידיש אבל כשמישהו שאל אותו בעברית, הוא ענה לו

בעברית, גם ר' שמואל רוזובסקי ענה לשואלים בעברית, אבל ר' דוד פוברסקי זצ"ל הוא ענה באידיש, אמנם הוא הבין עברית, כמובן, זה לשה"ק. [אצל הרב שך לא למדתי].
היו כאלו שרשמו את החידושים, אני ג"כ רשמתי, אבל כשאני היום לוקח את זה ביד, אני רואה שבעברית היה חסר לי, פה ושם, נכון שבמשך הזמן למדתי גם עברית שוטפת, אבל בהתחלה לא ידעתי איך להתבטא, היו כמה זמן שהשתדלתי לרשום. לא זרקתי שום דבר.
ר' דוד פוברסקי היה ראש ישיבה, ר' שמואל הי' ג"כ ראש ישיבה, אבל ר' גרשון ג"כ היה ראש ישיבה, אלא שהוא לימד את הכיתה הנמוכה ביותר, בשבילי זה היה ג"כ גבוה, הכל יחסי.

סדרי הישיבה

לפני הצהרים למדו לבד, אח"כ בשתיים עשרה בצהרים, הראש ישיבה נכנס ונתן את השיעור לכיתה שלו. השיעור היה בערך כשעה, עם הרב"ה, ר' גרשון. אחרי הצהרים היה צריך ללמוד לבד, להכין, מארבע עד שבע, אח"כ היה חצי שעה מוסר.
ביום שישי היו הבחורים חפשיים לעצמם, סדרו כל מיני סידורים.
לא היה שיעור כללי, ר' שמואל לימד את הכיתה שלו.
בסך הכל למדתי שלש וחצי שנים בפוניבז'.

ימין ידע ר' גרשון מתמטיקה?...

פעם אחת התעוררה איזה שאלה מתמטית, בגמרא, משהו של חשבון, אז שאלנו את ר' גרשון: 'איך הרב"ה יודע את זה?', התפלאנו, ידענו שהרב"ה לא למד בגימנוי"ה, אז הוא חייך ואמר: 'מאבא שלי', וסיפר שכשהם היו ילדים ברוסיה תחת המשטר הקומוניסטי, [נדמה לי שהם עלו ארצה בשנת 1937], אביהם לקח אותם, את ר' גרשון ואת ר' יעקב, ולמד איתם גמרא, אבל ללמוד גמרא זה היה אסור, איי ואבוי אם מישהו היה תופס אותם, זה נקרא לבזוז את הזמן, אז לקח גמרא, ועל הגמ' הניח ספר מתמטיקה, ואם מישהו בא ודפק בדלת, אז לומדים מתמטיקה, זה היה מותר ברוסי' ימ"ש, וכשהוא יצא, חזרו ללמוד גמרא. כך לימד אותם גם מתמטיקה.

הבחינה אצל ר' דוד פוברסקי

כעבור שנתיים בישיבה, ר' שמשון [הררי] בא להגיד לי שאני עובר בזמן הבא לשיעור של ר' דוד פוברסקי. בהונגריה היה תמיד מבחן, גם בת"ת וגם בישיבה, כל שבוע היה מבחן, וכשבאתי לפוניבז' זה לא היה, כשנכנסתי בהתחלה ר' גרשון לא בחן אותי, נכנסו בלי בחינה כלל, סמכו על כל אחד ואחד בלי בחינה, אז מצד אחד זה טוב, אבל היו שניצלו את זה גם לרעה לא רק לטובה, וכנראה שהגיעו למסקנה שזה לא טוב, אז אמרתי לעצמי שיום אחד הוא יזמין אותי לדבר בלימוד, אמנם לא עשו מבחנים, אבל היו צריכים להגיד משהו בלימוד, רעדן אין לערנן, זה לא צחוק, אז התכוננתי לזה טוב, חזק מאד, ואז כשבאתי אליו הוא שאל אותי [ר' דוד פוברסקי] איפה ההורים

שלי, ואיפה הייתי בזמן המלחמה, התעניין בכל מה שעברתי, אח"כ התחלתי להגיד מה שהתכוננתי, גם איזה חידוש של החת"ס, ואז אני שומע אותו מפליט מפיו 'איך האב גימיינט איז דו גיוויס גארנישט' [חשבתי שאתה לא יודע כלום], בשבילי זה היה הקומפלימנט הכי גדול, כי בישיבה לא כ"כ התבלטתי, אבל כששמעתי אותו אומר כך, הייתי כ"כ מבסוט, שהוא הופתע ממני לטובה ולא לרעה.

ניחוס אבלים ברמת השרון

כשהיינו כבר כמה שבועות פה בארץ, אז האבא של ר' גרשון נפטר, הוא היה הרב של רמת השרון, ואז אנחנו התלמידים נסענו באוטובוס לנחם אבלים את ר' גרשון ור' יעקב, הם ישבו שבעה ברמת השרון, רמת השרון בתקופה ההיא, זה אמנם לא כמו באר שבע... אבל לפחות כמו שהיום לנסוע לירושלים. היום יש כבר כבישים...

בית העלמין פוניבז'

ההורים שלי וגם חותנתי המנוחה קבורים בבית העלמין של פוניבז'. אני זוכר שזה התחיל, בתחילה עדיין לא היה בית העלמין של פוניבז', היה בית העלמין של החזו"א, החזון איש היה עוד בחיים, אני זוכר שהיו באים לפעמים אמריקאים שרצו להיקבר שם, ובקשו שיהיה מנין, אז לפעמים אני נסעתי להצטרף למנין, ישבנו שם תחת העץ, אכלנו קצת תפוזים, עד שחפרו את הקבר. אח"כ פוניבז' קנו את השטח.

עובדה מעניינת

היה עוד מקרה אחד שאני זוכר מהתקופה ההיא, באחד מימי ראש השנה, אז עוד לא היה מוכן האולם הגדול של הישיבה, למדו איפה שהיום חדר האוכל, ולאכול הלכנו שלוש פעמים ביום לבתי אבות, [היו אומרים אז בצחוק 'מה יהיה כשיהא מוכן האולם, הבחורים לא יזוזו, זה לא בריא', אז היו מוכרחים ללכת ולעלות]. אז בראש השנה בסביבות הצהריים, רח' חזו"א עוד לא היה, היה זה עוד בחיי החזו"א, עדיין לא היה אפי' כביש, ואנחנו הולכים בראש השנה לאכול בבתי אבות, פתאום שמעו מכונית, עמדנו על יד השביל עפר, באמצע החג בא אחד עם מכונית, הבחורים עצרו אותו שלא ימשיך, אמרו לו 'סטופ', הביאו שני ספסלים קדימה ואחורה, הוא היה מסכן, הוא אמר להם 'יש לי כאן משפחה', אמרו לו אנחנו נארח אותך, כך דברו על לבו, והוא נאלץ להסכים, השאיר את האוטו יפה שם, חיכה עד מוצאי ר"ה, נתנו לו מקום לישון בחדר אחד, זה היה קידוש השם.

בריכת שחיה לבני הישיבה

אז כשבאתי לישיבה, היתה בריכת שחיה ברח' ר' יוחנן בן זכאי, וזה היה שייך לפוניבז', [אני לא הייתי רגיל לזה, בחור ישיבה, בהונגריה לא היה דבר כזה, אבל כנראה שזה שיטה טובה ונכונה].

הלכנו בערב, לקחתי בגד ים, הלכנו לשחות קצת בבריכה, לא היתה בריכה גדולה, פתאום באו מהצד השני של הכביש של רח' ר' יוחנן בן זכאי כמה חבר'ה חילונים, היה שם שיכון הסתדרות של חילונים, הם לא נכנסו דרך השער, אלא קפצו דרך הקיר, ואז התווכחו ביניהם, אמרו זה של הישיבה, אמנם לא היה עימות ממש, אבל בכל אופן ראיתי אז מה שיש היום, זה היה כבר אז גם כן.

התנאים הגשמיים בישיבה

כשהגעתי, אז הייתי עוד שייד לעליית הנוער עוד שנה וחצי, לכן כשהלכתי להסתפר אז קבלתי במשרד פתק והלכתי לספר בבני ברק, וכן כשרציתי לקנות סדור או מחזור קבלתי כסף. האמת היא שהיה זמן שהאוכל לא היה כל כך, לא רק בגלל הצנע, אלא גם מפני שהרב כהנמן זצ"ל רצה לגמור את בניית הישיבה במלא הקיטור, אז כל הכספים הלכו לשם, על חשבון האוכל. היתה פעם אחת שהכריזו שביתה, שביתה אוכל, את הלימוד לא הפסיקו, ר' שמחה ברנד היה יו"ר הועד של הבחורים, הוא חילק לכל אחד לירה אחת, זה היה הרבה כסף אז, זה היה מספיק בהחלט, לארוחת בוקר צהרים וערב, היה איזה תנובה קטנה בזכרון מאיר, הלכתי לאכול שם, יום אחד או יומיים מקסימום זה היה, אבל באמת אח"כ שיפרו את האוכל.

לפעמים בהתחלה, היה קורה שכאשר קמנו מהשלחן אחרי האוכל, הרגשתי שאני לא שבע, פעם אחת אזורתי אומץ, והלכתי לגב' מונק, היא היתה ממונה על בתי אבות, ואמרתי לה שאני קם מהשלחן ואני רעב, אז היא חייכה ואמרה, 'אתה עוד רגיל ל"כבד אווזים" של הונגריה, אמרתי "יכול להיות"...

האמת היא שהמרגרינה היה כ"כ טעים, חשבתי שזה חמאה, והתפלאתי על כך, ידעתי שיש עוד צנע, צחקו ואמרו לי 'זה לא חמאה, זה מרגרינה', אבל זה היה טעים, אפשר היה לאכול את זה, לא הייתי בררן כל כך.

כשעליתי לאניה, למשל באיטליה, אז בשביל יליד אירופה תפוז זה היה משהו דליקטס, חטפנו תפוזים, אמרו לנו המלחים הישראליים, 'טפשים, תאכלו תפוח עץ, תפוזים יהיו לכם מספיק'.

שיחות הרב דסלר

אני זוכר שהשמועסין של הרב דסלר היה משהו מיוחד, הוא נתן שלש פעמים בשבוע, יום רביעי בערב, ליל שבת, ומוצאי שבת. ביום רביעי [אז עוד לא היו כ"כ מכוניות] היו שנסעו ובאו מתל אביב כדי לשמוע אותו, בליל שבת באו מאלו שגרו בסביבה, במוצ"ש גם כן. הוא דיבר פעם אחת בתקופה שהיה מתח גדול בין הרוסים והאמריקאים, אז הוא אמר שצריך להתפלל להשם שלא יהיה חורבן, 'צווי שיכרי גויים' [שני גויים שיכורים] מחזיקים את גורל העולם ביד.

הזכות ללמוד עם גדולי ישראל

היתה לי עוד זכיה במה שלמדתי בפוניבז', יש לי את התמונה של תלמידי הישיבה שנדפסה בשנת תשי"ד, שם אני מופיע, זכיתי שלמדתי באותו האולם, שישבתי אתם, ונשמתי את אותו האויר עם כמה בחורים שכיום הם מגדולי ישראל, רבנים כאלה, כמו ר' גרשון, ר' יצחק יעקבוביץ [שהיום הוא הרב בהרצליה], ר' ישכר מאיר [ראש ישיבת הנגב], ר' שלומקה ברמן, ר' בערל פוברסקי [הבן של ר' דוד], ר' פינחס שרייבר [שהיה מילדי טהרן], ר' נסים קרליץ [אני זוכר שהוא ישב בספסל האחרון, לא ידעתי שהוא אחיין של החזו"א, כשלא ידעתי משהו אז נגשתי אליו ושאלתי אותו, הוא הסביר לי יפה, מה הוא חשב עלי, איפה אני הייתי רחוק, כרחוק מזרח ממערב...], ר' חיים פרידלנדר [הוא היה תת-משגיח, אחרי ר' שמשון הררי], ר' אורי קלרמן [היה גאון, אמרו ככה, בשבילי זה היה חדש, אומרים לומדים גמרא ככה עם כל עצמותי תאמרנה, אבל הוא ישב עם הגמרא ולא הוציא הגה מהפה אבל אפשר היה לראות שהוא לא שמה, הראש

שלו. הוא היה מהמובחרים], ר' שמואל איינשטיין [היה כבר בין הגדולים, הוא היה בין המובחרים], ועוד. זכיתי, פשוטו כמשמעו. [יש פה בערך 230 תמונות, לא כולם נתנו תמונות, היו יותר]. אני שומר את התמונה הזו.

היה את ר' יענקל ווייס, [לא למד איתי, אבל הייתי איתו מאד בידידות. הוא היה סך הכל ארבע שנים יותר מבוגר ממני, אבל כשבאתי לשם שמעתי שהוא

הונגרי, מצפון הונגריה, קוראים לו בישיבה 'דוד וייס', מדוע? כי הוא היה נראה מבוגר כמו דוד, בגלל שהוא היה מזוקן, אבל הייתי איתו מאד בידידות].

[בתמונה אני נקרא 'סנטוציפר', זה צירוף של שני שמות 'סנטור' 'ציפר', היו לי שני שמות, כי משפחת אבי ז"ל היתה סנטו ['חורש' בהונגרית], והוא נספה בשואה, אח"כ אמי התחתנה עם אבי המאמץ וקראו לו 'ציפר', אבל לא רציתי לוותר על השם הקודם, אז בישיבה כולם הכירו אותי בשם סנטוציפר, אח"כ שיניתי לספיר, כי זה היה שם ארוך מידי].

סיכום

אני זוכר את השנים ההם שלמדתי בפוניבז' לטובה, במיוחד את ר' גרשון שיהיה בריא ויאריך ימים ושנים. עד היום אני תומך בישיבה, בכל יארצייט. והם עושים באמת עבודת קודש.

במחיצתו

רשימות ממה שזכיתי לראות בהיותי במחיצת

רבינו הגדול מרן הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל

ובפרט בלימוד החברותא מידי שבת בשבתו ובימי בין הזמנים

נמסר להדפסה במיוחד עבור "קובץ גליונות" בגליון זכרון' למלאת שנה לפטירתו, לזיכוי הרבים

© כל הזכויות שמורות

בסיעתא דשמיא הנני לכתוב עובדות והנהגות ממה שראיתי ושמעתי כשזכיתי להסתופף בצילו של רבינו הגדול מרן הגרי"ג זללה"ה, במשך כמה שנים היתה לי הזכות להתחמם לאורו של מרנא פאר הדור זיע"א, ובפרט בלימוד החברותא משנת תשע"ז ועד לסוף ימיו, שהצטרפתי ללימוד החברותא שרבינו זיע"א למד עם נכדיו הגר"י לוי שליט"א והגר"י גנוט שליט"א.

התרחקות מתאווה הכבוד

רבינו זיע"א היה מעורר רבות על תאוות הכבוד, כמה יש להתרחק מתאווה זו, וגם לילדים כבר עורר על כך. זכורני כשהייתי בגיל 11 נבחנתי אצל רבינו זיע"א על פרק שור שנגח את הפרה, לאחר שחזרתי עליו היטב, בסיום המבחן שאלני רבינו האם אני מעוניין שיכתוב לי על דף שידעתי במבחן כמובן השבתי בחיוב, ואז עוררני רבינו "אתה צריך כבוד מהחברים!?", (ובכל זאת התישב לאלתר לכתוב שידעתי במבחן).

סיפור מעין זה אירע לידידי הרה"ג א. א. שליט"א שבתחילת שנות לימודיו בישיבה גדולה סיים ש"ס בבלי, וכידוע רבינו זיע"א נהג שכל בחור שסיים ש"ס כתב לו מכתב ברכה, אך כשהנ"ל סיפר לרבינו שסיים את הש"ס אמר לו רבינו, "אם אני אכתוב לך מכתב יהיה לך מזה כבוד, וכבוד מגרע מהשכר בעולם הבא, אני לא רוצה לגרום שיהיה לך פחות שכר בעולם הבא", אח"כ נמלך רבינו ואמר לו שמכיוון שבודאי שהמכתב יגרום נחת להוריו על כן עדיף שיכתוב לו.

רבינו זיע"א עם תלמידו הגר"י כהן שליט"א
עובר על גליון 'דרכי החיזוק' ומתקבר

שמעתי מדודי הגאון רבי שי"א שליט"א שבשמחת התנאים שלו בקשו מרבינו זיע"א שישא דברים וסרב, אך לאחר שנאמרו הדרשות בקש רבינו זיע"א לישא דברים, והביא דברי הגמרא בנדירים על הפסוק "ומבמות הגיא" שכשאדם עולה לגדולה עלול להתגאות, ואם כן חתן שאומרים עליו הרבה מעלות ושבחים צריך להזהר בזה, זאת היתה דרשתו, עד כדי כך היה חשוב לרבינו זיע"א לעורר על ענין הגאווה ותאוות הכבוד.

ואגב, אכתוב בזאת הברקה חריפה מתנובת גאונותו של רבינו זיע"א בענין תאוות הכבוד, אחד שאל לרבינו זיע"א על מה שאמרו חז"ל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, והרי מאידך אמרו חז"ל הבא ליטמא פותחין לו, השיבו רבינו זיע"א, האיסור שיש הוא לא על קבלת הכבוד, כשמכבדים אדם הוא לא עובר על איסור, האיסור הוא הרדיפה אחר הכבוד, ואת האפשרות לרדוף אכן נותנים לו... (נדפס בקונטרס הערות וביאורים בענינים שונים).

התרחקות מחמדת הממון

גם על ענין תאוות הממון היה רבינו זיע"א מעורר רבות, והיה מורה שבחורים לא יקחו כסף משיבת בין הזמנים, (אלא אם כן בלא כסף לא ילמדו), יעויין בגליון דרכי החיזוק מס' 111 שעורר על ענין זה.

וזכורני באחד מימי בין הזמנים לפני כמה שנים, באמצע לימוד החברותא עם רבינו, נכנס הרב יעקב גוטרמן ראש עיריית מודיעין עילית להזמין את רבינו לסיום משניות טהרות שלמדו הבחורים תושבי העיר במשך ימי בין הזמנים, רבינו זיע"א נהנה מאד לשמוע על היוזמה, וקורת רוח מרובה ניכרה על פניו, אך לפתע בתוך הדברים כששמע רבינו שהבחורים מקבלים על זה כסף, התכרכמו פניו, ונזעק "תאוות הממון, תאוות הממון..."

עוד אעתיק בזאת ממה שרשמתי לפני כמה שנים עובדות והנהגות מלימוד החברותא

בס"ד. מנחם אב תש"פ. עובדות והנהגות בדרך לימודו של אאזמו"ר מרן הגר"ג (שליט"א)

לומד כל גמרא שתי פעמים, ולא עושה את החזרה באותו יום, אלא ביום הבא שבו לומדים.

את ההדרן בסיום מסכת אומר כשמסיים בלימוד השני, ופעם אחת כשסיים בפעם הראשונה ביאר שאינו אומר עכשיו את ההדרן מפני שפעם אחת לא נחשב לימוד.

מפני היות רבינו (שליט"א) בכור, כשמשער שלא יסיים מסכת נוספת עד פסח שומר את הסיום לערב פסח, ואפילו זמן רב, (אלא שבדרך כלל משאיר דף ולא את הקטע האחרון לחוד).

גם הסיום של ערב פסח זה הסיום של הלימוד בפעם השניה, (אמנם בשנים האחרונות השאיר גם כן קטע מהלימוד בפעם הראשונה, והתבטא "לחומרא").

כמדומה שקורא את כל הסימנים שבגמרא.

באגדות ובסוגיות קלות שאינו צריך לעצור להסביר לשומעים, קורא ברציפות ובנעימה מיוחדת.

בט"ו באב אמר "ודלא מוסיף יסף", והוסיף כמה דקות בלימוד.

רבינו בחלקת יין בסיום מסכת בבביתו

לא מפסיק את הלימוד עמנו בצאת הכוכבים, ומתפלל מעריב בביתו (בזמן קבוע) בשעה שמונה וחצי.

בט' באב לומד פרק ואלו מגלחין לא מתחילת הפרק ממש אלא כמדומה מהסוגיא של אבל מנוחה ומצורע, (השנה תש"פ למרות זקנותו המופלגת לאוי"ט בלעה"ר, למד מהשעה אחד ורבע עד שש ורבע (בערך), וסיים כמעט את כל הפרק, ומחמת הריכוז והשקיעות לא הבחין שהגיע הזמן שעליו לאכול (מחמת בריאותו) והוצרכו להזכיר לו).

פעמים רבות איננו מבחין מה השעה מחמת ריכוזו ושקיעותו בלימוד, השנה תש"פ בבין הזמנים אב, פעמים שאירע שכבר הגיעו אנשי המנין לתפילת ערבית, ולמרות הרעשים וכו' לא הבחין בשעה המתאחרת, עד שאמרו לו תלמידיו: רבינו הגיע זמן קריאת שמע של ערבית.

פעמים שהנין המסור רמ"פ נ"י צריך להעביר שאלות באמצע הלימוד, ומתקרב ליד רבינו (שליט"א) שישים לב אליו, ופעמים רבות איננו מבחין בו במשך דקות ארוכות מחמת הריכוז בלימוד.

לומד את רוב הרש"י והרבה מהתוס', את הרש"י קורא תוך כדי לימוד הגמרא, לפעמים בפיו ולפעמים רק בעיניו.

מסתכל בדרך כלל בכל ההגהות שבמסורת הש"ס ושל הב"ח וכן בגליון ש"ס, וכשמשתמש בש"ס עוז והדר מסתכל בהגהות וציונים.

כשמתעורר לו איזה חידוש או הערה מחפש במפרשים שבשולי העמוד גמרא, כגון רבינו חננאל, רבינו גרשום, תוס' ר"י הזקן, תוס' רי"ד, רב ניסים גאון, ליקוטי רש"י, ובמהד' וגשל מוסף תוספות.

בתקופה הראשונה להצטרפותי ללימוד ישבתי כל הזמן בשקט, וכן היה שם הרה"ג אהרן ק' שליט"א שגם כן שתק, עד שפעם אחת אמר לנו רבינו "למה אתם שותקים? צריך לארווחי שמעתא!".

לימודו של רבינו (שליט"א) ניכר בחוש שזהו ללמוד על מנת לעשות, כשלמדנו בסוף פרק חזקת הבתים את הדין של אמה על אמה זכר לחורבן, ביקש מאיתנו רבינו (שליט"א) שנמדוד את השיעור של הזכר לחורבן בביתו, מכיוון ששיפצו והורידו את גובה התקרה בשביל התקנת המזגן המרכזי, צריך לבדוק אם יש שיעור אמה.

כמו כן שמע רבינו שיש נוהגים להניח זכר לחורבן בכל חדר בבית, ושאלני רבינו (שליט"א) איך נוהגים בביתנו, שהיות ואנחנו נכדי הסטייפלר זללה"ה אם כן מסתמא אנחנו נוהגים כהסטייפלר, ואמר שצריך לברר גם כן איך מנהג הגר"נ קרליץ והגראי"ל שטינמן זללה"ה, כדי לדעת האם לנהוג כן.

צורת לימודו של רבינו (שליט"א), הגם שזהו לימוד בעיקר של גמרא רש"י [וחלק מהתוס'], ולימוד מהיר של כחצי דף בשעה, מכל מקום אין זה לימוד מקופיא, אלא מברר ומבאר ומלבן כל פרט ופרט, בין בסברא ובין בחשבון הסוגיא, מקשה ומפרק, מעיר ומבאר, עד כדי שכמעט לא עובר סדר לימוד בלא איזה חידוש או כמה, ואפשר להוציא ספרים שלמים מכמות החידושים והערות והביאורים שאומר רבינו בלימוד מהיר זה, וכן ברשותי עשרות ואולי מאות עמודים של חידושים ממה ששמעתי מרבינו (שליט"א), ואין זה אלא מעט מזעיר, וכמו כן כבר יצא כמה קונטרסים מחידושים אלו בשם "לפום ריהטא".

בסדר לימודו של רבינו (שליט"א) אין שום "תוכנית הספק", אלא לומד כפי הזמן שברשותו כמה שמספיקים מספיקים, וכך לומדים דף אחר דף עד שמסיימים את המסכת, בלי תכניות ויעדים, רבנו (שליט"א) מעורר על זה בשיחותיו שראוי שלא לתכנן הספק, ומביא על זה את דברי הגמרא בסנהדרין כ"ו ע"ב מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה, וכמו שפירש רש"י שם בלישנא בתרא דזה קאי על מי שמתכנן כמה להספיק.

זמן הלימוד עם רבינו (שליט"א) מנוצל כולו ללימוד בלי לבזבז אפילו רגע אחד, הנה מטבע האנשים כשבאים ללמוד דרכם להתיישב על מקומם בנינוחות, להתרווח על מושבם, לדרוש בשלום החברותא, וכו' וכו', לא כן רבינו (שליט"א), מזדרז בכל כוחו להתחיל בלימוד מיד בלא להשתהות אפי' רגע, ותוך כדי שמתישב על מקומו, עוד לפני שמתישב, שואל באיזה דף אוחזים והיכן אמורים להתחיל, מיד כשמתישב פותח את גמרתו בצורה החוסכת זמן, על ידי שפותח את הכריכה ביחד עם קבוצת דפים כפי מה שמשער שיצא זה המקום המדויק שבו אוחזים, ולאחר מתחיל את הלימוד.

רבנו (שליט"א) לא מבטל את הקביעות בכל המצבים, בין בעייפות עזה, בין בחולשה עצומה ובין בכאבים נוראים. במצבים של עייפות קורה שמנמנם באמצע הלימוד למשך כחצי דקה פחות או יותר, ודבר פלא הוא שמיד כשמתעורר ממשיך מהמילה המדויקת שבה אחז, בלא שום צורך להיזכר היכן אחז ועל מה הענין נסוב וכיו"ב, אלא ממשיך ללמוד ולא ניכר כלל שנמנם רגע קודם לכן.

גם במצבים של כאבים נוראים לומד ללא לאות, בקיץ תשע"ט סבל מכאבים עזים בגבו וכל תנועה בגבו הכאיבה לו מאד, מחמת איזה סדק שהיה בגבו, ואעפ"כ הלימוד ממשיך בשעות הקבועות תוך כדי שמתפתל מיסורים נוראים. היו פעמים שמחמת הכאבים היה רבנו (שליט"א) לא היה מסוגל לקום ממייטתו, וגם אז החזיק בידו גמרת כיס מהדורת "ובלכתך בדרך", הקריב את עיניו הטהורות לגמרא וכך למד עמנו בשכיבה.

מנהגו של רבינו (שליט"א) הוא להניח את אצבעו האחת בגמרא היכן שאוחז, ואצבע נוספת ברש"י, ובצורה זו לומד את הגמרא בשילוב עם פירש"י.

כשיוצא לרגע סוגר את הגמרא, [ועל דבר זה נוהג אפילו להעיר לאחרים שכשמפסיקים ללמוד אפילו לזמן מועט ביותר שלא להשאיר את הספר פתוח, ורבנו שליט"א עצמו מקפיד על זה מאד, וכשמסתובב ב"בואי בשלום" נוהג לסגור את סידורו], וכדי שכשיחזור לתלמודו יוכל להתחיל לאלתר בלא לדפדף, קודם שסוגר לוקח את קבוצת הדפים הבאים ומקפלה כלפי פנים הגמ', ועל ידי זה פותח לאלתר במקום שבו אוחז.

בשעת הלימוד רבנו (שליט"א) שקוע בלימוד ובריכוז חזק וכפי שכתבתי ופעמים שנצרך לנוח מחמת המאמץ, בזמן המנוחה לומד המשניות, ובכך מנצל את זמנו בצורה מושלמת, והרי זה כהמשל הידוע שבדלי עם אבנים אפשר עדין להכניס אבני חצץ, ואח"כ עדיין אפשר להכניס חול, ואח"כ מים, וכך אנחנו רואים אצל רבינו שליט"א בניצול זמנו.

זמני הלימוד הקבועים הם בליל שבת מיד לאחר הסעודה (ועד זמן השינה), וכן מיד לאחר סעודת שבת בבוקר, אחר כך פורש רבינו (שליט"א) למנוחה, ובשעה שלוש ממשיך שוב

רבינו זיע"א בלימוד במדצאי יום הכפורים
עם נכדו הגר"י לוי שליט"א

ללמוד עד שמגיע זמן מנחה וסעודה שלישית. אחר כך במוצאי שבת לאחר הבדלה סועד מלווה מלכה בפת, ומיד לאחריה ממשיך ללמוד, כמו כן לומדים בזמנים נוספים כמו ט' באב אחר הצהרים ומוצאי יום הכיפורים, בליל פורים ובפורים בצהרים.

פעמים רבות בלימוד מקשה ומתרחץ בקצרה ממש, ברמזים ובקודים ובחצאי מילים, אומר בקצרה יש כאן רמב"ם וראב"ד, יש כאן קושיא של המחנה אפרים, תירוץ של האבני מילואים, וכן על זה הדרך.

כשהגיעו לאגדות החורבן בפרק הניזקין בשבת קודש, אמר רבנו שאינו רוצה ללומדם בשבת קודש ודילג עליהם עד לסוגיא דסיקריקון.

פעם אחת דיבר על איזו קושיא, ואמרו לו שבהגהות וציונים כותבים "בחלק כת"י ליתא" ולפי זה לא קשה הקושיא, ואמר רבנו (שליט"א) דזה אינו מיישב, דאכתי תיקשי על שאר הכת"י.

פנינים ועובדות חלק ב' - מרבינו מאור הגולה מרנא הגרי"ג אדלשטיין זיע"א

בתחילת התפשטות הקורונה בארה"ק, כאשר בקרב הציבור שרר בלבול וחוסר אונים, שמעתי אחד אומר לרבינו זצ"ל, הציבור לא יודע מה לעשות, כולם מחכים לשמוע מה הרה"י יגיד...

השיבו רבינו ואמר לו, פעם מישהו שאל את מרן החזו"א זצוק"ל האם הוא יודע שהוא גדול הדור, ענה לו החזו"א, אני יודע שאני גדול הדור, ועל כך אני מצטער שאני נמצא בדור שאדם כמוני הוא הגדול שבו...

***

בחור שאל את רבינו בענין ספר חוסן יהושע שרבינו דיבר במעלתו, האם אפשר ללמוד ספר זה בסדר מוסר. השיב רבינו, זה לא מוסר, זה עצות.

חזר ושאל, ומה יעשה מי שלבו חפץ ללמוד ספר זה, השיב רבינו בפליאה, וכי ספרי מוסר לא מעניינים אותם???

***

אחד ביקש מרבינו שיבחן את נכדו על מה שלמד בחיידר, שאלו רבינו היכן לומד הילד, השיב בת"ת פלוני, אמר רבינו, אם כך הוא ודאי יודע את מה שלמד ואין צורך לבחנו, משום שמרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל אמר שת"ת זה לעומת חדרים אחרים זה כמו פיל מול נמלה.

***

בסעודת שבת שאל א' האורחים את רבינו על מה שאמרו חז"ל לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב, הא תינח בחורף, אבל בקיץ מה יפשט את העקמומיות, השיבו רבינו, הרעמים של החורף ממשיכים להשפיע עד סוף הקיץ...

***

בערב יו"כ ביקשתי ברכה מרבינו שהצום יהיה בקלות, אמר רבינו, צריך להרבות בשתיה כבר מאתמול, וכן במשך הצום לשבת הרבה.

***

רבינו זצ"ל הדריך אחד לפני פגישה ואמר לו, למה אתה לחוץ? לא להיות לחוץ, להיות טבעי.

***

באחד החדשים האחרונים לחייו של רבינו זצ"ל, בעת לימוד מסכת נדרים, דיבר רבינו על איזה קושיא של מרנא הגרעק"א זיע"א בגליון הש"ס, ובתוך הדברים אמר כמסיח לפי תומו, על רוב הקושיות [כפה"נ שבגליון הש"ס] היה לי תירוץ!!! [והזכיר איזו קושיא של הגלהש"ס שאמר ליישבה].

רבינו זיע"א בשנה האחרונה לחייו
בלימוד עם נכדו הגר"י לוי שליט"א

ואגב, בעת שלמדנו עם רבינו מסכת סוכה בשנת תשפ"א, אמר על קושיית הגליון הש"ס בדף ל"א ע"א, שכשלמדו בישיבה מסכת סוכה בזמן מלחמת יום הכיפורים אמרתי תירוץ על קושיא זו.

***

אמר רבינו, שמעתי מהחזון איש [אך אינני זוכר למי אמר זאת] שמה שהלכה כרבה לגבי רב יוסף אי"ז משום שסברת רבה עדיפא, שהרי סיני עדיף מעוקר הרים, אלא משום שרב יוסף חזר והודה לו, ובמקומות שפוסקים כרב יוסף [עי' ב"ב קמ"ג ע"ב] זהו משום שבמקומות אלו רב יוסף לא הודה לרבה.

***

בשנת תשע"ח אחת הישיבות החלה בבניית בנין, ועשו כנס בבית רבינו, המשגיח של אותה ישיבה ביקש מרבינו שיורה לציבור לתרום, רבינו סירב ואמר "מספיק מוציאים כסף מאברכים",

אמר המשגיח הנ"ל, שיכתבו במכתב לתרום מכספי מעשרות, אמר רבינו, גם בכספי מעשרות יש דיני קדימה, ואברכים צריכים לתת את המעשרות להוריהם, בסופו של דבר אמר רבינו "מי שיכול לתרום, ויתרום, יתברך".

עובדות והנהגות חלק ג' - מרבינו מאור הגולה מרנא הגרי"ג אדלשטיין זיע"א

סקרנות בלימוד התורה

אין ספק שאחת המעלות העיקריות והבולטות שראינו בלימוד החברותא עם רבינו הגדול מרן הגרי"ג זצוק"ל, זהו ה"סקרנות" לדברי תורה, כאשר כל הלימוד היה מתוך חשק והתענינות עצומה לדברי המשנה והגמרא, מה אביי אומר, ומה רבא אומר, מה הדין בכזה מקרה ובכזה מקרה, הכל מתוך סקרנות נפלאה, לא ראינו אותו לומד כמי שכפאו שד, אלא ממש כמו להבדיל אדם שקורא בשקיקה כתבה בעיתון על פלישת הצבא לעזה, רבינו זיע"א הי' רגיל לדבר על כך בשיחותיו, שכשלומדים בצורה ישירה וחלקה יש סקרנות טבעית לדעת מה כתוב בגמ', והיה רגיל להביא את דברי רש"י "כדיוטגמא חדשה", דבריו אלו היו הגדרות מדויקות על צורת לימודו, מתוך סקרנות התענינות ושקיקה.

סקרנות זו באה לידי ביטוי בכמה ענינים, פעמים רבות כשהיו נכנסים להתייעצות ולהתברך באמצע הלימוד, היה צריך "להעיר" אותו מהגמרא, או לחילופין היו נעמדים על ידו במשך דקות עד שישים לב לנוכחים, כמו כן באופן קבוע היה בסיום הלימוד טקס "הגיע הזמן", שכאשר היה מגיע זמן התפילה, או זמן האכילה, או זמן המנוחה, היה נכנס הנין המסור ואומר לרבינו "הגיע הזמן", ברגע הראשון רבינו לא הבין מה רוצים ממנו, מה נדחף פתאום באמצע הדף גמרא, ואז כשרבינו הבין שעליו לסיים את הלימוד היה נאנח קלות ואומר לנו באנחה "הגיע הזמן".

רבינו זיע"א בלימוד עם כמה מנכדיו שליט"א

ואגב, באופן קבוע לאחר הטקס הנ"ל היה רבינו מתבונן שוב בגמ' למשך רגע ורק אז היה סוגרה, לא ידוע האם נהג כן כדי לזכור היכן להתחיל בפעם הבאה, או כדי להמשיך להרהר בד"ת במה שלמד, או מאיזו שהיא סיבה אחרת.

דבר מופלא אירע בפעם האחרונה שלמדנו עם רבינו בביתו קודם אשפוזו, היה זה ביום חמישי ערב חג השבועות, [בליל יו"ט אושפז רבינו, אח"כ למד עוד פעם אחת בביתו"ח עם נכדו הגרי"י לוי שליט"א], כשאמרו לרבינו בסיום הלימוד שהגיע הזמן, צחק רבינו ואמר מתוך בת שחוק "הגיע הזמן", ויהי לפלא.

ענין הסקרנות התבטא ג"כ בלימוד המפרשים, בלימוד עם רבינו זצ"ל לא היה נוהג לפתוח ספרים, מלבד כאשר היתה קושיה חזקה היה מבקש שיבדקו בספרים, אך מ"מ היה לומד את כל המפרשים הנדפסים על דף הגמרא, רב ניסים גאון, רבינו חננאל, תוס' ר"י הזקן, תוס' רי"ד, גליון הש"ס להגרעק"א ז"ל, כמו"כ היה קורא בקביעות את ההגהות וציונים כאשר היה משתמש במהדו' עוז והדר, כמו כן כשהיה משתמש בגמרות מהדו' וגשל היה לומד את ה"מוסף תוספות", ונהנה מכך מאד, שמביאים מדברי הראשונים השייכים לדברי תוס', והתבטא בשבח דבר זה.

דבר נוסף שהתבטא בו ענין הסקרנות, היה בסדר המסכתות, שכן בשנים הראשונות לא היו לומדים לפי סדר המסכתות, אלא רבינו היה קובע את סדר המסכתות, והיה בוחר את המסכת שיש לו חשק לחזור

עליה, זכורני, שרבינו רצה מאד שילמדו מסכת עבודה זרה, והיה ניכר שמרגיש סקרנות גדולה וחשק עז ללמוד את הסוגיות של "זה וזה גורם", ואכן כשהגיעו לסוגיות אלו רבינו התעמק בהם.

ענין ההגהות ג"כ תפס מקום בלימודו של רבינו, כאמור לעיל היה רבינו לומד את ה"הגהות וציונים" שבמהדור' עוז והדר, וזכורני שכשלמד בגמרות ממהדור' ישנות, כשהיה נתקל בקושי בגירסא, היה מברר אצל נכדו האם עוז והדר מתקנים משהו, האם מביאים איזה כת"י או דפוסים ישנים.

סיפור מעניין ונפלא אירע כשלמדנו מסכת ערכין, בדף כ"ח ע"א כשלמד רבינו את השטמ"ק שעל העמוד היה קושי בגירסא, ובהגהות חשק שלמה הנדפס על הגליון מתקן את דברי השטמ"ק ע"י תוספת כמה מילים, רבינו העיר שאפשר לתקן דברי השטמ"ק ע"י שינוי ב' אותיות, רבינו הוציא עט מכיסו ותיקן כן בגליון גמרתו, אח"כ בדקנו במהדור' עוז והדר, וראינו שתיקנו כן עפ"י כת"י את דברי השטמ"ק כפי הגהתו של רבינו.

השטמ"ק הנ"ל הוא בדף כ"ח ע"א, על דברי התוס' ד"ה אלא, בשטמ"ק הנדפס איתא "דשדה אחוזה כ"ש שיפה כוחו שהיא חוזרת אלא כשהיה מוכרה", וצ"ב כוונתו, והחשק שלמה הגיה "שהיא חוזרת לו ויכול לחזור ולמוכרה", והעיר רבינו שאפשר להגיה בפשיטות טפי שבמקום תיבת "אלא" צ"ל "אליו", ואז הגירסא "שהיא חוזרת אליו כשהיה מוכרה".

ואגב, אכתוב כאן הערה אחת שאמר רבינו זצ"ל בעת לימוד החברותא, [כפי שהעתיקתי כעת מהרשום אצלי עשרות עמודים גדושים בחידו'ת], במס' ברכות נ"ז ע"ב איתא דהרואה בן זומא בחלום יצפה לחכמה, ואמר רבינו שאפשר לפרש שזהו משום שבן זומא הוא בעל המימרא של "איזהו חכם".

עוד בענין ההגהות, סיפר הגאון הגדול רבי ישראל אדלשטיין שליט"א, שעובדא הוה שנתגלתה טעות בשטר כתובה, [כנראה קודם חתימת העדים], שבמקום לכתוב "מטלטלי אגב מקרקעי", היה כתוב "מקרקעי אגב מטלטלי", ולכאור' מה שצריך לעשות זה למחוק תיבות אלו ולהוסיף בין השורות את הנוסח הנכון ואח"כ בסוף השטר לעשות קיום על מה שביני שיטי, אך אמר רבינו זצוק"ל ברוב פקחותו שהוא יתקן בלא למחוק כלל, וכך תיקן, שקודם תיבת "אגב" הוסיף את האות וי"ו, ולאחר תיבת אגב הוסיף את האות נו"ן סופית, וכך נמצא כתוב "מקרקעי ואגבן מטלטלי"...

עוד בענין הסקרנות לדברי תורה, כשהתחלנו ללמוד מסכת נדרים, שהיא המסכת האחרונה שלמדנו עם רבינו זצוק"ל, עד להסתלקותו באמצע פרק נערה המאורסה, רצה א' הנכדים שליט"א להקל ולזרז את הלימוד, וביקש מרבינו זצ"ל שלא ילמד את פי' הר"ן אלא את פי' הרא"ש, רבינו הסכים לכך ואמר שמרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל אמר שפירוש הרא"ש זה כמו רש"י, ולצורך כך הדפיסו לרבינו את דפי הגמרא בהדפסה מיוחדת, שהגדילו בהם את האותיות של פי' הרא"ש, אך למעשה כל זה החזיק מעמד רק בפעם הראשונה או בפעמים הראשונות שלמדו, אך בהמשך כבר לא התאפק רבינו, ולמד גם את הרא"ש וגם את הר"ן, ופעמים רבות גם את התוס'.

ולסיום המאמר אכתוב בסיפור נפלא, כאשר שהה רבינו בימיו האחרונים במעיני הישועה, הביאו לו מביתו את הספר "מסילת ישרים" שלו, שבו הגה תדיר, לאחר כלות השבעה להסתלקותו, הביאו את כלל חפציו של רבינו זצ"ל ממעיני הישועה, ביניהם את הספר מסילת ישרים, אחד הנכדים שיבלחט"א פתח את הסימניה שבספר, וגילה כי הסימניה עומדת בפרק האחרון של המסילת ישרים, פרק כ"ו, בסוף הפרק, בקטעים העוסקים בדרגות האחרונות בסולמו של רבי פינחס בן יאיר, רוח הקודש וקדושה!!! וכך טיפס לו רבינו זצ"ל מזהירות לזריזות ומזריזות לנקיות וכו' "ורוח הקודש מביאה לידי תחית המתים".

שַׁבַּת קִדְשׁ נִפְשֵׁי חוֹלֵת אֶהְבֶּתָּ

שח נינו ונאמן ביתו הרב מרדכי פאלי שליט"א:

"גם במצבים של כאב וחולי, ופיקוח נפש ממש, לא הסיח זקני מרן זצוק"ל את דעתו מכבוד השבת ודקדוק הלכותיה.

לפני למעלה מעשר שנים, והוא מתקרב לגיל 90, עבר הוא התקף לב שלאחריו נערך לו צנתור בבית החולים תל השומר. הצנתור נערך ביום שישי, ולאחריו ביום שישי, היה קשור מרן זצוק"ל למשקולות מיוחדות אשר תפקידן להגביל את התנועה של החולה.

באותו יום שישי, ראיתי שהוא מתאמץ להסיר את המדבקות שחיברו את חוטי המוניטור לגופו, ולשאלתי הסביר, כי הוא חושש שיבואו להסיר אותן בשבת, או אז יהיה כרוך הדבר בחשש הסרת שערות וחילול שבת. בשבת עצמה, הגיע צוות בית החולים להסיר את המשקולות, אלא שמרן זצוק"ל סבר שיש בהסרתן משום מלאכה. למרות הקושי וההגבלה שהללו גורמות, אמר הוא לצוות הרפואי שלא יסירו את המשקולות, והוא מעדיף להישאר קשור ומוגבל עד סוף השבת, בכדי לא להיכשל בחשש איסור.

במהלך השבת, נדרש הוא לתת את המדדים - כנוהל המקובל אחרי צנתור בטיפול נמרץ, אלא שאז ביקש הוא להשיג מד לחץ דם מכני, ולא דיגיטלי, ואף את חום הגוף ביקש הוא למדוד באמצעות מדחום כספית דווקא. את החום מדד מרן זצוק"ל, הביט התוצאה, אך שמר אותה לעצמו.. הוא לא שיתף את הצוות בתוצאות, שכן הללו נדרשו לכתוב את מעלות החום המדויקות, והוא סבר שאין בכך צורך שכן מידות החום היו תקינות. הוא אמר לרופאים 'החום תקין, במוצאי שבת אגש ואעדכן את המעלות המדויקות'...

כמו כן, במהלך השבת היה מרן זצוק"ל עסוק בעיקר בשאלה אחת: הוא היה מחובר למוניטור, והוא שם לב שבכל פעם שהוא אוכל או מדבר - המוניטור קופץ, ונמצא לכאורה שהוא גורם לפעולה בשבת. במקום שהה גם דודי, נכדו הגר"א וייס שליט"א, ובמהלך השבת היו הדיונים בעיקר בשאלות של "אינו מתכוין", "פסיק רישא שלא ניהא ליה", "כותב" וכיו"ב. ומדובר באדם בגיל 90, שעבר צנתור אחרי אירוע לבבי חמור..."

אלא שהזכרון הכאוב והטרי ביותר, זכור להרב פאלי שליט"א מליל יו"ט שבועות האחרון לחיי מרן זצוק"ל, או אז נפל הוא למשכב ממנו לא קם מספר ימים לאחר מכן:

"כבר בערב יו"ט הבחנתי שמרן ראש הישיבה סובל מתעוקת חזה חריפה יחסית. התייעצנו עם רופא, שהורה לנו לבינתים לא לפנותו, אך לעקוב אחריו. בליל יו"ט בשעה 12 בלילה נכנסתי לחדרו, ואז הבחנתי שהוא סובל מקוצר נשימה חמור, לצד מדדים נוספים שהראו על חומרה ממשית במצבו.

לכשעצמי לא היה לי צל של ספק שהמצב הוא פיקוח נפש לכל דבר, ויש לפנותו מיד לבית החולים. אבל כמובן ששיתפתי אותו בתחושת, והתייעצתי עמו מה לעשות. כששמע ממני שהמצב חמור ממש, הסכים שיש להתפנות, אבל ביקש שנדאג לקרוא לגוי שיקח אותו לבית החולים.

יצאתי מהחדר, והתחלתי להתארגן לקרוא לגוי, אלא שתוך 2 דקות אני שומע את נקישות הכפית מהחדר

פנימה - הסימן בו היה משתמש לקרוא לבני הבית, והוא אומר לי בחולשה גדולה - אך בקור רוח מדהים: 'נרד ברגע זה לרכב וניסע לבית החולים. אני חש שהמצב מחמיר, ואין להמתין לגוי'.

ללמדך, כי בכל רגע ובכל מצב, חישוב עם עצמו מה נדרש ממנו כעת, ומה ד' דורש מעימו".

(מוסף יתד נאמן)

התמונה האחרונה בבית החולים פחות מיממה לפני הסתלקותו יושב ועוסק בתורה

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 174 | פר' במדבר תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מדרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל נלב"ע י" סיון תשפ"ג

עם הגאון הגדול רבי יעקב קמינצקי זצוק"ל

עם הגאון הגדול רבי יעקב ניימן זצוק"ל

הגאון הגדול רבי אורי קלרמן זצוק"ל משוחח עם מרן בשמחת החתונה לאחד מילדיו

בארוע עם מרן שד התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל נשמה לקבל פרטים על תמונה זו היכן ובאיזה ארוע צולמה

לחבר הצירק יקר ישיבתנו
ר' יעקב פרידמן שליט"א
ברכת של טוב חמה לנשותינו.
ימים בן המסוק: למעבר פתנה ומעברתה נחלא.
ומחלאל במחל.
מחללים: המלך גרשון יעקב אדלשטיין
אורי קלרמן. בן ציון במברגר. ירחמאל חורבנסקי

קול ישראל / 1943-02-25 / כ-אדר א-תשג / גליון 23 / 000004 א הודפס מתוך הארכיון היהודי

תקון מעות

בגליון מ"ס 9 ברשימה על ישיבת חוויבו.
נשמט בטעות שמו של אחד מראשי הישיבה
וממגידי השיעורים הרב ש"ך שליט"א בעמח"ס
„אבי עזרי“, כן נשמט שמו של הרב גרשון
אדלשטיין מגיד שיעור במכנית פוניבו, ועם
כב' הרבנים הסליחה.

ברכת מרס לבבית
לחברנו הסגן איש תשכחות
חבר יצחק הרבן הלכרשטט שליט"א
לאחריו קם כנ
לחברנו חזק ראובן אלרנד וספר
לארופי מחותו
מחללים מכרחה נשיבת פוניבו
גרשון יעקב אדלשטיין אורי קלרמן
חיים פרידלנדר

קול ישראל: 14/02/1946 א הודפס מתוך הארכיון היהודי

מול טוב חמה ולבבית
לחברנו
רחל דיסקין — הרב גרשון אדלשטיין
לתמידתנו
יפה ינקלביץ — הרב משה ארנשטיין
לנשותינו
לתמידתנו
עדנה שכטר — הרב אברהם רייזן
לתמידתנו
צביה קיסניר — הא' יעקב משה
וואדיסלבסקי
לאורשיתנו
מחלל ת
הנהלת ביה"ס „בית יעקב החדש“
הנהלת ד. גולדשמידט — גור"אריה

בית יעקב / בטאון (עמוד 16) 112581

© כל הזכויות שמורות למערכת "קובץ גליונות"

מעמד כינוס פתיחת הישיבה לצעירים בנווה יעקב בראשות מרן הגדול ר' יהושע אייכנשטיין שליט"א

מרן ראש הישיבה הגר"י אייכנשטיין שליט"א

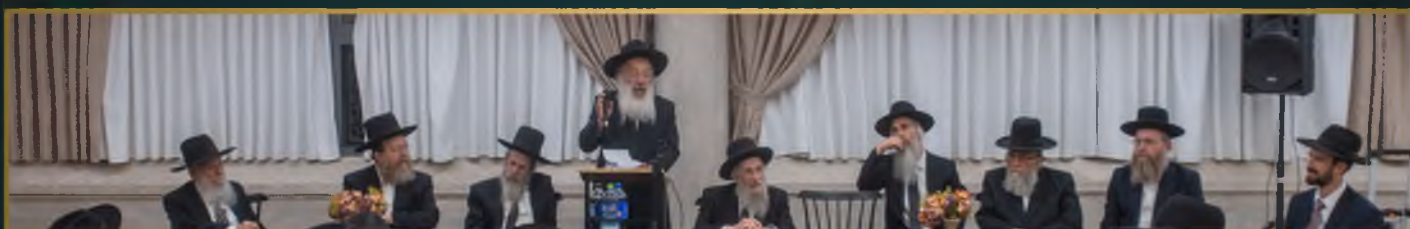
רה"י הגר"ד שיק שליט"א

הגר"ח"פ ברמן שליט"א

הגאון ר' ברכיה שנקר שליט"א

המשגיח הגר"צ שחור שליט"א

ראש הישיבה הגר"י זילברמן שליט"א

הגר"ב שרייבר שליט"א

מרן הגאון ר' שדגא שטיינמן שליט"א

רה"י הגר"י זילברמן שליט"א נושא דברים

תלמידי הישיבה ורבניה בבית רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדא שליט"א

אֲשֵׁרֵיכֶם תִּלְמִידֵי חֶבְרִים:

הצצה לחלק ממעמדי סיומי סדר 'נזיקין' שנלמד ע"י אלפי בני הישיבות במסגרת מפעל 'דף היומי משניות' מיסודו של הנגיד הרב שמואל הלפרין שליט"א ובניהולו של הרב ברוך שכטר שליט"א.

גרודנא באר יעקב

דינה של תורה

עטרת שלמה

ארחות תורה

בית מדרש עליון

מיר ברבפלד

תורה בתפארתה

שכר שכיר

קול תורה

שערי שמועות

נתיב הדעת

בנסת יחזקאל

הפצת ספרים שע"י מערכת "קובץ גליונות"

מחירון ספרים שע"י הפצת "קובץ גליונות"

חדש ! צדיק כתמר יפרח ב' חלקים מאת הגאון רבי גדליה הוניסברג שליט"א - 100 ₪

מרבח עצה ממון ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל - 20 ₪

דעת נוטה במדבר - 40 ₪ דברי של"ח ח"א - 40 ₪

כח התורה - 40 ₪ אגרת הגר"א - 25 ₪

אגרת הרמב"ן - 25 ₪ קונטרס הזכרונות - 40 ₪

משלוחים חנים ברחבי הארץ בכפוף למוקדי הפצה

להזמנות: הפצת ספרים שע"י מערכת "קובץ גליונות"

k.gilyonot@gmail.com

053-3145900

התורה מבקשת

בס"ד

ערב שבועות תשפ"ד
לאור מצב עמלי התורה
נבקש במיוחד השנה לתרום
לקרן "עמלי התורה מתוך הדחק"
להצלת אלפי ת"ח הגונים
שע"י ועד הרבנים לענייני צדקה בארה"ק
ותזכו לבנים תלמידי חכמים
ולא תמוש התורה מפיהם וזרעכם עד עולם

ד"ר משה שטרנבוך
ד"ר דוב לנדו

במיוחד השנה בערב חג השבועות
מעבירים 104 ש"ח לקרן עמלי התורה
וזוכים להבטחת זקני התורה

"נבקש
במיוחד
השנה"

ועד הרבנים
לענייני צדקה בארה"ק

1-800-22-36-36